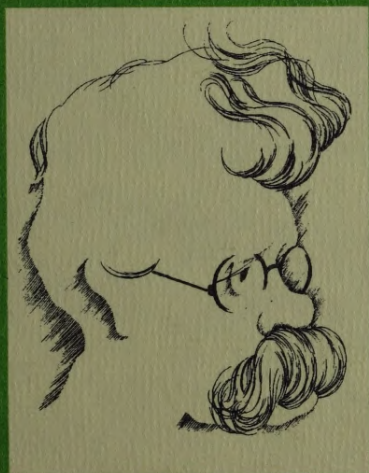
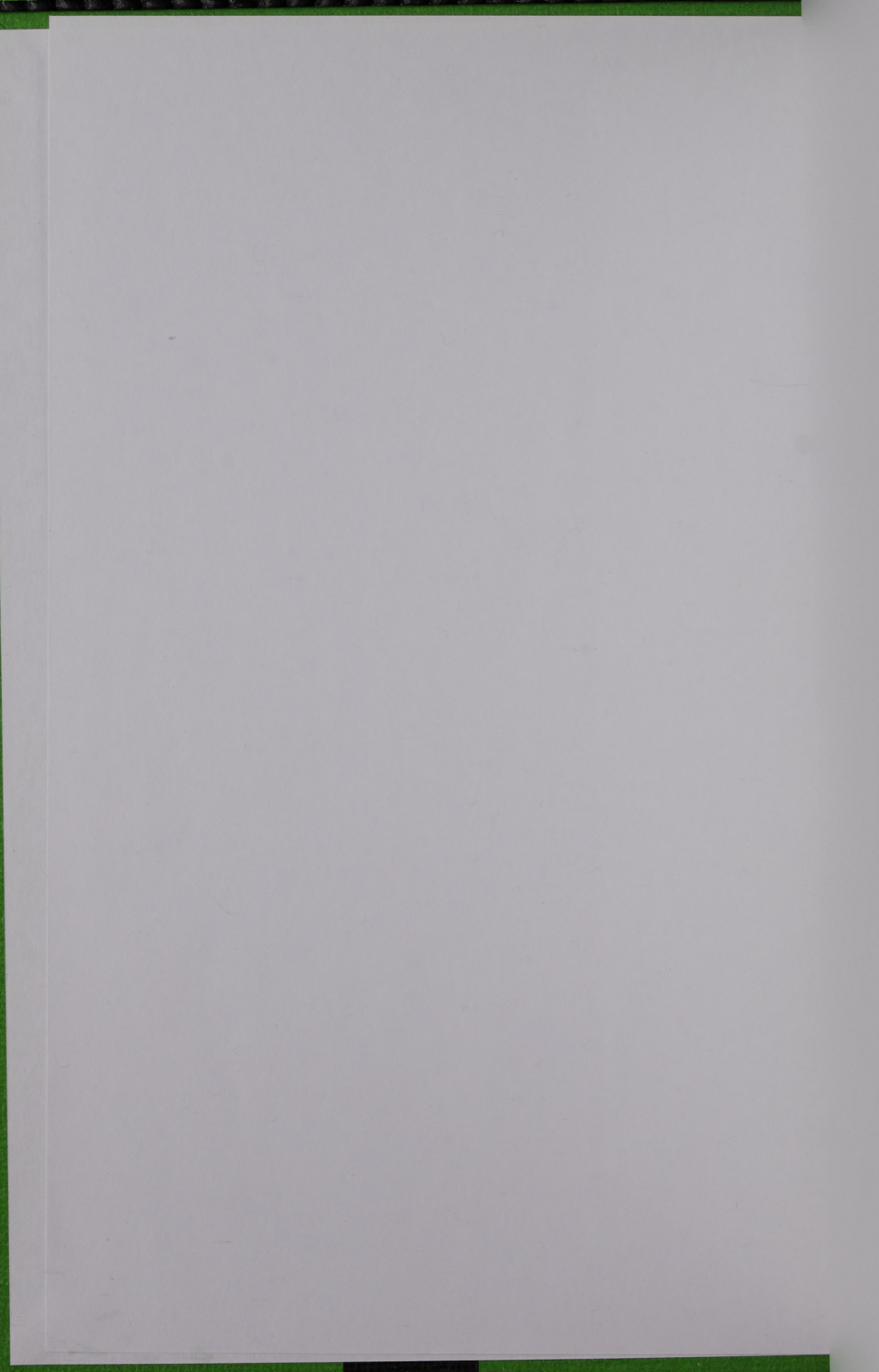

RŪDOLFS BLAUMANIS

KOPOTI RAKSTI

JUMAVA

RŪDOLFS BLAUMANIS

KOPOTI RAKSTI

*Raksti par kultūru, recenzijas,
publicistika*

49206

109

RŪDOLFS BLAUMANIS

KOPOTI RAKSTI

DEVIŅOS SĒJUMOS

JUMAVA

94-3
L 241

Latvijas Nacionālā
bibliotēka

L

RŪDOLFS BLAUMANIS

KOPOTI RAKSTI

SEPTĪTAIS SĒJUMS

*Raksti par kultūru, recenzijas,
publicistika*

JUMAVA

UDK - 890.9
67.254

Latvijas Republikas
KULTŪRA

0300014982

RAKSTI PAR KULTŪRU

Sastādītāja Inga Kalniņa

Mākslinieciskā Valdis Vilkeris

De vāku — Sigmunda Vidberga tušas zīmējums

Fotoilustrācijām izmantoti J. Rāņa literatūras un
mākslas vēstures muzeja materiāli

ISBN 1994 - 95 - 075 - 1134 - 3 (p)

1994 - 95 - 240 - 2

1994 - 2001 - 3 - 1134 - 3 (p)

© Aglaida Jansone, izdevums
Latvian valstī, 1994

© Inga Kalniņa, sastādītāja,
Latvian valstī, 1994

© Valdis Vilkeris,
Latvian valstī, 1994

© Inga Vidberga, tušas zīmējums,
Latvian valstī, 1994

© Inga Kozlova, fotoizdevums,
Latvian valstī, 1994

© Inga Vidberga, fotoizdevums,
Latvian valstī, 1994

1891

PIRMĀ LATVIEŠU KONVERSĀCIJAS VĀRDNĪCA

Šo darbu, kura pirmā burtnīca atrodas mūsu priekšā, varam sveikt kā visnozīmīgāko parādību, kas pēdējā laikā ir radusies latviešu literatūrā. Tas nav tikai skaidrs pierādījums latviešu valodas lielajam progresam, valodas, kas dzīvo tikai tautas mutē, laikrakstos un grāmatās un tātad iztieks bez pārējiem palīgīdzekļiem, kuri veicina citu valodu uzplaukumu, — bet arī *latviešu intelīģences lieluma mēraukla*. Tas, ka šāds darbs bija kļuvis par *nepieciešamību* — un bez īstas nepieciešamības ne izdevējs, ne viņa prāvais līdzstrādnieku pulks pasākumā nebūtu ieguldījuši spēku, pūles un naudu —, ir fakts, kas dod visspožāko liecību par latviešu tautas garīgās izaugsmes centieniem un latviešu valodas attīstības spējām. Un patiesi, vajag krietna krājēja čakluma un liela darba prieka, lai radītu šādu enciklopēdiju! Ārzemēs, kaut vai Vācijā, netrūkst spējīgu darbinieku, kuri izstrādā Brokhausu, lielo un mazo Meijeru, piemēroti līdzstrādnieki izdevējiem [resp., apgādniekiem] gandrīz vai uzbāžas, bet, ja iedzīvotāju ir pāri par 40 miljoniem, tas nav nekāds brīnums. Taču tas, ka arī skaitliski samērā nelielā latviešu tauta ir spējusi dot tik kuplu līdzstrādnieku pulku, ir cieņas un apbrīnas vērts. Prospektā ir uzskaitīti 18 pastāvīgie līdzstrādnieki, proti:

- 1) Latvijas vēsturē — virsskolotājs *J. Krodznieks* Maskavā;
- 2) latviešu mitoloģijā — lektors *J. Lautenbahs* Tērbatā;
- 3) latviešu literatūrvēsturē — mācītājs *J. Sanders* Pēterburgā;

4) Latvijas ģeogrāfijā un kartogrāfijā — skolotājs *J. Siliņš* Rīgā; 5) Lietuvas vēsturē un literatūrā — docents *E. Volters* Pēterburgā; 6) Krievijas vēsturē un literatūrā — skolotājs *A. Zvaigzne* Tukumā; 7) Igaunijas vēsturē un literatūrā — rakstnieks *Lapas Mārtiņš* Rīgā; 8) biogrāfijā — redaktors *Āronu Matīss* Rīgā; 9) skolā un pedagogijā — Vidzemei — skolotājs *Kaudzītes Matīss* Vecpiebalgā, Kurzemei — skolotājs *Teodors Zeiferts* Lubezerē; 10) latviešu valodā un valodniecībā — lektors *J. Velme* Maskavā; 11) latviešu mūzikā — profesors *Jurjānu Andrejs* Harkovā; 12) latviešu teātrī — students *M. Skrūzītis* Rīgā; 13) tieslietu zinātnēs — redaktors *P. Stučka* Rīgā; 14) lauksaimniecībā — mācīts agronoms *J. Bergs* Aktirkā, Harkovas guberņā; 15) medicīnā — Dr. *A. Dīriķis* Ogrē; 16) dabas vēsturē — skolotājs *A. Kalniņš* Vietalvā; fizikā — skolotājs *J. Bebris* Palangas proģimnāzijā; 17) lopārstniecībā — maģistrs *A. Freibergs* Dobelē; 18) kuģniecībā — navigācijas skolotājs *J. Breikšs* Mangaļsalā.

Piedevām pirmo burtnīcu ar padomu un darbiem atbalstījuši vēl 27 prospektā minēti kungi.

Saturs tad nu gan pēc izkārtojuma, gan izpildījuma pilnībā atbilst šim spēka un centības patēriņam. Nav nekā lieka, bet nav arī nekas vērtīgs izlaists, un tas, kas ir iekļauts, par spīti saspīestībai iepriecē ar izteiksmes precizitāti un jēdzienu skaidro ietērpu. Piemēram, mēs lasām, cik viegli uztverami izskaidrots «absolūtā» jēdziens valodā, kas līdz šim uzskatīta par maz piemērotu abstraktu jēdzienu skaidrošanai un radišanai.

Pirmajā burtnīcā ir daudz vispārīgi vērā liekamu rakstu, bet vēl jo vairāk tādu, kas attiecas uz mūsu pašu dzimteni. Šai ziņā darbs, ja pirmajai, kā mēs ceram, sekos vēl citas burtnīcas — un pirmā par to pārliecina —, būs īsta *dārgumu krātuve* ar lielu vērtību ne tikai mūsu tautiešiem, bet arī katram latviešu valodu protošam Baltijas provinces iedzīvotājam. Lai pieminam kaut vai to apstākli, ka darbā taču bija iekļaujamas visu to personību biogrāfijas, kas kaut kā izcēlušās mūsu dzimtenes garīgajā vai sabiedriskajā dzīvē.

Pirmajā burtnīcā tad nu ir vairāk vai mazāk izsmeloši sešu Ādolfiju dzīves apraksti; un vienā no tiem — superintendanta Heinriha (I) biogrāfijā — mēs atrodam interesantu faktu, ka viņš jau 1685. gadā ir izdevis 264 lappuses biezu darbu «Pirmais mēģinājums sniegt īsu ievadu latviešu valodā». No mācītāja Ageluta biogrāfijas uzzinām, ka viņš bez citiem literāriem darbiem 1829. gadā ir sacerējis episku dzejoli latviešu heksametros — šķiet, arī pirmais mēģinājums! Un — visbeidzot — šeit laikam gan iederētos arī piezīme, ka pašmāju muižu, upju u. c. nosaukumi ir doti latviešu un vācu vai vācu un latviešu valodā, kas stipri atvieglo uzšķiršanu un orientēšanos.

Nedaudzie pirmajā burtnīcā esošie attēli ir izdevušies, bet klāt pievienotā — gan nedaudz priekšlaicīgā — visu nāciju karogu karte pilnīgi nevainojama.

Ja nu mums, neņemot vērā darba enciklopēdisko vērtību, ko esam pietiekami cildinājuši iepriekš, būtu vēl jānorāda uz šī pasākuma svarīgāko un dziļāko iedarbību, tad vispirms jāizceļ tas, ka šādam darbam dabiski jābūt *valodu saglabājošam* un *valodu veidojošam*. Tādējādi tiek izrauts no aizmirstības dažs labs sens teiciens, tāpat kļūst vispārēji pazīstams un lietots dažs tikai vietumis lietots vārds — dažs vārds, kura rakstība ir ilgi svaidījusies, nu iegūst stingru formu. Franču «Bureau», piemēra labad, latviski ticis rakstīts gan «biro», gan «biros», gan «biro'a» un galu galā arī «biroja». Vārdnīca izšķiras par «biroja». Domājot par autoritāti, kas nākotnē droši vien vēl pieaugs, ir vērojama vislielākā apdomība un piesardzība, uzņemot jaunus vārdus un ieviešot jaunas formas.

Ka izdevējs to sev ir licis pie sirds, pierāda pirmās burtnīcas valoda, kas ir tik rūpīga, ka mēs jau sen par aplamu atzītās konstrukcijas «bez kā» lietošanu (27. lpp. raksts «Ārlaulības bērns») mīļuprāt izskaidrojam ar vispārcilvēcisko nepilnību. Kas attiecas uz ortogrāfiju, visu latviešu rakstnieku sāpju bērnu, izdevējs gan ir pūlējies neizvēlēties ne visjaunāko ar latīņu burtiem, kas pagaidām vēl ir pārāk uzkrītoša, ne arī veco, kas drīz būs pavisam atmesta.

Vai lai bilstam arī kādu vārdu par apdari? Tā dara godu izdevējam un apgādniekam *H. J. Dravnieka* kungam Jelgavā un J. F. Stefenhāgena un dēla spiestuvei. Abonēšanas noteikumi ir ļoti izdevīgi: abonementa cena par 36 ikmēneša burtnīcām ir tikai 4 rbļ. par 2½ loksnēm ar pasta piegādi; 3 gados darbs visā pilnībā īpašniekam būs rokā. Ja kāds gribētu maksāt iepriekš, tam jāmaksā tikai 10 rbļ., tādām literāram darbam nūdien lēta cena!

Kāpēc Dravnieka kungs savā prospektā ar triumfu norāda uz to, ka latviešu tauta par spīti avīzes «*Zeitung für Stadt und Land*» pirms 15 gadiem paustajai domai, ka latviešiem laikam nekad nebūšot savas konversācijas vārdnīcas, tagad pie tādas tomēr ir tikusi, — kāpēc viņš to dara, nav isti saprotams. Pirmām kārtām, Dravnieka kungam ir jāatgādina sev pašam, ka 15 nenogurstošu kulturālu centienu gadi, kā tas šajā laikposmā ir bijis latviešiem, nav nemaz tik īss laiks, otrkārt, izglītoti *latvieši*, kā pats Dravnieka kungs stāsta, pirms apmēram 5 gadiem Rīgas Latviešu biedrības Zinātnes komisijas sēdē gandrīz vienbalsīgi izteikuši domu, ka šāda «grāmata» esot «neiespējama» — tāla, nerasniedzama. Vai nebūtu bijis labāk, ja Dravnieka kungs nebūtu atgriezies 15 gadu senā pagātnē, bet savus izteikumus šai sakarā adresējis 1885. gada Zinātnes komisijai? Ja jau prospektu vajadzēja rotāt bezjēdzīgajam pārmetumam par tuvredzību — kurš to būtu pelnījis vispirms: *vāciskā* «*Zeitung für Stadt und Land*», kas pirms 15 gadiem maldījās, vai latviešu gaismas nesēji, kas cilvēciģi alojās pirms 5 gadiem? Starp citu, Dravnieka kungam, lai viņa apgalvojumu varētu pārbaudīt, būtu vajadzējies, kā pieklājas, minēt «*Zeitung für Stadt und Land*» attiecīgo numuru. Kas var galvot, ka Dravnieka kunga atmiņu ainas balstās uz faktiem?

Mēs nobeidzam savu referātu, vēlreiz paužot prieku par šo aizraujošo veikumu, un vēlam tam spožus panākumus!

*No vācu valodas tulkojusi
Irēna Gransberga*

NULE NĀKUSI KLAJĀ OTRĀ BURTNĪCA

Nule nākusi klajā *Latviešu konversācijas vārdnīcas* otrā burtnīca. Izdevējs ir uzskatījis par nepieciešamu atvainoties par to, ka burtnīca nodota atklātībai pāris dienu par vēlu. Viņš katrā ziņā ir vērsies pie publikas vientiesīgākās daļas, kas no visnenozīmīgākajiem apstākļiem tūliņ izdara visaptverošus secinājumus, jo pārējie, bez šaubām, apzinās, ar kādām grūtībām saistīta šāda sarežģīta darba izdošana, un uzskata par pašsaprotamu, ka šāds darbs nevar iznākt ar avīzes regularitāti. Satura ziņā burtnīca ir sastādīta tikpat rūpīgi un valodas ziņā tikpat korekti kā pirmā. Vienīgi svešvārdu izrunas skaidrojumi, sevišķi tādu, kas aizgūti no franču valodas, nepelna uzslavu. Tajā atrodam, piemēram, līdzās «allons» iekavās: lasi allong. Ko tas nozīmē latviešiem? Tas nozīmē, ka šis vārds jālasa, uzsverot *pirmo* zilbi, tā, it kā franciski būtu rakstīts «allongue». Arī latīņu vārdiem nav norādes, kura zilbe uzsverama. Tāpat par sīku nepilnību jāuzskata tas, ka ietvertajiem svešvārdiem nav norādīts, no kuras valodas tie cēlušies. Līdzīgos citvalodu darbos tā ir parasts, tas daudzus interesē un neaizņem daudz vietas, ja šim nolūkam izmanto saīsinājumus, kas iepriekš izskaidroti. Vārdnīcā dažas šādas abreviatūras jau tiek izmantotas, taču bez iepriekšēja skaidrojuma. Tā ir nepiedodama nolaidība. Ko lai domā bagātais Jānis Vecsaimnieks (*X. Y. Wirth*), kas savā jaunībā tikai vienu ziemu ir gājis skolā, par metriem neko nav dzirdējis un pieder pie vārdnīcas cītīgākajiem lasītājiem, — ko šis centīgais vīrs lai domā, ieraudzījis mazo latīņu «m»? Vai viņam būtu jāgaida, kamēr iznāk burtnīca ar murtu «M» un dod ilgoto skaidrojumu? Vai viņam pietiks pacietības?

*No vācu valodas tulkojusi
Irēna Gransberga*

LITERĀRI SMALKUMI

No *H. J. Draviņa-Dravnieka* Jelgavas apgāda, kam pēdējā laikā lieli nopelni nozīmīgu un apjomīgu latviešu literāro darbu izdošanā, nupat esam saņēmuši pazīstamā latviešu dzejnieka *Lautenbaha-Jūsmaņa* sacerētā eposa «Niedrišu Vidvuds» pirmo burtnīcu. Darbam pavisam ir 5 burtnīcas, un, iespiests uz parasta papīra, tas maksā 120, uz labāka — 150 kap. jeb 25, resp., 30 kap. par burtnīcu. Kolīdz eposs būs nācis klajā pilnībā, mēs nelaidīsim garām izdevību pie tā pakavēties tuvāk un patlaban norādīsim tikai uz visai glīto ietērpu.

*No vācu valodas tulkojusi
Irēna Gransberga*

LATVIEŠU TAUTAS PASAKAS

*Džūkstes un Pienavas apkaimē savācis
Ansis Lerbis-Puškaitis*

I daļa

Katras tautas dzīvē reiz pienāk laiks, kad atmiņa, kas gadsimtiem ilgi tās gara mantas nepierakstītas un tomēr nemainītas ir nodevusi no paaudzes uz paaudzi, šķietami sāk atslābt. Senču tikumi un paražas, sensenas melodijas, dziesmas, teikas, sakāmvārdi un pasakas sāk piemirsties, tā ka izliekas, it kā šis stāvoklis būtu vājuma pazīme, kas vēstī visa organisma pakāpenisku atmiršanu. Tuvās bojāejas pazīmes droši vien citādi arī nevar izpausties, taču parasti šis stāvoklis nav nekas cits kā pierādījums tam, ka tautas gars ir pametis šauro ideju loku, kam līdz šim joņojis cauri, un sācis iet vēl nemītas takas. Līdzās uz katra soļa jaunuztveramajiem un jaunuztvertajiem iespaidiem interese par tēvu-tēvu gara bagātībām senākajā nedalītajā spēkā, protams, vairs nevar pastāvēt, jā, kairais, visiem piemītošais prieks

par jauno ir tas, kas vecajam rada briesmas, ka to vispirms nobīdīs malā un pēc tam aizmirsīs. Tādos laikos allaž atradušies vīri, kas ar atzīstamu pietāti rūpējas par savas tautas apdraudētā garīgā mantojuma saglabāšanu. Vāciem, piemēram, tādi ir Klemenss Brentano (*Klemens Brentano*), Armīns Gerress (*Armin Görres*), brāļi Jākobs un Vilhelms Grimmi (*Jakob und Wilhelm Grimm*). Arī latviešiem netrūkst vārdu, kuru īpašniekiem ir līdzīgi nopelni. Šo rindiņu mērķis nav tos visus šeit uzskaitīt, tomēr vienu, kas pie viņiem turpmāk piederēs, minēsim: *Ansis Lerbis-Puškaitis*. *I. Alunāna* Jelgavas apgādā nesen nākusi klajā viņa grāmata ar nosaukumu «Latviešu tautas pasakas». Krājumā ir 197 pasakas, kuru lielākā daļa daiļrunīgi liecina par izdevēja spilgto stāstītāja talantu. Tām gan trūkst Grimmu klasiskā formā, Behšteina humora un Andersena burvības, toties piemīt kaut kas pirmatnējs, un var nomanīt, ka tās ir ar lielu rūpību noklausītas tautas mutei. Cenzdamies rakstīt tautiski, izdevējs tomēr vietām ir lietojis vārdus, no kuriem būtu jāvairās, — vārdus, kuri gan nav piedauzīgi, tomēr ar savu triviālo skanējumu griežas ausīs. No tā vien, ka sapīparots ar spēcīgiem izteicieniem, stils nekļūst populārāks!

Izdevējs piezīmējis, ka šīs pasaku krājums ir pierakstīts Džūkstes un Pienavas apkaimē. Tā ir pilnīga nejaušība, no kuras nepavisam nevar secināt, ka šīs pasakas netiek stāstītas arī citur. Šo rindiņu rakstītājs daudzas no tām sveic kā senas jaunības laika paziņas, kaut arī viņa dzimtā puse ir visai tālu no Džūkstes. Un daudzas no tām pazīst arī katrs *vācu* bērns, jo tās nav nekas cits kā vācu pasaku varianti. Visslabāk latvieši laikam gan pazīst Grimmu pasakas. No Grimmu pasakām krājumā ir atrodamas gan «Varžu ķēniņš», gan «Pelnrušķīte», gan «Septiņi kraukļi», gan «Marijas bērns», gan «Karalis Strazdbārdis», gan citas; no Behšteina «Stiprais Gotlibs», «Žēlabu dziesma», brīnišķīga, aizkustinoša pasaka, kas latviešu variantā (nr. 47, Koklīte) padevusies strupa un paskopa. Dānis Andersens latviešiem arī nav svešs. Viņa «Ceļabiedrs», «Mazais Klauss un lielais Klauss» un «Šķiltavas» ir skaidri sazīmējamas pasakās nr. 11, 58 un 100. Visas šīs

pasakas latviešu ietērpā nav pārāk skaistas, salīdzinot ar oriģinālu, tās šķiet nepilnīgas un pa daļai juceklīgas, it kā stāstītājs būtu kāds, kas tās pa pusei aizmirsis. Tomēr šīs nedaudzās pasakas nemazina krājuma vērtību, kuru katrs šī tautas poēzijas veida draugs paņems rokās ar interesi.

*No vācu valodas tulkojusi
Irēna Gransberga*

LATVIEŠU KALENDĀRI

No kuplā latviešu 1892. gada kalendārliteratūras koka uz mūsu redakcijas galda ir nokrituši divi uzplaukuši ziedi, ko sauc «Tēvijas kalendārs» un «Lauksaimniecības kalendārs». Pirmais ir nācis klajā S. Veinberga apgādā Rīgā un bez parastā gada dienu rādītāja un bagātīgām tabulās sakārtotām satiksmes ziņām satur jaunākos valdības lēmumus un likumu noteikumus, dažādus populārus apcerējumus par kristīgu ģimenes dzīvi, teātra attīstību, visādiem mājturības, lauksaimniecības un rūpniecības atzariem; bez tam veselu virkni higiēnas un dabas zinātņu piezīmju, kā arī vienu stāstu, dažādus humoristiskus sacerējumus un, visbeidzot, sabiedrībā pazīstamu personu adreses Rīgā un Jelgavā. «Lauksaimniecības kalendārs», ko izdevusi Jelgavas Latviešu biedrības Lauksaimniecības nodaļa, no iepriekš minētā kalendāra atšķiras ar to, ka kalpo speciāliem lauksaimniecības mērķiem. Tas savu uzdevumu droši vien spīdoši izpildīs, jo bez parastajām kalendāru piezīmēm satur arī ārkārtīgi bagātu, prasmīgas spalvas rakstītu apcerējumu, pamācību un piezīmju klāstu laukkopības, lopkopības un dārzkopības jomās. Turklāt kalendārā ir lauksaimniecības biedrību tipveida statūti krievu un latviešu valodā. Vēlēsim šim tiklab noderīgajam, kā lētajam kalendāram vislabākos panākumus.

*No vācu valodas tulkojusi
Irēna Gransberga*

1892

«AUSTRUMS»,

zinātnes un literatūras mēnešraksts

Mūsu priekšā esošais vienīgā latviešu ģimenes laikraksta, kas kopš neilga laika ir pārgājis jelgavnieka Draviņa-Dravnieka kunga īpašumā, 8. gadagājuma 1. numurs ar jauno gadu ieguvis tik glītu ārējo veidolu un ir tik bagāts un daudzpusīgs saturā, ka, ieraugot cenu *tikai* 3 rbļ. *gadā* ar piegādi pa pastu, šķiet, ka iezagusies drukas kļūda. 1. numurā ir publicēts jauna stāsta sākums, kas pieder talantīgā latviešu rakstnieka Apsīšu Jēkaba spalvai, tam raibā rindā seko dzejoļi, zinātniski apcerējumi, divu citu stāstu sākumi — nule tapis oriģinālstāsts un viens tulkojums — tad dziesma ar visām notīm, kritikas, lauksaimniecības pielikums un, visbeidzot, krāsains izšuvuma raksts. Piedāvātā kvantitātei atbilst kvalitāte, izņemot mazo, pagaidām negatavo skici «Viņš neiedrošinājās!» un dzejoļus, no kuriem tikai lietuviešu tautasdziesmas var nosaukt par interesantām, dažas pat par skaistām. «Jaungrieķu dziesma» nav R. Bērziņa kunga rakstīta, kā viņš lasītājam grib iestāstīt, bet ir kāda vācu dzejnieka gara ražojums. Bērziņa kungs ir tikai atdzejotājs. Ja mēs beigās vēl pieminētu daudzās tiešām lieliskās ilustrācijas, kas numuru rotā, tad visu pieminēšanas vērto būtu pieminējuši. Liekas, ka šādā izskatā «Austruma» draugu pulks vēl vairāk sakuplos.

LITERĀRĀ KLEPTOMĀNIJA

Pēdējās dienās man atkārtoti nācies dzirdēt pārmetumu, ka es esot ērmots latviešu patriots, jo vācu publikas priekšā diskreditējot gan teātri, gan dzejniekus. Pēdējo pārmetumu esmu izpelnījies ar piezīmi (būšu netaktisks un atklāšu, ka pat mazu, mīļu vēstulīti bez paraksta) savā kritikā par latviešu mēnešraksta «Austrums» pirmo numuru. Proti, es apgalvoju, ka tajā iespiestā «Jaungrieķu dziesma» nav *R. Bērziņa* kunga, bet gan kāda vācu dzejnieka sacerēta. Pēc mīlās vēstulītes saņemšanas es pusnakti ziedoju Heinem un dažādiem citiem liriķiem, lasīju Miu Holmu un pat netaisni virsskolotāja Ekersa, «mūslaiku dzejnieka», nemirstīgās poēmas: vēl un vēl, tomēr meklēto neatradu. Kamēr vakar pēdīgi saņēmu kāda drauga vēstuli, kas manām raizēm darīja galu. Dzejolis pieder *Šamiso*, un to sauc:

Verratene Liebe (Neugriechisch)

*Da Nachts wir uns küßten, o Mädchen,
Hat keiner uns zugeschaut;
Die Sterne, die standen am Himmel,
Wir haben den Sternen getraut.*

*Es ist ein Stern gefallen,
Der hat dem Meer uns verklagt,
Da hat das Meer es dem Ruder,
Das Ruder dem Schiffer gesagt.*

*Da sang derselbe Schiffer
Es seiner Liebsten vor,
Nun singen's auf Straßen und Märkten
Die Mädchen und Knaben im Chor.*

Latviešu oriģināldzejolis skan:

*Kad, līgaviņa, klusājo nakti
Mēs skūpstoties pavadījām,
Tad debess rotājās zvaigznēm,
Tām visu mēs uzticējām.*

*No debess zvaigzne krita —
Un jūra mūs' stāstu jau zin;
Tā viņu pastāsta irklīm,
Un irklis to laivniekam min.*

*Un laivnieks saldo dziesmu
Jau savai mīlajai dzied:
Nu mūsu noslēpums saldaīs
Pa ciemiem un pilsētām iet!*

Nu, R. Bērziņa kungs, vai lai nosarkstu jūsu vietā, vai arī jūs būsiet tik laipns un to izdarīsiet pats?

*No vācu valodas tulkojusi
Irēna Gransberga*

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

0300014423

LITERĀRI SMALKUMI

Ar nosaukumu «Sēta, Daba, Pasaule» Tērbatas latviešu studenti nule *F. Gēliņa* Rīgas apgādā ir laiduši klajā šī jau 1860. gadā iedibinātā literāri zinātniskā mēnešraksta 7. burtiņu. Glīti apdarinātais numurs satur interesantu, lasīšanas vērtu *Fr. Kārkluvalka* darbu «Līvi», divus *J. Freiberga* un *P. Kaudznieka* apcerējumus «Par svētozolu» un «Homēra episkā dzeja latviešiem», ļoti izjusti uzrakstītu priekšlaikus mirušā mācītāja Rūd. Lodiņa nekrologu un 8 dzejoļus.

*No vācu valodas tulkojusi
Irēna Gransberga*

NUPAT

A. Reinberga Jelgavas apgādā nācis klajā un mums pie-sūtīts «Vagars», *Jāņa Straumes* latviešu tautas skatu spēle ar dziesmām un dejām trīs cēlienos (6 skatos). Tuvāku šī dra-matiskā pirmdzimtā apskatu pietaupīsim vēlākam laikam, pateicoties veselīgajam saturam, tam noteikti rasies vieta uz latviešu skatuves.

*No vācu valodas tulkojusi
Irēna Gransberga*

PIRMS KĀDA LAIKA PUBLICĒJĀM ZIŅU,

ka latviski pārtulkots Šekspīra «Hamlets». Patlaban tulko-jums iespiests atrodas mūsu priekšā. Darītājs atkal ir rosi-

gaiss labu latviešu sacerējumu izdevējs *Draviņš-Dravnieks* Jelgavā, kas ir laidis klajā darbu satura cienīgā ietērpā. Tulkojums kopumā ir izdevies labi, tomēr daži stiepti panti un pāris izteiksmes bezgaumības nodod, ka *J. Liekais* — tulko-tājs slēpjas aiz šī pseidonima — nav dzejnieks. Kaut nu grāmatai, *pirmajām Šekspīra latviešu tulkojumam*, tiktu dā-vāta tā interese, ko tā pelnījusi!

Paraugam, kā Šekspīra panti skan latviski, mēs publicē-sim pazīstamo monologu «Būt vai nebūt»:

*No vācu valodas tulkojusi
Irēna Gransberga*

*Vai būt vai nebūt, tas šē jautājums.
Vai cienīgāki nozust sirds prātā
No ļaunā likteņa šē splotus, šautras,
Jeb bruņoties pret posta jūru, visu
To pretojoties beigt? Ai, nomirt, gulēt —
Ne vairāk! Gulot apzināties beigtus
Šē sirdsēstus un tūkstoš grūdienus,
Kas mūsu pīšļu tiesa, — tās ir beigas,
Kas gauži vēlējamās. Nomirt, gulēt,
Tik gulēt — varbūt sapņot? — Tas tas grūtums!
Jo kādi nāk mums nāves miegā sapņi,
Kad izbēguši esam zemes troksnim,
Tas liek mums apdomāties. Šī tā lieta,
Kas postam atļauj sasniegt ilgu mūžu.
Kas nestu laika apsmieklus un sāpes,
Kas nestu apspiedēju varmācības,
Kas nestu lepnu ļaužu nievājumus,
Kas apsmādētas mīlestības mokas,
Kas likumīgas varas noilgumu,
Kas tiesu pārgalvības, nievājumus,
Ko pacietīgais nopelns allaž cieš,
No necienības, — kas to panestu,*

*Ja spētu pats sev īsto mieru iegūt
 Ar nieka šķēpu? Kas vēl nestu nastas,
 Zem grūta mūža sviedros stenētu,
 Jo bailes no kaut kā pēc nāves, zemes
 Šīs nepazīstamās, no kuras ceļnieks
 Vairs nepārnāk, — mums nenomāktu gribu
 Un neliktu mums labāk ļaunu ciest,
 Ko zinām, nekā skriet uz nezināmu?
 Par glēvuļiem šī apziņa mūs dara.
 Tā drošprātības krāsa iedzimta
 Tiek vārdzināta bālā domu veidā,
 Un nodomāti darbi svarīgi
 Šai uzskatā tiek novadīti greizi
 Un zaudē darba vārdu.*

LATVIEŠU MĒNEŠRAKSTA JAUNGADA NUMURS

Nule iznācis «Austrums», kam 1893. gadā sākas 9. gadagājums. Pērn, kad laikraksts nonāca sava pašreizējā izdevēja un otrā redaktora jelgavnieka Draviņa-Dravnieka kunga rokās, mēs norādījām uz labo kvalitāti, nesen atkārtojām visai glaimojošo spriedumu, kas šim izdevumam tika izteikts Latviešu literārās biedrības sanāksmē, un tālab iztiksim ar vērtējumu, ka jaunā gadagājuma 1. numurs ir parādījis jaunā, gaumīgā ietērpā. Par satura daudzpusību lai liecina pirmā numura saturs:

- 1) Mazais lords. Tulkojis Apsīšu Jēkabs.
- 2) Sapņotājs. R. Zariņa zīmējums.
- 3) Par latviešu tautasdziesmu pantmēru. J. Sanders.
- 4) Mātes lūgsna. E. Zeibota dzejolis.
- 5) Krusttēvs. Aug. Deglava oriģinālnoīvele.
- 6) M. Klusiņa «Kadetu korpuss».
- 7) «Svētīts lai mūsu Kungs». A. Bētiņš jauktajam korim.

- 8) Vindedžos drīz būs kāzas! Rūd. Blaumaņa novele.
- 9) Es pieminu Tevi. A. Kažoka dzejolis.
- 10) Pauls Einhorns un viņa raksti par latviešiem. V. Plute.
- 11) Nilzirgu medības Zambezi upē. Autors V.
- 12) Cik skaisti ceļot Latvijā! Pavasaru Jāņa dzejolis.
- 13) Par spēka pārvadu. Inženieris A. Krēgers.
- 14) Šūpla dziesma. Pēc Ašarina.
- 15) Senās kāzu ieražas Gaujienā. J. Binda.
- 16) Pameita. Vaidelaiša Ziemassvētku stāsts.
- 17) Ziņojums par latviešu literārās biedrības sēdi 1892. g. 9. decembrī. L. Grīns.
- 18) Dzejolis pēc J. Šturma, atdzejojis R. Bērziņš.
- 19) K. Milenbahs par prievārdu «ar».
- 20) D. Goulds. Autors V.
- 21) P. Lācis par sviesta kuļšanu, ar zīmējumiem.
- 22) Lietus lāses. Dzejolis pēc M. Hartmaņa.
- 23) Studenta piezīmes. Autors Ed. S.
- 24) Mazi stāstiņi.

Numurs piedevām ir rotāts ar diviem palieliem kokgriezumu attēliem.

1893

LITERĀRI SMALKUMI

Kāds Pēterburgā dzīvojošs latvietis Henrijs Visendorfs, kurš savas intereses un dotības velta latviešu un lietuviešu etnoloģijas un mitoloģijas pētījumiem, žurnālā «Revue des Traditions Populaires» publicējis divus interesantus rakstus. Pirmais raksts «Notes sur la Mythologie des Lataviens» apcer senos mītus par Sauli, Mēnesi, Saules meitu un Ausekli (rītausma), sastopamu arī sieviešu dzimtē kā Austru. Šeit pieminētās teikas atrodamas Brīvēzemes (Treuland) apkopojumā «Патышские народные сказки». Visendorfa iztīrījumi ir ārkārtīgi interesanti. Diemžēl vietas trūkuma dēļ varam aplūkot tikai oriģinālākos un saistošākos no tiem. Tā, piem., autors iesaka pierastos vārdus *Letten* un *Lettland* aizvietot ar *Latavier* vai *Lataver* un *Latavien*. Izmantojot savas plašās zināšanas, viņš dievu Ūšiņš vai Ūšiņš, zirgu sargātāju, atvedina uz senindiešu dievieti Ušas (rītausma), kurai veltītas vairākas no Rīgvēdas skaistākajām himnām. Tekstā daudz izziņām bagātu pārdomu. Tēmu vienkārši un uzskatāmi ilustrē arī tautas dziesmas. Nobeigumā Visendorfs pievērš lasītāju uzmanību faktam, ka pie senajiem varjagiem, kuri, kā zināms, ieguva varu Krievijā, sastopami reliģiski rituāli un upuri līdzīgi latviešu dieva Ūšiņa kultam. Viņš piemin arī varjagu dieva Peruna atbilstību latviešu Pērkonam. Šeit Visendorfs saskata jaunu apstiprinājumu pazīstamā krievu vēsturnieka hipotēzei, pēc kuras Krievijas varjagi cēlušies no lietuviešiem un latviešiem.

Otrs, 1893. gadā iznākušais raksts «Materiaux pour l'ethnologie lithuanienne» ir asprātīga recenzija par Voltera «Materialien zur Ethnographie der Letten im Gouvernement Witebsk» pirmo sējumu. Visendorfs slavē Voltera nopelnus, taču asi un pārliecinoši vēršas pret viņa Līgo — mīta kritiku jeb noliegumu, attapīgi pierādot, ka lietuviešiem patiešām ir bijis Līgas kulta, latviešiem turpretī vīriešu kārtas dievs Līgo, ar kura svētku laiku kristieši saskaņojuši Jāņa Kristītāja dienu. Tādā veidā tad arī radusies Līgo diena un līgo dziesmu saistība ar Jāņiem.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

BALTIJAS VĒSTNEŠA...

«Baltijas Vēstneša» izgājušās piektdienas numurā nodrukāts pārspriedums par *Lerha-Puškaiša* jaunāko pasaku krājumu, kurā teikts, ka es turējis par iespējamu iekš «Zeitung für Stadt u[nd] Land» Lerhim *pārmest*, ka tas svešu tautu pasakas, sevišķi vācu, sabojātas uzņēmis savā krājumā un ka «tāds spriedums acīm redzot paviršs». Es nu lūdzu pamatīgo pārspriedēju, R. B. kungu, man uzrādīt to teikumu manā referātā, ar kuru Lerhim izsaku šādu *pārmetumu*. Un vai pie tās pašas reizes lasītājam arī nevarētu atstāstīt, cik *atzinīgi* es par Lerhi-Puškaiti izteicies? Jo man tiešām ļoti nepatīkami, ka nu jau *otru lāgu* «Baltijas Vēstnesī» kā tā vīra darba *paļātājs vien* topu minēts, kas taisni caur šo savu darbu man tapis *mīļš*.

PIRMĀS LATVIEŠU OPERAS UZVEDUMS

Vakar notika pirmās latviešu oriģināloperas pirmizrāde «Spoku stundā» (*In der Geisterstunde*), Dubura teksts, J. Ozola mūzika, katrā gadījumā tātad notikums — bēdīgs

vai priecīgs, to redzēsīm tālāk. Vispirms mums jākonstatē, ka komponistam nav pietrūcis nedz pašpaļāvības, nedz drosmes, kad viņš uzsāka iemiesot mūzikā pirmo latviešu operas libretu; cits varbūt būtu gaidījis, līdz Vītols vai Jurjāns ķersies pie šī darba. Būt otrajam ir mazāk bīstami, mazāk atbildīgi, tāds dabiski netiks pakļauts tik augstā mērā gaidu pilnai un, pa daļai zināms, arī mākslu izprotošas publikas kritikai. Visu cieņu tādā Ozola kunga drosmei! Kritiķis, bez šaubām, atrodas šāda pirmā mēģinājuma un savādo apstākļu dēļ, kādos tas sākts, nedaudz neveiklā stāvoklī. Atzīstot šā pasākuma nozīmīgumu, kritiķim tādējādi sirdsapziņa atļauj būt gatavam pateikt par darbu tik daudz laba, cik vien iespējams, taču, no otras puses, liek pārāk daudz piekāpties.

Vispirms, kas attiecas uz Dubura kunga — ļoti apdāvināta aktiera — sacerēto tekstu, tas mums izskatās par daudz *in miniature* ierobežots un ir ar pārāk primitīvu dramatiskā uzbūves konstrukciju. Tas mums spilgti atsauc atmiņā pagājušā gadsimta vācu dziesmuspēles — ne tikai tāpēc, ka dziedājumi mainās ar dialogiem, bet arī tāpēc, ka darbības motivējums ir trūcīgs, personu uznākšana un noiešana nepietiekami pamatota un spoks ir par daudz bērnišķīgs. Arī dzejas pantiem mēs nevaram aiztaupīt pārmetumu par zināmu prozaisku sausumu. Mēs neatrodamies šodien, paldies Dievam, operas absolūtās bezjēdzības varā un tāpēc izvirzām tekstam vairāk vai mazāk augstas un pilnīgi pamatotas prasības.

Par paraugu dziedamam tekstam var uzskatīt «Burvju strēlnieka» libretu, bet starp Kindu un Duburu ir tāda pati atšķirība kā starp vīrieti un bērnu. No sirds vēlam «topošajiem vīriem» starp latviešu operu komponistiem, lai viņi varētu atrast poētiski apdāvinātus un mūziku izprotošus libretistus!

Galu galā arī Dubura kunga darbu varētu tuvināt mākslas sfērai ar apgarotu, savdabīgu mūziku, bet diemžēl tā bija tikai atsevišķās vietās. Jau uvertīra pierāda, ka sim-

foniskās tēlu un tēlojuma gleznas iet pāri komponista spēkiem. Instrumentācija ir bērnišķīga, motīvu pretnostatījumā un caurvijumā viņš nedroši taustās, turklāt izskatās, ka viņš tiksmīnās ap savu monotono mūziku, mazākais, mums kas līdzīgs jāsecina no priekšspēles nepamatotā ilguma. Vokālā ziņā Ozola kungs jūtas brīvāk, kā to pierāda koris nr. 3, rondo nr. 4, milas dueta nr. 7 beigas un nobeiguma koris, tikai orķestra pavadījums arī šeit turas nepārtraukti pārāk šaurās, naivās robežās. Ka Gēta ārija no sākuma ir aizdomīgi līdzīga Šūberta pazīstamajai dziesmai «Leijerkastnieks», mēs negribam pārāk stingri nosodīt.

Bet, kas mums šajā mūzikā viscaur sevišķi dūrās acīs, bija jebkāda kolorīta, arī nacionālā trūkums, neskatoties uz tajā nejauši ieaustajām tautasdziesmu melodijām.

Kas attiecas uz tēlojumu, tad arī te mums jārēķinās ar smagajiem apstākļiem (piem., ļoti nepietiekamā teātra zāles akustika) un jāizturas iecietīgi pret dažiem trūkumiem tēlotāja dziedājumā. Starp citu, Brigadera kungs, Brigaderes kundze–Maija un Dubura kungs labi izkļuva no ķezas, kamēr Toča kungs kā Naudas gars bija tikko dzirdams un, parādoties uz skatuves, ar savu žestikulāciju radija drīzāk grotesku nekā dramatisku iespaidu. Kori iezīmējās ar spēcīgu un precīzu dziedājumu, mazāk ar balsu daiļskanību. Millera kunga radītās dekorācijas bija gleznainas un noskaņām bagātas.

Operas ārējie panākumi labi apmeklētajā izrādē bija vētrāini, neizpalika arī vērtīgas dāvanas, ko pasniedza komponistam un teksta autoram.

Pirms šīs pirmizrādes notika Lebrēna mulķīgā divcēliena «Viņš studē» uzvedums, latviski no M. Ziemcietes. Mēs priecājamies par visu aktieru ievērojami dzīvāku un patiesāku spēli nekā agrāk, īpaši par Valdšmita un Freimaņa kungiem (studentiem) un Brīvnieka kungu (Factotumu), tikai mūs izbrīnīja visu dalībnieku neskaidrā runa.

*No vācu valodas tulkojusi
Anita Lapsa*

PAR LATVIEŠU KALENDĀRIEM

Mūsu priekšā ir četri 1894. gada kalendāri. Ieskatisimies tajos secībā, kādā tie piesūtīti! Pirmais: «Sieslacka latweeschu Kalendars». Par kalendāra pamatigumu liecina tā cienījamais vecums. Jau astoņpadsmito reizi lasītāji šeit var gūt labi sakārtotas nepieciešamās ziņas par laiku, meteoroloģiskajiem apstākļiem, pastu, telegrāfu un regulāri notiekošajiem gadatirgiem. Kalendārā ievietots arī latviešu pasaku vācēja Anša Lerha-Puškaiša portrets, šī paša autora stāsts un tulkojums ar ilustrācijām, kā arī gan pamācoša, gan arī izklaidējoša satura raksti un, visbeidzot, vesela rinda anekdođu. Apdare ir ļoti rūpīga. Acīm mazāk tikams ir S. Veinberga rediģētais un izdotsais «Tehwijas Kalendars». Tajā līdzās noderīgām ziņām par saimniecību, bērnu audzināšanu utt. atrodams arī L. Rūjenieša oriģinālstāsts. Beigās pievienotais adrešu saraksts varēja izpalikt, jo tas nav ne precīzs, ne arī pilnīgs. Sarakstā, piem., minētas vairākas tagad jau mirušu ārstu adreses, turpreti daudzu dzīvo adreses trūkst. Trešais kalendārs, kā redzams jau no gaumīgā ar zelta burtiem rotātā iesējuma, domāts maigākām rokām un saucas «Saimneetschu un Selteņu Kalendars». Tā saturs ir bagātīgs un mērķim atbilstošs. Arī pēdējais, «Austruma Kalendars», ir iesiets. Ar fotogrāfijām papildinātais izdevums stipri atgādina *Dabeim – Kalender* (mājas kalendāru). Pieņemēšanas vērta ir Rūdolfa Blaumaņa asprātīgi uzrakstītā noskaņu novele un Andreja Jurjāna jaukā kompozīcija. Gan «Austruma Kalendars», gan arī iepriekš minētais ļoti piemēroti dāvanai.

No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte

1894

LABĀKO FAMĪLIJU DZEJNIEKS

Studenta piedzīvojumi

*Pēc austruma rakstnieka Z e i b h - e d - O t a
brīvi tulkojis Kakluvalgs.*

Eh! Kō tu dar?

Es — dzejo!

Jau biju pāris gadu augstskolā, tā sakot, galvu brangi vien pliku nostudējis, kad, lai gan reti, tomēr šad un tad ieraudzīju cilvēku, no kura nevarēju lāgā tikt gudrs, vai tas neizdevies pegaza kučiers vai pārprātojis filozofs, vai arī bezgalīgs lektors.

It nejauši kādā nesaules dienā pamanīju atkal jau man pazīstamo tēlu, un, tā kā manim šoreiz cēli soļoja blakus kāds arī brangi vien jau nostudējis komilitons, tad man nenācās grūti apvaicāties pie viņa, vai tas jēl nebūtu ar minēto kungu vaigu vaigā saskatījis.

«Ko, tu vēl to nepazīsti?» mans draugs izbijies iesaucās.

«Nē, manu mīļo cabulīt,» es atteicu. «Kas tad viņš īsti tāds ir?»

«Tas jau ir Taubenlahs-Mētrainis,» mans biedris sacīja. ««Izsalkušās ligavas», «Atgremotāja jauneklā», «Putras birzes», «Bimbēnu» un «Pižaraga» sacerētājs.»

«Vai tad viņš ir dzejnieks?» es atkal vaicāju.

«Nē, bet labāko famīliju orgāns viņu par tādu izpaudis, un

nu viņš visā austrumā kā dzejnieks top slavēts. Kāds pārgalvīgs jauneklis viņam pat dāvinājis sapņos un nomodā kādu dzejoļu krājumu.»

«Tā, tā,» es norūcu.

Manam biedrim, kā vēlāk izrādījās, bija taisnība. Dzejnieks Taubenlahs-Mētrainis nebij vis pārliecīgi treknš kungs, kā to dažs varbūt viņa treknās valodas dēļ būs domājis, bet viņš drīzāk nosaucams par liesu un vieglu, tā ka, spējākam kritiskam vējam pūšot, man dažu labu reiz uznāca izbailes, kad tik viņu viesuls neaiznes pa gaisu. Dzimis bij mūsu dzejnieks mājās, kuras bij slavenas trim skaistulēm ar vārdu Lenķens, Linķens un Anķens. Kā mazs knēvelis Taubenlahs-Mētrainis jājis (tā viņš man pats stāstīja) vienmēr balto ķēvi, kas viegli nesuse; zēna gados viņš arī lūkus, slotas, sūnas un ciekurus, ikkatru lietu pēc kārtas savai vajadzībai no meža mājās nesis. Jo dziļi mūsu dzejniekam iespiedies atmiņā retais notikums, ka reiz kāds svešs bullēns ieklidis viņa tēva robežās un sveša ganumeita tam dzinusēs pakaļ, «lelinādama»:

«Ptru, ptru, bulle, bulle! — Ptru, ptru!»

Nosaņēmis cepurīti, mūsu dzejnieks klausījies. Vēlāk puisi viņu arī iepazīstinājuši ar dziedāšanu, bet dziedot tie diemžēl pārlēkuši pat pieklājības robežas. (Cik nemorāliski! — *Tulko-tājs.*) Tad viņu vēlāk kāds nelādzis, kāds rūgts žults maišelis sācis vajāt, kā krupis pūzdams un izgāzdams uz viņu savu rūgto žulti, bet paldies Dēklai, Tiklai un Laimai — labāko ģimiliju aprindās tas viņam neko nekaitējis.

Un nu viņš dzīvoja universitātes pilsētā!

Te viņa dzīvē it īpaši jāievēro divas lietas, proti: vai viņš uzturējās ārpus sava korteļa vai taisni tanī iekšā. Ja viņš nebija ārā, tad viņš bija iekšā, un, ja viņš bija iekšā, tad viņš nebija ārā — bet būt viņš vienmēr kaut kur bija. Uz ielas viņš pacēlās ar kājām pret zemi taisnā līnijā uz to pusi, kur debesis (kā jau allaž lielākā daļa pasaules pilsoņu), savā istabā turpreti viņš pacēlās ar galvu pret griestiem, ja neatradās, ar Heinrihu Heini runājot, horizontālā pozīcijā.

Runāt mūsu dzejnieks daudz nerunāja, bet toties viņš dievamžēl jo vairāk rakstīja.

Iznācis reiz iz universitātes, kur biju noklausījies profesoru stāstos, izdzirdu sev aiz muguras vārdus:

«Eh — kur — tu — ēt?!» — un pagriezies ieraudzīju stāvam visā savā cēlumā dzejnieku Taubenlahu-Mētraini.

«Es ēt uz māj,» es viņam atbildēju tādā pašā valodā, kādu tas mēdza runāt, bīdamies, ka viņam neizspruktu kāda atskaņa, ko cits varētu noklausīties un izlietot pie dzejoļu taisīšanas.

«Vai — zin — kā?» mans biedris atkal vaicāja.

«No kā tad?»

«Es — ar — es uz — māj.»

«Kā tad tu ēkš māj daris?» es atkal prasīju.

«Es — dzejos,» Taubenlahs-Mētrainis runāja, un neredzēti laimīgs smaidis pārlidinājās pār viņa degunu*.

«Nu tad sveik!»

«Sveik!» viņš atvadījās.

Mēs šoreiz šķīrāmies, un es aizsteidzos uz māju, kur šo sarunu tūlīņ ierakstīju savā dienasgrāmatā nākamām paauzēm par sirds uztaisišanu...

Redzējuši mūsu dzejnieku uz ielas, apciemotsim to arī viņa paša dzīvoklī. Tā ap pulksten vienpadsmitiem ieraugām durvis, pie kurām piesprausta vizītkārts ar uzrakstu:

TAUBENLAHS-MĒTRAINIS,

labāko ģimiliju dzejnieks

Kad esam piekļauvējuši, kā jau daždien sadzīves likumi to prasa, tad es kā apciemojamā intīmākais draugs papriekšu ieeju iekšā. Ko redzu? Ne visai daudz. Taubenlahs-Mētrainis gul gultā un — — dzejo.

«Labrīt!» es laipni sveicinu.

«Laiž — mēr!» mans biedrs omulīgi nopūšas.

* Austruma zemēs studenti un dzejnieki smejas ar deguniem.

«Pulkst jau ir vēnpads,» es saku, «kad tu vakar gāj pē mēr?»
«Ap — kōrtel — uz — deviņ,» atbild dzejnieks nožāvādamies.

«Nu tad ardēv,» es teicu.

«Ar — dēv,» teica arī gulētājs.

Jau iedams ārā pa durvīm, es atkal uzrakstu šo sarunu priekš bērniem un tad, atgriezies atpakaļ, vēl ievaicājos:

«Un kō tu šōdēn līdz pusd' darīs?»

«Es — dzejos,» dzejnieks atbild — un kā saule pie debesīm parādās saldi smaids uz viņa pieres*.

Es aizgāju, un durvis nu tika aizslēgtas uz ilgāku laiku, lai mūsu dzejnieks varētu netraucēts padoties saviem miesīgiem priekiem.**

Pagāja gads, un es, pabeidzis kursu, steidzos atvadīties no mūsu dzejnieka, bet tomēr viņa skūpstā vietā noklausījos atkal tikai viņa dievišķīgā tenorā: «Es — dzejo.»

Pagāja gadi. Nobraucis uz «pervju balli» tanī lielā un greznā pilsētā pie Avaguadas, kuru sauc par Agiru, un, apmeties uz pāris dienām uz dzīvi viesnīcā, dabūju it nejauši no sulaiņa zināt, ka arī Taubenlahs-Mētrainis ložējot šinī pašā vietā. Gan drusku no sākuma par to šaubijos, labi zinādamas no studijas gadiem, ka mūsu dzejnieks iesācis, Agirai cauri braucot, apmesties pavisam kur citur.

Bet kādēļ tad es arī lai neticētu šai jaunai vēstij, jo laiki grozās (zinu šo sakāmu vārdu arī pa latīniski).

«Vai dzejnieks Taubenlahs-Mētrainis istabā nr. 13 ir mājās?» es otrā dienā taisni ap pusdienas laiku vaicāju hotelja šveicaram.

* Horizontāli guļot, austrumnieku labākās ģimēlijas smaids ar pierēm.

** Oriģinālā tiešām stāv «miesīgiem priekiem», lai gan še, saprotams, tikai garīgā darbošanās, dzejošana, var būt domāta. Šis izteikums viegli izskaidrojams, ja atminamies, ka daži dzejnieki, sevišķi austrumā, dzejo automātiski.

«Mājās gan,» tas atbildēja, «bet tas kungs vēl nav runājams,
viņš dzejo.»

«Ak tā,» es teicu, un man iešāvēs prātā pantiņš:

- *Dzejodams dzimu, dzejodams augu,
Dzejodams mūžu nodzīvoju,
Lai labākām ģimijām
Ko lasīti nepietrūka.*

1895

ZVANEZERS

Pačalojums no Ārišu Andra

Jau ilgāku laiku man tā bija, kā kad mūsu jaunākajā literatūrā kaut kā trūktu. Lauzīju savu galvu, kas tas gan varētu būt, bet veltīgi bija mani pūlīņi — vīlušās manas aizdomas, ka varbūt kāds rakstniecības arods nebūtu pietiekoši apkopts. Nē, visos, paldies Dievam, nodarbojas cītīgi strādnieki, un, ja arī visiem nav dāvanu, tad taču visiem ir vislabākā, dažam pat visvislabākā griba, un šī pie mums, kā piedzīvojumi māca, bieži top celta augstāk par talentu. Un tomēr man likās, ka mums kaut kā trūktu. No šīm divainajām jūtām manis neatsvabināja arī Draugu biedrības direktoru apgalvojumi nupat notecējušā gada beigās, ka mūsu rakstniekiem varot izdot diezgan labu skolas apliecību, un paziņojums, ka mazais «kabatas skunstnieks» iznācis. Es saku, tie manis neatsvabināja, jo man diemžēl nav vairs tās vientiesīgās bērna ticības, ar kādu abu direktoru kritikas jāsaņem. Tajās klausoties, man arvienu nāk prātā, ko gan šie godājamie sirmgalvi teiktu, ja tiem būtu jāpārsprīž tāds gabals kā, par piemēru, Ģētes tā sauktās «romiešu elēģijas»? Par cik nejaukām viņi gan nenosauktu šīs pie vispilnīgākās dzejas pieskaitītās elēģijas, ja tie pēc sava paraduma uz viņām lūkotos ar tām brillēm, kādas Draugu biedrībā nēsā un kurām vienu stiklu sauc par tikumību un otru par ticību. Ka šīs brilles savā vietā un savā ziņā visai teicamas — kas to liegs? — bet m ā k s l a s ražojumu aplūkošanai ar t ā m v i e n nepietiek. Tātad direktoru kungi lai

neļauņojas, ka no viņiem neļāvos apmierināties un domāju un domāju tālāk: kā mūsu rakstniecībā trūkst?

Te man šā gada «Austruma» pirmā burtņica nāca rokās. Sāku pa to šķirstīt un uzšķīru nejauši 66. lapas pusi. Es lasīju:

BALĀDES un ROMANCES

No Ed. Zeibota

I

«Zvanezers»

Ā... Man novēlās kā migla no acīm! Mūsu Zeibota mūsu rakstniecībai bija trūcis! Eduarda Zeibota, mūsu iemīļotā fāmīliju jeb ģimeņu dzejnieka, mūsu gara bagātā pačalotāja — klasisko «studentu piezīmējumu» sacerētāja! Ah — šie «studenta piezīmējumi», man tie tik dzīvā atmiņā, it kā tos vēl vakar būtu lasījis! It īpaši «piezīmējums» nr. 5 ar moto: «Eh — kur tu iet? — Es gul!» Tādi gabali nav aizmirstami, nav arī sasniedzami, lai gan Lautenbahs-Jūsmiņš, nabags, nopūlas šo slavu iegūt. Un, lai gan Zeibots tādā kārtā jau nesamaksājami daudz priekš nepateicīgās tautiņas garīgas pacelšanas strādājis, viņš tomēr nav noguris (kā dažs varbūt jau bija sācis domāt), viņš tikai atpūties! Viņš ieņem vietu, kas viņam dod tiesību uz «cienīgtēvu», tiesību savu vārdu rakstīt «Zeiboth» (bet to viņš nekad nedarītu), un viņš tomēr no tautas nenovēršas, viņš sniedz tai atkal jaunu balvu uz Jaunu gadu. «Zvanezers»! Desmit garu pantu gara balāde, kurā viena rindiņa pie otras veras kā pērles uz zīda diega. Aplūkosim šo pērļu virkni drusciņ tuvāk!

*No Vietalvas dievnama torņa
Jau iezvanīts svēts vakars...*

Te mums tūlī apbrīnošanā jāapstājas. Jau iezvanīts svēts vakars! Lūdzu, izrunājiet šo rindiņu diktā balsī, un jūs dzirdēsiet vara mēli pie zvana malas piesitamies. Vakars! Bam!... Neprašā gan sacīs, ka Zeibots šo vārdu tik neparasti uzsvēris,

lai iznāktu saskaņa ar «stars», bet tādi laikam, kā jau neprašas, nezina, ka vēl ir, piemēram, vārdi «bars», «zars», «svars» un «gars», kurus varētu saskaņot ar «stars», un ka teicami dzejnieki mēdz tēlot visuvisādas skaņas caur tādu vārdu lietošanu, kas šīs skaņas atgādina. Un kas šai vietā labāk noderētu kā vakars? Bet tālāk:

*Jau aizmežos — saulītei rietot —
Zūd beidzamais gaismas stars.*

Aizmežs! Jauns un — vismazāk man — jauns vārds, pēc aizdurvju, aizkrāsns, aizgaldes parauga radīts. Šis vārds būs ļoti pa prātam mūsu literatūras vēstures sarakstītājam, kas ar to zīmīgi varēs nosaukt sevišķu dzejas šķiru — aizmežu poēziju (*Hinterwälderpoesie*). Cerams, ka šis vārds paraus ceļu daudz citiem nepieciešamiem aiz-vārdiem. Ka šos «aizmežos, saulītei rietot, zūd beidzamais gaismas stars», tas rāda, ka tajos mit kāds burvīgums, jo citur — izņemot ekvatoriālzemes — tikai labu laiciņu vien vēl pēc saules norietēšanas aptumst, «zūd beidzamais gaismas stars», ne nu vēl saulītei rietot. Bet, saprotams, kur burvīgais «Zvanezers», tur arī burvīgi meži — aizmeži. Tālāk! Nakts tumsība, svēts klusums, mādams uz svētīgu dusu, apklāj zemi, Vietalvas kalnos ieradies svēts miers, un Vesetes lejā sudmalas apstājušās — un laikam arī Vietalvas tūku fabrika un vilnas kārstuve, lai gan dzejnieks šīs priekš visas apkārtnes svētīgās iestādes dievamžēl nemin. Ar klusajām dzirnavām pie mātes krūts daba nu snauž, lēnīgi vilkdama elpu līdz jaunam ritam.

*Tik Zvanezers lēnotā gravā,
Kas bijis līdz šim tik kluss,
Kur senlaiku dievnama zvani,
Kā ļaudis teic, vilņos — —*

Še mums atkal neviļot jāapstājas, lai gan teikumu virkne vēl nav galā, jo šajās četrās rindiņās slēpjas divi smalki košumi, uz kuriem mazāk asprātīgi lasītāji jādara uzmanīgi, pirms tie bauda tālāk. Kur ir Zvanezers? Vai tas ir ēnainā gravā? Vai

platajā, drūmajā, vientuļā, spokainā, teiksmainā gravā? Nē! Jo visi šie adjektīvi par daudz noteikti — Zvanezers guļ l ē n o t ā gravā. Kāda ir lēnota grava? Ja es to jums varētu pateikt, tad vārda «lēnotā» lietošana vairs nebūtu Eduarda Zeibota nopelns. Taisni šī vārda neskaidriba ir viņa labums, jo ar to dzejnieks uzmet gravai tādu mistisku šķidrautu, caur kuru tā nenoteiktās kontūrās mums rēgojas preti un tādā kārtā top jo noslēpumaina. Tas bija pirmais košums. Un otrs. Eduards Zeibots atskaņo «kluss» ar «dus». Ja tas būtu noticis pie kaut kāda Vaidoņa, tad viņam mierīgi varētu dot padomu likt spalvu pie malas, jo, kam tik muzikāliskas ausis, ka tas nevar izšķirt g a r i nožvinkstošo «ss» skaņu vārdā «kluss» (nevis «klus», kas apzīmē pavisam ko citu) no ī s ā s «s» skaņas vārdā «dus», tas nav aicināts kustināt dievišķās kokles stīgu, tas mūžam paliks viņu neveiklais strinkšķinātājs. Pie Zeibota turpretim lieta ir citāda. Viņa formu meistarība jau par daudz pazīstama, ka varētu domāt, viņš saskaņojis šos vārdus aiz atskaņu trūkuma viņa rīmju vācelē. Jāpieņem, ka viņam bijis kāds slepens nolūks, šos vārdiņus vedot sakarā, un, man šķiet, esmu šo nolūku atminējis. Līdz šim dzejols gludi jo gludi tecēja uz priekšu, tā ka lasītājs jau bija pārliecināts, ka tā ies līdz beigām. Te piepeši tas atduras uz nepatīkamas kļūdas. Viņš apjūk, sāk šaubīties — un Zeibots savu nodomu panācis. Proti, viņš gribējis lasītāju darīt nemierīgu un tā pienācīgi sagatavot uz to, kas nu nāk. Jo, kad ezers sācis līgot un vizēt, un šalkt, tad

*divpadsmitajā stundā
Ko redzam? Paties, mums šķiet,
No kapsētas kalna uz leju
Kāds vientulis ceļnieks iet.*

Kāds vientulis ceļnieks ap pusnakti — tirpoņas mums pārņem kaulus, un ar aizrautu elpu lasām tālāk:

*Kas ir tas, ko tumšajā naktī
Iz pajumtes laukā dzīs?
Un teicat, uz kurieni viņu
Nakts gaita gan aizvedīs?*

Mati galvā mums pa vienam slienas stāvu. Dieva dēļ — k o dzis iz pajumtes laukā? Taču ne mūs, nevainīgus redzētājus? Un k a s dzis? Vientulis ceļnieks? Jeb vai šo vientuli ceļnieku dzis iz pajumtes laukā? Bet tas jau i r izdzīts! Viņš jau iet no «kalna uz leju», mēs to redzam «t u m š a j ā nakti», jo bailes mums devušas kaķa acis, bez tam ceļnieks tā zilgani fosforizē — — viņš iet, iet — tad tak laikam mūs... kas par nesapratni!... nakts gaita kaut kur aizvedis...

Apmierināsimies, ceļnieks nenāk uz mums, tas ir no ka-
piem modies sentēvu baznīcas zvaniķis, kas «sav' mūžu» sen-
laiku zvanu bija kustinājis un kam sava zināma, steidzama da-
rīšana.

*Jo divpadsmitajā stundā,
Ik reizes, kad svētvakars,
No kalna pa priedulām lejā
Klīst vientulis viņa gars.*

Lai gan vārdi, iz kuriem šīs 4 rindiņas sastāv, katrs par sevi aplūkoti, ir ļoti dzejiski, tad tomēr būtu vēlējies, ka Zeibots viņu vietā būtu lietojis citus. Tad nebūtu piespiests viņam aizrādīt uz divām niecīgām nepareizībām, kādas viņam pasprukušas. Augšējās rindiņas lasot, jādomā, ka svētvakars mēdz būt «divpadsmitajā stundā». Tā nu nava vis. Ap pusnakti cits nekas nevar būt kā pusnakts, nekad vakars, vienalga, vai tas svēts vai nesvēts. Tāpat nelieto vārdu «klīst», ja kāds iet tik noteiktu ceļu, kāds vecajam zvaniķim zem kājām.

*Viņš staigā pa parastu ceļu,
Vai vasara, ziemas sals,
Bet, tikko ir Zvanezers sasniegts,
Tad sasniegts ar ceļam gals,
Tad pusnakti zvaniķa garu
Redz nejauši pazūdam,
Kur bijis, kur palicis, viņu
Vairs saredzēt nevaram.*

Ši panta otrai pusei kritika pārmetis tautoloģiju. Pilnīgi bez iemesla. Jo taisni šis divkārtējais apgalvojums, ka garu redzam p a z ū d a m u n k a t ā, k a d t a s p a z u d i s, v a i r s s a r e d z ē t n e v a r a m, bija ļoti vajadzīgs priekš mazticīgiem lasītājiem, kādu diēvamžēl ļoti daudz. Tie varētu sākt šaubīties, vai jel tas gars «ziemas salā», kad ezers aplāts ar 5 pēdas biezu ledu, arī tā nejausi pazūd kā vasarā, jo no āliņģa izciršanas balāde nekā nemin. Tādas šaubas nu Zeibots izklidina caur augšējiem dubultiem apgalvojumiem.

Tiklīdz zvaniķis ezera dibinā, tad tūlī zvani iet vaļā. Ko tie stāsta, to katrs pa daļai var palasīties dzejoļos: «Des Sängers Fluch» un «Das Lied von der Glocke», — lai gan tajos Zeibota domas nav tik jauki izteiktas kā «Zvanezerā». Uz beigām:

*Drīz pārlieku gaviļu vēsti
Un liksmību viņi dveš,
Drīz atkal tie gaudeni atskan,
Kā drūmi šalc vētrā mežs.*

Zvani d v e š liksmību. Zvani d v e š gaviļu vēsti! Kas par gleznu! Un kas par atskaņām: «dveš» un «mežs»! Jeb nē: «dveš» un «mežs»... Nē, nē, tā jau atkal nav pareizi!... Brīnums... Neiznāk jau nemaz atskaņas... Neiznāk? Zeibotam? Niekī, v a j a g a iznākt — paskatīsimies vēlreiz oriģinālā. Tiešām, tur, kā stāvējis, tā stāv — «dveš» un «mežs». Un tomēr mūsu dzejnieks pie šīm rimēm nav vainīgs. Man šaujas kaut kas prātā... «Austruma» korektors... ka tik tas te nav kādu jucekli iztaisījis, tāpat kā burtņicas 9. lapas pusē, kur tas Ērikas P. tulkoto «dzejolu pēc Heines» pavisam sabojājis, draugu vietā atstādams draudus. Tā būs, un, šādi apmierinājušies, sekosim dzejniekam tālāk. Kad gaiļi modušies, zvani apstājas, un svētrīta pirmajā stundā vientulis ceļnieks, mēs gan tagad zinām, kas tas ir, aiziet uz kapsētu līdz nākamai pirts kurināšanas dienai. Ar to balāde beidzas.

Es nu arī spalvu varētu likt pie malas, lai gan ne ar apziņu, ka dzejola visus jaukumus esmu cēlis gaismā, bet man šī pačalojuma lasītājam vēl kāds vārdiņš jāsaka. Tas varbūt jautās,

kādēļ tik gari par vienu vienīgu balādi esmu rakstījis, tik daudz jau pat par veseliem sējumiem runā. Uz to es atbildu: daudzreiz arī veseliem sējumiem nav tik daudz iekšējas vērtības kā vienam vienīgam dzejolam. Un pie šādiem neapšaubāmi pieskaitāma balāde «Zvanezers». Ceru tādēļ, ka visi tie, kas bez mana aizrādījuma šo reto baudījumu būtu palaiduši garām, man zinās pateikties. Bet Ed. Zeibotam, kas mums no jauna rādījis, ka vecu vecajai un nodilušajai vielai var iedvest jaunu dzīvību caur oriģinālu, gara bagātu apstrādāšanu; kas jaunajiem iesācējiem dzejniekiem mācījis, cik pamatīgi katrs vārdiņš arī dzējola apsverams, — lai tie nedomātu, ka aplamības, iespīestas pantmēra šaurumā, nepaliek aplamības, — Ed. Zeibotam novēlu spēku un prieku ražot vēl daudz, daudz šādu meistarību balāžu «Austrumam» par rotu, tautai par pārmācīšanu — gribēju teikt — pamācīšanu, godu un sirds uztaisīšanu!

BALSIS IZ PUBLIKAS

Mūs lūdz uzņemt sekojošu protestu: «Nupat iznākuse maza grāmatiņa no kādas Brunhildes, kura, gribēdama rakstīt par latviešu literatūras «soģiem un nievātājiem», nodarbojas ar vienu vienīgu latviešu rakstniecības pārsapņēdēju J.: «Domas par jaunlaiku literatūru» sacerētāju. Lai nu lasītājos nepaliktu nekādas šaubīšanās, ka latviešu rakstnieki *nestāv* sakarā ar Brunhildes sarakstīto grāmatiņu — darbu, kas tikai kaitē latviešu rakstnieku godam, tad turu par savu pienākumu vairāku man pazīstamu nopietnu rakstnieku vārdā atklāti izsacīt cietāko pretošanos šādai mūsu aizstāvēšanai. Mēs nebūt un nekad neesam vēlējušies, ka J. parupji un spēcīgi izteiktiem, asiem, bet arī pa lielākai daļai dibinātiem pārmetumiem no mūsu puses taptu atbildēts vēl rupjākā kārtā. Mēs līdz šim esam cietuši klusu, bet mēs J. neesam aizmirsuši. Mēs sagatavojam viņam atbildes. Tās nebūs brošūras ar valodu, kurā gandrīz ik trešais vārds ir svešvārds, mēs neliesim «riebīgas samazgas uz galvu», kā to

Brunhilde saka un dara, nedz citu kādu «*saputrojumu*»; mēs «*nebļausim pilnā kaklā*» «*dimdošas frāzes*» par viņa «*kazernes žargonu*»; mēs «*nelaidīsim vaļā kādu oriģinēlu bleķi*» «*pret mūsu Herostrata kauna darbu*» — nē, mūsu atbildes būs rāmas un pieklājīgas, nopietnas un lietišķas: *mēs J-am atbildēsim ar saviem darbiem*. Mūsu darbi būs mūsu aizstāvji! Citu mums nevajaga!»

Rūdolfs Blaumanis

Ērgļos, jūlija 1. d. 1895. g.

BALSIS IZ PUBLIKAS

Rūdolfs Blaumanis mūs lūdz uzņemt sekojošu atbildi: «Nesen atpakaļ «Dienas Lapā» bija nodrukāts īss, no manis sarakstīts protests, kurš griezās pret kādas Brunhildes brošūru «Latviešu literatūras soģiem un nievātājiem». Atsaukdamies uz šo protestu «Baltijas Vēstneša» 150. un 162. numurā, seši burti un četri punkti, proti, Al.U.J.Kr., mani ņemas piezobot, darīt smieklīgu un gaiši saprotami *nostādīt lasītāju priekšā par meli*. Šāda rikošanās man pilnīgi vienaldzīga, jo tas jau nav jauns: ja nekā nevar teikt par pašu kodolu un tā *aizstāvēt*, tad jātvārstās gar viņa čaumalām. Bet caur to mans protests netop apgāzts un Brunhildes raksts ne par matu pieklājīgāks. *Kamēr neviens nopietns, ievērojams vai arī tikai pazīstams latviešu rakstnieks Brunhildei atklāti nebūs izteicis savu pateicību vai arī man savu pārmetumu*, tikmēr dzīvošu kā līdz šim patīkamā pārliecībā, ka ne vien vairāk man pazīstamu nopietnu rakstnieku vārdā, ne vien *visu* man pazīstamu nopietnu rakstnieku, bet ka *visu latviešu rakstnieku* vārdā esmu drikstējis un drikstu pretoties *tādai* mūsu aizstāvēšanai un *tādai* rakstīšanas kārtai un valodai, kādu Brunhilde ar savu brošūru grib ievest un ievēd mūsu rakstniecībā. *Tāds* darbs kaitē mūsu godam, un tādēļ šis darbs jāgraiza, lai mūsu «aizstāvētāja» nāktu pie atzišanas, ka nestā-

vam uz ielu zēnu stāvokļa un negavilējam, kad mūsu pretiniekus, «soģus un nievātājus», apmētā ar dubļiem!

Ceru, ka mums «nesaprotamais īgnums» taps saprotams caur šīm rindiņām, kuras ir pēdējās šinī lietā, kamēr tā nebūs cilāta no rakstniekiem, kādus augšā minēju.»

Rūdolfs Blaumanis

Ērgļos, caur Stukmaņiem, jūlija 24. d. 1895. g.

1896

VIKTORS FON ANDREJANOVŠ

Biogrāfiska skice

Vai mums, latviešiem, kādreiz radīsies tik liels rakstnieks vai dzejnieks, ka viņa tēla ēna sniegsies pāri pār dzimtenes šaurajām robežām? Vai attīstīsies tāds talants, kura vārds būs pazīstams Eiropā? Gandrīz jāatbild ar nē. Diķi nevar sacelties milzu bangas, arkla vilcējs kumeļš nevar izaugt par slavenu skrējēju, viņa koks bez gaismas un karstuma nevar ražot ogu...

Jā, latviešu daileniekam trūkst visu to ārējo apstākļu, kādi to spētu darīt lielu. Neskatoties uz dabu, kas savā vienmuļībā viņu nekādi lieliski nevar sajūsmināt, — kur lai tam ceļas varenie dzinuli uz kādu lielu, slavenu darbu? Citur šos dzinuļus rada moža garīga kustība, dzīva domu izmaiņa, sacensšanās, spēcīgi sabiedriski un arī politiski iespaidi. Mūsu dzejniekiem un rakstniekiem visu šo labumu trūkst. Ja daudz, tad tie reiz par gadu satiekas Zinību komisijas sapulcē. Pārējo laiku tie dzīvo izklaidu un pa lielākai daļai uz zemēm, atšķirti no katras garīgas sabiedrības. Bet viena pagale jau gaiši nedeg.

Tālāk: kas lai viņus pamudina, izsakot pareizu atzišanu, kas lai viņus dara uzmanīgus uz viņu kļūdām? Kritika! Kur mums tā ir? Mūsu kritiķi Ārons un Teodors ir par bailīgiem, pārējais, no partejības drudža samulsinātais pūlis (vārdā jau neviena nevar saukt, jo visi slēpjas tikai aiz viena līdz trim burtiem) savu nezināšanu mēģina apsegt ar pārdrošību un pie katra īsta talanta var gan modināt smaidus, bet ne to skubināt uz apdomāšanos.

Un beigās mūsu publika? Tās garša dievamžēl vispār vēl par maz izkopta, un, kur tā savā naivitātē parādās uz pareizā ceļa, tur tā jo bieži no kliezējiem vienā vai otrā gultnē top apsaukta un maldināta caur divainām mācībām, kas viss no mākslas prasāms, kas ne. Tikai visai maza daļa spriež patstāvīgi un saņem bezpartejiski doto, nejautādama, *kas* to pasniedz.

Šādi nenovēligi apstākļi, kuriem vēl bieži, bieži pievienojas raizes par dienišku maizi, mūsu talantus apņēm jau no paša sākuma kā ar tīkliem un neļauj tiem uzplaukt visā savā košumā.

Ne labāk Baltijā klājas vācu dzejniekiem. Ar maz pārgrozījumiem viņiem jācieš tie paši grūtumi, kas viņu latviešu biedriem. Arī tiem visa impulsija jāsmēļ iz savu pašu krūtīm, un, ja par viņiem nespriež tiesu negatavi ģimnāzisti, bet estētiski izglītoti vīri, tad tiem totiesu vairāk raizu dara publikas tiešām ledainā vienaldzība. Šī publika savā *vispārībā* acumirkli līdzīga vienam vienīgam nodalāmam ķermeņam, kura politiskā krāsa ir sīksts konservatīvisms, viņa estētiskā — pārstāvējis vecmeitu ideālisms, un viņa sabiedriskā — mazpilsonība, kas no laika gala nav pratuse atšķirt darbu no darītāja. Lai nu *šīs* publikas priekšā stājas dzejnieks ar domām, kas nesaietas ar viņas konservatīvismu un ideālismu, un tad lai cerē uz atzišanu! Vai lai viņš mēģina kā *cilvēks* savā privātā dzīvē pārkāpt pār šaurajām mazpilsoņu morāles robežām un tad lai lūko kā *mākslenieks* kaut ko panākt! Par velti! Visu ausis pret viņu būs tapušas kurlas, visu sirdis cietas līdz otram augumam.

Katrs augstāki apdāvināts talants tad arī līdz šim centies atstāt šo spaidīgo gaisu, un labs skaits ir to, kas svešumā jau atraduši, ko dzimtene tiem nevarēja un *negribēja* sniegt. Teodors Panteniuss, Leonhards Marholms (Laura Mōr), Morics R. von Šterns, barons J. Grotuss, Eberhards Krauss — tās ir pazīstamākās personas, kuras viena pakaļ otrai dzimtenei atgriezušas muguru. Šo aizgājēju skaitu par vienu pavairoja Viktors fon Andrejanovs, 1894. gada vasarā nomezdamies Berlīnē uz dzīvi. Šādos gadījumos avīzes vai nu ar liekuļotu, vai patiesu

žēlumu mēdz minēt aizejošā nopelnus — Andrejanovam aiz-
ejot, viss klusēja. Šāda šķiršanās gaiši raksturoja viņa stāvokli;
viņš pilnīgi bij atsvešinājies no savas publikas, kuras nedalītās
simpātijas viņam, zināms, gan nekad nebij smaidījušas. Jau tūlīņ
savas dzejnieka gaitas sākumā viņš sadūrās ar zināmu partiju.
Proti, viens no viņa pirmajiem lielākiem dzejojumiem «Am Kai-
sersitz», kurā viņš, kā to laiku pazinēji spriež, pareizi, bet ļoti
asi graizīja toreizējās nebūšanas Baltijas avižniecībā un sa-
biedrībā, sacēla lielāko īgnumu pie konservatīvajiem, kuri
Andrejanova no tā laika nemaz neievēroja. Par laimi, toreiz vēl
visas avīzes nestāvēja konservatīvo dienestā, un tātad neizde-
vās dzejnieku nomākt. Liberālā prese — sevišķi ar atzišanu
jāmin «Zeitung für Stadt und Land» — neliedza Andrejanova
rakstiem savas slejas, un sakars starp dzejnieku un publikas
vienu daļu palika nepārtraukts. Šis sakars tapa vēl dzīvāks, kad
Andrejanovs iestājās nupat minētās avīzes redakcijā. Bet te
kādā dienā aiz niecīga ārēja iemesla viņš atkal šķīrās no šīs
lapas un ielaidās tūlīņ pēc tam Baltijas vāciešiem nepatīkamos
politiskos jautājumos. Šo īso politisko nodarbošanos Andreja-
novam nu neviens «īsts» Baltijas vācietis nejaudāja piedot un
aizmirst, un dzejnieks piederēja no tā laika pie «izstumtajiem»,
kā viņš pats sevi kaut kur ironiski nosauc. Viņa rakstus zem īstā
vārda — izņemot kādu Liepājas avīzīti, kura laikam caur to
nekā nevarēja zaudēt, — neviena lapa vairs neuzdrošinājās
uzņemt, viņš bija dzīvs nomiris.

Iesākumā Andrejanovs par šādu garīgu boikotēšanu nekā
nebēdāja, bet dzejoja jautri tālāk, manuskriptu pie manuskripta
savā rakstāmā galdā krādams. Bet negribot viņš ar laiku sāka
sajust publikas pietrūkšanu — dzejnieks, lūk, nevar iztikt bez šī
lietuvēna, viņam iet tāpat kā aktieram, kuram pēdīgi gars no-
gurst, ja tam vakaru pēc vakara tukšu sēdekļu priekšā jāspēlē.
Tie nedaudz dzejoji, kuri šai laikā zem vārdiem «Ludwig Falk»
un «Renatus» «Baltische Monatsschrift'a» un citur nodrukāti,
nebija nekādi vidutāji starp dzejnieku un pasauli, un viņa

produktivitāte šai nedabiskā stāvoklī lēnām sāka mazināties, un daži no viņa ražojumiem, līdzīgi pagrabā izstīgājušiem augiem, dabūja bālu, neveselīgu krāsu. Te nu piepildījās viņa sirsnīgākā vēlēšanās, un viņš pārcēlās uz pilsētu, kur lielas tautas garīgās dzīves strāva saplūst kopā. Ar jaunu sparū viņa ģēnijs pacēla nogurušos spārnus. Drīz vien, atsakoties no sīkākiem rakstiem, nāca klajā viņa spēka pilnais eposs «Tiesas diena» (*Weltgericht*), kuru avīzes slavēt slavēja. Šis spožais panākums darīja labāko iespaidu uz viņa ražošanas spēju. Neilgā laikā Andrejanovam atkal bija gatavi divi darbi — bet tos drukātus redzēt viņam vairs nebij lemts. Ātra, viegla nāve, tāda, kādu viņš allaž vēlējās, viņam salauza spalvu...

Andrejanovs vēl nebij uzkāpis tos dailes augstumos, kādus viņš ar savām dāvanām varēja sasniegt. Viņš gan bij pārvarējis savas dabas mazizsnējas īpašības, kuras bij cēlušās caur viņa nepareizo, daudzkārt pārtraukto audzināšanu un attīstīšanos; bet lielie, garīgie ciniņi viņā vēl nebij norīmuši, un pie cietiem, noteiktiem pasaules uzskatiem viņš vēl nebij nokļuvis. Jaunībā un arī vēl ilgi vīra gados jūsmīgs žēlastības un mīlestības reliģijas slavētājs un aizstāvētājs, viņš savas dzīves pēdējos gados pilnīgi bij padevies Frīdriha Nīčses tā sauktai kungu un pārcilvēku filozofijai. Tomēr šī gara milža personība nejaudāja izdzēst iz viņa dvēseles Pasaules Mīlētāja spodrā, apskaidrotā tēla un, kā tērauda adata starp diviem magnētiskiem poliem, viņa dvēsele piegriezās gan viena, gan otra nesavienojamām varenām mācībām.

Andrejanova dzejojumus aplūkojot, vispirms apbur viņu apbrīnojamā, klasiskā forma. Šo ārējo pilnību daudzkārt sasniedz arī dzejoļu saturs, kuru īsos vārdos raksturot nav iespējams. Visādus dvēseles noskaņojumus — no drūmākā žēluma līdz augstākai sajūsmināšanai, mīļu nogremdēšanos dabā, tomēr ne ikdienišķā, bet varbūt tādā, kādu to Bēklins redz un glezno, ligsmu viņas dievināšanu — tas ir, ko varbūt viņa dzejoļos visbiežāk sastop. Andrejanova savādība tomēr pēc viņa Baltijā klajā nākušiem dzejoļiem vien pilnīgi nav aptverama, jo laba

daļa vēl nenodrukātu viņu rāda gan kā prātotāju, gan arī kā viru, kam šolaiku ļaunumi sāpīgi sažņaudz sirdi.

Humora Andrejanovam nebij vai nemaz. Kur viņš to gribēja rādīt, tur tas izvērtās par neveikliem jokiem. Stāstītāja valoda viņam vispār nevedās.

Kā cilvēks Andrejanovs bij nervozs šālaika bērns, ar ātri pārkūsošu temperamentu. Viņa laipnība bij apburoša. Draugam viņš bij draugs, ienaidniekam — ass ienaidnieks, tomēr ātri gatavs derēt mieru. Dzīves praktiskā puse viņam bija gluži sveša, un tādēļ tad arī notikās, ka tam šad un tad aptrūka naudas, lai gan viņa stāvoklis — atskatoties no kāda laika viņa jaunībā, kur tas arī iepazīnās ar trūkumu, — šai ziņā pilnīgi bij nodrošināts. Cik varēdams viņš labprāt palīdzēja citiem; viņa satiksme ar savu laulāto draudzeni un saviem četriem bērniem bij visai jauka.

No tā laika, kamēr Andrejanovs bij strādājis pie dievamžēl apklusušās «Heimat'as», latviešu orgāna vācu valodā, viņa interese priekš mūsu tautiņas garīgās attīstīšanās allaž palika nomodā un ar laiku bij tapuse tik dzīva, ka viņš, p. piem., pēdējo Rīgā nodzīvoto zienu, ja vien to viņa ne visai stiprā veselība atļāva, katru reizi apmeklēja latviešu teātri, kad tur izrādīja kādu jaunu latvisku gabalu. Šī interese atspoguļojās arī viņa dzejā: viņš sarakstīja kādu dramatisku fantāziju trīs cēlienos zem virsraksta: «Glücklos» (Bez laimes). Lugā bij tēlota vāciešu atnākšana uz Baltiju un seno dievu nozušana. Viens dievoklis pēc otra atstāj latviešus, pēdīgi Pērkons iz tāliem padebešiem sauc arī Laimu pie sevis. Bet Laima neklausās tēva balsī, bet paliek pie vāciešu apkarotās tautas... Lugai dievamžēl ceļā uz drukātavu gadījās šķēršļi, un tā vairs nenāca sacerētāja rokās. Vēlāk Andrejanovs starp citiem mazākiem gabaliem ar latvisku vielu sarakstīja dzejojumu «Pērkons», kas Auziņu Kārļa pārtulkojumā iespiests «Austrumā». Bet mirušais dzejnieks arī atstājis ievērojamākās liecības par savu simpātiju ar mūsu tautiņu. Vēl dienu pirms nāves viņš nodevis kādam berliniešu izdevējam veselu sējumu latviešu teiku un kādu laiku agrāk

Filipam Reklamam («Universal-Bibliothek'as» izdevējam) latviešu pasaku krājumu. Cerams, ka šie darbi drīzumā nāks klajā.

Bet lasītājs nu sapratis mūsu simpātiju ar mirušo dzejnieku, sapratis, ka nebūtum izpildījuši savu pienākumu, tikai ar pāri rindiņām vien viņa nāves ziņu pasniedzami. Jo Viktors fon Andrejaņovs bij ne vien Baltijas teicamākais dzejnieks tagadnē, bet viņš arī bija latviešu draugs.

Miers viņa pišļiem svešās smiltis!

1897

«Balt. Vēstneša» adresei

«Balt. Vēstn.» 93. nr. š. g. 25. aprīlī publicēts ievadraksts ar virsrakstu «Pārpratumu» avoti». Tajā teikts, ka latviešu dzīves parādības Rīgas nelatviešu avīzēs bieži tiek apgaismotas nepareizi. Tas radot pārpratumus, kuros tieši vainojamas esot ne jau redakcijas, bet gan to ikreizējie «uzticības vīri». Vācu avīzes kā nekā vadot cilvēki, kas neprotot ne vārda latviski, un arī latviešu dzīves apstākļi tiem visā visumā esot gluži sveši. Tas pats esot sakāms par redakciju pārējo pastāvīgo personālu. Vēlēdamās tomēr sniegt informāciju par latviešu dzīvi, šīs avīzes esot spiestas izmantot «uzticības vīru» starpniecību. Ja izraudzīts solīdais vīrs, viss esot kārtībā. «Bet vai,» vārds vārdā turpina avīze, «ja uzticības vīros ietiek cilvēki, kuriem, lai arī latviešu apstākļi pazīstami, tāda paplaša sirds apziņa un latviešu presē ir kaut kādi aizriebsi».

Šie vīri nereti viņiem dāvāto uzticību izmanto vienīgi tādām mērķim, lai svešās acīs nopulgotu un apmelotu savus personiskos pretiniekus un iedomātos ienaidniekus. Ar nožēlu nākas noskatīties, ka novecojuši uzskati un aizspriedumi, kam kalpo viens vai otrs redaktors, veicina šo ērmīgo «uzticības vīru» nekrietnos nolūkus. Bieži nākas vērot, ka dažs it kā ar sevišķu labpatiku tic, kad par latviešiem raksta ko dīvainu vai nelāgu. Šādi gadījumi mums vēl ir svaigā, sāpīgā atmiņā. Visvairāk šai ziņā grēkojusi «Rigasche Rundschau», kam pirms neilga laika bija divi uzticības vīri no pazīstamu latviešu rakstnieku vidus (abi galvenokārt

lugu rakstnieki) un kas savu netīro, aklo personisko iemeslu dēļ nomelnoja visu latviešu tautu.»

Tiktāl «Baltijas Vēstnesis», kas ar tādu precizitāti norāda uz «Rigasche Rundschau» «uzticības vīriem», ka katram kaut cik lasījušam latvietim tā ir tikpat kā vārdā saukšana. Parakstītājs kā viens no smagi apsūdzētajiem uzskata, ka ir spiests «Baltijas Vēstnesim», tāvad redaktoram Nikolajam Puriņa kungam, kura spalvai droši vien pieder ne ar kādu šifru neapzīmētais raksts, atbildēt šādi:

Es kopš 1887. gada augusta vidus līdz 1894. gada 1. aprīlim ar vairākkārtējiem pārtraukumiem slimības dēļ esmu pildījis «uzticības vīra» vietu, kā to apraksta «Baltijas Vēstnesis», avīzē «Zeitung für Stadt und Land», pašreizējā «Rigasche Rundschau». Es savus darbus gandrīz vienmēr esmu iezīmējis ar burtiem, kas ļauj viegli uzminēt manu vārdu. Tikai trīs vai četras reizes esmu izmantojis šifru Mg. Ar vārdu «latvietis», ko tik bieži piemin «B. V.», es nekad neesmu rakstījis. Kopš 1894. gada 1. aprīļa no manis «Rigasche Rundschau» par latviešu lietām nav parādījies nekas cits kā tikai viena skice par Doku Ati un viens tulkojums no «Baltijas Vēstneša». Un nu es lūdzu Puriņa kungu no nule minēto rakstu virknes nosaukt tos, kas pierāda manu sirdsapziņas trūkumu, ar kuru es kalpoju «Zeitung für Stadt und Land»; es lūdzu viņu nosaukt sacerējumus, no kuriem izriet, ka es būtu aizskāris kādu *personiski* vai pat «netīru, aklu personisku iemeslu dēļ» nomelnojis visu latviešu tautu. Ja Puriņa kungs iebilstu, ka pierādījumu materiāls viņa apsūdzībām ir tieši ar citiem burtiem vai pavisam neiezīmētajos rakstos, tad laikam gan nebūs nevietā vaicāt, kā viņš var tik droši *zināt*, ka tieši es esmu šo zaimu autors? Vai gan avīze nepārtraukti nesaņem nejaušu līdzstrādnieku rakstus? Vai «B. V.», resp., tā redaktors, pamatojoties tikai uz plikiem minējumiem, drīkst mani tik smagi apvainot?... Taču esmu gatavs piekāpties. Teiksim, Puriņa kungs ņem *visus* no 1887. g. augusta līdz 1894. g. 1. aprīlim laikrakstā «Zeitung für Stadt und Land» parādījušos, latviešu dzīvi skarošos rak-

stus, par kuru autoriem viņam ir šaubas, un no tiem konstruē kaunpilno mēlnesi un bezkaunīgo cūkcepurī, par kuru viņš mani uzdod. Cik tur tā darba! Vajag tikai no septiņu gadu laikposma izcelt notikumus, kas viņam joprojām ir sāpīgā atmiņā. Es pats gan vairs zinu tikai trīs gadījumus, kad es šajā laikā esmu nelabvēlīgi atsaucies par latviešu dzīvi — un proti — literāro. Visos trijos gadījumos bija runa pār vājām lugām, kas uzvestas latviešu teātrī. Es nesaudzīgi kritizēju Hāna «Turaídas Rozi», Lapskalna tulkoto «Amergavas Līzi» un 1893. gada 25. novembrī publicēju humoristiski satīrisku referātu par Nikolaja Puriņa kunga sacerētās traģēdijas «Nauda» pilnīgo izgāšanos. Esmu tādos ieskatos, ka triju neapmierinošu lugu nopēlums — pat tad, ja viena no tām ir traģēdija un paša «Baltijas Vēstneša» galvenā redaktora sacerēta, — nenozīmē visas latviešu tautas nomelnošanu. Nikolajam Puriņam kungam acīmredzot ir svaigā, sāpīgā atmiņā vēl citi raksti, kurus es esmu jau aizmirsis. Viņa pienākums ir atsaukt tos man atmiņā — ja jau citādi netieku pie tiesībām apgalvot, ka viņa pret mani un pēdējā laikā atkārtoti pret «Rigasche Rundschau» saceltā brēka ir tikpat nožēlojams izlēciens publicistikas jomā, kā «Naudas» publicēšana bija estētiskajā.

Rūdolfs Blaumanis

Ērgļos 1897. gada 1. maijā.

No vācu valodas tulkojusi

Irēna Gransberga

PĒDĒJAIS ATBILDES Vārds «BALTIJAS VĒSTNESIM»

«Baltijas Vēstnesis» pēc mana lūguma pārmetumus, ka es R. R. atkārtoti esot nomelnojis latviešu tautu, pamatot ar

manis paša darbiem, nav zinājis nekā labāka, kā atbildēt ar 37 rindām jaunu apvainojumu. Laikraksts apgalvo, ka es esot R. R. publicējis tik puiciski nepiedienīgu vēstuli, ka to nemaz neesot vērts ņemt nopietni, R. R. ar šo manu gara ražojumu esot vecajām melu tenkām par latviešu dzīvi un cilvēkiem pievienojusi vēl jaunas un, visbeidzot, ka es esot nožēlojams bezjēdzību sacerētājs un R. R. neapskaužama šo bezjēdzību izplatītāja. Atzistos, ka šie nedaudzie pamatojumi mani tik ļoti pārliecinājuši, ka es turu zem savas cieņas ar «Baltijas Vēstnesi» par šo jautājumu turpināt polemiku.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

1898

LATVIEŠU KONVERSĀCIJAS VĀRDNĪCAS LIETĀ

Kā avizēs bija lasāms, tad Zinību komisija nolēmuse nevis no jauna izdot, bet turpināt Dravnieka uzsākto un nepabeigto konversācijas vārdnīcu. Pret šādu šīs lietas nokārtošanu «Mājas Viesis» jau agrāk uzstājies ar pamatotām ierunām. Tagad nu «Baltijas Vēstnesī» un «Balsī» nodrukāts raksts, kura autors ir cienītais R. Vidzemnieka kungs un kurš arī izsakās pret turpinājumu un lūdz lietas galīgu izšķiršanu atlikt līdz Zinību komisijas vasaras sapulcei. «Balss» šim rakstam nav piesprauduse nekāda piezīmējuma, tādēļ jāspriež, ka tā ar Vidzemnieka kungu vienos prātos. «Balt. Vēstn.» turpreti saka, ka iesūtītāja priekšlikumam «nekādi nevarot piekrist». Es nezinu, vai šī piezīme attiecas uz konversācijas leksikona jaunizdevumu vai uz galīgas izspriešanas atlikšanu. Jādomā ir, ka uz pēdējo, jo Vidzemnieka kgs savā rakstā kritizē tagadējās vārdnīcas nepilnību, saka, ka «visādā ziņā vēlējams», lai vārdnīcu izdotu no jauna, un griežas tad taisni pie Zinību komisijas ar lūgumu, lai lietas galīgu izspriešanu atliktu. Tātad viņa priekšlikums gluži skaidrs. Ja nu «B. V.» tiešām zīmējas uz šo priekšlikumu, tad nav saprotams, kādēļ tam nekādi nevar piekrist. Kālab it kā ar steigšanos nobeigt, kas līdz šim tik gausi, gāzdamies un pūzdamies uz priekšu virzījies? Ja jau nu latvieši četrus piecus gadus mierīgi uz konversācijas vārdnīcas lietas nobeigšanu gaidījuši, tad viņiem arī nezudīs pacietība vēl četras piecas nedēļas ilgāk gaidot. Ka šo lietu daudz pamatīgāk varēs apspriest vispārējā

sapulcē nekā sēdē, uz kuru sanāk tikai 10–12 personu, tas tak nenoliedzami, un saprotams pats par sevi arī ir, ka lietas svarīgums prasa vispusīgāko, rūpīgāko pārrunāšanu. Es paredzu tikai labumu vien no īsās uzvilcināšanas un tādēļ pievienoju Vidzemnieks kga lūgumam arī savu: ja ir iespējams atlikt konversācijas vārdnīcas galīgu izspriešanu uz Zinību komisijas vasaras sapulci, tad lai tā taptu atlikta!

Un tad vēl vienu jautājumu priekš tā gadījuma, ja mūsu lūgums netaptu ievērots. Rakstidams «Latv. Avīzēs» par konversācijas vārdnīcu, L. Bērziņa kgs saka: «*Vairāk nekā konversācijas leksikona mums trūkst labas gramatikas un vārdnīcas, īpaši beidzamās.*» Tās ir gluži manas un būs arī vēl daudz citu domas. *Vai Zinību komisija ir pārsprieduse šo abu grāmatu izdošanu* un atraduse *gabalu* no konversācijas vārdnīcas par mazāk pieciešamu, ka pie tā apgādāšanas ar samērā lieliskiem naudas izdevumiem jāķeras *papriekšu*?

ARNO HOLCS

JEB

DZEJNIEKS IZ TRAKO NAMA

Neilgi atpakaļ «Mājas Viesis» saviem lasītājiem pasniedza piecus dzejoļus no Arno Holca Blaumaņa tulkojumā. Šos dzejoļus «Baltijas Vēstnesis» savā 98. numurā nosauc par traka cilvēka ražojumiem, jo viņš saka, šie «krāšņie dzejas ziedi» liekoties, «it kā Aleksandra augstumu dārzā uzplaukuši», t. i., trako un vājpātīgo iestādē, kura atronas pie Rīgas. Tā kā šis spriedums laists klajā ar vīra ziņu — ja ne no viņa nācis —, kurš pats vecos laikos personīgi sadzejojis ļoti plānu grāmatīņu dzejoļu plānos rozā vākos, tad es tūliņ domāju, ka tas būs pilnīgi dibināts. Bet gribēju tomēr pats arī vēl pārliecināties par sprieduma pareizību. Izlasīju tos piecus dzejoļus. Ak tu sūru, grūtu dieniņu! Bleķis, čists bleķis! Kas to vēl netic, tam es to tūliņ pierādīšu. Ņemsim uz zobu to pašu dzejoļu, kuru «B. V.» bijis tik laipns arī saviem lasītājiem pasniegt.

*Ar zaļām durvīm namiņš mazs,
Ar sirdīm visos logu slēgos.*

Ar nožēlošanu man jāatzīst, ka te tūliņ parādās neapslēpams ārprāts. «Ar zaļām durvīm namiņš mazs» — un vairāk nekā! Vai tad šim namiņam durvis un logu slēgi vien bija? Kas tas tāds par namiņu? Vai tādā var dzīvot? Vai tam nebija sarkana jumta un skursteņa, baltu sienu, spodru logu, ziedošu fuksiju aiz logiem, istabā klavieres un ķēķī glazēta plīte un mirdzoši misiņa un kapara kastrolī? Kādēļ dzejnieks tā visa neapraksta? Ar vārdu nabadzību viņš taču nevar atvainoties, ar nevaļu arī ne, jo dzejniekam nav cita darba kā vienīgi tā dzejošana. Atliek tikai vesela prāta trūkums. Un tad otrs teikums: «Ar sirdīm visos logu slēgos.» Apžēlojaties, ļautiņi mīļie! Sirdis ir krūtīs, nevis logu slēgos! Tiešām tikai visai slimīga fantāzija kokā var ieburt sirdi. Tas izskaidrojas laikiem ar to, ka Holcam (*Holz* — pa latviski koks, malka) pašam ir sirds krūtīs un viņš, nabags, nu domā, ka visur, kur koks, ir arī sirds. Bet mēs zinām, ka tā nav. Te drikstēja vienīgi pēc vesela cilvēka vai, kā «B. V.» saka, pēc «vienkārša, mirstīga cilvēka saprašanas» teikt: «Ar sirdsveidīgiem, ar zāģi vai citu tamlīdzīgu instrumentu izgrieztiem caurumiem visos logu slēgos.»

*Krēslā
Zem sudraba papelēm
Sēdam mēs ar saviem zeņķiem.*

Šo triju rindiņu aplamību tulkotājs no savas puses mēģinājis vēl pavairot. Viņš saka: «Krēslā.» Kā lai lasītājs to saprot? Vai te runa no sēdekļa vai no dienas un nakts pusmāsas? Tulkotājam bija jāsaka vai nu «lēnkrēslā», vai «vakara krēslā», bet nevis vienkārši «krēslā». Tad: «Zem sudraba papelēm.» Cik nedaubiski! Cik neticami! Teic Dievu, ka tev sudraba nauda un tējkarotes, ne vēl sudraba papeles! Normāls dzejnieks te būtu runājis par Vāczemes apsēm ar bālgani spīdošām lapām. Smuki jau nu gan izskatās, kad laimīgs namatēvs ar sievu un zeņķiem

glītas mājiņas priekšā pavakarē sēd zem šādiem kokiem. Bet, lai to varētu iedomāties, tad to pamatīgi vajaga aprakstīt (vismazāk 12 pantos, katru pantu pa 8 rindām).

Māto, māto, mēnessiņš salūz's!

Jaunas plānprātības! Vispirms tas «o» pie «māto» Blaumanam jāpārmet! Šito «o» tikai tauta vien vairs runā, rakst-, dzej- un citi nieki to jau sen atmetuši, un tādēļ tas nav pielaižams. Ka mēness nevar salūzt, to mēs katrs zinām. Pat mūsu bērni nav vairs tādi muļķi, ka tie, piepeši pie debesīm ieraudzījuši mēneša sirpi, skries pie mātes ar kļiedzienu, ka mēness salūzis. Ja daudz, tad Mildiņa piesteigsies pie mātes un vaicās: «Lūdzu, mammiņ, pasaki man — vai tagad jauns vai vecs mēness?»

I mazākais gledzī.

Atkal neglīts tulkojums. Dzejoslos «i» nemaz nedrīkst lietot, un «gledzī» arī nav vārds, kuru drīkst nodrukāt. Te bija jāsaka: «Ir mazākais, acis pievēris, galviņu drusku pašķiebis, skatījās — skatījās līdz ar citiem uz augšu.» Un kur šis mazākais līdz šim bija? Par ko viņš jau agrāk netapa minēts? Kādēļ dzejnieks slēpj, vai viņš jau biksītes nēsā vai vēl svārciņos vien staigā? Un vai viņam ir tīrs deguntiņš.

Bidžiņ!

Vai esi kukainīts?

Bidžiņ?! Kas tas ir: Bidžiņ? Vai kāds mīlināšanās vai glaimu vārds? Laikam jau kalendri tas nestāv. Kas tā par neskaidrību? Un k a s saka: Bidžiņ? — Vai mēness? Vai tēvs? Vai mazā Mildiņa? Domāsim uz labu laimi, ka tēvs. Viņš paskatās mēnesī, paskatās sava mazākā sejā, aizmirst visu un vaicā pārplūstošā laimē un milestībā: — — Bidžiņ! Vai esi kukainīts!!! Vai nu vēl lielākas muļķības jebkad lasītas! Ja viņš būtu teicis: «Zūniņ,

vai tu arī redzi mēnesi? Vai re, sieviņ, cik viņš jau gudrs, var ieraudzīt mēnesi,» — vai ja viņš būtu sacījis: «Mans dārgais sirds lolojums, dod mužiņu,» — vai: «Jānīt, vai nedosi papam kusiņu?» — tad viņa jūtas vēl sakristu ar viņa vārdiem, bet «Bidžiņ! Vai esi kukainīts?» tikai ārprāts var uzrakstīt un tulkot. Un tikai ārprāts bērnam uz šo jautājumu var likt atbildēt «zā». Ievingrinājies latviešu dzejnieks būtu apmēram šitā izsacījies (saprotams, ritumā, kas man nevedas): «Bērns savilka savas sārtās rožu lūpiņas, paskatījās tēvā ar savām debeszilām aciņām un atbildēja pusmekāniski, milīgi šļupstēdams, tā ka tas «j» gandrīz izklausījās kā «z»: — «Jā.» Tā būtu latvietis rakstījis, un ikkatrs viņu būtu sapratis un nebūtu domās maldījies, ka bērns runā pa arābiski. Latviešu dzejniekam vajaga censties visu aprakstīt labi plaši, lai lasītāju pašu fantāzijai nemaz nebūtu jādarbojas. Vajaga arī turēties pie teikumiem, kuri jau caur tūkstoškārtīgu lietošanu tapuši mīļi kā veci svārki, nevajaga šķirt īpašības vārdu no lietu vārdiem, kuri jau, tā sakot, ar laiku saauguši kopā. Par piemēru «bālā nāve», «riebiga reklāma» utt. Tas noved pie popularitātes. Latviešu rakstniekiem jāgādā par plānputru, jo to strēbēju ir daudz, bet to vāritāju maz. Lai vairums atlidzina viruma labumu. Tādēļ no «B. V.» puses bija liela neapdomība tai pašā 98. numurā nodrukāt Luīzas Skujenieka paskaidrojumu, kurā tā stāsta, ka moderna dramatiķa personas par savām dziļākām jūtām pavisam nerunā vai uz viņām aizrāda ar maz triviāliem vārdiem. Es saku, tā bija neapdomība, ja kāds latviešu dzejnieks varētu nākt uz domām, ka arī m o d e r n s l i r i ķ i s «a r m a z t r i v i ā l i e m v ā r d i e m» c e n š a s s a s n i e g t s a v u m ē r ķ i. Šādam dzejniekam, zināms, vajaga būt lielam māksliniekam un smalkam dabas novērotājam, lai pie lasītāja saceltu zināmas jūtas, nostādītu viņa priekšā spilgtu gleznu. Bet, cik viegli te var misēties, to pierāda nožēlojamā Holca dzejoļi. Pie citiem — p. p. pie Kundrātu Andreja un Teodora Ragovska tak paliek vēl glītais pantmērs un skaistās atskaņas, ja arī saturs nekam neder, — pie Holca izjūk viss. Tādēļ latviešiem tā nebūs dzejot, un «Mājas Viesim» ir jāpār-

met, ka viņš šādas ārprātības cēlis saviem lasītājiem priekšā. Mums, paldies Dievam, šobaltdien ar vārdiem vēl nevajaga knapi-nāties! Ņemt tik pilnu muti! Lai plūst plata dzejas straume — plata un sekla! Lai tā plūst pa vecveco vietu un gultu, garām gar Aleksandra augstumu dārzu, garām gar Zilo kalnu, garām gar Parnāsu uz — — — ikdienišķības jūras melno aizmirstības dzelmi!

IESĀCĒJU RAKSTNIEKU IEVĒRĪBAI

Slavenajam pasaku sacerētājam Andersenam ir pasaka, kurā tas stāsta par sulaiņiem, ka tie garā rindā ap kādas princeses troni stāvējuši. Jo tālāk no troņa un tuvāk pie durvīm, jo vairāk tie izvērsoši krūtis, jo augstāk pacēluši galvas. Ar šiem sulaiņiem varētu salīdzināt lielu daļu no latviešu iesācēju rakstniekiem. Jo mazāk viņiem dāvanu, jo lielāka viņu iedomība. Šī iedomība neparādās tad vien, kad kāds viņu darbs vai nedarbs tapis nodrukāts un kritika to nopēluse, nē, viņas zīmes uzspiestas arī jau manuskriptam.

Nav viegli tam, kam ar iesācēju rakstnieku manuskriptiem darišanas! Gandrīz vai visi tā rakstīti, it kā rakstītājam priekš visa cita būtu bijis laiks, tikai ne priekš rakstīšanas. Pat īsi dzejoliši dara tādu iespaidu. Otrs iespaids ir tas, ka rakstnieks nav vis iesūtījis sava darba norakstu vai apdomīgi izstrādājis pārrakstu, bet pašu pirmo uzmetumu, tā saukto «bruljonu». Sacerētāji paši bieži to arī piemin, lūgdami atvainošānu par neskaidru rokrakstu, izdzēstām, izstrīpotām vietām, klekšiem utt., pie tam allaž pielikdami, ka vēlas, lai iesūtījums jo drīzā laikā (daži pat noteic — nākamā numurā) taptu nodrukāts.

Ieskatoties šādās vēstulēs un manuskriptu kaudzēs, tiešām jāapbrīno jauno rakstnieku iedomība un paviršība. Vai tad jau nu katrs tūlīņ tīrkaņu zvanu lējējs? Vai tad nevienam neiekrīt prātā, ka tas laiks, ko viņš ar savu ātrrakstīšanu sev aiztaupījis, lasītājam redaktoram caur nepazīstama, neskaidra rokraksta

izburtošanu desmitkārt top atņemts! Mēs negribam sacīt: «Ja nav vaļas, nevajaga rakstīt, neviens taču uz to nespiež!» Īsts dzejnieks — it sevišķi pie mums — var atrasties tik nelaimīgos apstākļos, ka «tas gars» viņu dzen rakstīt, un viņam *ir* jāraksta — ar visu nevaļu. Labi. Lai viņš to dara. Bet kāds jods viņu skubina savu darbu tūlī arī *iesūtīt* kādai redakcijai? Entuziasms, sajūsmināšanās nav, ar Gēti runājot, līdzīgi siļķu precei, kura gadiem var stāvēt iesālīta. Bet entuziasmā dzimušam *darbam* — tam taču nostāvēšanās var būt tikai par svētību. Laiks atsvešina, un zināma lieta, ka mums priekš visa sveša ir skaidrākas acis nekā priekš aprasta. Tādēļ ikkatrs jauns rakstnieks darītu pareizi, savu manuskriptu vismaz pusgadu cieti turēdams ieslēgtu un tad to atkal ņemdams rokās nevis priekš aizsūtīšanas kādai redakcijai, bet priekš pamatīgas *pārstrādāšanas*. Kam šis ieteiktais pusgads izliekas par garu, tas lai apdomā, ka mūžība papīru kurvī vēl garāka,... un, ja kāds ir apdāvināts un viņam savā iedomībā šķiet, ka ar to vien jau pietiek, tad lai paklausās, kā viens no mūsu laika vislielākiem rakstniekiem strādā.

Mēs domājam *Tolstoju*, par kuru lasāmas avīzē «Russk. Wed.» šādas ziņas: Savā tehnikā dzejnieks atgādina vecos gleznotājus. Tiklīdz kā viņam plāns priekš kāda darba gatavs un viņš sakrājis lielu daudzumu studiju, tas ātri uzmet uz papīra skici, līdzīgi zīmējumam ar ogli, nekavēdamies pie sīkumiem. Šo skici dabū viņa laulātā draudzene vai viena no viņa meitām, vai arī kāds tuvins draugs priekš skaidras norakstīšanas. Pa ieradumu Tolstojs raksta uz diezgan prasta papīra ceturtdaļloksnēm, ar īsti lieliem burtiem. Dažu dienu viņš pieraksta ap 20 lappušu, kas iztaisa vairāk kā pusi no drukas loksnes. Strādāt viņš mēdz starp pulksten 9 rītā līdz pulksten 3 pēc pusdienas. Kad noraksts uzlikts uz viņa rakstāmā galda, tad tūlī sākas pārstrādāšana, un proti — arvien vēl sīkumos neielaižoties. Izstriķējumi, iemetinājumi rindiņu starpās, piedējumi sānos, augšā un apakšā lapām dod raibu izskatu. Otrs noraksts, trešs piedzīvo tādu pašu likteni. Dažas nodaļas šitā vai desmit reižu top pārrakstītas. Ar nenogurstošu izturību dzejnieks strādā tālāk, tikai pa starpām atpūzdamies. Šai radišanas

periodā viņš izlieto visus savus spēkus, lai katrs viņa tēlotais varonis taptu iekšēji patiens, un šīs pūles viņš izskaidro ar bieži lietotu sakāmu vārdu: «Zeltu dabū caur daudzkārtēju sijāšanu un skalošanu.» Tikai reti viņam izdodas kādu skatu ar pirmo reizi pilnīgi gatavu uzrakstīt, kā tas pie dažām vietām romānā «Anna Kareņina» noticis.

Kad dzejnieks pēc nogurdinoša darba sasniedz zināmu skaidrības grādu, viņš jauno ražojumu saviem tuviniekiem lasa priekšā, lai vēl pirms nodrukāšanas varētu izlietot viņu piezīmes. Stingrāko kritiku allaž mēdz izteikt viņa laulātā draudzene, savas domas grāfam pilnīgi atklādama. Reizēm dzejnieks piekāpjas, reizēm tas cieti aizstāv savu iztēlojumu.

Pa laikam sacerētāja darbība mēdz būt galā, kad manuskripts nodots iespiešanai; ne tā pie Tolstoja. Drukās lokšņu korektūra viņu modina uz atjaunotu darbību. Kamēr darbs salikts burtos, dzejniekā sakrājušies daudz jaunu iespaidu, kuri viņam apstrādāto jautājumu rāda pavisam citā gaismā. Bet, tā kā drukās lokšņu malas šauras, tad tur daudz nekā vairs nevar piespraust klāt, un Tolstojs attura pēc iespējas savas domas atpakaļ. Nu nāk otrā korektūra. Arī pēc tās uz drukātavu korektūras loksnes gluži raibas aiziet atpakaļ. Un, ja viņam 99 reizes viena un tā pate drukas loksne taptu nodota priekš pārlabošanas, tad tomēr tas pats atkārtotos allaž no jauna. Paškritika pie Tolstoja ir ārkārtējā mērā attīstīta — jau otrā dienā viņš redz padarītās kļūdas, bet pie korektūras viņa skats top vēl skaidrāks, un dažu nodaļu dzejnieks tā pārgroza, ka tās vairs nevar nemaz pazīt.

Kad reiz par darbību mākslā bij runa, Tolstojs sacīja: «Mākslā neviena nieciņa nedrīkst atstāt neievērota, tādēļ ka dažreiz pusnorauta poga kādas personas dzīvi no zināmas puses var atēlot. Tātad arī poga ir jāappraksta. Bet visam, arī pusnorautai pogai, jāattiecas vienīgi uz darba *iekšējo* būtni...»

Tā rada Tolstojs savus nemirstīgos darbus! Un nu, latviešu nepacietīgie ātr- un vieglrakstītāji, viegl- un ātrrakstnieki, mācāties no viņa, kā jāstrādā! Kā bleķi kaļ — tas zināms. «Zeltu dabū caur daudzkārtēju sijāšanu un skalošanu!»

VĒL PAR RAKSTNIEKU PABALSTĪŠANU

Kā mūsu cien. lasītāji zina, mēs jau vairākkārt esam izsacījuši priekšlikumu, ka latviešu rakstniekiem jāgādā pabalsts un ka tas darāms jo drīzāk, jo labāk. Tagad nu arī «Baltijas Vēstnesis» šai lietā izsacījis savas domas. Raksts nodrukāts divos numuros (Nr. 243, 244) un sakrīt arī divās daļās. Atstādami pirmo daļu pie malas tādēļ, ka tā satur polemiku pret Teodoru, pasniedzam saviem lasītājiem tikai otro daļu, kura griežas ap pašu pārrunājamo priekšmetu. «Baltijas Vēstn.» raksta:

«Viss priekšlikums ir projekts, kuru dzīves praktikā gan laikam nevarēs izpildīt. Lai pamēģina nodibināt tuvāk nojēgumu, *kas pie mums ir rakstnieks. Dažiem izdevies kādus nostāstus pēc dzirdētiem paraugiem uzrakstīt, kādu ainu no kāda sadzīves stūrīša attēlot, pat kādu dzejolīti uzrakstīt utt. — vai tas jau ir no tautas fonda uzturams rakstnieks?* Rakstniekam taču arī pienākas par savu dzīves uzturu tāpat gādāt un rūpēties kā ikkatram citam cilvēkam. Kur patiesi nopelni būs, tur tie nepaliks arī turpmāk neievēroti, tāpat kā tas līdz šim noticis.»

Tātad «Vēstnesis» pirmām kārtām noliedz, ka mums rakstnieki jel maz būtu. Dažiem tikai tā nejauši kādreiz izdevies kādus nostāstus pēc *dzirdētiem* paraugiem uzrakstīt, kādu dzejolīti saskrīvēt — tādus, saprotams, nevar saukt par rakstniekiem —, un *citu* «Balt. Vēstnesis» nepazīst. Bet viņu pienākumus viņš gan zina. Rakstniekiem esot jāgādā par savu dzīves uzturu kā ikkatram citam cilvēkam. Zelta padoms — tikai mēs nesaprotam, kādēļ tas te izteikts. Vai kāds rakstnieks līdz šim nebūtu gādājis un rūpējies par savu uzturu un pārtiku? Taisni tādēļ, ka tas notiek un rūpes par dienišku maizi mūsu rakstniekus kavē vajadzīgā mērā nodoties savai mākslai, — taisni tādēļ jādibina rakstnieku fonds, no kura nevis uzturami — to neviens nav pagērējis —, bet pabalstāmi mūsu rakstnieki tādā kārtā, ka tie varētu tikt pie augstākas izglītības un kaut cik vairāk brīva laika. No arāja neviens negaidīs, lai tas ar vienu

roku turētu arkla balstu, ar otru — Homēru, no rakstnieka prasa, lai tas ar vienu roku pelna maizi, ar otru raksta. Mūsu apstākļi ir diemžēl tik siki, ka pie mums no rakstniecības vien, viņu skaidrākā un dižākā nozīmē ņemot, nevar dzīvot, lai arī par katru darbu samaksātu vēl labāk, nekā to līdz šim dažas redakcijas darijušas. Te jānāk palīgā visai tautai. Pēc «Balt. Vēstneša» domām, tas nevajadzīgs, tādēļ ka patiesi nopelni līdz šim tapuši jau ir bez tā pienācīgi ievēroti un atalgoti. Paklausīsimies, kā tas noticis:

«*Latviešu Draugu biedrība piesprieda «Mērnieku laiku» sacerētājiem 100 rubļu godalgu bez kāda sevišķa fonda un bez kāda uzaicinājuma. Dinsbergā tēvs dabūja savā laikā visaugstāku balvu no 100 rubļiem par dzejoli Troņmantnieka Nikolaja piemiņai. Lautenbahs godalgots par savu «Zalkša līgavu».* Vēl daudz citi rakstnieki un darbinieki literatūras un mūzikas laukā ir apbalvoti ar godalgām. Arī nupat šajās dienās piedzīvojām jauku paraugu, ka krietna rakstnieka pūliņus rakstniecības laukā pēc nopelniem atzīst un godina. Še zīmējos uz Barona tēvam 19. oktobrī pasniegto balvu.»

Nu, neko teikt, pierādījumi ir lieliski, un sevišķi pārliecinošs ir netiešais aizrādījums uz Mūzikas komisijas godalgām. Kad kāds latvietis būs sarakstījis kādu krietnu stāstu vai lugu, tad Mūzikas komisija atkal piespriedīs kādam komponistam godalgu par kādu krietnu kompozīciju, un tad *rakstnieki* lai iedrošinās sūroties, ka tos neatalgo!! Arī aizrādījums uz cienījamo Barona tēvu ir ievērojams. Mēs līdz šim esam runājuši un rakstījuši par rakstniekiem, tas ir, par sacerētājiem, bet nevis par rakstu krājējiem. Barona tēvs ir dabūjis daudzkārt pelnīto balvu kā atzinības zīmi par rūpīgu tautas garamantu *krāšanu*. Tātad viņam pasniegtā balva nebūt nav liekama uz *rakstnieku palīdzības* konto. Kā nu izskatās «Vēstneša» apgalvojums, ka patiesi nopelni līdz šim tapuši pienācīgi atzīti, atalgoti? Iznāk, ka apmēram 30 gadu laikā godalgoti tikai trīs darbi vai ka latviešu rakstniecība — ja pieņemam, ka Lautenbahs arī dabūjis 100 rubļus, — pabalstīta ik gadus ar veseliem 10 rubļiem!

«No visa tā redzams,» «Baltijas Vēstnesis» turpina, «ka sevišķas iestādes rakstnieku pabalstam nemaz nevajaga. Mums neder savus līdzekļus pārlietu sašķirot un sašķelt. Zinību komisijas diženie panākumi tagad duras dažiem acīs, kas neapdomā, ka šās sekmes sasniegtas vienīgi caur *vienprātību*. Šās sekmes būtu vēl lielākas, ja nerastos patmīlīgi un slavas kāri jaucēji, kas izdaudzina un nostāda daždažādus blakus mērķus un tā samulšina devējus un saskalda spēkus.»

Mēs labprāt gribētu zināt, kam gan Zinību komisijas panākumi varētu durties acīs un kādēļ tie lai duras acīs? Un kas tie tādi patmīlīgi jaucēji? Kādu mīlestību kāds sev pašam parāda, *nebūdams* rakstnieks, bet tomēr priekš rakstniekiem gribēdams kaut ko izkarot? Un kas tie tādi par blakus mērķiem, ka tos nevar saukt pie vārda? Runājjiet taču skaidri, lai jums skaidri var atbildēt!

«Virslīeta ir nevis izdomāt visu visādas iestādes, bet vienprātībā gādāt par krietni daudz līdzekļiem. Ja pēdējo būs, tad izlietot viņus gan prātīgi un varēs, ja vajadzība radīsies, arī uz vairāk pusēm. — Joprojām, sevišķi uz rakstniecību zīmējoties, jāsaka, ka arī līdz šim vēl nav neviens kaut cik krietnāks ražojums palicis neizlietots un novārtā. Laikrakstu redakcijas cenšas cik vien iespējams atlīdzināt rakstnieku pūliņus, uzņemdamas pat ļoti vidēji vērtīgus stāstus un par tiem maksādamas pieticīgu honorāru. Mūsu rakstnieki izpilda pa lielākai tiesai kaut kādu amatu; rakstniecība ir viņu blakus darbība. Sevišķus rakstniekus mēs taču nesāksim uzturēt, par kuriem nemaz nav zināms, vai viņi jel maz vairs ko ražos.»

Ko «Vēstnesis» ar visu visādām iestādēm domā, mēs nezinām. Ir bijuse tikai runa par rakstnieku fonda nodibināšanas vai, ja tas būtu iespējams, par vispārēju tautas izglītības veicināšanas biedrību. Ka neviens krietnāks ražojums nav palicis neizlietots, to arī neviens nav apgalvojis. Bet tā jau ir tā lieta, ka ar to tā sauktu pienācīgu honorāru mūsu rakstniekiem vien nepietiek. Kas ir pienācīgs honorārs? Rūdolfs Blaumanis savā laikā savu joku lugu «Zagļi» Rīgas Latviešu biedrības teātrim uz

vīsiem laikiem atdevis par 10 rubļu lielu honorāru. Mēs prasām «Vēstnesim», vai tas bij pienācīgs vai nepienācīgs honorārs? Joprojām «Vēstnesis» klaji atzīst, ka rakstniecība mūsu rakstniekiem ir *blakus darbība*, un tad iesaucas it kā sabijies: «Sevišķus rakstniekus mēs taču nesāksim uzturēt, par kuriem nemaz nevar galvot, vai viņi jel maz vairs ko ražos!» It kā, tikai ar nevaļu kaunoties, nemirstīgi darbi varētu rasties! Ka mūsu literatūrā vēl nav tādu darbu, ar kuriem mēs varētu pasaules vērību griezt uz sevi, pie tā taisni ir vainīga mūsu kā *blakus darbība* piekoptā rakstniecība. Priekš liela darba vajaga visu, nedalītu spēku! Bet «Vēstnesim» jau bail, ka kādam rakstniekam netaptu rokas pilnīgi brīvas, un tādēļ tas tautā steidzas celt neuzticību, teikdams, ka tautas pabalstīts rakstnieks sāks pūt un slinkot. Bet, ka kūtriība kādam pabalstītam studentam varētu piemesties, tās aizdomas izteikt «Vēstnesis» sargāsies.

«Joprojām rakstnieku pabalsta iestāde pate par sevi kā patstāvīga iestāde nemaz nav domājama. Kas ievēlēs šās iestādes locekļus; kas tie tādi būs, un kā tie izdarīs savu pārspriešanas darbu? Tiem ar vajadzēs savu algu un pabalstu, kā jau pagājušās vasaras Zinību komisijas ārkārtīgās sapulcēs tika aizstāvētas domas, ka referentiem arī jādodot alga. Protams, ka šiem rakstnieku pabalsta spriedējiem būs jādod tāda alga, ka tie kā neatkarīgi vīri, pilnīgi bezpartejiski dzīvē varētu nostāties un nebūtu nekādiem vilinājumiem un sagrozījumiem pieejami. Bez tam vēl, ja šie pabalsta izspriedēji nedzīvos vienkop, bet pa visu plašu pasauli izkaisīti, tad viņu pārspriešana varēs vilkties gadiem ilgi, kā tas jau pieredzēts pie vairākām pārspriedēju komitejām. Beidzot vēl jāvaicā, vai visi būs ar viņu nolēmumiem mierā un vai uz ilgu laiku visi padosies viņu autoritātei?»

Nudien, cik šai paņēmienā teikumu, tik tajā aplamību! Rakstnieku pabalsta iestāde nemaz nav domājama, bet nu jau tik un tikdaudz gadus tiešām ir un pastāv Mūzikas komisija! Kas tad tai nāca locekļus vēlēt! Vai Mūzikas komisijas priekšnieks dabū algu? Vai tas no šī priekšnieka amata dzīvo? Vai šīs komisijas godalgu izspriedumi velkas gadiem, kaut gan sprie-

dēji dzīvo viens Harkovā, otrs Pēterburgā, trešs nezina kur citur? Jeb vai dzirdēts, ka kāds būtu pretojies komisijas spriedumiem? Pilnīgi analogi Mūzikas komisijai varētu arī Rakstniecības komisija nodibināties.

«Galā vēl jāaizrāda uz līdzšinējiem novērojumiem dzīvē, ka izsolītās godalgas nav nebūt nekādus ievērojamus rakstniecības ražojumus cēlušas gaismā. Dažas godalgas guļ jau ilgāku laiku neizpelnītas. No tā redzams, ka nauda vien vēl nespēj gluži visu. Īsts rakstnieks raksta, dzīts un skubināts no sava gara.»

Ka īsts rakstnieks raksta, dzīts un skubināts no sava gara, tas teikums pie latviešiem jau līdz apnikšanai daudzināts. Saprotama lieta, ka viņš to dara. Bet vai tad īsts gleznotājs neglezno, īsts komponists nekomponē, ģeniāls aktieris nespēlē, «dzīts un skubināts no sava gara»? Pat skursteņslauķis izslauka skursteni, «dzīts un skubināts no sava gara», tas ir, viņš padara savu darbu uz to vislabāko un visrūpīgāko. Bet visiem māksliniekiem atļauts skatīties arī uz naudas ieņēmumiem, tikai latviešu rakstniekam vien ne. Tiklīdz tas to dara, atskan saucieni: «Viņš raksta par naudu!» — tas ir tik daudz, ka: viņa raksti vairs nekam neder. No rakstnieka vien prasa ideālismu, kādam cilvēks nevar kalpot un kādam arī neviens cits nekalpo. Vai ārsta uzdevums ir raust naudu gubā vai cilvēkus atsvabināt no ciešanām? Neviens neliegs, ka pēdējais ir viņa uzdevums. Un tomēr viņš par savām pūlēm ņem naudu, «viņš ārstē par naudu!» Bet nevienam nenāk prātā viņam to pārnest. Nu jā, tādēļ — ka viņam no sava amata jādzīvo. Vai advokāta dzīves uzdevums ir kļūt bagātam vai ļaudis pamācīt, kas tiesa un taisnība? Saprotams, ka pēdējais viņa uzdevums. Bet viņš par savām pamācībām, par savu padomu ņem naudu un reizēm vēl ļoti dārgu. Nu jā, arī viņam, lūk, jādzīvo. Labi. Un rakstniekam?! Hm, tam jau ir blakus darbība, kas viņu uztur, izskaidro «Vēstnesis» gudri... Tad par tām godalgām, par kurām «Vēstnesis» sakās izdarījis novērojumus dzīvē. Mums brīnums par šādiem novērojumiem. Savā 30 gadu pastāvēšanas laikā «Vēstnesis»

vēl ne piecas kapeikas kā godalgu nav izsolījis. Vai viņš varbūt zīmējas uz nelaimīgajiem Latviešu teātra komisijas godalgu izsolījumiem, starp kuriem 150 rubļi bij lielākā godalga, ar kuras izmaksāšanu teātris lugu būtu ieguvis uz visiem laikiem! Vai šāda summa priekš lugas saucama par godalgu? Par 150 rubļiem neviens krietns rakstnieks nepārtrauks sava uzsāktā darba un neskries šādai «godalgai» pakaļ, tāpat kā neviens neronas, kam patiktos nocelt mazo prēmiju par Kurzemes ķoniņu vēsturi, uz kuru kā uz neizpelnītām godalgām «Vēstnesis» taču zīmējas. Lai tak teātra komisija atkal reiz nāk klajā ar saviemniecīgiem izsolījumiem. Tā piedzīvos no jauna, ka konkurentu starpā mūsu pirmās šķiras rakstnieki neatradīsies. Kas zīmējas uz mums, tad mūsu piedzīvojumi godalgu ziņā pavisam otrādi, kā mūsu «Mēnešraksta» lasītāji varējuši pārliecināties. Ir tiesa, nauda nepaspēj «gluži visu», tas ir, *rakstniekam dāvanu viņa nevar iedot, bet dāvanas izkopt un ražošanas spēju pacelt un stipri veicināt var gan ar naudu*. Tur lai runā pretī, cik grib. Ar sudraba lietu rasiņam dzejas stādiņam allaž uzplauks jo koši ziedi.

«Teodors saka, ka cilvēki esot tagad ļoti kāri uz lasīšanu; varot pastāvēt pat gluži personīgi laikraksti. Ja lieta tik labi stāv, tad jau rakstniekiem nav ko bēdāt; lai tie ražo tikai ko krietnu, gan kārie lasītāji pirks un lasīs viņu grāmatas un sacerētājiem arī netrūks savas peļņas. *Visādā ziņā papriekšu vajaga būt rakstniekiem un viņu krietniem ražojumiem un pēc tam tikai var spriest un mēdz arī spriest par viņu pabalstu.*»

Mēs darām lasītājus uzmanīgus, ka «Baltijas Vēstnesis» pa otru lāgu apgalvo, ka latviešiem vēl nav rakstnieku un viņu krietnu ražojumu. Liekas gluži tā, it kā viņš runātu par sevi un ne no visas tautas. *Viņam* nav krietnu rakstnieku, tas nenoliedzams, katrā acumirkli pierādāms fakts.

«Daudz svarīgāks ir tas pienākums, ar visādiem pamācījumiem, priekšnesumiem, ar krietnu skolas mācības turpināšanu utt. gādāt, lai rastos saprātīgi, ziņkārīgi lasītāji, kuri zin cienīt krietnus gara ražojumus. Ja netrūks lasītāju, tad netrūks arī

grāmatu pircēju; ja šo pēdējo būs bagātīgi, tad nonicinātie grāmatu apgādātāji varēs maksās rakstniekiem prāvākus honorārus un — pabalsta jautājums būs pa galvenākai tiesai izšķirts pats no sevis.»

Tātad ar saprātīgu, ziņkārīgu lasītāju radišanu «Baltijas Vēstnesis» grib izpalīdzēt rakstniekiem. Ģeniāls līdzeklis! Bet, ja nu, par piemēru, Augusts Deglavs nāktu un teiktu, ka viņam saprātīgu un ziņkārīgu lasītāju ar kalnu, bet to timpu tomēr vēl, samērā ar patērēto spēku un laiku, ienāk par maz — kādu padomu tad «Vēstnesis» prastu dot? Tas laikam apmierinātu ar komparatīvu no «saprātīgs» un «ziņkārīgs» un ieteiktu saprātīgākus un ziņkārīgākus lasītājus?

«Ar savu derīgu grāmatu apgādāšanas nodaļu Zinību komisija ar sekmēm sagatavo ceļu prāta gaismai un rakstniecības uzplaukšanai. Ar studentu stipendijām tā gādā, ka jo daudz latviešu jaunekļu varētu piekļūt pie augstāku zinātņu avotiem. *Tikai no šiem jau vien ir gaidāms un cerams, ka ar laiku izcelsies krietni rakstnieki.* Tātad, pabalstidami Zinību komisiju viņas centienos, mēs veicinājam ar to arī mūsu rakstniecību un esam veicinājuši arī savus rakstniekus.»

Visu cienību priekš Zinību komisijas darbības, bet, ka tai caur grāmatu izdošanu pie rakstniecības uzplaukšanas būtu sevišķi nopelni, tas nav tiesa. Grāmatas neizdod tikai Derīgu grāmatu nodaļa vien, bet arī ikkatrs grāmatu tirgotājs. Visas nodaļas nopelns acumirkli pastāv iekš tam, ka viņas izdotās grāmatas visas lētas, daļa no tām arī labas. Tas ir Nodaļas, resp., Zinību komisijas, nopelns. Ne par matu vairāk. Ka tikai no augstskolu mācekļiem gaidāms un cerams, ka ar laiku izcelsies krietni rakstnieki, ir «Baltijas Vēstneša» jauks sapnis, kuru piepildāmie tas jau nu «gaidījis un cerējis» 20 gadu. 20 gadu apmēram latviešu studentiem top sniegts pabalsts. Viņi tapuši par ārstiem, mācītājiem, advokātiem, inženieriem, tikai par ievērojamu rakstnieku vien vēl neviens nav attīstījies. Neviens pabalstīts «studēts» vēl nav pārspējis mūsu «nestudētos» rakstniekus. Tātad teikums, ka, pabalstidami Zinību komisiju viņas

centienos, tas ir, dodami tikai priekš studentiem naudu, mēs veicinām ar to savu rakstniecību un *esam veicinājuši savus rakstniekus*, ir ne tikvien gluži greizs, bet arī pārāk smieklīgs.

«Ja Zinību komisiju apkrausim vēl ar daudz citiem uzdevumiem, kurus vēl turklāt pat neiespējami izpildīt, tad mēs sadalīsim viņas spēkus un novērsīsim viņas uzmanību no viņas galvenākajiem centieniem un pienākumiem. Ka Zinību komisija jau tā kā tā *pabalsta* arī rakstniekus, tas, kā jau minēts, pēdējās dienās pierādīts jo uzskatāmi.»

Jau atkal aizrādījums uz pēdējo dienu notikumu! Mēs jau sacījām, ka tas nav sajaucams ar rakstnieku pabalstīšanu. Barona tēvam kā tautas garamantu krājējam pasniegtā nauda, īsti ņemot, taču arī nav nekāds *pabalsts*, bet atzinības balva. Mēs ļoti nožēlojam, ka «Vēstnesis» nesmalkā kārtā cenšas sarūgtināt saņēmēja prātu, goda balvu nosaukdams par *pabalstu*. Barona tēvam nekāda pabalsta nevajaga. Ka Zinību komisijas darbība sajūks, ja mēs tai vēl uzkrausim rūpes par rakstnieku fondu, tās veltīgas bažas. Ja tai nesajuka «galva», simtiem studentu izdalot stipendijas, tad tai tā arī nesajūks, izdalot godalgas, vislielākais, kādiem 10 rakstniekiem. Nevajaga iestādes, kurai tik daudz izglītotu locekļu, nolikt līdzīgi otrziemnieku skolas klasei. Kas tad īsti arī ir Zinību komisijas «galvenie centieni»? Vai pie tiem pieder vasaras sapulcē nodot kritikas par rakstniekiem un ziemas sēdēs izdalīt stipendijas studentiem? Kā būtu, kad kādus gadus darītu otrādi — vasaras sapulcē kritizētu studentus un ziemas sēdēs izdalītu stipendijas rakstniekiem! Mēs domājam, darišanas kārtību šādi pārgrozot, nevarētu izcelties nekādi jucekļi, no kuriem «Vēstnesim» tādas bailes.

«Ja Zinību komisijai piedosim vēl klāt nezin kādas un visvīsādas nodaļas, tad viņa līdzināsies daudzkājinam tārnam, kas daudzo kāju dēļ vien nekurp netiek uz priekšu. Kas *rakstniekus grib pabalstīt, tam tagad arī visi ceļi vaļā.*»

Bravo! Tas ir teikums, kas ko sver! «Kas rakstniekus grib pabalstīt, tam tagad visi ceļi vaļā!» Zinību komisija lasījuse naudu priekš studentiem un izdalījuse to studentiem. Mūsu

rakstnieki ir nestudējuši un nestudenti, un, ja priekš tiem kādu pabalstu grib izkaulēt, tad atskan sauciens un brēciens: «Neķeraties pie svešām kulēm!» Zinību komisija līdz šim pēdējam acumirkļam no studentu stipendiju naudas vēl neviena rakstnieka ne ar pliku grasi nav pabalstījuse un nedrīkst arī to darīt. Jo, kas priekš studentiem dots, tam priekš studentiem jāpaliek. Joprojām — ja nedibinās rakstnieku palīdzības fonda — Zinību komisija lasīs priekš studentiem naudu un izdalīs to starp studentiem, un, ja kāds rakstnieks izstieps roku, tad radīsies balss, kas uzkleigs: «Neķeraties pie svešām kulēm!» Un «Baltijas Vēstnesis» gaidīs un cerēs otru 20 gadus uz tiem, no kuriem «jau vien ir gaidāms un cerams, ka ar laiku izcelsies krietni rakstnieki»... Tādi ir tie ceļi — un, kas rakstniekus grib pabalstīt, tam nu viņi visi vajā!

Nē, mēs gan esam «Baltijas Vēstnesī» daudz aplamību lasījuši, bet tik daudz vienā kopā viņa slejās līdz šim vēl neesam piedzīvojuši. Šo mūsu rakstnieku un rakstniecības pulgojumu gluži pareizi raksturo viņa sacerētāja neizdevusēs līdzība par daudzkājaino tārpu, «kas daudzo kāju dēļ vien nekurp netiek uz priekšu». Uz daudz argumentu un pierādījumu kājām šis lunkanais raksts gribējis ievilkties lasītāju prātā, lai to samulsinātu, bet tas nav izdevies, kājas bijušas par isām, kā jau dažiem neveikliem — *melēm*.

PIEZĪMES PIE R. VIDZEMNIEKA RAKSTA: PIEBILDUMS «RAKSTNIEKU PABALSTA» LIETĀ

Sava raksta sākumā R. Vidzemnieks nožēlo, ka rakstnieki iekļuvuši ļaužu «valodās». Man šī sūrošanās nesaprotama. Pēc manām domām, rakstnieks, par kuru nerunā, ir dzīvs nomiris. «Zobgalīga, nicinoša» nozīme latviešu rakstniekam bijuse un būs pie gluži neizglītotiem ļaudīm, kuri tā no «korespondenta» un paskvilanta nekādi nevar nošķirt. «Zobgalīga, nicinoša» nozīme rakstniekam arī būs pie uzpūtiem augstskolotiem

vīriem, kuri ar zināšanām vairāk vai mazāk pildītu galvu tura augstāku par jūtu bagātu sirdi, «zobgalīga, nicinoša» nozīme rakstniekam beigās allaž būs to naudinieku starpā, kuri cilvēka vērtību vienīgi meklē viņa makā. Tie citi sapratis viņa «gaušanos par diezin ko nerasniegtu», sapratis viņa «dvēseles mokas» un neņems viņus tādēļ «valodās» — ļaunā nozīmē. Kas zīmējas uz Vidzemnieka pieminētām «reklāmu listēm», tad man šķiet, ka rakstniekam nav nedz iemesla, nedz arī tiesības noliegt atklātībai ziņot, kur viņš savus rakstus liks nodrukāt. Un, ja izdevējs rakstnieku pie tam raksturo par pazīstamu un krietnu un maldās, tad taču katram brīv viņam neticēt un šo maldišanos uzrādīt. Viss tas nedz pamazina, nedz pavairo rakstnieka slavu, kura var vienīgi dibināties uz viņa darbiem. Tad Vidzemnieks saka: «Pašiem rakstniekiem ... nevajadzētu gausies klajā par rakstnieku dzīves trūkumiem.» Jaukāki jau nu gan būtu, ja citi aizrādītu uz rakstniecībai nenovēlīgiem apstākļiem, kā tas, p. p., ik gadus zinātnei par labu notiek. Bet kad nu par rakstniekiem neviens neliekas ne zinot? Tad lai viņi apmierinoties ar piemēriem iz pasaules literatūras, izskaidro Vidzemnieks. To viņi arī labprāt darijuši un darītu joprojām, ja viņi būtu pārliecināti, ka tauta viņu lietas nekādi nevar veicināt. Bet viņi redz, ka zinātne gadu no gada ar augošām summām top pabalstīta, dzeja turpreti kā palikuse, tā paliek pelnrušķītes stāvoklī. Tā ir vienpusība, kura dzejas aicinātus un dzimušus iekopējus pēdīgi piespieduse runāt un rakstīt, un darīt tautu uzmanīgu uz kavēkļiem, kas viņu mākslai neļauj pacelties. Ne aiz šaura egoisma vai pat skaudības tas noticis, bet aiz mīlestības uz mākslu. Gan mākslinieks stāv ciešā sakarā ar savu mākslu un tās kā abstraktas idejas, kā kaut ko pašu par sevi nevar pabalstīt. Ir jāņem viņas darītāji kā mediji palīgā. Bet šie darītāji taču atkal ir tikai kā acumirkļēji burbuliši mūžīgi tekošā straumē. Te viņi paviz, te tie jau nozuduši. Vai tas, kas šodien tik dzīvi savu mākslu aizstāv, rītdien vairs būs? Un, ja viņš būs, — vai parīt nevar pacelties kāds daudz lielāks talents, noņemdamas priekš sevis visus tos «labumus», tās «godalgas», kuru dēļ citi rakstījuši?

Un šis «godalgas», šis pabalsts pats! Cik liels tas galu galā tak var iznākt! Acumirkli tik niecīgs, ka tas neviena dzīvē itin nekā nespētu grozīt. Redzams un manāms labums var atlēkt tikai tiem talentiem, kuri vēlāk nāks. Bet, lai tas notiktu, tad taču reiz naudas savākšana jāuzsāk. *Pieslienoties jau vairākkārt izteiktām domām, arī man jāatzīst, ka atpirkšanās no jaungada vizītiem ir ērtākais ceļš tautai dot izdevību, savu interesi parādīt arī priekš rakstniekiem.* Neticu vis, kā dažs cits, ka, ja izsūtītu listes ar divām rubrikām, priekš studentiem ienāktu tikpat daudz kā senāk. Summa varbūt drusciņ pamazinātos. Bet studenti droši vien par to nekurnētu, viņiem taču arī jo dzīvi jāsajūt līdzšinējā vienpusība un jāvēlas, lai tā taptu novērsta. Taisnība taču arī ir viens no latviešu dedzīgās jaunības ideāliem! Bez tam studenti nebūt nebūs izslēgti no rakstnieku fonda labumiem, kā rakstnieki no studentu stipendijām.

Vidzemnieks runā daudz no pabalstāmā darba un no pabalstāmās personas. Neviens rakstnieks nevar būt domājis — ja viņš arī rakstot vairāk līcis svaru uz personību —, ka tādēļ, ka viņš rakstnieks, tas arī nu ieguvis tiesību slinki gozēties tautas labvēlības saulītē, ēdot tautas samestu maizi. Ja devējs dodams domātu, ka pabalsta personas un nevis savu *rakstniecību*, tad būtu labāk, ka tas savu artavu paturētu kabatā. Tādā garā dots devums kļūtu par dāvanu, kura darba nepagodinātu, bet saņēmēju personu pazeminātu.

Bet «kādēļ tad gluži rakstnieks jāpabalsta»? — jautā Vidzemnieks. Viņš gan tūliņ atkal šo jautājumu izdzēs ar izskaidrojumu, ka rakstniecība pabalstāma rakstnieku darbos. Taču nevar teikt, ka priekš daudziem šis jautājums tomēr vēl nepastāvētu pilnā spēkā. «Vai nu es pabalstu rakstniecību, vai rakstnieku, galu galā vienai *personai* tas labums notiek. Kādēļ tad gluži rakstnieks ir jāpabalsta?»

Tādēļ, ka mūsu pienākums ir mūsu kultūru veicināt. Zinātne ir viens no viņas visjaukākajiem ziediem, māksla otrs. Mums jā rūpējas par to, ka mūsu vidū rastos domātāji un mākslinieki, patiesības un daiļuma mīļotāji. Kad valda kultūra? Kad kādas

sabiedrības locekļi pastāvīgi uz to iziet, lai *lielu* cilvēku eksistenci veicinātu. Iz šī augstākā mērķa ronas visi citi. Un kurš stāvoklis vistālāk no kultūras stāvokļa? Tas, kurā cilvēki instinkti un ar vienotiem spēkiem kavē lielu cilvēku rašanos — gan aizlieddami izirdināt zemi, kuras vajadzīgs, lai ģeniālais varētu uzaugt, gan stūrgalvīgi visu ģeniālo apkarodami, kas viņu starpā parādās. Tāds stāvoklis no kultūras vēl tālāk nekā tīrā mežonība.

Bet vai tāds stāvoklis kaut kur pastāv? — viens otrs jautās. Mazo tautiņu lielākā daļa atbildi var smelties iz savu pašu apstākļiem. Tur ievēros, ka līdz ar «izglītības» pieaugšanu izplatās arī tas izglītības klimats, kurā ģēnijs nevar zelt. Un tas ir jo bēdīgāk, tādēļ ka moderno valstu starpā tādas ar pāri vai dažiem pāris miljoniem cilvēku reti kad tik lielas, lai radītu vispirmās šķiras garus. Liekas, ka ģēniju izdestilētu tikai iz trīsdesmit vai četrdesmit miljoniem. *Jo vairāk iemesla mazākajām sabiedrībām ar visiem spēkiem veicināt kultūru.*

Tā spriež Georgs Brandess un dod mums ar šo spriedumu mērauklu rokā, ar kuru varam izmērot savu pašu acumirklējo kultūras stāvokļa augstumu.

1899

«FŪRMANIS HENŠELS»

Iz fantāzijas brīvās valstības, no mūžīgā nesaskaņas problēma starp gribēšanu un varēšanu *Gerhards Hauptmanis* atkal atgriezies atpakaļ tiešamības pasaulē un radījis drāmu, kura notiek «mazo brāļu» starpā.

Šaura, ļoti šaura ir pasaule, kuru mums viņa jaunākā luga «Fūrmanis Henšels» atver. Nekādas lieliskas, pasauli sakustinošas domas, nekādas nesavaldāmas kaislibas, nekādi ārkārtēji likteņi — vienkāršs notikums, nelaimīga laulība attēlojas lugas piecos cēlienos. «Mikstākas» sirdis varbūt jutisies aizskartas no daža spēcīgāka izteikuma, no jūtu rupjuma, maziskās domāšanas un no visas sausi praktiskās šo ļaužu rīkošanās, kuriem raize par dienišku maizi seko kā ēna un kuri pat laulību apskata tikai no praktiskās puses. Bet, kas tuvāk noskatisies, tas atradīs, ka arī šinīs aprindās nebūt netrūkst sajūšanas priekš tā, kas taisnība, kas dižens, bet ka tā tikai neprot ietērpties veiklos vārdos un izvērsties smalkā ārējā veidā.

Lugas pirmais cēliens mums rāda fūrmaņa dzīvokli. Sieva ir slima un paredz drīzu nāvi. Viņa domā par savu pusgadu vecu meitiņu un nolūkojas ar neuzticību uz Hanni, brašu, jaunu meitu, kas maz par slimnieci bēdā, bet to tiesu jo vairāk rūpējas par saimniecību. Ienāk Henšels, nostrādājis un saīdzis. Neiet lāgā. Viens zirgs nobeidzies, otrs klibo, cerība uz peļņu top arvien grūtāka. Nu arī vēl sieva slima un greizsirdīga uz dienestnieci. Redzēdama, ka vīrs Hannei pārnēsīs jaunu priekšautu

mājā, viņa vai samis un liekas no vīra apsolīties, ka viņš pēc viņas nāves Hannes neprecēs.

Otrā cēlienā redzam Henšeli kā atraitni. Hanne rīkojas saimnieces vietā un parādās kā nežēlīga, melīga un kāra sieviete, kas ar nepacietību tīko kļūt pie mērķa. Kučieru Franci, ar kuru tā agrāk tīnūsēs, viņa tagad atraida, tādēļ ka tas viņas nodomu varētu izjaukt. Viņa pratuse tā iegrozīties, ka Henšels viņu tura savā saimniecībā par nepieciešami vajadzīgu, un, paša patikšanas un kāda pazīstama skubināts, viņš apņemas meitu precēt.

Trešā cēlienā Hanne parādās kā Henšela sieva, bet arī kā pavisam neapzinīga netikle. Viņas jaunākais mīļākais ir ķelneris Juris, kas, vīram mājā neesot, viņu apmeklē. Bet ar to vēl nepietiek, jo mēs dabūjam zināt, ka Hannei ārlaulības bērns, kuru Henšels, gribēdams to no panikšanas glābt, atved uz māju pēc tam, kad paša meitenīte nomiruse. Bet Hanne par šādu soli top ļoti pikta un pārmet vīram, ka viņš ar to devis ļaudīm iemeslu priekš nelabām valodām. Henšels sašut par šādu nežēlību un nāk arvien vairāk pie atzišanas, cik nelaimīgs tas kļuvis.

Ceturtais cēliens notiek šenķī. Henšels, kas turpu nogājis, lai aizdzītu raizes, dzird, ka viņa sievu no visām pusēm nosoda un par viņu runā vissliktāko. Briesmīgā uztraukumā tas Hanni liek atsaukt, lai tā uz pēdām attaisnotos. Iz sievas izturēšanās un viņas atbildēm vīrs noprot, ka ļaudīm taisnība, un sāpīgs izmisums viņu triektin notriec.

Pēdējais cēliens rāda atkal istabu, kurā fūrmaņa sieva nomiruse. Ir vēla nakts, un mēness spīd pa logu. Henšels nevar atrast miega, staigulo pa istabu apkārt un skatās uz debesīm. Hannei top bail, tā atsauc pazīstamus, lai tie vīru lūkojot apmierināt. Bet fūrmanis runā kā pa murgiem, domā vienmēr par savu mirušo bērnu un redz visur savu mirušo sievu, kurai tas neturējies doto solījumu. «Viņai nav kapā miera. Tā nāk un iet, viņai nav miera... Pucēju zirgu, redzu: viņa tur stāv... Ieeju kambarī, gribu gulēt, tur viņa ir priekšā un skatās mani... Viņa uzliek man pirkstu uz krūts, es gribu nosmakt, man jārastās pēc

elpas...» Kaimiņiem izdodas fūrmani drusku samierināt, bet, tiklīdz viņš atkal ar Hanni viens pats, tas sajūt, ka viņš ar savu sievu vairs nevar kopā dzīvot. Hanne grib aiziet, bet Henšels ieiet guļamistabā un nogalinās tur, kā domājams, ar nazi, no kura jau iepriekš bija teikts, ka fūrmanis ar viņu kavējies.

Šai lugā Hauptmanis atkal izrādās kā apbrīnojams meisters raksturošanā. Viņš pazīst cilvēku sirdis līdz pat tumšākam stūrītim un prot viņu paslēptākos noslēpumus celt gaismā. Ar jo sevišķu rūpību izstrādāts galvenās personas raksturs. Solīti pa solītim mēs to redzam attīstāties un beidzot nenovēršamā katastrofā bojā ejam. Ja kas būtu ko iebilst, tad to varbūt varētu darīt pie Hannes rakstura. Kādēļ viņa pret savu bērnu tik pārliecīgi auksta, un kādēļ tā baidās no ļaužu valodām, kur jādoma, ka ļaudīm viņas pagātne pilnīgi pazīstama? Tad arī dažam labam Hauptmanis apgrūtinājis lugas skaidru baudījumu, ar vienu vienīgu izņēmumu visām personām likdams runāt izlokšnē. Vīnes slavenais «Burg» teātris pieņēmis lugu tikai ar to nosacījumu, ka tā jāpārceļ vīniešu izlokšnē.

KĀ VIENS NO TAGADNES VISPIRMAJEM RAKSTNIEKIEM STRĀDĀ

Henriks *Ibsens*, kā kāda itāliešu avīze ziņo, strādā viens pats, pilnīgi noslēdzies, bez kāda pārtraukuma. Dien' no dienas viņš raksta piecas stundas, no pulksten 8 rītā līdz pulksten 1 pusdienā. Pie vienas drāmas uzrakstīšanas viņš nodarbojas piecus mēnešus gadā. Pārējie septiņi nolemti idejas nobriedināšanai un skatu izstrādāšanai. Pa ieradumam skati top uzrakstīti trīs dažādos veidos. Kurš tad dzejniekam izliekas idejai visvairāk piemērots, to viņš piepatur. Kad Ibsens nosēstas pie rakstāmā galda, lai varētu sākt uzrakstīt, tad gara darbs jau padarīts; luga no iesākuma līdz galam viņam galvā jau gatava un iedalīta cēlienos un skatos. Pirmais manuskripts satur rakstāmo gabalu, nemaz neievērojot skatuves vajadzību, un izteic

visu, ko dzejnieks gribējis sacīt. Otrā pārstrādājumā viņš lugu sadala skatos, ierīko priekš skatuves un izdala sarunas. Pēdīgi trešā pārstrādājumā forma galīgi top nogludināta. Katrs vārds top stingri pārbaudīts un nosvērts. Visu laiku, kamēr dzejnieks strādā, dzejnieks dzīvo pēc stingri ieturētiem likumiem, neno-dodamies ar nekādām blakus lietām, lai nekaitētu idejas vienī-bai topošā darbā. Gulēšana, celšanās, ēšana, pastaigāšanās — viss ir stingri noteikts, visas domas kopotas vienīgi uz darbu.

KRIEVU RAKSTNIEKU IENĀKUMI

Šinīs dienās Pēterburgā nomiris viens no ražīgākiem krievu rakstniekiem, vārdā Vladimirs Mihņevičs. Viņš lasītājai publi-kai bij labi pazīstams, jo viņš gandrīz nepārredzamu skaitu dažādu rakstu un studiju sacerējis un laidis klajā gan žurnālos, gan seviškos izdevumos. Visi šie raksti sniegušies pār par vi-dēju labumu, un tomēr visa Mihņeviča dzīve bijuse pastāvīga ciņa pēc dieniškas maizes vai — labākā gadījumā — spēku iz-klaidīšana pie lielākām avīzēm. Aiz līdzekļu trūkuma viņš Ķi-jevas augstskolu nevarēja nobeigt, bet bij piespiests visu savu laiku nodarboties ar stundu došanu. Pat tad, kad viņš jau kā rakstnieks laimīgi bij uzstājies, viņš tomēr dieniškas maizes dēļ bij piespiests pie advokāta izpildīt skrīvera vietu, kuru tik slikti atalgoja, ka Mihņevičs atstājās un tapa par mēbeļu pārdevēju. Šāda raiba dzīve ir zīmīga priekš krievu rakstnieku lielākā vai-ruma. Ir jau gan rakstnieku cienišanā un ievērošanā sperts krietns solis uz priekšu kopš tiem laikiem, kad pusgadu simteni atpakaļ Turgeņeva noveles samaksāja ar 50 rubļiem par loksni un Tolstoja darbi «pirmo reiz» tapa nodrukāti «par brīvu», un publikas vairums bij pārliecināts, ka raksts par lauku mēslo-šanu labāk topot samaksāts nekā novele. Bet kā arī no tiem laikiem žurnāli rakstnieku honorārus nebūtu pacēluši (ievēro-jami rakstnieki dabū 200–300 rubļu, Tolstojs kā izņēmums — 1600 rbļ. par loksni), krievu rakstnieku liktenis tomēr paliek

nenodrošināts, kamēr krievu grāmata neiet kā «prece». Tikai pastāvīgi, kārtēji pieprasījumi pēc grāmatām var dot literāriskai darbībai cietu pamatu. Ārzemēs avižu un žurnālu honorāri caurmērā augstāki nekā Krievijā. Pie mums pieprasījumi pēc grāmatām ir visai aprobežoti, grāmatu tirdzniecība tik slikti iegrožīta, ka pat ļoti iecienīti rakstnieki atron par derīgāku savus darbus pārdot laikrakstiem nekā tos izdot sevišķās grāmatās. Ārzemēs nu gan pirmie soļi rakstniecībā ir grūtāki nekā pie mums. Kur katra kura redakcija uzņem un nodrukā katru puslīdz labu darbu, ja par to apmierinās ar puspaldiesu. Pie mums, kur kāda grāmata reti kad piedzīvo otro izdevumu, grāmatu izdevējiem taisnība, kad tie saka: «Grāmata nav prece.»

VALODU KARALIS

Daudzvalodība no laika gala tikuse it sevišķi apbrīnota un ir it sevišķi derīga bijuse. Vēsture mums uzglabājuse dažāda vārdu, kas šai ziņā bijis ievērojams. Bet visus pārspēj viens — itālietis Džuzeps Mecofanti. Viņš piedzima Boloņas pilsētā septembra 17. d. 1774. gadā. Viņa tēvs bij galdnieks. Stāsta, ka zēnam bijuse tik vērīga galva, ka viņš, tēva darbnīcā dzirdēdams grieķu un latīņu vārdus iz pāri preti esošās skolas, tos uzķēris un paturējis. Vēlāk viņš dabūja krietnu izglītību. Pirms sava 20. gada Mecofanti prata jau grieķiski, latīniski, spāniski, vāciski, zviedriski, franciski, ebrejiski, arābiski, koptiski un vēl kādas valodas. 1797. gadā viņu aicināja kā arābiešu valodas profesoru pie Boloņas augstskolas. Gadu vēlāk viņš šo vietu aiz politiskiem apstākļiem atstāja. Mecofanti bij visai pazemīgs vīrs, kas prieku atrada tikai pie savām valodu studijām. Bet, cik lielas viņa dāvanas arī nebija, viņš tomēr tālu nebūtu ticis, ja tas ar sevišķu uzcītību savās studijās nebūtu nogremdējies. Katrs ceļotājs, kas caur Boloņu ceļoja, kļuva, tā sakot, viņa valodas skolotājs. 1817. gadā kāds angļis rakstīja par Mecofanti, tas lasot divdesmit valodās un rakstot astoņpadsmit un tajās, par

kurām angļi spējot līdzspriest, ar lielāko meistarību. Lords Bairons bij par valodu ģēniju visai izbrīnējies. Tas būtot varējis Bābeles torņa laikā noderēt par tulku. 1830. gadā Mecofanti prata 30 valodu. Viņš pats 1836. gadā noteica viņa saprasto valodu skaitu uz 45, 1839. gadā pat jau uz 50. Mecofanti izteicās, ka tam, kas jau vienu zināmu skaitu valodu protot, vairs nenākoties grūti citas piemācīties klāt. Viņš bij svešu valodu garā tik dziļi iegremdējies, ka tas tajās pat dzejoja. Uzglabājušās dzejas no Mecofanti ebreju, latīņu, grieķu, persiešu, angļu, franču, graubindiešu valodās. Slavenais filologs Jakobss slavēja Mecofanti vācu valodas izrunu, citi raksta, ka, cik labi tas runājis svešas valodas, tik labi tas arī zinājis viņu literatūru.

1831. gadā Mecofanti tika aicināts uz Romu, kur tam ierādīja vietu pāvesta bibliotēkā. 1838. gadā viņu pat ievēlēja par kardinālu (priesteris viņš jau bij bijis). Pāvests Gregors XVI Mecofanti ļoti labi ieredzēja un gribēja reiz viņu izjokot. Viņš daždažādu tautību studentiem lika izdalīties pa ceļu, pa kuru tas vēlāk ar Mecofanti gāja pastaigāties. Studenti nu viens pēc otra piebiedrojās gājējiem un sāka savā valodā ar Mecofanti sarunāties. Bet šis nebūt neapjuka, bet sarunājās ar kādiem 20 studentiem 20 dažādās valodās. Pat indiāņu valodas Mecofanti nebij svešas!

Kāds Mecofanti dzīves aprakstītājs izpētījis un atradis, ka tas droši 30, varbūt arī 39 valodās veikli varējis sarunāties. Šo valodu starpā ir dažas visai grūtas, kā, p. p., ķīniešu, koptiešu, abesiniešu u. c. valodas. Mazāk pilnīgi viņš runāja citas 17 valodas, kurpretī viņš 12 valodu bij mācījies iz grāmatām, bet tajās nevarēja runāt. Turklāt vēl pieskaitāmas kādas 35 izloksnes, kuras viņš prata. Tātad iznāk, ka *Mecofanti prata, vismazāk, 103 valodu un izloksņu!* Lai šo skaitli īsti varētu aptvert, tad Mecofanti valodas praša jāsālīdzina ar citiem šai ziņā slaveniem vīriem. Karalis Mitridates, kas ar katru savu pavalstnieku viņa valodā varēja sarunāties, laikam pratis 25 valodas. Ķeizars Frīdriķis II bij slavens tādēļ, ka tas tekoši varēja sarunāties latīņu, grieķu, itāliešu, vācu, ebreju un arābiešu valodās. Toledo pilsē-

tas arhibīskaps Ksimeness prata vairāk par septiņām valodām. Kāds itālietis prata ar 18 gadiem 22 valodas, un kāds francūzis 16. gadu simtenī runāja 15 valodas. Šie piemēri nostādis Mecofanti milzīgās zināšanas istā gaismā.

Jāvaicā, kādā kārtā un ar kādiem līdzekļiem Mecofanti varējis nokļūt pie tādiem panākumiem. Pirmā kārtā nu gan par to jāpateicas apbrīnojamai atmiņai un smalkai dzirdes spējai. Mecofanti varēja lappusi ar grieķu tekstu, vienreiz izlasījis caur, no galvas atskaitīt. Ar šo apbrīnojamo spēju savienojās milzīga uzcītība, kura pat tiktāl gāja, ka Mecofanti, viens pats būdams, vien pakaļ otrai vairākās valodās mēdza domāt! Tā tad cilvēcisku dāvanu viena puse pie Džuzepa Mecofanti sasnieguse tik augstu attīstību, kāda līdz šim pasaulē nebij dzirdēta un uz daudz gadu simteņiem laikam paliks nepārspēta!

BAUSKAS KUKULIS

Ja es šīm rindiņām par virsrakstu būtu licis, p. p., Jelgavas, Kuldīgas, Tukuma, Liepājas vai arī Rēveles kukulis, tad lasītājs tā puslīdz tūliņ būtu atminējis, uz ko es zīmējos. Jelgavas desas un pēperkoki ja ne visā Krievijā, tad tomēr visā Baltijā slaveni pazīstami, Kuldīgas kliņģeri taīsa bīstamu konkurenci saviem «ūdens» brāļiem Rīgā, no Tukuma taču neviens prātīgs cilvēks nekā cita nevedis kā smukumu, Liepāja mūs apkukuļo ar «Tautas pagalmu» un kritiskām turku piparpelavām, un Rēveli neviens neatstās, ja tam nebūs vismazāk pusducis kilo burku ceļa somā. Bet Bauska? Kāds labs, kāds kukulis var nākt no Bauskas?

Mēs iedomājam, ka Icīgs Mozus tur dzīvo, — vai tas varbūt uz vecuma dienām sarakstījis savus memuārus? Nu, tas nu vēl diemžēl nav noticis, bet ar žīdu un literatūru šis kukulis gan stāv ciešā sakarā. Proti, Poreca Jankeloviča drukātavā piedzimuse maza, slaika grāmatiņa «Z i e d o n i u n r u d e n ī». Dzejoli no T e o d o r a R a g o v s k a. Sekodams sava talenta veicinātāja Puriņu Klāva priekšzīmei, kura dzejoli savā laikā

iznāca rozā vākos, arī Teodors Ragovskis savu dzejolu krājumu licis tērt pie rozā krāsā, caur ko grāmatiņa, vēl nemaz neatšķirta vaļā, jau lasītāju ieņem priekš sevis un viņa dvēselē sagatavo dzejai labvēlīgu noskaņu. Es jau uz šo jauko Bauskas kukuli nedēļu atpakaļ būtu aizrādījis, ja nebūtu kautrējies «Baltijas Vēstnesim» aizsteigties priekšā. «Baltijas Vēstnesim» uz šādu aizrādījumu bija priekšroka. Viņa paspārnē, viņa sestdienas pielikumā, kur tagad Vēstnesis noslēpumi top atklāti, Teodors Ragovskis agrāk atklāja savas dvēseles noslēpumus. Grāmatiņā nav neviena dzejola, kas jau «Baltijas Vēstnesī» nebūtu stāvējis melns uz balta. Jo divaināki tādēļ, ka tas par savu lolojumu līdz šim nav bildis neviena ieteicoša vārdiņa.

«Baltijas Vēstnesis» neņems ļaunā, ka e s ilgāk nevaru no-
ciesties, to nedarijīs.

Teodors Ragovskis «Dienas Lapas» lasītājiem līdz šim bijis pilnīgi svešs. Nebūs tādēļ lieki šo nodrukāt dzejolu priekš-
vārdu, kuri šitā skan:

«Ir daži gadi atpakaļ, kad iesāku dzejot. Senāk mēdzu vis-
vairāk dažas dzejiskas gleznas uzzīmēt prozā. Kad staigāju pa
Mēmeles upes krastmalu, pa to vietu, kur pavadījis savus
bērnības gadus, tad nevaru ilgi no tās vietas šķirties, klausos
upes viļņu čalošanā un koku šalkšanā. Tur es atrodu apmier-
nāšanu no sadzīves vētrām. Man šķiet, ka daba man jūt līdzī, ka
tā ir žēlsirdīgāka par cilvēkiem... Esmu ilgi meklējis pēc cil-
vēkiem, kam sirds būtu viņu gods, bet esmu arvienu maldījies
un tādēļ noskumstu... Dzejos ir laba daļa tēlojumu iz maniem
piedzīvojumiem un novērojumiem. Mans galvenākais nolūks
un dzinēklis — tēlot jūtas un aizgrābtību.»

Tas ir viss, ko mums Teodors Ragovskis pastāsta. Īss gaba-
liņš, bet tomēr diezgan garš priekš tā, kas mājās lasīt. Ragov-
skis nesaka, kad tas dzimis. «Ir daži gadi atpakaļ, kad iesāku
dzejot.» Ar to pilnīgi pietiek. Dzejnieks cilvēkā — ja tas nepie-
der pie vispirmās šķiras ģēnijiem — mēdz atmosties tā ap des-
mito, divpadsmito gadu. Ap to laiku Ragovskis mēdzis rakstīt
prozā. Tā būs pagājuši gadi divi. Tad tas sācis dzejot un piekopi

šo darbību jau vairāk gadu. Iznāk, ka viņš tagad apmēram 17 gadus vecs. Uz šo vecumu arī norāda vārdi «sadzīves vētras», kurus ar lielāko labpatikšanu lieto jaunekļi no 12–18 gadiem. Vēlāk šie vārdi zaudē savu pievilcību un top tikai tad atkal vajadzīgi, ja cilvēks kļuvis par pilāru, kuram jāstutē goda mielasti ar galda runām. Tikpat smalki kā Ragovskis liek atminēt savu vecumu, viņš attēlo savu raksturu. Viņš staigā gar Mēmeli un klausās viņu čalošanā un koku šalkšanā. Cits būtu stāstījis par vēžošanu, zvejošanu un peldēšanos — Ragovskis to nedara, ārējais cilvēks viņam vienaldzīgs (te manāms Iciga Mozus iespaids), viņa dvēsele novēršas no priekiem, kuri pamatojas uz zvēriskiem instinktiem, kokiem žužinot, tā atspirgst no sadzīves vētrām. Daba viņam izliekas žēlsirdīgāka par cilvēkiem. Tas ir svarīgs teikums. Tas rāda, ka dzejniekam bijuse darišana ar cilvēku nežēlsirdību. Iekš kā tā varēja pastāvēt? No viņa dzejoliem «Balt. Vēstn.» taču neviena nekad nav atraidījis? Vai tie varbūt nebūtu tikuši samaksāti?! Pasaule ir ļauna, un «Baltijas Vēstnesis» pret dzejniekiem esot sīkst — es bistos, es bistos, Ragovska smalkstīgotā sirds šai ziņā savās cerībās būs «arvien maldīgusēs un tādēļ noskumst»... Jo patīkamāk tādēļ dzirdēt, ka dzejolu labā daļā attēloti Ragovska paša piedzīvojumi un novērojumi. Šis fakts mums, vienkārt, no jauna pierāda veco sakāmo vārdu, ka tam, kam ķeza naudas lietās, laime mīlestībā, otrkārt, tas liecina, ka Ragovskis pieder pie «īstajiem», jo tikai peršu kalēji lasītāju mēģina mānīt ar svešu vakar- un aizvakardienas jūtu uzsildīšanu. Jāatzīst arī bez skaudības, ka dzejniekam spīdoši izdevies viņa nolūks — tēlot aizgrābtību. Tās dvesma izplūst tūlīn no paša pirmā dzejola, kas ar savu astoņkārtējo kaislo «tik vienreiz atļauji» atstāj varenu iespaidu. Dzejnieks neļauņosies, ka aiz telpu trūkuma šē neuzrakstu visa dzejola, bet iz tā savēlku kopā tikai viņa jaukākās vietas.

Tik vienreiz atļauji

Man tavus kuplos zelta matus glāstīt,

Pie tevīm pieglausties

Un tevīm vientulībā klusi sacīt,

*Ka tevi mīlēju,
Un tavās zilās acīs dziļi skatīt!
Tik vienreiz atļauji
No tavām rožu lūpām skūpstu saldu,
Pie tavām krūtīm dusēt, tevi glaudīt
Un apkampt mīlīgi,
Un saldu mīlestības laimi baudīt
Tik vienreiz atļauji...*

Es prasu, kur Heinem, kas taču reiz bij mīlestības dzejnieks *par excellence*, izdevies, jāsaka, tik gluži vai taustāmā kārtā lasītājam celt priekšā mīlotāja ilgošanos? Un, lai lasītājā aizkustinātā stīga tai pašā tonī drebētu tālāk, lai viņa gara acu priekšā radītās gleznas jo dziļi iespiestos atmiņā, tad dzejnieks ar priekšzīmīgu pastāvību turpina pieglaušanos, glāstus, apkampienus, dusēšanu, skatās dziļi sarkanās acīs un skūpsta zilās lūpas — pardon, skatās zilās acīs un skūpsta sarkanās lūpas, tā ka aizgrābtam lasītājam beigās gribot negribot pasprūk vēlēšanās: «Kaut es Ragovska vietā būtu bijis!» Uz 40 lappusēm — tik bieza ir grāmatiņa — laimīgais dzejnieks apkampj, dus, glaužas un glāsta ap piecpadsmīt reižu, nedziļi un dziļi skatās acīs vairāk par divpadsmīt un skūpsta ap četrpadsmīt reižu. Dažam pēdējais skaitlis samērā ar apkampieniem varbūt izliksies par mazu, jo iz piedzīvojumiem zināms, ka apkampienam seko vismazāk trīs bučas, un man tādā kārtā būtu jārunā par apmēram četrdesmit divām bučām. Es nezīnu, kādēļ šis skaits neiznāk, bet to es apgalvoju, ka godīgi esmu skaitījis un nevienas bučas neesmu nozadzis. Iemesls var būt tas, ka Ragovskam ir dažādi apkampieni un tas pie visiem nebučojas. Pirmā dzejolā viņš saka: «Un apkampt mīlīgi.» Otrā stāv lasāms:

*Un atvēli sevi apkampt it slaidi
Un bučiņu maīgu uz lūpām tev spiest.*

Tātad jādomā, ka tikai pie «slaidā» apkampiena dzejnieks bučo, pie «mīlīgā» pietiek jau arī ar mīlīgumu vien.

Aiz telpu trūkuma man diemžēl jāatsakās no katra dzejola atsevišķas pārspriešanas. Man jāapmierinās ar aizrādījumu uz vienu otru pārli, piezīmējot, ka Ragovskis pazīst nevis dzīves priekus vien, bet zina arī viņas bēdas. Viņš «Ziedonī un rudenī» dažādas sāpes un žēlabas izbauda apmēram sešpadsmit reižu, un asaras — saprotams, ne lasītāja — plūst, tek un rit, un mirdz, un tiek lietas tā ap trīspadsmit reižu. Tomēr īsts sēru dzejnieks, īsts dzīves drūmās puses attēlotājs Ragovskis nav. Viņa dzejas mīļākais priekšmets ir un paliek bučas un kas ar tām sakarā. Še vairāk pantiņu paraugam. Vispirms vienu sentenci:

*Tu sirdi savu neaizliedz,
Ja kāds tev mīļu buču sniedz.*

Zelta vārdi, kuri drīzi puškos katras latviešu jaunekles albumu. Tālāk:

*Nāc, mīļākā, galvu pie krūtīm man glaust,
Kad zilajās actiņās skatīt tev mēdzu.*

«Skatīt tev mēdzu» — feini!

*Kaut cīniņi lemti tev grūti,
Kaut asaras acīs tev mirdz,
Kad skumjas un žēlabas jūti,
Tad pieglaudies manim pie sirds.
Ar tevi vien laimību baudīt,
Ar tevi es vēlētos ciest
Un mierināt tevi un glaudīt,
Pie sirds tevi mīlīgi spiest!*

Kāds cits pantiņš:

*Kam agrāk neskatīju
Tev zilās actiņās,
Kam agrāk neskūpstīju
Tev sārtās lūpiņas?*

Atkal cits:

*Gribu tevi mīļi glaudīt,
Cieši spiest pie krūtīm klāt.*

Sekošā pantā griba pārgājusi apskaužamā darbībā, proti:

*Es tavās mīlās actiņās
Vēl vienreiz skatīju
Un tavas sārtās lūpiņas
Vēl vienreiz skūpstīju.*

Lepns, vīrišķs spēks, kāds mūsu jaunekļiem visiem būtu novēlams, izsakās šinīs rindiņās:

*Rudens bija, mēness spīd it koši,
Zvaigznes sudrabotas debess teltī mirdz.
Vilku tevi klāt piekrūtīm droši,
Spiedu tevi klāt pie uzticamas sirds.*

Vēl divi aizgrābjoši panti:

*Lai sirds vai lūst, es gribu ciest,
Lai asaras tek strauji,
Tik skūpstu tev uz lūpām spiest
Man, mīlā, reizi ļauji.*

*Lai viss man zūd, es gribu ciest,
Ne vaļu ļauti jūtīm,
Tik atļauji man tevi spiest
Tik reiz pie savām krūtīm.*

Dzejolu otrai nodaļai ir virsraksts «Sarkanās rozēs». Tūlī zem šī virsraksta stāv dzejols «Jeorgīnei». Man jāatzīstas, ka pirmā acumirkli biju drusku pārsteigts, redzot ģeorgīni pieskaitītu pie rozēm. Bet, izlasījis dzejolu, atradu iemeslu, kādēļ tas noticis. Proti, dzejnieks beigās saka:

*Tev vēlu es krāšņumā ziedēt,
Jo daiļa un laba tev sirds.*

Tā tad šī ir labsirdīga ģeorgīne, un kā tādu dzejnieks to gan drikstēja paaugstināt činā.

Moderns neizprotamisms sastopams «Orleānas hercogienes» (ne jaunavas) dzejola tulkojumā. Tur stāv:

*Un dārgi tēli mūsu priekšā rādās,
Kad mākslenieks kāds kokli pastīgo,
Un skaistas rozes gara acīs stādās,
Kas pagātnē mūs mīli ieligo.*

Būtu interesanti zināt, kas tas tāds par pacietīgu garu, kas savās acīs rozēm ļauj stādīties? Un kas īsti mūs ieligo pagātnē? Rozes vai gars? Un ar kurām Jāņa dziesmām?

Klasiskas turpreti savā skaidrībā ir šīs rindiņas:

*Auksti vēji, tumšas debess
Bija ceļā pretim mums.
Bet mēs braucām — kaut sirds pilna,
Vējš priekš mums nav pārsteigums.*

Kas par sirdi aizkustinošu vienkāršību: «Vējš priekš mums nav pārsteigums!»

*Rudens salna zemi sedz,
Lapas birst no koka.
Tomēr egli zaļu redz,
Lai gan vējš to loka.*

«Jā, tas nu tā vienmēr bijis, ka egles locidamās netop lillā vai dzeltāna, bet patur savu zaļo krāsu!» dažs iesauksies. Šis iebildums būtu gluži dibināts, ja pantā neslēptos dziļš simbolisms. Proti, še Ragovskis runā pats par sevi. Lai gan ļaužu nepateicīgā

vienaldzība viņu skubina («lai gan vējš to loka») kokli mest kaktā, «tomēr egli zaļu redz», tas ir, tomēr Ragovskis pastāv pie savas buču poēzijas. Tā ir pareizi. Mūsu gadu simtenim vajaga cietu raksturu.

Bet nu diezgan piemēru. Ceru, ka lasītājs pilnīgi pārliecināts, ka mūsu liriķu strupās rindas priekšgalā stāties dziedons ar zeltstīgu kokli un ka «Baltijas Vēstnesim» nākas tūkstoškārtējs paldies ar septiņkārtēju atbalsi par šī talenta atrašanu un izaudzināšanu. Nu taču jāapklus saucieniem, ka «Baltijas Vēstnesim» neesot neviena dzejnieka, — šis viens nu viņu pusē atsver pusduci otrā lēģerī!

Beigās vēl negribu atstāt nepieminējis, ka šo dzejolu sakopjums apzīmēts kā «pirmais krājums». Tātad gaidāmi vēl citi. Tos klajā laižot, Ragovskis varbūt vairāk ievēros līdzsvaru un grāmatiņas priekšvārdiem stādīs pretī pakaļvārdus. Pēdējie it sevišķi d z e j o l u krājumu puško jo lielā mērā, kā viņš pie sava meistara Puriņu Klāva «Kokles» var pārliecināties. Tikai jāprot ar lasītāju tikpat laipni švaukstēt, kā to «Kokles» sacerētājs dara.

Un tātad: izturīgas lūpas, skaidras acis, platas krūtis, mikstas rokas Teodoram Ragovskam uz jaunu bučošanu, jaunu skatīšanu, jaunu pieglaušanu un jaunu glāstīšanu!

Bet Jankelovičs Bauskā — *soll er blaiben gesund!*

KRIEVU-VĀCU RAKSTNIEKS FEDOROVŠ

vakar atkārtoja pilsētas ģimnāzijas zālē savas drāmas «Lebenshunger» (Izsalkums pēc dzīves) priekšā lasīšanu. Lai gan, kā mums sarunā pēc priekšlasījuma rakstnieks apgalvoja, šis ir viņa pirmais dramatiskais darbs, tad tomēr tam nepiemīt nekādas iesācēja darba īpašības. Stils, uzbūve, personu raksturojums — viss izdevies meistariski. Drāmas drūmā patiesība atstāja uz lielā skaitā sanākušo, kā bij noskārstams, ļoti smalko publiku dziļu iespaidu, kuru ne mazumu pavairoja autora ļoti labā lasīšana. Turpmāk pasniegsim garāku rakstu par šo ievē-

rojamo lugu. Pieminam tagad tikai vēl, ka to aprīļa mēnesī izrādīs Berlīnes Lessing-teātrī un kāds Londonas izdevējs to iegūvis pārtulkošanai angļu valodā.

REKLĀMA NON PLUS ULTRA

No laipnas rokas mums piesūtīta mums līdz šim nepazīstamā «Bauskas sludinājumu lapiņa», kurā lasāms šāds sludinājums:

Jauna grāmata:

Nupat iznāca un dabūjama visās grāmatu pārdotavās Bauskā un citur šāda grāmata:

«Ziedonī un rudenī»

Dzejoļi no Teodora Ragovska.

Grāmata drukāta uz laba un glīta papīra un
maksā tikai 20 kap.

«Dienas Lapā» atrodas šāda kritika:

«Zelta vārdi, kuri drīzi puškos katras latviešu jaunekles albumu.»

Šo ziņojumu izlasījuši, mēs gluži vai sastingām aiz pārsteiguma. Mūsu referāts, kā lasītāji atcerēsies, no viena gala līdz otram nebij nekas cits kā viegli saprotama *zobgalība*, jo tādus ražojumus, kādus Teodors Ragovskis laidis klajā, neviens cilvēks taču neies ņemt nopietni. Cik lielai nu nevajaga būt pārdrošībai, ironiju ņemt pēc burta un Bauskai iestāstīt, «Dienas Lapa» Ragovska dzejoļus esot uzslavējuse par «zelta vārdiem»! Šī nekaunīgā pārdrošība nav nosverama ar visiem Bauskas svariem, nav aizvedama ar visiem Bauskas zirgiem! Jājautā: vai tā dzimuse dzejnieka vai veikalnieka smadzenēs jeb vai varbūt abu divu galvās un uz viņiem tādā kārtā varētu zīmēt Ragovska paša vārdus:

«Esam abi vienādi
Dziļo bēdu brāļi?»

Jo bēdas puīšam vienam, ka nāvīgi izblamējies, bēdas otram, ka «Ziedonis un Rudenis», uz kuriem Jankelovičs licis savas cerības, laikam būs tās gada kārtas, par kurām paruna saka: «*Tukšs pavasaris (ziedons), tukšs rudenis.*»

JAUNS LATVIEŠU DZEJNIEKS

Šo jauno latviešu dzejnieku sauc Fr. Hunhenu, un viņa mums piesūtīto dzejoļu krājumu — «Etides poēzijā». Hunhens ir liels gudrinieks. Viņš savas «Etides» ievada ar «dāvinājumu», kas īstenībā nav nekas cits kā bubulis priekš dzejoļu pārspriedējiem. Proti, «dāvinājuma» pēdējā pantā viņš apsauc savu sirdi, lai tā paliekot rāma, kaut arī «nejūtīgs un muļķis peļ, ko var». Ķas nu vairs, šo pantu izlasījis, iedrošināsies Hunhenu pelt? Kam gribēsies likties pieskaitīties pie bezjūtīgiem, kam pie muļķiem? Man tik daudz dūšas nav, un es tādēļ ļoti sargājos izklāstīt savas domas par jauno kolēģi. Bet, lai lasītājiem rastos kaut arī tikai bālgans nojēgums par dzejnieka spēju, par viņa garšu, valodu, formu, tad pasniedzu paraugam sekošu dzejolu:

Pūslis

Reiz zemnieks cūkas pūsli bija piepūtis
Un to pie griestu balķa pakāris,
Lai izkalst siltumā, jo — visiem zināms tas —
Tāds pūslis allaž der kā maks priekš tabakas.
Un pūslis kalst. — Te nezinu, kā gadijās,
Ka lēna vēsma istabiņā iešmaucās.
Tā vieglo pūsli kustinot uz augšu ceļ,
Pie griestiem grūsta, raustot apkārt veļ.

Ši lieta vienkārša, jo pūslis viegls nieks,
Kas vēsmīnai gan viņu raustīt, cilāt liegs?
Bet pūslim milzu domas galvā iešaujas —
It kā no vieglas vēsmas būtu iespūstas —
Kam palikt apakš šitiem zemiem griestiem gan,
Kad doti spēki augšup zemes celties man?
Tik nieka griestus vajag manim pušu lauzt —
Un ceļš tad svabads mērķi padebešos spraust.
Un visi ļaudis brīnodamies sauks, ko spēj:
«Raug, raug, kur «luftbalons» tik majestētīgs skrej!»

Un pūslis ceļas,
Pret griestiem speras
Un grabot raustās, sviežas...
«Aha! jau griesti šķiebjas.»

Aiz smiekliem zemnieki grib tīri pušu plīst:
Uja! — Vai pūslis traks! caur griestiem laužas list!
Un pūslis lepnis: klau, jau brīnās tie —
Nu skatāties vien šurp, jūs niecīgie!
Kā traks tas spārdās,
Lai griesti ārdās. —
Bet griesti nelūst — atskan savāds rībonis:
Burrks!... pūslis vidū pušu pārsprādzis. —

* * *

Un nebrīnies, tu lasītāj, ka saku es:
Mums šādu pūšļu ļoti daudz iekš pasaules.
Tiem vārdā... klau, man' pārtrauc briesmīgs rībonis,
Ai, ai! Kāds pūslis nu būs atkal pārsprādzis.

Ceru, ka lasītājam nav ne mazākā iemesla Hunhenam neticēt!

R. Bl.

R. BL.-A PIEZĪME

Man nebūt nav nācis prātā publiku atbaidīt no mantas, ar kuru Hunhens latviešu dzejas pūru gribējis kuplināt. Mans zobgalīgais aizrādījums griezās tikai pret dzejnieka lielo pašapzinību, kāda parādās citētā panta pēdējā rindiņā. Ir taču drusku par daudz, jau iepriekš ikkatru, kas nedomā pūst slavēšanas taurē, nosaukt par bezjūtīgu vai muļķi! Pat meistaram šādi vārdi nepienāktos, ne nu jaunam māceklim, kura dāvanu neizkoptība pierādās katrā lapas pusē. Dzejolu «Pūslis» pievezdams, neesmu arī gribējis rādīt Hunhena ar «visu viņa figūru». Esmu pārliecināts, ka figūra viņam citāda.

*No vācu valodas tulkojusi
Ināra Korsaka*

VAI UN KĀ LATVIETIS VAR IZSARGĀTIES NO DZEJOŠANAS?

Es lūdzu nedomāt, ka šai virsrakstā ieviesusēs drukas kļūda un ka tālāk būs runa par dejošanu. Pēc manām domām, šī māksla vēl nebūt tā nav attīstījusēs un pārvērtusēs par sērgu, ka jau būtu jāmeklē līdzekļi, kā to ierobežot un kā no tās izsargāties. Tauta, kuras balets pastāv tikai iz 8 figurantēm un 8 figurantiem, un svešas zolo dejojājas, vēl mierīgi savus 25 gadus var dejojot tālāk, pirms tā nokļūst pie pārmēra. Bet vai tad tāds jau dzejošanā manāms? Dzird taču arvien sūrojamies, ka mums dzejnieku esot visai maz!

Jā, tā jau gan publika, tas ir, lasītāji, pa vecam ieradumam nopūšas, bet patiesībā lieta pavisam otrāda. To var apliecināt garīgās barības ķēķos ikkatrs no virspavāra līdz apakšmācekļam. Visi viņi apgalvos — ja vajadzīgs, ar goda vārdu — ka daudz vairāk ir to, kas priekš drukāšanas kaut ko mēģina sarakstīt, nekā to, kas to nedara. Atturīgo skaits ir sīciņš, no kam jāvēro, ka atturība ir grūtākā māksla, kura pelna, ka to no viņas piekopējiem ar nopietnību mācās.

Lietu pamatīgāk apskatot, klaji jāatzīstas, ka tiešām nav viegli netapt par dzejnieku. Jaunlaiku izglītība, mūsu avižu, paldies Dievam, paprāvais skaits, grāmatu izdevēju spekulācija, publikas lasīšanas un ziņģēšanas kāre — viss tas mudināt mudina ozoldēlus un liepu meitas uz dzejošanu. Tikai ārkārtēji stipri raksturi no tās var atturēties. Būtu pilnīga maldišanās, ja kāds domātu, ka dāvanu trūkums no tās aizsargā. Ja šis trūkums darītu tādu iespaidu, tad daudz kas paliktu nerakstīts un nedrukāts. Bet talents ir blakus lieta. Nevar teikt, ka tas taisni kaitīgs, bet būtu rupji melots, ja kāds to gribētu apzīmēt par nepieciešami vajadzīgu. Ja esam vienojušies, ka daba, kura vēl maz izpētītā kārtā cilvēkiem dažādas dāvanas sniedz vai liedz, mums dzīves ceļā nav devuse līdz nekāda pretlidzekļa pret dzejošanu, tad ilgāk nedrīkstam novērsties no atziņas, ka tikai mākslīgā kārtā kaut kas sasniedzams, kas dzejošanas kāri mazina. Es ar nodomu saku «mazina» un nevis «iznīcina», jo esmu pārliecināts, ka dzejošana, kad tā kādu apsēduse, ir neizārstējama. Te audzinātājiem jānāk palīgā, un, teicamu principu vadīti, tie darbotos ar tīkamām sekmēm. Ir, zināms, ļaudis, kuri no rakstišanas pilnīgi tikai tad atturami, ja tie nemaz nepiedzimst. Pasaulē iekļuvuši, tie nepazīst nekādu šķēršļu, nekādu kavēkļu. Vismazāk tos attura nezināšana. Kāds vācu dzejnieks, Ulrihs von Lihtenšteins, p. p., neprata nedz rakstīt, nedz lasīt un sauca savam puisi savus dzejolus priekšā. Šis fakts rāda, ka apdomīgi vecāki maz ko panāk, ja tie saviem bērniem nekā neliek mācīties, tikai lai tie netaptu par dzejniekiem. Dažreiz kādam taisni caur izglītību ataust atzišana, ka tas neder par dzejnieku, bet tas atgadās reti, jo drīzāk mēs vēl atzīstam dāvanu trūkumu pie otra nekā paši pie sevis. Jo tuvāk aplūko jautājumu: «Vai un kā latvietis var aizsargāties no dzejošanas?» — jo skaidrāk jāatzīst, ka atbilde gandrīz pavisam nav atronama. Vai tādēļ atmet katru mēģinājumu, lai jauko mērķi sasniegtu? Nē!

Dziņa uz dzejošanu palaikam parādās jau ļoti agri. Dažos gadījumos tā pasprūk bērnam, tikko trīs četrus gadus vecam esot. Rakstīt šādi bērni vēl, saprotams, neraksta, tie piekopj mutisku dzejošanu. Tiklīdz šādas zīmes rādās, vajaga glābt,

pirms nav par vēl. Bet diemžēl šādās reizēs nekas netiek darīts. Vecāki, onkuļi, tantiņas priecājas bezgalīgi un pamudina un kairina to ar kukuļiem uz dzejošanu, maldidamies cerībās, ka tas gan vēlāk šo paradumu atstās. Skolās bērniem jāmācās dzejoli no galvas, tiem jāraksta domu raksti. Pa vaļas brīžiem tiem atļauj šo to lasīt. Šādā kārtā izceļas rakstnieki un rakstnieces — jo bieži vien atgadījies, ka kāds tikām romānus lasījis, kamēr pats sācis rakstīt.

Tātad manas domas ir tās, ka literārisku ražojumu lasīšana jauniem ļaudīm būtu aizliedzama. Bet ar to vien vēl nebūtu diezgan. Pirmā vietā stāv ieteicamā rīcība bērns tik agri, cik iespējams, a t b a i d ī t no dzejošanas. Tas var notikt ar briesmu pasakām, kurās dzejnieks tēlots kā spoks, ar jokiem, kuru priekšmets ir dzejnieks. Labākās ģimilijas, kurām naudas papildinājumam, var uzpirkt tizlu, netīru, skrandainu vīreli, kurš šad un tad parādās un bērniem par brīdinājumu kā dzejnieks top rādīts. Ja kāds ir nerātns un stūrgalvīgs, tad jādraudē: «Pa, pa, ja nebūsi rātns, tad nāks dzejnieks un aiznesīs tevi uz mežu.»

Bez tam bērniem jāiepotē liela cienība pret naudu un jāstāsta, ka visi dzejnieki, bet it sevišķi latvieši, mirst badu. Tos piecus miljonus franku, kurus Viktors Igo atstājis, un Zinību komisijas rakstnieku fonda nedrīkst pieminēt. Ja bērns par fondu tomēr jau kaut ko lasījis, tad jāsaka, ka par viņa naudu izdos zinātniskus rakstus. Uz jautājumu, kāds darbs tad priekš pašas komisijas atliks pār, bērnam var atbildēt: nodaļu dibināšana.

Iespaidus, kādus cilvēks jaunībā dabū, tas pa lielākai daļai neaizmirst. Ja audzinātāji rīkosies nupat aprakstītā kārtā, tad dzejošana varbūt arī vēlāk vairs nedarīs nekāda kaitīga iespaida. Zināms, liels pretsvars pret ieteikto rīcību ir tai apstākli, ka katrs pārāk lēti var kļūt pie dzejošanas. Kas priekš tās vajadzīgs? Papīra, tintes un spalvas vai zīmūļa. Izdevumi niecīgi, un dzejojot var, kur katram patīk. Mēdz teikt, ka klavieru spēlētāju esot vesels lērums, bet dzejnieku ir tomēr vēl vairāk. Jo priekš klavieru spēlēšanas pat krietnākam māksleniekam vajaga klavieru — dzejnieks savu instrumentu nēsā pa ķešu. Citu mākslu nevar piekopt bez vairāk vai mazāk nopietnām studijām. Pat visvājākajam bilžu kleķeram jāmācās, kā apieties ar pindzeli.

Turpreti katrs pagasta skolēns zina, kā jāraksta, un materiāls — vārdi viņam pieietami no ikdienišķām sarunām.

Dzejniekam arī visvieglāk savus ražojumus otram darīt zināmus. Ērģeļu spēlētājs manis nevar apgrūtināt, ja tam ērģeļu nav pie rokas. Dzejnieks turpreti iz divpadsmit ķešām var izvilkt 370 aprakstītu lapu un sākt lasīt priekšā vai — vēl trakāk — viņš zina no galvas, ko tas sarakstījis, un uzbrūk savam upuram pēc tam, kad viņš to aplencis. Ievērojot šo apstākli, redakcijām ir ieteicamas istabas ar vairāk izejām un logiem, pa kuriem lielākā vajadzības brīdī var izlēkt sētā. Mazāk derīgi ir slēpties un ieeju apgrūtināt. «Dienas Lapas» redakcijā šimbrīžam tikai var nokļūt pa vienām trepītēm, divām istabām, tumšu gaņģi un četrām durvīm. Bet vai kāds domā, ka tas ko palīdz?

Dzejniekam arī daudz vieglāk ar saviem darbiem iepazīstināt plašāku publiku nekā citiem māksleniekiem. Mūsu laikrakstu starpā tagad valda tik jautra konkurence, ka pat patakas no trīskārt nomērcētām drabiņām vēl atron preti ņēmējus. Un tātad Audzespiedurs, Teodors Ragovskis un daži citi neapnikuši tecina un izkroģē šo plāno suslu. Kas kristīgai gaumei preti, to žīds ņem savā paspārnē, tā ka galu galā katram dzejniekam šādā vai tādā ceļā laimējas savu vārdu redzēt nodrukātu. Nav tādēļ ko brīnīties, ka dzejnieku skaits ar katru dienu iet vairumā. Rakstniecības un viņas piekopēju labā nu būtu vēlējams, ka dzejošana pēc iespējas taptu apgrūtināta. Es tāda līdzekļa nezinu. Esmu tikai tā pavišis šo lietu aizkustinājis. Lai aicināti spriedēji izspriež — varbūt Vasaras sapulcē — svarīgo jautājumu: «Vai un kā latvietis var izsargāties no dzejošanas?»

JAUTĀJUMS PRET JAUTĀJUMU

No Cēsīm atvainojamā jaunības pārsteidzībā kāds man pazīstams zēns K. R. V. «Baltijas Vēstnesim» iesūtījis izskaidrojumu, kurš mani atklātības priekšā nostāda par tādu bīstamu prastjūtiņu nezvēru, kas jaunus talantus par katru cenu grib darīt smieklīgus. Tur stāv lasāms:

«Ar Rūdolfu Blaumani man pagājušā gadā Jelgavā bij izdevība iepazīties. Es, uz viņu kā uz dziesminieku lūkodamies, viņam uz pagājušiem Ziemas svētkiem nosūtīju kā «ziemas svētku dāvinājumu» kādu no saviem sacerējumiem — mēģinājumiem dzejā. Tagad pēc vairāk nekā 5 mēnešiem, «Dienas Lapas» 102. numuru lasīdams, ieraugu, ka no mana «ziemas svētku dāvinājuma» «Sapņojums» vairākas rindiņas iekāpušas «D. L.» vaļējās vēstulēs un tik sakropļotas, ka iznāk pavisam kas cits — īsti ārprātīgs ražojums. Pret tādu nekrietnību iesūtīju rakstu «Dienas Lapas» redakcijai, uz kuru viņa man atbildēja: ka caur pārskatīšanos tas dzejols starp redakcijas pārskatāmiem papīriem iemaisījies un ka viņu esot kāda «cita roka» sijājusi. Sakiet nu, cien. R. B. kgs, kā varēja vienīgi jums sūtītais dāvinājums iemaisīties «D. L.» pārskatāmos papīros un kas tā par «citu roku», kura par viņu tik nekrietnu spriedumu uzrakstījusi?»

Tā «cita roka», mīļo K. R. V., pieder mūsu cienījamajai līdzstrādniecei Aspazijai. Jūs veltīgi meklēsiet ticētājus savam apgalvojumam, ka viņa Jūs netaisni, ko nu vēl «nekrietni», apsprieduse un ka *viņa* Jūsu pantus tā sagrozījuse, ka iznāk pavisam «ārprātīgs ražojums». Kā Jūsu dāvinājums iekļuvis redakcijas papīros, notika tā: pēc jauna gada no «Mājas Viesa» redakcijas aizgāju uz «Dienas Lapu», atstādams rakstāmā galda atvilktnēs dažus manuskriptus, kuri bij iesūtīti gan «Mājas Viesim», gan «Dienas Lapai». To starpā bij palikuši arī pāris man personīgi piederošu papīru līdz ar Jūsu dzejolu. Vēlāk visi šie manuskripti nāca Aspazijai rokās, un — to citu Jūs ziniet. Tāda tā mana nekrietnība. Bet nu atļaujiet arī man kādu jautājumu. Manis vēl nemaz nepazīdami, Jūs man zinājat rakstīt mīļas vēstules. Es par Jums ieinteresējos, aizbraucu uz Jelgavu un uzmeklēju Jūs, «lai Jums būtu izdevība ar mani iepazīties». Tad caur manu tālāku interesi priekš Jums Jūsu dzīves apstākļi grozījās. Un tad pēc 5 mēnešiem, kad mūsu starpā nekas nebija atgadījies, kā tikai augšā minētais pārpratums, Jūs mani — nevis tieši, bet caur mūsu atbildīgo redaktoru — ņematies mācīt un brīdināt, it kā Jūs nezināt kā būtu kompromitēti, kaut gan atklātībā zināmi

tikai Jūsu vārda pirmie burti. *Jums pārpratumu pienācīgi izskaidro*. Bet nē, Jums ar to nepietiek. Jums jāgriežas pie avīzes, no kuras Jūs labi ziniet, ka tā uzņem blēņīgākās blēņas, ja tās zīmējas uz «Dienas Lapas» vadītāju un tās līdzstrādniekiem, un dodiet man atklātu pliķi. Sakiet, mīļo K. R. V., — vai Jūs man šādā kārtā varbūt gribējāt parādīt savu atzinību par manu līdzdalību pie jūsu likteņa?!

PROTESTS

Mana darba biedrene un darba biedrs, Aspazijas kundze un Deglava kungs, vakardienas numurā izsacījuši protestu pret Andr. Niedras kunga dažiem šī gada Zinību komisijas Vasaras sapulcē lietotiem teikumiem, kuros tas visai saprotamā kārtā aizrāda uz Dr. A. Plates kungu kā uz avīžu izdevēju, kura maizē stāvot četri latviešu rakstnieki, vilkdami grūtu jūgu, ēzdami rūgtu maizi utt. Nebiju diemžēl Rīgā, kad Aspazijas kundze un Deglava kungs savu protestu pret šo mūsu neaicināto aizstāvēšanu un Dr. Plates kunga nevajadzīgo un netaisno aizķeršanu bij laiduši klajā. Pievienojos tādēļ vēlāk saviem biedriem, viņu vakardienas protestu vārdu pa vārdam parakstīdams un jo sevišķi vēl uzsvērdams to, ka Dr. A. Plates kungs ne vien aizstāvējis latviešu rakstniekus vairāk nekā citi latviešu izdevēji, bet ka viņš to darījis, nesdams ievērojamus materiālus upurus.

IZ ĻEVA TOLSTOJA DZĪVES

Maskavā iznākusi krievu publicista Sergejenko sarakstīta grāmata «Kā dzīvo un strādā grāfs Ļ. N. Tolstojs», kurā ļoti pievilcīgā kārtā pasniegtas dažas sīkākas ziņas par lielā dzejnieka personu un viņa uzskatiem. Iz šīs grāmatas, kuras vērtība vēl caur daudz ilustrācijām top pavairota, smelti sekošie gabaliņi.

Neilgi atpakaļ vēl «Nīvas» redakcija paziņoja, ka romāna

«Augšāmcelšanās» turpināšana esot jāpārtrauc, tādēļ ka meistars pie tā izdarot dažus pārlabojumus. Sergejenko par Tolstoja strādāšanu stāsta sekošo. «Korektūras loksnes Tolstojs apraksta ar ļoti daudz pārlabojumiem. Var pilnīgi bez pārspilējuma teikt, ka, ja Tolstojam 99 korektūras būtu jālasa, arī 99. vēl būtu pilna pārlabojumu. Vispār paškritikas jūtas pie viņa ļoti stipri atīstītas, un jau nākamā dienā viņš atzīst vakardienas kļūdas. Ja viņš lasa korektūras, tad viņa garīgā spēja top vēl smalkāka, un viņš dažas nodaļas pārvērš tā, ka tās dabū pavisam citu izskatu. Kādreiz bij runa par mākslas darbu apstrādāšanu, dzejnieks sacīja: «Mākslā nedrīkst atstāt neievērota niecīgākā sikuma, jo dažreiz pusnorauta poga var dot liecību par kādas zināmas personas iekšējo dzīvi.»

Kādreiz Tolstoja klātbūtnē iesāka runāt par sakaru starp vīru un sievu, par jautājumu, kādu dzejnieks tik savādi apstrādājis savā «Kreicera sonātā». Daži mēģināja sievu nostādīt ne labā gaismā un vīru aizstāvēt. Tolstojs uzklaušījās uzmanīgi un tad sacīja:

«Bet vai tad mēs pie sievas drīkstam griezties ar tik stingriem prasījumiem un viņu pelt, ja mēs viņu sistemātiski audzinām un sagatavojam uz visādiem meliem? Vai tad mēs pie sievas necienām to visvairāk, kas zīmējas uz viņas dzimumu, un vai mēs viņas tikai tādēļ neprecējam? Un tomēr mēs gribam, lai tā būtu mūsu draugs! Tā ir nepareizība un meli. Draugu sev meklēju vīriešu starpā. Un neviena sieva pie manis nevar ieņemt drauga vietu. Ja tā ir, kādēļ tad savu sievu apmelot un viņai teikt, viņa esot mūsu labākais draugs? Tā tak ir nepatiesība.»

«Bet kas tad mums jādara? Kā lai uzturam ģimenījā mieru?» kāds no klātesošiem jautāja.

«Vīram jāuzņemas viņa radītā nepareizā stāvokļa viss grūtums un tam jāsaudzē sieva,» Tolstojs atbildēja. «Ne zem kādiem apstākļiem un ne par ko pasaulē vīrs sievietai nedrīkst atraut savu pabalstošo roku, tādēļ ka laulība priekš cilvēku lielākās daļas šai grēcīgajā pasaulē ir pacelšana. Ja mēs kaut kādu sievieti sev esam izraudzījuši par sievu, tad mēs ar to visas citas

sievietes pasaulē nostādām par mūsu māsām. Šinī apstākli guļ laulības dziļā nozīme. Bet, ja pie tam kāds var palikt neaiztiktībā, savu dabu nesaboļājot, tad tā ir liela laime.»

Un Tolstojs pēc tam stāstīja, ka tas pazinis laulātu pāri, kas daudz gadu dzīvojis kopā kā brālis ar māsū. Viņu sakara nepārtrauktā vienlīdzība Tolstoju tā aizgrāba, ka tas pārīm rakstīja draudzīgu vēstuli, kurā tas sievai novēlēja laimes uz viņas sakara šķīstību. Uz šo vēstuli dzejnieks dabūja gluži negaidītu atbildi, kura viņu ļoti sakustināja. Sieva atraidīja uz viņu zīmētu uzslavu, tādēļ ka viņas stiprākā vēlēšanās esot ne tikai savam vīram būt par draudzeni, bet arī viņa istā sieva, lai viņai no viņa būtu bērni. Bet viņas vīrs gribot dzīvot, tikai garīgā sakarā ar viņu stāvēdams, un viņa padodoties viņa vēlēšanai...

Pie šiem vārdiem Tolstojam aprāvās balss, un viņš raudāja.

«Kas no mums, grēcīgiem cilvēkiem,» viņš tad sacīja, «šim pārīm iedrošinātos pārmest, ja tas galu galā iesāktu dzīvot kā vīrs un sieva? Bet šī klajā atzišanās iz godīgas sievas mutes un viņas mierīgā padošanās zem vīra prāta — cik jauki tas viss!»

Kādā citā vietā Sergejenko savā grāmatā papildina Tolstoja domas par mākslu, kādas tas izteicis grāmatā «Kas ir māksla?».

Kādreiz kāds mākslinieks ciemojās pie Tolstoja. Bij runa par kāda Maskavas gleznotāja gleznu, un Tolstojs izsaucās:

«Nu, es lūdzu, kas nu tā par bildi! Kam der šis rupjais ziedums, kas pēc ģērētām ādām smird! Šādu, kā kur saka, «īsti krievisku» darbu nevaru ciest! Un ko lai tur nozīmē tie muļķiskie ģīmji? Kas tad noliedz, ka pasaulē ir tādi muļķiski ģīmji? Mākslai taču jāizteic kaut kas jauns, tādēļ ka tā kā mākslinieka iekšējās dzīves izvērtums izpilda savu uzdevumu, kad tā kaut ko pasniedz, ko neviens pirms šī mākslinieka nav pazinis un kas citādā kārtā kā caur mākslas darbu labāk nav izteicams. Ge (Geu) glezna «Kristus Pilātus priekšā» — tā ir ista māksla, kaut gan bilde slikti gleznota. Neviens pirms Ge mums to nav teicis, kas ar šo gleznu teikts, un nekādā citā veidā tas nav izsakāms, kā Ge mocītā Kristus un baudu cilvēka Pilātus ideju ietērpis krāsās. Un kā šis gleznotājs strādā pie saviem priekšmetiem!

Gadu desmitiem viņš studē Kristus dzīvi un ne tikai viņa ārējo, bet arī viņa iekšējo. Kad viņu pa vakariem apmeklēja, tad to atrada sēdam ar evaņģēlijumu rokās. Un tā ir pareizi. Māksla ir varens, lielisks līdzeklis...»

Jaunais mākslinieks ar Tolstoju nelikās esam vienos prātos. Apdomīgi viņš izteica, ka gleznošanas mākslā neesot no svara, ko gleznojot, bet *kā* to darot.

«Jūs taču, Ļev Nikolajevič, atzīstiet dievlūgšanu?»

«Zināms. Vai tad bez lūgšanas var dzīvot?»

«Tad — tad arī glezna priekš mākslinieka var būt lūgšana. Viens to izteic vēsturiskā priekšmetā, otrs fantastiskā, trešais lauku ainā...»

«Tad jau tapetes arī jāskaita pie mākslas,» Tolstojs viņu pārtrauca.

«Bet jūs taču atzīsi, ka lauku aina arī uz cilvēka dvēseli var darīt tādu iespaidu, ka tā top diženāka. Ja kāds šo ainu glezno, tad arī šī glezna cilvēkā var sacelt labas jūtas un viņu aizkavēt darīt kaut ko sliktu.»

«No galda lēkdams zemē, arī kaķis kaut ko var kavēt,» Tolstojs atbildēja. Likās, it kā tas uz šo tematu tālāk negribētu ielaisties, viņš pārgāja uz neīsto mākslu, kura cilvēkiem nemaz neesot vajadzīga.

«Acumirkli,» viņš sacīja, «visur var atrast mākslu — grāmatu pārdotavā, trauku bodē, rotu veikalā. Un tā nav nekāda nearodnieku māksla, bet patentēta. Teātrī — tur atkal māksla; kāda nekāda sieviete tur kājas met pār galvu. Un šo neglīto muļķību ne tikai vien netur par negodīgu, pavisam otrādi, to skaita pie pirmās šķiras mākslas un tura par tik svarīgu, ka avīzēs tai ierāda savu īpašu nodaļu, līdzīgi svarīgiem notikumiem pasaulē. Dažas avīzes šim mērķam tura sevišķus kritiķus, kuri vēlu vakarā no teātra aizskrien uz drukātavu, lai tur, mašīnām trokšņojot, uzrakstītu savus iespaidus un pasaulei rītā agri būtu zināms, ka tā un tā dāma vienā vai otrā teātrī savas kājas svieduse gaisā.»

«Ar laiku tas vēl var kļūt citādi un beigās par kaut ko labu,» kāds piemetināja.

«Bet kāpēc es lai gaidu?» dzejnieks vaicāja. «Es jau tagad jūtu, ka no tā nekas neiznāks, un es neredzu gala, tādēļ ka ik dienas izceļas dažādas mūzikas un mākslas skolas, kurās tūkstošiem jaunu dzīvības spēku tiek sakropļoti, kamēr tie bez šim katrējādas melkulīgās izveicības iestādēm cilvēcei citādā kārtā būtu varējuši derēt.»

«Pieņemsim,» kāds sacīja, «ka mūzikas un mākslas skolas pasaulei tiešām nedara nekāda laba. Norūkēsim viņas domās. Ko jūs mums viņu vietā dotu?»

«Savāds prasījums!» Tolstojs atbildēja izbrinējies. «Tas ir tas pats, kad kāds slimnieks, kas slimu ar skrējēju, atnāktu pie manis. Skrējējs traucē viņu, nospiež viņu. Es viņu izdziedinu. Pēc tam viņš man saka: «Nu, un ko jūs man dosiet skrējēja vietā?» Nekā, nekā nevajaga skrējēja vietā...»

Iz šiem nedaudz izvilkumiem redzams, cik pievilcīga Sergejenko grāmata ir. Tikai žēl, ka tā tik dārga. Viņa maksā pustuša rubļa un nav pie tam vēl necik bieza.

KVĪTES

Priekš «Miroņu salas dzejnieka» no nezināma devēja iemaksātos trīs rubļus saņēmu no Dr. philos. P. Zāliša kunga.

Rūdolfs Blaumanis.

Rīgā, septembra 2. d. 1899. g.

1900

«BALSS» PATIESĪBAS UN TAISNĪBAS MĪLESTĪBA

«Dienas Lapas» un «Mājas Viesa» patiesības un taisnības mīlestība jau nākuse ļaužu valodās, apgalvo «Balss» savā pēdējā numurā un tad raksta tālāk sekošo:

««Balss» izgājušā gada pēdējā numurā bija aprādīts, kādu virumu «Dienas Lapa» un «Mājas Viesis» izgatavojuši pašreklāmai no mācītāja Hillnera kunga referāta par latviešu literatūru. Lai gan Hillnera kunga rokraksts šiem abiem laikrakstiem bija priekšā, tomēr tie atraduši par iespējamu to tā tulkot, ka, pēc paša Hillnera kunga apliecības, tulkojums dažās vietās nesaskan ar rokrakstu, jo daži no viņa vārdiem vai nu pavisam *izlaisti*, vai *nepareizi tulkoti*. Mācītājs Hillnera kungs uzskaita pavisam 13 tādus izlaišanas vai nepareizas tulkošanas gadījumus. Aprādītās vietas izlasījuši, mēs nevaram citādi, kā atzīt, ka abi minētie laikraksti caur kādu pavisam nepiederīgu vārdu pielikšanu dažus Hillnera kunga spriedumus pavisam sagrozījuši un akurāt tā, ka sagrozījums nāk Plates firmas lapām par labu, bet citiem laikrakstiem par sliktu.»

«Balss» te, kalpodama «patiesībai un taisnībai», uzbrūk «Dienas Lapai» un «Mājas Viesim», kaut gan «Dienas Lapā» jau 5. janvārī stāvēja izskaidrojums, ka redakcija cien. mācītāja Hillnera kunga rakstu gribējuse pasniegt skaidrā, nesagrozītā tulkojumā un tādēļ Porukam un man uzdevuse «*tulkot visu ar lielāko rūpību un apzinību*». Es domāju, ka man sevišķi nav jāapliecina, ka šāds piekodinājums patiešām noticis. Ja nu tulko-

jums izdevies tāds, ka tam vajadzējis pārlabojumu, tad taču pēc šāda atklāti dota izskaidrojuma ar pārmetumiem par šo nolaidību «patiesības un taisnības» draugs vairs nedrīkstētu uzbrukt «Dienas Lapai», ka tā izgatavojuse pašreklāmu, bet gan mums, tulkotājiem. Kas zīmējas uz pašu tulkojumu, tad «Balss» apgalvo, ka caur kādu «pavisam nepiederīgu vārdu» pielikšanu daži cien. referenta kunga spriedumi «pavisam» sagrozīti. Uz maniem kamiešiem krit pārmetums, kas atronas cien. mācītāja H. kga izskaidrojuma 4. punktā. Tas skan:

«Nr. 282 lasāms: «kā «Balss» izsakās, «Tēvija» esot pārkāpuse mēru, zināms, gan tuvāk neminēdama, kādā lietā.» — Neesmu rakstījis nevienu vārdu, kas būtu jātulko te ar vārdu «zināms». Mani vārdi «ohne freilich genauer zu präzisieren worin» jātulko: gan tuvāk neminēdama, kādā lietā.»

Man pie šī izskaidrojuma jāpiebilst, ka Ulmaņa un Bražes vārdnīcā vārds «freilich» latviski tulkots ar «kā tad, *zināms*, gan, tiešām, nu gan». Katrs no šiem vārdiem teikumam dod drusku savādu nokrāsu. Kura nianse taisni cien. referenta kungam bijuse nodomā, es no teikumu sakara nevarēju noprast. Teikums «gan tuvāk neminēdams» priekš manas valodas sajūtas ir mikstāks nekā vācu oriģināls ar vārdu «freilich»». «Tēvija» esot pārkāpuse mēru, gan tuvāk neminēdama, kādā lietā,» es katrā laikā tulkotu vāciski: «Die «Tewija» habe über die Schnur gehauen, ohne genauer zu präzisieren, worin, vai «ohne jedoch», bet ne «ohne freilich» etc. Tātad te, kā redzams, starpība diezgan neievērojama, bet «patiesības un taisnības» aizstāvētājas slejās tā izvērtusēs par nepiederīgu vārdu pielikšanu vai, skaidrāk runājot, par tišā prātā izdarītu viltojumu.

FRIDRIHS NĪČŠE

Nesen atpakaļ nāve no ārprāta nakts atpestījuse šo nelaimīgo prātnieku, garu, kas bij apdāvināts ar lielāko enerģiju, kas bij aicināts uz augstākiem ideāliem un kas degtin dega aiz

vēlēšanās cilvēcei atnest jaunas, svētlaimības pilnas mācības. Viņa liktenis nosaucams tiešām par grūtu, pat par nežēlīgu, salīdzinot garīgo dāvanu bagātību, ar kādu daba savu mīluli bij apbalvojuse, ar briesmīgajām mokām, kādas Nicšiem gadiem bij jācieš, pirms tas iestīga pilnīgā gara tumsībā.

Pirmo sāpīgo likteņa sitienu jaunais, 1844. gada 15. oktobrī dzimušais zēns piedzīvoja sava mūža piektajā gadā, kad viņam nomira tēvs, kas pēc amata bij mācītājs. Viņa audzināšana nu tika vadīta no sieviešiem, un ir nozīmīgi, ka viņam visu mūžu satiksme ar sieviešiem it sevišķi patika, kādēļ tad arī caur savu smalko uzvešanos un savām gara bagātām sarunām ievērojams jauneklis no sievietēm tika dievināts. Otrs notikums, kuram priekš Nicšes bij liela nozīme, bij tas, ka viņš, uz profesora Ričla ieteikšanu, vēl neizstudējis dabūja Bāzelē filoloģijas profesora vietu. Še viņš nodzīvoja patikamu laikmetu, saiedamies ar slaveno rakstnieku G. Kelleru, gleznotāju Bēklinu un citiem, bet arī nogremdēdamies veclaiku, it sevišķi grieķu, literatūrā. Gandrīz pārmērīga cienišana viņu saistīja pie lielā skaņu meistara Vāgnera, no kura tas vēlāk jau atkal pavisam novērsās. Viens no viņa pirmajiem rakstiem «Traģēdijas dzimšana» bij Vāgneram dāvāts. Bet jau tagad parādījās vēlākā sabrukuma iepriekšējās zīmes. Nicšes smalkie jutekļi caur nepārtraukto garīgo darbību un pārpūlēšanos tā bij satricināti, ka atvaļinājums bij nepieciešams. Itālijā viņš meklēja atspirgšanu no nepanesamām acu un galvas sāpēm. Šīs sāpes reizēm kļuva tik nejaukas, ka Nicše kādreiz izsaucās: «Manas dzīves briesmīgās un nemitīgās mokas mani piespiež ilgoties pēc nāves, un pēc dažām zīmēm man smadzeņu trieka diezgan tuvu!» Sorentā viņam uznāca dēkainas domas cilvēces pacelšanas un izdižošanās labad dibināt jaunu kultūru un šīs kultūras vēstnešus izsūtīt pa visu pasauli. Viss tas palika, zināms, tikai jauns nodoms, jo Nicšes ciešanas nemazinājās, bet pieņēmās tikai vēl spēkā. 1878. gadā viņam bija jāatsakās no amata, un nu iesākās viņa klejošanas laikmets, ko varētu nosaukt par bēgšanu no nežēlīgā likteņa, kas galu galā viņu tomēr nomāca. Bet, neskatoties uz savām

ciešanām, kuras Nicše nosauca par kustoņu mocīšanu un priekšelli, viņš rakstīja ar drudžainu ātrumu un neticamu raženību. Tas, zināms, atkal darija ļoti nelabu iespaidu uz viņa veselību. Viņš vairs nevarēja gulēt, un ārsti viņam ieteica lietot hloralu. Šo zāļu neapdomīga lietošana galīgi izpostīja viņa veselību, tā ka viņš 1889. gadā pilnīgi sajuka. Papriekš viņu kopa viņa māte, pēdējos divus gadus nelaimīgais prātnieks pavadīja savas māsas Elizabetes Ferster namā. Kopā ar dažiem citiem rakstniekiem viņa vada sava brāļa no pasaules ar lielāko kāri sagaidīto un saņemto rakstu izdošanu.

Nicše ar savu mācību negriežas pie tautas, viņš arī tieši negrib jaukt viņas jēdzienu aploku. Ko Nicše grib, ir: pār par visu tautu palīdzēt uzaudzēt cilvēku šķiru, kura cilvēces attīstības gaitai dod virzienu. Šīs domas visplašāk izteiktas mācībā par *pārcilvēku*. Priekš tādiem, kas turas par daudz pie burta, jāizskaidro, ka *pārcilvēks* nav nekāds īpašs radījums, bet ir *simbols*, kas no dažādiem cilvēkiem dažādi var tikt saprasts, līdzīgi kā «Dieva» jēdziens no unitāriešiem līdz panteistiem dažādi varēja tikt uzķerts. Viens vienīgs cilvēks var tikai *ņemt dalību pie pārcilvēka*, bet tas nekad *pārcilvēks nevar būt*.

Nicše nosodīja tagadējo kultūru, tādēļ ka tā veicinot cilvēces izvirtību. «Cilvēks top arvienu mazāks!» viņš izsaucās. «Virietis pārsievojās! Visi cenšas slinkot un necienīgos darīt laimīgus, un tiem dot labklājību, kur tiem vajadzēja censties pēc spēka sīvākās darbības un pašsavaldības; ciešanas (tātad arī viņu perēklis: prieki) esot jāsamazina vai arī pavisam jānorūkē! Slābanības, sekluma, neauglības, frivolo leiputrijai un daudz par daudzo valstībai, impotences, nevarības valstībai esot jānāk! Pēc kā jūs tagad ilgojaties — tas viss ir nabadzība un netīrība, un bēdīga omulība. Jūsu ideālu es nosaucu par *pēdējo cilvēku*: jo ar to iet uz leju — projām uz pērtiķi un tālāk lejā uz zivi un tārpu. Jūsu cilvēks ir kaut kas, pēc kā nav jācenšas, bet kas ir *jāpārvar*! Es jūs mācu cilvēku, kas stāv *pār* par jūsējo un kas vēl stāv augstāk par lielāko no līdzšinējiem lielajiem — jo arī šie jums vēl par daudz bij līdzīgi. Es jūs mācu cilvēku, kam bagātāka

dvēsele, dziļākais gars, augstākā reliģiozitāte! Tikai, kas pārredz lietu lielo sakaru, var būt reliģiozs; jo tikai tas, kas pārredz cēloņu un seku garās virknes, var apmēram noģist, kas cilvēcei noder par svētību vai postu, tikai tas var zināt, kas labs, kas ļauns. Tuvredzīgais, māņticīgais muld par visu, ļauj visam ņemt tādu gaitu, kādu tas grib. Cilvēces liktenis līdz šim bij atstāts nejaušam gadījumam. Kurpu tas noved, to redzu pie jums: jūsu dzīvei, cik rosīga tā arī nebūtu, nav prāta, nav mērķa. Ja jūs vaicā, kādēļ, uz ko jūs dzīvojiet, tad jūs tikai ziniet atbildēt: «Mēs cenšamies pēc visu *laimes*, pēc visu labklājības!» Bet vai tad tas ir mērķis? Cilvēka cienīgs? — Ar to jau jūs vēl neesiet skatu metuši pāri pār kustoņa redzes aploku!»

Bet kāds mērķis tad ir dzīvei — mērķis, kas sprausts augstāk par pašuzturēšanās jautājumu: kāds mērķis ir mūsu kultūrai?

Cilvēces mērķis, saka Nīčše, nav meklējams viņas *beigās*, bet viņas *augstākos eksemplāros*! Kā lielais cilvēks arvien no jauna varētu piedzimt un jūsu starpā dzīvot — tas lai ir jūsu rūpju mērķis! Ka vienmēr būtu cilvēki, kas jūs paceļ uz *saviem* augstumiem, kuri jūs ievēl savos mērķos un uzdevumos, kuri jaunu dzīvību, jaunu sparū ienes jūsu galvās un sirdīs; tā lai ir cena, par kuru jūs dzīvojiet! Jo tikai tas attaisno arī jūsu dzīvi, ka laiku pa laikam šādi cilvēki piedzimst! Bez viņiem jūsu dzīve ir niecīga! Bet arī *viņu* dzīve, radnieciskām dvēselēm līdzī nekustoties, gandrīz būtu veltīga. Un šē ir tas punkts, iz kura izaug arī mazā cilvēka pienākumi pret kultūru. «Un, ja jūs paši neesiet lieli izņēmumi, tad esiet jēl tādi mazi! Uzglabājiēt vīrs zemes svēto uguni, iz kuras ģēnijs var pacelties! Uzglabājiēt ilgošanos pēc viņa, saglabājiēt to garu, ar kuru viņš vēlas kļūt apsveikts; lai tad viņš, kā liels vilnis nākdams pār lidzenumu, jūs varētu uzņemt un pats tādējādi kopā ar jums varētu pacelties vēl augstāk nekā viens pats. Ar to jūs ņemiet dalību pie pārcilvēka, ar to jūs dabūjiēt augstākas kultūras svētību...»

Izpētidams cilvēku šķiru sajūtas, Nīčše sakās atradis divas pretējas vērtēšanas kārtības. Vienu viņš nosauc par kungu morāli, otru par punduru morāli.

Savā cilvēku un pasaules vērtēšanā izvirstošais, nikstošais cilvēks sajūt pavisam otrādi nekā lielais, spēcīgais, veselīgais cilvēks, māca Nīče. *Tas*, kas neizdevies un neattīstīts, sajūt lielo kā kaut ko *ļāunu*, ienīstamu un sevi pašu kā *labu*. Lielais turpreti pats sevi sajūt kā *labu*, mazo turpreti kā *sliktu*, niecīgu. Pēdējā morāle («labs — slikts», no augšas uz leju skatoties) ir «kungu morāle»; pirmējā («labs — ļauns», no lejas uz augšu skatoties) ir «punduru morāle».

Radītāja, organizētāja, vērtību devēja ir tikai kungu griba; tas ir pirmatnējais morāliskais spēks; bez viņa neizveidojas iz ļaužu pūļa sabiedrība. Punduru griba turpreti ir kaut kas sekundārs, tā ir pretošanās pret uzbūvētāju kungu gribu.

Kungu šķira *pavēl* un *paklausa* — punduru šķira tikai *paklausa*. Dzimušie kungi seko savam instinktam, pavēlējami un *paši savām pavēlēm paklausīdami*, punduru šķira dara *pret* savu instinktu, vienīgi paklausīdama. Bet kaut ko *pret* instinktu vai bez dziņas darīt ir izvirtības zīme.

Ja kāda cilvēka darbība turpreti viscaur vadīta no instinktiem, tad šis cilvēks atrodas uz progresīvās dzīves ceļa.

Kas atgadās starp šķiru un šķiru, tas notiek arī kura katra cilvēka dvēselē. Morāliskais cilvēks nav nekāda vienība, bet dažādu un dažāda vecuma dziņu daudzība, sakopojums. Šis dziņas cilvēks mantojis no saviem vecākiem un viņu priekšteču rindām. Audzināšana ir divējāda: viena, kuru pa laikam saprot zem šī vārda, norisinās katra cilvēka dzīvē par sevi; otra, kuru tikai tālredzīga acs noģied, pa lielākai daļai norisinās priekšteču dzīvē. Cilvēka izglītošana uz kādu amatu, kādu mākslu, uz zināmu raksturu, priekš zināma uzdevuma prasa neapnikušu iekšēju pavēlēšanu un paklausīšanu. Pastāvīgi jākopj, jāaudzē, jāstiprina viena dziņu suga, kamēr otra jāaptur, jākavē, jāapspiež. Audzināšana uz zināmu tikumu ir zināmu fizisku orgānu vingrināšana, stiprināšana un pretējo orgānu dikā atstāšana. Kā nu garīgās īpašības, tikumi un dāvanas uz kaut ko tiek mantotas, pārnestas? Mantošana nozīmē: bērns savu orgānu plastikā ir atsities savos vecākos, šie orgāni darbosies reiz tāpat kā viņa

vecākos. Novēršanās no šī likuma to tikai apstiprina. Tēvs un māte var būt bijuši tādi, ka viņu bērņā abēju pārnestās, mantotās dziņas apkarojas, ja pat iznīcinās vai caur sajaukšanos kļūst gandrīz nepazīstamas. Labākā gadījumā turpretī ronas cilvēki, kuros parādās pie tēviem un tēvu tēviem izdarītās audzināšanas sekas, kuros no tēva un mātes mantotie tikumi viens otru pabalsta, modina, satur, — rodas cilvēki, kas visgrūtāko un pareizo izdara piepeši, aiz *instinkta*, bez pūlēm un kavēkļiem. Šādi dvēselēs brīvi kļuvuši cilvēki noskatās ar smaidu uz tiem, kuriem vēl jācīnās ar iekšējiem pretekļiem, un māca patiesības, kuras noder tikai viņiem vien. «Tikums un labi darbi ir viegli!» viņi saka. — «Tikums un labi darbi ir grūti!» saka visa pasaule. Un prātnieks saka: «Visam tikumam, visam labam vajaga būt *mantojumam*! Kas nav mantots, ir nepilnīgs, jo tas ir iesākums. Kam tikums ir, tas ir citāds nekā tas, kas to sev vēl ieaudzē.»

Pie šiem savās dziņās drošiem gariem, pie cilvēkiem un tēvu tēvu mantotiem lieliem dvēseļu tikumiem Nīče griežas ar savu Zaratustras morāli. Viņš grib aizkavēt, ka ievērojamie, diženie cilvēki pasaules troksnī paši sevis nesadzird. Zaratustra māca, kā lielais cilvēks pats sevi lai audzina un izkopj. Liela cilvēka pašaudzināšana saucas par atsvabināšanos no visiem tiem caurmēra vērtējumiem, caur kuriem taisni viņa lielumam, viņa īpatnībai no pašas mazotnes bij tapt iznīcinātiem.

Tas apmēram, visā īsumā saņemts, ir Zaratustras morāles kodols.

Beigās vēl kādu vārdu par stilu. Nīče rakstīja pa lielākai daļai brīvā laukā, pastaigādamies, apstādamies vai gulēdams, Itālijas vai Šveices laukskatu priekš acīm. Tātad dabūjam tiešus dabas un rakstnieka paša ugunīgā temperamenta nogleznojumus. Visur dzīvība, kustība, redzamība. Ar nepārspējamu meistarību viņš prot izteikt dažādākās dvēseles sajūtas. Svinīgs patoss, graizīga zobgalība, neizsakāms rūgtums, kaislīgs ienaidis — viss viņam bija vienlīdzīgi pie rokas, kā gleznotājam viņa krāsas. Kā sevišķa ievērojama īpatnība viņa rakstos vēl jāpieņem viņa valo-

das daiļskanība, kurai tulkojumā diemžēl jāpazūd. Arī tam, kas Nicšes domām un mācībām nebūt nepiekrīt, nebūs iespējams atturēties no šīs valodas spēka un burvīguma, kas pilnīgi liek aizmirst tās neskaidrās un gluži tumšās vietas, kādas atrodas viņa grāmatā «Also sprach Zarathustra». Ar pirmatnēju sparū un aizgrābtību uzrakstītas domas apmulsina lasītāju caur savu spožumu un pilda to ar līdzīgu kvēli, tā ka viņš saprot lielu dzejnieku — prātnieku, kad tas pats par sevi liecina:

*«Ja, ich weiß, woher ich stamme!
Ungesättigt gleich der Flamme
Glühe und verzehr' ich mich.*

*Licht wird Alles, was ich fasse,
Kohle Alles, was ich lasse,
Flamme bin ich sicherlich!»*

*(Kas es esmu, liesma tēlo;
Nesātīga viņa kvēlo,
Tā ar' kaistu, gaistu es.*

*Gaišs top, ko es sevī svaidu,
Ogle, viss, ko projām raidu:
Liesma tiešām esmu es!)*

ROBERTS BĀCA KUNGS,

kā kādā sludinājuma lasāms, Pārdaugavā pārdod zāgētu cukuru, siļķes, Amerikas taukus un citas derīgas preces. Viņš arī tirgojas ar nevainīgiem augļu ūdeņiem un nereibinošiem vīniem, jo viņš ir liels sātības draugs. Bet Bāca kunga centīgam garam ar to vēl nepietiek. Viņš arī izdod grāmatas. Kopā ar saviem brāļiem tas kādu laiku atpakaļ laida klajā brošūru, kurā zem zinātnisku paskaidrojumu un pamācību segas tautai tiek

pasniegta neveselīgi uzbudinoša lasāmā viela par visādām dabiskām un nedabiskām būšanām. Bāca kungs pats latviešu literatūru kuplinājis, izdodams savas telegrammas, kuras tas kā «Saules» delegāts no Parīzes sūtījis uz Rīgu un aplaimojis latviešu lasītājus ar grāmatu «Ķezu Pētersons un vecais Mārtiņš, Rīgas lielākie žūpas». Šepte laikam iet. Jo nupat Rob. Bāca kungs atkal apgādājis jaunu grāmatu, kurā kāds J. Fr. Censons atgrems kāda «dabas zinātņu skolotāja» Jordana domas par jaunlaiku teātri un modernām lugām. Šī savārstījuma literāriski estētisko vērtību jo gaiši raksturo sekošie spriedumi un teikumi: Ibsens esot negatavs dzejnieks; «Ibsens nav nedz tagadnes, nedz arī nākotnes dzejnieks»; «Zūdermans ir līdzīgs Ibsenam»; «pie Gerharta Hauptmaņa atronam līdzīgus lietas apstākļus kā pie Zūdermaņa». Tātad šie trīs «negatavie» dzejnieki, pēc Jordana-Censoņa domām, garīgi laikam viens otram gandrīz tik līdzīgi kā trīnīši, kuriem pie kājas jāpiesien zila, zaļa un sarkana bantīte, lai tos nesamainītu! Bet ne vien šie vīri dabū sliktu liecību, arī Tolstojam jādzird asi pārmetumi dēļ savas «Tumsības varas»: «Nekrietnības, netikumi un noziegumi tādā mērā sakrauti cits pie cita, ka tas iekšķīgi izpostošais un sadragājošais iespaids, kuru šie netīrumu mūdziņi sacēlušī, ir šajā drāmā tas galvenākais jeb pārsvaru ņemošais. Sacerētājs met šajā riebīgā, briesmīgā dumberājā tikai vienu vienīgu glābšanas dēli, kamēr mums vajadzēja domāt un sagaidīt, ka tur vidū izcelsies zeme, kura tāļi izplatītos un dāvātu pilnu un vispusīgu izglābšanu un drošību.»

Nu, vai varbūt Jordans-Censons neķersies pie darba un minēto lugu, viņa valodā runājot, «nenotonēs» tā, ka «tur vidū izceļas zeme», uz kuras izdevēja kungs Rob. Bācs varēs uzbūvēt namu un tajā ievietot savu silķu, zāģētu cukuru un Amerikas tauku pārdotavu?

Grāmatiņa sarakstīta latviešu valodā, tātad tā laikam nodomāta latviešu lasītājiem. Bet tad taču nevajadzēja runāt par lietām, kuras latviešiem pilnīgi svešas un vienaldzīgas. Jordans-Censons gari un plaši runā par Sardū lugu «Marķīze». Kas

pazīst šo marķīzi? Es ne. Un kāda daļa, pie joda, latviešiem gar jautājumu: «Kāpēc Berlīnes pilsoņi nav iesnieguši policijas valdei lūgumu, lai aizliedz «Marķīzes» izrādi?» Bet nāk vēl labākas lietas! Censoņa kungs tura par vajadzīgu lasītājus iepazīstināt ar Maksima Gorkija, nē, Maksima «Bouherona» vodvilu «Miss Halijetti». Es lūdzu, kas ir «Bouherons»? Kurš latvietis kaut ko zina par «Bouherona» lugām? Bet Censoņa kungs tura par vajadzīgu viņu norāt latviešu priekšā un pie tam mūs vēl iepazīstina ar «Miss Halijettijas» saturu: «Kāda jauna dāma top nelaimīga kalnājos; viņa krīt no kādas stāvas vietas dziļumā, kritot sapinas ar savām drēbēm pie kāda krūma, pie kura arī paliek karājoties ļoti nepatīkamā stāvoklī — proti, ar galvu uz zemi un kājām uz augšu. Viņu ierauga šādā stāvoklī kāds jauns daiļkrāsotājs, kurš viņu izglābj, bet tad arī ātri aiziet, pirms jaunava no sava ģīboņa atmodusēs. Viss šis notikums, tas pats par sevi saprotams, tiek tikai atstāstīts, bet ne attēlots. (Tā tikai vēl trūka!!) Tā kā nu šī jaunā dāma pieder pie stingri reliģiskas sektes, tad viņai jāprec viņas dzīvības glābējs, tāpēc ka viņš viņu redzējis zināmā stāvoklī.» Šī pārāk pikantā anekdote top ievadīta ar apgalvojumu, ka tā, «kad viņu aplūko godīgi, nopietni un vienitiesīgi, nav vēl saucama par netikumisku un nepieklājīgu» un top izvadīta ar svētām, tikumiskām dūsmām. Tikumiskas dūsmas Censoņam ir lāpa, pie kuras gaismas, ar kuras uguni tas izkvēpē visu jaunlaiku teātri. Svelojošs sveķu piliens pie tam nokrīt arī uz sievietēm un viņu cenšanos: «Vai tad sievai vajag taisni būt ar vīru vienādi izglītotai? Vai tad nepietiek, ka viņa spēj vīram līdzjust, kad arī nevar līdz domāt? — Bēdīgi, ģekīgi emancipācijas iekārojumi, neizdevušās domas par kādu vīra un sievas dzimumu vienlīdzību pie visiem cilvēkiem!»

Bet Censoņam un viņa apgādātājam Rob. Bāca kgm nepietiek ar šo spērienu sievietēm vispār! Viņiem vajadzējis arī vēl kāda sevišķa upura!

Uz grāmatiņas vāka redzama bilde, kur rāda kungu melnā frakā un piecas baleta dejotājas. Apakšā nodrukāts sekošais «joks»: Skatu spēlētāju liktenis.

A.: «Dace Camentini, reiz tik slavena spēlētāja un baletdejotāja, liekas, publikai vairs nepatīk, vai tad viņa savu vietu vairs neizpilda?»

B.: «O, jā, bet tai klājas kā vecai krāsnei, tā izpilda gan savu vietu, bet — vairs nevelk!»

Katram, kas kaut cik pazīst latviešu teātri, viegli atminams, kāda persona domāta zem muļķiskā sagrozījuma «Dace Camentini». Piezobotās aktrises nopelni latviešu teātra mākslā ir par daudz lieli, publika viņai par neaizmirstamiem baudījumiem tik daudz pateicības parādā, ka šis alkatīgais «joks» nekā cita nevar sacelt kā vienīgi dziļu īgnumu un riebjumu. Tādēļ es arī nekautrējos to šē atklāti atstāstīt.

Ne pulgotā māksliniece ir jānožēlo, bet gan Rob. Bāca kungs, ka tam bijuse tik vāja atmiņa un tas visus skaistos vārdus, kādi grāmatiņā atronas, viņai vākus dodams, piemirsis. «Tikumība ir katras valsts un katra cilvēka augstākā manta,» saka svinīgi pats Bāca kungs priekšvārdā un ļauj zākāt vispār cienītu un ievērojamu mākslinieci uz grāmatiņas vāka. «Kad es sagrābju Lielā Meistera garu un vārdus kā stipras bruņas un varenus ieročus, tad zinu, ka man rokās ir viss tas, kas šajā pasaulē ir augstākais, vissvētākais un varenākais. Es to visiem saku un arvien sacīšu: turiet augstī — kristīgo mācību, dzenties pakaļ — kristīgam garam!» Tā Bāca kungs liek drukāt grāmatiņā; uz vāka turpreti: «Dace Camentini ir kā veca krāsne, kas vairs nevelk!» — «Nevis humānisms, nevis veclaiku jeb antikais gars, nē: kristīgumam un Pestītāja garam jābūt tam galvenākam dzinējam, kas dzīvu dara un kustina, tāpēc ka tikai šīnī garā, kuru Kristus pasaulei atstājis, varam atrast vienīgi īsto ceļu un līdzekļus priekš augstākā mērķa — tikumības pilnības,» lasāms grāmatiņā — uz vāka rēgojas piecas baleta dāmas un ņirgājas ar kungu melnā frakā par latviešu skatuves lepnumu! Tā korespondē, tā saietas grāmatiņas saturs ar viņas vāku! Kādā nolūkā tas noticis, to Bāca kungs varbūt laipni izskaidros kādā saulainā jautājumā vakarā.

Mēs bītuamies, ka Rob. Bāca kunga bodē Pārdaugavā starp

viņa dažādo Maskavas miltu maisu, siļķu mucu, nereibinošu
vīnu un Amerikas tauku podu saturu un viņu uzrakstiem, etiķe-
tēm un markām valda tāda pate neizprotama nesaskaņa kā
starp viņa apgādātās grāmatiņas saturu un vāku, — ja mēs Bāca
kunga labās slavas nezinātu. Bet mēs to zinām un tādēļ nebaži-
jamies. Roberts Bāca kungs ir apzinīgs, krietns un godīgs vei-
kalnieks!

1901

IEVADAM

Ir zināma lieta, ka uz gada maiņām visi cilvēki top asprātīgi. Lielākais mulķis Jaungada rītā savu vakar vēl redzēto draugu var uzrunāt ar šādiem vārdiem: «Sveiks, Ješka, ilgi neesam satikušies! Kā tad tev nu no pērnā gada līdz šim laikam klājies?» Un pie tam viņi abi nozīmīgi var pasmaidīt un saprazdamies kratīt viens otra roku, varbūt arī saprazdamies ieskatīties viens otra zilajā acī, jo jaungada neierastais sliekšnis priekš deguniem un acīm it sevišķi bīstams. Bet cik daudz lielāku iespaidu neatstāj šis jocīgais apsveicinājums, ja pērnā gada vietā var teikt — pērnais gadu s i m t e n i s! Tāda jauka izdevība neilgi atpakaļ bija cilvēkiem, izņemot vāciešus, kuri jau gadu atpakaļ ieskrēja divdesmitā gadu simtenī, gluži kā nenumurotā teātra galerijā mēdz sasprausties ļaudis, kas grib nosēsties labākās vietās. Arī es šo gadu simteņa efektu labprāt būtu izlietojis, ja man uz to būtu tiesība. Bet tās man diemžēl nav. Jo, vienkārt, Zobgals patiešām «Mēnešrakstā» ļoti ilgi cietis klusu, un tātad viņa vārdos par gadu simteni ilgo nesatīkšanos ar lasītājiem nemaz neslēptos smalkais joks, bet tāda hiperboliska patiesība, otrkārt, es tas nemaz neesmu. Protī, Zobgals. Pēdējais no «Mēnešraksta» līdzstrādnieku skaita šķīries. Ar to viņa apklušana būtu izskaidrota, ja šādos gadījumos izskaidrojumi būtu parasti. Bet tā nemēdz darīt. Piemēram, jautrais ceļotājs Ansbergis apklusis, ne vārdiņa neminēdams, kādēļ. Ja mēs no privāta avota nezinātu, ka tam ik dienas jācinās pret diemžēl arvien vēl augošu klientu baru, tad mēs domātu, ka viņš jau nomiris. Cita lieta ir, ja viss

žurnāls apklus. Tad uz sarkanām vai zaļām lapiņām lasītājiem paziņo, ka redaktors-izdevējs aiz pārliecīga darba tautas druvā aptūcis un aizbraucis uz ārzemēm. Mūsu līdzstrādnieks Zobgals nu arī gan aizceļoja, bet tas nenotika aiz miesas pārbagātības, bet aiz trūkuma. Viņam bij izbiruši divi priekšas zobi un trīs dzerokļi jeb pakalzobi. Tos viņš no kāda speciālista sev gribēja likt iekniedēt. Vai tas noticis vai ne, to mēs vairs neesam dabūjuši zināt, jo Zobgals ar trīs mēnešus uz priekšu izņemtu algu kā gājis, tā aizgājis. Bet, ka viņš vēl dzīvs, to mēs zinām un zinām to nevis no privāta avota, bet no viņa atklātās darbības. No sākumā mazā andelmaņa tas tagad izvērties par kalendāru lieltirgoni. Šogad tas izdevis sešus ļoti jocīgus kalendārus, starp kuriem divi no ārpuses izskatās gluži kā dvīņi. Uz nākamgadu Zobgals tautu esot nodomājis aplaimot ar šādiem triņiem.

Pārliecinājusēs, ka Zobgals kļuvis par šepenieku un ka tam kā tādām priekš «Mēnešraksta» vairs nebūs vaļas, šī laikraksta redakcija, gribēdama jautribas nodaļu atjaunot, ilgu laiku apskatījās pēc derīga līdzstrādnieka. Te, tai par laimi, es gadījos. Negribu ar to nebūt teikt, ka manas spējas būtu ārkārtējas, bet man tomēr piemīt kaut kas teicams, un tas ir mans vārds. Tas atšķiras tik maz no «vecās firmas», ka tuvredzīgi vai paviršāki lasītāji, kas šo ievadu nelasītu palaidis garām, maiņas nemaz nepamanīs un mani saņems ar tādu pašu labvēlību un uzticību kā citkārt Zobgalu, kad tas vēl nebij ielaidies šeptēs un kad tam vēl bij visi paša mutē augušie zobi. Kad beigās mūsu personas vienu no otras sāks izšķirt, tad, cerams, būšu jau savu stāvokli iekarojis un man paliks aiztaupīti pūliņi, kas ceļas, kāpjot pār aizspriedumu mūriem. Ka visa šī nodaļa patur veco virsrakstu, tas nenotiek lasītāju mānīšanas dēļ vai arī manis dēļ, bet aiztaupības. Redakcija burtliča kungam negrib maksāt par jauna virsraksta salikšanu. Papriekšu esot jāgādā par augstākām rakstnieku algām un tad tikai varot domāt par tādām mazāk svarīgām pārgrozībām. Nu, lai notiek tā!

Beigās man vēl jāatspēko pazīstamais franču teikums: *qui s'excuse, s'accuse* — kas attaisnojas, apsūdzas. Man nekādas

lietas dēļ nav jātaisnojas. Tikai priekš tiem, kas Zobgala un mana vārda ievērojamā līdzībā atrastu iemeslu aizdomām, vai es pie šī vārda godīgā ceļā ticis, es izskaidroju, ka jau manu tēvatēvu šitā sauca. Kad tas, kārtā iedams, kārtņiekiem kaut ko priekš smejamo muskuļu kutināšanas gribējis teikt, tad tas pāpriekšu zoda galu saņēmis rokā. No tā cēlies mūsu vārds. Es tādēļ lūdzu manis nenostādīt vienā rindā ar Farberu un Finskaru, slavenā zīmuļu fabrikanta Fābera un tikpat ievērojamā nažu kalēja Fiskara konkurentiem. Kādā nolūkā un kā šie pie saviem vārdiem tikuši, es negribu zināt, bet es savējo godīgi esmu mantojis. To es bez dokumentiem varu pierādīt!

Tā nu es domājos šoreiz visu izsacījis, kas man bij uz sirds. Atliek tikai vēl lūgums vispārībai man kā jaunam iesācējam laipni nākt talkā. No katra, kas prot lasīt, jau nu gan nevaru prasīt, lai tas arī mācētu rakstīt un sevišķi vēl jokus, bet tas arī nemaz nav vajadzīgs.

Vieni raksta, otri stāsta, treši dara — gluži pēc tautas dziesmas parauga...

*Ja ikviens tik vaļā laistu
Vienu lielu muļķību,
Cik tad sastādītu skaistu
Zodgals savu nodaļu!*

Tātad pie darba — un sveiki visapkārt!

Zodgals

VILHELMS OTRAIS UN MĀKSĻA

Vācu ķeizars Vilhelms nesen atpakaļ atklājis Berlīnes Uzvaras alejā pēdīgo pieminekli, ko tas ar veselu rindu citu līcis celt Hohencolleru cilts senčiem. Atklāšanas dienas vakarā karaliskā pili bij sarīkots mielasts; pie tā piedalījās visi tēlnieki, kuri pie pieminekļu izciršanas bij strādājuši. Šo mākslinieku un citu

ievērojamu vīru klātbūtnē ķeizars turēja runu, kurā tas izsaka savas domas par mākslu. Ķeizars uzstājās pret moderno mākslu un izskaidroja savu stāvokli ar sekošiem vārdiem:

«...Kā tad vispār ir ar mākslu pasaulē? Viņa ņem savus pāraugus, smel iz lielās dabas mātes avotiem, un šī, proti, daba, neraugoties uz viņas brīvību, kas acu priekšā izliekas liela, ne-saistīta un neaprobežota, tomēr kustas pēc mūžīgiem likumiem, kurus nekad bez briesmām priekš pasaules attīstības nevar pārkāpt vai tiem izlauzties caur. Tāpat tas ir mākslā, un, uzlūkojot lieliskās atliekas iz veciem, klasiskiem laikiem, cilvēku atkal pārņem tās pašas jūtas, ka arī šē valda likums, kas mūžīgi paliek tas pats: *daiļuma*, *harmonijas* un *estētikas* likums. Šo likumu vecie izteikuši savos darbos tik pārsteidzošā un aizgrābjošā kārtā un tik pilnīgā formā, ka mēs ar visu moderno sajūšanu un ar visu mūsu spēju tomēr esam lepni, ja mums par kādu sevišķi labu darbu top teikts, ka tas gandrīz tikpat labi paveikts kā pirms 1900 gadiem. Bet gandrīz! Zem šī iespaida es jums kaut ko cieši gribētu likt pie sirds: vēl tēlniecība ir palikuse skaidra no tā sauktiem moderniem virzieniem un strāvām, vēl viņa stāv augsti un cēli — uzturiet viņu tādu! Neļaujaties no ļaužu spriedumiem un visādām mācībām pavesties, atsacieties no šiem lielajiem principiem, uz kuriem tā uzcelta. Māksla, kura iet pār par manis apzīmētām robežām, vairs *nav* nekāda māksla. *Tā ir fabrikas darbs*, tā ir *rūpniecība*. Tik tālu iet māksla nekad nedrīkst. Ar daudzkārt nevietā valkāto vārdu brīvība un zem viņas flagas cilvēks bieži vien iekļūst bezmērībā un pašcildināšanā. Bet, kas atsakās no daiļuma likuma un no sajūtas priekš estētikas un harmonijas, tas apgrēkojas pie mākslas pirmavotiem. Bet vēl vairāk — mākslai jāpalīdz tautu audzēt, viņai arī zemākām šķirām jādod iespēja pēc sūrām pūlēm un darbiem atkal pacelties pie ideāliem... Ja nu māksla vairāk nekā nedara, kā postu iztēlo vēl nejēdzīgāku, nekā tas jau ir, tad tā ar to apgrēkojas pie vācu tautas. Ideālu kopšana ir reizē arī lielākais kultūras darbs, un, ja kultūra savu uzdevumu pilnīgi

grib izdarīt, tad viņai vajag būt iegājušai līdz tautas zemākajām šķirām; to kultūra tikai paspēj, ja *māksla uz to sniedz savu roku, ja tā paceļas un nevis nokāpj renstelē*. Es kā valdnieks dažreiz to sajūtu ļoti rūgti, ka māksla savos meisteros diezgan enerģiski negriežas pret šādiem virzieniem. Es nevienu acumirkli neaizmirstu, ka šim virzienam pieder dažs centīgs raksturs, kas varbūt liekas vadīties no labākiem nodomiem. Bet tas tomēr atronas uz nepareizā ceļa. Īstam māksliniekam nevajag izbungošanas, avižu draudzīgas ieteikšanas. Māksla, kas noslid līdz reklāmai, nav vairs māksla, lai viņu arī ieteic simt- un tūkstoškārt...»

Šī runa visās savās daļās vācu presē plaši tikuse pārrunāta, un nelabvēlīgais spriedums par visu moderno mākslu savas vispārības dēļ pat no tādām avizēm ticis atraidīts, kuras citādi modernās mākslas labprāt neaizstāv. Vai tas gan nejaušs gadījums, viņas prasa, ka dzeja vairāk nekā agrāk ievēro proletariātu? Tiešām ne. Vai apakšējo šķiru emancipācijas cīņa un ciešanas, iz kurām šī cīņa cēlās, dzejnieku lai neaizgrābj un viņu lai negumda uz attēlošanu?... Zināms, māksla, kuru apsargā un veicina mecenāts, var tikai būt aristokrātiska. Kas stāv uz dzīves augstumiem, tas vēlas, ka viss ap viņu lai kustas smalkā, uzmanīgā atturībā. Akadēmiskās mākslas formas saskan ar galma ceremoniālu, dārgo drēbju gleznojumi ar tiešāmību, lepnie, raibie skati atkārtojas bildē. Māksla, kura tautu uzmeklē pie viņas darba un attēlo viņas postu un grūtumus, mecenātiem nekad nav bijuse pievilcīga. Reālisms mākslā viņiem nepatīk, tādēļ ka tas viņiem atgādina cilvēci prasto likteni, kuram arī viņi padoti. Tādēļ ka viņi ideālistiskā mākslā redz it kā savas dzīves atspoguļojumus, tie viņas tēliem un skatiem piespriež spēku, kas tautu varētu «pacelt» iz viņas šauruma un trūkuma caur cilvēciskā diženuma un skaistuma uzskatu...

Keizars uzaicina māksliniekus palikt uzticīgiem mūžīgi negrozāmiem skaistuma un harmonijas likumiem. Bet kas ir skaistums? Kas ir harmonija? Tie mainās ar gadu simteņiem, ar valdošām garīgām idejām un sajūtām. Ja skaistuma likumi būtu

negrozāmi, tad mākslā nebūtu nedz progresā, nedz attīstības un šablone pamazām kļūtu par valdnieci, kā tas, p. p., noticis pie veco ēģiptiešu mākslas. Brīvā māksla — māksla, kura tausta un maldās, kura uz savas pašas galvu pa vēl neiemītiem ceļiem mēģina sasniegt iecerēto ideālu, ir dabiskais pretsvars pret akadēmisko, veco mākslu. Brīvā māksla ved attīstību tālāk, mākslinieku un baudītāju atsvabinādama no vecu tradīciju un ierašu valgiem un mācīdama tos it kā ar jaunām acīm nolūko- ties dabā un tur atrast jaunus tēlus un jaunu vielu.

1902

«PURVA MALAS» SPECIĀLTELEGRAMMA

«R ī g ā» 10. janvārī. Patlaban «Dienas Lapā» nodrukātais Ā d o l f a A l u n ā n a «vecā» raksts «Teodors Zeiferts kā kritiķis» šē sacēlis lielu uztraukumu. Ar retu god-, liet- un asprātību «vecais» pierāda, ka Teodors no kāpiena uz kāpienu noslidējis tik zemu, ka tas sācis kritizēt cilvēkus, tas ir, personas. Brošūra «Dr. philos. P. Zālīts mūsu avižniecībā» sarakstīta, morāliskā renstelē guļot. Teodora netīrais nolūks bijis pie tam iekulties naudā un Rīgas tuvumā slepeni nopirkt 30 dālderu lielas zemiņu mājas. «Vecais» tišu prātu savā rakstā lieto vārdus «maku-latūra» (divreiz) un svētā Lestene (vienreiz). Georgs Brandess tiek piecas reizes minēts, Dr. Zālīts personīgi deviņas reizes, Dr. philos. P. Zālīts (ar pilnu tituli) trīs reizes. Kaut gan raksts nav domāts kā Dr. Zāliša aizstāvēšanas runa, tomēr tas priekš viņa nozīmē lielisku triumfu (triumfu? — «*Purva malas*» redakcija). «Vecais» apbalvots no slēgtās sātības biedrības «Saules» izputējušās priekšniecības ar melhiora tējkannu un ārzemes sātības doktora grādu. Teodors ir morāliski beigts un tiks «vecā» Ādolfa otrā artiķeli pienācīgā kārtā apglabāts.

ZIŅOJUMS NO RĪGAS

No mūsu speciālgrāvrāča

«Vecais» Ādolfs, kurš arvien tur bijis sastopams, kur izlīdzinošā taisnība cīnās ar neapskaidrotu cilvēcību, šinis dienās atkal

izrādījies kā pirmējās bruņiniecisks aizstāvis. Tas «Dienas Lapā» nomācis pūķi, kas jau sen ar savu ģiftīgo dvašu centies nāvēt katru ziedīņu mūsu pazīstamā rakstniecības druvā. Šis pūķis, kā katrs sapratis, ir Teodors, kura paša pirmā parādišanās atklātībā bij viltota, jo tas tautai stādījās priekšā tikai ar savu saucamo vārdu, it kā tas būtu viņas brālis vai laulāts draugs. Tauta un tās starpā viņas dēli klausījās viņa balsī un iesūtīja tam savus darbus priekš apspriešanas, kaut gan Teodors bij tik samaitāts, ka tas pat 1891. gadā vēl nezināja, ko varētu nozīmēt vārds «svētnīca».

Viņam tādēļ nepietika ar pastmarkām vien (vecās, zaļās Cēsu viņam bij vismīļākās!), bet tas lika sev arī piesūtīt divus (2) rubļus skaidrā naudā. Un, kad kāds ievērojams dramaturgs un vācu lugu ierīkotājs latviešu skatuvēm pie viņa reiz pārgulēja par nakti, tad viesim otrā rītā bij nozudis enkura pulkstens ar garu sudraba ķēdi un bij izlauzts zobs, kas tam ar zelta kniedi smaganās bija iekniedēts...

Joprojām Teodors lielā mērā piekopa tā saukto savstarpējo uzslavēšanas sistēmu. Kad uzšķiram «Austruma» 1890. gada otro burtnīcu, tad tikumiski nosarkstam, jo tur uzejam, ka A. Niedra uzslavē Teodora «Ražas» III burtnīcu un tūlīt blakus Teodors ar p a t e i c ī b u uzliela Niedras dzejoļus! Viņu savstarpējie pakalpojumi ievietoti v i e n s b l a k u s o t r a m! Viens p ē c o t r a varbūt būtu pieklājīgāk, un neuzkrītoši, pilnīgi nepiedauzīgi būtu bijis, ja šie godājamie kungi būtu slēpušies aiz kādiem nekādiem burtiem, kā tas pie dažāda laba parasts, jūsmīgas paškritikas sastādot. Vislabāk, zināms, šādas lietas izdarāmas tādā kārtā, kādā Blaumanis savu saldeno pudeli publikai gribējis ieteikt: ar slavas dziesmu bez jebkāda paraksta! Bet tikpat nekaunīgā, kā nemorāliskā atklātība, ar kādu godājamie Niedras un Teodora kungi rīkojušies, dara dziļi nokaunojošu iespaidu uz katru sirmu praktiķi.*

Visi grāvvrači

* Mēs ar šo atklāti izskaidrojam, ka Niedras kga sveicinājuma vairs turpmāk neatņemsim.

Tā apmēram skan mūsu «vecā» Ādolfa raksts, kurš, kā jau savā speciāltelegrammā minēju, sacēlis lielisku uztraukumu. Pēdējais vēl nebūt nav aprimis; tāpat turpinās «vecā» godinājumi. Tā «Dienas Lapa» viņu pieņēmusē par mūža paškritiķi, tam vienreizīgi dāvādama pusemārciņas lūduma dūmos žāvētu Minķenes desīņu; Latviešu biedrība, kuras darbībai «vecais» arvien sekojis ar lielāko mīlestību, viņam pasnieguse adresi, kurā izteikts lūgums, lai «vecais» «teātra tēva» vietā turpmāk piesavinās tituli «teātra vectēvs», un beigās «vecais» no Gerharta Hauptmaņa dabūjis telegrammu ar sekošu saturu: «Daudz laimes turpmākā darbībā pie kritikas baļļas! Nebīsties no nekādiem netūrumiem, vecais veļas mazgātājs!»

PURVĀ

P i r m a i s g r ā v r a c i s (*lasa «Vārdā»*): «...Mēs tikai baidāmies, ka «Pēterburgas Avižu» «Purva malas» vadītājs neieved «Pēterburgas Avižu» jaunos ratus ar visiem viņu pārējiem vadītājiem taisni pašā purvā iekšā...» Kā tev tas patik?

O t r a i s g r ā v r a c i s: Nē'vo, gluds un glīts teikums. Tikai man liekas, ka tur kāds svarīgs vārdiņš izlaists.

P i r m a i s: Kāds tad?

O t r a i s (*paņem avīzi*): Tā lieta būs šitā domāta. (*Lasa.*) «Mēs tikai baidāmies, ka «Pēterburgas Avižu» «Purva malas» vadītājs neieved «Pēterburgas Avižu» jaunos ratus ar visiem viņu pārējiem vadītājiem a r ī taisni pašā purvā.»

P i r m a i s: Par ko arī? Vai tad...?

O t r a i s: Kā tad, brāl! Gul jau vieni dibinā pašā lišņā.

P i r m a i s: Un jauni?

O t r a i s: Vēl tikai otru gadu braucami.

P i r m a i s: Skāde. Būt jālūko dabūt laukā!

O t r a i s: Jā, ej nu tur stīvējies apkārt! Bij tur viņiem tāds resns kārklis valgs, vilka, vilka ar to, kamēr pārtrūka. Runā, ka bez laivas un spēcīga lasmaņa nekā neizdārīšot.

P i r m a i s: Tur viens nāk no kalniņa. Ziķeri soļi, tam Dievs palīdzēs!

ATKLĀTA VĒSTULE «TĒVIJAI»

Augsti godātā redakcija!

Jūsu avīzes šī gada otrā numurā atronas raksts «Latviešu piedalīšanās pie pilsētas vietnieku vēlēšanām». Ar prieku es tajā lasiju, ka arī Jums tur Jelgavā dzirdams, ka Rīgā «Mājas Viesis», «Dienas Lapa», «Das Pferd in Russland» utt. «vai ik dienas ņemas nozvērēties, ka taisņi Plātes laikraksti esot vislatviskākie, vistautiskākie». Tas man patīk. Patiesības nevajaga apslēpt. Kā grieķiem pa Olimpa spēļu laiku aplusa savstarpēji kari un strīdi, tā lai mums, latviešiem, tie aplūs tādos brīžos, kad apskaidrotai patiesībai jānāk atklātībā... Bet tad Jūs rakstiet tālāk par «Dienas Lapas» projektiem, un tur es atduros uz sekošiem teikumiem.

«Bet, kad šos «Dienas Lapas» utt. projektus tālāk un dziļāk aplūkojam, tad mums tūlīt pretim rēgojas nejauks vilks avju drēbēs.»

Šis teikums man nav gluži saprotams. Sakiet taču, augsti godātā redakcija, — vai te Jūsu burtlicim varbūt nav pasprucis misēklis? Vai izlidzinošā taisnība rasi neprasa, ka «nejauks vilks avju drēbēs» nav jāpārtaisa pareizi par nejauku vilku a v ī ž u drēbēs?

*Augstcienībā
Grāvracu Anna*

KAS TAS?

Aiz šiem sākuma vārdiem «Dienas Lapa» raksta savos sīkumos:

««Baltijas Vēstnesī» Luīze Skujenieks par Blaumaņa «Skroderdienām Silmačos» saka starp citu šādi:

«Nekas par to; tas mūsu uzticību pret Blaumanī nemazina. Mēs tomēr iz piedzīvojumiem zinām, ka viņš prot jāt, un no viņa sagaidām, ka viņš, citu reizi zirgam mugurā sēdēdams, šaus un trāpīs pašā melnumā.»

Varbūt cienījamā L. Skujeniek kundze turpmāk paskaidros drusku latviskāki, ko viņa domā zem šīs «š a u š a n a s u n t r ā p ī š a n a s p a š ā m e l n u m ā».

Grāvrāča piezīme. Cienījamai L. Skujeniek kundzei «Dienas Lapas» feļetona vadītāja kunga ziņkārību viegli nāksies apmierināt, jo kāds džentlmens, vārdā Fr. Nīčše, bijis tik laipns un pasteidzies viņas vietā uzrakstīt atbildi, kura skan šitā: «Dem Reinen ist alles rein, der Schweinen ist alles Schwein,» — tas ir, drusku latviskāki: «Tīrajam viss tīrs, cūkām viss cūcisks.»

LAIKRAKSTU PAJUMTE

[1.]

«D i e n a s L a p a» neilgi atpakaļ paplašinājusēs tai ziņā, ka tā ierīkojuse sevišķu nodaļu priekš «vaļējām vēstulēm», kuras nodomātas «Pēterburgas Avīzēm» un viņu līdzstrādniekam Rūd. Blaumanim. Nepaiet gandrīz neviens numurs, kurā pēdējais vai pirmējās vienā vai (kas vairāk parasts) trīs četrās atbildēs netiek pieminēts. Dažādības dēļ Blaumanis savas «atbildes» dabū zem visādiem burtiem un nosaukumiem, kā p. p., Rd. Bl., Rūd., Zilmanim, Pēt. Grāvr., T. T., Trum. (Trumam? Trumulim? Trumpotājam?) utt. No sirds priecādamies par dzīvo interesi, kādu «Dienas Lapa» parāda mūsu avīzei vispār un Blaumanim it sevišķi, pasniedzam — diemžēl telpu trūkuma dēļ stipri saīsinātas — sekošas pāri atbildes kā paraugus iz jaunā zimpātiskā pasākuma.

Rd. Bl. Nemeklējiet savu mūzu «vēja mātes ledaiņos brunčos», nemeklējat to plīša kleitēs, kad dzelzs roka Jūs saplacina, meklējat to labāk pazuduša dēla uzvalkā. — Kamēr izlīdzinošā

taisnība nebūs atspīdējuse Jūsu sirdī, Jūs arī sfinksas miklu vis neuzminēsāt, drīzāk sfinksa Jūs apēdis — — —

B. R. Purva malā jau esiet, pakariet vien savas kokles sēru vītolos. «Ne uzauga, ne ziedēja purva malas āboliņš.» — Kad tikai zirgs Krievijā par savu kopēju ņemtu, tad, bez šaubām, uzticību zvērētu ir zirgam tautietis — purva malas bradātājs —, jo tam tikpat pilnāka sile un labāka barība nekā purva grīslis.

Bl. Jā, senā Grieķijā pa Olimpa spēļu laiku aplusa viss ienaids... Patiesības nievātājiem varam uzsaukt: «Kis, kaziņ, kārklu grauž, negrauz zaļu ozoliņ!»

[Turpmāk vēl ar grāciju *in infinitum*.]

[2.]

Izlīdzinošas taisnības uzvara

Zem virsraksta «Laikrakstu uzskatu maiņa» «Dienas Lapa» paziņo saviem lasītājiem sekošo:

«Ar redaktora Fr. Veinbergā kga uzstāšanos «Balt. Vēstnesis» grozījis savus uzskatus tai ziņā, ka tas Baltijas pilsētu domnieku vēlēšanu jautājumā nostājies uz tāda pat stāvokļa kā mēs, proti, uz izlīdzinājošas taisnības pamata... Visas aizdomas un apmelojumi, ko «Baltijas Vēstnesis» savā laikā pret mums cēlis, tātad caur Fr. Veinbergā kga izstāšanos no redakcijas ir galīgi dzēstas un anulētas. Ikviens te var mācīties, ka ar zofismiem un faktu sagrozījumiem tālu netiek.»

No sirds priecādamies par draudzīgo vienprātību, kāda tagad radusēs starp «Dienas Lapu», «Balsi», «Mājas Viesi» un «Baltijas Vēstnesi», novēlam šai četrsabiedrībai ilgu mūžu un viņas nodibinātājiem — Dr. Zālīšam un A. Vēbera kgiem prieku, veselību. Kā dzirdam, tad kādos no Rīgas vācu preses sarīkotos svētkos (kuru oficiālais nosaukums bija «miera svētki», bet kurus vācieši savā starpā saukuši par «uzvaras svētkiem»)

Vēbers un Zālits pie otrās šampanieša pudeles sadzēruši tudraudzību un, visiem klātesošiem plaukšķinot, trīs reizes samutējušies. Abi draugi pēc tam kopā kabinetformātā likušies nofotografēties. Bilde izplatīšot kā bezmaksas pielikumu pie visiem četriem laikrakstiem.

[3.]

Kāds L. Fr. kgs, kura stils uz mata līdzīgs Dr. Zāliša izteiksmes kārtai, «Dienas Lapā» aizrāda uz kādu jaunu melnumu draudzē, starp citu rakstidams sekoši:

«Latviešu tauta reti kā vēl kāda cita pēdējos gadu desmitos ir bijuse sevišķi bagāta ar dzejniekiem, rakstniekiem, kritiķiem, arheologiem un citiem «slaveniem» zinību vīriem (p. p., dakteriem — *Grāvracis*). Vienīgais, kā vēl pie mums, kā liekas, nav, — ir atzinīgu paškritiku trūkums pašam rakstniekam par saviem rakstiem! Bet kam arī to vajaga, kad mēs savādāki viens otram varam šajā lietā izpalīdzēties? Vajag tev, nabaga rakstniek, slavas — steidzies nākt klajā ar pārāk labvēlīgu «kritiku» par kādu savu «brāli» un vari būt drošs, ka drīzumā tas pats jeb vai kāds no viņa biedriem tev atmaksās ar tādu pašu mēru. Ka lietas patiesi tādas, to lai apliecina sekošie fakti. «Slavenākais» no mūsu «kritiķiem» un dzejniekiem — Teodors — atzinis («Jau-nās Ražas» V burtn.) Eglīti par ģēniju, Eglīts atkal («Burt-niekā») Ķēniņu un Plūdoni par modernākiem dzejniekiem — talantiem un Niedra («Pēt. Avīzēs») Blaumani par ievērojama humoristu utt. Ar vārdu sakot — ģēnijs pie ģēnija un talants pie talanta! Kad jau — tad jau! — Bet nedod tu, Dieviņ, kādreiz aizrādīt uz dažiem šo «ģēniju» ģeniālajiem trūkumiem. Par tādu visa «ģ ē n i j u» k l i ķ e vienbalsīgi spriedis, ka tam pašam prātiņš izmežģīts.»

Mēs domājam, ka ļaunums, kas caur šo kliķi tautā top ienests, citādi nebūs iznīdams vai paralizējams kā caur a n t i - ģ ē n i j u kluba dibināšanu. Vai varbūt Dr. Zālits kā lielākais starp tiem šo lietu drīzumā laipni iekustinās?!

[4.]

Bija laiki, kad «Austrums» «Baltijas Vēstnesī» divas reizes mēnesī tika daudzināts: Pērkoņdēls vienreiz atstāstīja viņa saturu, otrreiz to uzlielīja par žurnālu, kura nevienā ģimenē nedrīkstot trūkt. Šie laiki pagājuši. Pērkoņdēls priekš «Austruma» vairs nav Baltijā, jo viņš no jauna veseļojas ārzemēs, un «Austrums» atkal priekš «Baltijas Vēstneša» pat vairs nav pasaulē! Bet neģi tas zinības un rakstniecības mēnešrakstam ko kaitējis! Klusībā tas turpinājis savu gaitu, pabalstīts no mūsu rakstniecības visunepazīstamākiem, bet to tiesu visuražīgākiem spēkiem, kamēr tas uzslidējis tai mākslas Araratā, kurā tas patlaban atronas. Skaistā jaunkundze ar resnajiem ceļgaliem uz vāka sava klasiskā ģimja nesavilks īgnās grumbās, ja mēs iz «Austruma» šī gada V burtnīcas kā paraugus pasniedzam sekošus trīs dzejoļus:

Purīņu Mārtiņa

DOMAS

Nekur aiz domām nespēju es rimties — —

Tās nežēlīgi moca mani nakt un dien...

Kas sacīs, kur no viņām patverties?

Jo it kā burvju tēli viņas manim virsū lien!...

Un dzīves jautājumus simtējādās formās

Man uzdod, lai uz viņiem atbildot — —

Es saku: derīgs tas, kas ieaug laika normās — —

Un allaž cienījams būs tas, ko prāts spēs dot...

— Laiks rādīs pats, kur dzīves straumei jāplūst, —

Kur viņas dzelmens dziļāk iegriezies...

Kas nedabīgs, tas pats par sevi salūst — —

— Un dzīve savu dabīgajo gaitu ies...

M ā r i ņ a

PUTENĪ

*Klau! kā vēji gaudo, kauc,
Sniegu jauc un pretim trauc
Ceļiniekiem, kas tur iet,
Mājas vietu atrast šķiet.*

*Neatrod viņš celiņa
Vairs, kas viņu aizveda
Turp, kur līgaviņa mīt,
Kas to gaidīja ik brīd'.*

*Nebīstas viņš puteņa,
Kas tik ļoti maldina;
Viņa domas viegli skrien
Pāri sniegiem, ko viņš brien.*

*Kavējas tas tālumā,
Kur mīt viņa meitiņa,
Kas to gaidīja ik brīd',
Pretim tam kā laime spīd.*

*Visu ko viņš dziedotu,
Lai pie viņas nokļūtu,
Velta tam ir dzīvība
Zemes virsū vientuļa.*

*Nebīstas viņš puteņa,
Kas tik ļoti maldina;
Neatrod viņš celiņa,
Kas to turpu aizveda.*

*Nāca vakars, ausa rīts,
Viss viņš vienā sniegā tīts:
Šausmīgs kapa klusums tur —
Zuda mīlais nezina kur.*

Puriņu Mārtiņa

SIRDSMĪLAI

*Par pirmo tavu tālās jaunības smaidu,
Kas bij tik l i e g s kā zvaigžņu spulgojums;
Es it kā bērns uz solījumu gaidu:
Kad aizskārs man' tavs šķīstais skūpstījums?
Kad atmodīsies tu no d z ī v e s sapņa
Un g a r a sapnī ar man' vienosies;
Kad mūsu prātus pārņems viena dzaņņa *
Un tie pēc debess skaņām ilgosies?
Tu sacīji: es, tavu tēlu skūpstot,
Kā Ķērubs garā līdz tev pacelšos...
Es paguru, pa vaidu lejām klūpstot * — —
Nu pacel man' — tur tālos debešos...*

IZSKAIDROJUMS

Šī numura literāriskā pielikumā caur mazu pārskatīšanos iekļuvuse skice «Bēgšana», kuru uzņemt mūsu avīzes feļetonā nebij nolemts.

BALSIS IZ PUBLIKAS

Godātos «Pēterburgas Avīžu» Grāvrāčus padevīgi lūdzu nodrukāt «Purva malā» sekošās rindiņas:

«Dienas Lapas» redakcijas vaļējās vēstulēs teikts, ka «Pēterburgas Avīzes» luncinājoties ap Aspaziju un citiem, lai izdabūtupadzejolam.

* Oriģinālā šinīs vietās gan stāv «dziņa» un «klistot», bet, tā kā šie vārdi traucē pantu daiļskanību, tad jutāties piespiesti tās drusku pārtaisīt.

Man vispirms nepatīk šis vārds «l u n c i n ā t i e s». Mūsu pusē ar to apzīmē intīmu sasveicināšanos un pieglaušanos kādas zināmas dzīvnieku sugas starpā. Domāju, ka ne «Pēterburgas Avīzēm», ne Aspazijai šis kompliments nebūs pa prātam.

Bet pats svarīgākais ir tas: «Pēterburgas Avīžu» parauga numurā no Aspazijas tiešām nodrukāts kāds dzejols «Zārkā». Caur to nu iznāktu, ka tie «Pēterburgas Avīžu» vadītāji šo dzejolu ieguvuši tikai tādā ceļā, ka ap Aspaziju «lieliski luncinājušies». Tas nu nebūtu par godu ne avīžu vadītājiem, ne arī Aspazijai. Pirmējie zaudētu daudz vien no savas «skaidrajās cilvēcības», un par otro nāktos domāt, ka tai ne no rakstura, ne no patstāvības nav ne vēsts. «Ja ap viņu luncinās, tā dod dzejoļus — ja ne, tad nedod nekā.» Tā kā «Dienas Lapa» par Aspaziju šad un tad runājuse ar lielāko cienību, tad būtu interesanti zināt, aiz kāda iemesla top tagad par viņu šīs aizdomas celtas — «vajaga tikai ap viņu paluncināties, un tā tūliņ taps tik aizgrābta, ka iedos pa dzejoļam». Tāpat man gribētos zināt: vai un cik lielā mērā tie «Pēterburgas Avīžu» vadītāji ap Aspaziju luncinājušies?

C ē s ī s, uz februāra beigām, 1902.

Visā cienībā L o t e N o n ā c

G r ā v r a č u p i e z ī m e:

*Lasot Jūsu apsūdzību,
Mums ap sirdi metas sāji —
Ne ap vienu «neluncinās»
Mūsu lapas vadītāji.
Vēlams būtu filozofam,
Lai tas savu sliekšni slauka:
Luncinādamies tas bieži
Mielojies pie svešu trauka.*

*Kas uz Aspaziju tiecas,
Tam mēs klusot iesim garām —
Sen jau mēs par filozofu
Droši apliecināt varam:
Slavēt krietno dziesminieci
Tiktos viņam, cik vien spara,
Bet — tam loģika ir sveša,
Un viņš nezina pats, ko dara — —*

PĀRLABOTĀ ASPAZIJA

Kā visiem zināms, mūsu teicamās dzejnieces Aspazijas dzejols «Zārkā» pavisam neizdevies. Kaut gan «Dienas Lapa» centās glābt dzejnieces godu, dzejolu pasniegdama saīsinātā, tā sakot, koncentrētā veidā, kaut gan «Pēterburgas Avīzes» to iespieda savā p a r a u g a numurā, kaut gan «Mēnešraksts» to nodrukāja uz veselas lapas puses un uz ļoti gluda papīra, — visi pūliņi publiku aizmānīt garām viņa ūdeņainam saturam bij vel-tīgi. Dzejols paliek nebaudāms, ja tam nepieliek labojošas rokas. To nu droši un ar ģeniālu gaumi izdarījis F r. K i e p e r a kungs, tā tas «Baltijas Vēstneša» 71. numurā lasāms.

Nevarēdami katras vietiņas daiļumu sevišķi pārspriest, no-drukājām tālāk stāvošus gabaliņus iz Aspazijas dzejola un pēc tam visu pārlabojumu. Lai lasītājs pats salīdzina un priecājas! Tikai nevaram spalvas no rokas likt laukā, neaizrādījuši uz tikamu pārtaisījumu, kāds noticis jau ar pašu virsrakstu. Aspa-zija raksta — «Zārkā». Tas skan tā tumši, draudoši, smagi, tā bez cerības. Pārlabojumā tai vietā stāv trīs zvaigznītes! Kas par zimbolismu! Kāda pavisam citāda sajūsma rodas, šajās zvaig-znītēs noskatoties! Es dusēšu zārkā, un trīs zvaigznītes spīdēs...

Bet lai spriež lasītājs pats!

A s p a z i j a s

ZĀRKĀ

(Fragments)

*Es gulēšu zārkā mūžīgo dusu,
Manu acu karstais mirdzums būs dzisis,
Manas dvēseles stīgojums trūcis un risis...*

*Starp sarkaniem ziediem mans baltsaltais vaigs
Kā salušu asiņu peltē snaudīs.*

Un zārkam visapkārt sveces staros.

*Un saldāk un reibīgāk smarša garos
Un vairos ilgās un spiedošo baismu.*

*Un tad — tu nāksi — lai kur tu būtu!
Tu nāksi, dzīts neizprotamu jūtu:*

Un tavas lūpas pēc manām tieksies,

Un dvēsele tavās krūtīs degs...

Fr. Kiepera

* * *

*Es d u s ē š u zarkā tik mēms un kluss,
Ap mani varbūt dažas svecītes degs,
Mans dzīvīb's pavediens izritējis būs —
Balts liķa auts aukstajās miesas man segs.
Varbūt dažas smildziņas rotās mani,
Varbūt arī atskanēs sēru zvani...*

*Mans pelēkais sejs zārkā rēgosies,
Bet bālajās lūpas vēl ilgosies,
No tevīm kaut vienu skūpstu vēl gūtu! —*

— — — — —

*Tu nenāksi, kaut ar man tuvu būtu!...
Tu mīli tik jaunību, dzīvību.
Pret miroņiem sajūti riebjumu...
Es mīlēšu tevi, kaut miris būšu!
Lai trūdu dvesmām ar pildītu,
Vēl pēdējo mīlas skūpstieni
Kaut sapņos uz lūpām tev spiest es gūšu!*

JAUNS KRITIKAS VEIDS

Šinīs dienās Niedras stāstu «Bārenis un Brūnā» kāds agroms apskatījis to no lopkopja stāvokļa. Kā dzirdam, tad šāds kritikas veids atradis dzīvu piekrišanu, un tādēļ pasteidzamies paziņot, ka drīzā laikā Pučurgā pie Pirmkaļa iznāksot grāmata, kurā būšot aplūkoti:

Aspazijas «Zārkā» no kaprača stāvokļa;
Kaudziša «Smaidi un asaras» no fizionomiķa stāvokļa;
Blaumaņa «Potivāra nams» no arhitekta stāvokļa;
Hāna «Turaidas roze» no dārzkopja stāvokļa;
Alunāna «Seši mazi bundzenieki» no unteroficiera stāvokļa;
Alunāna «Šneiderienes» no morālista stāvokļa;
Zūdermaņa «Jāņu ugunis» no pirotehniķa stāvokļa;
Plūdoņa «Pirmie akordi» no prāģera stāvokļa;
Lejas-Krūmiņa «Ubags» no gorodovoja stāvokļa;
Teodora «Kārklu svilpe» no cūkgana stāvokļa;
Alunāna «Mūsu pokāls» no zeltkaļa stāvokļa;
Niedras «Līduma dūmi» no mežsarga stāvokļa;
Blaumaņa «Saldenā pudele» no akciznieka stāvokļa;
Pilsātnieka «Ozoli vēl Baltijā» no dišlera stāvokļa;
Alunāna «Lielpils pagasta vecākie» no komisāra stāvokļa;

Poruka «Sirdis starp sirdīm» no desinieka stāvokļa
un

Treptova «Mūsu dakteris» no Pēt. Zališa stāvokļa.

JAUNĀKĀ DIVSABIEDRĪBA

No lietišķības, pieklājības, ētiskas un estētiskas gaumes
«Purva malā» vairs ne vēsts. Kā pierādījums lai noder... ē t i s k ā
u n e s t ē t i s k ā z i ņ ā s m i r d o š a i s g a r a u n d v ē s e
l e s a u g o n s, kurš tur nosaukts par «blikšķi iz kramenīcas»...
Cienītie lasītāji, ceram, mūs atvainos, ka tos iepazīstinājam ar
šo neglīto, bēdīgo gara darbu.

Dr. P. Z. — «Dienas Lapas» 129. numurā, 1902.

*Ak, nāciet, brāļi, un skataities,
Kas tā par cildenu ainu:
Iet kaujā filozofs-maģistrands
Par Puriņu Klāva vainu!*

*Cik sen — un zeme vēl drebēja
No abu šo kuningu kara,
Un lasītāji jukjukumā
Vairs nejēdza, ko lai tie dara.*

*Gan «nebeiguli» viens sodīja,
Ka šņabī un alū tas mircis;
Gan otrs mēdīja tirgoni,
Ka Jēnā tas diplomu pircis!*

*Gan liecību vāceles visādas
Tie atklāti vaļā vāza
Un publikas vārigo degunu
Šai lietā bāza un bāza.*

Un nu?... Ak, brīnumu brīnumi,

Kas tā par pretēju strāvu:

Peļ Puriņš Raini un Aspaziju,

Nāk filozofs aiztāvēt — Klāvu!

Viņš grāvracim «augoni» iepotē

Un ētiski virsū tam lejas,

Tādēļ ka šis, dzejniekus aizstāvojot,

Par Puriņa kungu smejas!

Div' dzejniekiem uzbrūk špīseris —

Ar bara instinkta varu

Pie špīsera laužas špīseris

Un palīdz tam izkarot karu!

Lai vienojas tie, kas vienādi «sver»,

Kas jūtas kā brālišam brālīts!

Neviens jau tik jauki ar nesader

Kā Puriņš un Pēteris Zālīts!

ESTĒTISKAIS JĒKABMUIŽAS RENTNIEKS

Dramatisks skats. Notiek īsi priekš Jāņiem

Rentnieks (garos ūdens zābakos, kuri stipri notašķīti ar sīvu, stāv Jēkabmuižas lopus kūts vidū un noskatās, kā puiši strādā): Krauniet lielākus vezumus! Juri, dur sakumus dziļāk!

Juris paklausa, atsperas spēcīgi un ieliek — ļaukš! — savu plato kāju sīvā paltē. Rentniekam uz vaiga un pāri degunam parādās brūngana, slapja švītra.

Rentnieks: Äh... äh...

Juris: Vai, lielskungs... es...

Rentnieks (noslaucīdamies, laipni smīnot): Nekas, par to nekas.

Juris (pilnus sakumus ratos kraudams): Kreptīga smaka, lielskungs?

Rentnieks (paošņā ar labpatikšanu): Būs vareni kvieši.

Rentniece (*parādās. Plīša kleita atsprausta līdz ceļgaliem*): Pasts pienācis.

Rentnieks (*atstāj kūti un paņem «Pēterburgas Avīzes»*). Skatās, kur «Purva malā». Lasa): «Blikšķis iz kramenīcas... Ar traģēdiju «Fausts» uz krūts. Aiz baltā vērša — —» (*Nogībst un nokrīt.*)

Rentniece: Glābiet! (*Puiši rentnieku aizstiepj uz pirti. Tur viņu nomazgā astoņās sārma vannās un devītā noskalo ar Ķelnes ūdeni.*)

Rentnieks (*pamostas. Ar pateicības skatu uz rentnieci*): Es jūtos glābts.

Rentniece: Tu esi tīrs!

Rentnieks: Mana uzticamā dzīves biedre!... Bet puiši tak manis dēļ nebūs pārtraukuši to... to... n e l a b u m u mēšanu?

1904

«MĀJAS VIESIM» UN «DIENAS LAPAI»

No tā laika, kopš esmu atstājies no Dr. Zāliša kunga vadītiem laikrakstiem, «Dienas Lapa» un «Mājas Viesis»niecīgākā izdevīga gadījuma nav palaiduši garām priekš visniknākiem uzbrukumiem manam rakstnieka vārdam un manam vīra godam. Visus šos izaicinājumus esmu atstājis bez nopietnas ievēribas, jo es par tādas neturēju cienīgus maisījumus, kas pastāvēja no zolotņikiem patiesības un pudiem fantāzijas. Ja es tagad uz augšā minēto avižu jaunākiem apvainojumiem tuvāk ielaižos, tad tas notiek tādēļ, ka caur tiem netop nogānīta mana persona vien, bet arī jauniznākušais mēnešraksts «Vērotājs». Proti, «Dienas Lapa» un «Mājas Viesis» apgalvo, es esot izdarījis literārisku zādzību, kādu svešu stāstu «Vērotāja» pirmā burtnīcā likdams nodrukāt par savu. Vieta, kas zīmējas uz šo lietu, abās avīzēs, ar nesvarīgiem, niecīgiem izlaidumiem, skan šitā: «Starp oriģinālstāstiem ar sevišķu uzslavu tiek minēts Rūd. Blaumaņa jaunā virziena stāsts «Laimes klēpī». Tas esot ar «meistera» roku darināts. Nepretodamies izteicienam, ka Blaumanis ir *meisters*, es cienīto lasītāju ievēribu gribu griezt uz to, *kādā ziņā šis rakstnieks ir masters*... Stāsts «Laimes klēpī» ir ņemts gandrīz vārdu pa vārdam no vecu vecā «Vidzemes kalenderis uz to 1899. gadu...». Tur blakus gabaliņam «Jaunlaiku brīnums» lasām «Ievas laime». Un šī vecā «Ievas laime» Blaumanim izvērtusēs par «jauna virziena» stāstu «Laimes klēpī»... *Nabaga Rūdolfs Blaumanis ķēries pie svešas mantas* un «Vērotāja» izdevēju J. Veismani, kā vīru, kas negrib ākstīties, bezgala iegāzis.»

Tad, stāsta beigas pakalķēmodams, raksts iet tālāk: «Un nabaga Rūdolfis Blaumanis noliecas pār savas rakstniecības nespējas zārku, un viņa izrakstījusēs spalva noskūpstā veco Hekera kalendāru... Tāds ir Rūdolfa Blaumaņa «*jaunākā virziena jaunākais darbs*»... Kritiķu kungi, kas jūs apskatiet jaunus izdevumus: vērīgākas acis! Kad «Ievas laime» parādījās Hekera kalendārī, kas to slavēja? Kad Rūdolfis Blaumanis izdod to par savu «*jaunākā virziena oriģināldarbu*», tad dziedam mēs slavas dziesmas...»

Tik tālu «Dienas Lapa» un «Mājas Viesis». Tātad: es esmu uzsācis jaunu virzienu, šis virziens parādās svešas mantas pie-savināšanā, un šai ziņā es esmu meisters! Patiesība atklāta, man norauts liekais ģimīšs, tauta redz mani bālu kā kaļķi, un, ja Dr. Zālīšam kādā jaukā dienā būs nozudušas rīta kurpes, tad tā zinās, kur viņas vispirms meklējamās!... Patiešām, grūti palikt nopietnam pie tik aplamas un aklas ļaunprātības, kura noēnojas vēl melnāki pret tiem skaidrās cilvēcības un gaismas palagiem, kuros minēto avižu redaktors pastāvīgi staigā! Jā, es esmu šo stāstu zadzis! Mana spalva Hekera kalendāru, šo vectēvu mūsu rakstniecībā, ir «skūpstījuse» — sešus vai septiņus gadus no vietas! Kad man grūti gāja, slimojot ar plaušu kataru, un kad nebij neviena rakstniecības fonda, kas slimus rakstniekus atkal nostāda uz kājām, tad šis labais vecis bij mans atspaidis! Kok-neses mācītājs, cienījamais G. Hillnera kungs, man izgādāja pie šī kalendāra darbu un peļņu, un zem viņa vadības es kalendāra literārisko daļu sastādīju vairāk gadu no vietas. Gribēdams tau-tas visplašākām aprindām pasniegt ne vien skaidru valodu, bet arī ainas iz pašu dzīves, es līdzās tulkojumiem kalendārī liku nodrukāt arī vairāk manis paša sarakstītu stāstu. Viens no tiem ir «Ievas laime» jeb «Laimes klēpī». Caur to, ka viņam nepieliku sava vārda, es šo darbu *pats sev nozagu*, jo ar viņu, kā šais trijos gados dabūju pārliecināties, nav iepazīnušies pat mani tuvākie draugi. «Vērotājs» man viņu nu atdevis atpakaļ. Ka šī novele plūduse iz manas spalvas, tam par liecību der pirmā kārtā viņas stils. Kas tā neprot izšķirt, tam lai nāk palīgā aizrādījums uz šīs

noveles tuvo sakaru ar manu stāstu «Salna pavasarī». «Laimes klēpī» nav nekas cits kā «Salnas pavasarī» turpinājums. Kam ar to vēl nepietiek, lai griežas pie mācītāja Hillnera kunga Koknesē (Илф. рыб. Чп. ст. Кокенгузен). Beigās vēl pieminu Āronu Matīsa kungu («Rīgas Avīzes» redakcijā). Sastādidams savu «Rakstniecības rādītāju», Ārona kungs pieprasīja no manis kalendāri nodrukāto tulkojumu autoru vārdus. Atbildē piezīmēju, ka «Ievas laime» ir mans oriģinālstāsts. Es ceru, ka Ārona kungs to nebūs piemirsis.

Bet es saucu vienu liecinieku pēc otra, aizmirdams, ka pierādījumus dot nākas tam, kas apvainojumu uzstāda. «Laimes klēpī» ir sveša manta, es esmu to zadzis. Kur ir šī stāsta autors? Kur ir šīs svešās mantas īpašnieks? Vai Dr. Zāliša kungs par tādu tur Hekera kalendāru, pieņemdam, ka kalendārs *pats* to stāstu sacerējis? Ja Dr. Zāliša loģika to arī pieļautu, fakti tā neatļauj domāt. Zem stāsta virsraksta stāv: «Kāda latvieša sarakstīts.» Kas nu vienkāršāka lieta kā tā — mani noturēt par šo «latvieti», ja stāsts kaut kur citur parādās zem mana vārda? Bet «Kanta morāle, saskaņā vesta ar Dr. Zālīti no Dr. Zāliša», šim vienkāršam slēdzienam laikam stāvēja pretī. Tik daudz par to «zādzību». Kas zīmējas uz manas «rakstniecības nespējas zārku» un manu «izrakstījušos spalvu», tad laikrakstu lasītāji zina, ka kopš «Pēterburgas Avīžu» iznākšanas esmu bijis Pēterburgā un tur strādājis redakcijas dienas darbus, kuri mani kā rakstnieku nomāca. Ne ikkatram dota tik apskaužama enerģija kā Dr. Zālišam, kas ar sekmēm vada laikrakstus un vienu muižu un pie tam vēl ar sekmēm liek augsti mācītu vīru eksāmenus. Bet, vai mans talants jau guļ nespējas zārkā, to rādīs nākamība.

Bet ne par mani vien, arī par jauno mēnešrakstu «Vērotāju» skan «Dienas Lapas» un «Mājas Viesa» smieklī. «Vērotājā» uzņemts iz «vecu vecā» Hekera kalendāra mans stāsts! Vai viņš to drikstēja? Atbildi uz to ir devuse laikrakstu kritika. «Baltijas Vēstnesis» izteicās, ka stāsts esot ar meistera roku zīmēts; ar līdzīgu atzinību rakstīja «Rīgas Avīze» (nav man diemžēl pie rokas), un «Latviešu Avīzēs» R. Dēliņa kungs mani slavē pat

šitā: «Valoda tik skaista, stils tik glīts, tik izkopts, stāsta pavediens tik valdzinošs, ka, tikko beidzis lasīt, sāku atkal no jauna...» Dr. Zāliša vadītie laikraksti izsaucas patētiski: «Kad «Ievas laime» parādījās Hekera kalendārī, kas to slavēja?» Jā, kas lai to slavēja, jo kas to *pazīna*? To pazina tie «apakšējie simts tūkstoši», priekš kuriem kalendārs tiek drukāts un kuriem pietiek, kad viens uz otru pasaka: smuks stāsts! Bet «Vērotājs» to cēla priekšā tiem «augšējiem desmit tūkstošiem», kuriem ir kritiķi un avīzes. Ne Hekera kalendāra negludašais papīrs manu stāstu padarīja sliktāku, ne «Vērotāja» spīdošais — viņu labāku. Un vai pērle — atsaukdamies uz avīžu spriedumiem, iedrošinot lietot šo lepno salīdzinājumu — vai pērle, ja tā gulējuse darba rūķu cietajās rokās, vairs nav pērle, kad tā iekļūst pirkstos, kuriem tīri nagi un zelta gredzeni? Šinī gadījumā tā dabūjuse vēl sevišķu nospodrinājumu, jo es stāstu vietvietām esmu izlabojis un pat vienu trešdaļu gluži jaunu pierakstījis klāt. Ka šī trešdaļa ir taisni stāsta sākums, tas laikam ticis uzskatīts par visļauņāko zīmi. Jo čigāns jau arī zagtam zirgam izvilē zobus, par astes galu mazāk rūpēdamies.

Tomēr šāda pārdrukāšana «rasi» gluži nedzirdēts gabals? Ak, nebūt ne! Neilgus gadus atpakaļ «Austrumā» iznāca manas augsti cienītās darba biedrenes, rakstnieces Aspazijas sarakstīta garāka fantāzija — «Saules meita» laikam bija virsraksts. Šo pašu dzeju Dr. Zālīts maz gadu vēlāk pārdrukāja «Mēnešrakstā», kaut gan lasītāju aprindas bij tās pašas un ne tik stipri šķirtas kā manā gadījumā. Iznāca «Pēterburgas Avīzēs» tās pašas rakstnieces skaistais dzejols «Zārkā». Zālīts nekautrējās to uz karstām pēdām ievietot «Mēnešrakstā». Kad Zālīts to dara, tad tā ir viņa līdzstrādnieku cildināšana, jo viņu teicamos darbus nekad nevar nostādīt diezgan redzamā vietā. Kad tā dara kāds cits, tad tur tūlīņ vismazāk vajaga būt kriminālnozīgumam! Kad es vēl strādāju pie Dr. Zāliša, tad es biju viens no tiem, kuri «labāki par vislabākiem», tagad esmu literārisks lupatlasī, kas meklē, kur varētu ko nočiept. Man no Dr. Zāliša atstājoties, viņš nodievojās, šis man vēlējot visu labu. Melns uz

balta tā stāvēja viņa vadītās avīzēs. Daktera kungs! Turiet nu reiz vārdu un parādiet man savu labvēlību, mani atsvabinādami no kauna staba, pie kura jūs mani ar savas izlīdzinošās taisnības valgiem esiet piesējuši!

Es esmu galā ar to, ko jūtos piespiests sacīt. Bet es lasītāju pacietību izlūdzos vēl uz acumirkli. Es jau pieminēju, ka Hekera kalendārā nodrukāti vairāk manu oriģinālstāstu bez mana vārda. Tāpat «Pēterburgas Avīžu» feļetonā dažus dzejoļus un skices esmu ievietojis zem pieņemta vārda, kura te ar nodomu neminu. Es nebūt nekautrēšos šos darbus bez kaut kādas piezīmes vai izskaidrojuma izdot zem sava īstā vārda, kur un kā man patiks. Es nestāvu zem neviena aizbildniecības. Bet pret «Mājas Viesa» un tālākā nākotnē arī pret «Dienas Lapas» ķengājumiem izturēšos atkal ar līdzšinējo vienaldzību. «Man kann uns niedrig behandeln, nicht erniedrigen» — ar mums var necienīgi apieties, pazemot mūs nevar — liek Šillers Marijai Stjuart sacīt. Šī apziņa ir mierinājuse un apmierinās mani arī turpmāk.

1906

«HARALDS ELDGASTS»

Es viendien mūsu redakcijā iesacījos uz kādu biedri: «Latviešiem iznākuse jauna grāmata «Zvaigžņotas nakts» no Haralda Eldgasta.»

«Eldgasta? Vai no ārzemnieka?» biedrs iejautājās.

«Nē, no latvieša.»

«Nu, par ko tad viņš saucas par Eldgastu?»

Es nezināju, ko atbildēt. Jā, par ko viņš saucas par Eldgastu? Aizgājis mājā, pašķirstīju un palasīju pa grāmatas garo priekšvārdu, pa pašu grāmatu, bet tiešas atbildes un izskaidrojuma tur neatradu. Tomēr netiešu gan tur domājos uzgājis un diemžēl tādu atbildi, kas mani skumdināja. Autors mūsu mazajā literatūras aplokā brāžas iekšā kā jauns briedis: spītīgi paceltu galvu, spulgām acīm, gatavs uz cīņu un uzvaru. Grāmatas beigās viņš saulei uzdzied reibušu slavas dziesmu, un, ja mana mākslinieka sajūta manis pilnīgi nemaldina, tad visa jaunā rakstnieka staltā uzstāšanās liecina to vienu: arī es reiz būšu saule — pie mākslas debesīm!

Tāda uzticība un tomēr — Haralds Eldgasts!

Tas ir: «Es esmu pārliecināts, ka reiz būšu slavens, bet par latvieti tad manis Eiropa lai netur! Es esmu par lepnu, lai kā latvietis panākuma laurus sev sprāustu matos! Pasaulei būs domāt, ka piederu pie Bjernsonu, Strindbergu un Hamsunu jestri-skarbās cilts!» Proti, Eldgasts ir skandināviešu vārds. «Eld», cik man zināms, pa zviedriski nozīmē «uguns» un «gast» ir kaut kas spokains, bīstams. Tātad jaunais rakstnieks zem

zvedru maskas grib ieiet Olimpā, kā nelatvietis grib kārt savu vārdu pie zvaigžņu ragiem! Taisni tagad jauneklis ar kvēlojošu sirdi atklātības priekšā noliedz savu piederību!

Mūsu tauta ir apkrauta ar kaunu, un šo kaunu veiklas mēles un spalvas, simtkārt pavairotu, pasaulei pauž tālāk. Rīgā «Düna-Zeitunga» raksta par Baltijas huņņiem, Minhenē visā pasaulē pazīstamā «Jugenda» sniedz briesmu bildes un dzied nejēdzības par latviešiem, Drēzdenē Krimuldas mācītājs Skribanovics kāpj lielas baznīcas kancelē un sludina dievvārdus par Baltijas notikumiem, un Berlīnē vācu reihstāgā kāds grāfa kungs tautas vietniekiem matus ceļ stāvu ar stāstiem, kā latvieši šejienes dzīvjiem vāciešiem nagus no pirkstiem vilkuši nost un muižniekiem pirms viņu nogalināšanas locekļus pa vienam no miesas izrāvuši!

Ko šādā bēdu laikā jutis īsts tautas dēls? Tas pieslēgsies pie savas tautas, cik cieši vien tam tas būs iespējams. Viņa dvēselē svils vēlēšanās: kaut varētu iegūt vai visu pasaules slavu, lai tevi kā ar zelta sagšu varētu apsegt, kaut varētu tevi mazgāt baltu ar kaut ko lielu, varenu! Kaut no mana latviskā vārda izstarotu diženums un ietu pār pasauli un kaut no viņa slavas bez pārpratumā, tūliņ un tieši kristu atspīdums arī uz manu tautu! Ko taču saka tas ar «trīskārtēju tautas lāstu» apkrautais Andrievs Niedra savā «Zemnieka dēlā»? «Kas tad ir mūsu Latvijai, mūsu sērdienītei, kādēļ mēs viņu varētum mīlēt? Un tomēr taisni šā viņas tukšuma labad sirds silst priekš viņas. Taisni tādēļ, ka viņa tur tā stāv viena pate un neievērota ceļa malā, taisni tādēļ gribētos apsēsties viņai līdzās uz kailā akmeņa un spiest viņai sastrādāto roku, kamēr lūpas čukstētu tādus vārdus: mēs sade-ram kopā, mēs, likteņa pabērni, un mēs paliksim kopā. Es strādāšu no rīta līdz vakaram, es pūlēšos priekš tevis, es pildīšu tavus apcirkņus, es kaldināšu tev sudraba saktas, es meklēšu tev dzintara krelles. Jo nevienam pasaulē manis nevajag, tikai tev manis vajag. Neviena nepriecājas par manām tukšinieka dāvanām, bet tu priecāsies. Un tādēļ lai neviena cits nepušķo tavu augumu...» Un kā dzied Kaudzītes Matīss? Es atkārtēju jau viendien šai vietā nodrukātos pantus:

*Kur tautas vaiņags zeļ un zied
Un daudz kas tautai tuvu iet,
Tur ej gan līdz, bet atstatu
Un slēp, kas viņai esi tu.*

*Kur kauns un bēdas tautu spiež
Un maz, kas tautai līdzi cieš,
Tur nāc, lai glābējs mazs vai vēls,
Un teic, ka esi viņas dēls!*

Jaunais rakstnieks uz to visu varbūt atbildēs, ka tie ir šaur-sirdīgi un novecojušies tautībnieku uzskati, ka viņš savā dvēselē ir internacionāls, jūt plašāk, domā un raksta pirmā kārtā nevis priekš savas tautas, bet priekš cilvēces. Labi. Eldgasts taču zina valodas, kas nodomātas visai cilvēcei. Tās ir volapūks un Esperanto pasaules valoda. Par ko tad viņš sev neizraudzījās kāda volapūkiska uzvārda? Par ko taisni zviedrisku? Un, ja zviedrisku, kālab tad arī sava darba nepasniedza pirmā kārtā zviedriem, bet latviešiem? Vilis Purvīts kļuva par Vilhelmu Purvitu un aizgāja pie vāciešiem. *Lass fahren dahin!* Konsekventi rīkojoties, Eldgastam jāaiziet pie zviedriem.

Taču kāds iemetis starpā: ko tu nu tur runā, tev jau pašam ir vācu uzvārds, un bez tam — nav jau nemaz tik neparasti pieņemt svešu vārdu!

Jā, man pašam ir gan vācu uzvārds, bet tā es, kā Vāgners savu homunkulu, laboratorijā svīzdams, mākslīgi neesmu sabrūvējis, destilējis un filtrējis, bet tas man mantojums no vecā Matīsa Blaumaņa, un es pats jau diemžēl esmu 43 gadus vecs. Ja es būtu 20 gadus jaunāks, diezin kas tad tagad ar manu vācu uzvārdu notiktu.

Ir arī tiesa, ka atgadās, ka rakstnieki pieņem svešus vārdus. Bet ar retiem izņēmumiem patiesi lielie gari to nedara. Eldgasts taču juties ļoti apvainots, ja viņu likšu vienā rindā ar Marlitu (Eiženiju Jōns), Verneru (Elizabeti Birstenbinder) vai Gregoru Samarovu (Oskaru Medingu)? Pēdējais bij nodomājis ķerties

pie krieviskām vielām, un tad nu tam arī vajadzēja krieviska vārda. Bet, zinādams tikai vienu vienīgu krievu nosaukumu, proti, vārdu «samovar», viņš to ņēmis un pārgriezis par «Samarov». Zem šīs firmas tad nu viņš arī savu preci ir laidis uz vācu literāriskā tirgus.

Es sacīju, Eldgasts no Samarova tuvuma jutiesies apvainots. Viņš meklē sev diženākus kaimiņus. Viņš ar lielāko cienību cildina Nicši, Hauptmani, Po utt. un raksta angļu dzejnieka Wildes vārdu tā, kā angļi to apmēram izrunā: «Uailds», lai jel nerastos pārpratums un neviens nedomātu, ka Wilde, pēc viņa vācu vārda spriežot, ir vācietis. Mēs mīlojam tos, kuros mēs redzam piepildītu savu ideālu vai arī tikai daļu no tā, un cenšamies tiem kļūt līdzīgi. Jā, bet kuriem tad nu no šiem lielajiem ir mākslīgi komponēts, skanīgs sveštautas uzvārds? Kā izklausītos, ja Knuts Hamsuns sevi būtu nokrustījis par Džovanni Tambellini, Gerhards Hauptmanis sevi par Pjotru Kolbasņikovu, Dostojevskis sevi par Vilhelmu Finkelšteinu, Meterlinks sevi par Tsu-Veng-Šeng un d'Anuncio sevi par Visvaldu Zemzarīti? Vai ne, tad tā masku balle būtu pilnīga — bet arī nožēlojami smieklīga!

Es domāju, to atzīs arī Haralds Eldgasts. Tomēr negalvoju, ka tas netaisis tā ierobežojuma, ka tas smieklīgums pastāv tikai priekš cittautiešiem, bet pie laviešiem «tas tā nemaz nava». Jo šī nebūtu pirmā lieta, pie kuras tiek pieliktas divējādas mērauklas — speciāli latviskā un vispārderīgā. Ka ar tādu rīcību mēs sevi arvien no jauna nosēdinām pie tautu bērnugalda — vai tā jaunais rakstnieks tiešām neapzinātos? Un vai viņš neapzinājās arī tās lielās pretrunas, kad tas savu grāmatu iesāka ar teikumu par cīņu dēļ *patiesības* un jau uz tās vāka kaut ko zviedrisku bij *samelojis*?!

Par grāmatas saturu nodot pārspriedumu man nav iespējams, jo neesmu kritiķis. Bet arī tādām šimbrīžām jāklus, jo Eldgasts kritikas vispār neatzīst un no mums nevēlas. Tas novērojams no tā, ka tas mūsu avīzei nav piesūtījis recenzijas eksemplāru. Ar kādu lielisku nicināšanu tas par kritiķiem atsaucas,

liecina sekošie teikumi. Kritiķi ir ļaudis, «kuru maziskā skaudība un naidis cenšas aptašķīt dubļiem katru patiesu skaistumu. Priekš seklām plebeju dvēselēm, kuru dievs ir pūlis, nav nekā svēta... sevišķu naidu tie sajūt pret visu to, iekš kā tie instinktīvi nojaus sava maziskuma izpratēju...»

Kam būs tā kaula āda kā Zigfrīdam, kas pie šiem asajiem vārdu īleniem neievainodamies varēs pielikt roku? Teodor, vai tu uzdrošināsies?

Bet, kamēr atbilde no Olaines nebūs atnākuse, lasītājam jāapmierinās ar sausiem faktiem, ka grāmata ap 340 lappuses bieza, maksā divi rubļi un ar vāka un citiem zīmējumiem pušķota no Madernieka pasmagās rokas. Dāvāts šis darbs ir Angelikai — Jadvigai G. — «*Tev un saulei*».

KALPA VĪRA DZIESMAS

Ka pie mums vai ikkatrs dzejo, kas prot rakstīt, pārvēršot «latvju tautu dziedātāju» par «latvju tautu dzejotāju», tā pazīstama lieta. Bet, ka mums caur nepietiekošu izglītību un citiem nejēdzīgiem apstākļiem zūd daudz patiesu talantu, tas arī diemžēl patiesība, tam par jaunu apstiprinājumu lai noder sekošie dzejoliši, kurus man iesūtījis vienkāršs kalpa vīrs. Viņš kā rezervists pērnvasar no Ērgļiem tika aizsaukts zaldātos, un svešumā bēdas par sievu un bērnu meklējušas izteiksmi rītmiskā valodā.

PIEZĪME PĒTERA LĪCĪŠA STĀSTAM

«MELI UN MĪLESTĪBA»

Nesen «Latvijā» bij nodrukāti no Pētera Līcīša divi dzejoliši, kurus ievadīju ar piezīmi par sarakstītāja spēcīgo talantu. Kas man toreiz neticēja, to, cerams, pārliccinās sekošais stāstiņš. Tajā ir gan daudz stilistiskas neveiklības, bet nav jāpiemirst, ka

autors baudījis tikai parasto triju ziemu pagasta skolas izglītību, tajā arī, kā kokvilnas pavedieni pašautā vilnas vadmalā, ir atro-
namas dažas neistas grāmatu frāzes. Bet jāievēro, ka Licītis
savas estētiskās gaumes pavisam nav spējis attīstīt. Cik viņam
tās daba devusi, ar tik viņam bijis jāpietiek.

Kas zīmējas uz apstrādāto vielu, tad tā dažām vietvietām iz-
liksies par piedauzīgu. Es to neesmu sajutis. Latviešu caurmēra
puisis dzīvo tādu dzīvi, kādu Licītis, pats kalpa vīrs būdams,
tēlo; un, ja mēs Mopasāna «Boule de Suif» un visus citus rafinē-
tos stāstus smiedamies lasām un Zolā nepielūdzamo atklātību
varam baudīt, tad mums arī nav tiesības uztraukties par ne-
smalkumu attēlojumiem iz mūsu pašu tautas dzīves, it sevišķi
tad ne, ja tēlojumu ceļ priekšā ar tādu naivu vaļsirdību un pir-
matnējību, kā to Licītis dara.

ČARLSA DIKENSA «STĀSTS PAR DIVĀM PILSĒTĀM»

Ne ikkatru reizi ir tā, ka kāda rakstnieka lielai slavai iet
lidzteku arī publikas patiesas simpātijas ar viņa darbiem. Mode
bieži priekš kāda vīra prasa sajūsmības, un ļaudis to aiz liekuli-
bas dod. Dikenss no paša sākuma bijis lasītāju īstens mīlulis.
To pierāda vislabāk tas apstāklis, ka vēl tagad, 35 gadi pēc viņa
nāves, tas ne tikai Anglijā vien, bet arī Vācijā pieder pie vis-
vairāk lasītiem autoriem. Kā viņš savu slavu 1836. gadā ar «Pik-
vikiešu» klajā laišanu nodibināja, tā tā pastāvējuse līdz šai baltai
dienai. Visaugstāk tā gan bij pacēlusēs ap dzejnieka mūža otru
pusi un pēc viņa nāves, kad 12 gadu laikā no viņa darbiem An-
glijā pārdeva ap 4 miljonu eksemplāru.

Dikenss dzimis 1812. un miris 1870. gadā. Viņa tēvs bij jūr-
nieks, un bērnībā tam klājās tik grūti, ka tam pat pie lāga izgli-
tības nebij iespējams tikt. Kamēr viņa tēvs sēdēja parādu cie-
tumā, tikām zēns kādā preču pārdotavā taisīja saiņus. Tad viņš
iestājās pie kāda advokāta par skrīveri, nodarbojās vaļas brīžos

ar literāriskām studijām, mācījās stenografēt un piestājās pie kādas avīzes par reportieri. Kā tāds viņš izrādījās par tik izveicīgu, ka drīz kļuva par līdzstrādnieku pie dažādām avīzēm, kurās sāka laist klajā savas «Londonas skices».

Dikenss tēlo dzīvi ar meistera roku, vienalga, vai tā norit aristokrātu pilis, nabagu jumta istabiņā vai tumšos pagrabos, kur noziegums slēpjas. Kaut gan tas kā īsts dzejnieks katru figūru lasītāja priekšā cenšas nostādīt ar milestību, tad tomēr viegli noprotams, ka viņa simpātijas stāv zemāko un apspiesto šķiru pusē. Viņa stilā laimīgi kopojas atjauta ar dziļu sirsnību. Bez tam viņš savos labākos darbos ir priekšzīmīgs stāsta pavediena sarežģītājs un atšķetinātājs. Tikko ticis pāri drusku stieptam ievadam — savādībai, kas gandrīz pie visiem angļu rakstniekiem sastopama, — lasītājs ar katru nodaļu jūtas stiprāk valdzināts, līdz beidzot tas no stāsta personām šķiras kā no dzīviem pazīstamiem. Ar tādu meistarību starp citiem romāniem ir rakstīti «Bleakhouse», «David Coperfield» un «Tale of two Cities» jeb «Stāsts par divām pilsētām».

Šai stāstā rakstnieks mūsu acīm aizlaiž garām ainu iz Francijas atjaunošanas laikmeta. Mēs uz to jau pašā pirmā nodaļā tiekam sagatavoti, redzam to augam un uzvaram. Visas cilvēka kaislības pamostas un atron savus izteicējus, bet arī viss cilvēka dvēseles diženums parādās savā spilgtā baltumā. Nav nežēlīgāku sieviešu kā šī madāma Defarž savā patriotismā un atriebības kārē, nav neģēlīgāka nodevēja kā šis spiegs Barzads, bet nav arī krietnāka vira kā šis Šarls Darnejs, nav paš aizliedzīgāka klusa varoņa kā šis Sidnejs Kartons. Man šī figūra kļuvusi par vienu no mīlākām visā man pazīstamā literatūrā, un es esmu pārliecināts, ka arī «Latvijas» lasītāji no viņas citādi neatvadiesies kā ar dziļu, sirsnīgu sakustinājumu.

1907

PIEZĪME

Ka par šo atgadījumu prasa atklātu atbildi *nezinātājs*, to es pilnīgi saprotu. Bet, ka A. Ķ. (*Atis Ķēniņš*), kuram es vairākkārt šo lietu personīgi un nepārprotami esmu izskaidrojis, mani ar pieņemtu morālisku sašutumu liela lasītāju skaita priekšā no-
taisa par divkosi, tas mani pārsteidz. Te redzama rīcība, kādas es no *pedagoga* vismazāk biju sagaidījis.

1908

CIEN. REDAKCIJA!

Aizrādot uz Jūsu uzbrukumu «Latvijai» 124. numurā, man jāizsaka mana dziļa nožēlošana par to, ka arī mana slimība tiek izlietota par politiskas cīņas līdzekli. Lai novērstu katrus pārratumus, caur šo paskaidroju, ka mani materiālie apstākļi normālām vajadzībām pilnīgi pietiekoši (lai gan neesmu nekāds māju īpašnieks, bet tikai nomnieks); trūkst man līdzekļu tikai tagadējām ārkārtējām vajadzībām — slimības dziedināšanai. Turpretim no «Latvijas», kura savus pienākumus man pretim *pilnīgi* izpildījuse, prasīt, lai tā arī uzņemtos manus dziedināšanas izdevumus, nevar ne juridiski, nedz morālistiski. Bez tam manas slimības nopietnība parādījās piepeši un tikai vēl pēdējā laikā, tā ka nevienam nebij agrāk zināms, kādā ceļā to apkarot.

Lūgdams šis rindiņas nodrukāt Jūsu avīzes nākošā numurā, zīmējos augstcienībā

Rūd. Blaumanis

Brakos, 1. jūnijā 1908.

CIEN. RĪG. AVĪZES REDAKCIJAI!

Aizrādot uz Jūsu uzbrukumiem «Latvijai» Jūsu 125. numurā, man jāizsaka mana dziļa nožēlošana par to, ka arī mana slimība tiek izlietota par politiskas cīņas līdzekli. Lai novērstu katrus

pārpratumus, caur šo paskaidroju, ka mani materiālie apstākļi normālām vajadzībām pilnīgi pietiekoši; trūkst man līdzekļu tikai tagadējām ārkārtējām vajadzībām — slimības dziednāšanai. Turpretim no «Latvijas», kura savus pienākumus man pretim *pilnīgi* izpildījuse, prasīt, lai tā arī uzņemtos manus dziedināšanas izdevumus, nevar ne juridiski, nedz morāliski. Bez tam manas slimības nopietnība parādījās piepeši un tikai vēl pēdējā laikā, tā ka nevienam agrāk nebij zināms, kādā ceļā to apkarot.

Lūgdams šīs rindiņas nodrukāt Jūsu avīzes nākošā numurā, zīmējos augstcienībā

Rūd. Blaumanis

— ÜBER ALLEN GUTTEN IST RUH —

R. BLAUMAŅA ROKRAKSTI

Talak mēneša laikā ir iznācis divas
tulkotumus latīņu un citus rakstus, kuros mums atdala
kāds mūsu avīzes dienāts. Aļes ceram, ka lasītāji tos izlasīs
ar tādu pat interesi, ar kādu mēs tos vienu ar otru un ar ori-
ginālu salīdzinājam.

Pirmās latīniski to ir tulkojis Dr. J. Behers-Berlins, un
tas skan šādi:

*Omnes silvas, montes
Tegit atra nax,
frondes, nec igit folies
tercent, — nuda nax — —
Arē sūno lei
cupias sunt diu,
eben, eben — brevi
dormit et tu!*

Otrā latīņu tulkotāja, kā mums šķiet vienlaikus arī
izstāsts, autors ir Th. Vulpinus-Kolmārs:

*Vespera
Quiescent montium
Culminas
Folia
Vix atrius ira
Amicidae incant taliter?
Si mihi puer!*

R. BLAUMANN
ROKRAKSTI

**«ÜBER ALLEN GIPFELN IST RUH» —
LATĪŅU UN LATVIEŠU VALODĀ**

Tālāk minētos Gētes «Ceļinieka naktsdziesmas» divus tulkojumus latīņu un divus latviešu valodā mums atsūtīja kāds mūsu avīzes cienītājs. Mēs ceram, ka lasītāji tos izlasīs ar tādu pat interesi, ar kādu mēs tos vienu ar otru un ar oriģinālu salīdzinājām.

Pirmais latīniski to ir iztulkojis Dr. J. Behers-Berlins, un tas skan šādi:

*Omnes silvas, montes
Tegit atra nox,
frondes, nec non fontes
tecent; — nulla vox — —
Aves somno levi
captae sunt diu,
eheu, eheu — brevi
dormies et tu!*

Otrā latīņu tulkojuma, kas mums šķiet vienlaikus arī izjūtāks, autors ir Th. Vulpinus-Kolmārs:

*Vespera
Quiescunt montium
Culmina;
Folia
Vix aurae vox!
Aviculae tacent saltus!
Sit mihi mox!*

Pirmo tulkojumu latvešu valodā ir veicis diemžēl jau 1864. g. mirušais dzejnieks un rakstnieks Juris Alunāns. Tas skan sekojoši:

*Kur uz kalniem veros,
Viss dus,
Viss koku ceros
Ira kluss
Kā pamiris!
Vairs nedzied vis putniņu bari.
Gaidi, tu arī
Dusēsi drīz.*

Nākošā tulkojuma autors ir netālu no Rīgas dzīvojošais dzejnieks Rainis. Viņa tulkojums:

*Uz kalniem vakardzēsma
Jau dus,
Ik viena vēsma
Lapiņās klus,
Tikko tās skar;
Jau putniņi pārklīšos lien.
Gaidi, gaidi tik vien,
Drīz tu dusēsi ar'.*

*No vācu valodas tulkojusi
Anita Lapsa*

PIEZĪMJU GRĀMATIŅA

1. Notikums ar trim preciniekiem. Vilkate mirst (pēc kādas operas). 2 meitenes.
2. Kapa malā. — Buršana ar olām.
3. Divas mātes. — 2 bērni. — Nāve. — Aka.
4. Ļaunais gars. (Kāja.) Janka. Luga pabeigta [Neskaidri. Red.]

5. Ārlaulības dēls. Veltīgs upuris. — (Dieva griba — kļūt akl...)
6. Dvēseles glābšana un pagrimšana.
7. Kāpēc viņš nevarēja apprecēties.
8. Sāls gabals. Noindētais vīrs.
9. Šķērslis. (Bērnu slepkavība.) [Ar zīmuli pasvītrots]
10. Vienu pašu reizi. Runājošā cūka.
11. Zagļa dēls.
12. Kabatas pulkstenis.
13. Neglītā sieviete un naudas prēmija.
14. Nauda zeķē vai mātes padoms.
15. Lāsts pār pirmdzimto. Nolādētais. — Šēnbergs.
16. Čigānietes meita.
17. Viss ir pērkams. Gredzens.

No vācu valodas tulkojusi

Ināra Korsaka

1889. g.

1

Bazuls. 15 arklu virvē sasējis. Krogs uz stabiem. Pie Vana-
giem sasējis un aiznesis. Mazi stopiņi un radziņi. Gadu 60 atpa-
kaļ no vērša ragiem. Ļoti lieli vērši... Vienkoks. Liepas vai alkšņa
koka trauki bez stripām. Zārki no priedes un apses, siles modē
izcirsti. Katrs raka, kur iedomāja. Lapkas un cisas. Istabas krāsns
kā pirts jeb rijas krāsns. Skursteņu nebij. Cūkas un kazas... si-
vēni gāja istabā. Pirms 40 gadiem māte to vēl tika redzējusi.
1844. gads — bada gads. Pusedurvis ziemā vaļā. Vienkoča tines.
Vārša. Maltave. Rudzus māla krāsnī sēra un tad.

*Ropelnieki, Sutelnieki,
Tie bagāti vīri bij,
Visiem bija poda krāsnis,
Rīgā maize spīķerī.*

*Ērglenieši, Ogrenieši,
Tie bagāti vīri bij,
Visiem bija māla krāsns.
Saslieteņu (pieslieteņu) nami.
Nama vinde.*

Ēdiens. Vasarā. Brokasts. Maize ar šķīstām sutnēm un pienu.
Sutnes un biezu pienu kopā. Pusdienā milta putra. Svētdienās
zirņu putra. Gaļu dabūja 4 reizes par gadu. Ziemas svētkos.

Jaunā gadā. Jāņos un Miķeļos. Rudzu putra. Vakariņās miltu putra ar sūkalām un kazu pienu. Putrā kartupeļi ar visām mizām.

Bērnu kļaušināšana. Prāvests pastellēja miltu putru, bet neēda. Nevarēja ēst.

Barkavieši krusas gadā dzēruši brāgu. Latas māte mazgā bērnu, vilks, uz pusdurves uzlicis kājas, skatās.

Kaņepu piens. Veldes krēsls. Uz krēsla modi taisīts beņķis.

Meitiešiem bij sedziņa, *balta*, plata, cik jau audekls plats, dvieļa garumā. Pārpier *balta* audekla *circa* sprīdi plats. Meitas nelika pārpieru. Pārpieram priekšā uz pieres bij spices. Vēlāk uznāca mices. Mājā pašausis lakats.

Matus sievas un meitas nēsāja vienā bizē pitus un pārlaida tos par pārpieri un aizbāza aiz jostas, iepina galā diegus, pašaus-tas un pirkta bantes.

*Piecu brāļu māsa biju,
Pieci diegi matpīnē,
Man bij viens bāleliņš,
Rīgā pirkta matpiniņa.*

Jaku nebij. Uz krekla ar lielu apkakli tika nēsāti 1–3 lakati, kas tā ap kaklu tika aplikti, ka visus varēja redzēt. Pirmā lakatā iesprauda saktu.

Lamži zili, pelēki — kā vecai Liepenīšai redzēju. Arī tā: pakaļā 5 krunkas, priekšā gludi. Ar āķiem saāķējami. Piedurknes arī ar āķiem. Zem lamžiem lakats ap kaklu. Meitas nēsāja vaiņagus 4–1 pirksta platumā. Mājā gāja plikām galvām.

*Tam tēvam labi zirgi,
Kam jāļ meitas pieguļā.
Skaugām acis pušu plīsa,
Caur krūmiem veroties.*

Brunči balta lāpsala audekla, elkšņa mizās pervētas. — Bērza sula jāsaskābē un veci dzelži jāieliek tajā — melna perve tad. Elkšņu un oša mizas.

Puikām. Lieliem viriešiem bij garas, melnas stageres. Garus svārkus līdz papēžiem, gaišpelēkus jeb baltus, nātnus zv. sauca šūbas. Tās bij baltas.

Ādas paši ģērēja. Izlika rijā uz silta kula un apbēra ar pelniem. Un iesita mazus ķilišus, lai āda stāv izstiepta. Pastalas ar visu spalvu. Baznīcas pastalas no Rīgas. Ūzas baltas: bez pogām, ar runkām. Galdu nebij. Uz ecēšas vēla vadmalu. Kad skroders šuva, tad bērni uguni turēja. Veclaiku vāgi. Liepu lūki — krija. Orts — 30. c. Kvarts.

Skostas pavasarī tika ēstas no bērniem — skābenēs. Kad svešs ienāca, tad bērni zem gultas vai krāsnī.

Lopu neapraka, kad nosprāga. Daudz ogu, sēņu, kaulu. Tai tiesā, kur vilkate apbērnojās, viņa neesot jēru etc. kodusi. «Vilk, še tabaks!»

Dālderis = 125 circa

Pimberis = 7 ½ kap.

Orts = 30 kap.

1 māрка = 3 kap.

Muižā par 1 r. 10. st. spirta.

Teļāda maksāja 1 māрку līdz 5 mārk.

Stops brandvīna 5 māрку. Alus kannā (spainīts ar vāku) saņēma sevī (1 ½–2 stopi). Maksāja māрку. Stops. Pusstops. Stops als = petuku = 1 ½ kap. Petuks = vērđiņš.

Tuteņus glabāja aiz sietavas. «Kālites». Kad zirgu siļu koku cirta, tad ar cirvja pieta kokam nesita, bet papriekš 3 reizes noglaudīja. Kad piedzima kumeļš, tad saimnieks to 3x noglaudīja ar roku. Tad tas negrauzā valgu. Kas ap pusnakti dzimst, tam iedodas melni zirgi un melni lopi.

Sazāļot zirgu, lai vilki neēd. Kumeļa maitu, vectēvam piederošu, vilki neēda, govys maitu gan — sazāļots.

*Tēvs mani nosita,
Māte apēda,
Izmeta kauliņus
Pa pirts lodziņu.*

DIENASGRĀMATA

1898. gada marts

10. Pirmie cīruļi.
21. Kokos piestiprināti strazdu būrīši.
22. Svētdiena. Migla. Maz sniega. Lasu Ļermontova «Mūsu laika varoni». Vakar pabeidzu joku lugas 2. cēlienu.
25. Vakardien no rīta lietus, vakarā sniegs.
26. Šausmīgs negaiss. Debesis ar zemi jaucas kopā.
Atkal stipri iekaisu dusmās, jo māte Melnā Arvida vietā aizsūtīja slimo Puiku. Mani milzīgi kaitina loģikas trūkums vienkāršās lietās: divi spēcīgi, veseli zirgi stāv stallī, bet trešajam slimajam zirgam ir jābrauc. Tomēr man būtu vajadzējis savaldīties.
27. Pabeidzu lugas «Bez galvas» 3. cēlienu. Saulains, vējains laiks.
28. Sokrats arī ir ticējis sapņiem. — Pagājušajā naktī es redzēju sapnī, ka Vilciņš ir paņēmis savu lādīti un grib iet.
31. Šodien plkst. 6 pēcpusdienā pabeidzu savu joku lugu «No saldenās pudeles» (Bez galvas). Pēdējais cēliens patiks.

1898. gada aprīlis

5. Lieldienu svētdiena. Vakar vakarā uzrakstiju «Andara lūgšanu». Cerams, ka cenzors to nesvītros.
11. Vakar viss bija balts no sniega. Šodien atkal viss sniegs ir nost. Vakar pabeidzu «Ievas laimi».
19. Dzirdēju kūkojam dzeguzi.
27. Vijolītes, anemones, lakači. Bērzi kļūst maigi zaļi. Pīlādžiem ziedi kā baltas sveces. Kļavas jau pumpuros. Pirms pāris dienām redzēju bezdelīgas.
29. Pļavas jauki zaļas. Bērzi brūngani zaļi.

1898. gada maijs

3. Saulainās vietās gaiļbiksītes.
4. Tūlīt ziedēs ērkšķogu krūmi.
5. Vakarā pirmo reizi [redzēju] griezi.
7. Sāk ziedēt ķirši. Vijolītes jau noziedējušas. Zied māl-lēpes. Jāņogu krūmi ziedos. Zied upenes.
11. Viss spilgti zaļš. Vakar lija.
16. Jau vairākas dienas kā zied ķirši, tad augļu koki. Bumbieres sāka ziedēt nedaudz vēlāk kā ābeles.
29. Jau vairākas dienas zied pīlādži. Zied dārza zemenes. Meža zemenes sāk ziedēt agrāk. Mežrozītes ir jau pumpuros.

1898. gada jūnijs

3. Baltajām rozēm ir pumpuri. Jasmīni arī sāks ziedēt. Sarkanās rozes vēl nedaudz kavējas.
5. Zied baltās un sarkanās rozes. Arī jasmīni zied, bet vēl ne pilnīgi.

*No vācu valodas tulkojusi
Anita Lapsa*

Augusts 1899

19. Šodien iepazīnos ar Kārli Būmani. Zēns, no kura kas
iznāks.

Oktobris 1900

24. Atsauca augšējo spriedumu. Dzer un — milē (eife-
mistiski runājot).

RŪD. BLAUMAŅA PAŠRAKSTUROJUMS

Kādas īpašības tev patik pie vīrieša visvairāk?

Miesas spēks. Dzišanās pēc saprātīga mērķa.

Kādas pie sievietes visvairāk?

Sirdslaijnība. Skaistums. Čaklība.

Tava mīlākā nodarbošanās?

Paklausīties, kad mani slavē.

Ko tu turī par laimi?

Kad esi neglīts un tomēr tieci milēts tevis paša dēļ.

Kādu dzīves uzdevumu tu uzskati par labāko?

Būt visam labam par ceļa rādītāju.

Kas tu vēlētos būt, ja nebūtu tas, kas esi?

Zemnieks, pilns spēka un inteligents, bet ne izglitots.

Kur tu vēlētos dzīvot?

Tur, kur egoisms valda savā vismaigākā formā.

Kad tu vēlētos būt dzīvojis?

Nekad.

Ko tu turī par nelaimi?

Būt nesaprasts jeb nomocīts no tiem, kurus es mīlu.

Kas tava galvenā rakstura īpašība?

Energijas trūkums.

Tavi mīļākie rakstnieki?

Ģēte, Šillers, Dikenss, Rozegers, Turgeņevs, Apsišu
Jēkabs.

Tavi miļākie gleznotāji un skulptori?

Rotmans, Rihters, Plečs.

Tavi miļākie komponisti?

Šopens, Vāgners (Tanheizera priekšspēle, Loengrins,
Parsifals).

Tava miļākā krāsa un puķe?

Gaišrozā. Balta fuksija. Rezēda.

Tavi miļākie vēstures varoņi?

Perikls. Sokrats. Alkibiads.

Tavas miļākās vēstures varones?

Mesalina. Kleopatra. Katrīna 2.

Tavi miļākie raksturi dzejā?

Sidnejs Kartons (Dikensa «Divas pilsētas»).

Hamlets. Grāfs Trasts (Zūdermaņa «Gods»).

Tavi miļākie krustamie vārdi?

Jānis. Maija.

Kādus vēsturiskos raksturus tu neieredzi?

Visus netaisnos.

Kādas kļūdas tu vispirms attaisnotu?

Tādas, kas izdarītas mulķībā.

1887

TEĀTRA RECENZIJAS

Gandrīz ar tādu pašu nepacietību, ar kādu Rīgas vācu teātris jau gandrīz pusgadsimā bija atkāpšis no Latvijas, šoreiz publikas garšija savēlā atkalatvēršanu. Gan vienā, gan otrā taču bija nūkūstais pārmērīgais, kas ir un ir mūsdienu daļu interesu, pārmērīgais, ātri tik līdzīgs, bet savas iekšējās cēlonos tomēr tik atšķirīgs. Tais pašos mēros ir audzis vācu teātris, krāsīgāks un bagātāks nekā jebkad agrāk, savas vecajās telpās šķiet atkāpšis latviešu skatuve, īpatniskāka un bagātāka nekā iepriekš. Taču vācu spēles tempa pārvērtību gūstot cēlonis bija nācīgs elements, turpināt latviešu skatuves pārveidošanos veicināja un izraisīja draudzīgi elementi. Šī priecīgā doma notiek ietilpšinojā, tā notiek dēvētā savu ieguldījumu pārliecīgā vāciskuma, kas aizvairā šo redzand būv pārveidā daudzgaldāno publiku Latviešu biedrības namā, kurā bija atpildīts līdz pēdējai vietai.

Svētkus ievadīja Eversberga kunga jūsmīgi sacēstais, bet Virda jūdzes pārkāpumi un bez vajadzīgās degsmes norādītais prologs, kurā tika izteikta pateicība visiem, kam kādā mērā nopelnījis latviešu teātra atkāpšanās, ir starp arī to balstotāji *Rīgas pilietim*. Uzrunā iekrāja Dieva, arī ģeizanu. Kad bija atkāpšis un sveiktā ievēroja, sākas izrāde ar šo atkāpšis izvesto poraļāto tautas lugu «Mātes synība». Kad gan lugu tās pirmuzveduma režis jū esam apsprieduši, šodien to izrādāsim atkāpš. Tā ir lokalizēta vācu tautas luga. Lokalizācija tomēr palikusi pašmā, kas daļēji

Ģēte, Šillers, Dikenss, Rozegers, Turgeņeva, Apstīn
Jelkova.

Tavi mīļākie gleznotāji un skulptori?

Rūdolfs, Rihards, Pēteris.

Tavi mīļākie komponisti?

Šopēns, Vāgners (Tannhauzera priekšspēle, Lēngrins,
Parafāls).

Tava mīļākā krāsa un pūķis

Gaismrozā.

Tavi mīļākie vēstures varoņi?

Perikls, Sokrats, Alchibiads.

Tavas mīļākās vēstures varoņenes?

Mesalīsa, Kleopātra, Fātima 2.

Tavi mīļākie raksturi dzejā?

Sidrejs Kartons (Dikenss «Divas pilsētas»).

Hanness, Grāfs Trasts (Zanderunga «Goda»).

Tavi mīļākie kristāmie vārdi?

Jana, Marija.

Kādus vēsturiskos raksturus tu piecērdi?

Viss netaisnais.

Kādas kļūdas tu visvairāk atzīst?

Tas, kas izdarītas mūķībā.

1887

LATVIEŠU TEĀTRIS

Gandrīz ar tādu pašu nepacietību, ar kādu Rīgas vācu iedzīvotāji gaidīja Pilsētas teātra atklāšanu, latviešu publika gaidīja savējā atkalatvēršanu. Gan vienā, gan otrā taču bija notikušas pārmaiņas, kas te un tur modināja dziļu interesi, pārmaiņas, ārēji tik līdzīgas, bet savos iekšējos cēloņos tomēr tik atšķirīgas. Tais pašos mūros ir atdzimis vācu teātris, krāšņāks un bagātāks nekā jebkad agrāk, savās vecajās telpās atkal atklāta latviešu skatuve, tāpat skaistāka un bagātāka nekā iepriekš. Taču vācu mākslas tempļa pārvērtību galīgais cēlonis bija naidīgs elements, turpreti latviešu skatuves pārgrozības veicināja un izraisīja draudzīgi elementi. Šī priecīgā doma noteikti ieliksmoja sirdi, tā noteikti deva savu ieguldījumu pacilātajā noskaņojumā, kas aizvakar acīm redzami bija pārņēmis daudzgalvaino publiku Latviešu biedrības namā, kurš bija aizpildīts līdz pēdējai vietai.

Svētkus ievadīja Esenbergā kunga jūsmīgi sacerētais, bet Vītola jkdzes pārāk klusi un bez vajadzīgās degsmes norunātais prologs, kurā tika izteikta pateicība visiem, kam kādi nopelni pie latviešu teātra atklāšanas, to starp arī to balstošajai *Rīgas pilsētai*. Uzrunai sekoja «Dievs, sargi ķeizaru». Kad bija izskanējusi arī svētku uvertīra, sākās izrāde ar šeit atkārtoti uzvesto populāro tautas lugu «Mātes svētība». Kaut gan lugu tās pirmuzveduma reizē jau esam apsprieduši, šodien to iztīrāsīm sīkāk. Tā ir lokalizēta vācu tautas luga. Lokalizācija tomēr palikusi pusratā, kas dažviet

stipri mazina šīs visumā pie labākajiem latviešu skatuves darbiem pieskaitāmās lugas iespaidu. Ko, piemēram, nozīmē Marijas un Pētera lēkāšana koncertā pie Hohdorfas grāfienes? Nav iedomājams, ka divi jauni latvieši no laukiem augstāko aristokrātu sabiedrībā atļautos tādas vaļības. Turklāt Marija skatuves šaurībā savai nākamajai vīramātei būtu varējusi nomīt kājas. Sazin kāpēc abi, kad Marija apsolās nodziedāt kādu laucinieku dziesmu — lokalizētā tautas lugā tās varētu būt vienīgi latviešu tautasdziesmas —, latviešu ausis piebārsta ar svešām skaņām? Pēc lugā veikli ievītās Hendeļa ārijas un Jurjāna «Egles» kāda dziesma no raženā un skaistā latviešu tautasdziesmu pūra būtu iedērējusies daudz labāk nekā ganu mūzika. Tā kā tas nav noticis, mums jājauc: kālab Marijai mugurā bija tautas tērps? Tāpat grāfam Artūram piektajā cēlienā Marijas roku vajadzēja lūgt stāvus, nevis uz ceļiem. Šai zemē nelabprāt metas ceļos, un vismazāk jau nu to attēlotajos apstākļos darītu grāfs. Tikpat maz pie mums ir parasts krist ģibonī, kā to darija Marija. Baltijas meitas vispār — un latviešu jo īpaši — ir nesamierināmas ģiboņu pretinieces. To zina arī vienkāršais vīrs no galerijas, tāpēc viņš smējās, kad Marija vienā laidā stiepās gar zemi. Ja bez ģibšanas aizvakar izrādītajā lugā nu nekādi nevarēja iztikt, tad vienreiz Marija gluži labi varēja ieslīgt krēslā, un proti, kad viņa pa logu redz grāfa kāzu gājienu. Šī ļimšana bija vēl jo komiskāka, kad skatītājs, redzēdams Pētera uztveršanai izstieptās rokas, turpmākam jau bija sagatavojies.

Pārejot pie atsevišķu tēlotāju veikuma, jāatzīst, ka Vītola jaunkundzes Marija nebija gluži apmierinoša. Jaunajai dāmai ir patikama balss, kuras iespaidu mazina nedaudz monotonā izpildījuma un akcentēšanas maniere. Arī žestiem trūkst vajadzīgās noteiktības, kas sevišķi duras acis monologos. Runājot monologu, Vītola jkdze gandrīz vienmēr paceļ acis pret griestiem, un tas neizskatās labi. Ar dabisku sirsniību Vītola jkdze skaitīja vakara lūgsnu, tikpat labi viņai izdevās

ārprāta ainas. Tikai pēdējā cēlienā viņa šķita par stīvu. Brigaderu-Maijas kundzei labi padevās Kates tēlojums. Jauko dziesmu dēļ mēs jaunajai zemniecei neņemsim ļaunā, ka viņa mūs tā pārbiedēja, parādīdamās uz skatuves ar briesmīgu sviestmaizi. Kaut arī tas varbūt nenāks par labu viņas veselībai, mēs viņai tomēr ieteiktu to apēst *vienai* un Pēterim nedot, jo komiskā iedarbība, ko ar to panāk, nepavisam neatsver nopietnās atvadu ainas traucējumu. Graudiņa jkdzes grāfiene Hohdorfa ne vienmēr spēja mūsos uzturēt ilūziju, ka mūsu priekšā tiešām ir augstdzimusi dāma. Tas pats attiecas uz viņas dēlu Artūru, Strautiņa kungu. Mēs apskaužam šo kungu redzes spēju dēļ, jo viņš vakara tumsā spēj izlasīt vēstuli, stāvēdams ar muguru pret gaismu. Rozentāla-Krūmiņa kungs ļoti labi spēlēja Šēntauu. Arī tais vietās, kur nebija jārunā, viņš spēja saistīt ar tēlojumu bez vārdiem, piemēram, koncerta laikā. Vārnas kunga tēlota Pēteris bija varen žirgts, tikai mazliet par daudz plātījās ar rokām. Mācītāja (Upmalnieka kungs), rentnieka (Laumas kungs) un viņa sievas (Andrejevskā jaunkundze) lomām bija atbilstoši tēlotāji.

*No vācu valodas tulkojusi
Irēna Gransberga*

LATVIEŠU TEĀTRIS

Otrajā teātra vakarā Latviešu biedrībā tika uzvesti trīs draiski viencēlieni *«Priekš pusnakts»*, *«Apgāztā sālņica»* un *«Nieka bārzdas dēļ»*. Pirmajā lugā vispārliedcinošākais bija Franča kunga būvdarbu vadītājs Brēmers. Viņa meitas Idas lomā debitēja Stiprā jaunkundze, kas bija samērā droša un no kuras var gaidīt patīkamus pārsteigumus. Stīnusa (Strautiņa) kunga arhitekts Reinvalds diemžēl mocījās ar vāju atmiņu, lai cik komisks viņš būtu citādi. Stīnusa kungs zina, kā šo trūkumu var novērst! *Rozentāla-Krūmiņa* kungs

nelielajā barona Ebersberga lomā nebija turējis par vajadzīgu kārtīgi nogrimēties. Šķita, ka viņš tāpat vien iekaisījis sev sejā sauju pūdera. *Rodes-Ēbelinga* kungs otrajā lugā lieliski tēloja Klusiņu. Cerams, mēs šo mākslinieku drīz vien atkal redzēsim kādā lielākā lomā. Jaunā laulātā pāra Līzes un Friča Apšu lomām bija piemēroti tēlotāji Vītola jaunkundze un Ozoliņa kungs. Vīra glīto izskatu gan būtu vēl vairāk pušķojis kāds bārdas skumšķis. Trešajā lugā «Nieka bārdas dēļ», ko Brigaderu-Maijas kundzes pēkšņās slimības dēļ rādīja ieplānotās operetes vietā, parādījās figūra, kurai saskaņā ar zālē piestiprinātajām lapiņām bija jābūt bārddzinim. Mēs tomēr līdz pat šim brīdim esam pārliecināti, ka tas bija no kāda kviešu lauka atvests putnubiedēklis. Varam iedomāties, cik augstās domās latviešu teātra vadība ir par skatītāju gaumi, ja atļaujas rādīt tamlīdzīgus ķēmus. Tikpat atbaidošā kā šī figūra bija visas citādi jaukās lugas valoda. Kurš ķinietis to visu ir pārtulkojis latviski? Negribējās ticēt savām ausīm, dzirdot tādus teikumus kā: «Tu gan maz *pie mums* būsi domājis (*Du wirst wohl wenig an uns gedacht haben*); vai tu tik tāli gribi *dzīt* (*willst Du es soweit treiben*); bez darba, bez *izskata* (*ohne Arbeit, ohne Aussicht*) etc., etc.! Bez pamatīgas caurskatīšanas šo darbu vairs nedrīkstētu izrādīt. Mihelsona jkdze bija apmierinoša Vītola kundzes lomā, tikai mīmika varēja būt pārliecinošāka. Akmentiņa jkdze savukārt gluži izveicīgi tika galā ar viņas meitu Katiņu. Pārējās lomas visās trīs lugās tika nospēlētas visumā labi.

No vācu valodas tulkojusi
Irēna Gransberga

LATVIEŠU TEĀTRIS

Gandrīz izpārdotajā Latviešu teātrī aizvakarvakarā tika izrādīta *Karla fon Holteja* «Lenore», ko tulkojis un — diemžēl — lokalizējis, resp., pārstrādājis, Jaunzems. Mēs sakām

diemžēl, jo lugas drūmais, satriecošais iespaids noteikti būtu vēl spēcīgāks, ja fonā nebūtu tiešās pagātnes un notikumiem nebūtu varmācīgas, virspusīgas lokālas nokrāsas, īsāk — ja būtu parasts tulkojums. Lokalizēšana nav nemaz tik viegla lieta un darāma vai nu pamatīgi un apdomīgi, vai nemaz. — Uzvedums bija labs. Titullomu ļoti iespaidīgi spēlēja Vītola jkdze. Daži momenti ārprāta ainā viņai padevās izcili labi. Lai atceramies kaut vai kļīstošo skatienu, sērīgi saldo smaidu, ar kuru viņa saņem mātes ligavas vainagu. Pēdējo kopumā apmierinoši tēloja Graudiņa jaunkundze. Tomēr mums šai dāmai jāaizrāda, ka, spēlējot māti, viņai jāizskatās vecākai. Mīmiku Graudiņa jaunkundze, šķiet, neuzskata par svarīgu. Tiešām patikamu iespaidu atstāj Ozoliņa kunga Viļums. Taču šad un tad viņam pietrūkst vajadzīgā izteiksmes siltuma, tāpat būtu vairāk jāizceļ mainītā izturēšanās pret Fatimu. Akmentiņa jkdze šīs bagātās turcietes lomā mums nepatika tik labi kā parasti. Nevar jau prasīt, lai mundrajai mīlētājai padotos arī kaislibas valodas skaņas. Tikpat precīzi kā dzīvē Brigadera kungs attēloja veco, ar podagru slimo baronu; mācītāja (Jansona kungs) un Ali Mustafas (Rozentāla-Krūmiņa kungs) lomas tāpat bija drošās rokās. Lepševica kungs Valheima lomā publiku vairākkārt iepriecēja ar tikamu dziedāšanu. Doma par lugas nobeigšanu ar apoteozi bija laba un guva vispārēju atsaucību.

*No vācu valodas tulkojusi
Irēna Gransberga*

LATVIEŠU TEĀTRIS

Trešdien Latviešu biedrībā bija ļoti garlaicīgi. «Kā tu man, tā es tev» ir muļķīgs gabals, viencēliena komēdija, kuras uzvedums Latviešu teātrī nav izskaidrojams nedz ar tās diviem vai trim neveiksmīgiem jokiem, nedz ar pareizu valodu, nedz ar vēl kādām citām vērtībām. Protams, pagaidām ir un paliek negrozāms fakts, ka latviešu skatuvei ir

jāsamierinās ar aizguvumiem no svešiem literāriem darbiem, bet kāpēc gan tulkošanai izvēlēties visgarlaicīgākās lugas! Teātra komisijai laikam gan pienāktos ne tikai pieņemt un ļaut uzvest tulkotās lugas, bet gan p a š a i izvēlēties lugas, izriķot un stingri pārbaudīt to tulkošanu. Tad gan neizietu cauri tādi joki kā, piem., joks ar ragiem, kuru noteikti nesaprata neviens, kurš runā tikai latviski, kā arī daudzās valodas kļūdas. — Šķiet, Teātra komisijai jau tajā pašā vakarā būs kļuvis skaidrs, ka ideja saistīt teātra uzvedumu ar — l a i a r i s l a v e n a — iluzionista uzstāšanos u. tml. bija kļūmīga, un tā būs mācība nākotnē.

*No vācu valodas tulkojusi
Ināra Korsaka*

LATVIEŠU TEĀTRIS

Laronža «Labdarīgās sievas» latviešu publikai neliekas īpaši pievilcīgas laikam gan tāpēc, ka šajā komēdijā tiek izklāstīti sabiedrības ļaunumi un nebūšanas, kurus latvietis nepazīst un par kuru pelšanu viņam tāpat nevar būt nekādas intereses. Bez tam nav jau arī diez cik pateicīgs uzdevums tēlot personas, kas sirgst ar pārāk lielu labdarību, kā arī tādus cilvēkus, kuriem šīs labās īpašības pārpilnība liek ciest līdzī. Tādos gadījumos interese koncentrējas tikai uz pārējām tīri komiskām figūrām. Tā notika arī aizvakardienas «Labdarīgo sievu» uzvedumā. Ar vētrainiem aplausiem pelnīti tika apveltīts pirmām kārtām Vārnas kungs, kurš ļoti jauki notēloja Hūbertu. Īpaši mēs gribam izcelt viņa skaidro izrunu, jo citi tēlotāji ne vienmēr papūlējās runāt skaidri. Tikpat labs bija Rozentāla-Krūmiņa kungs Hansa Vernera lomā. Jansona kungs būtu bijis pavisam labs majors, ja vien kvēlas mīlestības skatos viņam nepietrūktu elpas. Ozoliņa kungs Emīla fon Prasa lomā bija īsti vietā. Ja Graudiņa jaunkundze turpmāk grib, lai viņu uzskata par šī jaunā kunga

māti, tad viņai jāklūst vismaz desmit gadu vecākai. Citādi viņa spēlēja apmierinoši. Ja Vītola jaunkundze ar savu izrunu nebūtu sabojājusi labo iespaidu, kādu rada viņas āriene, tad no viņas visādā ziņā būtu iznākusi ļoti jauka ādas izstrādājumu tirgotāja Mepsela kundze. Taču Vītola jaunkundze ir piesavinājusies tādu runas veidu, kas ļoti kaitina. Bieži viņa atsevišķus vārdus izrunā ar patosu, kāds nebūtu pieļaujams pat traģēdijā, jo tas nav motivēts. Komēdijā tas nepavisam neizklausās labi. Tāpat mēs jauno dāmu brīdīnām no nemotivētas acu pacelšanas. Toties Akmentiņa jaunkundze tēloja Annu brīnum jauki. Tauriņa jaunkundzes Marta Šteina nebija pietiekami pārliecinoša. Jaunā dāma gandrīz nemaz nežestikulēja. Viņas labā roka gandrīz visus četrus cēlienus karājās gar sāniem kā triekas ķerta. Vēl mēs gribētu minēt mazo Mihelsonu, kurš apbrīnojami veikli un droši nospēlēja jauno Jūliusu.

*No vācu valodas tulkojusi
Ināra Korsaka*

LATVIEŠU TEĀTRIS

Purvainim, turīgam Kurzemes saimniekam, ir daiļa meita, kurā ieskatījies viņas bērnības draugs un brālēns Krastiņš. Būdams drusku bailīgs pēc dabas, viņš nevar sadūšoties, lai atklātu savu mīlestību, tomēr cer, ka latviešu studentu labā rīkotās teātra izrādes laikā radīsies izdevība. Viņš, raugi, izrādē piedalās milētāja lomā, un viņa dievinātajai Amālijai būtu jāspēlē milētājas loma. Lai dabūtu viņas piekrišanu, skolotājs, pie kura notiek mēģinājumi, Krastiņš un students Veinbergs dodas uz Purvaiņiem. Veinbergs, saprotams, uz karstām pēdām iemīlas Amālijā. Un Amālija savukārt Veinbergā. Krastiņš, sāncenša apdraudēts, mudina tēvu, lai viņš pastāsta Amālijai par Krastiņa jūtām. Vecajam tas nav pa prātam. Viņš ir lasījis «Marino Marinelli», «Belgradas rozi» un citus skaistus gabalus; viņš ir smēlies gudrības grāmatā par

labo toni un tāpēc zina, kas pieklājas. Krastiņam sava sirds «Mālitei» jāatklāj pašam. Kamēr šis nu, mācīdamies runu un iemezdams pa čarkai, gatavojas svarīgajam solim, nesagatavotais Veinbergs viņam aizsteidzas priekšā, roku rokā ar Amāliju viņš stāv pārsteigtā tēva priekšā, kas pārīm, protams, dod savu svētību. Tāds isumā ir aizvakar latviešu teātrī pirmoreiz ar puslīdz labiem panākumiem izrādītās *J. Berga* triscēlienu joku lugas saturs: «*L a t v i e š u s t u d e n t i e m p a r l a b u*». Purvaini ļoti labi spēlēja Jurjāna kungs. Tādu gaisagrābsli, par kādu Vārnas kungs pārvērtis savu Kras-tiņu, mums laukos nav gadījies sastapt, bet, tā kā viņš publiku ļoti uzjautrināja, tad arī mēs cietisim klusu. Jansona kunga students bija kokaina figūra. Jansona kungs bija slikti mācījies, un šī iemesla dēļ runai, kas bija vērsta pret bezjēdzīgi dibinātajām biedrībām un zaļumbalļu nerātnībām, nebija cerētā iespaids. Pārējie tēlotāji no savām bālajām lomām centās izveidot, ko no tām varēja izveidot. — Jaukajā *Alu-nāna* viencēlienā «*Icigs Mozes*» titullomu ļoti labi spēlēja Dubura kungs.

Nobeigumā gribētos kaut ko bilst par «latviešu studentiem par labu». Vācu teātris iepriekšējos gados politehnikuma studentiem piešķīra dažus atvieglojumus, piedāvādams biļešu cenu atlaides. Vai arī Latviešu teātrim nevajadzētu tāpat rīkoties ar latviešu studentiem? Katrā ziņā, un Latviešu teātra komisija saņemtu milzu pateicību par šādu pazeminājumu «latviešu studentiem par labu»!

*No vācu valodas tulkojusi
Irēna Gransberga*

LATVIEŠU TEĀTRIS

Aizvakarvakarā latviešu teātrī tika uzvesta jau senāk izrādītā tautas skatu luga «*Marijane*». Izrāde nebija sasteigta, par to liecina apstākļi, ka luga tika pieteikta jau pirms pusotras nedēļas, bet kādas tēlotājas slimības dēļ atkal atcelta.

Tieši tāpēc jo vairāk pārsteidza dažu tēlotāju lomu nezināšana. Visvairāk to varēja manīt pie Brigadera kunga. Pārlietu bieži viņš apstājās pusvārdā. Pats par sevi saprotams, ka jau tā nepateicīgā Apiani loma no tā nekļuva interesantāka. Brigadera kungs arī pārāk klusi runāja. Ļoti cienīga, tikai runā un stājā pasalta bija Bisenieka jkdzes grāfiene Busjēra. Nenožīmīgo viņas brālēna lomu veiksmīgi nospēlēja Ozoliņa kungs, tāpat Bertrāna un viņa ļaunā gara Remī lomas Stīnusa un Rozentāla-Krūmiņa kungi. Tomēr mums likās, ka pēdējais dažās ainās pārāk vilka uz nelabā pusi. Titulloma Vitola jkdzei padevās izcili. Jauno aktrisi vairākkārt izsauca un apveltīja ar *Bouquets*.

*No vācu valodas tulkojusi
Irēna Gransberga*

LATVIEŠU TEĀTRIS

Trešdien Latviešu teātrī pirmo reizi tika uzvesta oriģinālkomēdija, kura īstenībā nav oriģinālkomēdija, bet gan — kā mums pastāstīja vēlāk — M. Rolanda dramatisējums pēc Meriata stāsta un kuras nosaukums ir «Pārmainīti mēteļi». Darbības vieta ir Rīga. Tomēr mēs atļaujamies to apšaubīt. Rīgā, paldies Dievam, bez savādniekiem var sastapt arī citus parastos mirstīgos, turpretī uzvedumā «Pārmainīti mēteļi» nav redzama neviena persona ar normāliem dotumiem. Teātra afišā pati pirmā minētā persona ir Brandijs, kuģa kapteinis. Dievs pasargi tikties aci pret aci ar šo amerikāni, kura dzīslās asinis sāk vārīties aiz vismazākā iemesla! Viņš visu sasit druskās. Sevišķi viņam patīk tasītes. No 1. līdz 14. datumam viņš jau ir sasitis 75 tases, mēs bijām liecinieki tam, kā bojā gāja apmēram pusducis tasišu. Pilnīgs pretstats ir viņa jaunā māsasmeita, kas guļ uz sofas, omulīgi pīpē papirosu un smaida par tēvoča dusmu lēkmēm. Visu, ko viņš sasit, var taču iegādāties no jauna, tātad kāpēc jāsatraucas. Visnedabiskākā figūra katrā ziņā ir Šlumbergers, kura

atmiņa atrodas viņa kabatas grāmatiņā. Kad viņa mētelis, kurā ir kabatas grāmatiņa, tiek samainīts, viņš zaudē atmiņu, un šis apstāklis rada sarežģījumus, kas beidzot tiek atrisināti ar saderināšanos. — Ja jau nu komēdijā arī tiek pieciestas «vislielākās blēņas», tomēr tās nekad nedrīkst pāriet rupjībās. Taču notikums ar kājas spērienu ir rupjība. Šis joks noteikti būtu jāsvītro vai arī jāaizvieto ar kādu citu. — Tēlojums viscaur labs gan «Pārmainītos mēteļos», gan nākamajā gabalā «Cillertālieši».

*No vācu valodas tulkojusi
Ināra Korsaka*

LATVIEŠU TEĀTRIS

Šīs sezonas veiksmīgākā latviešu teātra izrāde neapšaubāmi notika aizvakar. Šķita, ka «Svētbilžu griezēja» izrādē iesaistījies vai viss aktieru personāls! Mēs rādām, ko spējam! Tāpēc izrāde guva panākumus, un, kad beidzamo reizi nolaidās priekšskars, brāzmaina aplausu vētra gandrīz negribēja rimties. Lomu tēlotāji, dekoratori, Rodes-Ēbelinga kungs, kura apdomīgā režija sekmēja izdošanos, vairākkārt tika izsaukti, lai saņemtu publikas pateicību. — Atsevišķu tēlotāju vidū ar piemīlīgu, nemākslotu spēli visvairāk izcēlās Akmentiņa jkdze. Viņas tēlojuma augstākais punkts bija izlīgums ar Paulu. Šajā ainā tiešām bija grūti noticēt, ka Akmentiņa jkdze nav mācīta aktrise. Tikpat dabisks bija Ziemcieša kunga Lēnelis. Stinusa kungs spoži atveidoja sākumā biklo, vēlāk pļaukas pārvērsto pielūdžēju. Arī Graudiņa jkdze, kuru parasti neesam varējuši īpaši cildināt, šoreiz bija ļoti jauka Traudla. — Brīnišķīgi bija Bundžas kunga spēlētie cītaras solo.

*No vācu valodas tulkojusi
Irēna Gransberga*

1890

LATVIEŠU TEĀTRIS

Viņsvētdien Latviešu teātrī tika atklāta sezona ar divām jau pazīstamām lugām, un aizvakar, otrajā teātra vakarā, notika Benediksa joku lugas «Miera traucētāja» izrāde. Ja lielais ģermānismu daudzums nebūtu nemitīgi atgādinājis, ka mums ir darišana ar tulkojumu, mēs lugu būtu noturējuši par latviešu oriģināldarbu. Jo arī «Miera traucētājai» piemita visas tās pašas pazīmes, kas raksturīgas latviešu lugām: pamatā laba doma, iespējami plašs izklāsts, reizēm nepietiekams dvēseles pārdzīvojumu motivējums, homeopātiska joku un situāciju komikas deva un pavisam nedramatiski cēlienu nobeigumi. «Miera traucētāja» ir pazīstamā mieru traucējošā sievasmāte, kas no savas rezidences ierodas pāsērst pie znota un 24 stundu laikā apgriež visu māju ar kājām gaisā. Tomēr notikumi skatītājam parādīti tik nekaitīgā veidā, ka nevienu brīdi nerodas bažas, vai tikai mājās tiešām nav ienācis nemiers, nē, cilvēki kļūst tik nepatīkami tāpēc, ka Benediksa tēvs tā grib, nevis tāpēc, ka viņiem būtu iemesls tādiem būt, un ceturta cēliena beigās viss būs atkal labi, tikai pacietību. Beidzot ceturtais cēliens ir pienācis, ķildnieki metas viens otra apkampienos, priekšgars krīt, un mēs ejam mājās. Izklaidējušies? Neko daudz; gudrāki? Tā puslidz — garlaicīgas joku lugas nevajadzētu ne rakstīt, ne tulkot; apmierināti? Jā — vairums aktieru spēlēja labi. Pirmām kārtām *Fuksa* kungs, kas ar smalki komisku spēli prata saistīt publiku vecā mājas drauga lomā. Mēs priecājāmies no visas sirds, ka latviešu teātris ir iemantojis tik

prasmīgu meistarū. Vērā ņemamu sniegumu piedāvā arī Jansona kungs Lonava un Brigaderu-Maijas kundze sievasmātes lomā. Viņai gan trūka augstdzimušas aristokrātes izturēšanās, bet citādi viņa ar savu uzdevumu tika galā ļoti veikli. Arī Kociņa kungs visnotaļ dabiski atveidoja veco dārznieku. Toties Oša kungs viņa dēla Jostiņa lomā bija stipri pārspīlēts. Galerijas publikas aplausu uzmundrināts, viņš aizvien stiprāk plātījās ar rokām un vaibstījās tā, ka neviļus ienāca prātā «jaunais anglis» Haufa pasakā. — Lugu latviskojis Purkališa kungs. Vai tiešām tas pats, kas tik meistarīgi pārtulkojis Šamiso «Salas y Gomez»?

*No vācu valodas tulkojusi
Irēna Gransberga*

LATVIEŠU TEĀTRIS

Latviešu teātra vadība ir pārlūkojusi apputējušos manuskriptus teātra bibliotēkas skapī un ar veiksmīgu ķērienu pēc ilgāka pārtraukuma atkal izvilksusi dienas gaismā *Birbes-Pfeiferes* «Zelta zemnieku». Kaut arī tā nav *latviešu* tautas dzīve, tomēr īsta *tautas dzīve*, ar ko skatītāji sastopas šajā lugā, un vairumam par to dabiski ir lielāka interese un izpratne nekā par citu sabiedrības slāņu dzīvi un darbību. «Novecojušās» Birbes-Pfeiferes «Zelta zemnieks» tāpēc tik drīz nepazudis no latviešu skatuves repertuāra, publika to laiku pa laikam atkal labprāt skatīsies, jo sevišķi tik gludi rītošā uzvedumā, kāds, visumā ņemot, vakar notika. Atsevišķi tēlotāji gan varēja savu darbu padarīt labāk. Brigadera kungs un Jansona kungs, pirmais, starp citu, gandrīz izcils zelta zemnieks un pēdējais Piekūnu Tonija lomā sasprindzinātākajās ainās būtu varējuši tik ļoti nepārspīlēt, tik stipri netrīcināt rokas un Jansona kungs vispār Toniju neuztvert tik gaužām traģiski. Ar Graudiņa jkdzi atraitnes Linderes lomā mēs būtu varējuši būt mierā, ja vien viņa būtu skaļāk

runājusi. Svaiga un nemākslota no sākuma līdz beigām bija Akmentiņa jkdze Bronijas lomā.

*No vācu valodas tulkojusi
Irēna Gransberga*

LATVIEŠU TEĀTRIS

Par svētdien «Uļeja» zālē izrādīto oriģināllugu «Kas tie tādi, kas dziedāja?» kopš tās parādīšanās pēc katra uzveduma ir rakstīts daudz, savulaik arī šeit sīki un smalki stāstīts par tās saturu un formu, tāpēc atkārtota pievēršanās šķiet lieka. Referents nevar atturēties vienīgi no piezīmes, ka nenāktu par ļaunu, ja autors saīsinātu daudzās pārāk plaši izvērstās ainas un tik bieži neliktu dziedāt tautasdziesmu, pēc kuras luga nosaukta. Tas lielākoties notiek nepiemērotos brīžos un iespaidu mazina, nevis palielina. Aizvakardienas izrādi varētu nosaukt par izdevušos, ja tik viduvēji nebūtu nospēlētas grāfienes mātes un dārznieka Ģederta lomas. Nudien nevarēja nejust līdzī Lejenieka kungam, redzot viņa veltīgās pūles iejusties nelaimīgā milētāja ādā, un grāfienes kundze bija tik smalka, ka — nerēķinot uziešanu un noiešanu — atļāvās uz mata divas rokas kustības. Turpretī Steglava kungs Baltauna lomā bija dabiski vienkāršs un krietns saimnieks un Vītola jkdze tik laba Skaidrīte, kāda uz latviešu skatuves vēl nebija redzēta. Alunāna kungs savu uzdevumu veica ar prāvu rutīnas piedevu — tomēr 80 gadus vecs sirmgalvis, kādam viņam vajadzēja būt, nebija. Uznākot publika viņu sveica ar vētrainiem aplausiem un tušu, un pēc izrādes tam vajadzēja vēlreiz parādīties.

*No vācu valodas tulkojusi
Irēna Gransberga*

LATVIEŠU TEĀTRIS

Aizvakar Latviešu teātrī tika uzvesta «Precioza», izrāde bija gandrīz pilnīgi izpārdota. Romantiskajai lugai nepieciešama plaša skatuve, dekorācijas un apgaismošanas aparāti, kādu Latviešu teātrim diemžēl nav. Par spīti visam, luga ar pieticīgajiem līdzekļiem guva milzīgus panākumus, un pirmām kārtām nopelni par to pienākas Rodes-Ēbelinga kungam, kurš ar aizvakardienas izrādi ir lieliski apliecinājis savu talantu režijā. Labs bija gan ansamblis, gan arī gandrīz visi tēlotāji, kuriem bija uzticētas lielākās lomas. Jansona kungs vēl nekad nav paticis šo rindu autoram tik labi kā aizvakar. Dona Fernando žestikulācija, valoda un grimis bija vienlīdz teicami. Tādu pašu uzslavu pelna Fuksa kungs (dons Frančesko) un Graudiņa jaunkundze, kura tēloja čigānieti māti, Akmentiņa jaunkundze klirīgās sievietes lomā izskatījās apburoša savā raibajā vizuļojošajā tērpā un it īpaši tad, kad viņa uz baltā ponija jāja pa skatuvi, arī spēlēja viņa ļoti labi, tomēr dedzīgas mīlas aizgrābtības pilnos skatos nebija apslēpjams, ka te pietrūkst balss spēka un dziļuma.

*No vācu valodas tulkojusi
Ināra Korsaka*

LATVIEŠU TEĀTRIS

Hafnera joku luga «Pārdotais miegs», kaut arī ilgu laiku nebija rādīta, aizvakar Latviešu teātrī nepulcināja pārāk plašu publiku. Tā jāvērtē kā zīme, ka luga nav pārāk mīļā piemiņā. Un nūdien, ja šī luga vispār ir pelnījusi, ka to pieņem, tad ar labu jau nu noteikti ne. Ērnotā fantastisku notikumu un īstenības sakausējumā tajā parādīts bagāts cietsirdis, kas trakulīgās dzīves dēļ ir pazaudējis miegu. Lai nepieciešamo naktsmieru atkal atgūtu, viņš nopērk nabaga godavīra veselīgo miegu. Gulēdams nopirktā miegā, viņš

redz dažādus sapņus, pa daļai briesmīgus murgus, kas viņam liek iedziļināties sevī, un viņa šābrīža nožēla ir tikpat bezgalīga kā senākā cietsirdība. Neņemot vērā absurdu, ka godavīra *veselīgo* miegu traucē murgi, lugai piemīt tik daudzi vēl vairāk acīs krītoši trūkumi, turklāt tā prasa daudz straujāku dekorāciju maiņas iekārtu, nekā latviešu skatuvei ir, tāpēc nav īsti saprotams, kāpēc tai parādīts jauniestudējuma gods. Bija skaidri saskatāmi *Rodes-Ēbelinga* kunga pūliņi, tāpat varētu būt mierā arī ar lomu atveidotājiem. Vislabāk ar sa-
viem uzdevumiem tika galā Brigadera kungs, Akmentiņa jkdze, Brigaderu-Maijas kundze, Fuksa kungs un Vārnas kungs.

*No vācu valodas tulkojusi
Irēna Gransberga*

1891

LATVIEŠU TEĀTRIS

Vecajai Holteja drāmai «*Lenore*» un jaunajai Vārnas-Skaiderītes kundzei viņsvētdien bija izdevies tā ieinteresēt latviešu teātra publiku, ka Latviešu biedrības zāle bija piepildīta gandrīz līdz pēdējai vietai. Titullomā viesojās Vārnas kundze un ar labi pārdomātu, atturīgu tēlojumu, ko papildināja viņas pievilcība, prata skatītājus vienādi saistīt, aizgrābt un satricināt no pirmā uznāciena līdz lēcienam kapā. Brigadera kungs lieliski attēloja uz savu kārtu lepno, vecu aizspriedumu pilno nelokāmo baronu Štarku, tāpat Jansona kungs vienkāršo lauku mācītāju. Uzslavu pelnījis arī Lepševica kungs par brašā Valheima atveidojumu un Akmentiņa jkdze skaistās turcietes Fatimas lomā. Viņas nama pārvaldnieku Ali Mustafu, ko senāk spēlēja kā intrigantu, Fuksa kungs atveidojis kā komisku figūru, kas izraisīja jautrību. Ticami tēli ir Graudiņa jkdzes mācītāja, Kociņa kunga kapracis un Mierlauka kunga skolotājs. Freimaņa kungs Viļuma lomā parādīja sniegumu, ar ko varētu būt mierā, ja vien tas vairākkārt manāmi un nelabvēlīgā ziņā neatšķirtos no pārējiem galveno lomu tēlotājiem. Freimaņa kungs ir latviešu teātra pirmais milētājs. Nepieciešamos ārējos dotumus daba viņam ir devusi. Diemžēl viņš neprot savā rīcībā esošos līdzekļus pareizi izmantot. Viņa mīmika, piemēram, bieži sastāv tikai no smaidīšanas un nesmaidīšanas, žesti ir vienveidīgi, milas vārdi reizēm izklausās tik kokaini kā ziņo-

jumi, un vienaldzība, ar kādu viņš ļauj sevi mīlēt, dievināt, nīst un atraidīt, ir izskaidrojama vienīgi ar pieņemumu, ka viņš ir mīlētājs bez sirds vai arī — bez inteligences. Vai, nopietnāk pacenšoties, to visu nevarētu par labu griezīt?

*No vācu valodas tulkojusi
Irēna Gransberga*

LATVIEŠU TEĀTRIS

Svētdien latviešu teātrī pirmoreiz rādīja *Hāzentāla* lugu «Laulības šodien». [Teātrī — «Jaunlaiku laulība».] Tikpat labi to varētu dēvēt par «Veclaiku laulību», jo tajā pausta doma, ka «mila ir kļuvusi par svešvārdu un vislabāk būtu izsakāma ar vārdu *pecunia*» un ka «laulība ir noslidējusi līdz rēķināšanas uzdevumam», tagadnei der tikpat maz vai daudz, cik ir derējusi pagātnei un derēs nākotnei. «Laulības šodien» ir dramatiski veikli uzbūvēta luga, un tajā ir vesela virkne pateicīgu, kaut arī nedaudz šablonisku lomu, kas svētdien gandrīz visas bija labās rokās. Brigadera kungs ar ierastu rutīnu spēlēja tirgoni Zontheimu, tikai lāgiem pārāk bēra vārdus. Jansona kungs trāpīgi raksturojis baņķieri Lerbahu, taču viņam trūka baņķiera elegances. Akmentiņa jkdzei Lerbaha laulātās draudzenes lomā nācās veikt grūtu, tomēr pateicīgu uzdevumu, kas viņai izdevās ļoti labi. Sevišķi veiksmīgs bija skats ainā, kurā viņa kā aizskarta sieva stājās preti Valeskai fon Vildernai. Pēdējo ar izpratni spēlēja Brigadera kundze. Freimaņa kungs Reinholda Knera lomā diezgan sekmīgi pūlējās nospēlēt kaislīgāku mīlētāju nekā parasti, no mīmikas gan neko nemanīja arī šoreiz. Graudiņa jkdze patikami pārsteidza ar noteiktību, ar kādu viņa spēlēja izlutināto Zontheima laulāto draudzeni, un Vārnas kungs ir pelnījis atzinību par atturību, ar kuru viņš spēlē tās izšķērdīgo dēlu. Fuka kunga režijā saspēle ritēja itin raiti.

Lugu tulkojusi Marija Ziemciete, un tā atšķirībā no līdzīgiem darbiem ir brīva no ģermānismiem.

*No vācu valodas tulkojusi
Irēna Gransberga*

LATVIEŠU TEĀTRIS AMATNIEKU BIEDRĪBĀ

Dubura kungu, kuru latviešu publika jau sen pazīst un vērtē kā izcilu aktieri, Pirmajās Lieldienās iepazīnām arī kā rakstnieku. Viņa četru cēlienu (5 ainu) sadzīves lugas «Pie nabadzības sliekšņa» tēma ir sen zināmais un tieši tādēļ skatītāju iecienītais stāsts par nabadzībā nonākušu tēvu un viņa skaisto meitu, kurai, lai izvairītos no draudošā posta un glābtu tēva vārda labo slavu, jāprec kāds naudas maiss, lai gan viņa iemilējusi nabadzīgu jaunekli. Materiāla pārveidošana dramatiskā formā autoram izdevusies gan tikai daļēji. Pirmajā un otrajā ainā darbība, kaut arī dabiska, ir tomēr pagausa un stiepta, trešajā kļūst dzīvāka, ceturtajā neomulīgi nomācoša un piektajā rod apmierinošu atrisinājumu. Ja Dubura kungs mēģinātu atsevišķas lugas vietas pārstrādāt, it īpaši izveidot iedarbīgākas cēlienu beigas, latviešu teātra literatūra kļūtu par vēl vienu oriģināllugu bagātāka. Lomas ar dažiem izņēmumiem visas bija labās rokās. Īoti veiksmīgi tēloja Jelgavas viesi Zāliša kungs un Ziedoņa jaunkundze. No Rīgas aktieriem līdzās Upmalnieces-Vītolas kundzei ar savu uzdevumu lieliski tika galā Šteglava kungs. Viņa trāpīgi atveidotais naudas viltotājs Griška bija aizraujoši dabisks. Dubura kungs kā parasti spēlēja meistarīgi un lugas beigās tika izsaukts uz skatuves.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veimerte*

LATVIEŠU TEĀTRIS

Svētdien Latviešu biedrības zālē publika bija sanākusi kuplā skaitā, lai būtu klāt pie sezonas pirmās novitātes pirmuzveduma. Tika izrādīta H. Neierta pieccēlienu tautas skatu luga «*Rhododendrs un ēdelveiss*» P. Ozoliņa tulkojumā ar nosaukumu «Ganu meita». Lugā izmantots materiāls, kas jo bieži likts lietā stāstos un daudzkārt ar dažām variācijām dramatizēts. Mednieks Gāberls mīl Eviju, skaisto, kaut arī trūcīgo Alpu gani, bet nebauda pretmīlestību. Viņa ir atdevusi sirdi Mentelim, bagātam saimniekdēlam, un tas Eviju mīl tik karsti, ka spētu pat atteikties no vecākiem, kam Evija nav pa prātam. Ļaunajam, greizsirdīgajam Gāberlam izdodas Menteli ieņģrūst postā: viņš nepatiesi zvēr, ka Mentelis, pieķerts malu medībās un gribēdams viņu nogalēt, to smagi ievainojis. Mentelis, nevarēdams pierādīt savu nevainību, nodarījumu ir spiests izpirkt ar ilgu cietumsodu. Nevainība beigās tomēr uzvar, tēva pretestība — māte pa šo laiku ir mirusi — ir salauzta, un abi mīlētāji kļūst par laimīgu pāri. Šo parasto materiālu autors ir pratis pārvērst neparasti saistošā lugā. Veselīga komisma, svaiga dabiskuma ainas nepiepiesti mijas ar aizkustinošu nopietnību un līdz pat beigām uztur skatītājos spraigumu un interesi. Varbūt sacerētājam varētu nedaudz pārnest, ka viņš vietām par maz rēķinās ar skatītāju asaru dziedzeriem, ja vien daudzi tieši tajā nesa-skatītu priekšrocību; jo viņi vislabāk izklaidējas tieši tad, kad izlej labi daudz asaru. — Uzvedums bija labs. Pirmām kārtām tas ļāva skaidri saskatīt, cik spoža zvaigzne uz latviešu skatuves ir Akmentiņa jkdze. Viņas Evija bija tāda gane, ka piemīlīgāku un dabiskāku nevar ne iedomāties. Lielisks balsts viņai bija Brigadera kunga temperamentīgais Mentelis. Pēdējā vecāku pāri tāpat labi spēlēja Kociņa kungs un Graudiņa jkdze. Tikai Kociņa kungam...

*No vācu valodas tulkojusi
Irēna Gransberga*

LATVIEŠU TEĀTRIS

Uz latviešu skatuves ir jau parādijusies dažāda laba luga, kuras vienīgā labā īpašība ir tā, ka tā izdota izdevniecības «Reclams Universalbibliothek» lēto grāmatu sērijā un tādējādi bijusi viegli pieejama lasītājiem. Šķiet, ka tieši šī iemesla dēļ Zanders Lāča kungs, meklējot tulkošanai piemērotus darbus, izvēlējies svētdienas vakarā izrādīto Šmita tautas spēli «Slaists», jo, neņemot vērā nosaukumu (*Der Loder*), kurš Baltijas vāciešu ausīs skan tikpat neparasti kā «slaists» latviešu tulkojumā, šī luga ne ar ko citu neizceļas. Ko gan nozīmē «der Loder»? Māklera Šlomma skaidrojumā tas ir «nekam nederīgs cilvēks, kuru mēdz saukt par dienaszagli». Lugā darbojas divi slaisti — viens, kuru par tādu uzskata, un otrs, kurš patiešām tāds ir. Šādu kļūmīgu pārpratuma situāciju izveido Liepnieku saimnieka abi dēli. Vecākajam dēlam Zanderam, kuram reiz būs jāamanto saimniecība, nav īstas intereses par zemnieku dzīvi un darbu. Tā vietā, lai tīrumā noņemtos ar kalpu izrikošanu, viņš labprātāk sēž mājās, izgriež no koka dažādus priekšmetus un spēlē kokli. Šo viņa īpatnību tēvs uzskata par slinkumu un kādā brīdī, saklausījies par dēlu sliktas runas, kuras šo uzvedību šķiet apstiprinām, atsakās no viņa. Zanders dodas svešumā, un saimniecību dabū jaunākais dēls Didžus. Didžus ir īstais slaists, kurš naktis labprāt pavada krogū pie kārtīm un pie krodzinieka meitas, tādējādi nolaizdams mājas tik tālu, ka tās pēc pieciem gadiem tiek izūtrupētas. Tēvs pa šo laiku kļuvis jau gandrīz pavisam akls. Jaunākā dēla nepateicība, vedeklas izturēšanās, kuru nekādā gadījumā nevarētu saukt par laipnu, bēdas un zaudētā labklājība padarījušas viņu par bezpalīdzīgu sirmgalvi. Vienīgais atbalsts ir audžumeita Grietiņa. Kad viņš kopā ar to grasās doties prom no pārdotajām mājām, ierodas jaunais pircējs, kurš nav neviens cits kā zemes vidienē pie bagātības tikušais Zanders. Tēvs ar dēlu samierinās, dēls apprec audžumeitu, un luga beidzas. Izstieptu lugu vajadzīgajā garumā palīdz citi vācu tautas spēļu

standarttipi, kā, piem., melnās drēbēs tērtā nelaimīgā meitene Nanna. No tēlotājiem publikas interesi visvairāk pie-
saistīja Dubura kungs, kurš pirmo reizi pēc angažementa
atjaunošanas uzstājās lielākā lomā, vienādi slavējami atvei-
dodams savu godīgo vārdu stingri sargājošo tēvu, gan arī
pēcāk salauzto sirmgalvi. Abus slaistus spēlēja Brigadera
kungs un Freimaņa kungs. Pirmais veiksmīgi parādīja Zan-
dera kaismīgō aizrautību, otrais turpreti pārāk maz atsedza
Didžus liekulību un viltību. Grietiņas lomā ļoti piemilīga bija
Akmentiņa jaunkundze, taču brīžiem viņa tēlojumu pār-
spīlēja un vairākas reizes kļūdījās arī valodā. Vārnas kun-
dzes Nanna visā spēles laikā, it īpaši tirgus ainā, bija pārāk
patētiska. Nelielo Katrīnas, jaunā «mājas pūķa», lomu lieliski
nospēlēja Brigaderes kundze. Lugas valoda ir laba, taču
lokalizējumi neizdevušies. Ja šai nejdzībai nedarīs galu, tad
kādā jaukā dienā var gadīties, ka Teātra komisijai iesniegs
lokalizētu Gētes «Fausta» tulkojumu.

No vācu valodas tulkojusi

Biruta Veinerte

1892

LATVIEŠU TEĀTRIS

Ja Latviešu teātrī izvelk atkal gaismā kādu vecu lugu, kurā no modes izgājuši skatuves tēli runā veclaicīgā un kļūdainā valodā, publika pasmaida, ir apmierināta un priecē sevi ar domu, ka tagad taču esam tikuši jau daudz tālāk. Tā priecājas arī, ja kādā jaunākas lugas uzvedumā dzirdami lokalizējumi un izteicieni, par kuru pareizību vai nepareizību var strīdēties, kā to vēl joprojām dara, jo lokalizējumi var bagātināt valodu, un par apšaubāmiem izteicieniem publikā divu valodas zinātāju starpā var izraisīties debātes, kuras palīdz jautājumu atrisināt. Taču, skatoties jaunu lugu, kurā valodas kļūdas šķiet gandrīz vai ar nodomu ieviestas, apmierinātība zūd. Tad rodas skumjš jautājums, kur gan palikusi mīlestība pret dzimto valodu, pret tās skanējumu, par kuru latvieši prot tik skaisti runāt un rakstīt, kur īsti šī mīlestība meklējama, teātra vadībā, kas lugu izvēlējusies, vai publikā, kas neprotestē pret šāda veida uzvedumu. Jo ir taču vēca patiesība, ka neviens ar mierīgu sirdi neļauj nonievāt lietas, ko tas mīl. Un nekā citādi kā latviešu valodas nonievājumu, kā noziegumu pret tās garu nevar saprast aizvakar Latviešu teātrī izrādīto kāda Andreja Lapskalna veikto Tannenhofera lugas «Amergavas Līze» tulkojumu. Šāda tulkojuma uzvedums parāda vienaldzību un necieņu pret valodu, kuru ja arī ne galerijas skatītāji — ķēkšas un kučieri, tad tomēr liela daļa latviskās teātra publikas, tās labākā daļa, izjūt ļoti sāpīgi. Tieši šie skatītāji Latviešu teātri ap-

meklē vienīgi tādēļ, lai dzirdētu dzimto valodu, jo nekas taču viņus nekavē par saviem rubļiem baudīt mākslu un izklaidēties Vācu teātrī, kura līmenis ir daudz augstāks. Un, ja nu viņiem trīs stundas ilgi jāklausās izkropļota valoda, kā tas bija svētdienas vakarā, tad arī tiem jāpārlicinās, ka sniegtais neatbilst pat tām pieticīgajām prasībām, ar kādām viņi uz teātri nākuši, viņi aiziet ar nepatiku un citā reizē varbūt vairs nenāks. Būtu arī pārāk daudz prasīts no cilvēka pietātes, ja viņš no vienkārša biķera, kurš tam dārgs, tādēļ ka viņa tēvi no tā dzēruši, arī tad smeltos veldzi, ja viņam to pasniegtu nevīžīgi un netīru brīdi, kad ir iespēja padzerties no skaisti slīpētas glāzes. Un pat tad, ja nevienam nebūtu iebildumu pret to latviešu valodu, kādu kultivē Rīgas Latviešu teātrī, un ja teātra kase no tā neciestu, arī tad būtu jāpadomā par postu, kāds tiek nodarīts, izkropļojot valodu un tādējādi pieradinot neizvēlīgo skatītāju pie nepareizām formām. Kas attiecas uz lomu izpildītājiem, jāsaka, ka galvenās varones tēlotāja Akmentiņa jaunkundze atkal reiz spīdoši parādīja savu talantu un guva sajūsminātus aplausus. No pārējiem tēlotājiem ar labu spēli izcēlās arī Vārnas kungs un kundze, Dubura, Brigadera, Ziemcieša, Jansona un Kociņa kungi, kā arī Ezerlauka jaunkundze. Arī Zemiša kungs nelielajā mežsarga palīga lomā atklāja patīkamu dramatisko talantu.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

PAR LATVIEŠU TEĀTRI

«Baltijas Vēstneša» šā gada 23. numurā lasāms uzbrukums šī raksta autoram, laikraksta «Zeitung für Stadt und Land» Latviešu teātra uzvedumu referentam. Pret manu «Amergavas Līzi» kritizējošo rakstu tiek vērsta asa, reizēm pat personīgi skaroša pretkritika. Ja raksta sākumā lasām «Kaut kāds R. Bl. kungs» un turpinājumā «cilvēks, no kura

varētu sagaidīt ko saprātīgu», tad, kā to pamanīs ikviens lasītājs, abi šie izteikumi veido visai uzjautrinošu pretstatu. No «kaut kāda R. Bl. kunga» bija gaidīts «kas saprātīgs». Tātad šis «kaut kāds kungs» kritiskā sacerējuma autoram nekādā ziņā nav «kaut kāds», bet gan visai labi pazīstams. Parakstot šo rakstu ar pilnu vārdu, es, referents R. Bl., atļauju «Baltijas Vēstneša» lasītājiem pašiem spriest, vai mani tautasbrāļi latvieši manā literārajā darbībā ir vai nav saskatījuši ko saprātīgu. Tādam cienījamam laikrakstam kā «Baltijas Vēstnesis» nekādā ziņā nevajadzētu atļauties šāda veida personiskus izlēcienus. Tikpat nepamatota ir piezīme raksta sākumā, ka es savas sūdzības par Latviešu teātri klāstu tieši vācu publikai. Vai tad es ar ļaunu nodomu esmu izvēlējies šo publiku, lai tai stāstītu par Latviešu teātra nepilnībām? Tā kā Latviešu teātra valde vēlas, lai atsauksmes par izrādēm tiktu ievietotas laikrakstā «Ztg. für Stadt und Land», un redakcija man uzticējusi šo kritisko rakstu sacerēšanu, tad tas drīzāk ir mans pienākums runāt tieši ar laikraksta lasītājiem. Jeb varbūt piezīmē slēpjas pārmetums, ka es pie vācu publikas vērsos tādēļ, ka man nav drosmes runāt ar latviešu skatītāju? Es esmu pārliecināts, ka ikviens, kas mani tuvāk pazīst, nešaubās, ka gadījumā, ja es būtu rakstījis latviešu lasītājiem, es savu pārliecību būtu paudis tikpat tieši, kā es to esmu darījis šeit. Manas simpātijas Latviešu teātrim nepadara mani aklu un mēmu trūkumu priekšā. Jā, šīs simpātijas, ja tā var teikt, ir tik nesaprātīgas, ka mana kritika, ja tā būtu rakstīta latviešu laikrakstam, skanētu vēl asāk. Jo ne tikai minētās lugas valoda ir necieņa pret latviešu literatūru, lugā ir jūtama arī tendence, kuru, pēc manām domām, var saukt par kaitīgu. Kas attiecas uz stingro tulkojuma vērtējumu, šķiet, nav nekādas vajadzības dot tam detalizētu pamatojumu, jo neesmu vienīgais, kurš lugu nosodījis «tā vai cita» nepareiza izteiciena dēļ. «Dienas Lapa» 21. numurā par lugas valodu raksta sekojošo: «Vakar uzvestajā lugā ir tik daudz ģermānismu, kādus mēs kopš ilgāka laika no latviešu skatuves neesam dzirdējuši.» Laikraksta

«Das Rigaer Tagesblatt» kritiķis izsakās vēl asāk. Viņš raksta: «...šķiet, ka Latviešu teātra komisija pēdējā laikā pārāk iecienījusi viduvējās lugas vēl viduvējākā tulkojumā...» Ja vispār uzved tulkjumus, tad ir pamatota un taisnīga vēlēšanās, lai to valoda būtu tīra un bez kļūdām. Lapskalnu Andreja kungs savā tulkojumā šo vairāk nekā pamatoto prasību ne tuvu nav ievērojis. Frāzes, kuras mats matā līdzinās jau par anekdoti kļuvušajam tulkojumam «Der Indianer biss ins Gras — Indiānis koda zālē», atkārtojas visai bieži. Tādēļ gribam izteikt pārmetumu Teātra komisijai par bezatbildīgo paviršību, pieņemot izrādīšanai lugu ar tik kļūdainu valodu. Ja nu jūtos kā apsūdzētais un liecinieki ir abas minētās avīzes, tad gribētos sevi mierināt ar Gētes vārdiem:

*Kad divi liecinieki runāt sāk,
Tad patiesība gaismā nāk.*

[Valda Bisenieka atdzejojums]

Protams, «Baltijas Vēstnesis» šiem diviem lieciniekiem stāda pretī visu publiku, publiku, kura svētdienas vakarā «nemaz neprotestēja pret lugu un aplaudēja ar aizrautību, kāda reti vērojama mūsu atturīgajos skatītājos». Taču man šis triumfējošais pretstatījums nav īsti saprotams, jo skatītāji taču neaplaudēja Andreja Lapskalna kunga tulkojuma valodai. Un, ja tie uzgavilēja ne tikai tēlotājiem, bet arī pret garīdzniecību vērstajiem asumiem, tad viņus šādā gadījumā var vienīgi nožēlot.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

LATVIEŠU TEĀTRIS

Aizvakardienas teātra izrāde bija «vesels notikums» latviešu skatītājiem. Izrādīja jaunuzvedumu, jau ilgāku laiku

teātra plakātos pieteikto Th. kunga oriģināllugu «Die Rose von Treyden» [«Turaidas Roze»] — romantiski dramatisku teiksmu 4 cēlienos un 7 ainās ar dziesmām, dejām un priekšspēli. Th. kungs dramaturģijā nav iesācējs. Jau pirms gada viņš uzrakstījis lugu, ļāvis to izrādīt, kautrīgi pateikdamies par *coram publico* sajūsmu, un kautrīgi iebāzis kabatā pieticīgo honorāru. Pēc visa tā atradās, protams, ļaunais recenzents, kurš apgalvoja, ka izrādītā luga «Staburaga meitiņa» vācu variantā saucoties «Loreley» vai «Das Fischermädchen von St. Goar». Tas, protams, bija nekrietns apmelojums, taču tomēr stipri vājināja literārās slavas oreolu, kāds vijās ap diviem burtiem un punktu, ar kuriem autors mēdž parakstīt savus sacerējumus. Tad Th. kungs sev sacīja, ka kaut kas jādara, lai atgūtu zaudēto slavu, apsēdās un uzrakstīja «Turaidas Rozi». Pats tā neapzinādamies, viņš bija paveicis ko visai interesantu. Pirms 30 gadiem kāds Frīdrihs Bikers (*Friedrich Bücker*) arī bija apsēdies un uzrakstījis «Turaidas rozīti» (*Das Röschen von Treyden*). Tādējādi Th. kungs pierādījis, ka reizēm var paiet vai puse cilvēka mūža, līdz rozīte kļūst par rozi. Taču viņš pierādījis arī, ka tam, kas ilgi ilgst, nepavisam nav jābūt labam. Th. kungs nav darījis nekā tāda, kas aptumšotu Bikera slavu. «Rozīte» ir sekls vārstījums un «Roze» savukārt no sākuma līdz beigām pamatīgi savārstīts sacerējums, ar lielām pūlēm sametināts un salipināts, darbs, par kura rašanos jāpateicas amatniekam un nevis dzejniekam. Tādēļ arī tam nav savas īpatnības, tēli nedzīvo, valodai trūkst patiesīguma un dabiskuma. Visus šos trūkumus autors cenšas skatītājiem atlīdzināt ar gandrīz vai nervus plosošu sentimentalitāti un neattaisnojami lielu teatrālu efektu devu. Publika negūst nekā tāda, kas varētu to kādā nebūt veidā aizkustināt vai ierosināt. Zibens un pērkons, laupīšana un slepkavība, ar un bez mūzikas pavadījuma, lāsti, vājprāts, spīdzināšana piemilīgi mainās ar dziesmām, dejām, lūgšanām, dievnama zvanu skaņām (atkārtoti), raganām un fejām, un beigās atveras pat pašas debesis. Jums man jāpiedod, ja es pēc četrus stundu ilgas skatīšanās

un klausīšanās vairs lāgā nezinu, par ko tur isti bija runa. Bet man šķiet, viņu sauca Viktors, viņš valkāja garus svārkus, bija dižciltīgs, strādāja par dārznieku un mīlēja Rozi, pils rakstveža fon Treidena mīļo audzubērnu. Arī Roze Viktoru mīlēja, un viņi droši vien būtu apprecējušies, ja neiejauktos ļaunais poļu bruņinieks Jakubovskis un greizsirdīgā Irmgarde fon Falkenhorsta. Irmgarde nolādēja Viktoru, jo viņš to viņas neuzticības dēļ bija atstājis, un Jakubovskis Gūtmaņa alā nodūra Rozi, lai lugā būtu vismaz kaut kas nebūt no teikas. Irmgardes lāsts piepildījās. Viktoru notvēra alā pie Rozes līķa, bez jebkādam šaubām apcietināja un tādēļ, ka viņš negribēja atzīties, spīdzināja līdz nāvei un tad, kad viņam tas vairs nebija vajadzīgs, atzina par nevainīgu un attaisnoja. Taču arī Irmgarde un Jakubovskis neizspruka no atriebīgās Nemesīdas rokām. Irmgarde sajuka prātā, un Jakubovskis pakārās — paldies Dievam, aiz kulisēm. Pašās beigās Roze un Viktors kā svētlaimīgi gari lidinājās uz debesīm, un priekšskars aizvērās jau pēc pirmajiem gaiļiem, t. i., ceturksni pirms vieniem no rīta. Arī tēlojums bija neapmierinošs. Lielākā daļa aktieru nezināja un nesaprata, ko iesākt ar bālajām, neizteiksmīgajām lomām, tādējādi vēl dziļāk atsedzot lugas trūkumus. Vislabākā bija Akmentiņa jaunkundze titullomā, atveidodama to ar grieķisku piemīlību un biklību. Freimaņa kungs Viktora lomā vienīgi Gūtmaņa alā atrada sirdi aizkustinošas noskaņas, pārējās ainās atstājot publiku vienaldzīgu. Vārnas kundze ap savu tēlu bija daudz pūlējusies un, kaut arī gribēšana ne vienmēr saskanēja ar varēšanu, guva panākumus. Jansona kunga Jakubovskis un Dubura kunga Skudrics bija divi izdevušies laupītāju bruņinieku tipi. Arī Brigadera kungs un Brigaderes kundze, Graudiņa jaunkundze un Kociņa kungs, kuram, protams, vajadzētu izvēlēties asprātīgāku masku, spēlēja apmierinoši. Uzveduma veidotājs Rode-Ēbelinga kungs, ja neminam pārāk bagātīgu sarkanā zīmuļa lietojumu un diemžēl neizdevušos beigu efektu, parādīja sevi kā mērķtiecīgu režisoru. Viņam bija arī neliela loma, kuru tas

kā aktieris nospēlēja ļoti labi, vienīgi valoda varēja būt labāka. Šķita, ka visas biļetes bija izpārdotas.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

LATVIEŠU TEĀTRIS

Par baudījumu, kādu Latviešu teātris aizvakardienas vakarā sagādāja skatītājiem, jāpateicas gandrīz vienīgi dāmām. Viena dāma, proti, Šarlote Birhes-Pfeiferes kundze, izrādīto pieccēlienu lugu «Roze un Rozīte» sacerējusi, cita dāma, kura sevi atklātībai darījusi zināmu tikai ar vārda pirmajiem burtiem, to pārtulkojusi, pārējās dāmas palīdzēja izrādei gūt panākumus. Patiesi, ja Graudiņas-Rūmnieces kundze nebūtu tik labi nospēlējusi Rozi un it īpaši, ja Akmentiņa jaun kundze nebūtu bijusi tik svaiga un piemīlīga Rozīte, — šī jaukā, lai arī vietām jau pabalējusi luga nebūtu guvusi kaut cik vērā ņemamu piekrišanu. Vīriešu lomu izpildītāji savus kaut arī ne visai pateicīgos uzdevumus veica ar ne pārāk lielu atdevi un citību. Jansona kungs ļoti konvencionāli atveidoja baronu Hermenšteinu. Brigadera kungam pavāji izdevās nenopietnā, zelta sirds cilvēka Fēliksa fon Vardena tēls, un Kociņa kungā neviens nesaskatītu justīcijas padomnieku, ja tas nebūtu rakstīts teātra plakātā. Rudziša kunga sulainis bija pilnīgi bezpalīdzīgs, to būtu vajadzējis spēlēt Vārnas kungam.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

LATVIEŠU TEĀTRIS

Kas lasījis Grimma pasakas un pēc tam redzējis Raupaha «Dzīves skola», nešaubīsies par to, no kurienes rakst-

nieks ņēmis vielu. «Dzīves skola» ir veiksmīgi paplašināta, variēta un par lugu pārveidota pasaka par ķēniņu Strazdubārdū. Tas nekas, ka varoni nesauc šajā vārdā, bet gan par donu Ramiro un ka viņš ir Navarras karalis. Dzejdari jau kopš seniem laikiem romantisku lugu darbību labprāt risina zemēs, kurās zied citroni un brīnumi. Krāsaina, romantiska, ar jauku poētisku pamatnoskaņu ir trešdienas vakarā Latviešu teātrī pirmo reizi izrādītās lugas darbība. Latviešu publika labprāt skatās šādas lugas, taču šoreiz skatītāju skaits nebija liels. Laikam iepriekš nebija zināms, ka lugu ir vērts ne tikai dzirdēt, bet arī — un daudzus tieši tas visvairāk interesē — skatīties. Tēlotāji ļoti nopietni pūlējās tikt galā ar lomu krietni augstajām prasībām. Vislabāk tas izdevās Jansona kungam dona Ramiro lomā, Vārnas kundzes princesei Izaurai, Rūmnieka kundzes krodziniecei un Oša kungam «nevainīgā» dēla Blāsa tēlā. Lugu atkārtoti izrādīs rītvakar.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

LATVIEŠU TEĀTRĪ

Ceturtdien Latviešu teātrī pirmo reizi izrādīja Šekspīra «Sāpnis vasaras naktī». Lugu ar atzīstamu rūpību sagatavojis Rode-Ēbelinga kungs un, ņemot vērā teātra nelielo rocību, to pārsteidzoši labi inscenējis. Publika, kas līdz šim darbdienu izrādes apmeklēja visai slikti, šoreiz bija aizpildījusi divas trešdaļas zāles un komēdiju uzņēma ļoti atsaucīgi, tādējādi pierādot, ka nav bijis pareizi lugai gadiem ilgi ļaut gulēt teātra arhīvā. Ja neņem vērā dažas nenozīmīgas kļūdas, tulkojums ir izdevies tik labs, ar tādu veiksmi pārvarētas saistītās valodas atveidošanas grūtības, ka būtu vēlams šo darbu drīzumā arī iespiest. Pārmetumam, ka Atēnu amatnieku vārdi tulkoti ar mērķi dot lugai lokālu pieskaņu, nav

pamata. Šo vienkāršo, neveiklo vīru vārdi Snug, Bottom, Snout utt. ir angļu izcelsmes, ar komisku pieskaņu, un arī vācu Šekspīra tulkotāji tos atveidojuši ar līdzīgas nokrāsas vācu vārdiem.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

LATVIEŠU TEĀTRIS

Pēdējā teātra uzvedumā Latviešu biedrības zālē izrādīja kādu pie mums vēl neredzētu lugu: Benediksa veco, taču vēl joprojām iedarbīgo komēdiju «Saticīgie radi». Luga izraisīja daudz jautrības un visumā tika nospēlēta braši. Īpaši komiski bija koķetīgā vecmeita Irmgarde (Brigaderes kundze), viņas poētiski noskaņotā māsa Ulrike (Ezerlaukas jaunkundze) un ākstīgais Šumrihs (Vārnas kungs). Komēdiju tulkojusi kāda Rugāju Trīne (vāciski — *Stoppelfelds-Tribne*). Jāsaka, ka šī dāma savu vārdu nes godam, jo attiecībā uz latviešu valodas zināšanām viņa sevi ir parādījusi kā īstu Trīni, tulkojums ir viens vienīgs bezcerīgs ģermānismu rugāju lauks.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

1893

LATVIEŠU TEĀTRIS «UĻEJAS» ZĀLĒ

Katrīndambja dziedāšanas biedrības teātra komiteja laiku pa laikam organizē teātra uzvedumus «Uļejas» zālē. To uzdevums ir iepazīstināt publiku ar Rīgā vēl neizrādītām latviešu autoru oriģināllugām. Tā, piem., Ziemassvētkos tika izrādīta J. Straumes luga «Vagars» un tagad atkal, pirmajās Lieldienās, P. Sarka pieccēlienu luga «Tēva asaras». Autors šo lugu sarakstījis, lepni novēršoties no visiem līdz šim zināmajiem dramaturģijas likumiem, tos pilnīgi nezinot, ja vien viņš sava jau apmēram pirms diviem gadiem iespīestā darba priekšvārdā nebūtu kategoriski paziņojis, ka neatzīstot Freitāgu un Aristoteli kā noteikumu radītājus un pakļaujoties vienīgi patiesībai. Nu ko, patiesa jau luga ir, ikviena tās aina, patiess katrs vārds, ko tajā izrunā, — patiesa, bet ļoti, ļoti garlaicīga. Piecās vienmuļās ainās skatītājs seko kādas zemnieku ģimenes trīs slinko dēlu vainas dēļ izraisītajam sabrukumam un varētu iesnausties ik pa piecām minūtēm, ja vien interesi nesaistītu ar fonogrāfisku precizitāti atveidotā tautas valoda. Tā ir ļoti slavējama lugas īpašība, varētu teikt, ka tās dēļ vien uzvedums ir pilnīgi attaisnojams. Aizvakardienas vakara izrāde «Uļejas» zālē noritēja visumā gludi. Vignera kundze ar jauku tēlotājas talantu nospēlēja Trīni bez pārmērībām un arī bez trūkumiem. Gandrīz to pašu varētu teikt par Petuka tēlotāju, kā arī par Bērziņa kungu Ingasta lomā. Dabiska valodā un kustībās bija Sētnieces jaunkundze atraitnes Kuplastes lomā un arī saimnieka meita

Valida. Pašu saimnieku, izpostīto vāja rakstura tēvu, kura pēdējā cēlienā ritošās asaras devušas lugai nosaukumu, atveidoja Jurjāna kungs — pirmajos cēlienos labi, taču turpinājumā tēlojumu stipri pārspīlēja. Izrāde bija labi apmeklēta.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

LATVIEŠU TEĀTRIS

Ja kāds vakar vakarā Latviešu teātrī, uz skatuvi neskatoties, būtu dzirdējis un redzējis vienīgi to, kas norisinājās skatītāju zālē, tad dzīvie aplausi, jautrības uzplūdi, reizēm izmantotie kabatas lakatiņi un, visbeidzot, enerģiskā autora izsaukšana būtu tam ļāvusi izdarīt secinājumu, ka luga publikai patikusī. Taču viņš būtu arī ievērojis, ka raksturīgie, klusinātie čuksti, kādi dzirdami cilvēku pārpildītā telpā, vakara gaitā ne uz brīdi pilnīgi nepieklusu, un no šī fakta viņš būtu vēlreiz secinājis, ka lugā nav nevienas ainas, kas skatītāju uzmanību saistītu pilnībā, tā, lai izrādes laikā tie šad un tad nepamestu skatu publikā vai neiečukstētu kādu vārdu kaimiņam ausīs. Šim «kādam» būtu bijusi taisnība. Jaukā novele, no kuras veidots «Vecais pilskungs», ir gan mainījusi savu ārējo formu, tomēr būtībā palikusi tā pati jaukā novele. Tēli darbojās, taču tajos nebija īstas, dramatiskas dzīvības. Gar skatītāju acīm slidēja reālistiskas ainas no nesenās kuršu pagātnes, redzējām, kā vecais pilskungs ar saviem netikumiem un dīvainībām, kas turpat vai robežojās ar vardarbību, spriež tiesu un taisnību pār zemniekiem, redzējām arī, kā mīlētājus Indriķi un Luīzīti apdraud roklaižas vagara un viņa brāļa intrigas, kā likteņa labvēlība un pilskungs tiem beidzot ļauj kļūt laimīgiem, un tomēr — mēs labprāt būtu skatījuši ko vairāk: vismaz vienu ainu, kurā varētu dzirdēt uz grīdas nokrītam visiem zināmo spraudīti. Bet tās nebija, tādēļ ka arī novelē tādas nav. Taču

talantīgajam autoram Augustam Deglava kungam nevajadzētu domāt, ka mēs to nepamanīsim. Nākamajā lugā, ko viņš, cerams, drīzumā sacerēs, mēs līdzās minētajām pozitīvajām īpašībām gribētu redzēt arī augšminēto niansi. Runājot par atsevišķām lomām, jāsaka, ka vislielāko interesi izraisīja vecā pilskunga tēls. Jansona kungs šo lomu nospēlēja priekšzīmīgi, iedarbīgi apvienojot pieredzējušā vīra ārēji trokšņaino un nelaipno izturēšanos ar aiz tās slēpto raupjo sirds labestību. Uzslavu pelnījuši arī visi pārējie galvenie teātra aktieri, izņemot Freimaņa kungu, kurš ne visai veiksmīgi atveidoja jau autora nepietiekami atsegto tēlu Bērzaļu Indriķi — it īpaši pēdējā ainā, kurā tam pietrūka vīrišķības. No mazo lomu tēlotājiem ar iejūtīgu un dabīgu spēli izcēlās Zemiša kungs Līču Jurkas lomā. Ploriņa kunga žids bija pilnīgi neizdevies. Rodes-Ēbelinga kungam pienākas publikas pateicība par lugas lielisko iestudējumu, kā arī autora pateicība par derīgajiem norādījumiem, noveli pārveidojot lugā.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

LATVIEŠU TEĀTRIS

Vakardienas svētku izrāde ar pilnībā izpārdotu zāli bija ļoti nozīmīga un ievēribas cienīga. Tā vienlaikus deva arī vēsturisku pārskatu par latviešu dramaturģiju, jo tika izrādītas ainas vai cēlieni no pēdējo 25 gadu laikā sarakstītajām latviešu lugām. Uzvedums sākās ar 1868. g. pirmo reizi izrādītās joku lugas «Žūpu Bērtulis» otro cēlienu. Turpinājumā skatījāmies ainu no Alunāna lugas «Priekos un bēdās», tad ainu no Puriņa «Lielkunga pusdienām», tālāk Blaumaņa «Pazudušā dēla» trešo cēlienu un, visbeidzot, pirmo latviešu operu «Spoku stundā». Programma sākās ar ķeizara himnu, ko publika uzņēma ar sajūsmu. Tai sekoja Jurjāna «Svētku maršs» un Aspazijas sacerētais skatuves prologs. Prologs

bija svētku vakara vislielākais sasniegums. Vēl nekad — izņemot «Sapnis vasaras naktī» izrādē — uz latviešu skatuves nebija dzirdēts tik daudz labskanīga, cēla patosa, skaistu domu un tēlu pārpilnu vārsmu! Mēs nedomājam, ka pievienojamies viltus praviešiem, ja jau šodien apgalvojam, ka šī dzejniece ir aicināta savā daiļrādē sasniegt ko ievērojamu!

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

LATVIEŠU TEĀTRĪ

Vakar vakarā Latviešu teātrī Klāva Puriņa pieccēlienu bēdu lugas «Nauda» izrādē ar mani gadījās kas visai neparasts. Jau ievada ainu laikā es sāku žāvāties un drīz vien ieslīgu saldā snaudā, no kura mani ap pusnakti pamodināja skaļš plaukšķis. Izbijies, acis berzēdams, jautāju kaimiņam kreisajā pusē, ko tas nozīmē. Taču viņš arī berzēja acis un atbildēja, ka labi nezinot, bet viņam šķietot, ka autors pašrocīgi nošāvis savu dramaturga reputāciju. Nepatikā par šādu joku vērsos pie kaimiņa labajā pusē. «Lugas varonis nupat nošāvās,» tas, aizsedzis muti ar roku, atbildēja.

«Vai tiešām? Nabadziņš — kādēļ gan?» es jautāju tālāk. — «Diemžēl nevaru jums par to nekā tuvāka pateikt, es visu šo lietu līdz galam nesapratu,» atteica kaimiņš un gatavojās iet projām. — «Es jūs lūdzu,» mēģināju viņu aizturēt, «man par to jāraksta.» — «Nu tad rakstiet, ka varonis vismaz duci reižu apgalvoja, ka nabadzība esot vislielākā nelaime un bagātība vislielākā laime, ka viņš savu nabadzīgo Annu piekrāpis bagātās Almas dēļ, ka sešus gadus, pats to pat sapnī nenojauzdams, piedalījies kādā apkaunojošā darinumā, ka viņš teatrāla efekta dēļ nozog savam labākajam draugam 18 000 rubļus un ka piektajā cēlienā, ieskaitot pašu lugu, viss bija pagalam.» — «Bet tas taču ir briesmīgi

skumjī!» es izsaucos. — «Protams,» atbildēja kaimiņš. «Tādēļ arī autors savu sacerējumu nosaucis par bēdu lugu.» — «Ļoti pateicos. Tomēr varbūt vēl kādu vārdiņu par pārējām 19 vai 20 lugas personām. Ko īsti darīja vīrs ar šausminošo vārdu Jodoks Urķis?» — «Ā, tas bija prātīgākais no visiem. Viņš vismaz zināja, ko grib. Viņš bija netīrā darījuma dvēsele un tēloja, ka paved un samaitā varoni.» — «Un pārējie?» — «Tie nāca un gāja.» — «Bet viņi taču arī kaut ko runāja?» — «Nekā nozīmīga; viņi visi bija gandrīz vienās domās, un proti, ka ir ļoti skaisti būt bagātam.» — «Nu tā katrā ziņā ir neapstrīdama patiesība. Taču esiet, lūdzu, tik laipns un pasakiet — vai lugā parādījās arī gari?» — «Nē, kā tā? Lugā vispār nav nekā garīga.» — «Es dzirdēju it kā klauvējienus.» — «Klauvēts katrā ziņā tika ļoti bieži,» kaimiņš atbildēja. «Bet tie bija vienkārši mirstīgie, kas to darīja, ļaudis, kuru pieklājība sākas jau aiz durvīm.» — «Ak tā, man gan šķita, ka šie ļaudis reizēm uzvedās diezgan nepieklājīgi skaļi. Vai viņi neklie-dza?» — «Nē, viņi vienīgi dažas reizes dziedāja un dzēra sarkanvīnu.» — «Kādēļ viņi to darīja?» — «Droši vien, lai iesildītos spēlei.» — «Nu, un vai viņi spēlēja izcili?» — «Duburs Urķa lomā — nu jā, varonis bija vājš, neskatoties uz viņa dzeršanu, pārējie...» — «Paldies, tātad, kā parasti, visumā diezgan labi. Bet nu vēl viens jautājums: Inscenējums?» — «Labs. Jaunais direktors Ozoliņš ir izveicīgs režisors, vienīgi beigu skats varēja būt labāks... Uz redzēšanos, kungs!» — «Uz redzēšanos!»

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veimerte*

PAR LATVIEŠU TEĀTRI

Pēc mana aizvakar sašutumā uzrakstītā humoristiski satīriskā sacerējuma par visādā ziņā nepieņemamo Klāva Puriņa bēdu lugu «Nauda», kuru pagājušajā trešdienā pirmo

un, cerams, arī pēdējo reizi izrādīja Latviešu teātri, domāju, ka ir nepieciešami šodien vēlreiz atgriezties pie šīs tēmas, tikai šoreiz nopietni. Proti, «Naudas» autoram ļoti tuvu stāvošais «Baltijas Vēstnesis» kādā vakar publicētā, acīmredzot lielā satraukumā sacerētā vietējo ziņu rakstā uzskata, ka šis joks (t. i., mana kritiskā humoreska) esot tam sāpīgs. — Taču sāpes darīt es nevienam nevēlos. Uzbrukumus, kādus minētais latviešu laikraksts šajā gadījumā vērs pret «Ztg. für Stadt und Land», negribu tuvāk iztirzāt, jau viens vienīgs apgalvojums apgāž pats sevi, līdzīgi kā arī visi pārējie. «Baltijas Vēstnesis», piem., cita starpā jautā: «Vai tas (proti, mana humoristiskā kritika) skaidri neparāda, kā minētā redakcija (Ztg. für Stadt und Land) izturas pret saviem līdzpilsoņiem latviešiem?» Pēc manām pieticīgajām domām, kritizētais laikraksts pret latviešiem izturas daudz draudzīgāk nekā «Baltijas Vēstnesis», jo parādīt istajā gaismā absolūti neizdevušos literatūras vai skatuves darbus, brīdinot no tiem skatītājus un lasītājus, ir katrā ziņā daudz augstāk vērtējama rīcība, nekā dziedāt tiem slavas dziesmas, kā to reizēm un arī konkrētos gadījumos paradīs darīt «Baltijas Vēstnesis». Šī nelaīmīgā grāmata ir manā priekšā, un, domājot par pagājušu uzvedumu, es to negribīgi atveru, jo šo *corpus delicti*, protams, biju pamatīgi izpētījis jau pirms izrādes. Negribu izplūst un arī ne jokot, gluži otrādi — gribu izteikties pēc iespējas lietišķi un shematiski — tad humors radīsies pats no sevis. Savā aizvakardienas kritikā, kuru vajadzētu uztvert kā karātavu humoru, es lugai izteicu sekošus pārmetumus: lugas galvenais varonis Vītols, sešus gadus nostrādājis par ierēdni, kļūst par līdzdalībnieku firmā, kura nodarbojas ar visnetīrākajām un visnelikumīgākajām lietām, pats par šo noziedzīgo darbību itin nekā nenojauzdams. Par manu vārdu patiesību var pārliecināties ikviens, nopērkot un izlasot Draviņa-Dravnieka izdoto grāmatu «Nauda». Vai tad tā kaut kas vispār ir iedomājams? Un ja, vai tad Vītolu nevajadzētu parādīt kā kretīnu vai arī kā absolūti nenopietnu

vieglprāti? Taču tas autoram nav ienācis prātā. — Gluži otrādi, viņaprāt, Vītols ir moderns, naudu mīlošs un naudu rausošs cilvēks, kam tomēr vēl kaut cik saglabājusies sirdsapziņa un nožēlas spēja. Šāda tēla uztvere parādās Vītola draudzībā ar ideālistiski noskaņoto mūziķi Austrumu pirmā cēliena pirmajās ainās un arī piektā cēliena miršanas skatā. Protams, arī šeit Vītols nav patstāvīgs raksturs, bet drīzāk gan šablonisks tēls, blakus figūra, bez spēka un dzīvības, līdzīgi citiem lugas personāžiem, izņemot vienīgi varbūt blēdīgo Urķi. Par «varoni» šeit nevar būt ne runas. Nekādas izaugsmes, nekādas rakstura attīstības. «Nauda, nauda un vēlreiz nauda,» Vītols izsaucas pirmajā cēlienā un to pašu atkārto trešajā, eleganti variējot tēmu lugas beigās. Otrs pārmetums, vienlaikus attiecināms arī uz šīs traģikomēdijas dramaturģisko uzbūvi, ir tas, ka lugā tik daudz tiek klauvēts un dzerts. Nepārtraukta klauvēšana pie durvīm, personu nemotivēta nākšana un iešana vienmēr ir bijusi raksturīga nemākulīgai dramaturģijai. Vispirms palūkosimies, cik bieži tiek klauvēts pie durvīm — divu cēlienu laikā tieši septiņas reizes. Kas attiecas uz dzeršanu — pirmajā cēlienā dzer tēju, otrajā — vīnu, groku un kafiju, trešajā — atkal vīnu, ceturtajā — vīnu un limonādi, piektajā — atkārtoti vairākas reizes vīnu. Jāatzīst Klāva Puriņa kunga rūpes par «iekšējo cilvēku»... Bērnišķā nemākulība, ar kādu šī «bēdu luga» sacerēta, parādās arī faktā, ka ikreizējo monologu runājošais aktieris vismaz piecas reizes grasās iziet pa durvīm, taču vienmēr, t. i., vajadzīgajā brīdī, to aizkavē un iesaista dialogā pretim nākošā persona — vienīgi tādā veidā vēl vispār tiek saglabāta lugas darbība. Un kur nu vēl šie monologi! Mūsdienu skatuves tehnika, kā zināms, monologus pieļauj vēl tikai tā saucamajā «deklamatoriskajā lugā», jebkurā pilnvērtīgi reālo dzīvi atveidojošā darbā reducējot šādas augstākā mērā samākslotas pašsarunas līdz minimumam, Puriņa kunga «Naudā» es saskaitīju 34 (trīsdesmit četrus) īsākus vai garākus monologus! Pat nenožīmīga blakus

persona, kalpone Dārte, izjūt vajadzību runāt monologu. Nav taču nekā vieglāka, kā lugas tēlu dvēseles pārdzīvojumus un noskaņojumus darīt skatītājam vai lasītājam saprotamus, izteicot tos ar šo personu pašu vārdiem — mūsu lugā ar tukšām frāzēm. Īstā māksla šādam mērķim izmanto citus līdzekļus!

Garlaicīgi ir nepārtraukti izteiktie ainas vērtējumi. Tā, piem., piektajā cēlienā skatītājiem četras reizes jānoklausās, ka Vītola istaba ir skaisti un gaumīgi iekārtota, un trīs reizes, ka viņam domātās dāvanas ir jaukas. Vai varbūt autors tādējādi gribējis palīdzēt skatītāju iztēlei?

Augstākā mērā divains lugā ir veids, kā nabadzīgie tiek pie naudas. Austrumu, piemēram, pēkšņi apciemo kāds «rantjē» (diemžēl tas nav seno fenīciešu ķēniņš Bāls) un piedāvā tam uz viņa rēķina mācīties Pēterburgas konservatorijā. Vēlāk šis par katru cenu bez žēlastības visus talantus izglītot gribošais savādnieks viņu pat adoptē. Kādēļ? Par to autors atturīgi klusē. Līdzīgi notiek ar Vītolu. Urķim vajadzīgs cilvēks, kas viņa uzņēmumu reprezentētu uz ārpusi, un viņš pierunā Vītolu iestāties uzņēmumā un kļūt par tā pārstāvi. Graujošs izgudrojums. Kuram gan, izņemot Klāvu Puriņu, būtu ienākusi prātā doma, ka izbijis tautskolotājs gluži nesagatavots taisnā ceļā varētu kļūt par liela uzņēmuma pārstāvi, kam draugos ir baroni un citas augsti stāvošas personas? Taču pietiek! Ja mana plāpība būtu lielāka nekā cieņa pret laikraksta lasītājiem, es varētu šo nopietno kritiku pagarināt vēl kādas 10 vai 15 reizes. Taču es pieticīgi samierinos ar jau pateikto, ļaujot interesentiem pārējo izlasīt grāmatā. Viņi tur atradīs vēl daudz ko pārsteidzošu, kas attiecas uz izteikumu trivialitāti un nemākulīgo kompozīciju — lietas, par kurām lugas autoram varbūt nav pat ne jausmas!

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

FR. KĀRKLUVALKA KUNGS,

teātra kritiķis un viens no «Baltijas Vēstneša» redaktoriem, pēdējā laikraksta numurā aicina mani sekot viņa piemēram un parakstīt rakstus ar pilnu vārdu. Sakarā ar manu bēdu lugas «Nauda» kritiku K. kungs mani «Baltijas Vēstnesī» apveltījis ar visiem iespējamiem goda nosaukumiem: mani apvaino nepatiesīgumā, aušībā, nekaunībā, esmu ironiski nosaukts par godājamu cilvēku utt. Pēc visa tā K. kungs naīvi jautā: «Nu, kolēģi, kā tad jūs īsti sauc?» Jāsaka, ka tas ir dīvains paņēmieni — pieprasīt no kāda vizītkarti. Ja K. kungs manus kritiskos rakstus būtu atstāstījis neizkropļotā veidā, ja viņš tos būtu nolīcis prom nelasītus, es viņam apkaunots, bet tomēr pateicīgs būtu paspiedis roku. Taču tagad viņš ir pierādījis vienīgi to, ka viņam trūkst gaumes un ka viņš prot būt rupjš. — Divas īpašības, ar kurām pilnīgi pietiek, lai es visā pieklājībā atraidītu piedāvāto pazišanos.

No vācu valodas tulkojusi

Biruta Veinerte

1894

LATVIEŠU TEĀTRIS

Vai Šeiloks, kādu to esot atveidojis Šekspīra draugs Bērbidžs, mūsdienās vēl ir iespējams? Vai arī kā komiska loma tā vēl joprojām varētu rast piekrišanu vai vismaz neizraisītu iebildumus? Vācu skatītājos diezin vai. Viņi Šeiloku kritiķu un gan slavenu, gan arī mazāk slavenu tēlotāju iespaidā jau sen uztver kā asi iezīmētu raksturlomu, kuru spēlē un kura jās spēlē ar lielu patosu. Arī daļā latviešu publikas aktieris, kurš Šeiloku tēlotu komiski, negūtu atzinību. Turpretī skatītāju otra daļa, proti, tā, kura vakar vakarā Latviešu teātrī tiesas epizodes laikā lieliski uzjautrinājās un smējās, būtu jo pateicīgāka. Šie skatītāji acīmredzot, nevērojot to, ka teātra plakātos luga bija nosaukta par drāmu, pareizi domāja, ka «Venēcijas tirgotājs» ir komēdija un šķietami traģiskais žida tēls vienīgi tāpēc iestarpināts jautrajā darbības norisē, lai kāpinātu klausītāju omulību. Tādējādi Dubura kungs lomu, kuru viņš vakar spēlēja pirmo reizi, būtu varējis veidot gan pēc Šekspīra ieceres, gan arī mūslaiku uztverē — panākumus viņš būtu guvis tik un tā. Taču Dubura kungs bija izšķīries par otro variantu. Līdzīgi priekštecim Rodem-Ēbelingam viņš, spilgti izceļot savu ievērojamo tēlotāja talantu, Šeilokā iemiesojis apspiestās Izraēlas pārstāvi, lielas kaislības pilnīgi pārņemtu fanātiķi. Ļoti brīvi un nesaistīti bija Ozoliņa kunga Basanio, Vārnas kunga Graciāno un Valdšmita Marokas princis. Taču pēdējam gan runā, gan kustībā pietrūka šīs personas izcelsmei raksturīgā temperamenta. Patikams

tēlojums un izskats bija Akmentiņa jaunkundzei Nerisas lomā un Vārnas kundzei viņas pavēlnieces Porcijas tēlā. Simpātiska vienīgi ārējā izskatā bija Tērvetes jaunkundzes Džesika. Brigadera kungs labi nospēlēja Antonio, un Kociņa kungs teicami atveidoja veco Gobo. Ļoti komisks bija Oša kungs dēla Lancelota lomā. Direktora Ozoliņa kunga iestudējums bija labs.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

LATVIEŠU TEĀTRIS

Ar spīdošiem panākumiem vakar vakarā Latviešu teātrī izrādīja Aspazijas pieccēlienu lugu «Vaidelote». Lugas nosaukums latviešu publikai ir jau sen pazīstams. Ja agrāk dažos atsevišķos oriģināldarbu uzvedumos ar vispusīgi un bagātīgi izmantotām teātra iespējām bija skaidri redzams, cik daudz no publikas aplausiem pienācās teksta autoram un cik no tiem saņēma dekorators un kostīmu izgatavotājs, tad vakar nebija nekādu šaubu, ka skatītāju sajūsma izraisīja pati luga un nevis tās spožais ietērps. Tā saucamā ideālistiskā virziena piekritēji un entuziasti, vārsmu mirdzošā spožuma un krāšņās tēlainības savaldzināti, sajūsmināti par lugas dziļi cilvēcisko saturu, par spriegu darbības samezģojumu, kā arī par saviļņojošo un reizē pacilājošo konflikta risinājumu, «Vaideloti» pēc priekš kara aizvēšanās novērtēja kā labāko latviešu drāmu, un, tā kā es arī esmu entuziasts un teorijā no visiem literatūras veidiem priekšroku dodu ideālistiskajam, tad labprāt parakstu šo spriedumu. Kritiķis, protams, sameklēs iebildumus, teiks, ka dzejnieces valodā reizēm jūtama Kenera manieres ietekme, ka vārsmas nav pietiekami rūpīgi noslīpētas, ka tehnisko līdzekļu izmantojumā vēl vērojama nedrošība, ka raksturiem vajadzētu būt

atšķirīgākiem un vairāk individualizētiem. Viņam varbūt ir taisnība — taču entuziasts katrā ziņā priecājas par faktu, ka līdzās krietnam skaitam netalantīgu lugas rakstošu nemākuļu beidzot ir radies un pie vārda ticis īsts talants, talants, kura aicinājums ir plūkt no poēzijas koka visskaistākos augļus.

Galvenajās lomās, kuras bija uzticētas Akmentiņa jaunkundzei, Brigaderes kundzei, Vārnas kundzei, Dubura, Brigadera un Freimaņa kungiem, tēlotāji parādīja sevi no vislabākās puses. Pārpilns jaunības svaiguma un valdzinošas pievilcības bija Akmentiņa jaunkundzes mīlestību jautošais un mīlestību alkstošais karaļbērns, taču nonievātās sievas lomai izteiksmes līdzekļu pietrūka. Dubura kungs bija visaugstākā mērā cienīgs virspriesteris un norunāja savas vārsmas ļoti skaisti. Autori izsauca uz skatuves jau pēc otrā cēliena un pēc tam vēl vairākas reizes, godinot viņu ar diviem puķu pušķiem un vērtīgu dāvanu.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

LATVIEŠU TEĀTRIS

Neviens, kam zināmas Latviešu teātra iespējas, nešaubījās, ka Zūdermaņa lugas «Gods» spilgti iezīmētās tipiskās berlīniešu personas un domas asums meistarīgi noslīpētajos dialogos teātra tēlotāju sastāvam sagādās ārkārtīgas grūtības. Tādēļ šķiet, ka nebiju vienīgais, kas vakar vakarā ar zināmu skepsi vēroja atveramies priekškaru un — izrādes beigās, patikami vilies, redzēja to atkal aizveramies. Tā nebija nekāda paraugizrāde, Dievs pasargi, taču Latviešu teātrim par šo uzvedumu nav arī jākaunas. Nedaudz veiksmīgāka tēlotāju atlase, dažu raksturu asāks iezīmējums, vairāk dzīvīguma visā — tas pagaidām apmierinātu reāli iespējamās prasības. Vakardienas izrādē šīm prasībām pil-

nībā atbilda Akmentiņa jaunkundzes un Freimaņa kunga sniegums. Akmentiņa jaunkundze spēlēja Almu ar tēlam nepieciešamo, šķietami neuzbāzīgo atturību, bez kuras tas būtu atbaidošs. Simpātiskajam un saistošajam Robertam Heinekem par tajā ielikto siltumu, patiesajām jūtām un vīrišķību jāpateicas atveidotājam Freimaņa kungam. Neie dziļinoties pārējo aktieru sniegumā, kas vairāk vai mazāk saskanēja ar iepriekš teikto, gribu pieminēt vēl tikai vienu interesantu lugas personu — grāfu Trastu. Šo lomu izpildīja Brigadera kungs. Gan mazliet nebrīvs kustībās, viņa grāfs, kaut arī ne visur atbilda autora iecerei, tomēr bija neapšaubāmi aristokrātisks. Pietrūka tēla būtībai raksturīgais dzīves pieredzē iegūtais humors un no tā izrietošais garīgais pārākums, kas ļauj kļūt situācijas noteicējam. Spriežot pēc aplausu vētras ceturtā un piektā cēliena beigās, jāsecina, ka luga arī latviešu variantā skatītājus aizkustināja.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

LATVIEŠU TEĀTRĪ

Vakar Latviešu teātrī pirmo reizi izrādītajos «Laupītājos» teātra publikai bija iespēja Franča Mora lomā iepazīties ar jaunu tēlotāju — teātra plakātos minētu kā Fridolu Fridolīnu. Ja pazīstams dramaturgs saka, ka ir grūti nospēlēt Kārli un tikpat grūti pilnīgi sabojāt Franci, viņš noteikti nav domājis par lampu drudža pārņemtu debitantu, kuram loma uzstāda prasības, kādas nav pārvaramas bez krietnas talanta devas un inteliģences. Bija iepriecinoši redzēt, ka Fridolina kungam netrūkst nevienas no šīm īpašībām. Debijai viņa kustības bija apbrīnojami brīvas un elegantas, stāja ļoti patīkama un runa, kaut arī tai reizēm pietrūka modulācijas, labi pārdomāta un ne bez īstas degsmes. Šīs īpašības palīdzēja

aktierim radīt ticamu Franča tēlu, ļaundari, ļoti tuvu Šillera iecerei. Taču pilnībā atsegt Franča Mora neviendabīgo personību traucēja tēlotāja individualitātei raksturīgās pozitīvās īpašības. Viņa trauslums un maigums ir grūti savienojams ar Franča auksto prātu un svelošo juteklību. Slikti izskatījās un traucēja arī Fridolīna kunga pārāk bieži izmantotais paņēmieni — spēja dažu soļu pasperšana uz priekšu. Kārli ļoti labi nospēlēja direktors Ozoliņa kungs, arī Vārnas kundzes sentimentālā Amālija bija labās rokās. Mierlauka kunga grāfs Mors guva lielu publikas piekrišanu, patika arī Kociņa kungs katoļu garīdznieka vai, kā lasām Latviešu teātra plakātos, «maģistrāta» lomā. Izrāde sākās ap pulksten deviņiem un ievilkās gandrīz vai līdz ceturksnim pirms vieniem — fakts, kas pamato mūsu lūgumu šāda garuma lugas izrādīt tikai svētdienas vakaros.

*No vācu valodas tulkojusi
Birutā Veinerte*

1898

LATVIEŠU TEĀTRIS

Pirmais šīs sezonas jaunums Latviešu teātrī bija vakar vakarā izrādītās Berlīnes joku spēles «Tēva luteklītes» lokalizējums. Luga, kaut arī ne visos sīkumos, ir modernizēta, resp., parodēta, karaļa Līra fabula, mūsu gaumei pasveša. Turklāt šim pārveidojumam raksturīgās ainu sākuma dziesmas, kuplejas, nepārtrauktās publikai veltītās blakuspiezīmes, daudzu epizodu naivitāte atstāja novecojušu iespaidu. Vislabāk jūtamies šķīta Freimaņa kungs atstumtās meitas līgavaiņa un vīra lomā. Lielu jautriību izraisīja Brīvnieka kunga samāksloti pārspīlētā krievu valoda. Ar oriģinālu masku patīkami izcēlās Mierlauka kungs Gigerla znota tēlā. Muzikālajā izpildījumā turpmāk būtu vairāk jāpadomā par aktieru spējām. Skaļais kupleju pavadījums dziedājumu gan drīz pilnīgi apslāpēja.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

RĪGAS LATVIEŠU TEĀTRĪ TREŠDIEN, 30. SEPT.,

izrādīja pirmo jauno lugu šai sezonā, «Tēva luteklītes», tulkojumu pēc kādas vācu tā sauktās tautas lugas. Ja jau nu sarakstītāju — viņi ir divi, kā tas bieži jaunākā laikā mēdz atgadīties, — savienotiem spēkiem lāgā nav izdevies veco, no Šekspīra

apstrādāto pasaku par karali Liru cienīgi tērpt jaunlaiku uzvalkā, tad šīs lugas netikumu pārvietošana uz Rīgu netik nebija ieteicama. Tie laiki līdz ar publikas naivitāti ir pagalam, kad ar ārēju un niecīgu apstākļu pārgrozīšanu skatītājiem varēja iestāties: tas ir tepat noticis, — un caur to lūkoja celt interesi pie lugas darbības. Tagad šāda rīkošanās vienīgi var būt kaitīga. Nav jau, zināms, «Tēva luteklišu» lokalizējums noliedzams, bet varēja taču tomēr viscaur manīt, ka tie nebij nedz mūsu apstākļi, nedz mūsu «pašu ļaudis».

Par lugas saturu maz kas sakāms. Garīgi tuvredzīgs tēvs ļaujas caur savu divu meitu viltīgiem glaimiem piekrāpties un izdala starp tām savas mantas lielāko daļu. Top tad no tām atraidīts un atrod vecuma laimi pie «atstumtās», trešās un krietnās meitas, kura nebij pratusē glaimot, bet gan laimīgi apprecēties. Spēlēts tapa viscaur diezgan labi. Tomēr jāatzīst, ka dažas lomas nebij īstās rokās un tajās tikai tādēļ dotas, ka citu — nav. Krēslu pirmās rindas atkal bija ļoti tukšas. Es saku atkal, jo «dārgās vietas» šogad vēl pilnas neesmu redzējis.

LATVIEŠU TEĀTRIS

Vakar pirmo reizi izrādītās, no lietuviešu valodas tulkotās lugas «Amerika pirtī» autors līdzinās cilvēkam, kurš lieliski prot izgriezt šaha figūriņas, taču par likumiem, pēc kādiem šīs figūriņas 64 melni balto rūtiņu laukumā tiek bīdītas un iesaistītas interesantā cīņā, nezina pilnīgi nekā. Kādam ciema skroderim, kam apnikusi viņa dzimtā puse, vajadzīga nauda, lai aizceļotu uz Ameriku. Kādam zemniekam ir meita, un viņam vajadzīga nauda, lai samaksātu parādus. Skroderis pierunā kādu puisi, kurš meklē sev sievu, aizdot zemniekam naudu, pēc tam, apsoliļis meitai ņemt viņu līdzī uz Ameriku, piesavinās naudu, iesloga savu mīļoto pirtī un aizbēg. Šo vienkāršo fabulu autors bez liekiem papildinājumiem pārveidojis trīscēlienu tautas spēlē, radot dramaturģijas likumiem pilnīgi neatbilstošu sacerējumu.

Ļoti vājš ir pirmais cēliens ar veselu rindu garu monologu. Taču visļauņāk tomēr ir izgājis ceturtajam cēlienam, kuru autors nemaz nav uzrakstījis, kaut arī trešajā cēlienā nobeiguma vēl nav. Un tomēr, pateicoties korekti veidotiem raksturiem un nesamākslotai, dzīvai valodai, luga spēja saistīt skatītāju interesi, neļaujot tai atslābt līdz pašām izrādes beigām. Izņēmums varētu būt vienīgi aina, kurā skroderis pavedina meitu paņemt no tēva lādes naudu, skats, kas cita starpā tēlotājam ne visai labi izdevās. Citādi lugā valdīja atsvaids dabiskums, izraisot nožēlu, ka apstākļu nelabvēlība apdāvinātajam rakstniekam, kurš pieticīgi slēpjas aiz burta K., nekad neļaus savas dramaturga spējas atīstīt līdz pilnībai. No tēlotājiem ar nesamākslotu spēli izcēlās direktors Ozoliņa kungs skrodera Vikenca, Valdšmita kungs precinieka un Graudiņas-Rūmnieces kundze saimnieces lomās. Īpaši iedarbīga bija Valdšmita kunga žestu spēle pirmajā cēlienā sarunā ar skroderi. Melkerta jaunkundze meitu Agatu atveidoja izveicīgi, taču bez iekšēja pārdzīvojuma. Brīvnika kunga žīds bija samākslots, tāpat arī žīda kolēģis Morhele. Viņus nodeva valoda. Saimnieku Bekampu ciešami nospēlēja Ziemcieša kungs. — Diemžēl zāle bija gandrīz tukša, fakts, kas draud kļūt par Latviešu teātra nelaimi.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

LATVIEŠU TEĀTRIS

Vakardienas Laufa un Jakobi lugas «Neticīgais Toms» uzvedumam Latviešu biedrības zālē bija maz skatītāju, no kuriem dažs labs, to vidū arī šī raksta autors, kurš bija nācis vienīgi abu rakstnieku *vis comica* dēļ, pēc izrādes aizgāja kā krietni vien «neticīgs Toms». Nemēģinot apstrīdēt uzjautrinošu neiespējamību eksistences tiesības, tomēr jāatzīstas,

ka man lugas izejas punkts, proti, ka kāds cilvēks savai spiritisma pārņemtajai apkārtnei liek notice, ka viņam ar suģestijas palīdzību laupīta atmiņa, vakardienas izrādes pasniegumā šķita pārāk neticams, lai šī fakta izraisītās komiskās situācijas būtu iedarbīgas. Šo vīru, lugas galveno personu, visai amizanti atveidoja direktors Ozoliņa kungs. Smieklus ar savu izskatu un spēli izraisīja arī Mierlauka kungs apdrošināšanas aģenta Šimmela lomā. Pārējiem kungiem un dāmām bija mazāk izdevības parādīt savas spējas. Tulkotājai Ezerlaukas jaunkundzei bija šķitis nepieciešami lugu lokalizēt. Laikam gan vienīgi tāpēc, lai varētu izmantot asprātīgo joku par «Baron» un «Baran».

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

RĪGAS PILSĒTAS TEĀTRIS

«*Die Kinder des Kapitän Grant*» (Kapteiņa Granta bērni) pier pie to šķiru lugām, kuru ārējais ietērpums spožs un apzīlbinošs, kuru darbība raibāka par dzeni, kuru literāriskā vērtība līdzīga nullei un kuras tādēļ pasaules pilsētās, kā Londonā vai Berlīnē, izrāda 200 vai 300 reizes no vietas — pie izpārdotiem namiem. Tā kā Rīga tikai vēl «maza» lielpilsēta, tad saprotams, ka viņā «Kapteiņa Granta bērniem» tik milzīgu panākumu nebūs, bet kādu duci izpārdotu namu tiem tomēr var pareģot. Vakar šo dekorāciju gabalu izrādīja jau ceturto reizi pie pilnām skatītāju telpām, kuras, kā likās, neviens neapmierināts neatstāja. Un neko teikt: kuģis pirmā bildē ar efektu nogrima; «Patagonijas» kalni vēma uguni un sagāzās ar briesmīgu troksni; lielais ērglis izpildīja savu lomu teicami, ar Granta zēnu paceldamies augstu gaisā un tad mirdams, kā varonis patagonieša lodes ķerts; balets «zeltracēju svētki» bija tiešām apbrīnojami mirdzošs un skaists, un zirgs un tie divi otri vilcēji kustoņi «Austrālijas mūža mežā» neaizmirsā, ka tie uz skatuves.

Par aktieriem maz ko teikt, jo tie šinī gabalā spēlē vieglas blakus lomas. Tikai kādu vārdu par lugas saturu. Tas grozās ap kapteiņa Granta ģimilijas likteni. Kamēr Grants ar vienu dēlu uz neauglīgas salas no sava kuģa leitnanta top pamests un bada nāvei padots, tikām kāds anglis ar viņa diviem otriem bērniem brauc viņu meklēt. Pēc daudzkārtēju vislielāku dzīves briesmu pārciešanu beigās meklētie no meklētājiem laimīgi top glābti. Jāpiemin arī vēl, ka luga stipri morāliska. Nekrietnais kuģa leitnants dabū galu, otrs bezdievis labojas un paliek dzīvs. —

Ritvakar izrādīs Maksa Dreiera joku lugu «Grosmammas».

LATVIEŠU TEĀTRĪ VAKAR ATSKANĒJA «KORNEVIĻAS ZVANI»

Šī melodiskā operete latviešu publikai jau kopš ilgākiem laikiem labi pazīstama, tāpat arī visu dziedātāju spēja, kuri šai gabalā uzstājas — izņemot Friča Spēkoņa kungu, kas kā marķīzs de Korneviļs bij jauns. No izskata šis marķīzs bij stalts un dižans, tikai viņa izturēšanās nebij diezgan lielkundziska un veikla. Tas pats jāsaka par dziedāšanu. Spēkoņa kunga balss diezgan stipra un patikama, bet redzamā atkarība no diriģenta takts zižļa, kā arī nelaimīgais atgadījums, ka balss nebij gluži skaidra, mazināja iespaidu, kas citkārt būtu bijis daudz lielāks. Mums liekas, ka Spēkoņa kungs vispār sev par maz uzticas un enerģijai, kurai būtu jāizvērsas uz āru, ļauj sevī apslāpt. Jauni, gan ne priekš publikas, bet priekš referenta, bij arī vēl Drapana kunga Gaspārs un Valdšmita kunga Šans Grenišē. Drapana kungs veco sīkstuli izrādīja ļoti raksturīgi, skats, kurā tas top ārprātīgs, izdevās teicami. Tikai beigu cēlienā prāta aptumšojumu vajadzēja tēlot vēl zīmīgāk. Valdšmita kunga maigā un tomēr spēcīgā tenora skaņās noklausīties bija īsts baudījums. Arī viņa spēle bij veikla un droša. Kā mīļi un mīlīgi pazīstami no senākiem laikiem parādījās Akmentiņ jaunkundze Žermēnas un Brigader kundze Magonītes lomās. Soģi spēlēja un dziedāja

Brigadera kungs pietiekoši labi. Notārs, aktuārs un piesēdētājs pieder pie visistākām operešu figūrām, un tādēļ tad arī viņu izrādītājiem nevar pārnest, ka tie turējās pie vārda: jo trakāk, jo labāk. Koris savu uzdevumu izpildīja diezgan droši. Orķestrim būtu bijis vēlējams vairāk viegluma un pieglašanās spējas.

Izrādes beigās Brigader kundzi pagodināja ar kādas spīdošas balvas pasniegšanu.

Nākamā svētdienā izrādīs lugu «Mātes svētība».

LATVIEŠU TEĀTRIS

Hermans Zūdermans pieder pie tiem dramatiskiem rakstniekiem, uz kuru lugu izrādēm publika, kas liekulīgi nenoliedz zināmu parādību dzīvē, ar paļaušanos var noiet un kuru darbos noskatoties otram rakstniekam sirdi iekaistas vēlēšanās: «Kaut tu arī tā būtu rakstījis!» Patiešām, Zūdermanam ir viss, kā īstam dramatiķim vajaga: skaidrs skats priekš dramatiskiem pretekļiem, dzidrs stils, kas nekur par daudz neizplūst, gars, atjauta un tāds ugunīgs spars, kas klausītāju beztrūcīgi aizraun līdz. Bez tam viņš ir smalks ļaužu novērotājs, un, ja viņš sava biedra Hauptmana nesasniedz, tad tas varbūt notiek tālab, ka viņš arī savu *publiku* ļoti labi pazīst un tīko pakalpot vai iztapt viņas garšai. Saprotais, ka tas notiek tikpat gara bagātībā kā viss, ko šis rakstnieks dara. Viņš it labi zina, cik daudz sentimentalitātes sasmalcinātai garšai pa prātam, cik daudz tā sauktās «nemorāles» bez pretošanās viņa skatītāji turēs par pieļaujamu, cik daudz traģikas tie bez saīguma panesīs. Kā ģeniāls ārsts ar nekad neviļošu drošību saliek kopā zāles, kuras līdz, tā Zūdermans prot ieliet ar lielisku mākslu darītu dzērienu garīgu baudu kausā, kuru tukšojot allaž saceļas gaviles. Šādas gaviles atskanēja arī trešdienas vakarā, Latviešu teātri izrādot «*Laime nomalā*».

Šī laime nomalā ir laime, kura, kā lugā teikts, salodēta kopā iz divu cilvēku nelaimes. Rektors Viedemanis ir ļoti labs, bet

ļoti vidēji apdāvināts cilvēks, kurš ilgi par mājskolotāju, tā vilkdams garu, pēdīgi ar mokām notaisa vidusskolu skolotāja eksāmenu un tad apprecē savu ligavu, jo «kandidāti allaž mēdz būt saderināti». Sieva nomirst, atstādama trīs bērnus, to starpā aklu meiteni. Kādu laiku nodzīvojis kā atraitis, Viedemanis apmeklē savu agrāko audzēkni baronu Reknicu un iepazīstas tur ar Elizabeti, nabaga bāreni un Reknica sievas Betinas draudzeni. Viņš Elizabetē noskatās ar bijāšanu, bet, redzēdams to kādā nakti dārzā nelaimīgu un atstātu, viņš uzdrošinās viņu mierināt, piesola tai savu palīdzību. Elizabete top viņa sieva. Bet ne aiz mīlestības viņa vecīgo atraiti precējuse, bet tikai glābdamās no Reknica, kas viņā iemīlējies un kuru arī viņa mīlē. Trīs gadus sabijusi Viedemaņa namā, Elizabete tur radījuse laimi, kuru Viedemanis sajūt tik dzīvi, ka tam gandrīz bail, vai tā varētu pastāvēt. Mājā visur skan kā kokles. Te šo jauko saskaņu pārtrauc viesi — Reknics ar savu Betinu ierona pilsētiņā uz zirgu tirgu un apmetas, tādēļ ka viesnīcas pārpildītas, pie Viedemaņa. Reknics domā, ka Elizabete savā tagadējā apkārtnē nav un nevar būt laimīga, un piedāvā Viedemaņam vietu vienā no savām muižām. Šīs lietas dēļ starp Reknicu un Elizabeti izceļas saruna, kura atsedz to, kas agrāk abu starpā bijgan ticis sajūsts, bet palicis neizteikts. Reknics atzīstas, ka Betina viņu nedara laimīgu un ka viņš nekad nav beidzis Elizabeti mīlēt. Lai viņa tagad nākot viņa tuvumā dzīvot, lai padarot viņu atkal par cilvēku. Par mīlestību jau nekad nebūšot runa. Elizabete atbild, ka šāda uzaicinājuma nekad nevarot pieņemt, un izsaka piespiesta beidzot arī iemeslu: tādēļ, ka arī viņa Reknicu arvien vēl mīlējot. Iesaukdamies šis viņu grib apkampt, viņa bēg un metas tad, jūtu pārvarēta, pati Reknicam rokās. Garš skūpst — tad Elizabete atkal atjēdzas. Viss nu viņu starpā uz mūžu esot beigts. Tie nekad vairs nedrīkstot atkalredzēties. Bet Reknics no tādām valodām nekā negrib zināt. Drīzāk viņi visi lai ejot bojā, nekā viņš no viņas vairs atsacīšoties. Lai viņa apdomājosies līdz vakaram, un, ja viņa tad nebūšot ar mieru, viņš rīkošoties pats uz savu roku.

Šis skats ir izstrādāts ar lielu meistarību un dara ar savu karstu kaislibas dvesmu varenu iespaidu. Trešā cēlienā pie Viedemaņiem vakarā ir viesi. Kamēr tie sarunājas un dzer, tikām Reknīcam izdevība Elizabetei vairākkārt noprasīt «jā vai nē», un, kad viņa vēl turas pretī, tad Reknīcs draudē Viedemaņam uz pēdām izstāstīt, kas šodien viņu starpā noticis. Elizabete uz to pieļaujas, un Reknīcs aiziet gulēt. Arī Elizabete sakās doties pie miera, un istabā paliek Viedemanis viens pats, gribēdams priekš rītdienas stundām vēl drusciņ sagatavoties. Te ienāk viņa palīgs un dara Viedemani uzmanīgu, ka kundze šovakar bijuse tāda savāda un no viņa tādā divainā kārtā atvadījuses. Viedemanis apsolās palikt nomodā un sagaida arī tiešām Elizabeti. Domādams, ka nu reiz pienācis rūgtais brīdis, kad Elizabetei viņa nama sīkie apstākļi apnikuši, viņš viņu, liktenim padodamies, grib aizlaist projām, bet viņa atzīstas, ka tā bēg no Reknīca, ka tā viņam gulējuse kaklā un nu grib iet upē meklēt galu, tādēļ ka viņa Reknīcam negrib ziedot sava goda. Satricināts Viedemanis viņu grib atturēt, bet Elizabete atbild: kur lai viņa ņemot lepnumu turpmāk pie viņa sāniem dzīvot? Uz to Viedemanis viņai izstāsta, ka viņš, viņu precēdams, domājis, viņš glābjot nelieša atstātu upuri. Šāds diženums Elizabeti pārspēj. Viedemanis viņai tagad parādās pavisam citādā gaismā, un, piekļaudamās pie viņa, tā lēnām saka: «Man tā ir, it kā es tevi šodien pirmo reizi redzētu!»

Ar to luga beidzas.

Neraugoties uz visu spožo tehniku, ar kādu šī fabula apstrādāta un vesta pie laba gala, man tomēr liekas, ka pareizāks būtu bijis cits iznākums. Vismaz, priekšskaram kritot, skatītājs nav pilnīgi pārliecināts, ka nu atkal turpināsies pārtrauktā laime nomalē. Tādi kaislību vilņi, kādus mēs otrā cēlienā redzam, noslicinot visus prāta un konvencijas celtos likumus, tie nelīksies apsaukties uz Viedemaņa frāzēm: «Ilgas iemīgs... vēlēšanās apklusis, mums visiem jāatsakās, jāpiekāpjas... Ej gulēt, bērns!» Būtu viņš vēl sacījis: «Nāc gulēt, bērns,» — bet to viņš nedara, bet apsola, ka māja rīt būšot tīra. Tas varētu gan notikt.

Bet, ka Reknica aiziešana neko nenožīmē, to esam dzirdējuši no Elizabetes pašas, kura pēc triju gadu laulības izteic: «Visas manas cerības un visas manas vēlēšanās saistījās pie šī cilvēka. Ja es līdz šodienai esmu dzīvojuse, tad tas noticis aiz šīm vienām ilgām.» Jā, kas tad nu pēc šodienas noticis? Reknics viņai parādījies kā baudu cilvēks, kas par neko nebēdā. Bet par tādu viņa viņu jau arī agrāk pazina. Taisni šī aizskarošā atklātība un nesavaldīšanās deva viņam tādu dēmonisku pievilksanas spēku. Vai to nu laužis Viedemaņa papa ar savu parādīto augstsirdību un ar savu mīlo: «Ej gulēt, bērns.» Vai Elizabete tagad, vasaras naktīs, kad liepa durvju priekšā ziedēs, apmierināsies ar zeķu adīšanu? Mēs tam nespējam ticēt. Tad man vēl izliekas nepilnīgi pamatota Reknica izturēšanās otrā cēliena beigās. Pēc tam kad viņš uzvarējis un Elizabete no jauna sāk pretoties, viņš tūlīt gatavs viņai dot apdomāšanās laiku līdz vakaram. Papriekšu tik nepacietīgs un tad tik pieļāvīgs. Vai pie šādas inkonzekvence tikai trešā cēliena vajadzība nav bijuse vainīga?

Izrāde atstāja caur caurim labu iespaidu. Vispirmā kārtā par to jāpateicas *Freimaņa* kgam, kurš ļoti ticami un teicami skatītāju priekšā nostādīja spēka pilno, akli savām dziņām paklausīgo baronu Reknicu. Tikai pēdējā cēlienā man izlikās, it kā *Freimaņa* kgam būtu jāuzsver vairāk stulba kaislība un nevis «prasta» varmācība. *Vārnas* kdze kā Elizabete pirmā cēlienā bija par nopietnu. Kokles, kuras, pēc Lienītes izteikuma, mājās skanot, bij, jau priekšskaram ceļoties, apklusušas. Rūgtums, ar kādu, par piemēru, Elizabete, par Viedemaņa mirušo sievu runādama, izteica vārdus: «Lai viņa dus, mēs nesam puķes uz viņas kapu — un ar to diezgan,» — bij pavisam nedibināts. Tāpat drusku par skarbu bij viņas izturēšanās pret skolas pārlūku. Arī mīkstāki izteikti vārdi, kādus Orbs no viņas mutes dzird, šo «lidēju» varētu pamudināt uz zināmām piezīmēm pret viņas vīru. Citādi *Vārnas* kdzes Elizabete bij visai simpātisks un aizgrābjošs attēlojums, kurš pelna siltu atzišanu. Viedemani spēlēja *Mierlauka* kgs. Es šo rektoru domāju ne tik sausu, ne tik vecu, kā šis teicamais aktieris viņu izrādīja. Caur to lugas

jau tā kā tā šaubīgās beigas tapa vēl mazāk ticamas. Aklumu un sirdi aizkustinošo bezpalīdzību un nevarību, kā arī pašai vēl nezināmo mīlestību pret Dangeli *Tervet* jkdzei Lienītes lomā izdevās labi izrādīt. Tāpat labi izdevies darinājums bij *Fridolīna* kga skolas pārlūks Orbs. *Melkert* jkdze kā Betina bij apmierinoša. Ne to pašu var sacīt par *Rudziša* kga skolotāju Dangeli. Rudziša kgam netrūkst nedz ārēju, aktierim derīgu dieva dāvanu, nedz inteliģences, bet tas viss vēl par maz izkopts.

Režija ar sekmēm bij centusēs lugai dot to, ko sauc par «štimungu» (vārds, kurš mums bez zoskājiņām būtu jāsāk lietot, kamēr rodas viņa vietā latvisks). Tikai istabas dekorācija priekš rektora mazpilsoniskiem apstākļiem bij par lepmu.

LATVIEŠU TEĀTRIS

Vēl vienmēr Latviešu teātrī «Lenores» rampu gaisma jo kuplā skaitā pulcē atsaucīgu publiku. Šīs novecojušās traģēdijas izteiksmes spēku zaudējušās tirādes vēl joprojām spēj izraisīt asaras, un līdz pēdējai vietai izpārdotās galerijas skatītāji ēd riekstus, iesprauž dialogos pa atdzīvinošam vārdam un kā pirms gadiem, tā arī tagad šausmās nodreb, ieraugot spokaino līgavaini, kurš dodas uz kapliču svinēt savu kāzu nakti. Naivitāte nekad neiznīks — naivitāte, kura pirms neilga laika, kad pirmo reizi izrādīja Zūdermaņa «Laime nomalā», vienoti ar inteliģenci kārtīgi palika mājās. Naivitātei bija tiesības neskatīties, un inteliģencei nebija pienākuma skatīties lugu, kura jau bija spēlēta un izspēlēta gan uz vietējās vācu skatuves, gan arī latviešu valodā. Teātra vadībai turpretī ir tiesības un vēl vairāk pienākums no šādiem faktiem izdarīt derīgus secinājumus.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

LATVIEŠU TEĀTRIS

«Trešdien, decembra 9. d. 1898. g. izrādīs pirmo reizi «Grāfs Esekss», bēdu lugu 5 cēlienos no Heinriha Laubes. Tulkojis Fridols Fridolins.» Tā bija uz programmām lasāms un pēc tam arī notika. Skatītāju priekšā sarežģījās un izšķīrās liktenis, kas savu dramatisko īpašību dēļ jau vairākkārt pirms Laubes ņemts par bēdlugas priekšmetu: mēs redzējam lepnu vīru sildāmies lepnas karalienes labvēlības un mīlestības saulē un redzējam viņu krītam caur šīs sievas greisirdības zibsnī. Bet, darbībai virzoties uz priekšu, skatītājs arvien vairāk nāca pie pārliecības, ka notiek arī vēl otra bēdluga, kura uz programmas nestāv. Šai blakus bēdlugai varētu likt par virsrakstu «Latviešu valodas mocīšana», jo tā stāpīta, vandīta, spilēta un «spāniešu zābakos» iemiegta tā reti kad tikuse kā «Grāfa Eseksa» tulkojumā. Straujāki runātās vietās saturs lāgā nemaz nebija aptverams, daudziem tas droši vien pavisam būs palicis nesaprotams. Vēl pāri šādu varas darbu, un tulkotājs drikstēs lepoties ar titulu: latviešu valodas lielinkvizitors!

Karalienes Elizabetes loma, pateicīga, bet priekš mūsu apstākļiem diezgan grūta, bij uzticēta *Melkert* jaunkundzei, kura redzami centās šīs uzticības būt cienīga. Pirmā cēlienā tas viņai arī paveicās. Viņas uzstāšanās bija lepnā, žestikulēšana cienīga, vaižstu spēle piemērīga. Vēlākos cēlienos viņai trūka vajadzīgā spēka un spara un mimika pietiekoši neizrādīja iekšējo uztraukumu. Bez tam *Melkert* jaunkundzes balss neskanēja visvienmēr dziļi, bet vairāk dobji, kas neizklausās labi. Grāfu Esekso spēlēja *Freimaņa* kungs ar dedzību, kādu pie viņa esam parādūši. Tomēr iz šī Eseksa neizplūda tas diženums, kas pietiekoši izskaidrotu triju sieviešu kaislu mīlestību uz viņu. Ar tiem četriem valsts sekretāriem, kurus *Fridolīna*, *Spēkoņa*, direktora *Ozoliņa* un *Valdšmita* kungi izrādīja, varēja būt mierā. Tikai *Fridolīna* kungam būtu jāargājas valodu tā kapāt, kā viņš to pasācis, un *Spēkoņa* kungam no sirds vēlējams vairāk spēka. *Lidiju Notingham* *Vārnas-Skaidrītes* kundze izrādīja teicami,

grāfiēni Retland *Akmentiņ* jaunkundze viscaur meistariski. It sevišķi slavējami viņai izdevās skats, kurā karaliene paraksta Esekša nāves spriedumu. *Miķelsona* kunga kefs bij labi izdevies tēlojums. *Mierlauka* kunga no vecuma vājības stulbais Jonatans turpretī par aušīgu. Kostīmi — diemžēl par tiem arī jāsaka kāds vārds — dāmām bij tām aprindām piemēroti, kurās luga notiek, kungiem turpretī pavisam nepieļaujami. Sera Valtera un Raliņa baltais sedzenis bij taisni smieklīgs.

LATVIEŠU TEĀTRIS

Vakar Latviešu teātra publikai stādījās priekšā trīs vēl nepazīstamas viešņas, pie tam atspēkodamas sakāmā vārdā izteikto apgalvojumu, ka visas labas lietas ir trīs. Jo madāma *Bonivard* jeb «*Mana sievas māte*», kura kā galvenā viešņa tās abas otras bija atveduse līdz, izrādījās par tādu radijumu, priekš kura Latviešu biedrības nama durvis labāk nebūtu vērtas vaļā. «*Mana sievas māte*» ir visai sekla joku luga, pie kuras strādājuši divi francūži, bet kurai tomēr nepiemīt nedz franču smalkās atpazīšanas, nedz viņu lielās izveicības tehniskā uzbūvē, kura pa daļai likās saistīta caur lēti izskaidrojamu uztraukumu. Vajadzīgās izveicības trūka arī vēl abām otrām viešņām *Brīvnīek* jaunkundzei un drusku vairāk acis krītošā kārtā *Pūpol* jaunkundzei, kuras uzstājās Gabrieles un Dianas lomās. Bet toties viņas darīja jo patīkamu iespaidu ar savu maigo jaunību un citām skatuvei visai noderīgām ārējām īpašībām. Ja viņas no viešņām pārvērstos par pastāvīgām Latviešu teātra līdzdarbiniecēm, tad par to varētu tikai priecāties. *Bonivara* kundzes loma nebij īstās rokās. Šī loma piekrita vai nu Graudiņ-Rūmnīek kundzei, vai Ezerlauk jaunkundzei. Kādēļ šādus nevajadzīgus eksperimentus? Parastam teikumam «luga noritēja gludi» šoreiz jāiemet vārdiņš «ne» starpā.

1899

LATVIEŠU TEĀTRĪ

Pie skatuves darbiem, kurus izrādot gandrīz vienmēr jāatsakās no konģeniāla scēniska atveidojuma, pirmām kārtām pieder «Fausts». Ja lugu pilnībā izrāda uz tik mazas skatuves, kāda ir Latviešu biedrībai, tad pieredzējis teātra apmeklētājs uz teātri nāk ne tik daudz, lai gūtu estētisku baudu, bet gan vairāk ziņkāres dzīts, lai redzētu, izsakoties ar latviešu sakāmvārdū, kā mēģina nest to, ko nevar celt. Tādēļ jo patīkamāks ir pārsteigums, kādu skeptiķi piedzīvoja aizvakardienas izrādē. Bija, protams, daudz «nepaceltā». Nepietiekamo noformējumu varētu vērtēt kā pašu par sevi saprotamu, atkarīgu no iespējām, ja vien atsevišķos gadījumos nebūtu manāma skopošanās. Nevar ģeniālu latviešu Faustu radīt ne no kā. Lomu ar lielu degsmi spēlēja Freimaņa kungs, caur savas personības prizmu atsedzot šī pārcilvēciskā domātāja neatkārtojamību. Tomēr būtu bijis iespējams atkal jaunību atguvušajam Faustam dot cienījamāku ārējo izskatu. Šis Fausts mīlēja un cieta apnēsātā, melnā triko tērpā ar bālganu, neglīti platu kruzuli uz krūtīm. Turklāt viņš jau pašā sākumā parādīja savu taupīgumu, novietojot studiju istabā kā tēvutēvu mājas piederumu galīgi salauztu, netīru virtuves skapi. Direktora Ozoliņa kunga Mefistofelis bija labs sasniegums, taču tēls būtu iespaidīgāks, ja sātanisko masku un kavaliera stāju papildinātu asāks dzelīgums runā un lielāks kustīgums. Mierlauka kungam izdevās trāpīgi atveidot lišķi Vāgneru. To pašu var teikt par Ezerlauka jaunkundzes

raganu. Vienīgi nav īsti saprotams, kādēļ raganām vienmēr būtu jāspiedz? Berlīnē Fausta raganu reiz spēlēja vīrietis. Jādomā, ka toreiz viņa runāja basā. Graudiņas-Rūmnieces kundze bija mazliet flegmatiska Marta Švērtleina. Arī viņa bija tērpta tumšās, naksnīgās krāsās — laikam jau nojaušot tuvo nāves ziņu. Aina Auerbaha pagrabiņā bija tik skaļa, ka, šķiet, nekad lielāka pamatojuma nav bijis vārdiem «Tas ausis pušu plēš! — šurp vati, lai tās pildu!» [Raiņa tulkojums.] Ainai pie vārtiem pietrūka dabiskuma un svaiguma. Bet kur tad paliek pārsteigums? To radija Akmentiņa jaunkundze Margarētes lomā. Ja kāds mākslinieci jau bija redzējis lugā «Grāfs Esekss», tam nevarēja rasties šaubas par viņas piemērotību šā jaunās meitenes tēla atveidošanai. Taču Akmentiņa jaunkundzes tēlojums iesniedzās jau ģeniālajā, jomā, kur šķietamais saplūst ar reālo. Ar apbrīnojamu mākslu viņa, izmantojot dotumus, ar kādiem apveltīti vienīgi ģeniāli aktieri, iejutās daiļās, nevainīgās jaunavas lomā, atsedzot vēl neapzinātās austošās mīlestības jūtu izraisītos dvēseles pārdzīvojumus līdz pat satricinošajai vājprāta aintai. Ir pienācis laiks atklāti pateikt, ka Akmentiņa jaunkundze citos apstākļos, ar tālejošāku skanējumu nekā Latviešu teātrī, būtu aktrise ar pasaules slavu. Zāle bija izpārdota līdz pat pēdējām rindām. Taču pats Gēte šo triumfu, kurš atkārtojās nu jau ceturto reizi, uzņēmtu bez satraukuma. Viņš to jau bija paredzējis:

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

*Vispirms būs lugā daudz kam notikties!
Jo pūlis grib vismiļāk skatīties,
Ja raibu raibās ainas norisinās,
Ka ļaudis brīnumos kā apburti, —
Jūs plašu piekrišanu guvuši,
Jūs katris savā garšā uzteikt zinās.
Jo vairums veicams tik caur vairumu,*

*Ikkurš sev izmeklē, kas viņam klājas,
Un daudziem tiek, ja daudz jums kukuļu;
Ikviens tad apmierināts aizies mājās.*

[Raiņa tulkojums]

LATVIEŠU TEĀTRIS

Kā caur piedzīvojumiem arvien no jauna par patiesu apstiprinātu var uzstādīt sekošu teikumu: jo garākas un lielākas mūsu teātra afišas, jo vairāk publikas tās pievelk. Tik milzīga afiša kā priekš vakarējās izrādes nu laikam gan vēl nebūs bijuse piedzīvota un tik daudz skatītāju biedrības zālē tamdēļ laikam arī vēl nebūtu bijuši redzēti — ja visi, kas tajā gribēja tikt iekšā, būtu varējuši dabūt biļetes. Bet namu diemžēl tikai vienkārt vien un ne divkārt var izpārdot. Un tāpat tikai tie, kas bija pasteigušies kā pirmie laimīgie, varēja piedalīties pie raibā «Ceļojuma ap zemes lodi 80 dienās». Jā, raibs gabals šis «Ceļojums» ir, tik raibs, ka tas šai ziņā pārspēj dzeni, Staburaga meitiņu un Turaides Rozi. Sekodams kādam savādniekam anglim Fogam, kas saderējis uz vienu miljonu franku 80 dienās apceļot ap zemes lodi, skatītājs nokļūst iz Londonas vispirms pie Suecas kanāla; tad kādā sagruvušā indiešu pili; tad indiešu virsaišu kapu vietā, kur kādu skaistu atraidni bramini uz sārta grib sadezdzināt. Joprojām tas iepazīstas ar šausmīgu čusku alu un čuskām uz Borneo salas, un, kā par gandarijumu, par izciestām izbailēm liktenis dekorāciju gleznotāja personā to tūlīņ pēc tam noved karalienes Nakahiras burvīgi skaistos svētkos. Skatītāji piedzīvo indiāniešu uzbrukumu dzelzceļa vilcienam, kuģa grimšanu, redz Foga briesmas uz jūras un nokļūst beigās līdz ar drošo ceļotāju istā laikā atkal Londonā. Kā noprotams, svarīgākais uzdevums šai lugā dekorāciju gleznotājam un teātra mašīnu meistaram. Pirmējais — vai, pareizāk sakot, pirmējie, — jo, kas zīmējas uz jaunajām dekorācijām, tad viņu

pagatavotāji bijuši divi: Pasils un Kuraus; pirmējie savu uzdevumu izpildījuši ļoti labi. Ne to pašu var teikt par mašīnu meistaru. Tas savā darbā bij tik gauss, ka izrāde, sākdamās pulksten septiņos, tikai tā pret pulksten vieniem nakti nobeidzās. Tāda omulība būtu atvainojama tikai uz lauku skatuvēm.

Spēlētāji savas lomas vispār izrādīja teicami. Dejas bij rūpīgi iestudētas un atstāja ļoti labu iespaidu. Baletmeistarienei *Duvald-Feit* kundzei, kura pate līdzī dejoja, pasniedza kā pelnītu atzišanas zīmi krāšņu kurvi ar puķēm.

LATVIEŠU TEĀTRĪ

Vakar vakarā piesardzīgā ātrumā Latviešu teātrī pirmo reizi noritēja «Ceļojums 80 dienās ap zemes lodi». Jautrais, krāšņi inscenētais uzvedums bija pulcējis tik lielu skatītāju skaitu, ka šķita, vietas galerijā izpārdotas divreiz. Dekorāciju krāsainā daudzveidība spēlēja galveno lomu. Tās teicami veica savu uzdevumu, pilnībā apmierinot publikas skatītprīeku. Dažas no jaunajām Pasila un Kūrava kungu darbnīcā veidotajām dekorācijām varētu saukt pat par skaistām. Karalienes Nakahīras svētkus bija iestudējusi Duvaldes-Feites kundze.

Nevērojot pārāk mazās telpas radītās grūtības, kas māksliniecei traucēja pilnībā atsegt savu talantu, deju izpildījums un teicamais figūru izvietojums bija iedarbīgs. Duvaldes-Feites kundze, kura arī pati darbojās līdzī uzvedumā, saņēma krāšņu puķu pušķi.

Galveno lomu tēlotāji visi bija labā omā. Vislielāko publikas piekrišanu guva Paspertū — Valdšmits un — mežonīgā šaudišanās. Kā gan pasaule lai vēl cer uz mūžīgu mieru!

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

LATVIEŠU TEĀTRĪ

Vakar pirmo reizi izrādītais Dubura tulkotais joks «Nelai-
mes putns» tai ziņā bij īsts nelaimes putns, ka tas parādījās
uz skatuves taisni tad, kad Latviešu teātra publika, sagrābta
no ceļošanas drudža, jau 9 reiz 80 dienas, tas ir, 720 dienas
jeb — mēnesi par 30 dienām skaitot — taisni divi gadi ceļo-
juse ap zemes lodi, un, kā teātra programmas izpauž, šis
«izglītojošais» pasākums arvien vēl taps turpināts. Kur tad
nauda un interese lai ceļas priekš citām lietām! Tātad bij
itin dabīgi, ka vakar zālē valdīja tukšums un vēsums, kas
uz spēlētājiem likās nepaliekam bez iespaيدا. Vismazāk man
tā šķita, kā kad jautrā luga nenorītēja ar tādu žirgtumu, ar
kādu tas būtu varējis notikt. Direktora Ozoliņa kgs tituļa
lomu izrādīja bez pārspilējumiem, bet neizsmēla arī gluži
visas komikas, kas tajā ielikta. Totiesu vairāk iz savas lomas
«izsita» Vārnas kgs kā stiprinieks Kraks. Tas bij tiešām tēviņš,
no kura vajadzēja būties. Vai tā ungārs latviski runātu, kā
Freimaņa kgs to darīja, — kas to lai zina. Bet brašs un jo-
cīgs šis Meneško bija. Veco Knaueri spēlēja Mierlauka kgs
citādi visādi ļoti piemērīgi, tikai uzdzīvotājs viņa tēlojumā
diezgan nebij caurmanāms. Vārnas kdze, Akmentiņ un Ezer-
lauk jkdzes katra savu uzdevumu izpildīja teicami. Lugas
tulkojums gluds un labs. Tikai nav jāsaka «jābūt», bet «jāir».

ZIGRIDA ARNOLDSON

vakar Pilsētas teātrī uzsāka viesoties. Ar citiem vārdiem:
Pilsētas teātrī uz īsu laiku apmeties brīnumu pavasaris, atvēries
neizsmēlamu, neizsakāmu, neizbaudāmu daiļskaņu avots. Zig-
ridas Arnoldson vārdu ar jūsmām teic visa izglītota pasaule, un
tu, ikdienišķais cilvēks, kas tu viņas vēl nepazīsti, noej teātrī ar
visaugstākām gaidām. Tu redzi, tu dzirdi, tu jūti — ne pusi, ne
pusi no tā neesi sagaidījis, kas tev ar milgāko grāciju un

smalkumu top sniegts! Arnoldson kundze nespēlē savu lomu, viņa to dzīvo, no viņas izplūst tik liels dabīgums, ka tas liekas pārejam pat uz nedzīvo, gleznoto apkārtni. Un ar ko salīdzināt viņas dziedāšanu? Ja liliņām būtu balss un tās atskanētu, mēneša sudrabam uz viņām novizot, tad varētu teikt: tā dzied Zigrīda Arnoldson! Jaukts orķestrs priekš šīs balss izliekas par rupju, Arnoldson kundzes dziedāšanu vajadzētu pavadīt tikai koklēm; citu dziedātāju balsis pret viņas izliekas par diktām, par biezām. Arnoldsonai vajadzētu sadziedāt tikai ar Arnoldsonu!

Vakar mūsu nesalīdzināmā viešņa dziedāja «Minjonu». Nams bija izpārdots, un gaviles pēc izrādes nemaz negribēja rīties. Kad dzelzs priekšskars ar plaukšķināšanu vairs nebija atbaidāms, tad pie durvīm, pa kurām Arnoldson kundzei bij jānāk laukā, sakrājās liels entuziastu bars, lai viņai, kariatē kāpjot, vēlreiz no sirds varētu uzgavilēt.

UZ LATVIEŠU BIEDRĪBAS SKATUVES

vakar parādījās pirmo reizi *Bulthaupt* bēdīga «Jaunā pasaule jeb *Ticības murgos*». Galvenie dzenuli, kas lugas darbību iekustina, virzina uz priekšu un beigās traģiski nobeidz, ir mūžam veci un mūžam jauni, proti, mīlestība un ticība. Bet autors šos abus spēkus saved ciņā ar tik konvencionāliem, sen aprastiem līdzekļiem, ka «Jaunā pasaule» pārvēršas par «veco pasauli», kura skatītāja sirdij un prātam kļuvuse sveša un neinteresanta. Vismazāk uz mani reti kāds gabals atstājis tik vēsu iespaidu kā šī «Jaunā pasaule». Galvenās lomas visas bij īstās rokās. Ja es sevišķi pieminu *Mikelsona* un *Mierlauka* kungus, tad tas notiek tādēļ, ka pirmējam bij uzticēta viena no svarīgākām lomām, kuru tas izrādīja ar atzīstamu veiksmi. Tikai straujuma *Mikelsona* kungam jāpieradinās skaidrāk izrunāt. *Mierlauka* kungs turpretī no citiem atkal atšķīrās caur savu visai raksturisku «kaulu kambara» masku. Režija šoreiz, kā par

brīnumu, bij uzticēta *Freimaņa* kungam. Izrāde liecināja, ka nav nekāda iemesla, ka cauru sezonu režijas krēslā sēd

*erst und letzt
der, den man da hinaufgesetzt.*

Izņemot pirmo cēlienu, kur viesi varēja dzīvāk kustēties, luga bij iestudēta ar prašanu un ar garšu.

LATVIEŠU TEĀTRĪ

Vakar Latviešu teātrī pirmo reizi izrādīja Bulthaupta bēdu lugu «Jaunā pasaule». Tēlu rīcības motīvi, uz kuriem balstās un risinās darbība, tās sarežģījums un traģiskās beigas, pieder gan vecajai, gan arī jaunajai pasaulei. Drāmā saduras ticība ar milestību. Taču līdzekļi, ar kuriem autors šo abu spēku konfliktu izraisa, nešaubīgi pieder «vecajai» pasaulei, kurā skatītājiem grūti iejusties. Tādēļ arī vakardienas izrāde, lai gan to var saukt par izdevušos, bija maz iedarbīga. Prasmīgs un gaumīgs bija Aleksandra Freimaņa kunga iestudējums.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

PILSĒTAS TEĀTRĪ

vakar otru reizi uzstājās raksturu komiķis *Biller* joku lugā «*Das fünfte Rad*» (Piektais ritenis). Lugu vakar Rīgā izrādīja pirmo reizi, kaut gan viņas sacerētājs Hugo Lubliners, ja nemaldāties, jau vairāk gadus, grūta likteņa nomākts, dus smiltainē, un luga tāpat nepieder pie pagājušās vai aizpagājušās sezonas «luguražas». Lubliners viņu arī neliekas rakstījis vienai vai divām sezonām, bet nodomājis viņu ilgākam laikam. Tas vērojams no dabiski iztēlotiem raksturiem, nepārspilētām situācijām un

citām lugas īpašībām, kas tai ierāda vietu labāko joku lugu starpā. «Piektais ritenis» ir fabrikants Gerings, kas aiz gudrības un miermilības savā namā uzņēmies gandrīz lieka ģimenes locekļa lomu, bet slepenībā tomēr tura grožus savās rokās un savu vienīgo meitu caur to laimīgi ievada laulības ostā. Billera kga spēle, šo vīru izrādot, liecināja, ka viņš pilnīgs meistars pār saviem vaibstiem un savu balsi, kurai tas allaž spēj dot vajadzīgo — gan smidinošo, gan nopietni pie sirds ejošo nokrāsu. Pārējās lomas visas bij istās rokās.

LATVIEŠU TEĀTRIS

«Viņa nāca, spēlēja un uzvarēja» varētu teikt, zināmo citātu drusku pārgrozot, ja nebūtu jāšaubās, vai pareizāk neskanētu: «Viņa nāca, *dzīvoja un uzvarēja*» — proti, Otilija Muceniek jaunkundze vakar vakarā Latviešu teātri kā Magda Zūdermaņa «*Dzimtenē*». Viss, kas no istas mākslinieces jāprasa — moža inteliģence, lai lomu pareizi varētu uzķert, silta sajušana, lai tēlojumam dotu dzīvību, spars, lai spētu aizraut līdz, vingrums, lai izrādišanas līdzekļi paklausītu vajadzīgā brīdī vajadzīgā mērā, — viss tas atronams pie šīs aktrises savienojumā ar laimīgu ārēju izskatu un melodisku balsi. Ja arī Muceniek jaunkundzes žestikulācija vietvietām gluži nebij piemērota tā sauktai «lielās pasaules dāmai», tad tomēr šī balss neļāva šaubīties, ka viņas īpašniece ir tā lielā dziedātāja, kura savu publiku ieraduse visvareni valdīt. Tās bij tiešām ausīm glaimojošas, apburošas, sirdi kustinošas skaņas, kādās šī Magda gavilēja, koķetēja, baiļojās, dusmojās un izmisa. Un, ka ne tikai vienu otru šī tēlojuma patiesība aizgrāba, bet ka visi skatītāji stāvēja viņa varā, to liecināja dziļais klusums zālē, Muceniek jaunkundzei uz skatuves esot, un jūsmīgie aplausi cēlienu beigās. Ar šo spēku Latviešu teātris, ja tas to iegūs par savējo, varēs lepoties. Muceniek jaunkundzei turpreti jānovēlē laimes, ka tai radusēs izdevība izrādīt savas lielās dāvanas viņu cienīgā vietā. — Veco uzskatu nelo-

kāmo pārstāvu, virsnieku Švarci, direktors *Ozoliņa* kungs spēlēja labi. Lielāks pienākums viņam būtu bijis, raksturu ņemot mazliet stingrāku. Pašai dziedīgais mācītājs Hefterdings *Freimaņa* kungam un vecmeita Franciska *Ezerlauk* jaunkundzei izdevās teicami. *Mierlauka* kungs kā karjerists un uzdzīvotājs fon Kellers neuzstājās ar to nekaunību, kāda šādus cilvēkus raksturo. Šim Kelleram piemita kaut kas labsirdīgs, kas viņu darija simpātiskāku, nekā dzejnieks to gribējis. Pārējās lomas samērā pienācīgi tika izpildītas.

LATVIEŠU TEĀTRIS

Vakar Latviešu teātri svinīgi atzīmēja tūkstošo izrādi. Rīgā pirmais teātra uzvedums latviešu valodā notika 1867. gada 2. jūnijā. Latviešu palīdzības biedrība trūkcūcietējiem toreizējā Vingrošanas zālē izrādīja «Žūpu Bērtuli». No šīs Palīdzības komitejas izveidojās Rīgas Latviešu biedrība, kura par vienu no saviem galvenajiem uzdevumiem uzskatīja regulāru teātra izrāžu organizēšanu latviešu valodā. 1870. gada 10. februārī, Latviešu biedrības nama iesvētīšanas dienā, tajā notika ļoti grūtos apstākļos iestudēta izrāde. Sākumā teātri pašai dziedīgi vadīja Ādolfs Alunāns. Direktora Rodes-Ēbelinga laikā Rīgas pilsēta teātra darbības veicināšanai piešķīra naudas pabalstu, kuru turpmāk ik gadus atjauno. Pašreizējā direktora P. Ozoliņa kunga vadībā latviešu skatuve sasniegusi vērā ņemamu māksliniecisko līmeni.

Diemžēl principi, pēc kādiem bija sastādīta svētku programma, nerādīja pat aptuvenu priekšstatu par latviešu drāmas un latviešu skatuves mākslas attīstību pēdējos 30 gados. Aina no pirmās, turklāt vēl godalgotās un tomēr jau novecojušās latviešu oriģināllugas, pēc tam kāda vēlāk sacerēta darba ievadcēliens nevar dot pilnvērtīgu latviešu oriģināldramaturģijas raksturojumu. Plašajam tiesas skatam

«Venēcijas tirgotājā» nepieciešams aktieris, kāda Latviešu teātrim vēl nav. Arī pārējiem teātra māksliniekiem šajā ainā nebija iespējas sevi parādīt. Iecietīgi jāvērtē arī operas uzvedums, kurā dziedātāji pārsvarā bija paši aktieri. Lai nerastos iespaids par Latviešu teātra diletantismu, «Martas» otro cēlienu, nevērojot lielisko Lionelu (Valdšmita kungs) un arī to, kā pārējie ar savu uzdevumu tika galā veiksmīgi, būtu vajadzējis aizvietot ar citu, labāku sniegumu. Svinības ievadīja visas teātra trupas dziedāta ķeizara himna, kam sekoja Jurjāna «Svētku maršs». Tad ievadvārdus teica direktors Ozoliņa kungs un Baumaņa dziesmas «Dievs, svētī Latviju» pavadījumā tika rādītas dzīvās bildes.

*No vācu valodas tulkojusi
Birutā Veinerte*

LATVIEŠU TEĀTRĪ

pus dziedāšanas, pus skatu lugā «Dzīvību priekš cara» divi jauni spēki, kuri līdz šim tikai blakus lomās bij darbojušies, vakar uzstājās lielākās partijās. Marija Zēberg jaunkundze dziedāja Antoņidas un Elksnīša kungs Susaņina lomu. Zēberg jaunkundzes balss izrādījās kā jau atzīstamā mērā izkopts, ne visai spēcīgs, bet patikams, dzidrs soprāns, kas kopā ar labi piemērotu spēli lomu palīdzēja gludi un glīti izvest cauri. Elksnīša kunga Susaņinam veicās mazāk labi. Viņa orgāns ir simpātisks, bet Elksnīša kungs tam nedevis vajadzīgā spara un sirsnības, tāpat viņa spēlei trūka dzīvības. Citādi izrāde — atskaitot kādu nelaimes gadījumu korim — noritēja kā jau tāda, kura desmitām reižu atkārtojusēs. It sevišķi labu iespaidu atstāja Akmentiņ un Zēberg jaunkundžu un Valdšmita un Elksnīša kungu dziedātais kvartets.

1900

PILSĒTAS TEĀTRIS

Pilsētas teātra zālei vakar vakarā bij it sevišķs, neparasts izskats. Visur, kurp acis uz izpārdotām telpām vērsās — parketā, ložās, rangos —, visur tās atdūrās uz pazīstamiem latviešu ģimjiem. Latviešu inteliģence bij sanākuse kopā, lai redzētu un dzirdētu, kā senākais Rīgas Latviešu teātra publikas mīlulis *Duburs* dzied un spēlē «Burvju strēlniekā» Maksa lomu. Uz teātra programmām bija lasāms: «Dubura kunga viesu izrāde,» — un patiešām jāliecina, ka tā arī bija tāda, tas ir, izrāde, kurā svešs, pie teātra neangažēts *mākslinieks* uzstājas kopā ar parastajiem teātra spēkiem. Kaut gan Dubura kungs Maksis dziedāja pirmo reizi, tad tomēr viņam tas veicās ar tādu drošību un pareizību, kuru vienīgi varam slavēt. Nebūdami mūzikas speciāli pratēji, diemžēl nespējam lomas muzikāliskās daļas izdarīšanu apspriest visos sīkumos. Dubura kunga balss mums liekas rūpīgi izkopta, uz dziļumu ejot, tā nav visai spēcīga, turpretī augstākās toņu kārtās tā spēj pilnīgi pietiekoši pildīt plašās Vācu teātra telpas. Meistariski Dubura kungs prot dziedāt *a mezza voce*. Vietas, kur viņš šo dziedāšanas kārtu izlietoja, izdevās visai teicami, tā, p. p., dziesma «Durch die Felder, durch die Augen». Sevišķi labu iespaidu atstāja arī atvadišanās no Agates. Vispār jāliecina, ka Duburs ir dziedātājs, kurš savu balsi izlieto ar reti sastopamu garšu un smalkumu. Viņš neķerstās pēc efektiem, spēcīgās vietās balsi nepiespiezdams uz nedailu skaļumu, bet ievēro savu līdzekļu pareizo samēru. Kas Duburu pazīst kā aktieri, priekš tā ir piezīme lieka, ka viņš savu lomu arī ļoti labi

spēlēja. Zināms, debitanta nenovēršamais, kaut arī maz manāmais uztraukums mums gluži pilnīgi neļāva redzēt *to* Duburu, kurš mums atmiņā no Latviešu teātra skatuves. Visu iespaidu kopā saņemot, jāsaka, ka vakar vakarā «Freischütz» izrāde no jauna deva gaišu liecību no Dubura ievērojamām dziedātāja un aktiera dāvanām un no viņa nenogurstošās, sekmīgās cenšanās šīs dāvanas arvien vairāk izkopt.

Publika viesu izrādi pavadīja ar dzīvu piekrišanu, kura beigās izvērās par jūsmīgu ovāciju.

PILSĒTAS TEĀTRĪ

sestdien pirmo reizi izrādītā joku luga «*Als ich wieder kam...*» atrada lielu piekrišanu. Luga viegli būvēta, bez jebkāda konflikta, tā ka tā varētu nobeigties tikpat labi pēc otrā, kā pēc trešā cēliena. Bet abi autori pratuši kā raibas stikla krelles vienu nevainīgu joku vērpt pēc otra, tā ka top gluži žēl, kad beigās redz nākam nogrieztā pavediena mežglu. Luga ir turpinājums no savā ziņā slaveni tapušās lugas «*Im weißen Rössl*», bet nav brīnums, ka nākamā sezonā vācu teātra publika netop apbalvota ar joku lugas trešo daļu. Sacerētājiem to laikam neviens arī neņemtu ļaunā, jo daži raksturi, kā, p. p., Giezeke, D. Hinzelmans, «Baltā zirdziņa» saimnieka pāris un vēl citi izdevušies tik teicami, ka šos vecos pazīstamos labprāt atkal apsveic jaunās situācijās. Spēlēts tika viscaur ļoti veikli un labi.

LEIŠU TEĀTRA IZRĀDE

sestdienas vakarā «Uļeja» zālē bij pievilkuse diezgan daudz publikas. Izrādīta tika kāda nupat no cenzūras atļauta oriģināl-luga, kuras tituls pa latviski apmēram būtu «*Mīlestību izārdīt ir grēku radīt*». Pārticis, vecīgs saimnieks apprecējis skuķi, kura milē kādu jaunekli un, tikai vecāku piespiesta, saimniekam

snieguse roku. Jaunie no savas mīlestības nevar atsacīties, un, lai atkratītos no vecā un sieva atkal tiktu brīva, tad viņas mīļākais nodur viņas bērnu, vainu par šo noziegumu uzvirzīdams saimniekam. Pēdējo apcietina, un noziedznieka nodoms varbūt arī būtu izdevies, ja jaunā sieva bērna nāves pēc nebūtu zaudējuse prātu. Izmeklēšanas tiesneša priekšā tā kļāji izrāda savu mīlestību pret slepkavu un nomirst turpat ar sirds trieku. Redzēdams, kādas sekas viņa nedarbam cēlušās, jaunais vīrietis atzīstas par vainīgu un liek savas rokas sasiet, izrunādams vārdus, kas lugai likti par virsrakstu.

Cik vienkāršs šis atstāstījums, tik vienkāršs ir lugas izstrādājums. Izņemot trešā cēliena otro skatu, līdz lugas beigām viss iepriekšējais ir viens vienīgs garš monologs, kurā dalās lugas personāls. Diezgan kaila jau bija pērn Latviešu teātri izrādītā leišu luga «Amerika pirti», bet šī jaunā luga atstāj nesalīdzināmi naivāku iespaidu par pirmējo. Ja mūsu dramatisko literatūru salīdzinātum ar stādu, kas attīstījies līdz ziedu plaukšanai, tad mūsu kaimiņu dramatiskā rakstniecība jāpielīdzina asnam, kas nupat kā savas divas mikstās, dzeltenās lapiņas no zemes izdzinis laukā. Izņemot mīlotāju slepkavu, spēlēts tika labi, pa daļai pat ļoti labi. Sirdi aizgrābjošas bij vīra mātes vaimanas pie nodurtā bērna šūpuļa, šausmīgs beigu skats, kad nelaimīgā māte ārpātīga parādījās tiesneša priekšā. Tik naturālistisku ārpāta izrādīšanu kā no šīs leišu aktrises nekur neatceros sastapis. Lugu pateicīgā publika uzņēma jūsmīgi.

PILSĒTAS TEĀTRIS

Vakar vakarā publika pilsētas teātri lieliski pievilās. Tā turp bij nogājuse, lai pēc dienas darbiem un pūliņiem pie «traka» joka krietni uzjautrinātos, un dabūja iepazīties ar — «bleķi». Šis vārds ir novazāts, jo tas tāpat top velti valkāts kā daudz citu kādreiz modē nākušū, bet tas apstāklis nevar būt par kavēkli to kādreiz arī lietot istā vietā. Un joks «*Buß un Reihenhahs*» ir

bleķis, pilnīgs bleķis no iesākuma līdz galam! Lai tikai kāds cilvēks uzklausās: Buša kundze savu skaisto znotu Reihenhahu, kuru tā sirsnīgi mīlo, tādēļ vien notura par gandrīz vai prātā jukušu, ka tas kādai sava veikala jaunkundzei dāvinājis savu fotogrāfiju. Lai izbēgtu no stingrās sievas mātes pārmetumiem, Reihenhahs arī tiešām izliekas par slimu, sievas tēvs viņam iet palīgā, un znots tiek nodots kādā ūdens ārstētavā. Dr. Fogels, šīs svētītās iestādes īpašnieks, un kopā ar savu virsuzraugu (kas senāk uzraudzījis Nilas zirgus!) Reihenhahu tādā kārtā sāk ārstēt, ka šis tikko dzīvs paspēj atbēgt uz māju, kur to daži notur par pustraku, caur ko atkal izceļas jauns juceklis. Ap šo lugas kodolu aplikta bieza čaula no visai plāniem jokiem, tā kā ar nepacietību jāgaida uz priekšskara beidzamo krišanu. Laime vēl, ka pie šī darba strādājuši divi vīri — un literāriskais grēks caur to priekš katra iznāk uz pusi mazāks. — Spēlēts tika labi. It sevišķi ievērojams bij Stegmaņa kungs isajā Japānas sūtņa lomā. — Šim gabalam sekoja balets «Fantāzijas Brēmenes rātūža pagrabā». Danču mīlotāji un viņa draugi labprāt noskatisies, kā dažādus viņus «danco». Mūsu acīm vislabāk smēķēja šampanjietis, kas balts iz milzīgas pudeles izverda un ar 18 kāju un kājiņu palīdzību pa skatuvi kairinoši putoja.

ĀGENSKALNA VASARAS TEĀTRIS

Sestdien uzsāka savas viesu izrādes *Meta Illing* jaunkundze no Hamburgas Talijas teātra. Māksliniece bij izvēlējusēs kā pirmo lomu Magdu *Zūdermaņa «Dzimtenē»*. Illing jaunkundze šai lomā vienpusīgi neuzsvēra mākslinieces brīvības un tiesības, nerādīja, ka tā aiz ģeniāla pārspēka «pilsonisko tikumību» minuse zem kājām, bet ka tas noticis aiz sāpīgas vajadzības un ka viņa, ja viņa tagad savas tik dārgi samaksātās brīvības un tiesības kaisli pārstāj, to dara vairāk aiz spītības, vairāk tādēļ, ka viņa citādi nevar, bet ka viņai sirdī tomēr vēl dārgas tās mantas, kuras tā atdevuse par savu slavu. Viss lomas izveidojums

bij meistariski līdz mazākam sīkumam izstrādāts un tamlīdz arī iespaids no Illing jaunkundzes spēles saistošs un dziļi aizgrābjošs. — Vakar vakarā viešņa uzstājās Birh-Pfeiferas lugā «Die Waise aus Lowood» kā Džena Er un atkal publiku vareni prata valdzināt ar savu visai dabisko spēli. Direktors Rikhofs šai izrādē viņai bij cienīgs pretspēlētājs. Publika mākslinieci algoja ar jūsmīgiem aplausiem.

LATVIEŠU BIEDRĪBAS MŪZIKAS KOMISIJAS KONCERTS

Pēdējā vietīņa izpārdota, liels gaisa un sajūsmības karstums zālē — mūsu teicamākie mūzikas mākslinieki uz skatuves paugstinājuma: tās ir parādības, kuras pēdējos gados augusta mēnesī atjaunojas ar tādu noteiktību, ka viņas vai kalendārī varētu iezīmēt kā iepriekš sludinājumu. Zināms, viens vai otrs vārds mainās, bet vispārējais raksturs šim koncertam paliek tas pats bijušais, tas uztur saites starp lielu daļu ārpus šaurākās tēvijas dzīvojošiem māksliniekiem un iepazīstina latviešus ar pieaugošiem vai pieaugušiem mākslas mācekļiem. Tā pēdējos gados šis koncerts latviešus iepazīstinājis ar Tipain jaunkundzi un ar krietno vijoļu virtuozu J. Lazdiņa kungu. Šogad publikai — ja nemaldāties — jau pa otru lāgu stādījās priekšā un izrādījās jau kā teicams violončellists *O. Fogelmaņa* kungs. No veciem iecienītiem pazīstamiem kā mīlus viesus publikai bij izdevība apsveikt *Ad. Bētiņa* kungu no Maskavas, *Jurjānu Andreja* kungu no Harkovas un *J. Vītola* kungu no Pēterburgas. Pēdējais arī šoreiz bij uzņēmies mazāk ievērojamo, bet toties atbildības pilnāko pavadītāja lomu uz klavierēm. Jurjānu Andrejs iepriecināja klausītāju ausis ar sava valdhorna jūtīgām skaņām, un *Ad. Bētiņš* nospēlēja vairāk gabalus no Šopena un Rubinšteina. Priekšnesumi ar lielu veiksmi tika izdarīti, tikai mums likās, it kā Bētiņa kgs vietām būtu bijis par atturīgu. No vietējiem māksliniekiem pie koncerta piedalījās Dubura un P. Jurjāna kungi.

Duburs dziedāja divas tautas dziesmas «Ko tu raudi, kas tev kaiti» un «Maziņš biju, neredzēju» un izrādījās pie tam kā pilnīgs burvis, jo tas izbūra no pirmās dziesmas pāra vienkāršiem pantiņiem veselu sirdi sažņaudzošu drāmu un pārvērtā līdz apnikšanai skandināto «Maziņš biju, neredzēju» par gluži jaunu dziesmu, kas ar savām dziļi sāpīgām skaņām klausītājus līdz asarām aizgrāba. Piekrišanas pērkoni, kas pēc šīm dziesmām sprāga vaļā, mākslinieks tik tikko apklusināja ar divām jautrām piedevām. Koncerta otrā daļā Dubura kungs dziedāja divas dziesmas no Bohma un Masnē ar tādiem pašiem panākumiem. *P. Jurjāna* kungs nesa priekšā romanci iz operas «Demons» un serenādi no L. Bētiņa, pie kam viņš atkal no jauna izrādījās kā ļoti simpātisks, smalki izglitots dziedātājs. Kori kapelmeistera *J. Ozola* kunga vadībā turējās krietni un darīja patīkamu iespaidu caur savu balsu spirtumu.

PILSĒTAS TEĀTRĪ VAKAR

pirmo reizi izrādīja *Oto Ernsta* komēdiju «*Jugend von heute*» (Šolaiku jaunība). Autors ar smalku ironiju šai lugā rāda, kāda tā šolaiku jaunība izskatās, kas pie Nīcses gājusi skolā, savu meistarību pie tam pilnīgi pārpratuse un nu ar savu dzīvi viņa mācību liek novārtā. Šādu mazāk vai vairāk greizu «nīcšeāniešu» autors zīmējis kādu pusduci, no kuriem Goslers un jaunais Dr. Krēgers tie interesantākie. Krēgers beigās nāk īstam «nīcšeānismam» uz pēdām, atsvabinādamies no sava drauga Goslera, kas viņam bij iepotējis pārprastās un neauglīgās mācības par pārcilvēku un brīvo individualitāti. Ja jau lugu šis modernais temats dara interesantu, tad tā kļūst jo pievilcīgāka caur Goslera un Krēgera savādo sakaru, kas, cik varam atminēties, pirmo reizi uz skatuves tiek attēlots, kaut gan tas dzīvē starp inteliģentiem vīriešiem biežāk sastopams, nekā to dažs labs domā. Notiek nereti, ka viens vīrietis par otru dabū it kā maģisku varu, no kuras pie labākās gribas nevar atsvabināties. Pie

tam tur nemaz nav vajadzīgs būt kaut kam tumšam, netīram. Šādu dvēseļu simpātiju, šādu varmācību no vienas un padevību no otras puses autors ar lielu dzīves patiesību rādījis sakarā starp Gosleru un Krēgeru. Tā kā luga bez tam viscaur uzbūvēta ar pratēja roku, tad nav ko brīnīties, ka tā Vācijā esot sacēluse lielu sensāciju. Šejienes Āgenskalna teātrī viņa arī tika uzņemta ar lielu jūsmību. Ne tā vakar vakarā Pilsētas teātrī. Likās, ka publika lugas nesaprata.

No aktieriem savas lomas viscaur teicami izrādīja Graumaņa kungs kā jaunais Krēgers un Celija Norman jaunkundze kā Klāra Hendrihs. Švemera kunga Goslers bij labi pārdomāts tēlojums, tikai vietām viņš kļuva nedabisks, tā, p. p., skatā, kur Krēgers no viņa garīgi atsvabinās. Ar citiem spēkiem varēja būt mierā.

PILSĒTAS TEĀTRIS

Luters un viņa laikmets pieder pie tām vēsturiskām vielām, kuras jau dažu labu dzejnieku sajūsminājušas uz drāmu sarakstīšanu, kas vairāk vai mazāk vāji izdevušās. Jaunākā laikā vācu «galma dzejnieks» *Ernsts von Vildenbruhs* arī ķēries pie šīs vielas izveidošanas, radīdams lugu zem virsraksta «*Die Tochter des Erasmus*» (Erasmus meita). Šo lugu sestdien Pilsētas teātrī pirmo reizi izrādīja.

Labi apzinādamies, cik visai grūti Luteru pašu kā drāmas varoni nostādīt uz skatuves, Vildenbruhs viņu ņēmis kā drāmas garīgo varoni un viduspunktu, likdams viņam tikai vienu reizi kā mēmai personai parādīties uz skatuves, tūlī pēc tā acumirkļa, kad viņš izrunājis slavenos vārdus: «Še stāvu, es nevaru citādi, Dievs lai man palīdz!» Visu to, ko dzejnieks labprāt Luteram būtu licis mutē, viņš liek teikt tolaiku dzejniekam Huttenam un nostāda šim dzejniekam pretī Lutera lielāko priekštecī «humānistu ķēniņu» Erasmu no Roterdamas. Tā Vildenbruhs Lutera drāmu pārvērtis īstenībā par Huttenu un Erasmus drāmu.

Lugas pirmais cēliens mūs noved uz Augsburgu, kur ķeizars Huttenu pašlaik ar lauru vainagu kronējis kā dzejnieku. Šo vainagu Huttens, ceļos noieties, dod tālāk savam dievinātam meistaram Erasmusam. Bet tad viņš dzird Luteru vārdu minam, top uz viņu uzmanīgs, lasa viņa rakstus un tiek no viņa idejām pilnīgi aizgrābts. Erasmus, nebūdam mierā ar Luteru, pa daļai tādēļ, ka Luteru darbība nesaskan ar sausā zinātņu vīra teorijām, pa daļai aiz skaudības, uzstājas pret reformatoru un novēršas no viņa jo vairāk, jo dzīvāku piekrišanu tas no citas puses manto. Huttens atsakās no Erasmus, viņam seko viņa mīļākā Erasmus meita Marija. Greznumā un lielā lepnībā uzaugusē skuķe pie Huttenu sāniem pārvēršas par dziļi jūtīgu sievu. Lugas ceturtais cēliens mūs noved uz Bāzeli, kur citkārt dievinātais Erasmus dzīvo vientulīgs, aizmirsts un slims. Uz viņa padomu pilsētas rāte liegusēs dot patvērumu Huttenam un kādai sievai, kura viņam «blandās» līdzī. Šī sieva ir viņa meita Marija. Skrandās un izkaltuse viņa ziemas nakti ierodas pie tēva. Bet, kad tēvs nekā negrib zināt no abu savienošanas, tad meita atkal aiziet, dodamās atpakaļ postā un tēvu atstādama samisumā. Iespaidis, ko luga atstāj, ir diezgan dziļš, bet tomēr tās reformācijas vareno gleznu atritināt dramatiska gabala rāmī Vildenbruham nav izdevies. Viņa izveicīgajai rokai turpreti izdevies skatītāju priekšā nostādīt veselu rindu interesantu raksturu. Ar lielāko rūpību ir izstrādāti abi galvenie varoņi Erasmus un Huttens. Pirmo Reimera kungs spēlēja ar lielu veiksmi un dabīgumu, kamēr Švemera kungs ar savu tukšo patosu gaisu gan satricināja, bet vairāk arī nepanāca. Ļoti smalki Celija Norman jaunkundze pirmos cēlienus izrādīja izlutināto, bezjūtīgo skuķi. Priekš lomas traģiskās puses viņas balss līdzekļi par neizdevīgiem. Daudz spēka un uguns Graumaņa kungs ielika sava don Ignacio raksturojumā. Labi izdevusēs figūra arī bij Šumahera kunga Dr. Eks.

LATVIEŠU TEĀTRIS

Sekojošā pasaules lielā politiskā teātra paraugam, vakar vakarā arī nelielā latviešu skatuve bija apvienojusi literāro Franciju ar literāro Krieviju, sagādājot publikai gan interesantu, gan arī amizantu vakaru. Franciju pārstāvēja slave-
nais Moljērs, Krieviju — Turgeņevs. Moljēra «Skopuļa» pār-
steidzošie un komiskie sarežģījumi, nevērojot lugas cienijamo
vecumu, vēl joprojām spēj radīt spriegumu un izraisīt ska-
ļus smieklus. Titullomu lieliski nospēlēja Mierlauka kungs.
Mākslinieks ārkārtīgi iedarbīgi parādīja Harpagona ļau-
numu, neuzticēšanos, viltību un līdz vājpīrātam sakāpināto
mantkāribu. Cēla stāja bija Valdšmita kunga Kleantam. Vār-
nas-Skaidrītes kundzes Elīze pārliecināja publiku, ka jauns
cilvēks aiz mīlestības pret viņu spēj uzņemties pazemojošo
skopā tēva kalpotāja lomu. Piemīlīga kā mairozīte bija Tēr-
vetes jaunkundze Mariannas lomā. Uzjautrināja Graudiņas-
Rūmnieces kundzes plāpīgā satedēja. Arī Vārnas kunga
pavārs un Miķelsona kunga veiklais sulainis Laflešs izraisīja
labu komisko efektu. Direktora Ozoliņa kunga iestudējumu
var raksturot kā atzīstamu un mērķtiecīgu. Ozoliņa kungs
pats izpildīja Valēra lomu, it īpaši veiksmīgi pirmajā cēlienā.
Pēc «Skopuļa» izrādīja Turgeņeva «Brokastis pie muižnie-
cības vecākā». Pie maršala ierodas vairāki kaimiņos dzīvo-
joši muižu īpašnieki, lai izšķirtu divu brāļu mantojuma strīdu.
Tiek uzskots, iedzerts, runāts apkārt un apkārt, līdz beidzot
visi sanākušie saīguši un nikni šķiras. Mantas dališana nav
pavirzījies ne soli uz priekšu, toties pastiprinājies naidis
abu brāļu starpā. Aktieru tēlojums bija apmierinošs. Īpaši
jāizceļ Valdšmita kunga tiesnesis Suslovs, kurš, parādot, kā
viņa tēlotā persona ēd, sēž, garlaikojas un svīst, radīja lie-
lisku, neuzbāzīgi komisku tēlu.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

LATVIEŠU TEĀTRĪ

Bēdu luga, ko vakar vakarā izrādīja Latviešu teātrī, sauca «Zaudēts mūžs jeb 20 gadus pēc nāves». Lugas otrā daļa satur ironisku paškritiku. Būs jau pagājuši turpat vai trīsdesmit gadi, kopš Holteja drāma «Lorbeerbaum und Bettelstab» pazudusi no vācu skatuves. Tagad tā ar augšminēto nosaukumu ir atdzīvināta latviešu teātrī. Taču jābaidās, ka šī eksistence būs tikai šķietama un neilga. Ne tādēļ, ka viela būtu novecojusi. — Īsta, bet vāja rakstura dzejnieka konflikts ar mietpilsonisko sabiedrību aktuāls ir arī latviešiem. Neapmierinošs ir lugas dramaturģiskais veidojums. Lielākajā daļā ainu ir tik daudz teātra arhīva putekļu, ka tās ir gandrīz vai nebaudāmas. Ja vispār grib ieinteresēt plašu publiku par dzejnieka traģisko likteni, tad dramaturgam jāļauj skatītājiem ielūkoties šāda izņēmuma cilvēka iekšējā pasaulē, lai tā dīvainā uzvedība nepatikami nepārsteigtu un siltas atsaucības vietā neizraisītu vienīgi vienaldzīgu izbrīnu.

Izrāde nenorītēja gluži tik gludi, kā to esam paraduši redzēt pirmuzvedumos. Neatzīto dzejnieku spēlēja direktors Ozoliņa kungs. Apzināti vai neapzināti viņš abos tēlos atgādināja divus mūsdienu latviešu dzejniekus. Veiksmīgs bija pirmajās ainās parādītais nelaimīgais, rezignējošais jauneklis. Mazāk izdevies bija rakstvedis, taču lugas beigās prātā jukušais ubags publiku atkal no jauna aizkustināja. Vienkārši un dabiski Freimaņa kungs nospēlēja dzejnieka drauga lomu, parādot tā tiekšanos pēc drošas, godājamās pilsoniskās eksistences un cienījama amata. Labs sniegums bija Lejas-Krūmiņa kunga grāmatu tirgotājs. Ne visai izdevies šķita Mierlauka kunga barons Ēvalds. Apmierinoši spēlēja Tamesāra kungs kancelejas direktora, Fridolīna kungs tirgotāja Amzela, Rudziša kungs žurnālista un Elksniša kungs vecā dārznieka lomā. Vārnas-Skaidrītes kundze bija vienlīdz simpātiska gan kā bezkrāsainā un nelaimīgā dzejnieka kļusā pielūdzēja, gan arī vēlāk kā turīgā un pašapmierinātā

pilsoņa laimīgā ligava un sieva. Nelielajā skatā ar dzejnieka ciešanu biedreni ļoti iespaidīgi spēlēja Akmentiņa jaunkundze. Brīvnieka jaunkundzes Tekla bija ļoti piemīlīga, un viņa arī ļoti jauki nočaloja savu tekstu.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

PILSĒTAS TEĀTRĪ

sestdien pirmo reizi izrādīja *Frīdriha Hebeļa* bēdu lugu «*Marija Magdalēna*». Tā kā par lugas dzejnieku, kā arī par lugas saturu «*Dienas Lapā*» šodien un ritu lasāms plašāks apcerējums, tad mums šai vietā tikai atliek pāra vārdu ko bilst par pašu izrādi. Jāliecina, ka tā bija sagatavota ar Hebeļa ģēnija cienīgu rūpību un tamlīdz arī atstāja ievērojami dziļu iespaidu. Kā no viena gabala liets, savos vecās pasaules uzskatos sastindzis vīrs, ar aukstu nelokāmību gatavs katrā brīdī darīt savu pienākumu un tomēr cilvēciski silti sajuzdams — tāds bija Rikerta kungs galdnieka «meistera Antona» lomā. Rikerta kungs pieder pie tiem aktieriem, kuri savu lomu nekad nesabojā un bieži izrādās kā sava aroda meisters, bet šis viņa pēdējais darinājums, bez šaubām, pieder pie viņa visspožākajiem. Meistera Antona meitu Klāru, «*Mariju Magdalēnu*», tēloja Celija Norman jaunkundze. Ar visu viņas spēlei piemītošo dabiskumu tā izrādīja satricinošo cīņu pret draudošo likteni, kuru meitene izaicinājuse caur savu pieļāvību kādā neapdomātā acumirkli. Smalki izstrādāts raksturs bij arī Reimera kunga spēlētais karjerists Leonhards. Graumaņa kungs bij teicams sekretāra lomā, bet lietoja no sākuma vienkāršas sirsnības vietā lieku patosu un bij sev apģērbu izraudzījies, kas viņa stāvam piešķīra kaut ko glēvi sievišķu. Mazajā mātes lomā Bernhard kundze īsti nebij vietā. Šī izrāde pieder pie visvērtīgākām, kādas šīnī sezonā Pilsētas teātrī redzētas.

1901

PILSĒTAS TEĀTRIS

«Rožu pirmdienā». Zem šāda virsraksta, kā jau sestdien īsi minējām, pilsētas teātri tika izrādīta pēdējā novitāte. Par «rožu pirmdienu» Reinas provincē sauc pirmdienu, kas seko masku balles svētdienas vakaram pirms gavēņa sākšanās. Šai dienai ar lugu nav nekāda dziļāka sakara, viņas rītā tikai izšķiras lugas varoņa un varones liktenis. Pirmējais ir kāds vācu oficiers, leitnants Rudorfs, pēdējā viņa mīļākā Ģertrūde Raiman. Rudorfs savam virsniekam devis goda vārdu, ka starp viņu un Ģertrūdi viss uz mūžīgiem laikiem būšot «beigts». Viņš šo goda vārdu varēja dot, jo tas viņam nenācās grūti. Viņa abi brālēni von Rambergi viņam to bij atvieglinājuši. Ģertrūdes goda un Rudorfa «karjeras» dēļ zēns no Ģertrūdes bij jāatsvabina, jo viņš ar to vairs nemilinājās vien, bet taisījās to visā nopietnībā precēt. Labi zinādami, ka Rudorfs no Ģertrūdes tikai tad dabūjams vaļā, ja tai būtu pierādāma neuzticība, viņi to ar viltu saved kopā ar uzdzīvotāju leitnantu Grobiču un pastāsta turklāt nabaga skuķam, ka Rudorfs saderinājies ar kādu komercijas padomnieka meitu Kati. Viņi panāk savu mērķi. Rudorfs tiešām saderinās ar Kati, un viss taisās ņemt labu galu. Bet te abus likteņa lēmējus von Rambergus īstais liktenis ar dzelzainu roku nostumj pie malas: Rudorfs caur kādu biedri, kam šī krāpšana riebjas, dabū patiesību zināt, un nu tas agrāk nevar rimt, kamēr arī no Ģertrūdes mutes lietas īsto sastāvu nav dzirdējis. Viņš skuķi liek atsaukt pie sevis kazarmā. Atjaunotā mīlestībā te viņu

sirdis atkal savienojas. Bet ar to virsniekam dotais goda vārds ir laužts. Ko darīt? Melot? Godīgs vīrs to nedarīs. Viltņiekus saukt pie atbildības? Tas neiet. «Šāda skuķa dēļ nešaujas. Jā, kad kāda štāba oficiera meita tikai no sāniem tiek uzlūkota — un viņa var būt bleķīgākā zoss un viltīgā kanalja —, tad viņi šaujas kā dulli. Bet tādu skuķi kā manu Ģertrūdi, to es nevaru aizstāvēt!...» Kādēļ ne? Goda tiesa to noliedz. Goda tiesai no sava stāvokļa ir pilnīga taisnība. Brālēniem arī ir taisnība. Jo tas jau ir krietnas bēdulugas noslēpums, ka visiem no sava stāvokļa ir taisnība. Kas viņus vienu pret otru sacēļ kājās, kas viņiem liek vainīgiem kļūt, tas ir liktenis. Katrs arods vai amats ap cilvēku apvelkt šaurāku vai plašāku žogu, kas viņu kavē savu dzīvi pilnīgi un pēc paša gribas izdzīvot. Jo stiprākas nu kāda amata tradīcijas, jo stingrāki pienākumi, kādus tā saviem izpildītājiem uzliek, jo biežāk atgadās sadursme starp cilvēka gribu un ap viņu uzcelto žogu. Priestera un kareivja amati laikam būs tie, kuru tradīcijas no modernās dzīves vēl vismazāk satricinātas. Kas garīdzniekam viņa zvērests, tas ofīcīeram ir viņa goda jēdziens. Kas pret šo jēdzienu grēko, tas pazaudē savu iekšējo pieturu. Tādēļ sacerētājs rīkojies tikai konsekventi, kad tas savam varonim pēc goda vārda laušanas liek iet nāvē. Citās šķīrās un citos uzskatos uzaudzis gan par to varbūt papurinās galvu un piekritis uzdzīvotāja Grobiča vārdiem: «Es te neredzu nekādas vajadzības notikumu ņemt tik traģiski. Mans dievs, visiem taču nevajaga būt ofīcīeriem. Vajaga taču arī apdrošināšanas biedrību ierēdņū!» Bet Rudorfs nevar un negrib būt «apdrošināšanas biedrības ierēdnis», un tā viņš kopā ar savu mīlāko atsakās no dzīves.

Ofīcīeru apstākļu pazinēji atzīst, ka Hartlebens meistariski tos esot attēlojis. Tā arī gan liekas, bet īsāki šie tēlojumi vispār varēja būt. Sarunas ir dzīvas, bet tomēr tā nesaista klausītāja kā Zūdermaņa dialogi. Bet kā lugā beigās ir par daudz, tā ir sentimentalitāte. Klavieru mūzika, kazarmas, signāli, dzejols utt. Brīnums, ka vācieši labprāt mirst vai iet nāvē, jūtīgus dzejoļus noskaitīdami.

Izrāde bija teicama. Graumaņa kungs leitnantu Rudorfu spēlēja ar visu viņam piemītošo dabiskumu un dzīvību. Krietna pretspēlētāja uz lugas beigām viņam radās Celijas Norman jaunkundzē.

Šovakar šo interesanto gabalu izrādīs otrreiz.

1902

ŠEJENES LATVIEŠU LABDARĪBAS BIEDRĪBAS

aktieru pulciņš pagājušā svētdienā no publikas līdz nākamam rudenam atvadījās, izrādīdams «*Mūsu dakteri*». Šī luga, kura gadus divpadsmit atpakaļ Vācijā visur ar sajūsmu tika spēlēta un ar gaviļēm saņemta, tā īsti pierāda dzejnieka vārdu patiesību, ka tas, kas spīd, ir acumirklim dzimis. No šī spožuma jau pēc tikai desmit gadiem vien vairs maz kas palicis pāri. Tagad, kur vairāk un vairāk pieronam pie stingri pēc dabas zīmētām figūrām, šie pie rakstāma galda izdomātie cilvēki par daudz klaji izteic savu nolūku, proti, ka tie nostādīti uz kājām, lai aktieriem būtu pateicīgas lomas un publika amizētos. Kas nu zīmējas uz pēdējo, tad tā pagājušā svētdienā darīja savu pienākumu, acīm redzot krietni pajautrinādamās; kas turpreti zīmējas uz pateicīgajām lomām, tad jāatzīstas, ka tas ne visas atrada arī tikpat pateicīgus izpildītājus. Vakara lauri, bez šaubām, piekrit Kandāta kungam. Viņa Zvaigzne bij labi pārdomāts, teicams tēlojums, kurš būtu darījis vēl stiprāku iespaidu, ja aktieris, savas sāpes izrādot, vairāk būtu savaldījies. Sevišķi tas jāsaka par skatu, kurā tas par dēla palaidnībām dabū zināt. Kandāta kungam piemīt laimīgā īpašība, ka tam istā brīdī ronās istas jūtas, — kādēļ tad vēl ķerstīties ap ārējiem un pavisam nolietotiem līdzekļiem, kā grīlošanos, stīvajiem, neizturamiem skatuves soļiem utt. Viens asaru pilns skats, viens istās sāpēs mērcēts vārds dara daudz lielāku iespaidu nekā minētie lētie skatuves līdzekļi. Savu lomu izrādīdams, Koškina kungs laikam

turējās pie devīzes: kad jau, tad jau, — jo tas pārspilēja uz nebēdu. Tādu līdakai līdzīgu šaudīšanos pa skatuvi, tādu lēkāšanu, tādu roku un kāju mētāšanu un ģimja muskuļu izstaipīšanu es ilgi nebiju redzējis. Smīdināt jau šis trakais maiznieks smīdināja un nodeva arī nepārprotamu liecību par viņa spēlētāja dāvanām, bet viss tas nebija lomas garā, kurš prasa neveiklības, lai Tibekes cenšanās pēc «cēluma» kļūtu smejamāka, un tad šis maiznieks nederēja kopā ar tām citām figūrām, ja daudz, tad vēl ar mācekli Juri, kuru Gutberga kungs, kā rādās, labs aktiers, pilnīgi izķēmoja. Diezgan labi veicās Nātras jkdzei — Zvaigznes sievas, mazāk jau Jautrītes jkdzei — Elzes un Magones jkdzei — Rozītes lomās. Pēdējai jācenšas savā žestikulācijā kļūt brīvākai. Zemeris jkdze kā Pančera madāma izskatījās diezgan stalta, un vairāk arī šī lomiņa neprasa. Studenti Pauls un Fricis nebij diezgan viegli un veikli uzzīvoņotāji un braši zēni, tāpat Pilīte neizsmēla tās jautrības, kas viņa lomā ielikta. Pauls otrā cēliena beigas padarīja caur to nesaprotamas, ka no mātes svīnīgi atvadījās. Viņam jau pēc tēva pavēles vajadzēja iet projām, bet mātei to nebij zināt. Pētersons, Zaķis, Vipps un Čabainis tika pietiekoši attēloti. — Priekš Koškina kga kā režisora man nav komplimenta. — Izrikojums bij ļoti labi apmeklēts.

1904

JAUNA ORIGINĀLLUGA

Pēterburgas Latviešu labdarības biedrība šī gada 25. janvārī bij sarīkojuse teātra vakaru, pirmo reizi izrādīdama R. A. Knokes romantiski vēsturisko skatu lugu «*Alūksnes skaistules*». Šis gabals vienā ziņā ir tas visu pilnīgākais, ko jebkad latviski esmu redzējis uzvedam. Proti, tas savieno sevī gandrīz visas tās īpašības, caur kurām raksturojas neizdevušās lugas. Ja Hāna, «Turaidas Rozes» sarakstītāja, un Ādolfa Alunāna dramatiskās *kļūdas* salietu kopā, tad apmēram iznāktu tas, ko Knokem iepaticies pēterburdziešiem celt priekšā. Kareivis Oļģerts iemīlas «romantiskā, naivā» zemnieku skuķi Zentā, kuru grib iegūt arī ļaunais zviedru junkurs Gotšlihs. Tā kā tas viņam neizdodas, jo Zenta paliek uzticīga savam Oļģertam, tad junkurs skuķi nodur un liek izpaust, ka Oļģerts pats savu mīļāko nonāvējis. Visi tam tūliņ arī notic un nelaimīgo ligavaini ieliek cietumā, kur tas nomirst, pirms vēl patiesība spēj uzvarēt. Bet tas tomēr notiek, un arī Gotšlihs dabū savu sodu. Pa starpām prāvests Gliks pārļauž kāju, pārtulko Bībeli latviešu valodā un papriecājas pēc grūta darba ar biezu grāmatu rokā, kā seši dejojāji uzraun venģerku vai ko tamlīdzīgu. Vispār jāsaka, ka, izņemot ģifti, skatītājam no romantisku lugu piederumiem netop dāvināts itin nekas. Saules riets, bāraines sēras pēc mātes (ar mūziku), zvanišana, dziedāšana aiz kulisēm, žīds, čigāniete zilētāja, mīļās puķītes, duncis, cietuma atslēgu dobjaais troksnis, salmi un važas, bučas un ilgi apkampieni, veselību uzdzeršana ar biķeru saskandināšanu, skaists spārnots eņģelis, apoteoze — viss, viss šajā

savārstījumā sastopams bez kaut kādas izprotamas, iz darbības gaitas izaugošas vajadzības... Kādēļ, p. p., Glikam ar to kāju vajadzēja tās nelaimes, kas pildīja gandrīz visu pirmo cēlienu? Augsti cienījamā Bībeles tulkotāja taču neraksturo ar to, ka tam liek pārlauzt kāju. Galvas laužšana te drīzāk būtu bijuse vietā, bet tās mums autors nerāda. Šis Gliks tomēr bij viena no visvairāk aptveramām figūrām visā tai pelēkā ēnu mudžekli. Bet cik savādi Knoke arī viņam liek rīkoties, rāda skats, kad Gliks iet uz baznīcu. Pēdējā ir tik tuvu, ka pat dziedātos vārdus var sadzirdēt, un tomēr cienījamais sirmgalvis no ceļos gulošās Zentas atvadās ar tādu svinību, svētišanu un skūpstu, ka, jādomā, viens no viņiem dosies vismazāk uz tāļajiem austrumiem projām! Bet diezgan par šīm «Alūksnes skaistulēm», kurām varbūt būtu bijis lielisks panākums, ja biedrības teicamajam režisoram un Glika tēlotājam Kandātam būtu bijuse tiesība šo bēdīgo lugu iestudēt un izrādīt kā — posi!

R. A. Knokam pēc beigtas caurkrišanas pasniedza tik lielu lauru vainagu, ka no tā pat izšķērdīgai saimniecei pietiktu visu mūžu savas zupas ko vircēt. Bet, kā zināms, dzejnieki savu lauru tādiem mērķiem nenolemj. Viņi uz tiem mēdz «atdusēties». Es ceru, ka R. A. Knokes kungs uz saviem kā liksies, tā arī paliks guļam!

1906

LATVIEŠU TEĀTRĪ

Latviešu teātrī svētdien bij saradies prāvs skaits publikas noskatīties pirmo reiz izrādāmā lugā «Ziedoņa upuris» no *Ed. fon Keizerlinga*, Dubura tulkojumā. Luga Vācijā savā laikā tika uzņemta ar dalītu piekrišanu. Vieni to nosauca par literārisku mākslas produktu, otri par darbu, pilnu patiesas dzīvības. Šo rindiņu rakstītājs piekrit vairāk pirmējam spriedumam. Keizerlings rāda mums meiteni, kurā nupat kā sāk atmosties sieviete. Kā šīs jaunās dvēseles vēl neapjaustās dziņas skuķim liek pieglausties spēcīgam puisim un kā ticības murgi viņu atkal raun projām uz atsacīšanos un upurēšanos, tas iztaisa lugas saturu. Kādā leišu ciemā uz nāvi saslimuse saimniece. Viņas pameita Orti viņu grib glābt: melnajā kapličā ir dievmāte, kas dažreiz ar cilvēkiem noslēdz tādu «kontraktu», ka tā lūdzēja dzīvību pieņem tā vietā, par kuru aizlūdz. Orti priekš pamātes grib upurēties. Viņa aiziet uz kapliču, un svētā Marija pamāj ar galvu par zīmi, ka kontrakts noslēgts. Bet nu, «atlaidās» ejot, bagātais puisis Indriķis sanīstas ar savu Madi un sāk rotāties ar mazo skuķi, un nu atmestam, nicinātam meitēnam arī sava laime, «savs puisis» kā citām. Nu negribas vairs upurēties slimās dēļ. Bet puisis Orti drīz vien atkal atmet, un nu viņai no jauna dūša pildīt kontraktu. Tā iedzer pamātes stiprās drapes un nomirst. Šai jaunajā meitenē ir kaut kas no slimīgi aizgrābtās Heilbronnas Katiņas vai Hanneles. Nava tikai tā dabiskuma un jestruma, kas šos abos tēlos atronami. Naivitāte, kas izsakās tādā veidā, kā autors to rādījis, atronas gan smuki rakstītās

grāmatās, bet ne patiesā zemnieku dzīvē. Akmentiņ jaunkundze, kurai šai būtnei nācās dot miesu un asinis, to darīja ar spožiem panākumiem. Skuķes plaukstošā mīlestība, mistiskā aizgrābtība, laimes gaviles un traģiskais izmisums — viss dabūja meistarisku un valdzinošu izteiksmi. Brašs, tomēr šoreiz ne itin savā lomā, bij viņas pretspēlētājs P. Rudziša kgs kā Indriķis. No dzejnieka labi zīmēto veco māti Rūmniek kdze arī tikpat labi attēloja. Turpretim Mierlauka kunga žūpu bērtuļam nebūtu kaitējis drusku vairāk individuālas dzīvības. Mihelzona kga priesteris bij tik smalka figūra, ka tā ap sevi gluži vai viraka smaržu likās izplatot. Pārējās mazās lomās: Made (Skaidrītes kdze), žids (Elksniša kgs), Zaļu Lenore (Ezerlauk jaunkundze) veikli tika nospēlētas. Režijai vietām bij trūcis vajadzīgās rūpības. Tā, p. p., bij nepareizi, ka divos cēlienos garās sarunas abas reizes notika tai pašā vietā — padurvē. Publika lugu uzņēma ar piekrišanu un godināja sevišķi Akmentiņ jaunkundzi ar krāšņu puķu balvu.

1907

«RĪGAS AVĪZE» RAKSTA

Rūdolfs Blaumanis savās medībās pēc Rīgas Latviešu teātra direktora amata laidis visus savus dzinējus vaļā. Ne vien *latviešu* laikrakstos ir parādījušās ne uz ko nedibinātas ieteikšanas priekš Blaumaņa kandidatūras, bet sevišķi jo lielu palīdzību Blaumanis ir cerējis no *vācu* avīžu puses. Viņš ir apstaigājis visas vācu avīžu redakcijas un lūdzies, lai tās nāk viņam palīgā. Ja kāds vācu teātra direktoru kandidāts būtu pie cittautilbas laikrakstiem šā griezies, tad caur to vien viņš jau būtu palicis jocīgs. Bet Blaumanis uzskata Latviešu teātra komisiju par tik nespēcīgu, ka viņai padoms vajadzīgs no vācu teātra kritiķu puses, kaut gan šie arī nemaz nepazītu Latviešu teātri. «Rigasche Zeitung» kritiķis pats saka, ka nedz viņš protot latviešu valodu, nedz pazīstot latviešu literatūru, nedz arī Latv[iešu] teātri, bet to viņš zinot (laikam no Blaumaņa paša stāstījuma), ka Blaumanis esot lielākais latviešu dramatiķis un labākais kandidāts priekš Latv[iešu] teātra direktora. Blaumaņa vadītā izrāde esot bijusi «Ereignis». «Baltische Post» redaktors arī bijis pirmo reizi Latviešu teātrī, bet slavē Blaumaņa nopelnus un pie tam nopeļ Latviešu teātra aktierus, teikdams, ka viņu spēja atrodoties vēl visu pirmās bērnu kurpītēs. Tā kā viņš pats Latviešu teātri nepazīst, tad viņa spriedums acimredzot nācis no Blaumaņa gādības. Ja godājamais kritiķis būtu biežāki apmeklējis Rīg[as] Latv[iešu] teātri, tad viņš būtu piedzīvojis, ka Latv[iešu] teātri ir notikušas dažas izrādes, kuras mākslas ziņā stāvējušas ne tik līdzās, bet pat pāri par dažām skatu spēles izrādēm

šejienes Vācu teātrī. Drusku pārsteigti ir no avižu kritiķa uzņemties spriest par lietām, kuras viņam ir gluži svešas, un nepietiekoša sagatavošanās uz Latv[iešu] teātra direktora amatu ir, kad Blaumanis vācu avīzēs nopeļ Latviešu teātra aktierus par beidzamiem nemākuļiem, priekš kuriem viņš būs tas aicinātais pravietis. «Rigasche Rundschau'ā», kā liekas, Blaumanis pats rakstījis kritiku vai devis priekš tās visu materiālu, jo citādi kritiķis nebūtu zinājis tādus sikumus kā, piemēram, cik Blaumanis izdevis par Riharda III krekla mazgāšanu, kas kritikā sevišķi top uzsvērts.

Tā ir pirmā reize, kad ar tādiem līdzekļiem meklē Latviešu teātra direktora vietu.

Beidzot jāpiezīmē vēl kāds divains apstāklis šai lietā. R. Blaumaņa kgs pieder pie tiem, kas *boikotēja* Rīgas Latviešu biedrību kā atpakaļrāpuļu iestādi. To viņš pierādījis caur to, ka *viņš tani nebijis par biedri*, kaut gan viņa rediģētā avīze ievietota Latviešu biedrības telpās. Vai tādēļ nav uzkrītoši, ka viņš tagad pie šīs atpakaļrāpuļu biedrības meklē teātra direktora amatu?

Tik tālu «Rīgas Avīze».

Pie šī neglītā raksta, kas, spriežot pēc stila, plūdis no paša Veinberģa kunga spalvas, man jāpiezīmē tikai tas, ka toreiz, kad Martersteigs otrreiz gribēja kļūt par vācu teātra direktoru, *latviešu* laikraksti arī rakstīja par šo lietu Martersteigam labvēlīgā garā, bet neviena vācieša balss nepacēlās, kas būtu apgalvojuse, ka Martersteigs latviešus tādēļ kaut kādi piekukuļojis. Es vēlējos pēc iespējas daudz objektīvu spriedumu par «Riharda III» izrādi un tādēļ devu dažām vācu avīzēm biļetes. Biļetu piesūtišana taču nav nekāda «lūgšanās pēc palīdzības». Nepatiesība ir, ka es visas vācu redakcijas uzaicinājis. Un ar kādiem kukuļiem es bijis pie «Rižsk. Ved.», kuras arī par «Rihardu III» pasniedza pārsprīdumu? Tāpat nepatiess ir teikums, ka «Rig. Ztg.» kritikā stāvēt, es esot «lielākais latviešu dramatiķis un labākais kandidāts priekš Latviešu teātra direktora». Šie teikumi ir vienkārši Veinberģa kga paša izdomāti, jo par mani kritiķis tikai saka «pazīstamais latviešu novelists un

dramaturgs», un par to, vai es labs vai labākais kandidāts, tur nestāv ne vārda. Arī «Balt. Post.» redaktors esot pirmo reizi bijis Latviešu teātrī un tomēr slavējot manus nopelnus! No kā tad Veinberģa kgs zina, ka viņš tur bijis pirmo reizi un cik reižu Latviešu teātrī vajaga apmeklēt, lai ar mani iepazītos kā ar novelistu un liriski? («Zu den stärksten dichterischen Talenten unter den Letten gehört Rudolf Blaumann, der als Lyriker, Novellist und Dramatiker gleich fruchtbar und künstlerisch reif ist.» — «Balt. Post.») Šī avīze Latviešu teātra aktierus arī nebūt nenopel, bet saka, ka viņu viss «kopdarinājums virzījies pilnīgi pa māksliniecisku līniju». («Die Gesamtleistung bewegte sich auf durchaus künstlerischen Linie.») Ja jau par aktieru nopelšanu var būt runa, tad to gan drīzāk var teikt par tām kritikām, kas parādījušās dažos latviešu laikrakstos, jo tās ir bargākas nekā vācu referāti. Un no latvieša taču pie visas objektivitātes sagaidāms zināms mērs labvēlības, kādas no cittautiešiem nevaram prasīt. Bet Veinberģa kgm labprāt patiktos aktierus pret mani sarūgtināt, tādēļ tā perfīdija par «beidzamiem nemākuļiem». Uz raksta pārējiem norādījumiem un apgalvojumiem man nav iespējams atbildēt — tie ir pārāk zemi un smieklīgi.

LATVIEŠU TEĀTRIS

Direktora Ozoliņa pagājušās sezonas parādes izrādes gabals, Šekspīra *«Jūlijs Cēzars»*, aizvakar tika atkārtots pie izpārdoša nama. Lielajā šai lugā nodarbinātā personu skaitā šoreiz kā jauni līdzspēlētāji atradās A. Freimaņa kgs un Skaidrītes kundze. Pēdējā uzstājās Bruta sievas Porcijas lomā un attēloja to simpātiskā kārtā. Freimaņa kgs kā Jūlijs Cēzars bij gan cieņības pilns vīrs, taču tās pārliecinošās dižēnības, tās varonības viņam trūka, kādas jādāmā savienotas ar šo lielo vēsturisko personu. Mihelsona kgs tēloja dedzīgo brīvības aizstāvētāju Brutu. Žēl, ka viņam ar šo lomu jānomokās, jo viss viņa augums tai kļiedzoši runā pretim. Stalts un glezns Antonijs bij Veica kgs,

kurš ar savu slaveno runu pie Cēzara liķa panāca ievērojamu iespaidu. Pārējo līdzspēlētāju lielais pulks izpildīja savu uzdevumu tā, ka izrādi var nosaukt par labi izdevušos. Priekš ļaužu skatiem mūsu mazā skatuve ar labu apdomu bij iekārtota, skati paši bij pilni dzīvības. Tikai forumā, Antonijam runājot, pūļa jūtas un uzbudinājums mainījās, pieauga un sāka trakot bez smalkāk izstrādātām pārejām. Te par daudz vēl bij manāms «gala vārda» iespaids. Jāpiezīmē arī vēl, ka zibens met zilgani baltu blāzmu un nevis dzeltenu, kā tas otrā ainā pa pārkoņa laiku bij redzams. Un šis pārkonis pat! Katru reizi, kad es viņu Latviešu teātrī dzirdu dārdam, man gara acu priekšā parādās liels kubuls, kurā birst kartupeļi. Jo ne pārkonī dara pakaļ mūsu teātra pārkoņa mašina, bet birstošu kartupeļu sauso nedzejisko troksni. Šis nederīgais daiks, kas nevis sacel jūtoņu — štimungu —, bet to taisni izjauc, drīzākā laikā būtu jānorūkē.

Tas būtu mans viens nopietns lūgums Teātra komisijai. Mans otrais skan: gādājiet, ka tie bērni un skolēni teātrī uzvedas kārtīgāk. Jau pagājušā sezonā viņi pastāvīgi slaistījās gar mūziķu barjeru un pildīja celiņus gar zāles malām, ka tikai ar lielu spiešanos tur varēja tikt cauri. Šī nebūšana šīnī sezonā turpinājas. Tāpat arī tas traucēklis, ka bērni sasēstas vietās, priekš kurām tiem nav biļešu. Nevar jau nevienam nekas būt pretī, ja gar malām nostājas pa rindai, bet eja nedrīkst tikt pilnīgi aizsprostota. Skolēni, par puscenu pirkdami biļetes, neiegūst tiesības zālē sacelt neērtības.

Taču ne bērni vien pagājušā svētdienā bij tie, par kuriem jāsūdzas. Nepieklājība, kas pa laikam kā bezbiļetniece mēdz nosēsties galerijā, šoreiz bij izraudzījuses visdārgākās vietas. Proti, kāds kungs pašā pirmajā rindā pēc trešās ainas omulīgi sāka smēķēt papirosu, arvien to no jauna aizkūpinādams, kad tas apdzisa. Trešā rindā kāds cits kungs koda riekstus. Publika ar aizturētu elpu noskatās Bruta grūtā ciņā ar slepkavības domām, te — knauks! — viens rieksts pušu, un jūtoņa pie velna! Un tā tas gāja pa veseliem cēlieniem. Tā kā nu nav domājams, ka vainīgie, ja viņi šīs rindiņas lasa, nākamā reizē ņems

lidzi: pīpmanis — zižamo tabaku, ēdējs — plūmes, — tad jāgriežas vēlreiz pie teātra komisijas ar lūgumu, lai tā gādātu par kārtībniekiem, kuru vajadzības brīdi allaž būtu pie rokas. Acumirkļēji traucējumi ir notikuši un notiks arī turpmāk, bet tie nedrīkst ilgt pa visu izrādes laiku!

RĪGAS LATVIEŠU TEĀTRIS

vakar piedzīvoja tādas mazas bērites. Tur publikas vienaldzība apraka uz augšām necelšanos mazu dramatisku mironi, kuram viņa garīgais tēvs *Aleksis Pahe* devis (latviešu valodā divējādi saprotamu) vārdu «*Rūsa*». Šīni gadījumā domāta debesu parādība, tālumā uzliesmojošs zibens, kuram neseko postošs spēriens. Ar to autors laikam gribējis simbolizēt jaunā mācītāja Hermana Kīnes ātri izkūstošo kaislību pret Otiliju, kaislību, kurai priekš viņa gaidāmās laulības dzīves nebūs nekādu jaunu seku. Varbūt Pahe arī kaut ko citu domājis. Bet es nekādas citas attiecības starp ludziņas virsrakstu un viņas saturu nespētu atrast. Pie vecā mācītāja Mandersa, kura meita Elizabete slima, ieronas pēdējās līgavainis, jaunais mācītājs Hermanis Kīne un pastāsta, ka tas dabūjis vietu. Viss nams nu būtu prieka pilns, ja Mandersa otrā meita diakonise Monika pastāvīgi neņaudētu par Otiliju, Mandersa trešās meitas ārļaulības bērnu. Šo jautro, dzīvības pilno skuķi Monika tiktāl sarūgtina, ka tas iet slicināties tai pašā ūdenī, kurā viņa māte galu meklējuse un atraduse. Jaunais mācītājs viņu attur. Uznāk lietūs, rūsa blāzmo, abi jaunie iebēg lapenē. Ko viņi tur dara? — Tie kaisligi sāk mīlīnāties. Tad jaunais mācītājs atmostas no savas aizrautības, sabruk uz sola: «Dievs, esi man, grēciniekam, žēlīgs!» Otilija ātri noslicinās, un priekšsargs lēnām krīt. Šis negaidītās un nepatiesās beigas galīgi izjauc to labu iespaidu, kādu daži iepriekšējie skati atstāj. Kādēļ Otilija jaunajam mācītājam tā piepeši metas kaklā? Vai tādēļ, ka viņas māte bijuse «vieglprātīga»? Bet uz to, ka meita šo mātes īpašību būtu mantojuse, ne ar vārdu netiek

aizrādīts. Tāpat jaunais mācītājs zīmēts kā vīrs ar mierīgu temperamentu un kā ligavainis, kas savu ligavu milē. Ar vārdu sakot, nekas visā ludziņā nesagatavo uz lapenes skatu un tādēļ tas iznāk pavisam nedabisks. Jo tāda nu reiz ir skatītāja psiholoģija: uz ko viņš netiek sagatavots, tam viņš netic. Bez tam raksturi, izņemot varbūt veco mācītāju, bāli zīmēti un sarunas par daudz izstieptas.

Ka publika pie šī dialoga nesāka žāvāties, par to jāpateicas Aleksandram Freimanim, kurš tikpat maskā, kā spēlē bija skaists, vecs lauku mācītājs. Ar savu sirsnību un saviem sīkiem jo-ciņiem tas arvien no jauna iesilda salstošo skatītāju interesi. Ar sekmēm viņam palīdzēja Lilija Ērika kā jautrā Otilija, kā traģiskā — mazāk. Voldemārs Švarcs savam jaunajam teologam deva diezgan pareizas kontūras, Tusnelda Simson kā mācītāja atraitne cienīgi izlobīja zirņus no pākstīm, Jūlija Skaidrite pavaidējās — neko teikt! — un Marija Zēberg bij gluži tik nepatīkama Monika, kādu to sacerētājs zīmējis. Režija bija gādājuse par glitu dārza iekārtojumu. Tikai mēness atausa ar blāķi un nozuda ar blāķi, atstādamis iespaidu, it kā arī šis nakts klaidonis būtu iedidīts uz stingru «gala vārdu».

LATVIEŠU TEĀTRIS

Pie mums, latviešiem, kuriem pašu drāma stāv vēl tikai at-tīstības sākumā, patiesībā par formas un satura sastingšanu nevarētu būt runas. Un tomēr pie mums ir rakstnieki, kuriem savā jauninājumā kārē formas pilnīga nicināšana ir princips — ja tā nav akla nezināšana un diletantisms. Šiem rakstniekiem aizvakar vajadzēja būt teātri un redzēt, cik daudz ar kailu tehniku vien var panākt. Publika ir kustināta, un asaras plūst vienīgi tādēļ, ka teātra amatnieks savus leļļus pratis nostādīt situācijās, kādas skatuve un skatuves māksla prasa. Ja ar šādu prašanu īsts radītājs būtu darbojies, cik daudz ievērojamus iespaidus viņš tad nebūtu panācis! Un tomēr — cik veikls

tehniķis *Rihards Foss* arī nava, trūkumiem, kādi piemīt viņa drāmai «*Vainīgs*», viņš aizmānīt garām nevar. Ko tad šī luga īsti grib panākt? Tā rāda mums nejaušu gadījumu ar viņa sekām. Godīgi tiesneši pēc rūpīgas izmeklēšanas notiesā nevainīgu vīru kā slepkavu. Viņš panīkst cietumā, viņa ģimene iet bojā brīvībā. Tāds notikums ir bēdīgs, tāpat kā bēdīgs ir gadījums, ja uz būves no čakla strādnieka rokas izkrīt ķieģelis un lejā nosit teicamu pilsoni. Vai tādēļ lai nespriež tiesu? Vai tādēļ lai necel namus? Foss par savu ideju klausītājus atstāj neskaidrībā, viņam pietiek ar vielu priekš «aizgrābjošiem» skatiem. Pēdējie, kā jau minēju, tad arī darīja savu iespaidu, kuru lielā mērā padziļināja Skaidrites un Lauberta teicamā spēle cietumnieka sievas un dēla lomās. Dabiskās kontūrās zīmēja Tamezars prokuroru un Elksnits direktoru. Rudziša asesors fon Eilens bij simpātisks ideālists, kamēr Valdšmits ar sekmēm tēloja nejēdzīgo Krāmeri «melnu uz melna». Freimanis arvien ļoti labi izdodas mierīgi goda vīri. Tāds viņš arī šoreiz bija kā Bergers. Labs savā īsā lomā bija arī Mihelsons kā noziedznieks un mirējs Šmits. Ļoti komisks un tomēr bez pārspilējuma bij Lācis kā cietumnieku uzraugs. Kā nevainīgi notiesātā Lēra meita Jūlija uzstājās Kate Celm. Jaunā aktrise savu uzdevumu izpildīja vispār diezgan veikli, izdevās viņai arī jau daži no sirds nākoši toņi, kā, p. p., skatā, kur viņa satriekta par mātes pagrimšanu. Bet par ticamu šo sievieti viņa nepadarīja. Kā nu pirmā cēlienā tā var gaviļēt par bezbēdīgu uzdzīvi un tad trešā cēlienā piepeši kļūt par jaunavu, kas mierīgi uz laukiem audzēs kāpostus! Ja jau rakstnieks te darījis kļūdu, tad aktrisei tās nevajadzēja pastrīpot. Bez tam Celm jaunkundzei ir maza organiska runāšanas kļūda, par kuras novēršanu tai jā rūpējas, tāpat kā tai vēl jāmacās smiņķēties. Tādi balti deguni, kāds viņai vakar bija, parasti tikai uz Piltenes galma skatuves un citur, bet ne pie mums Rīgā. Beigās vēl jāpiemin galvenās lomas attēlotājs Pēteris Vilnis. Varēja redzēt, ka debitants jau darbojies uz skatuves, bet priekš Lēra attēlošanas viņam vēl trūkst gatavības. Pirmie skati gan bij labi, salauztā cietumnieka klusā balss, sagrauztais augums darīja

iespaidu. Bet vēlāk šis iespaids zuda, tēlojums palika vienmuļīgs un neinteresants. Viļņa kungam nav vēl mākslas savu balsi modulēt, tā bieži skanēja tukši, dobji, tāpat kustības ir diletantiskas un par daudz konvencionēlas. Uz afišām stāvēja, ka aizvakarējā ir viņa pirmā debija. Tātad viņš vēl kādreiz uz Latviešu skatuves viesosies. Aiz kāda iemesla? «Viesa» īpašību viņam nav, un tās spējas, kādas viņš parādīja, piemīt arī mūsu jaunākiem aktieriem, kuri pie lielākām lomām tiek retāk. Ja Viļņa kungu pie mūsu skatuves grib «audzināt», tad uz to ir lielākas tiesības tiem, kas jau pie tās strādā, un nevis no citurienes atnākušiem aktieriem — cik teicama jaunu spēku pievilkšana pate par sevi arī nebūtu.

Rūdolfs Blaumanis Pēterburgā

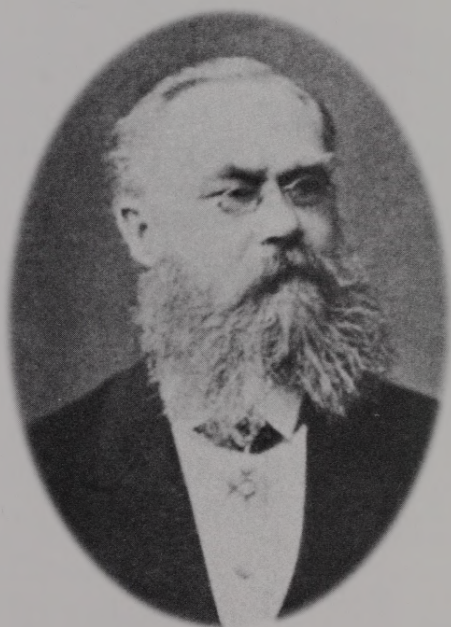
Māja Pēterburgā, Galeru ielā 55, kur atradās laikraksta "Pēterburgas Avīzes" (1901-1903) ekspedīcija (Pēterburgā 20. gadsimta beigās)

Ziemas pils (Pēterburgā 20. gadsimta sākumā)

Aleksandra Ņevska prospekts (Pēterburgā 20. gadsimta sākumā)

Bernhards Dīriķis – laikraksta "Baltijas Vēstnesis"
izdevējs un redaktors

Jēkabs Vēlme – žurnāla "Austrums"
dibinātājs un redaktors

Teodors Zeiferts – literatūras kritiķis, almanaha
"Jauna Raža" sastādītājs

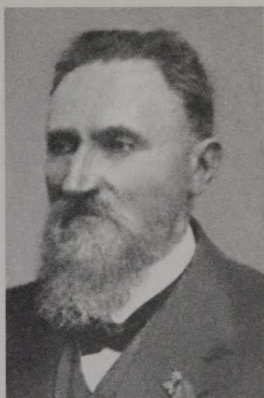

Īzaka katedrāle (Pēterburgā 20. gadsimta sākumā)

Pētera I pieminēklis un Īzaka katedrāle (Pēterburgā 20. gadsimta sākumā)

Frīdrihs Veinbergs – laikraksta "Rīgas Avīze"
izdevējs un redaktors

Rūdolfs Blaumanis

Nikolaja tilts pār Ņevu (Pēterburgā 20. gadsimta sākumā)

Jānis Veismanis (Pavasaru Jānis) – žurnāla "Vērotājs"
izdevējs un redaktors

Rakstnieks Haralds Eldgasts

Svētās Trīsvienības katedrāle un Slavas monuments (Pēterburgā
20. gadsimta sākumā)

Kristus Augšāmcelšanās baznīca (Pēterburgā 20. gadsimta sākumā)

PUBLICISTISKIE RAKSTI

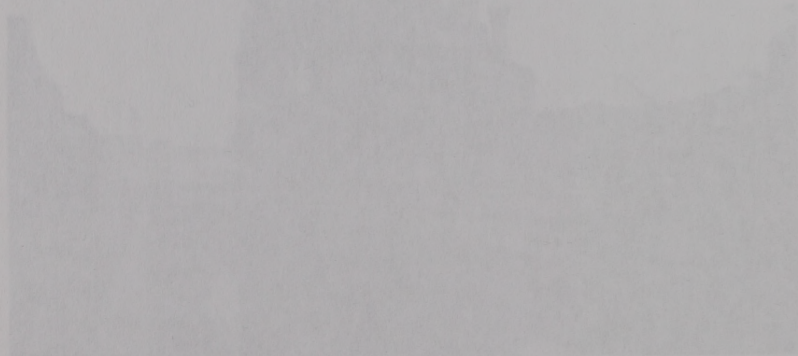
mans raksti. Koksnesis dzīvošais stāstis uzturama strī-
das Koksneses Pēteris dzīvošais. Pēteris dzīvošais dzīvošais
tātad, labajā pusē dzīvošais būda, kas pēc dzīvošais as stā-
stā dzīvošais pagrabam, bet pēc dzīvošais dzīvošais dzīvošais —
lauka purgai. Lai nu tā senā dzīvošais dzīvošais vai citām
nolūkām, tomēr tādā tas ir dzīvošais dzīvošais. Senā, zemā
telpā, dzīvošais dzīvošais dzīvošais dzīvošais, kad dzīvošais
dzīvošais dzīvošais ir valdī, gadu gadā dzīvošais dzīvošais
vēlēt, ka Dikenss fantāzija neizdodas būvniecība. Dē-
līes trūcīgā dzīvošais, kas ir dzīvošais dzīvošais, apstāties
par kuru dzīvošais dzīvošais dzīvošais, gandrīz dzīvošais
dzīvošais — tā šis dzīvošais vēl dzīvošais. Šis vīrs, bez kau-
bām, ir mūka priekš un šis dzīvošais dzīvošais. Bet vai tas
ir iemesis, lai ar nācību, kurai ir cilvēka valsts, apstāties
tā dzīvošais dzīvošais dzīvošais, dzīvošais, dzīvošais, dzīvošais
dzīvošais dzīvošais dzīvošais dzīvošais dzīvošais, bet, ja viņi
to nepel, tad rāpēs par viņu būtu dzīvošais dzīvošais.

Par rakstnieku rakstnieku

Jānis Čakstkalns

PUBLICISTISKE

PAKISTAN

Kosovo August 1998 (Prestige 20. godina izdanja)

1888

NO KOKNESES

mums raksta: Kokneses dzelzceļa stacijas tuvumā atrodas Kokneses Pērses dzirnavas. Pārejot dzirnavu dambja tiltu, labajā pusē redzama būda, kas pēc celtniecības stila līdzinās pagrabam, bet pēc nomelnējušās priekšpuses — lauku pirtiņai. Lai nu tā senāk kalpojusi vienam vai otram nolūkam, tomēr tagad tas ir cilvēka mājoklis. Šaurā, zemā telpā, kurā dienas gaisma iespiežas tikai tad, kad istabeles divviru durvis ir vaļā, gadu gadiem dzīvo kāds vīrs tādā stāvoklī, ka Dikensa fantāzija neiztēlotos briesmīgāku. Ģērbies trūcīgos kankaros, kas ir stīvi no netirības, apstākļos, par kuriem šausmīgākus grūti iedomāties, gandrīz vienmēr tumsā — tā šis nelaimīgais velk dzīvību... Šis vīrs, bez šaubām, ir mulķa prātā un tāds bijis kopš jaunības. Bet vai tas ir iemesls, lai ar radību, kurai ir cilvēka vaibsti, apietos sliktāk nekā ar lopu? Mēs, protams, nezinām, vai šī nelaimīgā piederīgie viņam spēj sagādāt labākus apstākļus, bet, ja viņi to nespēj, tad rūpes par viņu būtu jāuzņemas draudzei.

*No vācu valodas tulkojusi
Irēna Gransberga*

SKATIENS UZ NĀKOTNI

Kad mēs abi pārtikušam zemturim vaicāsim, kāpēc viņš to desmit govju vietā, kas viņa stalli stāv, labāk netur trīsdesmit, tad viņš bez ilgas apdomāšanās mums izskaidros, ka priekš tik daudz lopiem viņam neesot vajadzīgo pļavu un tīrumu. Šis iemesls ir tikpat vienkāršs kā pārliecinošs; bet pilsētniekam nokrīt kā tikls no acīm, kad tas pirmo reizi ierauga, cik lielu vairumu iztaisa vienas govs barība augu veidā un cik liels ir izplatījums, kas šo barību izdod.

Kad nu katrs ātri pārliecinājas no tam, ka iz pievestiem iemesliem zemturis nevar vis pēc patikšanas palielināt savu lopu skaita, tad tak daudziem tas nenāk ne prātā, ka noteiktā, aprobežotā apgabalā cilvēku skaits arī var sasniegt augstāko skaitu, skaitu, kuru pietiekošas barības trūkuma dēļ nedrīkst pārkāpt. Sprotams, ka, uz jo augstāka pakāpiena saimniecīgas attīstības ziņā tauta stāv, jo vēlāk viņa sasniegs šo augstāko, kritisko dvēseļu skaitu.

Kad tauta atrodas vēl uz tik zema stāvokļa, ka viņa savai uzturā tikai ielasa no tās apdzīvotā apgabalā caur dabas māti labprātīgi izkaisītos augļus, tad, zināms, šis apgabals pastāvīgi varēs uzturēt tikai ļoti mazu cilvēku skaitu. Bet uz tā paša zemes gabala jau varēs pārtikt daudz lielāks cilvēku vairums, ja uz viņa tiks kopta ielasišanai līdzīga barības sadabūšana, p. p., medība un zveja.

Vēl lielāku ļaužu pulku tas pats zemes gabals var pārticināt, kad ganu stāvoklis sasniegts. Jo gans izmeklējas derīgākos

lopus, pulcina un gana tos pa augiem, kurus zeme pati no sevis izdod.

Bet vislielāko cilvēku skaitu var uzturēt zemkopība. Bet arī še ir robeža, pāri par kuru pļaujas ienesību nevar vairināt. Kad cilvēku vairošanās pārspēj zemes izdevību, tad iznākums ir nepārgrozāms. Jo cilvēku pārkumu nevar nekādi uzturēt pie dzīvības. Bads un sērgas viņu iznīcina. Ja kad mēs pat tik tālu ejam un pieņemam, ka ļaudīm pārpildītā apgabalā visi iedzīvotāji apņemtus mazāk ēst un tā aiztaupīto barību dot trūcīgajiem, tad tomēr pastāvīgas labošanas caur to nenasniegtu, bet tikai panāktu, ka nabadzība un trūkums tālāki perinātos, jo tie, kuri būtu bijuši nolemti izmiršanai, dzemdētu pēcnākamus un tādā vizē palīdzētu vairoto pārkumu.

Bet bioloģija jeb mācība par dzīvību rāda, ka bailība no pasaules pārpildīšanas ar cilvēkiem nav vis nedibināta.

Cilvēcei piemīt spēja *zem izdevīgiem apstākļiem* divdesmit piecu gadu laikā pavairoties uz otrtik. Bet tas vēl nemaz nav visisākais laikmets, kurā tas varētu notikt. Nemaz nav pārspīlēta, bet kaila patiesība, ka kādas salas iedzīvotāji, 60 apprecējušās personas un 134 bērni, kopā 194 dvēseles, 11 1/2 gadu laikā bij pavairojušās uz 300 galvām.

Pie dzīvniekiem valda vēl jo apbrīnojamāka vaislas spēja. Tā, p. p., dažas zivis izdod ik gadus 3–4 miljoni ikru. Kad mēs vēl dziļāki nokāpjām dzīvnieku valstī un uzlūkojam tārpus, infuzorijas utt., tad mēs atronam, ka viņu vaislas iespēja gandrīz neticami liela.

Visi šie radījumi vairojas tik ātrā vizē, ka deviņ[ām] desmitdaļām no viņiem jāiet bojā, ar vajadzību jānīkst, jo citādi augstākajiem dzīvniekiem un cilvēkiem pietrūktu telpas, ko dzīvot. Tad nu daba producē dzīvnieku valstī lielisku dzīvnieku «pārkumu» — līdzīgu to skādīgo spēku vairumam, kas iznīcinādami strādā pie zemo dzīvnieku olām un dzīvības digļiem.

Tur, kur no vecāku puses bērnu organismi tiek kopti, kur smalkā dzīvība pēc iespēšanas top sargāta no bojā iešanas, — tur mēs atrodam digļu producēšanu ļoti aprobežotu, tā ka, p. p., pie cilvēka no pārkuma, kas no paša iesākuma jau būtu nolemts

bojā iešanai, gan nevar lāgā runāt.

Bet tomēr katrā kultivētā zemē dzimst vairāk cilvēku, nekā tur varētu mitināties, un ļaužu pilnās valstīs tas vairs nav tiesa, ka abas rokas, kas līdz ar katru jaunu muti piedzimst, arī varēs sadabūt priekš tās vajadzīgo uzturu.

Kad zeme būtu bezgalīgi liels izplatījums un visgarām tāda pati kā tā, uz kuras mēs tagad dzīvojam, tad cilvēce varētu vairoties un vairoties bez kādiem šķēršļiem. Bet mums jāliek vērā, ka mēs esam piespiesti mitināties uz lodes izplatījuma un kad arī šis izplatījums ir brīnišķīgi liels, tad viņš tomēr ir galīgs un aprobežots. Cilvēku skaits bija pa gadu simteņiem tādu augstumu sasniedzis, ka visas cietās zemes jeb kontinenti un daudz salu jau priekšvēsturiskos laikos no cilvēkiem tikuši apsēsti. Zināms, šī apsēšana pa daļai nu gan bija ļoti reta, plāna.

Lai gan dažās zemēs tautas tā vairojušās, ka viņu zemītes palikušas kā pieaugušiem putniem ligzdas par knapām, tad tomēr daži vēl purina galvas un negrib ticēt draudošam spokam «par daudz ļaužu». Tam preti lai nu uzmetam kādu skatienu uz nākotni.

Pēc ļaužu skaitīšanas Londonā 1881. gadā iedzīvotāju skaitam tur bija pieaudzis klāt desmit gadu laikā 561 000 dvēseļu jeb — ar citiem vārdiem — iedzīvotāju skaits bija vairojies par 17,2 procentiem. Šim laikmetam papriekšgājušā desmit gadu periodā ļaužu skaits arī bij vairojies par 17 procentiem. Reizēm šis skaitlis bija arī vēl lielāks, bet, kad visas svārstīšanās uz vienu un otru pusi ievēro, tad iznāk, ka vidējs skaitlis 17 procenti. Varētu nu arī pieņemt un teikt, ka nākotnē ļaužu vairošanās būs lielāka, tādēļ ka ar pasaules pilsētas lielumu augoša tirdzniecība un tautu mainīšanās uz to aizrāda. Bet paliksim mēs pie 17 procentiem, ar kuriem mēs tad tiekam pie šāda aprēķina:

Londonas iedzīvotāju skaits:

1871. — 3 253 000 iedzīvotāju,

1881. — 3 814 571 “

Domājams nākamais iedzīvotāju skaits:

1891. — 4 472 255 iedzīvotāju,

1901. — 5 243 444 “ utt.

Tādā vīzē tālāk iedami, mēs dabūjam 1941. gadam 9 906 750 iedzīvotāju; 1961. — 13 617 380; 2001. — 25 728 662 un pēdīgi 2051. gadam vairāk nekā 56 miljonu iedzīvotāju!

Londonā 56 miljonu iedzīvotāju! Cik neticami arī tas neskan, tad statistika mūs tomēr pārlicina no šā skaitļa pareizības, kas drīzāk par zemu nekā par augstu aprēķināts!

Kas Londonas iedzīvotājiem priekš 300 gadiem — toreiz, kad viņu tur tikai bij 400 000, — būtu teicis, ka viņu pilsētā reiz būs 4 000 000 iedzīvotāju, kas dzīvos 650 000 namos, to viņi būtu nosaukuši par prātā jukušu ar tādu pat tiesību, ar kādu to tagad labprāt grib darīt pret 2051. gada nākamības pilsoni. Negribam nemaz aizņemt no tā, ko londonieši 300 gadus atpakaļ būtu domājuši no tagadējās Londonas 200 bānūžiem un ko no dzelzceļiem vispārīgi! Ko no tā, ka šāds ar uguni un tvaiku barots milzis rūkdams ies pa viņu platajās Temzas upes apakšu!

Bet lai aplūkojam vēl tālāk bildi no Londonas nākamības. Ja tādi paši apstākļi 2051. gadā tur būs mērauklīgi kā tagad, tad minētā gadā atradīsies Londonā 9 000 000 namu, 1000 teātru, 12 5000 baznīcu!

Patiesi, varena, apbrīnojama bilde!

Bet nevis Londona vien, arī citas pasaules pilsētas tad valkās šo stalto vārdu ar pilnu tiesību. Parīze tad būs, ja mūsu aprēķini piepildīsies, pilsēta ar 32 milj. un Berlīne ar 18 milj. iedzīvotāju. Te nu gan ir jāpiezīmē, ka ar laiku dažāda lielpilsēta zaudēs savu svaru, it īpaši tās, pie kuru uzplaukšanas vairāk nējaušums nekā izdevīgā ģeogrāfiskā gultne ņēmuši dalību. Bet no Londonas to nu gan nedrīkstētu teikt; pavisam otrādi, viņas ļoti izdevīgā gultne liek domāt, ka Londona arī turpmāk paliks visas pasaules tirdzniecības viducis; anglo-sakšu tautas pazīstamā enerģija un darbība gan arī ne mazais pie tam piepalīdzēs.

Iedzīvotāju augšanai galvas pilsētās, saprotams, līdzināsies ļaužu vairošanās visā zemē. Zināmi statistiķi diezgan smalki aprēķinājuši, ka dažu zemju — it īpaši Vācijas un Anglijas —

iedzīvotāju skaits ik piecdesmit gadus saaug uz otrtik! Tātad pēc 200 gadiem Vācija varēs lepoties ar 720 miljoniem un Anglija ar 480 miljoniem iedzīvotāju; bet vēl tālākā nākotnē šie miljoni pārvērtīsies — miljardos! Ir gan jādoma, ka daždažādi atgadījumi, kā kari, sērgas utt. šo paredzamo ļaužu pulka augšanu kavēs un uzturēs; bet, kad mēs atkal atminamies, ka arī visgrūtākie kavēkļi, kā, p. p., «melnaiss mēris», kas vidus laikos plosījās, tikai uz īsu laiku aptur cilvēku vairošanos, tad mums nevilšus jāvaicājas, kur tad galu galā tie miljonu miljoni cilvēku atradīs pietiekošu uzturu? Tēvijā? Nebūt nē, jo dažas «tēvijas» kaktos jau tagad ļaudis tik bieži kā skudras pūli un kur tad nu vēl nākotnē!

Mēs teicām, ka Londonā reiz būs 56 miljoni iedzīvotāju. Ko tad nu šī bezgalīgi lielā pasaules pilsēta vien neapēdis jeb — labāk sakot — neaprīs! Lai to varētu katrs aprēķināt, tad pievedisim še, cik viens cilvēks, pēc kāda izveicīga statistiķa aprēķina, caurmērā savai pārtikai izlieto pa gadu:

362 mārc. labības graudu,

51 mārc. gaļas,

350 stopu piena,

60 gabalu olu.

Kad nu mēs šos skaitļus vairojam 56 miljoniem, tad iznāk pavisam neticamas summas. Bet kur tad nu paliek apgērbs, apgaismošana, siltums utt., bez kā tak arī nevar iztikt! Un tas viss tikai priekš vienas pilsētas vien!

Nē, tēvija vienumēr savu bērnu nevar uzturēt. Bet kurp tad lai viņi griežas? Uz Ameriku, Āfriku, Austrāliju? Jā, šimbrīžam tur vēl atradīs vietu, kam tēvijā par knapu. Bet cik ilgi vēl? — Ak, vēl ilgi, ilgi — ilgi! Bet tak reiz nāks laiks, kur arī tās zemes būs ļaudim pildītas, jo arī tur izplatījums ir aprobežots, arī tur nepieaug klāt ne delnas liels stūrīts pie zemes, bet arī tur cilvēku vairumā iešanai, visiem nāvigajiem šķēršļiem par spīti, nav robežu! Lai nu ar visu statistiķu aprēķinumu iznākumi būtu kā būdami, tas paliek nenoliedzams, ka reiz nākotnē tiks izkustināts līdzsvars starp par knapu palikušās zemes barības

izdevības spēju un starp tiem, kam barība būs vajadzīga. Kad tas notiks, ir jautājums, ko tikai laiks var izšķirt. Var nu gan teikt, ka mums gar tālo nākotni nav jārūpējas. Itin pareizi, kad tikai nebūtu daudz tādu, kas pārliecīgi nobažās par nākotni vai arī no laimīgākās nākotnes visu labumu cer.

Laimīgāka nākotne! Vai patiesi viņa tāda būs? Kad domā, ka tur, kur tagad tūkstoši cīkstas pašuzturēšanas cīņiņā, miljoni cīkstēsies, kad tālāk apdomā, ka nabadzība ar cilvēku vairošanos arī ies vairumā — un diemžēl laikam gan tas notiks, to redz pie lielpilsētām —, tad mums nākotne gan nevar parādīties nekādās sārtās krāsās.

1898

STRĀDNIEKU TRŪKUMS LAUKOS

Strādnieku trūkuma jautājums pašlaik ārkārtīgi nodarbina visu latviešu presi. Tiek meklēti cēloņi, kas noveduši pie šī neciešamā stāvokļa, tiek iesniegti priekšlikumi, kā šai lietā varētu līdzēt. Saimnieki, tā uzskata «Mājas Viesis», labajos gados esot apņicinājuši daudz bērnu kalpu ģimenes un tādējādi cilvēkiem sagandējuši precēšanās prieku, pārāk kundziski izturējušies pret kalpiem, neesot pietiekami gādājuši par ērtiem mitekļiem, galu galā esot nošauts greizi arī tādā ziņā, ka kalpu skaits, sākoties «sliktajiem laikiem», nedabiski nesamazināts, tā ka, piemēram, 8 cilvēkiem bijis jāpaveic tas, kas senāk divpadsmitiem. «Baltijas Vēstnesis» izsakās līdzīgi, gājēju likteni attēlodams visdrūmākajās krāsās. «Baltijas Vēstnesis» ir pārliecībā, ka gaitnieks — nelieli izņēmumi nekrit svarā — nekādi nevar tikt uz zaļa zara. Kā gans viņš savas gaitas sāk, kā gans beidz un nomirst nabagmājā. Tāds labākajā gadījumā esot visu laukstrādnieku dzīves gājums. It sevišķi avīze pārmet, ka saimnieki līdz šim kalpus par maz audzinājuši. Šī kļūda esot jālabo un — kā avīze uzsver kādā citā rakstā — cilvēki ciešāk jāpiesaista laukiem. Tad strādnieku bēgšana no laukiem beigšoties un nebūšot vajadzīga kalpu ieviešana no citurienes, pret kuru «B. V.» protestē.

Šajos skaidrojumos ir daudz patiesības, ko es īsi pieminu. Taču netrūkst arī aplanību. Kad «Mājas Viesis» jautā, vai šie ir tie cēloņi, kas radījuši strādnieku trūkumu laukos,

un tad šo jautājumu noliedz, lielāko vainas daļu noveldams uz mūsu strauji plaukstošo rūpniecību, tam nevar nepie-krist. Visām šīm nebūšanām ir tikai tā sekundārā iedarbība, ka strādnieku posts tādējādi sākās ātrāk. Taču to paātrināja vēl kāds cits apstāklis — cilvēka dabai piemītošs —, kas šajā gadījumā atmodināja ceļošanas prieku.

«Pārcelies tu, pārcelšos es arī!» Ši nav pirmā reize, kad mūsu dzimteni pārņem ceļošanas drudzis. Lai atceramies kaut vai «uz silto zemi», «uz Ūpu» (uz siltajām zemi, uz Ufu) utt. Kas pie tā bija vainīgs? Vai tiešām darbarūķu gauži grū-tais bezzemnieku stāvoklis? It kā laba tiesa vairāk vai ma-zāk turīgu saimnieku, it kā kurpnieki un skroderi, kam ne-kad nav rūpējusi zeme, nebūtu ar prieku tvēruši pēc ceļa spieķa! Tātad strādnieka ciešāka piesaistīšana zemei pret «dziņu uz pilsētu» maz ko iespētu. Paša govs un gabals aram-zemes nepadara neuzņēmīgu pret ceļošanas bacili. Pievēr-sīsimies saimnieku pārējiem grēkiem! Viņi esot pametuši novārtā audzināšanas uzdevumu. Tikai retam bērnam ir laime, raksta «B. V.», pienākot skolas vecumam, vēl atrasties bērnu paspārnē. Viņu vietu ieņem saimnieks un saimniece. Un, ja kalpi nav padevušies gana krietni, tad vainīgi ir au-dzinātāji. Ļoti skaisti pateikts! Taču, nerunājot nemaz par gadījumu, kad saimniekam un saimniecei pašiem ir vāja-dzīga audzināšana, un tāpēc tie nevar dot, kā pašiem nav — un tā gadās itin bieži —, vai viņi *driksl* būt audzinātāji! Vai manu, tikai izņēmuma gadījumos. Jo vecāku gandrīz neti-camā jūtēlība un pārprastais maigums šajā ziņā kavē. Bērni ir jāpieņem tādi, kādi viņi ir, vai jābūt sagatavotam, ka viņi aiziet. Miesas sodam, kaut arī pelnītam, noteikti būtu tālu ejošas sekas. Es redzēju raudam kādu māti, runājot par to, ka viņas bērnu varētu «pērt». Saprotams, šādi lolojumi nepa-nes arī bārienu. Jo pie tāda nav raduši. Vecāki — es, pro-tams, runāju par parastiem gadījumiem — uzskata, ka septi-ņus vai astoņus gadus veci bērni vēl ir par dumjiem, lai tiktu audzināti, gan jau netikumus skolā izdzīšot. «Pagaid vien,

gan skolā tevi izmācīs!» ir kļuvis par stabilu biedinājumu. Tāpēc saimniekiem no visiem audzināšanas līdzekļiem atliek tikai viens: paša mēmais paraugs, un, ja ar to vien nepietiek, tad viņus par to nevar vainot. Audzinoši ietekmēt pieaugušus kalpus arī ir ārkārtīgi grūti. Katra pamācība, katrs aizrādījums, sevišķi no meitu puses, tiek uztverts kā apvainojums. Pēdējos gados šai ziņā ir kļuvis pavisam slikti. Tiek uzskatīts: «Ja jau darbs, ko es daru, nav pa prātam, es varu aiziet.»

Un bieži vien tā arī notiek, jo netrūkst jaunu saimnieku. Ja saimnieki iepriekšējos gados ir bijuši pārāk kundziski, tad tagad viņi to izpērk ar atkarību, kurā viņi iepretī kalpiem savā ziņā ir. Vidzemē, starp citu, lielmanība vispār ir retāk sastopama nekā Dievzemītē.

Es nezinu, kur Vidzemē atšķirība starp saimnieku un kalpu arī ārēji būtu jau tik liela, ka viens mitinās akmens mājoklī, bet otrs koka pažobelē, kā tas ir vērojams Kurzemē. Ir neskaitāmi saimnieki, kas ar dienestniekiem vēl ēd pie viena galda, šoziem es Raunas apkaimē vēl redzēju māju bez skursteņa. Šis saimnieks nūdien nepelna pārmetumu, ka ar saviem gājējiem apietos pārāk kundziski. Tiesa gan, kalpu istabas ir pārāk šauras un visādi nepietiekamas. Šajā ziņā vajadzētu rosināt pārmaiņas. Četras kvadrātais liela istaba, tajā piecas vai sešas gultas, puīšu gultas pāris soļu attālumā no meitu gultām, šūpulis, ēdamgalds, liela maizes krāsns un ziemā vēl milzīgas stelles! Tas nepavisam nav omulīgi vai varbūt pārlietu omulīgi! Taču — no otras puses — vai Rīgas pagrabdzīvokļi ir veselīgāki un ērtāki? Arī tas ir pareizi, ka šauro telpu dēļ saimnieki nelabprāt izvēlas daudz bērnu ģimenes. Bet tādējādi netiešā veidā gājējiem visur tiek apgrūtināta precēšanās. Pilsētā nešaubīgi vēl vairāk nekā uz laukiem. Par uzkrītošu brīvprātīgu kalpu skaita ierobežošanu Vidzemē man nekas nav zināms. Tā varētu būt bijis Kurzemē. Un, kas attiecas uz «M. V.» skarto vasaras puīšu sistēmu, man liekas, ka to ieviesuši paši kalpi, nevis

saimnieki. Proti, daudzi kalpi domā, ka, saligdami tikai uz vasaru, nosītīs divas mušas ar vienu cirtienu: ziemā viņi vēlas būt paši sev kungi un, linus kulstot, cer nopelnīt labāk nekā pie saimniekiem. Un visbeidzot lai bilstam kādu vārdu par «B. V.» tik drūmi attēloto kalpa vīra likteni vispār. Kalps, kas sāk kā gans un savas dienas beidz nabagmājā, ja vien viņu nav piemeklējusi smaga vai ilgstoša slimība, katrā ziņā pieder tai pavieglo cilvēciņu sugai, kas nevienā vietā neko nerasniedz. Pūsis no 18. līdz 45. un 50. mūža gadam tiek uzskatīts par krietnu strādnieku un kā tāds Vidzemē pelna 80 līdz 100 rbļ., Kurzemē 100–120 rbļ. gadā ar brīvu dzīvokli, brīvu uztru un brīvu apmazgāšanu. Ja pieņemam, ka viņš pēc karaklausības vēl 20 gadus krietni strādā un šajā laikā ik gadus atlicina kaut vai tikai 25 rbļ., tad viņam 50 gadu vecumā pieder 500 rbļ., kas ļauj darīt vieglu, vecumam atbilstošu darbu un bezrūpīgi pavadīt vecumdienas ārpus nabagmājas. Bet kā ir ar precēto kalpu? Tam taču nu būtu jābeidz mūžs nabagmājā? Lai man ir atļauts uz to atbildēt ar konkrētu gadījumu. Manā glabāšanā ir pusducis Rīgas pilsētas krājkases grāmatiņu. Divas no tām pieder laulātam pārim, kam ir viens bērns. Viņu ietaupījumu summa, ieskaitot procentus, jau ir pāri 400 rbļ. Pie tam vīram vēl nav ne četrdesmit gadu, sievai ir trīsdesmit pieci. Man gan ir jāpiebilst, ka viņi, jo īpaši sieva, ir ārkārtīgi taupīgi.

Tātad ir skaidri redzams: gājēju liktenis nav tik nožēlojams, ne arī saimnieku grēki tik lieli, ka ar tiem varētu pārliecinoši izskaidrot vispārējo tieksmi uz pilsētām. Cēloņi, kā jau teicu, meklējami jaunajās fabriku darbnīcās, kas ir jāpiepilda, un priekšzīmes iekvēlinātajā ceļošanas garā, kas pilsētās noved vairāk strādnieku, nekā patiesībā nepieciešams. Tā tiešām ir, jo šīs avīzes vadība jau pirms laba laika prasīja ierīkot labošanas darbu namu un turklāt norādīja uz darba trūkumu un darbaspēka pārpalikumu. Jelgavā, šķiet, ir līdzīgi apstākļi, vismaz «Latviešu Avīzes» nesen publicēja lasītāja vēstuli, kurā bija stāstīts par vairāku strādnieku

ģimeņu dziļo postu un nepārprotami uzsvērts, ka šo salkstošo un salstošo ģimeņu vīriešu kārtas locekļi ir stipri un darbaspējīgi.

Kas tagad būtu darāms, lai novērstu darba roku trūkumu uz laukiem?

Strādnieks ciešāk jāpiesaista zemei, pienācīgi pārveidojot viņa dzīves apstākļus, viņš pats labāk jāaudzinot, teoretizē «B. V.».

Meklējiet glābiņu mašīnās un viesstrādniekos, iesaka «Mājas Viesis».

Tikmēr Jelgavas Lauksaimnieku biedriba, kā savā trešajā numurā raksta «Zemkopis», šai ziņā jau spērusi pirmos soļus. Ir izsūtīti izlūki, un tie Kališas guberņā atraduši strādniekus, kas būtu ar mieru pārcelties šurp. Viņi prasa, ieskaitot ceļanaudu, 70 rbļ. gadā un grib līgumu uz diviem gadiem, jo citādi ceļš paņem pārāk daudz no algas. Galīgā vienošanās notiks šajās dienās. Vienā mūsu dzimtenes daļā tātad nākam pavasar sāksies jauna ēra — *viesstrādnieku ēra zemkopībā*. Kaut nu tā būtu ražīga, taču pārejoša!

* * *

Iepriekšējo ziņojumu autors, kā mēs esam spiesti piebilst, ir mūsu līdzstrādnieks, kas atrodas paša tēloto apstākļu serdē, un proti, nevis kā lielgruntnieks, bet kā priekšsaimnieks peticīgās rentes mājās Cēsu apriņķī. Pret viņa liecību tātad laikam nevarēs celt iecienīto iebildumu, kuru krievu sakāmvārds apkopo pavisam īsi: «Paēdis par neēdušu nedomā».

No vācu valodas tulkojusi
Irēna Gransberga

LEDU! JEB KARSTA LAIKA SEKAS

Izgājušā nedēļā laiks Rīgā bija nepatīkami spiedīgs, tik spiedīgs, ka pat «Baltijas Vēstnesis» bija palicis bez daktera, jo «Dr.» Smaidonis bija aizbraucis uz Skrīveriem, lai tur, purvā puķes plūcot, lūkotu aizmirst, «cik rakstniekam grūti» vasaras laikā, it sevišķi vēl, ja tas ir humorists bez humora. Bet, «Tēvijās» 32. numuru lasot, mēs noskārtām, ka Jelgavā karstums bijis vēl daudz lielāks un darījis tur uz daža laba nerviem un smadzenēm tikpat kaitīgu, kā jocīgu, resp., jucīgu, iespaidu. Šāds karstuma upuris diemžēl bijis arī mūsu cienītais biedris avižniecībā, ar savu pilnu vārdu un visiem tituliem saukts Kārļa Graudiņa kgs, kā to jo gaiši liecina viņa raksts, kurā tas runā par «Mājas Viesi» un «Mājas Viesa Mēnešrakstu». Graudiņa kgs bažīgi stāsta saviem lasītājiem, ka šie abi laikraksti «slimo ar ļoti nopietnu lielišanās un lieluma kaiti». Lielīšanās pēc «Balt. Vēstneša» un, saprotams, arī pēc viņa Kurzemes sirdsdraudzenes «Tēvijās» sajēgas ir vispār zināmu faktu nesagrozīta atstāstīšana. Kad «Mājas Viesis», piem., saka, ka gandrīz visi labākie latviešu rakstnieki ir «Mājas Viesa» un «Mēnešraksta» līdzstrādnieki, tad tā ir lielišanās kaite, jo tā *kaitē* «Baltijas Vēstnesim» un «Tēvijai», kuru slejas no latviešu rakstnieku rakstiem tik tukšas kā iebūviešu izkulti rudzu salmi. Lieluma kaites mēs nepazīstam, bet sakarā ar Graudiņa kga tālākiem vārdiem tā mums ļoti labi izskaidrojas. Viņš, lūk, raksta joprojām: «Vispirms pāris vārdu pretinieka (t. i., «Mājas Viesa») charakteristikas dēļ. Vispārīgi viņš jau nu gan pazīstams, bet tomēr nāk šis tas arvien klāt no jauna, kas pieminēšanas cienīgs.» Nu mēs saprotam. Vispār «Mājas Viesis» tautā jau nu gan pazīstams, bet tomēr nāk viens otrs lasītājs arvien klāt no jauna, kas pieminēšanas cienīgs! Tātad tā lieluma kaite ir «Mājas Viesa» augšana, viņa plaukšana! Un šī kaite turklāt vēl «ļoti nopietna»! Kā gan Graudiņa kgs to tik skaidri zina? Vai varbūt kādai Kurzemniecei piesītusēs ļoti nopietna mazuma kaite?! Bet, ja tas tiešām arī tā būtu, tad taču tādu lietu neizpauž. Pat

lielā karstuma apjukumā to nedara, bet ņem pūsli ar ledu un liek to par nomierināšanu uz galvas. Graudiņa kgs šāda padoma diemžēl nav zinājis un tādēļ fantazējis tālāk, ka redaktors Zālīts «vairākkārt nosvīdis ņēmies izskaidrot», ka, neskatoties uz to, ka viņš ārzemēs tikai «īsu laiciņu sabijis — gan latviešus uz Brazīliju skapēdams, gan Jēnā un citur citu ko darīdams —, viņš tomēr esot iztaisījis par vienu istu filozofijas dakteri, ne mazāku kā pasaulslavenais vācu dabas pētnieks E. Hekels. Trakāku lielišanos gan nu grūti iedomāties: *Pēteris Zālīts stādās sevi blakus E. Hekeļam!* Te taču joki beidzas!» Nu, nu, nu! Mēs domājam, ka te taisni joki, lai gan tādi «smaidonīgi», isti sākas! Pirmkārt, mums jāpretojas cienītā darba biedra apgalvojumam, ka Zālīts «vairākkārt svīdis», kaut ko izskaidrodams. Mēs jau sacijām, ka karstums pagājušā nedēļā bija liels, bet tomēr ne tik liels, ka pat runājot vai rakstot bija jāsvīst. Tāda trīs- un pieckārtīga transpirēšana laikam notikuse Jelgavā. Tad arī Zālīts nekad un nekur nav apgalvojis, ka viņš «īsā laiciņā» ieguvis savu doktora diplomu. Zālīts četri gadi sabijis Jēnas augstskolā. Ka šis laiks Graudiņa kungam un viņa sirdsdraugiem izliekas pārliecīgi īss, tas viegli noģiedams, kad iedomājamies tos 8 un 10 gadus, kurus daži kungi pavadījuši, Rīgas politehniku apmeklējami un tomēr kursus nenobeigdami. Ja tie pa šo garu studiju laiku arī «vēl ko citu» darījuši, tad tā bijuse viņu ziņa un Graudiņa kungam nevajadzēja šādu lietu ģeneralizēt, tās arī citiem uztiepjot. Nopietnām studijām nododoties, Zālītim tikko knapi iznāca laiks nevis «latviešus uz Brazīliju skapēt», bet no *aiziešanas uz Brazīliju brīdināt*, kā Graudiņa kungs «Balss» 1891. gada gājuma pirmā ceturksnī var palasīties. Bez tam «vēl citu ko darīt» pēc «bemooste Häupter» paraugiem viņam nebija iespējams. Beigās Zālīts sevis arī nekad nav nostādījis līdzās E. Hekeļam. Viņš tikai vienkārši izskaidrojis, ka arī ārzemju doktora titulam ir sava vērtība un «ka tik slaveni, visā pasaulē pazīstami Jēnas mācīti vīri, kā Dr. Ernsts Hekels, Dr. Otto Lībmanš, Dr. Rūdolfs Eikens, Dr. Pehuels-Lēše un vēl daudz citi, pēc sava zinātniskā grāda nav arī vairāk kā «doktori», t. i.,

viņiem tāds pats «grāds», kādu ieguvis turpat Jēnā, šo pašu vīru mācībās klausīdamies, arī «Mājas Viesa» redaktors P. Zālīts». Tā stāv «Mājas Viesa» 31. numurā melns uz balta. Un šos vārdus cienītais Graudiņa kungs zem karstuma iespaida iztulkojis tā, it kā Zālīts būtu sacījis, viņš esot līdzīgs Hekeļam! Kungs tētīt, ja «Tēvijas» redakcija drīzi «neskapēs» uz savām redakcijas telpām labi daudz auksta ledus, tad tur notiks vēl lielāki jucekļi! Mēs liekam «Tēvijas» lasītājiem priekšā dibināt fondu priekš uguns droša ledus skapja dāvināšanas Kārlim Graudiņa kgam. Bet visā ātrumā, kamēr vēl nav par vēlu!

Savu rakstu turpinot, Graudiņa kungs runā par Zinību komisijas sēdēm tā, it kā viņš būtu sēdējis saulē pie 25 grādiem pēc Reomira. Var redzēt, viņš vēl turas pie lietas, lai gan trūkst objektivitātes. Bet tad atkal nāk vietas, kuras liek noģist 40 grādus ēnā. Viņš apgalvo, piem., mēs «domājot latviešu labklājību pacelt ar dzejām un romāniem», aizstāv sīrupa romānu darinātāju Vernerī pret ne no viena neizteikto pārmetumu, ka tā esot asins romānu rakstītāja, nosauc «netikumības un cūcības» (Graudiņa kga iemīļots vārds, kuru tas vismaz ik pārnūmuros vienu reizi lieto) par «pikantām», pārmet mums, ka mēs «fāmozā» kārtā lasījuši naudu priekš studentu pusdienas galda un tad to naudu atdevuši tiem, kas apsolijušies «Mājas Viesī» rakstīt, un pēdīgi Dr. Zāliti dēvē divas reizes par latviešu Hekeli.

Uz visiem šiem raibiem domu lēcieniem neatbildēsim nedz tagad, nedz arī turpmāk, bet *atstāsim Graudiņa kgu pilnīgi neievērotu*, kamēr zināmais skapis nebūs iemantots vai pirmās rudens salnas nebūs parādījušās. Nožēlojam tikai, ka mūsu cienītā kolēģa garša jau tik tālu attīstījusēs uz leju, ka tas cūcības atron par «pikantām». Mums «cūcības» riebjas. Pēdīgi mums arī jāatzīstas, ka mēs labi noģiedam, kādēļ Graudiņa kungs Dr. Zāliti nosauca par latviešu Hekeli. Tas bija, kā vācietis mēdz teikt, metiens ar desu pēc šķiņķa. Graudiņa kgs, pats būdams bez jebkāda tituļa un zinādams, ka mēs paši uz savu galvu viņam tādu nedrīkstam piekārt, dod mums ar to latviešu Hekeli smalku mājienu, lai arī mēs viņu vismaz salīdzinātu ar kādu

ievērojamu vīru. Mēs šo mazo, atvainojamo lieko lepību kā kolēģi labprāt ievērotu, bet, nūdie, mums negrib un negrib nākt prātā tādi vīri, kuriem Graudiņa kungu varētu nostādīt līdzās. Vienīgi tur, Bavārijā, ir tāds ļoti «rupjš» ķerlis avīzes «Vaterland» (latviski «Tēvija» — cik savādi tas sagadījies!) redaktors, visā Vācijā pazīstamais Dr. *Zigls* — vai Graudiņa kgs varbūt nebūtu mierā, ja mēs viņu ar šo vīru salīdzinām? Gluži tik rupjš nu viņš gan nav kā mūsu Kurzemes kolēģis, bet, ievērojot to, ka viņam ir daktera titulis, Graudiņa kungs tomēr varbūt būs ar mieru turpmāk saukties par *latviešu* Dr. *Zigli*? Kas zīmējas uz Zālīti, tad viņš ir pilnīgi mierā ar savu Jēnā četru gadu «īsā laiciņā» iegūto daktera tituli un atraida ar pateicību citus pagodinājumus.

Kā bija paredzams, tad «*Baltijas Vēstnesis*» sava sirds drauga elaborātu gavilēdams — tikai diemžēl saisinātu — nodrukājis savā sestdienas numurā, pie tam uz Zālīša aizrādījumu, ka «*Baltijas Vēstnesis*» viņam no agrākiem laikiem honorāru parādā, ar lielisku svinību atbildēdams šitā:

««*Baltijas Vēstneša*» redakcijai šē nu kategoriski jāizskaidro, ka viņa *nevienam līdzstrādniekam nepaliek parādā noligtus honorārus* un arī *Pēterim Zālītim* nav *nekā parādā*. Šis Pētera Zālīša apgalvojums ir gluži iz tukša grābts un izdod ļoti zīmīgu liecību par apgalvotāja gara un tikumības sastāvu. Ar drošu pieri izpaust pasaulē melus ir varoņa darbs, kura dēļ darītāju neviens godīgs cilvēks nevar apskaust.»

Mēs pie šiem vārdiem tikai īsi piezīmēsim: cienījamie kungi, nokāpiet no sava augstā, morāliskā stāvokļa, salīdziniet agrāko gadu rēķinu grāmatas ar «*Baltijas Vēstnesi*» nodrukāto rakstu kvītēm un tikai tad, ja visu atroniet jaukā kārtībā, deklamējiet par gara un tikumības sastāvu pilnā kaklā tālāk!

PROM UZ DAKTERU FABRIKU!

«Baltijas Vēstneša» 187. numurā lasījām ziņas, kuras, ar Šekspīru runājot, mums vienu aci pildīja ar asarām, otru — ar sevišķu, lielu prieku. Proti, minētā avīze taču reiz arī pate nākuse pie atzišanas, ka «briefliche Heilung veralteter Leiden» (iesakņojušos kaitu ārstēšana caur vēstulēm) neko nelīdz, tas ir, ka Dr. «Smaidoņa vēstules viņa nespēj atsvabināt no vecās ligas, kuru sauc par humora trūkumu. «Vēstnesis» tādēļ izsūtījis kādu vīru, «lai tas meklē pēc humora». Vīrs paklausījis. Bet viss veltīgi. Tas «izgājis» Leišus, Prūšus, humora neatradis.» Tik tālu lieta ir ļoti bēdīga, un mēs noskumām līdz ar «Vēstnesi», jo nu tam joprojām būs jākaujas ar humora badu un jālieto šis vieglās gara barības vietā šādas tādas «pekeles», gluži kā vecas māmiņas grauzdētus burkānus kafejas vietā lieto. Bet tad nāk tās visai iepriecinošās vēstis. Humora meklētājs Vāczemē atradis — *dakteru fabriku!* Šīs jaukā iestādes īpašnieks saucoties «Dr. Helferich» un izgatavojot darbus, uz kuru pamata kāda «komisija» darbu uzrādītājus pataisot par dakteriem. Titula meklētājam cits nekas neesot darāms, kā tikai divreiz jāķeras pie naudas kules — saprotams, ne pie svešas, bet pie sava pašas —, un Dr. Helferiham un komisijai krietni jāsamaksā. Humora meklētājs tad arī tūlī par galvu par kaklu nopircis daktera tituli, humora meklēšanu un atrašanu savā priekā pilnīgi aizmirsdams.

Mēs sacijām, ka šī vēsts mūs no sirds iepriecināja, jo nu visa «Baltijas Vēstneša» redakcija pēc izsūtītā locekļa parauga itin vienkāršā un vieglā kārtā kļūs pie goda, kādu tā sen pie citiem rūgti apskauduse. Sevišķi šīs avīzes dižredaktoram mēs jau iepriekš novēlam laimes uz to «daktera kungu». Patiesību sakot, mums allaž bijis sāpīgi viņu saukāt par kursu nepabeigušu politehnikas mācekli un bijis žēl redzēt, ka viņam, ar viņa paša vārdiem runājot, ar to «spaļu dakteri» Smaidoni tik necienīgā kārtā bijis jānododas. Nu viņam turpmāk redakcijā būs godīgi pirkti un samaksāti dakteri, kā tam līdz šim bijuši pirkti un samaksāti kritiķi un pirkti un samaksāta pārliecība.

Zināms, gluži ar nedalītu prieku mēs vēsti par to dakteru fabriku nesaņēmām. Mums iezagās tāds mazs žēlumiņš sirdī, ka mēs no šīs teicamās iestādes nekāda labuma nevaram mantot. Mūsu abu redaktori jau ir dakteri, tāpat liels pulks no mūsu līdzstrādniekiem, kuri visi savus titulus gan iekšzemē, gan ārzemēs ieguvuši pa vecam, pie tam daudz laika ar studēšanu patērēdami. Mūsu citi galvenākie līdzstrādnieki, pat mūsu līdzstrādniece Elza, ir tik iedomīgi, ka tie saka, arī priekš viņiem šī iestāde par vēlu esot uzietā, arī viņiem pietiekot ar *pelnītu* godu. Tātad Dr. Helferihš diemžēl priekš mums par velti dzimis un labums atlēks tikai «Baltijas Vēstneša» redaktoriem un viņa citiem darbiniekiem. Tā kā šo starpā nav neviena vārda, kuram būtu kaut cik spilgta skaņa, tad jādomā, ka lielākā daļa no viņiem ar joni dosies uz dakteru fabriku pēc skanošiem tituliem. Šādā droši sagaidāmā gadījumā vajadzēs ļoti daudz naudas — bet «Balt. Vēstnesis» ir pazīstams kā sīkstis nama turētājs. Lai nu neiznāktu veltīga čīkstēšana, laika patērēšana un naidis pašu mājās, tad mēs esam gatavi izpalīdzēt ar kādu mazumiņu. Tā kā mums, saprotams, vispatīkamāk būtu, kad pats dižredaktors drīzi paaugstinātos čīnā, tad apsolām mīlam kolēģam samaksāt dzelzceļa biļeti līdz tai «lielai Vācijas pilsētai», kurā Dr. Helferihš dzīvo tanī priecīgā gadījumā, kad tas ar daktera diplomu (izņemot alus daktera diplomu) pārnāktu mājās. Bet ar lielāko jūsmību mēs upurētu vajadzīgos «600 dālderus», ja Nikolaja Puriņa kgm, kā Graudiņš saka, «īsā laiciņā», tas ir, četros gados, Jēnas augstskolā pie Dr. E. Hekeļa, Otto Lībmaņa un Pehuel-Lēšes laimētos iegūt doktora diplomu, tādu, kas par pareizu apliecināts no krievu sūtņa. Mēs solām 600 dālderus! Apdomāšanās laiks līdz šīs nedēļas sestdienas vakaram! Bet ko jūs ar tādu mūžību iesāksiet! Sitiet tūliņ sauajā, Puriņa kungs! Prom uz Vācemi! Prom uz dakteru fabriku! Prom uz Jēnu!

BRIESMĪGA ĶEZA

No «velna purva», kas atronas pie Mitavas, izgājušo piektdien, tas ir, šā gada 21. augustā, izcēlies «briesmu salas mironis» un gribējis lielu maisu rupjāko rupjību, kuras jau simtu gadu purvā smakušas, aiznest uz Rīgas Smilšu kalniem, lai tur tās pārvēdinātu. Bet, tikušam pie Todlebena bulvāra, taisni virs «Baltijas Vēstneša» redakcijas, briesmu salas mironim maiss pārplis un rupjības dārdēdamas sabirušas uz «Baltijas Vēstneša» redakcijas galda. Tā kā šai kritiskā acumirkļi Nikolaja Puriņa kungs nodarbojies gar savu mīļāko speciālpriekšmetu — «Mājas Viesa» redaktoru Zāliti un viņa doktora tituli, tad saprotama lieta, ka nedz Zālītis, nedz viņa titulis nepalikusi sveikā. Lai paklausāties tikai, kas viss iz izirušā maisa iekļuvis «Balt. Vēstneša» slejās: ...«Nepieklājīgi lielities ar savu gudrību, citus apvainot, nolaupāt un noķengāt to viņš (Zālītis) var (*šai ziņā viņš ir simtkārt pārāks par savām tirgus konkurentēm*), bet lietiski polemizēt, dažkārt bez- un ārprātīgos apgalvojumus mēģināt pierādīt, tas viņam nenāk ne prātā. Viņš ... nemītīgi *lamājas* un *gānās kā pats nelabais*. Pēteris Zālītis neapnicis — *tīri kā veca vista* — kladzinājis. Viņš penterē bez apnikšanas. Vai te vēl darišana ar garīgi normālu cilvēku? Viņš penterē tālāk savu *āksta* penteri utt., utt!» Tas viss stāv «Baltijas Vēstnesī», un mums mati žūkšņiem ceļas stāvu, to lasot! — Dzird, ka briesmu salas mironis pēc šāda nelaimīga atgadījuma uz savu «tēviju» atgriezies atpakaļ. Mēs ļoti nožēlojam «Baltijas Vēstneša» ķezu un esam paši no nedzirdētā notikuma tā pārņemti, ka mūsu kolēģa divos punktos glīti salikto uzaicinājumu varēsīm tikai turpmāk vien vēl ievērot. «Baltijas Vēstnesim» nākamās dienās pašam jau arī nebūtu vaļas gar mūsu atbildi nodarboties, jo viņam taču maisa pārējais saturs būs «jāskapē» projām uz Smilšu kalniem.

1899

ŠKIDRAIS GAISS

Iz Ņujorkas nāk divainākās ziņas no profesora Čarlsa Triplera, kam izdevies atrast ceļus, kā gaiss lielākā daudzumā sašķidrināms. Triplers ņem atmosfērisko gaisu un saspiež to tērauda cilindri ar tvaika pumpi, kura spēks līdzīgs 50 zirgu spēkiem. Spaidu tik ilgi turpina, kamēr tas pieņemies uz tūkstošām mārciņām priekš kvadrātcolla. Nu sakarsē tērauda cilindri, caur ko viņa saturs izplešas un nokļūst zem vēl lielāka spaida, kamēr tas pāriet šķidrā veidā un iztek apakšā paliktā traukā. Tas viss notiek caur mašīnēriju, kurai ar roku var likt sākt darboties. Ja aprakstīto rīkošanos turpina vēl tālāk, tad šķidrais gaiss pāriet sasalušā. Vienkāršais upju vai ezeru ledus ir 300 grādu (pēc Fārenheita) siltāks par šķidru un tā ap 400 grādu siltāks par sasalušu gaisu. Kad katlā ar šķidru gaisu iemet gabaliņu vienkāršā ledus, tad katls kā traks sāk vārties. Triplers sakarsēja ogli, kādu lieto priekš elektriskām lampām, un ielika to sasalušā gaisā. Ledus un šķidrais gaiss ir 312 grādus pēc Fārenheita auksts, kvēlojošais ogles spieķītis apmēram 3000 grādus karsts, tā ka temperatūras starpība iznāk uz 3312 grādiem. Neskatoties uz to, ledus pēc mēģinājuma bij tikpat ciets, kā pirms tā, un ne par matu atkusis. Apbrīnojami panākumi šķidram gaisam ir kā sprāgstošam līdzeklim. Ja šķidru gaisu uzpilina uz kokvilnas un pēdējo aizdedzina, tad tā sasprāgst sīvākā kārtā. Parastā veidā šķidrais gaiss turpreti nebūt nav bīstams, tam var piedurt degošu cigāru vai arī degošu spīcku, pie kam cits nekas nenotiek, kā degošais priekšmets uzliesmo ar stipru, skaistu uguni.

Bet, ja gaisu iejauc alkoholā vai terpentīnā vai mēģina to kaut kur ierobežot, tad viņš parāda savas sprādzinošās īpašības. Triplers ieļej mazdruciņ gaisa garā kapara trubā un aizbāž tās galu ar koka puļķi. Pēc mazāk kā pusminūtes laika puļķis izskrien ar lielgabala šāviena troksni. Viņš iebāza ar šķidru gaisu samērcētu kušķīti kokvilnas kapara trubā un piedūra pie tās degošu spičku, kura bij piestiprināta garas kārts galā. Notika sprādziens, caur ko ne vien kapara truba nepārplisa, bet arī viss nams noligojās. Reiz nejauši degoša spička uzkrita uz gabalu sasaluša gaisa un alkohola. Notika tāds sprādziens, kas pusduci tuvumā esošu vīriešu nospēra gar zemi. Turklāt viņu āda bij pilna it kā ar mazām, spīdošām adatiņām. Papriekšu domāja, ka sprādziena upuru ģimjos iešautas viena vai divas mārciņas smalku stiklu, bet vēlāk izrādījās, ka adatiņas bij bijušas sasalušais alkohols, kas pēc kādām stundām kā šķidrš alkohols iztecēja iz brūcēm. Iz tādiem notikumiem Triplers slēdz, ka *šķidrais gaiss pieder pie lieliskākiem sprādzināšanas līdzekļiem, kuri zinātnei pazīstami*, un ka to arī var izlietot kā kārtīgu mekānisku spēku, kurš ievērojami pārsniedz par tvaiku un pat par elektrību. Pamatodamies uz saviem pētījumiem, Triplers vispirms pareģo pārgrozījumus karā uz jūras. Šķidrais gaiss nesviestu ne vien ar nepārspējamu spēku šaudekļus iz lielgabaliem, bet turētu arī aukstus šaujamo riku stobrus un darbotos tādā kārtā pret viņu sabojāšanos. Joprojām jaunlaiku tehniķis, veikli izlietodams pāri vezumu šķidra gaisa, visas pasaules kuģus varētu uzspert gaisā. Bet ne nu priekš postīšanas vien šķidrais gaiss noderīgs! Ja viņa lietošana priekš mašīnu dzīšanas attīstās tālāk, tad nākotnē kuģus un dzelzceļu vilcienus virzīs uz priekšu ar šķidra gaisa palīdzību. Vislielākais ātrums būtu sasniedzams, karstumam pavisam neiestājoties. Kuģam un lokomotivei vajadzētu pavisam maz ogļu vest līdz, varbūt nemaz, ja izbraucot tikai pietiekošā daudzumā būtu paņemts līdz diezgan daudz šķidra gaisa. Bet ne tikai vien priekš tehnikas, bet arī priekš veselības kopšanas un dziedniecības Triplers sagaida visai daudz no šķidra gaisa. Tuvākai nākotnei jāpierāda, cik viņa cerībām pamata un vai gaidāmo

20. gadu simteni varēs nosaukt par sasalušā gaisa gadu simteni, kā nupat uz beigām ejošo dēvē par tvaika laikmetu.

«ELEKTRISKAIS» ZEMKOPIS

Iz Ensas ziņo «Linzer Tagesp.»: Jautājums, par kuru daudz vietās pilsētas tēvi veltīgi lauza galvu, proti, kā apgādāties ar elektrisko apgaismošanu, it vienkārši izšķirts no kāda šejienes zemkopja, neņemot palīgā pat nekāda arodnieka padoma. Hubertus ciema īpašnieks Donā, Hergelsberga draudzē, var lepoties ar to, ka viņa māja un sēta, šķūņi un kūtis *apgaismoti ar elektrisku uguni*. Enerģiju atvada no ciemam garām tekošās upītes, un — cik neticami tas arī neizklausītos — saimnieks savu apgaismošanas ietaisi pēc dinamo-mašīnas, lampu un vada drāšu iepirkšanas *pats ierīkojis*. Palīgā viņš tikai ņēmis arodnieciskus aprakstus par elektrību. Šis vīrs nu var, ja tikai upītē nepietrūkst ūdens, katrā brīdī savu īpašumu kā uz burvja mājienu jauki apgaismot.

ĪSTA MĪLESTĪBA

Šinīs dienās Romā nosvinētas īsti romantiskas kāzas. Jauna, skaista meitene saprecējās ar jaunu aptieknieku, kuram trīs gadus atpakaļ nelaimes gadījuma dēļ bij jānoņem abas kājas līdz locītavām un labā roka līdz pusei. Bet, lai nelaime būtu pilnīga, viņš palika ar abām acīm gandrīz akls, tā ka tas vairs krāsu nevar izšķirt. Šī briesmīgā nelaime notika caur eksploziju, un viņa saprecēšanās iepriekšējie notikumi sekošie: kad Džizeps Skuderini, tā sauc jauno vīrieti, grūtu sāpju mocīts, gulēja Antonija slimnīcā, to apmeklēja viņa māte, viņa abas māsas un pēdējo draudzene Adelaide Musi. Redzēdama neaprakstāmo nelaimi, viņa tā no līdzcietības tika pārņemta, ka tā ik dienas slimnieku apmeklēja un stundām un atkal stundām pie viņa gultas nosēdēja, kamēr nelaimīgo varēja atlaist kā dziedētu. Šai

laikā Adelaidē tik dziļa mīlestība bij iedegusēs uz Skuderini, ka nekas viņas nevarēja atbaidīt no apņemšanās ar viņu saprecēties. Nav domājama vairāk aizgrābjoša laulība kā šī pāra savienošana. Brūtgāns, citkārt skaists, spēcīgs vīrietis, sēdēja bīdāmā krēslā, ar garu melnu bārzdu, tumšas brilles acu priekšā un melnā frakā ģērbies. Viņam līdzās bij nometusēs ceļos ziedoša jaunekle baltā uzvalkā, oranžu ziedus matos — gatava dzīvi un dzīves priekus upurēt nelaimīgam, kas, vienkāršā nojēgumā, ne ar kādiem labumiem viņai par to nespēs atmaksāt.

PREZIDENTA EMĪLA LUBETA DZIMTA

«Četrdesmit pieci gadi vecs, mazs, resns, ar stāviem matiem, īsu un ķīli nogrieztu bārzdu, skaidrām acīm, stieptu balsi un zemju izloksni. Goda vīrs, saka visi, kas viņu pazīsat, — kluss vīrs, saka viņa viesi. Miera mīlotājs, kas labprāt neapmeklē teātra un viesību. Raksturs iz viena gabala, stingrs, nediplomātisks.» — Tā avīze «Figaro» septiņus gadus atpakaļ spriež par Francijas jauno prezidentu, par kuru saviem lasītājiem pasteidzamies pasniegt dažas pievilcīgas ziņas.

Lubeta tēvs bij pārticis zemnieks Marzanā, četrus kilometrus no Montelimara, un tapa tur ciema priekšnieks. Saviem dēliem, kaut gan arī tie vēlējās palikt zemnieki, viņš lika augstāk izglīties un nolēma vienam advokāta, otram ārsta amatu. Tēvs dažus gadus atpakaļ nomira. Viņa atraitne, prezidenta māte, vēl dzīva. Viņa ir astoņdesmit sešus gadus veca, tomēr vēl spīrgta un vesela un saimnieko vēl ļoti dūšīgi pa savām mājām, kuras tā ar desmit puīšiem un meitām apkopj. Kad viņai viņas dēla ievēlēšanu paziņoja, viņa pret laimes vēlētājiem izrādīja maz prieka. Prezidenta Lubeta kundze, dzimuse Deni-Pikār, ir kāda pārtikuša naglu kalēja meita. Viņas tēvs, kuram arī maza dzelzs un sikpreču pārdotava piederēja, ir miris. Veikalu vada tālāk dēls. Tas jau tagad sūdzas, ka viņu par daudz apgrūtinot ar lūgumiem, lai tas priekš prezidenta, sava svaiņa, dodot ieteikšanas rakstus.

Lubeta mātes īpašumu sauc par «La Terasse». Glīti sivēni un mājas putni tekā vārtu priekšā ar vienkāršo cinka pajumti. Lielajā istabā valda patikams siltums, gar sienām karājas kapara trauki, pulkstens, kas sitot kūko, un vecas, sadzeltējušas litografētas bildes zeltainos rāmjos. Atraitne apdzīvo augšstāvu. Viņa sēd vecā atzveltnī, īsts Dienvidus francūzietes tips, ar vējā nodegušu ģīmi. Līdzība starp dēlu un māti ir visai ievērojama. Saviem ciemiņiem vecā māte saka ar asarām acīs: «Mans nabaga Emils! Esmu to jau tā maz redzējuse, nu viņi man to pavisam noņems. Mans labais nelaiķis, mans krietnais Augusts, vai ne, jūs par to esat dzirdējuši. Viņš bij 37 gadus Marzanas vecākais.»

Ka Lubets apņēmies nepadoties saviem politiskiem pretniekiem, pierāda ziņa, ka viņš kādam Montelimarā mītošam brālēnam un savam svainim Pikāram uzdevis Montelimarā uzmeklēt un noirēt lielāku namu, kurā tas pa vasaras brīvlaiku varētu dzīvot. Kā Pikāram, tā arī minētam brālēnam pienākušas neskaitāmas vēstules, kuru rakstītāji lūdz, lai tos prezidentam ieteic. Arī Lubeta vecā māte ar šādiem lūgumiem top apgrūtināta. Lubeta mantas stāvoklis nav spīdošs. Šokolādes fabrika, ko garīdznieki vada, atmet mērenus ienākumus. Pārdrošās spekulācijās Lubets nekad nav ielaidies. Viņa radnieki stāsta, ka tas draugu starpā labprāt deklamējot klasiskus dzejoļus, bet sveši nedrīkstot klausīties. Lubets izskaidro, šis apzinoties savas zemju izloksnes, kura tikai tos netraucējot, kas ar viņu esot apraduši... Visu kopā saņemot, dabūjam no jaunā Francijas prezidenta iespaidu, ka tas mazāk spīdošs, bet totiesu jo krietns un, kā mēdz teikt, «tīrs» raksturs.

VĒL KAS PAR PREZIDENTU LUBETU

Jaunais franču prezidents līdz šim dzīvoja ar savu dzimtu visai patriarkāliski un vienkārši, un tādēļ franči no viņa laikam nesagaidīs tādu greznošanos, kāda Foram labpatika. Lubetam

ir izprecēta 26 gadus veca meita, kuras vīrs ir tiesnesis Marseļā, divi dēli, no kuriem vecākais tieslietu studijas pabeidzis un tagad ieņem pie tēva privātsēkretāra vietu. Jaunākais, vēl mazs zeņķis, kuram ar ābece noslēpumu izdibināšanu jānodarbojas.

KURI KARTUPEĻI TIE «SĀTĪGĀKIE»?

Vispār domā, ka tie kartupeļi tie labākie, kuri vārot pārplīst. Bet zinātne tagad pierādījusi, ka šīs domas maldīgas. Franču ķīmiķis Malans izskaidro, ka kartupelis, kam daudz olbaltuma, vāridamies patur savu veidu. Kartupeļu pārplīšana un izjukšana ir olbaltuma nabadzības zīme, tā ka nu tie kartupeļi tie sātīgākie, kuriem visvairāk olbaltuma, tad vāritus kartupeļus ļoti viegli izšķirt: labākie allaž tie, kuri nepārplīst un neizjūk. Mums te jāpiebilst, ka tas tā gan var būt, bet ka gaumei tomēr labāk patik izjukušie kartupeļi.

BEZTROKŠŅA PLINTES

Kā zināms, tad šāviens troksnis izceļas caur to, ka gāzes, kas attīstījušās iz pulvera, pēc tam kad tās lodi izspiedušas iz stobra, pašas arī atstāj stobru un pie tam sacel vārenu gaisa sakustinājumu, kas kā *ribiens* mūsu ausīm sadzirdams. Franču virsnieks Umberts (*Humbert*) nu izgudrojis tādu stobru, iz kura gāzes nevar tikt laukā. Proti, stobrs tā ierīkots, ka pēc tam, kad lode izskrējuse, viņa gals tūlīt aiztaisās cietī. Gāzes sakrājas sevišķā ierīkojumā un izplūst pēc tam laukā caur sietam līdzīgu ietaisi. Mēģinājumi ar šo jauno izgudrojumu izdevušies diezgan labi. Ribiens bij ļoti vājš, liesma gandrīz nemaz neredzama. Topot izdarīti tālāki pārlabojumi. Tā paredzams, ka bezdūmu pulverim pievienosies drīzumā beztrokšņa plinte. Tātad tā būtu šausmīga karošana, kad apdomā, ka rūpīgi

paslēpies ienaidnieks šāvienu uz šāviena pret tevi un taviem biedriem varētu nosūtīt un tu nezinātu, pret kuru pusi aizsargāties, uz kuru pusi glābties! Cerams, ka līdz tiem laikiem, kad kara un nāves ieroči būs sasnieguši savu visaugstāko pilnību, pasaule jau sen būs nokļuvuse pie tā, kas visus šos izgudrojumus padara nevajadzīgus, — pie vispārēja miera.

MAZGĀŠANĀS PUKĒS

tagad, kā franču laikraksti ziņo, pie Parīzes dāmām esot ļoti modē. Šī mazgāšanās ne tikai caur to vien darot labumu, ka puķu smarža miesās ievēloties, bet arī caur to, ka «viss ķermenis topot stiprināts un kairināts kā no šampaņas vīna». Ir divējādas puķu vannas. Pirmā, sausā, ir ļoti vienkārša. Karsto vannu pilda ar ziediem, un tad pietiek ar vienu stundu, kuru šai smaržīgā gultā pavada. Otra mazgāšanās kārtā pastāv iekš tam, ka lielu skaitu puķu kušķu iemet karstā ūdenī un tad tajā mazgājas. Lai gan šī mazgāšanās izliekas kā jaunizgudrojums, tad tomēr tā *nav* jauna. Jau seno romiešu bagātās sievas šitā mazgājās. Mums te jāpiebilst, ka nevajaga nemaz uz veco Romu iet, lai pierādītu, ka «mazgāšanās puķēs» nav nekas jauns. Katra latviešu nama māte uz laukiem pazīst puķu vannu spirdziņošo un spēcinošo iespaidu, un ne mazums lasītāju to paši pie sevis būs piedzīvojuši. Tikai pie mums «mazgāšanos puķēs» sauc par «ūdens uztaisīšanu ar siena zālēm». Tā visa lielā starpība!

IZ ATRADUMU VALSTS

Laikam gan nekad daba nav bijuse padota tādām cilvēku patvarībām kā taisni tagad. Gaisveidīgais top šķidrināts, šķidrais padarīts ciets, un cietais atkal kausēts. Vairs nav nekāds brīnums sarkani kvēlojošu kausētu dzelzi pa dzelzceļu ik dienas aizvest piecu jūdžu tālumā. Turpmāk zemi, iz kuras taisa

porcelāna traukus, vairs neformēs un nededzinās, bet kausēs elektriskā krāsnī 3000 grādus lielā karstumā un tad traukus *lies*. Ja lasītājs ar fantastisko romānu rakstnieku Vernu 1000 pēdu apakš ūdens vai astoņas deviņas verstis augstu gaisā sastop kādu vientuli ceļotāju, tad nebūtu jābrīnās, ja tas izvilkto iz kabatas pudelīti ar skaidru, zilganu šķidrumu un uzdzertu uz satikšanos — *saspiestu* elpojamo gaisu. Visnesatveramākais, dzīvības dvaša, *skābeklis top sašķidrināts un pildīts pudelēs!* Ka arī vienkāršais gaiss sasalušā un nesasalušā sastāvā, tā sakot, mārciņām pārdodams, to jau arī mūsu lasītāji zina.

Šādā laikmetā nav jābrīnās, ja kaut kur lasāms par «*sausu alu*». Proti, te nav runa par kādu sausu raganu mitekli, kas nominatīvā skan «ala», bet par brūno dzērienu, kuru dzejiskais latvietis dēvē par miestīņu, pie tam atkal nebūt neatminēdamies kāda netira židu mitekļa. Jā, esot pasaulē arī sauss alus. Vai alutiņa cienītājiem nepārszkrien šalkas? Tas skan gluži tāpat kā «ieskābēts humors». Bet kas ir, ir — fakts nav noliedzams, un tādēļ ļausim viņu sev izskaidrot. Alus sastāv, kā zināms, iz divām daļām. Dzerot viena daļa tek uz leju, otra kāp uz augšu, galvu padaridama jautru. Tā daļa, kurai nav augstāku centienu, ir lielāka un pastāv iz vienkārša dzerama ūdens 87 procentiem. Jautrības radītājs turpreti sastāv iz 15 proc. cieta pulvera un 9 proc. alkohola un ogļu skābes. Ja nu lādiņu ar 100 mucām sūta uz siltām zemēm, tad 87 mucu saturs ir skaidrs ūdens. Katrs sapratis, ka alus izvadāšana caur to visai sadārdzinās. Ir tālab bijuse ļoti teicama ideja alu iesusināt un to izsūtīt pulvera veidā kā ekstraktu. Ūdeni tam katrs pats var pieliet klāt. Ēģiptē pudele alus maksā apmēram 75–125 kap., Rietum-Afrikā ap 2–3 rubļ., Vladivostokā 1 rubli vai 150 kap. Tātad gan mēģinājums ar «sauto» alu var atalgoties. Kā «sausais» alus jāpārvērš slapjajā, to pamāca sekošais medicīniskā formā dotais priekšraksts.

Recipe: 5,8 daļas alus pulvera, 100 daļu *aqua* (ūdens), 7–9 daļas alkohola un *acid. carbon.* (ogļu skābes). Lietošanas pamācība: viss rūpīgi jāsajauc kopā, jāaizver acis un jānorij, ja vajadzīgs, ar varu, pie tam domājot, ka dzēriens ir alus.

Mēģinājumu šķidrumu padarīt biezu ar sekmēm kādi fabrikanti arī pie spirta izveduši cauri. 92 procentīgā spirtā izkausē natronziepes, caur ko izceļas sviestam līdzīga masa. Par 10 kapekām var dabūt bleķa dozi ar šo masu, kura sevišķi derīga medniekiem, ceļotājiem utt. Proti, ja vajaga kaut ko uzvārīt, tad tikai doze jāatver, jāpieliek uguns, un masa ar jauku liesmiņu sākt degt. Sprādziens pie tam nebūt nevarot notikt.

Ar patvarībām pret dabu iet roku rokā arī vēlēšanās viņu izjokot. Cilvēks, pie zemes saistīts, gribētu labprāt pa gaisu lidot kā putns vai zem ūdens peldēt kā zivs. Francijā nupat, kā mūsu lasītāji jau zina, izdomāta apakšūdens laiva. Šī laiva var iet apmēram 60 pēdas dziļi zem ūdens. 11 cilvēku tajā var sēdēt, un viss viņas ierīkojums tāds, ka tā 25–70 jūras jūdzes zem ūdens var noskriet. Tas ir svarīgs atradums, kuru diemžēl pirmā kārtā franči grib izlietot jūras kara mērķiem. Cerēsim, ka no vēja neatkarīgais gaisa kuģis, kad tas būs atrasts, taps izlietots nevis postošiem, bet svētīgiem kultūras mērķiem.

LELLIS VAI LELLE?

Šo rindiņu rakstītājs līdz šim šaubījās, kas pareizāk: lellis vai lelle, jo viņš abas formas dzirdējis lietojam. Tagad jautājums priekš viņa caur sekošu notikumu izšķirts. Kā zināms, pasaulslavenā dziedātāja Adelina Patti nesen apprecējās otru vai trešu lāgu, šoreiz tapdama par baronieti Cederström. Kāzu ceļojuma mērķis bij Roma, kur, kā avīzes raksta, slavenā dziedātāja tikai reiz uzstājusēs kādā labdarības koncertā un tagad dzīvojot visā klusībā — nodarbodamās vienīgi gar savu vīru, savu suni un — savu lelli. Šis daikts dziedātāju pavadot uz visiem viņas ceļojumiem un dāvināts Patti kundzei, kad tā pirmo reizi Ņujorkā dziedājuse. Toreiz viņa bij 7 gadus veca, tagad — 56. Tā tad veselu pusgadsimteni paja izturējuse, fakts, kas neapšaubāmi pierāda, ka tā sieviešu dzimuma. *Lellis* jau sen tik raibā dzīvē ja ne kaklu, tad tomēr sev degunu būtu nolauzis!

DRUSKAS IZ INDIJAS SIEVIEŠU DZĪVES

Indijas sieviešu liktenis, kā misionārs Šreie raksta, šobaltdien vēl tāds pats kā simtu gadu atpakaļ. Reliģija un parašaprasa, lai tās paliktu bijušā stāvoklī. Hindu svētās grāmatas māca sievietes necienīšanu, pat viņas nicināšanu. Tā tajās, piemēram, rakstīts: «Kas ir nežēlīgs? Čūskas sirds? Kas ir nežēlīgāks? Sievietes sirds. Kas ir visnežēlīgāks? Atraitnes sirds. Un kas vārti uz elli? Sieva.»

Ja arī ir izdarīti mēģinājumi sieviešu likteni labot, tad tomēr tiem nav bijuši nekādi ievērojami panākumi, tādēļ ka reliģija un vecās ierašas sievietes noraida tai zemā stāvoklī, kādu tās vēl tagad ieņem. Ieradums, kura diezgan nevar pelt, ir *mazu bērnu* saprecināšana. 9 mēnešus līdz 10 gadus vecas meitenes saprecina ar 6 līdz 16 gadus veciem zeņķiem, pēc tam kad viņu vecāki savā starpā noslēguši līgumu. Meitenes tad pa ieradumam nodod zēna vecākiem, kuri «jauno pāri» kopā uzaudzina. Notiek arī bieži, ka 60 gadus vecs vīrs noprecē 8 gadus vecu skuķi. Šī paraša pastāvēja jau 500 gadus pirms Kristus dzimšanas un nav vēl tagad iznikuse. Caur angļu valdību tā tikai tik tālu nokārtota, ka likumiskais precēšanās laiks noteikts uz 12. dzīves gadu. Bet šim nokārtojumam tikai tas praktiskais panākums, ka pret agrāk noslēgtu laulību var izteikt pretošanos, tas ir, tā ir pareizi noslēgta, bet sievai ir tiesība griezties pie tiesām un prasīt laulības šķiršanu, ja vīrs viņu grib piespiest pie viņa dzīvot. Tātad šajā gadījumā atkarājas tikai no sievas labās gribas, vai viņa vēlas pie agrāk pielaulātā vīra iet vai ne. Bet viņa to darīs pat tad, ja viņai vīrs nepatīk, jo citādi viņa top izstumta iz dzimtas. Likums, kā tas bieži atgadās, arī šē nav vēl tik spēcīgs kā gadu tūkstoti vecs paradums. Hindu likumi arī nepazīst laulības šķiršanas priekš sievas. Vīrs turpreti savu sievu pēc patikas var atstāt, var to padzīt un pamest gluži bez līdzekļiem un tad atkal apprecēties. Neviens viņa nekavē. Laulība bez bērniem Indijā ir kauna lieta. Tādēļ tad arī sievas bieži nosola

savas pirmdzimušās meitenes elkam Šiva-Halket, jo viņas tic, ka tad viņu laulība nepalikšot neauglīga. Šāds meitens nedrīkst precēties, bet tam jau agrā jaunībā jāstāv naktīs pie elka Kandava staba un jālasa priekšā netikumīgi raksti. Šādi meiteņi bez žēlastības noslikst kauna dzīvē. Bet visbriesmīgāks ir atraitņu liktenis. Caur likumu no 1829. gada ir atcelta paraša, ka atraitne drīkst kopā ar sava vīra liķi likties sadedzināties. Tomēr vēl 1880. gadā notikušas šādas sadedzināšanas, tādēļ ka sadedzinātā atraitne, pēc hindu māņticības, vēl 350 miljonu gadu paradizē kopā ar savu vīru dzīvojot un viņu dzimta topot svētīta līdz 7. augumam. Bet ar sadedzināšanas norūkēšanu atraitņu liktenis nav kļuvis labāks. Jo būt par atraitni ir kauna lieta, un šis stāvoklis top uzlūkots kā sods par agrākiem grēkiem. Pirms vīra liķis vēl nav iznests no mājas, atraitnei nogriež matus, noņem rotas un uzvelk prastas drēbes. Ēst viņai dod tikai reiz par dienu. Viņu tur par netīru, un visi no tās izvairās. Šāds liktenis jāpiedzīvo arī bērniem, kuriem nelaime lemj kļūt par atraitnēm, pirms tie savu vīru namos vēl nemaz nav dzīvojuši. Visa viņu turpmākā dzīve caur šādu notikumu top iznīcināta. «Ej, tu esi nešķista!» šādām meitenēm biedrenes uzsauc. Ja skuķis raudā-dams dodas pie mātes, tad arī tā viņu neapmierina, bet izbar to, tādēļ ka tā tapuse atraitne! Vēl tagad pie hindu tautas pastāv ciets ieradums, kas noliedz atraitnēm otrreiz precēties. Kāds angļu gubernators gan caur likumu atcēlis šo ieradumu, bet līdzējis tas neko nav. Jo, ja kāds vīrs saprecējas ar atraitni, tad tas pazaudē visu savu īpašumu un visa viņa dzimta no viņa atsakās. Viņš vairs nedrīkst apmeklēt neviena dievnama, nedrīkst vairs ūdeni smelt iz atklātām akām, ar vārdu sakot, viņu uzskata par izstumtu. Caur to izskaidrojas, ka Indijā ir 22 miljoni atraitņu un ka vairāk par pusi no tām ir bērnu kārtas.

IZ GALERU VERGA DZĪVES

«Dienas Lapas» 34. numurā ziņojām par noziedznieka Lu-kiani (nav jāsamaina ar Lukeni) nāvi. Par šo notikumu itāliešu

avīzes vēstīdamas pasniedz arī ziņas par Lukiani agrāko dzīvi. Lukiani bij cēlies iz noziedznieku dzimtas. Viņš baudīja labu izglītību pāvesta Pija IX dibinātā bāriņu namā un tapa žurnālists. Pateicoties savām lielām rakstnieka dāvanām un savai personiskai dūšai, viņš iemantoja Garibaldi labpatikšanu un caur to ievērojamu stāvokli viņa piekritēju starpā. Līdz 30. gadam viņa dzīves gaita gāja arvien uz augšu. Viņa noziedzīgā dzimta viņu nekavēja godkārīgiem mērķiem pakāpdzities. Viņa nekad neizpaua, kādā sakarā tā ar viņu stāvot, tādēļ ka viņš slepeni visai dzīvi ar viņu sagājās. Neviena cilvēks iz labākām aprindām par to ne zināt nezināja, *izņemot* Zoncoņo, avīzes «Capitale» dibinātāju, kuras līdzstrādnieks Lukiani bij. Zoncoņo draudzība pret Lukiani bij pat tik liela, ka viņš ar lielāko dedzību un ar panākumiem gādāja par viņa ievēlēšanu tautas vietniekos. Bet, kad Lukiani ievēlēšana tapa izskaidrota par nederīgu un viņš pie pārvēlēšanas atkal uzstājās par kandidātu, viņam Zoncoņo liedza palīdzību un sāka pat viņu apkarot un atklāt viņa sakaru ar noziedzniekiem. Proti, Zoncoņo pa tam bij dabūjis zināt, ka Lukiani viņu visnegēlīgākā kārtā pievilis. Lukiani izkrita caur un atriebās ar to, ka tas kādu garibaldieti uzkūdīja uz Zoncoņo nogalināšanu. Par šo noziegumu Lukiani notiesāja uz ieslodzīšanu cietumā uz visu mūžu. Lukiani loma atklātībā bij izspēlēta, bet arī vaņģībā viņš zināja valdzināt ne tikai vien savu biedru, bet arī ierēdņu uzmanību. Tiklab St. Stefano, kā Nizidas cietumā viņš piederēja pie spītīgākiem noziedzniekiem, un daudzie sodi pie ūdens un maizes droši vien paātrinājuši viņa galu. Kad viņu cietumā gribēja piespiest noņemt cepuri direktora priekšā, viņš savu galvas apsegu aizsvieda tālu projām un nenēsāja tās vairs no minētās dienas. Kādam citam direktoram tas reiz ar zābakiem svieda pa galvu. Tikai ar pēdējo St. Stefano atnākušo direktoru viņš iesākumā satika labi, tā ka šis Lukiani dažreiz pie sevis ielūdza uz maltīti. Bet kādā dienā Lukiani liedzās sarunāties arī ar šo vīru un paklausīt viņa ielūgumam, «tādēļ ka šim vairs netīkot kopā ēst ar policijas spiegiem». Lukiani pastāvīgi lasīja kādas mazas bibliotēkas grāmatas, kuras viņam bij atļautas, un pierakstīja pilnas veselas

kaudzes papīru. Viņš domājās atradis saules plankumu īstos cēloņus. Ņūtona atrastos likumus viņš izskaidroja par nepareiziem un apkaroja tos garā rakstā. Viņš varēja lepoties ar spīdošu stilu un sarakstīja pat skaistus dzejoļus. Kādā no cietumā sacerētiem rakstiem viņš stāsta par savu satiksmi ar augsto muižniecību un par savām daudzām divkaujām. Un tiešām, viņa cietumnieka dzīvē spēlēja lomu arī kāda «aizplīvurota dāma», kura, dibinādamās uz ministra sevišķu atļauju, reiz par gadu marta mēnesī, dziļi aizsegušās, parādījās cietumā un ar Lukiani drikstēja sarunāties. Šai dienā viņš bij kā traks aiz uztraukuma, viņš kļiedza un raudāja, un stāstīja par savām ciešanām dāmai, kura arī viņa priekšā nepacēla plivura. No citas nepazīstamas puses viņam tika piesūtīti 25 liri (ap 10 rubļu) mēnesī pa visu viņa garo vaņģniecības laiku, caur ko viņam bij iespējams labāk ēst un dzīvot. Viņa vienīgā pajautrināšanās bij pakavēšanās ar pelēm, kuras pa viņa krātu skraidīja un bij tapušas tik drošas, ka viņš tām visādus skunstiņus varēja iedidīt. Ik dienas pastaiģājoties noteiktā stundā, viņam kāds zvirbulis mēdza nolaisties uz pleca un izņemt maizes druskas no viņa lūpām. Kad putniņš reiz viņa priekšā zemē palika nolaidies un ne par ko nebij dabūjams uz pleca, Lukiani tā sadusmojās, ka tas zvirbuli samina. Bet tad, redzēdams, ka putniņš vairs nekustējās, viņš to pacēla, sāka raudāt un dabūja raudot krampjus. Pēc tam nekas viņu vairs nevarēja pamudināt atstāt krātu. Neilgi pēc tam viņš nomira. Līdz pēdējam dvasas vilcienam viņš noliedza noziegumu, kura dēļ tas cieta sodu 24 ilgus gadus.

PREZIDENTS LUBETS UN VIŅA TIESĪBAS

Prezidenta Fora nāve līdzinājās negaidītam pārkoņa spērienam, bet tikpat negaidīti politiskās debesis palika skaidras. Lielais, tumšais mākonis Dreifusa skandāla veidā pat drusku paslidēja aiz apvāršņa pa visu to uztraucošo pārmaiņas laiku; apstākļi, kas vienmēr kaut ko vērts. Ar prezidentu Lubetu

Francijas priekšgalā stāties vīrs, kas Dreifusa lietā, kā zināms, līdzinās neaprakstītai papīra lapai un no kura cerē, ka tas, cik nu viņa spēkos stāvēs, lietu vadīs pie apmierinošām beigām.

Lielas pārgrozības, no kurām daži bijās, nav notikušas. Par velti Deruleds un Abers ģenerāļa Rožē zirgu ņēmuši aiz pavadas, lai tam rādītu ceļu uz Elizeju, — viņi cita nekā nav panākuši kā priekš sevis smieklīgu prāvu. Tikpat nekaitīgi bijuši orleānistu troņa tikotāju mēģinājumi. Un bonapartistu pļaujas laiks arī nebij izdevīgs. Troņa tikotājiem Francijā radies ļoti nepatīkams un sīksts pretnieks, proti, franču skolotājs.

Arzemēm un miera uzturētājiem Francijas kārtības netraucēšana var būt tikai pa prātam, jo katra tur notiekoša valdības pārgrozība, lai tā būtu kāda būdama, priekš Eiropas nozīmē: karš aiz vārtiem! Un tādēļ acumirkli ir labi, kā ir, it īpaši, ja jaunais prezidents to tura, ko viņš savā vēstījumā apsolijs.

Lubets redz savu uzdevumu iekš tam — uzturēt pastāvošo kārtību, viņš grib, ja vajadzīgs, uzsākt cīņu ar tiem, kas kārotu aiztikt viņam no satversmes dotās tiesības.

Jā, bet kādas tad īsti ir franču republikas prezidenta tiesības, kas tam no satversmes dotas? Kādu tiesību tam *nav*, par to satversmē daudz stāv rakstīts, bet to tiesību, kuras viņam *ir*, cilvēks lāgā pat ar elektriskās uguns palīdzību nevar uziet. Paklausīsimies, ko kāds pastāsta, kas franču prezidenta tiesības tuvāk izmeklējis.

Prezidents par neko nav atbildīgs. Bet šī neatbildība tautas vietnieku namu nebūt nekavē vajadzības brīdī viņu apsūdzēt par tēvijas nodošanu, nekavē arī senātu kā augstāko tiesu viņu notiesāt. Kā Savienoto Valstu prezidents, tā viņš nevar iecelt un atlaist savus ministrus, neievērojot parlamenta nobalsošanu, jo, tā kā ministri viens par visiem un visi par vienu atbildīgi senātam un tautas vietnieku namam un tiem pēc satversmes nosacījumiem jāpadodas parlamentāriskam balsu vairumam un tā kā, otrkārt, katram prezidenta valdības aktam vajaga ministra pretparaksta, tad arī valdības reprezentants top par nevarīgu lelli to tautas aizstāvju rokās, kuriem acumirkli pārsvars. Tādēļ

viņam arī nav tieša iespaids uz valdību. Ministriem valdības soļi jāaizstāv uz savu paša atbildību.

Prezidentam ir tiesības izdot visas valsts vietas civil- un kara dienestā, bet tautas vietnieku nams šinīs tiesībās var iejaukties.

Prezidentam tautas vietnieki jāiesauc arī pa brīvlaiku, ja *viena* nama balsu vairums to vēlas.

Pie senāta piebalsošanas saistītā prezidenta tiesība atlaist tautas vietniekus laikam nekad netaps izlietota. Tā arī ir uz divām pusēm griezīgs zobens, tādēļ ka pie jaunievēlējumiem suverēnā tauta var izsacīties *pret* prezidentu un to piespiest atkāpties.

Prezidentam nav noliegšanas jeb atcelšanas tiesības. Viņš tikai ar pamatotu vēstījumu var pieprasīt kāda viņam nepatīkama likuma otrreizēju pārspriešanu. Pie valsts nolīgumu noslēgšanas un kara pieteikšanas satversme viņam liek dažārus kavēkļus ceļā.

Ministru padomei pēc triju gadu notecēšanas jāapstiprina no prezidenta par kara pulku vadoņiem uzceltie oficiēri.

Priekšsēdētāja tiesība ministru padomē ir tukša forma.

Prezidenta apžēlošanas tiesība tik tad nāk spēkā, ja apžēlošanas aktu pretparakstījis ministrs.

Bet prezidenta no neviena nenoliegta un neatkarīga tiesība ir priekšsēdēšana tautas svētkos un tad sūtņu un vēstnieku apstiprināšana. Ne *valdīšana*, bet *reprezentēšana* ir viņa īstenais uzdevums, un caur to viņš atšķiras no citu brīvvalstu prezidentiem. Viņš ir uz septiņiem gadiem ievēlēts caur parlamentu saistīta ēnu-karaļa vietnieks, bet bez kroņa, bez karaļa cienības, viņš turklāt ir valsts augstākais ierēdnis, bet bez patiesas amata varas, bez politiskas iespējas un bez patstāvīgas rīcības brīvības.

Priekš godkāriģa varas cienītāja un censoņa franču prezidenta vieta īstenībā nevarētu būt pareizais mērķis. Bet satversmes ierobežojumi tikai mikstulim ir nekustināmas tērauda margas un sēta, priekš vīra, kas zin, ko tas grib, un kas tautai tiešām par svētību, tie ir stiepjami — kā gumija. Ja Lubets izrādītos par

spēcīgu vīru, tad nebūtu jāšaubās, ka tas ar savu priekšsēdētāja tiesību ministru padomē daudz ko panāktu. Bet, lai šai tukšā formā ieliktu saturu, tad tur vajaga personas, kas apstākļus, cilvēkus un lietas prot grozīt un uzvarēt. Līdz šim Lubeta izturēšanās tai ziņā vēl nekā nav pierādījuse. Jācerē uz nākamību. Uz Eiropas simpātijām viņš droši var paļauties, ja arī viņš nepadara nekādu varoņa darbu, ja viņš tikai gādā, ka drīzi un cienīgi, taisnībai par gandarījumu, nobeidzas līdz apnikšanai kultā tragikomēdijā — Dreifusa skandāls.

VĀCU UNIVERSITĀTES PROREKTORS UN STUDENTI

Heidelbergas augstskolai priekš nākošiem diviem semestriem par prorektoru ievēlēts filoloģijas profesors Dr. Osthoofs. Šo gadījumu par iemeslu ņemot, studenti jauno prorektoru godinājuši ar lāpu gājienu. Mūsu lasītājiem nu nedz prorektora ievēlēšana kādā vācu universitātē, nedz studentu lāpu gājiens nav tik svarīgas lietas, ka tie būtu minami ievadrakstā, ja ar pēdējo notikumu nebūtu saistīta jaunā prorektora ievērojama runa, zelta vārdi uz studentiem. Pateikdamies par augstskolas un studentu uzticību, prorektors aizrādīja uz sevi kā uz vīru, kas līdz šim klusībā darbojies, un nokļuva tad pie jautājuma, ciktāl profesors uzskatāms kā valsts ierēdnis un kā viņam jāizturas. Ciktāl runa par uzticību viņa amatā, tad viņš droši vien ir ierēdnis, viņam pat ievērojamā mērā jācenšas būt apzinīgam valsts kalpotājam. Taisni tādēļ, sacīja prorektors, ka mums, salīdzinoties ar valsts ierēdņiem šaurākā nozīmē, nodrošināta zināma neatkarība, zināma kustības brīvība un patstāvība, taisni tālab mums mūsu pienākumu rūpīgā izpildīšanā nevienam nebūs palikt pakal, jā, šai ziņā mums jāmēģina pārspēt pārējos ierēdņus.

Bet vācu augstskolas profesoram arī vēl kaut kas cits jātur augstu, jākopj un jāšargā kāds cits svētums, tas ir domu un

mācības brīvības svētums. Mēs tikai pāri dienu atpakaļ esam svinējuši Riharda Rothes simtgadu dzimumdienas svētkus. Esam dzirdējuši, ka šis caur vārdiem, rakstiem un darbiem pie lieliem nopelniem nokļuvušais teoloģijas profesors, šis dievbijīgais vīrs allaž un allaž uzsvēra, ka priekš zinātnes un viņas kopšanas nepieciešami prasāma pētišanas un mācīšanas neaprobežotākā brīvība, domu izteikšanas brīvība, arī priekš mācībām, kuras neizliekas patikamas. Un patiesi, kas mēs būtu, kurp mēs nokļūtu bez šīs domu un mācības brīvības? Viņa ir dzīvības gaiss, kurā zinātne un zinātniskā pētišana elpo un vēlas elpot, bez kuras patiesības izpētišana nevar veikties, gluži kā zivs, kas, izrauta iz ūdens un uzņemta uz krasta sausām smiltīm, noslāpama beidzas.

Bet pie domu un mācības brīvības pieder arī klāt mācības drošsirdība! Ja mums, zinātnes vīriem, tās nebūtu, tad mums mācības brīvība būtu nevērtīga, kā nāzis ar neasiem zobiem. Vārds profesors cēlies no *profiteri*, un tas ir brīvi un atklāti atzīties.

Kad mūsu ticības dibinātājs evaņģēlija pirmos sludinātājus raidīja pasaulē, viņš tiem deva mācību, lai tie neliekot savu sveci zem pūra. To ievērodams, viens no visu laiku visdrošākiem vīriem Dr. Mārtiņš Luters par sevi un savu apliecinātāju drošsirdību sacījis: «Mūsu svece nestāv paslēpta zem pūra, bet gan deg un spīd brīvi uz luktura.»

Salīdzināta ar patiesības atzišanu, šo vienu viņa darbības pusi, patiesības apliecināšana dažreiz priekš augstskolas profesora ir daudz grūtākais uzdevums. Atzišana ir prāta un ģēnija darbs, pie apliecināšanas krit svarā raksturs un griba. Svece, kas aizdedzināta un augsti un brīvi deg lukturī, tā iespīd gan arī tumšos kaktos, un, kas tumsā sēd paslēpies, tas nepatīkami no gaismas top aizķerts. Nav tādēļ brīnums, ka gaismu nīstošās tumsības varas saceļas pret patiesības apliecinātāju un viņu un viņa darbību tiko nomākt.

Mūsu augstskolu vēsturē, par laimi, nu netrūkst piemēru, ka mūsu profesori pratuši cienīt drošas mācības un drošu

apliecinātāja prātu, lai arī par to bijuši jānes grūti upuri. Arī šodien vēl profesorā vajaga būt morāliskā spēka brīvi apliecināt savu pārliecību, viņam vajaga būt tik stipram. —

Es nu nokļūstu pie akadēmijas sastāva otrās daļas, pie vācu studenta. Vai arī še lai rikojamies valodnieciski un sakām: students atvasināms no *studere* — censties? Man tas tikai grūti iet pār lūpām, ka students pēc vārdu nojēguma esot censons. Jo šemums darišana ar nozīmes mainīšanās blēdošanos, kura mums, valodniekiem, tik pazīstama.

Teorijā mēs jau visi it labi zinām, kādas kārtas tā cenšanās ir, kas studentam devuse viņa nosaukumu. Tā ir svētākā, šķīstākā un diženākā cenšanās pēc patiesības, pēc garīgas un tikumiskas pilnības, izlietojot visus palīdzības līdzekļus, kādus augstskola šī augstā mērķa sasniegšanai dod rokā. Šī cenšanās (*Streben*) vienmēr mērķēta tikai uz lietu un tādēļ atšķiras no lišanas (*Steberei*) caur to, ka pie pēdējās parādās personu ievēribas nedižie iemesli. Kāpināta šī ievēriba var pārvērsties par personu kultu.

Ja studenti savās studijās uz to neizies, kļūt pie pašu patstāvīgām domām, bet izies tikai uz to, pēc iespējas piekļauties to skolotāju domām, pie kuriem tie grib nolikt eksāmenus, tad šāds *jurare in verba magistri* (zvērēšana, paļāvība uz meistara vārdiem) iedots no karjerista gara un tam nav nekādas daļas gar patiesu cenšanos. Un tas pats notiek, ja kāds savas acis paceļ pār studentu gadiem uz turieni, kur tas vēlākos gados cerē labu drīzu paaugstināšanu, kad viņš, gribēdams savu nākamo ceļu nolīdzināt, savu dzīvi, savu satiksmi ar biedriem un ko visu citu vēl ne pēc nākamo priekšnieku garšas tīko iegrozīt.

Ar lieku padevību un lunkanību pret augstāk stāvošiem saistās, kā zināms, it viegli un bieži domas par paša lielāku krietnumu, salīdzinoties ar līdzīgi esošiem. No nekā tādēļ vairāk negribētu brīdināt kā no jebkādas nepieļāvības pret tādiem, kas citādi domā. Cik labprāt to negribētu izteikt, bet tas tagad laikam vēl tikai nepierādāms apgalvojums: vācu studentu starpā, it sevišķi mūsu Heidelbergā, nav domu ošņātāju (*Gesinnungs-*

riechei)! Tas students allaž uzķēris pareizo, kas prot vai mācās izdabūt iz pretējām domām kodolu, kuram sava zināma tiesība, lai tas būtu zinātnes, reliģijas vai valstsdzīves laukā.

Negribēju apspiest pāris nopietnu domu, kuras man uzmācas. Man nebij prātā jums turēt idzīgu morāles sprediķi. Uzskatiet lietu no citas puses. Kad jaunu prezidentu ievēl, tad gaida no viņa vēstījumu, gribētos zināt, kāda gara bērnš viņš ir. Mans paradums nu nav manas domas slēpt, un tātad atklāti esmu izteicis, ko es domāju par dažiem tumšiem punktiem akadēmiju dzīvē, kuri stāv sakarā ar mūsu vispārējo laika strāvu.

Bet tumsai seko gaisma, kaitēm — veselība. Par neko man nav lielākas drošības kā par to, ka iz dziļuma ceļš arī atkal ved augšup un ka šai gaitā mūsu augstskola, kura tik bieži garu un gara ciņā uzņēmuse vadību, neatradisies pakāļtečos!

ANGLIS KĀ CILVĒKS UN KĀ POLITIĶIS

«Ak, manās krūtīs divas dvēseles mīt!» līdz ar Faustu katrs īsts anglis droši drikst izsaukties. Viena no šīm dvēselēm ir cilvēka, otra — politiķa dvēsele. Un, ja no tām nevar teikt, ka «viena ved ar otru sīvu karu», tad tomēr var apgalvot, ka tās ļoti nevienādas. Anglis ar vienkāršu cilvēka dvēseli ir, vispār ņemot, teicams zellis, ar kuru var ļoti labi satikt. Viņš ir viesmīlīgs, laipns, uzmanīgs, palīdzīgs, ar vārdu sakot, viņš ir džentlmens, t. i., ja viņš taisni Eiropas cietzemi neapceļo un pie šāda gadījuma nespēlē savādnieka lomu. Bet anglis ar politiķa dvēseli — nevēli, dieviņ, — tas ir pavisam citāds kukainis. Ar viņu kā politiķi nav laba satikšana. Kura tauta to jau nebūtu piedzīvojuse! Ar viņu iet kā ar īstu tirgotāju. Runā ar viņu par laiku, par mākslu, rakstniecību, ballēm, bērnu audzināšanu, viņš visur piedalās smaidīdams, tev piebalsodams, tev laipni runādams pretī. Bet — tiklīdz tev pār lūpām pasprūk vārdi, kā: birža, procenti, aizņēmums — tūlīņ viņa ģimīs pārvēršas, pirmāk laipnās acis

top nopietnas, glūnošas, runātājs top kluss, nepieejams, kā glie-
mezis, kas piepeši savus vākus aizvēris ciet. Veikals paliek vei-
kals. Virs ir kļuvis citāds, nekā tas papriekšu bija. Un anglis ir
tirgotājs. Vispirmā kārtā un visvairāk tirgotājs. Ja viņam bez
tam vēl drusku laika, tad viņš arī ir cilvēks, it īpaši tur, kur tas
viņam daudz nemaksā. Un, jo mazāk cilvēcīgās jūtas viņam ko
maksā, jo vairāk viņš gatavs tās parādīt. Politikā anglis arī ir tir-
gonis, krietns, izmanīgs tirgonis. Tik viegli ar viņu neviens neva-
rēs uzsākt, ja daudz, tad to iedrikstēsies varbūt brālēns viņpus
jūras. Kas ar Angliju grib biedroties, tas lai piesargās, ka viņu šī
firma nepiešmauc.

Bet, kad jāparāda piekrišana kādai lielai humanitātes idejai,
tad angļi ir cilvēki, tad viņi visiem priekšā. Maz tiem bēdas, ka
viņu darbi tik ļoti vāji apstiprina viņu jūtas, ar gavilēm un ur-
ravām tie klāt pie katras lielas idejas, it īpaši, ja šīs idejas ieve-
šana dzīvē viņiem neuzliek nekādus grūtumus un varbūt vēl ap-
sola labumus. Viņu lielgabali dūc un viņu plintes rīb tur tālu
Samoā, viņi sarežģī savu sakaru ar Vāciju tā, ka valstssekre-
tāram fon Bilovam kādas dienas atpakaļ par galvu par kaklu no
sava atvaļinājuma bij jāsteidzas uz Berlīni atpakaļ. Ar nolīgu-
miem viņi neļaujas saistīties un ierobežoties, tie kūda pa Ķīnu
ķīniešus pret katru un pret visiem, bet mājās tie ar tukliem vai-
giem pūš miera stabulē un gavilē par miera manifesta izlaišanu.
Dariet pēc maniem vārdiem un ne pēc maniem darbiem — ir
viņu sakāmais vārds.

Desmit dienu atpakaļ valsts mantas pirmais lords ministru
priekšnieka vietā saņēma deputāciju, kura reprezentēja angļu
atklātās domas, kuras tie domā kā cilvēki. Šī deputācija bij div-
simts sapulču iznākums un sastāvēja iz vīriešiem un sievietēm,
kuri neatkarīgi no dažādām šķirām un partijām. Valdībai pa-
sniegtā adrese atsaucas uz kādu telegrammu, kuru lords Sels-
berijs pērn oktobrī bij nosūtījis uz Pēterburgu un kurā bij
izteikta simpātija atbrūņošanās priekšlikumam. Joprojām adresē
tika izskaidrots, ka cilvēkam, kas savu godīgu dienas darbu pret
godīgu algu izdara, nav vaļas domāt par karu un kara briesmām.

Atbilde, kādu valsts mantas pirmais pārzinis deva, saturēja gandrīz visu, ko cilvēks var vēlēties. Viņš apgalvoja, ka miera uzturēšana nepiederot ne tikai vien pie Anglijas, bet arī pie visas pasaules lielākām interesēm. Šis teikums tikpat vecs, kā paties. Katrs viņu atzīst par pareizu, bet vismazāk Anglija pēc viņa rīkojas. Varbūt ka to apstākli var uzlūkot kā mazu mierinājumu par lielo nelaimi, kāda uz cilvēces kamiešiem uzvelta caur bruņošanās sacensību, ka tā ar dziļu iespaidu pie valdniekiem un valsts vīriem atjaunojuse neizsakāmo kara briesmu ainu. Pret lielu sadursmi Eiropā 20. gadu simtenī vācu-franču karš 1870./71. gados izlikto kā bērnu spēle. Tiesa ir, ka tautas tagad brēc ne tik daudz pēc atpestīšanas no kara briesmām, bet pēc atpestīšanas no miera grūtumiem, no nastām, kuri esot jānes miera uzturēšanas dēļ. Tāļu izplatīts karš varbūt nekad vairs neparādīsies, lai gan šausmīgā varbūtība arvien vēl glūn kā izpaceres. Kara nodokļi un kara klausība ir cieti, tverami fakti, kuru pat dedzīgākais miera entuziasms nevar noliegt. Tagadējai sacensībai agrāk vai vēlāk jābeidzas ar karu vai bankrotu, ja gaidāmā mūsu augstsirdīgā valdnieka sasauktā miera konference šai nežēlīgai sacensībai nedarīs gala. «Viss,» sacīja deputācijas saņēmējs, «kas citas zemes labklājībai derīgs, der arī tieši un netieši mūsu pašu interesēm.» Tie ir gudri vārdi un nav nekad vairāk vietā bijuši kā tagad. Bet pārliecīgā bruņošanās nevienai zemei nav par svētību. Tā ir kopējs slogs, ko viens otram uzkraun. Ja to caur nolīgumiem varētu apturēt vai novelt, tad pasaule atkal brīvi elpotu. Cerēsim, ka Hāgā viss tiks darīts, lai šo mērķi sasniegtu. Ja miera konference jauko pasaules miera sapni plašākā mērā padarītu par patiesību, tad atkal Anglija būtu tā valsts, kurai no tam celtos lielākie labumi. Kad bruņošanās uz jūras un sausās zemes kļūtu apturēta, tad Anglija paliktu stiprākā jūras valsts, jo viņa taču neies savus kara kuģus pārdot vai neierīkos tajos lētus dzīvokļus, lai novērstu dzīvokļu trūkumu Londonā. Un uz sauszemes Anglija arī vēl diezgan droša un paliks tāda, ja konferencē nospriestu: «Līdz šai vietai un ne tālāk ar bruņošanos.»

Anglijas simpātijas priekš miera manifesta ir visai vērtīgas, miera sapulces ir ļoti interesantas, ja tikai tā pasaule, kas nepieder pie Anglijas, varētu būt pārliecināta, ka še ir darišana ar angli kā ar politiķi un nevis ar angli kā ar cilvēku, kura miera un humanitātes sprediķošana viņu vēl nekad nav atturējuse viņa dažādāko politisko rēķinu pareizību pierādīt, ja vajadzīgs, ar plinti un zobenu. Miera sapulcēs visiem ir palmu zari rokās, bet politiskās sapulcēs top uzgavilēts vīriem, kā: Čemberlenam, Sesilam Rodesam un — Džemsonam. Un tā ir lietas kreisā jeb ļaunā puse. Anglija miera konferenci lieliski varētu veicināt, ja tā savas visgribja rokas drusciņ apsolītos ieraut, ja tā liktu norakstīt melnu uz balta, kas vakar kā brīnums par kādu amerikāņu miljarderu mūsu avīzē bij lasāms: proti, to, ka Anglija turpmāk savas rokas gribot turēt tikai savas pašas kabatās. Anglijas politiskā rīcība ir tā sarežģījusēs, tā allaž bijuse tik pilna viltīgas gudrības, ka viņa gluži vairs nemaz nevar no tās atsāties un tādēļ negribēs sev rokas saistīt ar kaut kādiem nolīgumiem, izņemot to gadījumu, ka lords Selsberijs personīgi kā Anglijas priekšstāvs ierodas Hāgā uz konferenci. Bet ar ministru priekšnieka personīgo ierašanos vien vēl maz kas būtu darīts. Lai izskats kļūtu drusku rožaināks, tad lordam Selsberijam pie konferences būtu jāpiedalās ar tām īpašībām, kuras piemīt angļam kā cilvēkam. Bet tās, kā mēs zinām, angļis, uz politisku sapulci dodamies, pa laikam mēdz atstāt mājā.

BIEDROŠANĀS UN VIENTULĪBA

Nav labi, ka cilvēks ir viens. Nav arī šobaltdien labi, ka valstis ir vienas. Visur manāma cenšanās savienoties par lieliem valstu sakopojumiem, lai līdzsvars netaptu traucēts un kādas nekādas uzbrucēju domas nekļūtu modinātas. Ja tagad divu patiesu lielvalstu starpā noribētu plintes šāviens, tad laikam būtu uzsākts Eiropas un laikam arī pasaules karš, un to bīstas ikkatrs, tādēļ ka arī uzvara būtu jāsamaksā ar gadu desmitiem

ilgu nīkuļošanu un vārgšanu. Nav vairs gaidāma nekāda liela peļņa no liela kara. Nomāktās valsts saimniecības posts vai bankrots darītu lielu un nelabu iespaidu arī uz uzvarētāja saimniecību. Liels Eiropas kara plāns ir it kā novecojuse modes lieta. Mūsu veikaliskā laikmetā pat stiprākās tautu un cilvēku kaislības liekas topam apslāpētas caur saimnieciskām interesēm.

Vidus Eiropā trejsabiedrība arvien vēl turas kopā, kaut gan tai jau dažu labu reizi pareģota pēdējā stundiņa. «Ķīta», kas tās trīs valstis savieno, nav simpātija, bet vajadzība. Šai sabiedrībai pretī, bet ne pret viņu, stāv spēcīgā divsabiedrība. Visi meklē pievienošanos vai savienošanos, izņemot mazās valstiņas Balkānu pussalā, kuras nevar ņemt ne šāda gala, ne tāda.

Ja sirmā Ķīna tā nebūtu sapinusēs savā bizē, tad tā jau sen ar Japānu būtu sabiedrojusēs. Japāna Ķīnu ne vienu reizi vien uz to pamudinājuse. Un, ja Vidus un Dienvidus Amerikas valstis un valstiņas būtu prātīgākas, nekā tās ir, tad viņas arī jau sen būtu pratušas vienoties.

Tikai Anglija pretī laika garam palika vientuļa un brīva. Viņa pārvaldīja jūras un domājās iztikt bez citiem. Bet, kad tā redzēja, ka arī cietzemes valstis sāka lūkoties uz jūru kā uz ceļu, pa kuru vēl kaut ko varēja iegūt un pa kuru kas bij jāiegūst, ja Anglijai negribēja pieļaut pārliecīgi pieņemties varā un zemes platībā, tad viņai brīvā vientulība kļuva nepatīkama. Vācu Miķelis ar lieliem soļiem saviem angļu brālēniem tirdzniecībā mina uz papēžiem. Francija arī ar aizdomām sāka lūkoties uz angļu rīcību Ēģiptē un citur. Krievija no angļu glaimiem nekad nav likusēs piemānīties un gāja ar izveicīgu patstāvību pate savu ceļu, gar Angliju tikai tikdaudz nodarbodamās, cik starptautiskā laipnība prasa. Viņai Anglijas nebij vajadzīgs, bet Anglijai gan Krievijas. Un pie tam visas valstis iesāka būvēt kuģus un lūkoties tālumā, kur Anglija līdz šim viena pate bij savākusēs lieliskus labumus. Līdzīgi japāņiem pēc ķīniešu–japāņu kara arī ziemeļamerikāņiem pēc spāniešu–amerikāņu kara uznāca izplatīšanās kāre, kura angļiem bij ļoti nepatīkama. Te brīvajai vientulībai bij gals. Kaut kam vajadzēja notikt, kas rādīja, ka Anglija arvien vēl ir spējīga biedroties.

Franču ekspedīcija Maršana vadībā bij nokļuvuse pie Nila un bij ieņēmusē Fašodu. Te Anglija pacēla savu balsi un izteica stingru pretošanos, un sita pie zobena, ka dārdēja vien. Francija sakoda zobus un padevās. Diplomāti darija savu pienākumu un ietērpa šo atkāpšanos godīgā formā. Angļi paturēja virsroku. Bet franči nebūtu franči, ja tie šo pliķi aizmirstu. Tas bij Anglijas pirmais solis uz vientulību.

Te izcēlās baumas, ka Anglija un Vācija izdarījuse nolīgumus. Nevienš nezināja kaut ko tuvāk. Bet būt tur kas bij. Vācijas simpātijas ar būriem bij atsalušas, un vācu ķeizars slavēja savu mātes māti karalieni Viktoriju. Vairāk pasaule nedabūja zināt. Te ar troksni izcēlās Samoas jautājums. Panākumi Fašodas lietā bij par daudz jauki un kairināja angļu jau tā kā tā pār-mērīgi attīstīto pašapziņu tik lielā mērā, ka tie nevarēja atturēties, spēlīti neatkārtoties. Anglija rēķināja gluži pareizi, ka Vācija pāri sauju pusmežonīgu samoaniešu dēļ, kuri jauna karaļa dēļ plūcas, neies celt karu. Rakstītās tiesības, kādas vāciešiem bij, angļi pēc Fašodas recepta domāja iznīcināt. Apstākļi arī tiešām tā sarežģījās, ka Vācijas pazemošana likās esam sagaidāma. Bet gudri sastādīto rēķinu vācu ārlietu valstssekretārs Bīlovs atraidīja ar aukstiem vārdiem, uzsvērdams, ka Samoas lieta jānokārto uz nolīguma pamata starp Vāciju, Angliju un Ameriku. Anglija kādu brīdi gan vēl kautrējās, bet beigu beigās padevās. Bet nu Vācijai, tiklab kā Francijai un citām valstīm, ir ļoti laba atmiņa priekš politiskiem faktiem, it īpaši, ja viņai ar tiem bijis tik tuvs sakars kā šis. Viņa nomanījuse Anglijas nodomus un sāīguse — pate tauta vēl vairāk nekā valdība, kura sava rūgtuma tik atklāti nedrīkst izrādīt kā tauta un tautas balss avīzēs.

Vēl nepatīkamāk Anglijai ir novērojums, ka visu cietzemju valstu balsis, pat Franciju neizņemot, bij uz Vācijas puses un pret Angliju. Cerams, ka Anglija šo faktu rūpīgi ievēros un apsvērs.

Tātad arī ar Vāciju Anglija sarāvusēs. Kā stāv ar Itāliju?

Arī Itālijas karstā milestība pret Džonu Bullu sāka atdzist. Vispirms Ķīnas dēļ, kur tā caur Anglijas vainu vai, vismazāk, ne

bez Anglijas vainas nekā ievērojama nav panākuse. Itālijai visur kādu laiciņu ļauj paplāties, tas, kas izveicis, to vēl izlieto priekš saviem mērķiem un tad nostumj pie malas. Tā tas bijis pie Sarkanās jūras, Kasalā, Krētā, tā tagad Ķīnā. Kāds angļu diplomāts kādas dienas atpakaļ gluži izbrīnījies vaicājis, ko tad Itālija Ķīnā gribot? Tai taču neesot naudas, tā viena nevarot ne iet, ne būt un palaižoties par daudz uz Angliju. Itālija vienumēr izliekoties tā, it kā tā būtu lielvalsts. Bet vai tad viņa tāda patiesībā esot? Lai tā taču reiz nākot pie atziņas un novērtējot pareizi savus spēkus, kuri to nostādot otrās šķiras valstu rindā. Anglija Itālijas arī nebūt neesot skubinājuse uz Sanmun-jūras liča iegūšanu... Šādi sprediķi nav patikami. Turklāt vēl nāk angļu-franču nolīgums par Ziemeļ-Āfriku, pēc kura Itālija tā puslīdz laipni iz Āfrikas top izspiesta laukā. Itālijas karaļa pāra sirsnīgā sasveicināšanās ar Franciju Sardīnijā tātad arī nav zīme, kas iztulkojama Anglijai par labu. Anglija gan pasteigusēs Itāliju apsveikt tikpat sirsnīgi, un karalis Umberts devis, kā vakar ārzemju kronikā bij lasāms, tikpat sirsnīgu atbildi, bet — cilvēku sirdis neviens nevar ieskatīties.

Ka Turcijai pret Angliju daudz uz birkas, tas arī zināma lieta. Armēniešu jautājums, Krēta, Ēģipte, Sudāna, nupat minētais angļu-franču nolīgums par Āfriku — viss tas pierāda Anglijas savādo «draudzību» pret «slimo vīru» un neļauj cerēt, ka pravieša zaļais karogs, kādai sadursmei notiekot, plivinātos draudzīgi blakus Anglijas flagai.

Un Amerika! Tā bij tā lielākā un stiprākā cerība. Visas angļiski runājošas pasaules savienojums — ekur mērķis! Kas šādai sabiedrībai varētu stāties preti! Bet viņi nesavienojās. Džons Bulls neuzticas brāļam Jonatānam, un brālis Jonatāns pazīst savu Džonu. Uz Samoas viņi gan kopēji mēģināja šaut, bet ar to arī acumirkli ir diezgan. Amerika sajūt, ka viņai tā lieta nav bijuse par labu. Bez tam Savienoto Valstu vācieši, kuru skaits iet miljonos, pretojas dikti un saprotami šādai politikai. Un, tā kā šiem vāciešiem arī ir balss tiesības pie prezidenta vēlēšanas, tad gudram prezidentam jāievēro šis balss.

Sabiedrības mēģinājums ar Angliju šimbrīžam nav izdevies un ir tikai sacēlis nepatīkšanas. Un, tā kā nu cilvēks reiz ir tāds radijums, kas vainu par nelabiem piedzīvojumiem labprāt uzkraun otram, tad jau tagad daudzkārt pret Angliju manāms vēsums un atsolums. Katrā ziņā amerikāņi acumirkli nedomā par biedrošanos ar Angliju.

Par Anglijas satiksmi ar Krieviju jau bija runa. Un tātad Anglija, apskatījusēs visapkārt zemes lodei, ne bez iemesla varētu uzvilkt tautas — zināms, ne angļu tautas — dziesmu: «Verlassen, verlassen...» Šāda vientulība būtu ļoti svētīga, ja Anglija tajā paliktu ilgāku laiku un ja pret viņas nesātīgo zemju kāri varbūt vēl savienotos ciešāk visas citas valstis. Bet nav ticams, ka tas varētu notikt. Priekš tam Anglija par daudz bagāta un par daudz izveicīga.

STIPRINIEKS GEORGS LURIHS

tagad uzstājas Petrova cirkū un iemanto ik vakarus publikas skaļāko piekrišanu. Lai gan Luriha kungs vēl ļoti jauns — sludinājumi apgalvo un viņa izskats nerunā pretī, ka tam tikai 20 gadu, — tad tomēr viņš jau pieder pie pasaules slavenākiem atlētiem. Lurihs ar labās rokas mazo pirkstu paceļ divus cilvēkus gaisā, ar visu roku četrus. Stienu ar bumbām, kuru svars kopā ap 15–16 pudu, viņš gulēdams sev uzvel virsū un paceļ ar vienu roku gaisā. Ar aizsietām acīm viņš rotājas ar čuguna bumbu, kura lielāka par cilvēka galvu, to mezdams gaisā un atkal satverdams. Beigās viņš tai iz ievērojama augstuma liek sev uzkrīst uz kailām krūtīm. Visus savus «trikus» Lurihs nes priekšā ar smalku veiklību un dara ar savu inteligento seju ļoti patīkamu iespaidu. Interessants ir vēl tas fakts, ka *Lurihs ir bal-tietis*, dzimis vezenbergietis un — nobeigdams Rēveles reālskolu — izglītības ziņā laikam pārāks par visiem aroda stipriniekiem, kuri, miesas spēku attīstot, garu pa laikam atstāj novārtā.

VADONS PA DREIFUSA JUCEKLI

Dreifusa lieta pagājušo četru gadu laikā bijuse padota tik daudz maiņām un caur tik daudz sūdzībām un pretsūdzībām, «atklājumiem» un «aizklājumiem», un apmelojumiem tikuse tā sarežģīta, ka gan reti kāds vai varbūt arī neviens vairs skaidri neatceras lietas īstās gaitas. Esam tagad nokļuvuši pie acumirkļa, kad priekšskars celsies, lai rādītu drāmas pēdējos skatus, drāmas, kura valdzinājuse visas pasaules uzmanību. Nebūs tādēļ lieki vadoni Dreifusa lietā, ko kāda angļu lapa nodrukā, pasniegt arī mūsu lasītājiem.

S a z v ē r ē š a n ā s

1894. gada oktobra 14. d. kara ministrs ģenerālis Mersjē uzdod izdarīt izmeklēšanu pret artilērijas virsnieku Alfredu Dreifusu, uz kuru kritušas aizdomas, ka tas slepenus rakstus nodevis kādai svešai valdībai. «Bordero» izdoto rakstu liste top atrasta kādas svešas sūtniecības papīru kurvī Parīzē. Di Patijs de Klams vada izmeklēšanu un apcietina Dreifusu. Kādas dienas vēlāk avīze «Libre Parole» ziņo par kāda «žīdu oficiera» apcietināšanu. Kara ministrijas avīzes kara ministrim Mersjē dusmīgi pārmet, ka lieta diezgan ātri netiekot virzīta uz priekšu. Ģenerālis Mersjē padodas. Dreifusu pie slēgtām durvīm notiesā un proti, uz atklātu čīna atņemšanu un uz aizsūtīšanu no Francijas uz visu mūžu. 1895. gada februāra 12. d. Dreifusu aizsūta. Gada laikā no lietas nekā daudz nedzird.

1. cēliens. *Ronas šaubas.*

1896. Pamazām ronas šaubas par Dreifusa vainu. Bernārs Lazārs raksta par «klūdu notiesāšanā», un novembrī kāda avīze pasniedz bordero fotogrāfiju. Pretžīdu avīzes sāk darboties. Sāk runāt par «Dreifusa sindikātu». Gads nobeidzas ar pavairotām šaubām.

2. cēliens. *Esterhāzijs parādās.*

1897. Esterhāzija rokrakstā līdzība ar bordero rakstu top uzieta. Kara ministru dara uzmanīgu, ka izcelšoties liels skandāls. Maz dienu vēlāk senāta viceprezidents Šeuerer-Kestners izskaidro, ka Dreifuss nevainīgs. Iesākas aģitācija Dreifusam par labu. Kara ministrijas kliķe lielākā uztraukumā.

3. cēliens. *Pikāra vajāšana sākas.*

Rīdīšana pret Pikāru iesākas. Di Patijs rikojas pret viņu pilnā spēkā. Novembra 23. d. palkavnieks Anrijs nelikumīgā kārtā pārmeklē Pikāra namu Parīzē (Pikārs atrodas Tunisā). Pikārs aizceļo uz Parīzi. Novembra 25. d. Spiegs Lemersjē, kas vēlāk nonāvējas, runā pret Esterhāziju.

4. cēliens. *Zolā uzstājas.*

Zolā laiž klajā savu pirmo rakstu. Esterhāzija vēstules novembra 27. dienā top apķīlātas pie madāmas Bulansi. Esterhāzija rokraksts top salīdzināts ar bordero. Ministru priekšnieks saka: «Nav pavisam nekāda Dreifusa jautājuma.» Svešie militāraģenti izskaidro, ka tiem nekāda sakara ar Dreifusu nav bijis. Decembra 13. d. Zolā raksta vēstuli studentiem. 1898. — komandants Raverijs ziņo labu par Dreifusu. Pirmais ziņojums, ka esot uzieti jauni pierādījumi par Dreifusa vainu.

5. cēliens. *Esterhāzija sargāšana.*

Senators Trarjē pārmet kara ministrijai, ka tā Esterhāziju apsargājot, kaut gan tas vainīgāks izliekoties kā jebkad. Zolā raksta vēstuli franču tautai. Esterhāziju apcietina. Kara tiesa viņu attaisno. Kara ministrijas oficiēri viņam vēlē laimes. Zolā janvāra 13. d. laiž klajā savu slaveno vēstuli «J'accuse» (Es apsūdzu). Aģitācija priekš Dreifusa pilnā spēkā, tāpat aug pretžīdu rīcība. Rokrakstu pratēji apsūdz Zolā. Dreifusa draugu skaits vairojas.

6. cēliens. *Zolā top vajāts.*

Februārī iesākas prāva pret Zolā. Ģenerālis Peljē ziņo par svarīgiem slepeniem dokumentiem, kurus, kā vēlāk izrādījās, Anrijs bija viltojis. Viņš mēģina zvērinātos iebaidīt. Arī ģenerālis Boadefrs viņus apdraudē. Pikārs izskaidro, ka Anrija vēstule esot viltota. Zolā tiek notiesāts uz vienu gadu cietuma un 3000 franku naudas soda. Prezidents Pikāru atlaiž no kara dienesta dēļ «kļūdām dienestā». Ģenerālis Bilo draudē kasācijas tiesai, ja tā Zolā lietai nedarišot gala. Kara ministrija apsūdz Zolā par apvainošanu, bet tikai uz Zolā garās vēstules divu teikumu pamata. Maijā. Vispārējas vēlēšanas. Tiesnesis Bertulus izskaidro, ka Esterhāzija madāmai Bulansi rakstītās vēstules esot istas.

7. cēliens. *Anrijs nāk palīgā.*

Brisona ministrija sastādās jūnija 28. d. Kara ministrs Kaveņaks uzrāda Anrija viltoto vēstuli, kuru visā Francijā atklāti izplata. Pikārs paziņo Brisonam, ka vēstule viltota. Zolā tiek notiesāts uz 2 mēnešiem cietuma un 2000 franku naudas soda par rokrakstu pratēju apvainošanu. Viņš atstāj Franciju. Zolā tiek izdzēsts iz goda leģiona listes. Esterhāziju augusta mēnesī sauc atkal tiesas priekšā.

8. cēliens. *Anrija nonāvēšanās.*

Augusta 30. dienā Anrijs top apcietināts. Ģenerālštāba priekšnieks, ģenerālis Boadefrs atsakās no amata. Anrijs nonāvējas — otrā nonāvēšanās Dreifusa lietā. Septembrī. Dreifusa prāvas revīzija top nenovēršama. Brisons, Sarjens, Delkasē ir priekš revīzijas. Esterhāzijs nozūd.

9. cēliens. *Revīzija tiek nospriesta.*

Septembra 10. dienā. Tieslietu ministrs Sarjens studē «Dreifusa dosjē». Septembra 26. d. nospriež revīziju. Ģenerālprokurors

Mano studē Dreifusa lietu. Ģenerālis Rožē, nodaļas priekšnieks kara ministrijā, liedzas izdot slepenos dokumentus. Brisona ministrija krit. Ģenerālprokurors izsakās priekš revīzijas. Dipija ministrija sastādās. Pikāram ronas arvien vairāk draugu. Dreifusam dara zināmu, ka viņa prāva tiks caurlūkota. Viņu uzaicina aizstāvēties. Ģenerālis Mersjē, kas Dreifusa notiesāšanas laikā bij kara ministrs, atstājas no dienestra. Decembra 27. d. slepenie dokumenti pēdīgi top nodoti kasācijas tiesai.

10. cēliens. *Borepērs parādās.*

1899. gadā, janvāra 9. d., Kenejs de Borepērs atsakās, tādēļ ka apelācijas tiesa izrādot «rupju partejību» pret palkavnieku Pikāru. Borepērs turpina savu aģitāciju. Janvāra 30. dienā. Valdība padodas un liek priekšā sevišķu likumu, pēc kura Dreifusa prāva jāatņem kasācijas tiesas soda kamerai un jānodod savienotām civil- un soda kamerām. Revīzijas komiteja, kurai jaunais likums jāpārspriež, to ataida ar 9 pret 12 balsīm. Februāra 10. d. tautas vietnieki likumu pieņem.

11. cēliens. *Atklājums par ģenerālštābu.*

Marta 3. dienā kāda angļu avīze nodrukā ziņojumu par Esterhāzija izteikumiem kasācijas tiesas priekšā un par viņa sakaru ar ģenerālštābu. Aprīļa 1. d. avīze «Figaro» sāk drukāt izteikumus kasācijas tiesas priekšā. Šie izteikumi skaidri pierāda, ka priekš Dreifusa vainas nav nekādu pierādījumu. Di Patijs de Klams nokļūst arvien nelabākā stāvoklī. Aprīļa 12. d. palkavnieka Anrija sekretārs nonāvējas.

12. cēliens. *Pēdīgi revīzija!*

Aprīļa 28. d. ārlietu ministrija apvairo ģenerālštābu, ka tas viltojis Itālijas kara aģenta telegrammu, kuru tas sūtījis savai valdībai, lai uz Dreifusu varētu griezt vainu. Maija 8. dienā kara ministrs Freisinē atsakās no amata. Maija 2. dienā top zināms,

ka kasācijas tiesai Ballota-Boprē ziņojums izsakās Dreifusa prāvas revīzijai par labu un ka lieta būtu jāiztiesā caur jaunu kara tiesu.

TUBERKULOZAS KONGRESA PANĀKUMI

Septiņas dienas tuberkulozas kongress Berlīnē sūri, grūti darijīs savu darbu, noturēdams sēdi pēc sēdes; septiņas dienas slaveni un pusslaveni vīri no visām pasaules malām lūkojuši atminēt miklu, kā mūslaiku tautu žņaudzējam dilonim atņemt viņa upurus, neizsusinot purvu, iz kura tas ceļas. Par daudz vienpusīgi mācītie kungi nodarbojas ar diloņa *dziedināšanas* līdzekļiem, un par maz tie centās iznīdēt briesmīgās slimības *cēloņus*, izpētīt sabiedriskos ļaunumus, iz kuriem tā radusēs. Ārstu un augstskolu profesoru vairums plaušu tuberkulozu tura par nedziedināmu. Jo vairāk tādēļ viņu pienākums pacelt balsi priekš niknās slimības novēršanas, izdomāt aizsardzības līdzekļus, modināt ļaužu apziņu un, ja viņu spēks ciņā ar neļauko vampīru izrādās par nepietiekošu, skaidri un gaiši teikt, ka tuberkulozas kongresā mazāk jāsēd ārstiem nekā sabiedriskas politikas un atbildīgiem valstsvīriem.

Kā viduslaikiem bij «melnā nāve», kura savu spēku dabūja iz ačgārnas un nedabiskas toreizējās kultūras pasaules dzīves, tā mūslaiku «baltā nāve» izceļas iz ne mazāk nejēdzīgiem sabiedriskiem un saimnieciskiem ļaunumiem. Tikai kopš rūpniecība lieliski uzplaukuse, rūpniecības pilsētās dillons kļuvis par bīstamu postošu sērgu. Garo skursteņu ģiftīgos tvanos un dūmos, pie šujamām mašinām, kuras dārd no rīta līdz vēlai naktei, priekšpilsētu neveselīgos mazos dzīvokļos dillons perinās un izaug briesmīgi liels. Nelādzīgi saimnieciski apstākļi vājina jaunās paaudzes miesu un nervu sistēmu un sagatavo tādā kārtā brangu druvu priekš nāvīgās sēklas. Tūkstošu un atkal tūkstošu

ļaužu posts un vārgs, kuras dilonis nomāc, klieudz uz debesīm un kliedz pēc gaismas, gaisa un pietiekošas barības.

Ir saprotami, ka kongresa dalībnieki nevižoja izteikt patiesību un ar steidzīgiem vārdiem lietas kodolam aizgāja garām. Viņi visi zināja, ka ar diloni saslimst tikai vājie un nevarīgie, tādi, kuru rocība visai maza. Kongress izsacījās, ka tiem, kuri saslimuši, būtot vēlējami pietiekoša barība, miers un meža gaiss — ka tas tieši vajadzīgs, tas netika apgalvots. Un par to, ka būtu jāgādā, kā visiem mazrocīgiem un nevarīgiem būtu pietiekoša barība un labs gaiss, par to netika bilsts ne vārds.

Ar sevišķu bīstamu nežēlību dilons plosās kalnraktuvēs. Nekur mirstība nenasniedz tāda augstuma kā taisni tur. Agrāk kalnračēju darbus darīja tikai vergi un lieli noziedznieki, kurus sevišķi grūti gribēja sodīt. Par noziedznieku un stūrgalvīgu vergu dzīvi nevajadzēja daudz rūpēties un to arī nedarīja. Tomēr drošība toreiz bijuse lielāka nekā tagad. Teķnikas un atradumu gadusimtenis nejaudājis novērst sprāgstošo gāzu briesmas. Raktuvēm trūkst elektriskās apgaismošanas, trūkst arī putekļaino gaņģu noskalošanas. Pie nāves briesmām, kuras vienmēr gatavas racējiem uzbrukt, pievienojas vēl dilons, kas lēnām pievien raktuvju urķiem, bet viņus totiesu sagrābj jo drošāk. Bet iz tuberkulozas kongresa neviens raktuvju īpašniekiem neuzsauca, lai tie mazāk gādā par lielām dividendēm un vairāk par racēju veselību.

Tā tuberkulozas kongresā ārsti gan nogremdējušies dažnedažādos ļoti interesantos prātojumos, ņēmuši un devuši ievērojamas ziņas un padomus, bet pie ģiftskoka saknes viņi savas zinātnes cirvi nav likuši. Diloņa cēloņi palikuši kā blakus lieta — maz ievēroti. Bet, kamēr tas notiks, kamēr arī ārsti savu balsi nepievienos saucēju balsīm, kuras prasa nelabo apstākļu grozīšanu, tikām šādu kongresu panākumi nepacelsies daudz par «pelēkas teorijas» vērtību.

TAISNĪBA

Emīls Zolā

I

Atgriezies atpakaļ uz Franciju, Emīls Zolā avīzē «*Aurore*» laidis klajā sekošo vēstuli, kura ļauj ieskatīties viņa dvēseles sastāvā pa viņa prombūšanas laiku un turklāt izskaidro, kādēļ Zolā iz Francijas aizbēdzis. Raksts skan šādi:

Pirms gandrīz vienpadsmit mēnešiem es Franciju atstāju. Vienpadsmit mēnešus esmu turējies pilnīgākā padzinumā, nezināmākā slēptuvē un noteiktākā klusuciešanā. Es līdzinājos labprātīgi mirušam, kas, slepenā zārkā gulēdams, gaida uz patiesību un taisnību. Un, tā kā šodien patiesība uzvarējuse un taisnība pēdīgi valda, es atkal esmu piedzimis un atgriežos atpakaļ, lai savu vietu tēvijā atkal ieņemtu.

1898. gada jūlija 18. diena manā dzīvē paliks sāpīgākais datums, tā diena, kurā es pazaudēju visas savas asinis. Bij jūlija 18. d., kad es, paklausot taktiskām vajadzībām un kara biedru pamudinājumiem, atsacījos no visām savas sirds un gara ierašām, no visa, ko mīloju. Visu to neskaitāmo dienu starpā, kad mani apdraudēja un apkrāva ar apvainojumiem, šis piepešais aizceļojums bij nežēlīgākais upuris, kāds no manis tika prasīts, augstākā uzpurēšanās priekš mūsu lietas. Zemās un vientiesīgās dvēseles, kuras sev iestāstījušas un vienmēr atkārtoto, es esot no cietuma bēdzis, ar to pierādīja tikpat daudz neģēlības kā muļķības. Cietums, lielais Dievs! Bet es allaž cietumu esmu prasījis! Esmu arī šodien vēl gatavs to uzņemties, ja tas vajadzīgs. Lai mani apvainotu par bēgli, vajaga visu šo lietu aizmirst, tiklab prāvu, kuru esmu gribējis ar vienīgu vēlēšanos, kaut viņa taptu par druvu, kurā izaugtu taisnības raža, kā arī mana miera un manas brīvības uzpurēšanu, mana posta mierīgu saņemšanu, ja tikai taisnība uzvar. Vai šodien neparādās kā spīdoša patiesība visu acu priekšā, ka mūsu cīņiņš bij

bezprātīgs, lai tikai iz patiesības izceltos tik daudz gaismas, cik iespējams? Ja mēs gribējām iegūt laiku, ja mēs likām rīcību pret rīcību, tad tas tikai notika tādēļ, ka mums bij uzticēts apsargāt patiesību, gluži tā, kā apsargā dvēseles, tādēļ ka mēs savās rokās negribējām ļaut izdzist vājai blāzmai, kas ar katru dienu gaišāk uzliesmoja. Šī blāzma lidzinājās mazajai, svētajai lampai, kuru nes bargā vētra un kura jāpasargā no pūļa dusmu izverdumiem, kad tas no meliem licies maldināties. Mums bija tikai viena taktika, proti, tā, palikt par mūsu lietas vadītājiem, viņu vilcināt tik ilgi, cik iespējams, lai viņa radītu notikumus un lai iz viņas varētu izdabūt visus tos izšķirošos pierādījumus, kādus bijām cerējuši. Un mēs nekad par sevi neesam domājuši, mēs vienmēr tikai priekš taisnības uzvaras esam karojuši, gatavi to samaksāt ar mūsu brīvību un dzīvību.

Lai atceramies stāvokļa, kādā es jūlija mēnesī Versalijā biju nostādīts. Mums bija vienkārši mutes aizsietas, bet es negribēju tā ļauties nožņaugties. Man netikās, ka mani, tautas vietnieku namam neesot sapulcētam, nobendēja ielu kaislību vidū. Mēs gribējām līdz oktobra mēnešam nākt cerībā, ka patiesība līdz tam būtu spēruse soli tālāk, tā ka taisnība tad būtu nepieciešama. Tad arī nedrīkst aizmirst viltīgo darbību, kas slepeni tika turpināta, un to, ko mēs no slepenām izmeklēšanām pret majoru Esterhāziju un palkavnieku Pikāru sagaidījām. Abi bij cietumā, un mēs gan zinājām, ka apžilbinoša skaidrība izplūstu iz iesāktām izmeklēšanām, ja tās godīgi tiktu vadītas. Un, lai gan Anrija atzišanās un pašnāvība nebij paredzama, mēs tomēr rēķinājām uz nenovēršamo notikumu, kuram dienu no dienas bij jāatgadās, lai visu šo pārāk nekrietno būšanu radītu viņas istā, baidošā gaismā. Vai šādos apstākļos mūsu vēlēšanās iegūt laiku neizskaidrojas pate no sevis? Vai mums nebij tiesības izlietot visus likumiskos līdzekļus un mūsu stundu izvēlēties patiesības interesēm par labu? Vai novilcināt nebij uzvarēt šai sāpīgākā un svētākā cīņā? Par katru cenu mums bij jānogaida, jo viss, ko mēs zinājām, viss, ko mēs cerējām, mums uzvaru ļāva sagaidīt uz rudenī. Es atkārtāju: mūsu personas nekrita svarā.

Lieta grozījās tikai ap to, glābt nevainīgu un no tēvijas novērst briesmīgāko morālisko katastrofu, no kādas tā jebkad bijuse apdraudēta. Un šiem iemesliem bij tik daudz pārliecības spēka, ka es, klusi padevies, aizceļoju, savu atgriešanos nolikdams uz oktobri, ar drošu apziņu, ka šādā kārtā esmu lietas krietns veicinātājs un viņas uzvaras nodrošinātājs.

Es šodien to nevaru teikt, bet reiz es to teikšu, kas šī šķiršanās, kas šo upuru rūgtums bij. Aizmirst, ka neesmu polemīķis, politiķis, kas pelnī caur cīņas drūzmu. Esmu brīvs rakstnieks, kas dzīvē pazīst tikai vienu kaislību, proti, patiesības, un kurš priekš tās uz visiem kaujas laukiem jau cīnījies. Gandrīz četrdesmit gadu ar savu spalvu, ar visu savu dūšu, ar visu savu darbu un labas pārliecības spēku savai tēvijai esmu kalpojis. Un es zvēru, ka tās ir briesmīgas sāpes vienam pašam aiziet tumšā naktī un Francijas ugunis tālumā redzēt izdziestam, kad cits nekas nav ticis gribēts kā šīs zemes gods un lielums kā tiesnesis citu tautu starpā. Es, kas es šo zemi vairāk kā četrdesmit darbos esmu cildinājis, es, kura dzīve bijuse viens vienīgs garš pūlīšs, lai viņas vārdu ar cienību minētu pasaules visās četrās malās, — es biju piespiests tā aizceļot, tā bēgt, ar neģēļu un trako baru uz papēžiem. Tās ir briesmīgas stundas, iz kurām dvēsele paceļas spēcīgā, neaizskarama nākamībā priekš netaisniem apvainojumiem.

Un vai var iedomāties, kādas tos garos prombūšanas mēnesos manas mokas bij būt izdzēstam iz dzīvo rindām, ik dienas gaidot patiesības atmošanos, ko katra diena no jauna aizkavēja? Ļaunākam noziedzniekam nevēlu to sāpju, kuras man svešumā ik ritus darījušas briesmīgās ziņas iz Francijas. Vajaga šīs mokas būt cietušam garās, vientuļās stundās, vajaga tālumā vienam pašam būt pārdzīvojušam jucekli, kādā tēvija sabruka, lai zinātu, kas ir padzinums tos traģiskos apstākļos, kuros es ar viņu iepazīnos. Un tie, kuri domā, ka es esot aizbēdzis, bēgdams no cietuma un tīkodams ārzemēs izpriecāties ar žīdu zeltu, ir nekrietni zeļļi, kuri man sacēļ mazdrusciņ riebuma un ļoti daudz nožēlošanas.

Es gribēju oktobrī pārnākt, bijām nolēmuši lietu novilcināt, līdz tautas vietnieki atkal sapulcējas, pie kam mēs vienmēr rēķinājām uz neparedzamo notikumu, kas priekš mums lietu gaitā bij drošais notikums. Un redzi, tas neparedzamais notikums nenogaidīja oktobra, bet iestājās augusta beigās ar palkavnieka Anrija atzišanos un pašslepkavību. Gribēju tūlī nākamā dienā atgriezties atpakaļ. Pēc manām domām, revīzijas vajadzība parādījās pavēlošā kārtā, un Dreifusa nevainība tūlī bij jāatzīst. Es jau arī nekad nekā cita neesmu prasījis kā revīziju, un manai lomai vajadzēja būt galā, tiklīdz kasācijas tiesa ar to lietu sāka nodarboties, un es biju gatavs atkal atkāpties. Mana prāva manās acīs bij tikai vairs formalitāte, tādēļ ka no ģenerāļiem Peljē, Gausa un de Boadefra uzrādītais raksts, uz kura pamata zvērinātie mani notiesāja, bij viltojums, kura izdarītājs bij iebēdzis nāvē. Tātad es sagatavojos uz pārnākšanu, kad mani draugi Parīzē, mani padoma devēji, visi tie, kas kaujā bij izturējuši, man rakstīja vēstules, kuras liecināja no liela nemiera. Stāvoklis palika nopietns, kā bijis. Revīzija, vēl nebūt nenospriesta, likās nedroša. Brisona kungs, ministru priekšnieks, atdūrās uz arvien atjaunotiem kavēkļiem, tika no visiem nodots un pat ne par vienkāršu policijas komisāru nevarēja pavēlēt. Tādēļ mana pārnākšana sakarsēto kaislibu starpā izlikās kā iemesls priekš jaunām nekārtībām, kā briesmas priekš mūsu lietas, kā ministrijas jauns apgrūtinājums jau tā kā tā grūtā uzdevumā. Un no vēlēšanās vadīt lietu vēl vairāk nesarežģīt man bij jāpadodas un vēl ilgāk jāgaida. Kad pēdīgi soda kamerai lieta tika nodota, es gribēju atgriezties atpakaļ. Es atkārtēju, ka nekad nekā cita neesmu prasījis kā revīziju un ka savu lomu tai acumirkli uzskatīju par nobeigtu, kad lieta nāca augstākās likuma ieceltās tiesas priekšā. Bet jaunas vēstules man pienāca, kurās tapu lūdzin lūgts nogaidīt un nekā nepārsteigt. Stāvoklis, kurš man izlikās tik visai vienkāršs, bij gluži otrāds, kā man apgalvoja, tumšs un bīstams. Mans vārds un mana persona varēja būt tikai lāpa, kura izcēla ugunsgrēku. Tādēļ mani draugi griezās pie manām jūtām un izskaidroja man, ka man esot jānogaida atklātības

domu maiņa, lai mūsu nabaga zeme netaptu atpakaļ iegrūsta nelādzīgos uztraukumos. Lieta esot uz laba ceļa, bet vēl nekas neesot pabeigts, un kādu nožēlošanu es nesajutišot, ja mana nepacietība patiesības uzvaru no jauna aizkavētu! Es atkal padevos un paliku savas vientulības un klusēšanas mokās. Kad soda kamera revīzijas lūgumu bij atzinuse par pielaižamu un pavēlējuse lietas izmeklēšanu, es gribēju pārnākt. Šoreiz, es atzīstos, ar manu dūšu bij galā. Es gan redzēju, ka izmeklēšana ilgs daudz mēnešu, un sajutu iepriekš pastāvīgas bailes, kādas tā mani saceltu. Un vai tad beigās nebij izplatīts diezgan gaismas, vai padomnieka Bāra ziņojums, ģenerālprokurora Mako priekšlikumi, advokāta Mornāra izskaidrojumi diezgan patiesību nebij atraduši, ka es ar paceltu galvu nevarēju pārnākt? Visas sūdzības, kuras es savā vēstulē republikas prezidentam biju cēlis priekšā, bij apstiprinātas. Mana loma bij beigta, un man bij jāatkāpjas cīkstoņu rindās atpakaļ. Un man tās bij lielas bēdas un īstas dusmas, kad pie saviem draugiem sastapu to pašu pretestību pret manu pārnākšanu. Viņi vēl arvien stāvēja ciņas vidū. Viņi man rakstīja, es lietas stāvokļa tā nevarot apsvērt kā viņi. Būtot bīstama kļūda manu prāvu atkal iesākt reizē ar soda kameras izmeklējumiem. Jaunā, revīzijai naidīgā ministrija manā prāvā varbūt atrastu meklēto izdevību priekš jauniem jucekļiem. Kasācijas tiesai katrā ziņā vajadzēja pilnīga miera. Es būtu nelabi darijis, viņai caur tautas uztraukumu sagādādams nepatīkšanas, kuras droši vien mums par ļaunu būtu iztulkotas. Esmu cīnījies, gribēju kādā vakarā, nevienam nekā neteicis, uz Parīzi atgriezties atpakaļ. Un tikai patiesība mani pārvarēja. Padevos atkal no jauna garu mēnešu mokām.

II

Tā es gandrīz vienpadsmit mēnešus esmu bijis prom. No maļus turēdamies, es tikai rikojos tāpat kā tai dienā, kurā nācu atklātības priekšā: kā patiesības un taisnības kareivis. Biju tikai

krietnais pilsonis, kurš uzpurējas līdz padzinumam, līdz pilnīgai nozušanai un nebūtībai, lai tēvija apmierinātos un nejaukās lietas izmeklēšana veltīgi netaptu jaukta. Un man jāatzīstas, ka es, apzinādamies uzvaru, savu prāvu uzskatīju kā beidzamo palīdzības līdzekli, kā mazo svēto lampu, pie kuras mēs aizdedzināsim gaišo uguni, ja ļaunās varas saules gaismu izdzēstu. Esmu savā pašaieliedzībā gājis līdz pilnīgai klusēšanai. Negribēju būt ne tikai vien mironis, bet mironis, kas nerunā. Viņpus robežām zināju klusēt. Cilvēks tikai tad drīkst runāt, ja viņš uz vietas var atbildēt par to, ko tas runājis. Nevienš manis nav dzirdējis, neviens manis nav redzējis. Es atkārtāju, es biju kā kapā, neaizskaramā vientulībā, kuras neviens svešinieks nevarēja zināt. Nedaudzie avižnieki, kuri ziņojuši, ka tie man tuvojušies, ir melojuši. Neviena neesmu pieņēmis, es dzīvoju tuksnesī, no neviena nepazīts. Un es jautāju, ko mana tēvija, kas priekš manis bijuse tik cieta, man pārmet kopš tiem vienpadsmit mēnešiem, kurus esmu panesis, lai viņai dotu mieru manas klusēšanas cienībā un patriotismā!

Es pārnāku mājās tādēļ, ka patiesība parādās, ka taisnība top redzama. Vēlos klusēdams pārnākt, uzvaras jautībā, ar savu pārnākšanu nedodot iemesla priekš mazākā nemiera un niecīgākā ielu trokšņa. Būtu manis necienīgi, ka mani arī tikai vienu acumirkli samainītu ar tiem zemiem ļaudīm, kuri tautas uztraukumu prot izlietot sev par labu. Tāpat kā es ārzemēs varēju ciest klusu, tā es arī savu vietu atkal tēvijā zināšu ieņemt, kā miermīlīgs pilsonis, kas neviena negrib traucēt, uzsākdams savu parasto darbu. Tagad, kad krietnais darbs padarīts, nekāroju nekādu piekrišanas parādišanu un nekādu algu, pat ja domātu, ka es bijis viens no derīgiem strādniekiem. Man tur nav nekādu nopelnu, jo lieta jau bij tik skaista, tik cilvēciska! Patiesība uzvarējuse, un tas citādi nevarēja būt. No paša iesākuma man bij šī drošība, un, no viņas pilnīgi pārliecināts, es uzstājos. Tas manu dūšu dara mazāk ievērojamu. Bet es labprāt gribu, ka man dod vienīgo atzinību, ka neesmu bijis muļķis un nekrietns cilvēks. Bez tam man jau arī ir sava alga, apziņa, ka

esmu palīdzējis nelaimīgu izvilkt iz kapa, kurā tas kopš četriem gadiem dzīvs bij aprakts. O, es atzistos, ka domas par viņa pārnākšanu, par to, viņu redzēt brīvu un spiest viņam roku, mani ārkārtīgi sakustina un man tikai laimes asaras dzen acīs. Ar šo minūti man pietiks kā ar algu par visām manām rūpēm un pūlēm. Mani draugi un es te esam darījuši labu darbu, par kuru mums Francijas krietnās sirdis parādīs kaut cik pateicības. Un ko jūs vairāk kārojiet: sieva un bērni, kuri mūs svētīs, dzimta, kura mūs mīļos, vīrs, kas mums pateiksies, ka esam miesās ietērpuši taisnības uzvaru un cilvēcisku solidaritāti! Ja nu acumirkļējā cīņa priekš mums nobeigta, ja es iz uzvaras negribu iegūt nekāda laupījuma, nekāda politiska mandāta, nekādas vietas, nekāda goda, ja mana vienīgā godkāriba pastāv iekš tam, cīnīties priekš patiesības ar spalvu, kamēr tā manā rokā turas, tad tomēr gribētu aizrādīt, pirms dodos citos cīņos, ar kādu apdomu, mērenību esmu cīnījies. Vai kāds vēl atminas negēlīgās kaukšanas, ar kādu mana vēstule Francijas prezidentam tika saņemta? Es biju karaspēka apvainotājs, nopirkts cilvēks, tēviņš bez tēvu zemes. Man draudzīgi rakstnieki no manis izvairījās satrūkušies un sabijušies un atstāja mani vienu mana nozieguma negēlībā. Tika raksti laisti klajā, kuri grūti gulsies uz to ļaužu apziņas, kuri viņus sacerējuši. Nekad bezgalīgi rupjš, traks un aiz augstprātības slims rakstnieks neesot valsts galvai rakstījis rupjāku, melīgāku un noziedzīgāku vēstuli! Un nu lai lasa vēlreiz manu nabaga vēstuli! Es tagad no viņas tā drusku kaunos. Man tas jāatzīst. Man kauns par viņas atturību, viņas oportūnismu, gribētu gandrīz teikt, par viņas glēvulību. Jo, tā kā nu reiz sāku iztāstīt, tad drikstu gan arī atzīties, ka es lietas ļoti esmu mikstinājis un pat par dažām cietis klusu, kuras tagad zināmas un par patiesām apstiprinātas. Toreiz par viņām vēl šaubījos, tādēļ ka man tās izlikās par daudz negēlīgas un neprātīgas. Jā, man pret Anriju jau bij aizdomas, bet, tā kā man nebij pierādījumu, tad es domāju, ka ir gudrāk viņu neaiztikt. Es nojautu daudz lietu. Man bij kļuvušas zināmas atzišanās, tik briesmīgas, ka nedrīkstēju tās izpaust. Un tagad tās atklātas un tapušas par prastu patiesību. Un tagad mana nabaga vēstule vairs

neizliekas laikam piemērota, tagad tā izliekas bērniška, kā vienkāršs ganu stāstiņš, kā kautrīga romānu rakstnieka izgudrojums blakus dižēnai un lepnai patiesībai. Es atkārtēju, man nav nedz vēlēšanās, nedz kāres gavilēt. Bet tomēr drikstēšu atzīties, ka notikumi tagad pierādījuši visu manu apsūdzību. Neviena no tiem vīriem, kurus esmu apsūdzējis, savu vainu vairs nevar noliegt pēc izmeklēšanas apžilbinošās gaismas. Ko esmu pareģojis, tas tagad spīdoši piepildījies. It sevišķi sajūtu tādu mazu lepnumu par to, ka mana vēstule nebij spēja un nikna, bet manis cienīga. Tajā nav neviena apvainojuma, neviena pār par robežu ejoša vārda, tā satur tikai pilsoņa lepnās sāpes, kurš no valsts galvas prasa taisnību. Tā vienmēr bijuse manu rakstu vēsture: nekad neesmu ne lappuses varējis rakstīt, neapkrauts ar meliem un apvainojumiem, par ko man, zināms, gan drīz vien atkal bij jādod taisnība. Tātad esmu mierīgs un nesajūtu nekāda ienaida, nedz dusmu. Ja es tikai uz savas sirds vājību un savas intelīģences nicināšanu gribētu klausīties, tad es liktu priekšā vispārēju apžēlošanu.

KĀ DREIFUSU NOTIESĀJA, DEGRADĒJA UN AIZSŪTĪJA

Virsnieks Dreifuss griežas atpakaļ uz Franciju, lai savu nevainību, par kuru patiesi neviens vairs nešaubās, pierādītu jaunas kara tiesas priekšā Rennes pilsētā. «St. Ptbr. Ztg.» pasniedz atskatu uz pēdējām nedēļām, kuras nelaimīgais nodzīvojis Francijā, lai varētu iedomāties, kas viņam viss jāatlīdzina, kad viņu attaisnos. Minētā avīze sekoši liek faktiem pašiem runāt:

Piektdien, decembra 9. d. 1894. gadā pulksten 1 pēc pusdienas, Parīzes kara tiesa sapulcējās, lai Dreifusa lietā taisītu spriedumu. Tiesāšanu turēja stingri slepeni, un pavēles bij tik bargas, ka pat ieeja sētā bij aizliegta. Kopš ceturtdienas virsnieks Dreifuss uniformas vairs nevalkāja, kā ziņkārīgie pama-

nija, kuri rīta agrumā kara cietuma priekšā bij nostājušies, lai viņu redzētu pār ielu ejam. Viņš gāja viens pats, divi sargi pa kreisai un labai iepakājus, tad nāca oficiers. Vienreiz viņš uzpīpēja papirosu, un par to ļaudis bij dusmīgi. «Citam par to rokas ieslēgtu dzelžos,» daži sacīja. Decembra 22. d., kādā sestdienā, tiesa apsūdzēto notiesāja uz ieslodzīšanu kādā cietoksnī uz visu mūžu. Apspriešana bij ilguse 1 ½ stundas, pēc kam spriedums atklāti tika nolasīts. Kara tiesa saviem locekļiem bij likuse priekšā jautājumu: «Vai virsnieks Alfreds Dreifuss no ģenerālštāba ir vainīgs, 1894. gadā kādai svešai valstei vai viņas aģentam nododams zināmu skaitu slepenu dokumentu, kuri šai valstei devuši līdzekli priekš karošanas pret Franciju?» Tiesas palāta uz šo jautājumu vienbalsīgi atbildēja: «Jā, apsūdzētais ir vainīgs.» Ievērojot to, kara tiesa Dreifusu notiesāja uz aizsūtīšanu uz apcietinātu vietu un uz militāriskā goda atņemšanu. Joprojām Dreifusu notiesāja uz tiesas izdevumu samaksāšanu. Notiesātam deva 24 stundas laika priekš revīzijas iesniegšanas.

Vakarā pa pilsētu izpaudās baumas, Dreifuss esot nonāvējies. Dalībniekiem par lielām bēdām, policija šo ziņu noliedza.

Parīzes avīzes ar nosodišanu bij mierā un nožēloja, ka 1848. gada likums nedod iespēju apsūdzēto notiesāt uz nāvi. Ministru padome (ar Dipiju priekšgalā!) tad arī tūliņ nosprieda tautas vietniekiem likt priekšā spiegu likumu, kas katru karavīru, kurš noziedzies kā nodevējs, apdraudē ar nāvi. Likumu vēlāk arī pieņēma. Ja tas jau 1894. gadā būtu pastāvējis, tad Dreifuss tagad būtu mēms un auksts un daža laba francūža aptraipītais pilsoņa gods ļaužu acīs būtu palicis tīrs un spodrs.

Virsnieks Dreifuss pārsūdzēja, bet revīzijas padome tikai pēc maz minūtu ilgas pārspriešanas pārsūdzību atraidīja. Tas notika decembra 19. d. Valdības komisārs bez tam arī, sēdei sākoties, bij izskaidrojis, ka Dreifusa aizstāvs ar kara tiesas spriedumu apmierinoties.

Decembra 25. d. rītā notika atklātā apsmiešana un degradācija. Visi Parīzes karapulki sapulcējās karaskolas pagalmā un nostājās garenā četrstūrī, kreisā pusē pulka mūzika ar trompetu

korpusu. Vidū stāvēja virskomandiers lielā goda uniformā, viņam līdzās kara tiesas protokola rakstvedis. Dreifusu atveda uniformā, ar zobenu pie sāniem. Viņam bij jānostājas virskomandiera priekšā. Bungas un trumetes skanēja, karapulki nostājās ar plintēm pie vaiga, mūzika spēlēja kādas taktis. Tad skaņā balsī rakstvedis nolasīja spēkā esošo spriedumu un virskomandiers piebilda: «Dreifus, jūs neesat cienīgs ieročus nēsāt. Franču tautas vārdā mēs jūs degradējam!» Adjutants nu notiesātam norāva virssvārku, žoda saites, cepures, paletu pogas, pulka numuru no apkakles, zelta spuras no piedurknes un cepures un sarkanās bikšu stripas, tad viņš izrāva Dreifusa zobenu iz maksta, salauza to un izmeta gabalus uz visām četrām pasaules pusēm. Tad notiesātam saplēstās drēbēs, vienumēr pavadītam no sava pulka, bij jāiet visām zaldātu rindām garām, pēc kam žandarmi viņu noveda civilietumā.

Tai acumirkli, kad adjutants viņam tuvojās, lai pie viņa izpildītu apkaunošanas sodu, Dreifuss kiedza: «Es zvēru, ka esmu nevainīgs! Lai dzīvo Francija!» Lielaus ļaužu pūlis aiz zaldātu rindām bij viņu sapratis un protestēja pret nevainības apgalvojumu, svilpdams un kliegdam: «Nāve nodevējam!» Kad Dreifuss gāja avižu ziņotājiem garām, viņš kiedza: «Sludiniet visai Francijai, ka esmu nevainīgs!» Daži rezerves oficiieri viņam sauca preti: «Nost ar tevi, tu Jūdass, klusu, nodevējs!» Dreifuss novērsās ar draudošiem vaibstiem, un lielgabalnieki, kas viņu veda, rāva viņu uz priekšu.

Otrā dienā Parīzes avīzēs stāvēja mulķiskais ziņojums, ka Dreifuss atzinies par vainīgu Lebre-Renolam. Degradēšanas dienā vēl neviens no atzišanās nekā nerunāja. — Pēc degradācijas Dreifusu noveda Dr. Bertilona cilvēku mērišanas institūtā. Galvas kausa mērišana ilga desmit minūtes. Dreifuss visu laiku bija mēms, kā apstulbis. Tad viņu nofotografēja saplēstā un apkaunotā uniformā. Krātā atvests atpakaļ, viņš no jauna apgalvoja savu nevainību.

Pēc tam Dreifusu klusām no Parīzes izšķūtēja: janvāra 6. d. viņš nokļuva La Rošelā pie Atlantijas jūras, lai tiktu pārvests uz salu Re. Ļaužu pūlis viņu pazina, un, lai gan viņa aizvešana no

vokzala tika uzkavēta, ļaudis, viņam prombraucot, tam metās virsū ar nūjām un lietussargiem, kliegdami: «Nāve ar viņu!» Ar lielām pūlēm žandarmi viņu iedabūja ratos, kuru rūtes tika izsistas. Beidzot cietumnieku izdevās iedabūt laivā.

Stāsta, ka Dreifusa pienākšana uz Re salas bijuse iemesls rupjiem uzbrukuma skatiem. Kad sagaidītais žandarmu starpā gāja pār malā kāpšanas laipu, daudzi kļiedza: «Ūdenī ar viņu! Nāve prūšam! Nāve nodevējam!» Bet žandarmi šoreiz jau bij sagatavojušies uz tādām lietām un paspēja, veikli izvairīdamies, izglābt savu apsargājamo no ļaužu pūļa un viņu neaizskartu novest cietumā. Otrā rītā salasijās turienes iedzīvotāji, gandrīz visi zvejnieki, izlietodami svētdienas vaļu, un kurnēja, ka Dreifuss neesot atstāts viņu rokās. Avīze «*Libre Parole*» melsa, ka Dreifusu vienmēr un visur pabalstot un saudzējot. Tur esot atkal redzama visa saudzēšanas sistēma, kura neatļaujot nodevēju dienas laikā malā šķūtēt, kā briesmīgu brīdinājumu jaunai paaudzei. Dreifusam esot 417 franku kabatā, tas drikstot ēst un dzert, kas un kā viņam tikot.

«Vai viņam Jaun-Kaledonijā nedos vasarnīcu ar vergiem un mazu kuģi, ko braukt uz Vāciju?» avīze zobojās. Pēdīgi februāra 8. d. 1895. gadā Dreifuss uz tvaikoņa no Sv. Martina salām uz E salām tika pārvests. No turienes tvaikonis viņu pārveda uz Guajanu.

Tur viņu šķīta uz mūžu apraktu, bet nikni atriebās visai zemei negēlība, kura bij izdarīta no dažiem klusumā. Tagad «notiesātais» griežas atpakaļ un meklē taisnību.

NEGAISU SAGAI DOT

Kad sentautu dzīvē uznāca izšķiroši laiki, kad kara briesmas apdraudēja robežas, tad vajadzība spieda izdarīt svarīgus likumu nolēmumus, tad dūšīgie un balsstiesīgie karavīri, ar ieročiem izrotājušies, sadevās kopā caur vēsturiskiem notikumiem svaidītās vietās, lai tur savas vajadzības pārspriestu. Mūsu dienu praktiskā, sausā rīcība nostūmuse pie malas šo veco

parašu. Tautu likteņi tiek izšķirti slepenpadomnieku kabinetos pie zaļajiem galdiem.

Bet citādi ir būtu jaukā un saulainē zemē. Neviena spalvas varons, kā avīze «Südafrikanische Corresp.» lepnī raksta, šē tautas asinis un dzīvību nevar parakstīt kara moloham: tautas karaliskā balss šai brīvvalstī izšķir, vai būs būt karam vai mieram, vai caur jauniem, svarīgiem likumiem ievērojamas sabiedriskas pārgrozības izdarāmas vai ne.

Tā arī tagad priekš Transvālas, bez šaubām, nedrošos laikos valdība griezusēs pie tautas, tas ir, pie kara klausībai padoziem balsstiesīgiem pilsoņiem. Jo draudošu briesmu negaisa mākoņi savelkas pār Dienvidus Āfrikas būru zemi.

Kad ar zelta lauku atrašanu ienācēju strāva pārplūdināja Transvālu, tad papriekšu bij manāma lieliska uzzelšana. Bet pēc tam angļu naudinieki ieguva bagātākos īpašumus un radija kautrības, politiskas ķildas un saimniecisku spaidu laikmetu, kas pirms trim gadiem beigās parādījās Džemsona nekrietnā uzbrukumā.

Kopš tā laika miers no zemes ir aizbēdzis. Jo angļu naudiniekiem vajaga nemiera, lai zeme kļūtu nevērtīga un tā būtu vieglāk iegūstama. Bez tam viņu patīgiem dzenuļiem zemes iestādes nepatīkamas, jo tās kavē, ka ļaužu arvien vēl krietnās algas taptu mazinātas.

Tātad viņi izlietoja savu iespaidu pie Anglijas valdības, lai sasniegtu Anglijas iejaukšanos Transvālas brīvvalsts darīšanās. Izskati uz bagātu peļņu kairināja angļu mantas kāribu, cerība ar angļu zaldātu pārsvaru nomākt dūšīgos būrus kutināja viņu iedomību un lieko lepnību.

Ar dūsmām un raizēm būri sekoja šai rīcībai — kamēr beigās notika izrunāšanās starp prezidentu Krīgeri un angļu karalienes vietnieku, seru Alfredu Milneru. Mutiska izrunāšanās pārpratumu lai izskaidrojot. Bet izskaidrošana tur nav iespējama, kur pārpratoms izdarīts ar nodomu.

Tā kā angļi izskaidroja, ka viņi lielāko svaru liekot uz to, ka ārzemnieki dabūtu pilsoņu tiesības, tad arī pie šim pielaida

katru, kas divi gadi Transvālā sabijis. Tikai tiesība ievēlēt prezidentu un augšnama locekļus tūlīn netika dota, bet darīta atkarīga no tālākiem pieciem zemē nodzīvotiem gadiem. No šī prasījuma karalienes vietnieks neatkāpās, un konferencei nebij nekāda panākuma.

Tikko tas bij ticis zināms, kad naudinieki sasauca savus ļaudis uz sapulci, lai pasaulei parādītu Johanisburgas ārzemnieku nepatīkšanu ar būru valdību un lai pateiktos Milneram.

Sanāca kopā ap 5000 cilvēku. Bet trīs dienas vēlāk tikpat daudz, ja ne vairāk, ārzemnieku sanāca tai pašā vietā, lai izteiktu savu vienprātību ar būru valdību un savu uzticību pret viņu.

Pēc tam Johanisburgas un tuvāko iecirkņu pilsoņi salasījās svētītā vietā, kur brīvvalsts nacionālpieminekļis uzcelts. Še viņi gribēja pārspriest savas valsts likteni.

Bij vēl agrs rīts, kad nepārredzamais ekstravilciens atstāja Johanisburgas staciju. Dzelzceļa direkcija bij sarīkojuse vaļējus preču vagonus — publika tos bij izgreznojuse ar valsts krāsām. Cieši saspiedušies kopā, vīrieši stāvēja vagonos. Tā viņi aizbrauca garām gar ciemiem un mājām; garām gar «nelaimīgo» ārzemnieku darba pilnām zelta raktuvēm, garām gar zaļojošiem mežiem, kuru kociņi nav daudz vecāki par desmit gadiem, — garām gar uzkalnu strēķiem, kur pāri gadu atpakaļ Džemsona laupītāju karagājiens dabūja galu.

Kad vilciens pienāca pie Krīgersdorpas pietātnes, jau liels pulks ļaužu sagaidīja piebraucējus. Tad visi kopā devās uz uzkalni, kur zem augstām palodām paceļas Transvālas brīvības pieminekļis. Še Transvālas brīvības aizstāvētāji zvērējuši zemi atpestīt no Anglijas varmācības vai mirt. Kā nopietnai stundai par aizgrābjošu piemiņu viņi sanesuši kopā apkārt guļošos klints akmeņus, kuri, tagad sakrauti kaudzē, guļ apakš piemiņeklā palodas. Dažs no šiem klints gabaliem liecina par to vīru milzu spēku, kuri nabagi un atstāti, bez krietna apģērba un uz turas, bez naudas un pat bez pietiekošiem ieročiem turēja savu solījumu un uzvarēja angļu karaspēkus.

Vēl dažs sirmbārzdīs, kas piedalījies pie tagadējās sapulces,

ļoti labi atminas pagājušo asiņaino laiku, un pats vadonis, ģenerālis Žubērs, uzkāpj uz vecajiem ratiem, kuri, pieminekļam līdzās stāvēdami, noder par runas krēslu, un īsi apsveicina sanākušos.

Tad visi noņem cepures. Mācītājs izlūdzas priekš sapulces debesu svētību, kā tas notiek pie būriem pirms kaujas un pirms svarīgu nolēmumu izdarīšanas.

Un tad seko runātājs runātājam. Valdības locekļi, mācīti tiesneši un advokāti, vienkārši būri un pilsoņi — visi kaisdami svētā milestībā uz tēviju, visi apzinādamies acumirkļa lielo nopietnību, visi pacilāti no tās diženās sajūsmas, kura iz partijām un ciltīm rada vienprātīgu brāļu tautu. Visi viņi ieteic atzīt par pareiziem samierinošos priekšlikumus, kādus prezidents Anglijai cēlis priekšā, bet arī ne soli neiet tālāk. Ja Anglija ar to nav mierā, ja tā noziedzīgā pārgalvībā grib karu — nu, Dievs ganu un zemnieku tautai līdz šim palīdzējis. Tas viņu arī sargās gaidāmos grūtos laikos.

Vienbalsīgi, ar varenu piekrišanu nolēmums tiek pieņemts, tad atkal dievlūgšana, psalma vienkāršais, varenais meldiņš plūst pār lauku un sapulce nobeigta.

Dziļi aizgrābjošs bij iespāids, kādu sapulce uz ikkatru klātesošo darīja. Ja liktens ir taisns, tā nobeidz «Sūdāfrikā. Corresp.» savu rakstu, tad viņš mūs nepametīs ciņā pret bagāto, lielīgo ienaidnieku. Viņš neatļaus angļu naudiniekiem sagrābt kā laupījumu šo Dieva svētīto zemes stūrīti, kurpu atbēguse un valda brīvība.

STUD. JUR. JĒKABS GŪBE

No Pēterburgas nāk ziņa, ka ceturtdien, jūlija 24. d., nomiris tieslietu students Jēkabs Gūbe. Plašākai publikai Gūbe kļuvis pazīstams tikai caur savu referātu, kuru tas pāra gadus atpakaļ kā ievēlēts referents nolasīja Zinību komisijas vasaras sapulcē. Tuvāki draugi un biedri viņu pazina kā dedzīgu, stingru un

skaidru raksturu, kā vīru ar krietnu sirdi un centīgu prātu. Gūbe papriekš bija skolotājs, nolika pēc tam ģimnāzijas beigu eksāmenu un iestājās Jurjevas universitātē, kur tas papriekš gribēja studēt teoloģiju. Bet drīzi viņš pārgāja uz jurisprudenci, kuras studiju tas Pēterburgā turpināja. Nu nāve pārāk agri nobeiguse jauku cerību pilnu dzīvi.

MĀKOŅI DIENVIDUS ĀFRIKĀ

Tumšie mākoņi, kādi savelkas pār Transvālas brīvvalsti, pēdējās dienās kļuvuši mazliet drūmāki. Portugālija netaisnīgi pa savu koloniju ieroču un lādiņu sūtījumus uz Transvālu, Francija uzdod savam vietniekam Pretorijā, lai tas neiet pa būriem, un Sesils Rodess izskaidro, Transvālai esot jātop par angļu zemi. Tās visas ir laika zīmes, kuras prezidentam Krīgeram rāda, ka vai nu ar godu jāpieļaujas, vai tēvija jāved cīņā uz dzīvību un nāvi.

Transvālai ir apmēram 50 000 mācītu kareivju, kurus pabalsta ne vien nāvīgās bises, bet arī lielgabali. Bet, karu iesākot, būri būtu vieni paši pret pārmērīgi spēcīgu un sakaitinātu ienaidnieku. Šī atzišanās būrus varētu piespiest tā izturēties, ka Anglija savu zobenu var paturēt makstā.

Tā kā interese pie Transvālas sarežģījuma arvien top lielāka, tad nebūs lieki pasniegt dažas vietas iz kāda bezpartejiska ziņojuma, kuru «Dūna-Ztga» dabūjuse iz Transvālas.

Kā zināms, korespondents raksta, sarunas starp Angliju un Transvālu galvenos punktus grozās ap to, ka ienākušie ārzemnieki dabūtu līdzīgas politiskas tiesības ar iedzimtajiem būriem.

Novērojot, kādā kārtā Anglija nesen šīs sarunas veda un tās pabalstīja ar kara draudiem, eiropietim būtu jādomā, ka angļu valdība uzstājas turienes ārzemnieku vairuma vārdā vai arī darbojas savas pašas pavalstnieku vairuma uzdevumā. Un nekas nav nepareizāk par šādām domām.

Jāpiebilst te būtu, ka Transvālas viss balto iedzīvotāju skaits tagad sniedzas pie 250 000 dvēselēm, no kuriem būs 150 000 dzimušu afrikāņu, 50 000 angļu, 50 000 citu tautu piederīgo, it īpaši vāciešu, ziemeļamerikāņu, holandiešu, franču, krievu, skandināviešu utt.

Pie tās piekāpšanās, kādu Transvālas valdība jau parādijuse jautājumā par pilsoņu tiesības iegūšanu, būtu jānosauca par noziegumu Dienvidus-Āfriku tādēļ vēl grūst karā. Angļu valdības izturēšanās rāda arvien vairāk, ka tā tikai meklē iemeslu uz karu, kurā kā laupījums iegūstama bagātā Transvāla.

Bet kam gan netiktos iegūt šo brīvo zemi, kurā pēc oficiāliem skaitļiem šī gada maija mēnesī vien izmantots zelta par vairāk nekā 30 miljonu rubļiem!

Kad arī pa lielākai daļai angļu nauda atvēruse šos zelta laukus, tad tomēr šis fakts angļiem vēl nedod nekādu tiesību uz šo zemi, kurai pēc uzvarām 1880. un 1881. gadā tika atļauta pilnīga brīvība iekšējās darišanās. Toreiz, zināms, Transvālas lieliskā zelta bagātība vēl nebij pazīstama.

Kad nu koloniju ministrs Čemberlens apgalvoja, ka ārzemnieki Transvālā paši sev meklētu tiesības (viņš ar to aizrāda uz dumpīgiem varas darbiem), ja angļu valdība tos nepabalstot, tad viņš ar ziņu vai neziņu apstākļus iztēlo nepareizi. No Transvālā dzīvojošiem angļiem ne desmitā daļa nevēlas dzīvot zem angļu flagas, un no šīs desmitās daļas vēl deviņdesmit daļas drīzāk zemi atstātu, pirms tie savu dzīvību liktu ķīlām priekš angļu zemeskārās valdības un dažiem spekulantiem. Šis ir fakts, ko ikkatrs Transvālā un it sevišķi Johanisburgā dzīvojošs ārzemnieks apliecinās. Revolucionārā kustība Johanisburgā taisni ņemtu otrādu virzienu nekā uz to, uz kuru Čemberlens aizrādījis. Tā grieztos pret nedaudziem fanātiķiem, samaksātiem rīdītājiem un spekulantiem, kuri vainīgi pie tagadējiem bēdīgiem tirdzniecības apstākļiem un kuri nevēlas drīza nokārtojuma miera ceļā. Šie rīdītāji pie tam vainīgi, ka maija un jūnija mēnešos Johanisburgu pa dzelzceļu atstājušas vairāk par 9000 personām. Īgnums ar augošiem spiedīgiem veikaliskiem ap-

stākļiem pieņemamas arvien vairāk pret rīdītājiem. Vairāk lielu veikalu jūlija mēnesī uzteikuši visam savam personālam, pilsētas valde atlaiduse labu daļu ierēdņu, tādēļ ka nodokļi neienāk. Bankas uzteic aizdotos kapitālus, visur valsti redzams nedrošības nelabais iespaids. Bet tomēr visās sapulcēs, vai nu tās saauc angļi vai afrikāņi, tiek uzsvērts, ka visi jautājumi miera ceļā atrežģījami un ka tas tiešām tā jādara.

Kā nu stāv ar Anglijas izskatiem un uzvaru kara gadījumā? Anglijai vajadzētu 80–100 000 baltu zaldātu, lai tai kaut cik būtu cerības uz uzvaru. Āfrikas būri tikpat labi zina, kā lords Solsberijs un Čemberlens, cik grūti Anglijai nākas šādu armiju sadabūt kopā, citām svarīgām interesēm nekaitējot. Ja notiks izšķirošā cīņa, tad varētu būt, ka šāda kara iznākums drīzāk būtu neatkarīga Dienvidus-Āfrikas valstu sabiedrība, nekā kad Transvāla kļūtu par angļu koloniju.

Kā iz nupat teiktā noskārstams, tad pie visām sarunām jāievēro trīs partijas: Transvālas valdība, ārzemnieki Transvālā un angļu valdība, kura sakās rīkojamies ārzemnieku partijas vārdā, bet gaiši rāda, ka tā Transvālu caur karu grib iznīcināt.

Anglijas nodomi būru valdībai ļoti labi pazīstami. Tie parādās sarunās par mazākiem niekiem. Džemsona uzbrukums vēl nav aizmirsts un no jauna pavairojis un stiprinājis neuzticību pret angļu ienācējiem. Zem šīs dibinātās neuzticības pēdējos gados visiem iedzīvotājiem, kuri ieceļojuši, bijis jācieš. Krīgera politika vienmēr izgājuse uz to, svešniekiem pēc iespējas apgrūtināt pilsoņu tiesību iegūšanu, un šai rīcībā viņš, savu padoma devēju skubināts, dažu reizi gājis par tālu. Tā, p. p., līdz 1892. gadam likums noteica, ka katrs Transvālā piedzimušais baltais kļūst par turienes pilsoni, neskatoties uz to, kādai tautībai tēvs piederēja. Bet, kad valdība redzēja, ka zem šī likuma jauno valsts pilsoņu skaits par daudz vairojās, tad to ātri pārgrazīja, pieliekot noteikumu, ka tēvam vajaga būt transvālietim, ja viņa dēls dabū Transvālas pilsoņu tiesības. Šādi un tamlīdzīgi atpakaļrāpulīgi likumu paragrāfi saīdzinājuši kādu daļu ārzemnieku, kuri Transvālu neuzskata vienīgi kā peļņas avotu, bet tur

nometušies ar nodomu to padarīt par savu otru tēviju. Bet šis punkts nu priekš katra prātīga cilvēka apmierinoši nokārtots caur valdības piedāvājumu, ka pēc septiņu gadu ilgas uzturēšanās zemē katrs var iegūt pilsoņa tiesības. Šai ziņā Anglijas spaidis darījis labu. Ar šo piekāpšanos un raktuvju apgabalu pavairoto vietnieku pulku parlamentā arī citi mazāk svarīgi jautājumi un prasījumi tiks izšķirti miera ceļā. Ievērojamākais starp tiem ir valodas jautājums satiksmē ar valdības iestādēm un skolās. Oficiālā valoda ir holandiešu, bet tās izplatīšanai stājas preti tas apstākļi, ka būri savā starpā sarunājas izloksnē, kura nepieder pie rakstu valodas un no pēdējās tā atšķiras, ka viņas nemaz nevar saprast. Caur šo apstākli angļu valoda izplatās arvien vairāk. Jaunā paaudze labprāt lieto angļu valodu, un tā izplatītos vēl vairāk, ja valdība uz visu, kas «anglisks», neskatītos ar neuzticību.

Par ļoti tuvredzīgu Transvālas valdība jānosauc zemkopības lietā, kuras tā pietiekoši neatbalsta. Tā kā Transvālā lietus līst tikai no oktobra līdz februārim un septiņus mēnešus laiks uzturas gandrīz pastāvīgi sauss, tad būtu ierīkojami plūdinājumi, caur ko varētu panākt divas plaujas no viena paša zemes gabala. Daudz intelligentu zemnieku ieskatījuši zemkopības nodaļas vajadzību, bet pie vairuma tautas vietnieku namā tie vēl nav tikuši.

Bet nav jāšaubās, ka caur tagadējiem pārgrozījumiem pie pilsoņu tiesību iegūšanas un caur vēlēšanas iecirkņu jauno iedalīšanu progresīvā tautas vietnieku partija dabūs vairumu, kurš daudz peltos ārzemniekus un svešniekus zinās sargāt un aizstāvēt.

Bet, ka tas daudz ātrāk panākams bez Anglijas iejaukšanās un zobena žvadināšanas, no tā pārliecināti 99 procenti no Transvālas ienācēju iedzīvotājiem.

ANĢĻU ZALDĀTI

Kā zināms, tad Anglijā nepazīst vispārējas karaklausības. Tur likums nenosaka, kam jātop par zaldātu, bet katra virieša

brīva griba. Kā uz šo «gribas brīvību» angļu valdība prot darīt iespaidu un kā vispār angļu zaldātam klājas, par to pasniedz kāds angļu apstākļu pazinējs sekošas ziņas.

Mēs stāvam uz Trafalgara laukuma Londonā. Lieli plakāti, kuri izskatās kā teātru sludinājumi, vērs mūsu uzmanību uz sevi. Mēs pieejam tuvāk un ieraugām raibās krāsās it vilinoši uzgleznotas angļu daždažādu zaldātu uniformas. Tie ir lepni uzvalki, uz kuru laimīgiem nēsātājiem jauns cilvēks, kam prāts uz greznumu un spožumu dzenas, var kļūt vai greizsirdīgs. Un kādus labumus un priekšrocības apsola teksts, kurš bildēm nodrukāts līdzās! Šos «vervētāju» plakātus uzlūkojot, dažam labam jauneklīm būs iešāvies prātā: «Ai, kas angļu zaldātam par jauku dzīvi!»

Un vairāk nekā viens no daudzajiem lasītājiem, kuri apstāj uzkrītošo plakātu, iz šīm bildēm un apsoliņiem redz preti spīdam iekārojamu nākamību. Jo pa lielākai daļai tie ir nepietiekoši pārtikuši jauni cilvēki nonēsātās drēbēs, kuri nolūkojas raibajās bildēs, — tādi, kuri jau ilgi veltīgi izmeklējušies darba, vai arī tādi, kuri caur vieglprātību iestiguši spaidīgos apstākļos. Tikai viens vārds, viens rokas spiediēns — un visām bēdām ir gals un viņiem ir skaistas drēbes, laba ēšana, droša nākotne un dzīve — tā kā debesīs. Tā viņiem visai dzīvi apgalvo elegantie apakšoficieri, kuri ātri katram piebiedrojas, ja tie var noģist, ka tas sāk pārdomāt, vai neiestāties zaldātos. Tātad drīz viens, drīz otrs jauns cilvēks atšķiras no skatītāju pūļa un seko sarkan-svārcim uz kazarmu, kur to pēc īsām formalitātēm pataisa par rekrūtu. Pie tam viss ātri tiek izdarīts, lai rekrūts vairs nedabūtu apdomāties. Bet pie daudziem nožēlošana drīz vien dabū vīrsroku, un ne mazāk par 4000 vīriem ik gadus aizbēg no angļu armijas. Apmēram 2000 izlieto tiesību pret 100 rubļu lielu summu atpirkties no dienesta, un no pieņemtiem 2000 par gadu valdībai pašai atkal jāpadzen, tādēļ ka tie par daudz nekrietni cilvēki.

Pārējiem dzīve nav slikta, lai gan izsludinājumi to izkrāso pārāk rožaini. Vispār gan no angļu zaldāta nedomā nekā laba,

jo konservatīvais angļis reiz nu turas pie domām, ka tas, kas aiziet zaldātos, vairāk vai mazāk pieder pie pakļidošo cilvēku sugas, kur nelīdz nekādas slavenas uzvaras. Tās gan ceļ visu karaspēku, bet ne vienu vīru. Bet totiesu zaldātam pa kazarmām klājas labi. Dienestā viņam ik dienas jāstāv tikai četras stundas, tad viņam vēl vienu stundu jāklausa instrukcijas, un pārējo dienas laiku viņš ir brīvs un ar uzcītību un omulību var nodoties dažādām sporta rotaļām, kuras priekš katra īsta angļa pieder pie dzīves vajadzībām. Kazarmās priekš šīm rotaļām ir atronami visi vajadzīgie ierīkojumi. Divas reizes nedēļā zaldāts pēcpusdienā pilnīgi brīvs. Tad viņš spēlē vai nu kriketu, vai sit gumijas bumbas, vai uzturas pulka atpūšanās telpās, kuras visur rūpīgi ierīkotas. Tur atronama grāmatu krātuve, biljarda istaba un ķieģeļu spēle un pa ieradumam arī skatuve, uz kuras vakaros tiek sarīkoti vai nu koncerti, vai izrādes. Tās trīs maltītes, kuras zaldāts dienā dabū, viņu drīz vien uzbaro, un pēc maz gadiem pusbadā nomirušais un panīkušais cilvēks, kas uz Trafalgara lauka plakāta priekšā stāvēja, ir pārvērties par spēcīgu un lepru zaldātu.

Ko šis zaldāts karā paspēj, to viņš simtām reižu pierādījis. Viņš ir dūšīgs, sīkst, nekautrīgs un mierīgs. Bet viņam arī ir divas lielas vainas: pa lielākai daļai tas ir par jaunu, tādēļ ka pie noņemšanas uz to neskatās, ja arī rekrūts krietni jaunāks, nekā likums to nosaka. Bet par visām lietām: viņš kazarmā par daudz ērti ieradis dzīvot. Viņu pastāvīgi apkalpo pavārs, un viņš pats sev neprot izvārīt ēdiena. Tā Krimas karā atgadijās, ka zaldāti salka ar savām pusotrām gaļas mārčiņām rokā, tādēļ ka tie ar to nekā nezina iesākt. Ja ārkārtēji un grūti darbi darāmi, tad angļu zaldātam gan netrūkst spēka un izturības, bet gan inteliģences un veiksmes. Miera laikos viņam tādi darbi nav bijuši darāmi, tādēļ ka ir dibināti iemesli viņu kazarmā uzturēt pie laba prāta. Tā kā tā jau nereti atgadās, ka zaldāti kazarmās saviem priekšniekiem liedzas paklausīt. Uz kara lauka tie, zināms, gan klausā uz mata.

It savāds ir zemāko oficiēru stāvoklis. Zaldāti tos nesvei-

cina. Pie tam angļu zemākam oficeram ir plašāks darba aploks un lielāka atbildība nekā vācu un franču oficeram. Angļu oficiers savu dienestu izpilda tā drusku lielkundziski. Labu daļu darbu, kuri citās valstīs oficeram personīgi jāizdara, viņš uztic apakšoficeram. Caur to apakšoficiers top par īsteno dienesta izpildītāju. Tā kā tas vispār atzīts, tad priekš šīm vietām tiek izmeklēti it sevišķi labi spēki. Un, lai tas nedarītu grūtumus, tad noteikumi priekš apakšoficiēriem sastādīti visai teicami. Viņi dabū labas algas un pēc nobeigta dienesta labas vietas Anglijā vai Indijā, ierēdņu Lejputrijā. Apakšoficiēri, kuri precējušies — un viņu ir apmēram puse —, apdzīvo vairāk istabu glītas mājiņas. Viņu bērni labi tiek paskoloti. Par viņu sievām gādāt ir reģimentes oficeru kundžu sensenais pienākums. Šādus apstākļus ievērojot, ir gluži saprotami, ka angļu apakšoficiēriem ir ļoti labas īpašības. Viņi viscaur ir miesās spēcīgi, vingri cilvēki, labākos gados, kuriem bijuse bagātīga izdevība krāt piedzīvojumus un redzēt pasauli.

Angļu oficiers vienmēr pieder pie labākām dzimtām. Tas ir caur un caur džentlmens. Jā, tas pat vairāk džentlmens nekā oficiers: viņš izpilda savu dienestu rūpīgāki, kā citās zemēs to domā, bet viņš to vienumēr dara kā liels kungs, kuram daudz sulaiņu un kalpotāju pie rokas. Viņš ir vienīgais oficiers Eiropā, kas savu uniformu labprāt pārmaina ar vienkāršām drēbēm. Klubā, viesībās viņu reti kad redz uniformā. Tā kā arī oficiēri nododas visādiem sportiem, kuri savienoti ar daudz kustēšanos, tad angļu armijā redz tikai paretam kādu resnu oficiēri.

Kā Anglijā starp visiem džentlmeņiem, tā arī oficeru starpā valda pilnīgi vienlīdzīgas tiesības. Ārpus dienesta priekšnieka un apakšnieka stāvoklis netop ievērots. Oficeru satiksme savā starpā ir ļoti sirsnīga. Tā kā oficiēri ilgus gadus paliek pie tā paša pulka un svešumā un dzimtenē ar viņu dala priekus un bēdas, tad viņi savus biedrus uzlūko kā savu īsto dzimtu un izturas pret tiem draudzīgi un sirsnīgi.

Oficeru kluba telpas ir lepnī ierīkotas. Tikai bibliotēka nemēdz būt liela. Angļu oficiēra stiprā puse nav studijas un spī-

došu eksāmenu nolikšana. Lai gan eksāmeni pēdējā laikā padarīti grūtāki, tad tomēr tie nav nekāds kavēklis arī priekš slinka. Ja tas tikai citādi vingrs un praktiski izveicīgs, tad tas bez studijām un eksāmeniem Āfrikā vai citur kur atron izdevību izrādīt savu spēju un paaugstināšana čīnā notiek arī diezgan ātri. Kādi trūkumi iz šīs nepilnīgās izglītības var celties, še lai paliek neizmeklēts.

Tādi ir Eiropas savādākās armijas galvenie elementi — armijas, kurai vairāk par visām citām bijis izdevības vingrināties karošanas mākslā. Bet visi viņas kari mēdz būt apmērā mazi. Kopš gadu desmitiem vēl nekad tik liels skaits angļu oficiēru un zaldātu nav atstājuši savas lepnās kazarmas, lai tās pārmainītu ar kara grūtumiem, kā tagad pie kara ar būriem.

PALĪDZIET

Kā zināms, tad Vidzemes un igauņu guberņās, labdarībai palīdzot, dibinātas vairākas leprozorijas, kurās briesmīgās slimības, spītības, upurī atron patvērumu un laipnu apkopšanu. Joprojām priekš spītības apkarošanas devīgas rokas neapkūst ziedot lielākas summas, tā ka «St. Petersburg. Ztg.» nesen varēja ziņot, ka viņas redakcijā ienākuši pāri par 20 000 rubļ. priekš spītīgo patversmēm Krievijā.

Šī līdzdalība ar spītīgo grūto likteni modināta tikai caur draudošām briesmām, kuras sāka parādīties tuvumā. Kamēr slimību domāšanās esam tikai tur, svešās, tālās zemēs, kamēr tikai iz svētiem rakstiem no Ījaba un Jēzus laikiem par viņu kaut ko dabūja lasīt, tikām pie mums daudz par viņu nebēdāja. 1867. gadā baroniete von Kefenbrink-Ašeraden bij bijuse Svētajā zemē un tur iepazinusēs ar spītīgo ļaužu posta dzīvi. Šī dzīve uz šo dāmu atstāja tik dziļu iespaidu, ka tā nevarēja ar to vien apmierināties, nelaimīgajiem pasniedzot kādu ubagu dāvanu. Viņai izlikās, ka viņas pienākums šiem neizsakāmi nelaimīgiem dibināt patversmi. Un dūšīgā dāma stājās pie šo domu pārvē-

šanas darbā. Jau turpat, Jeruzalemē, bīskaps Gobats viņai ziņoja, ka viņas meita, neviena bailīga aizsprieduma neievērodama, jau kopš gadiem atstātos uzmeklēja viņu alās netālu no Cianas vārtiem. Bīskaps aizrādīja uz varbūtību, ka slimība varētu tikt ierobežota caur patversmes dibināšanu. Šo plānu baroniete uzņēmās izvest caur. Viņa pate bij pirmā devēja un, nobraukuse Pēterburgā, uzcītīgākā naudas lasītāja, kura it sevišķi no Viņas Ķeizarkās Augstības Lielkņazes Helenas Pavlovnas jo bagātīgi tika pabalstīta. Jau pēc gada laika tik daudz līdzekļu bij savākts, ka Jeruzalemē pie Jafas vārtiem varēja nopirkt gruntsgabalu un uz tā uzcelt namu, kuru uzņēmās pārvaldīt evaņģēliskais misijonārs Tape ar savu sievu.

Baronietes Kefenbrinkas stāsti bij ieinteresējuši pazīstamo mācītāju Hermanu Daltonu, un 1868. gadā tas apmeklēja Jeruzalemi ar nodomu sevišķu vērību piegriezt spītālīgo dzīvei. Iz viņa aprakstiem smeltas sekošas ziņas. Jeruzalemē pārāk bieži gājējs sastopas ar spītālīgiem. Pie pilsētas mūra valdība tiem bij ierādījuse nabadzīgas akmeņu būdas par pastāvīgu dzīves vietu. Viņi tur dzīvoja tādos apstākļos, kādos pie mums pat lopi neatronas. Viņi iztaisa cieti noslēgtu sabiedrību, ubagu arteli, pie kura tikai tos pielaiž, kas spējīgi samaksāt ap 25–30 rubļu «uzņemšanas» naudas. Ar to biedrs nopirkt tiesību uzturēties palaistās būdās, ņemt dalību pie ubagošanas ienākumiem un pie abu dzimumu nelaimīgās kopdzīves. Agrākās laulības saites top uzskatītas par raisītām, tiklīdz pie vīra vai sievas parādās spītālības zīmes. Arī iz šīs sabiedrības nelaimīgie bez žēlastības top izstumti, kad slimība tiktāl attīstījusēs, ka nožēlojamie pat ubagot vairs nav spējīgi. No šiem divkārt izstumtiem patversmē dabū savu iedzīvotāju lielāko daļu. Kārtējā dzīve patversmē, neiespējamība aizliegto kopdzīvi turpināt tos no viņas attura, kuri vēl kaut cik ar ubagošanu var vilkt dzīvi. Nepārraudzīta sadzīvošana arī netirībā un galējā panīkumā viņiem izliekas vairāk panesama nekā laipnā apkopšana ar savu ārējo un iekšējo stingri ieturēto kārtību.

Spītālīgo patversme Jeruzalemē arvien paplašinājusēs, tā ka

tā beigās 1898. gadā jau varēja izdot ap 10 000 rubļu. Kad pērn, vācu ķeizaram Jeruzalemē viesojoties, tautas apgaismošanas ministrs apmeklēja patversmi, tas tur visu atrada teicamā kārtībā. Šis patversmes priekšnieks Dr. Einslers, nejauko slimību ilgus gadus novērodams, nācis pie citiem spriedumiem nekā 1897. gadā Berlinē noturētā lepras konference. Ārstu sapulce toreiz pieņēma sekošas četras tēzes: 1. «Slimības cēlonis ir spītālibas bacils.» 2. «Cilvēks ir vienīgi šī baciļa izplatītājs.» 3. «Spītāliba gan ir lipīga, bet ne tāda, kura mantojama no vecākiem.» 4. «Slimnieku atšķiršana ir ieteicama, reizēm pat ieteicama atšķiršana ar varu.» Dr. Einslers nu stāsta, ka patversmē kopš 35 gadiem neesot piedzīvots neviens gadījums, kur slimība tieši būtu pielipuse. Otrkārt, viņš apgalvo, ka slimības cēlons vēl neapšaubāmi neesot izpētīts. Treškārt, viņš novērojis, ka slimība visvairāk sastopama dzimtās, kurās tā jau kopš vairāk augumiem pastāvējuse, t. i., ka tā *pāriet* no vecākiem uz bērniem.

Arodnieku pretējās domas taisni tik svarīgos jautājumos pēdējos ļauj uzskatīt par vēl neizšķirti. Bet taisni šī neskaidrība skubina uz apdomību, un Daltons ne velti žēlojas, ka Palestīnā, kur tikai 10 procentu no visiem slimiem ievietoti spītālnīcā, tā nemaz neesot sastopama. Tā viņam Jerikā gadījies redzēt kādu veceni ar stipri attīstījušos spītālibu. Mati pa daļai jau bijuši izkrituši, deguns pavisam sabojāts; ap acīm bijuši mezgļi, šur tur uz ādas vaļējas, slapjas vātis. Un šādā briesmīgā stāvokli viņa turējuse, kā licies, pilnīgi veselu mazu bērnu uz rokām. Bērns mīlīgi pie vecenes pieglaudies — ja tas jau šo slimību nebij mantojis, tad tai, ja tā lipīga, droši vien viņam vajadzēja pielipt!

Trīsdesmit gadu vēlāk pēc Palestīnas apmeklēšanas Daltons pērniem aizceļoja uz Indiju. Šī zeme, kurā kolera un mēris prasa tik lieliskus upurus, no spītālibas piemeklēta tā kā neviena cita zeme. Indijā spītālīgo skaita uz pusmiljonu. Kopš 25 gadiem tur jau pastāv liela spītālibas apkarotāju biedrība, kura 1896. gadā ieņēma un izdeva ap 60 000 rubļu. Šī biedrība stāv sakarā ar daudz baznīcām un pabalsta ar saviem līdzekļiem

52 dažādas «stacijas», 19 patversmes un slimnīcas un 10 bērnu patversmes. Pa visu visam šī biedrība apkopj 2600 spītāligo.

Ļoti daudz spītāligo ir Bengālijā. To 4 ¼ miljonu iedzīvotāju starpā būs droši vien 2500 spītāligo. Divās vācu misijas stacijās ir spītāligo patversmes, viena Lahordagā, otra Purilijā. Caur aizgrābjošu gadījumu Purilijas misionārs Ufmans, kāds vācu zemnieka dēls, uzņēmās gādību par turienes spītāligiem. Kā visi misionāri, tā arī Ufmans savus bērnus gribēja glābt no nāvēģā klimata un aizsūtīja tos uz Vāciju, lai viņi tur kļūtu audzināti. Bet bērni tikko Vācijā bij nokļuvuši, kad viena no viņa meitiņām saslima ar spītālibu, kuras digļus tā no Indijas laikam bija aizveduse līdz, un nomira. Tai pašā laikā, kad Ufmans no Vācijas dabūja bēdu vēsti par meitiņas nāvi, Purilijas vārtu tuvumā kāds bārgs ierēdnis izpostīja mazu spītāligo nometni, nodedzinādams viņu nabadzīgās būdas. Nabagi, nezinādami, kur dēties, griezās pie evaņģēliskā misionāra pēc patvēruma. Belejs bij gatavs palīdzēt, ja Ufmans uzņemoties dibināmās patversmes vadību. Ufmans, vēl degošās sāpēs par mirušo meitiņu sirdi, apsolījās to darīt un ķērās arī dūšīgi pie darba. Netālu no pilsētas, uz kāda dāvāta zemes gabala, tika uzceltas māla būdas, un no visām pusēm tajās saplūda padzītie nelaimīgie.

Šis niecīgais iesākums ar laiku izvērties par vienu no šādās kārtas svētīgākām iestādēm. Kad Daltons šo patversmi apmeklēja, tad tai bij 22 nami ar 59 spītāligiem, kuru starpā bij 58 spītāligi bērni. Visa patversme stingri nošķirta vairāk nodaļās. Viena nodaļa ir priekš vīriešiem, otra priekš sievietēm, trešā priekš slimajiem bērniem. Nodaļa priekš veselajiem bērniem ir vēl rūpīgāk no pārējām atšķirta. Visbēdīgākā ir «beidzamā nodaļa». Tajā uzturas tie nelaimīgie, kuru slimība sasniegusi augstāko pakāpienu un kuru nāve drīzi gaidāma. Viņu izskats panesams vienīgi ārstam un dvēseļu ganam. Daltons stāsta par kādu 30 gadu vecu vīru, kuru tas šai nodaļā redzējis. Kāju un roku vietā bijuši tikai vairs bezveida stulmi. Tā viņš nevarīgi tupējis uz zemes, vāšu un punu pārklāts. Tikai prāts viņam bijis pilnīgi skaidrs. Daltons viņam izsacījis caur tulku savu sirsnīgu līdzjūtību, un nelaimīgais atbildējis, ka šis šai žēlsirdības namā

mācījies Dievam pateikties arī par slimību. Savā pagānu ticības sādžā tas no Pestītāja nekad nekā nebūtu dzirdējis. Proti, patversmē tiek uzņemti tiklab kristīgas ticības locekļi, kā arī pagāni, kuri vēlāk, ja tie to vēlas, top kristīti.

Plaši un siltiem vārdiem slavējis Ufmaņa svētīgo darbību, Daltons uz šo vīru un šiem mīlestības darbiem sakās aizrādījis tādēļ, ka paraugs un priekšzīme vilina uz pakaļdarīšanu. «Krievijas spītāliegie stāv durvju priekšā un lūdz ar savām caur briesmīgo slimību aizsmakušām balsīm: «Kristus dēļ, palīdziet mums!»»

«ANĢĻU NAPOLEONS»

Tā «Nov. Vr.» kādā rakstā nosauc *Sesilu Rodesu*, tagadējā Transvālas kara sacēlēju. Par šo savā ziņā ievērojamo vīru minētā rakstā sastopam sekošas ziņas.

Sesils Rodess sākumā bij vienkāršs strādnieks Kimberlejas dimantu raktuvēs, pēc tam kādas labākas raktuves īpašnieks un beigās rīkotājs un viens no tās četru vīru biedrības, kura bij pratuse piesavināties visas Dienvidus-Āfrikas dimantu raktuves. Īsā laikā Rodess ieguva neizmērojamu bagātību, un, nebūdam ar to vien mierā, tas sastādīja programmu priekš politiskās karjeras, kuru tas bij noņēmis taisīt. Viņš no Kimberlejas pārcēlās uz Kapu, kļuva par likumu devēju locekli, par ministri un beigās par ministru priekšnieku. Karstas godkāribas dzīts un Rīt-Indijas paraugu turēdam acū priekšā, viņš izdomāja lielisko plānu, Dienvidus-Āfrikā radīt tādus anġļu īpašumus, kuri ar savu nozīmi lai pārspētu Rīt-Indijas nozīmi. Kā pirmais solis šai ceļā viņam izlikās «*Chartered Company*».

Lai gan šis vārds tagad diezgan bieži avīzēs tiek minēts, tad tikai reti kādam ir skaidra sajēga, kas īpaši saprotams zem «Čertred Kompenijas». Tā nebūt nav kāda akciju biedrība, kaut gan šis biedrības akcijas uz biržas tiek pārdotas. Šī sabiedrība ir varena politiska iestāde, kura pārvalda 750 000 anġļu jūdžu lielu zemes gabalu, t. i., gandrīz 2 ½ reiz lielāku nekā Francija.

Šī milzīgā īpašuma iegūšana caur «Čertred Kompeniju» ir jaunāku laiku notikums un tādēļ jau vairāk pazīstams. Caur «Kompenijas» jeb biedrības rīcību karalis Lobengula zaudēja savu zemi, un «Čertred Kompenija» dabūja patstāvīgas, Anglijas apsardzībā stāvošas valsts tiesības. Drīzi pēc tam šai valstij tika pievienota Matabelu un Mašonu zeme un beigās lieli zemes apgabali zem Rodesam glaimojošā nosaukuma Rodezija.

Nu Rodess nesās ar domām iegūt abas vēl ceļā stāvošās būru republikas, pēc kam ar Portugālijas zemes strēķu un Laurenso Markesas iegūšanu angļu Dienvidus-Āfrika būtu noapaļota un nodibināta. Transvālas iegūšana bij nolemta miera ceļā. Tur gribēja ievest pārgrozījumu pēc pārgrozījuma — «reformas», kā angļi sacīja, līdz kādā ritā transvālieši būtu atradušies kā pilnīgi viņas majestātes karalienes Viktorijas pavalstnieki. Bet, tā kā būri nodomu saprata, tad viņi neielaidās uz angļu priekšlikumiem, un tad Rodess, kas nekad daudz nav skatījies uz līdzekļiem, ar kādiem kāds mērķis sasniedzams, izdomāja Džemsona uzbrukumu, kurš tik slikti nobeidzās. Bet Rodess no sava plāna neatsacījās. Viņš gādāja, ka Transvālas zelta raktuvju akcijas, kuras atrodas lepnāko angļu rokās, piepeši sāka krist. Šo apstākli tad Rodess izlietoja kā pierādījumu, ka tikai caur būriem atņemtu, kārtīgu valdību zelta izmantošana glābjama. Kūdišana uz karu sākās. Bet būri šoreiz bij apdomīgi. Pēc Džemsona iebrukuma 125 miljoni franku tika izlietoti priekš lielgabalu un plinšu sapirkšanas un Pretorijas apcietināšanas.

Vai «angļu Napoleonam» savā zemes kārumā būs vairāk panākumu nekā franču Napoleonam, to rādīs nākamība.

ĢENERĀĻA ŽUBĒRA VĒSTULE

Kāds vācu inženiers, kas, vairāk gadu sabūdam Transvālā un ļoti bieži saticies ar ģenerāli Žubēru, būru galveno vadoni, isi pirms kara sākšanās griezies ar vēstuli pie ģenerāļa un dabūjis no viņa sekošo atbildi, kas interesēs visus, kurus būru lieta interesē.

Ļoti cienītais kungs!

Jūsu šodien man pienākušās vēstules beigās bij pareģojums, kas jau piepildījies, kara kauļu mešana sākusēs, lai Dievs dod, ka tie vienmēr priekš mums kristu tik apmierinoši kā pēdējās dienās. Ar stipru uzticību uz Dieva palīdzību esam devušies mums uzspiestā karā dēļ mūsu mīlotās tēvijas brīvības un mīrsim priekš viņas vai uzvarēsīm. Jūs jau it labi pazīstiet manus krietnos tautiešus, tādēļ par viņiem vairāk negribu stāstīt, bet tūlīņ aizņemt manas atbildes kodolu. Uz dažiem jautājumiem gan aiz kara-politiskiem iemesliem nevaru atbildēt, bet došu jums vispārēju ainu no manām domām un maniem uzskatiem, kādi man bijuši kopš nesvētā kara uzsākšanas. Kopš laimīgi atsistā Džemsona uzbrukuma (1896. gada janvārī) mūsu valdība vairs nešaubījās, ka Anglija ar laiku no kādiem neskaidriem elementiem tiks piespiesta uzsākt iznīcināšanas karu pret būriem. Bet tikpat skaidri mēs arī apzinājāmies, ka šim briesmām tikai ar lieliskāko bruņošanas var stāties pretī. Kaut gan šāds iznīcināšanas karš no citām Eiropas tautām tiktu visasāk nosodīts, tad tomēr vidutāja lomas — kā tas arī izrādījies — neviena neuzņemtās. Angļu zobenu žvadināšana un visai spēcīgā angļu flote pat stiprākās Eiropas valstis tā iebaidījušas, ka neviena neuzdrošinās pretoties angļu zemākai zemes kārei, pat ja pašu interesēm pie tam būtu jācieš.

Zem šādiem apstākļiem mums bij jāpaļaujas uz pašu spēkiem, un šos pacelt ar neapnikušu uzcītību un grūtiem upuriem un angļiem to apslēpt bij mūsu cienīgākā cenšanās. Nu tas ir izdevies. Ar nodomu mēs angļu spiegiem likām ieskatīties mūsu novecojušā lielgabalu materiālā, par jaunlaiku lielgabaliem un viņu daudzumu tie tikai īsi pirms kara sākšanās kaut ko dabūja nojaust. Ne bez iemesla mēs palaidāmies uz angļu ziņu nepareizību par gatavību uz karu. Viņu saucieniem «Uz Pretoriju!» mēs pielikām tikpat daudz vērtība, kā 1870. gadā Vācijā parīziešu kliegzieniem «à Berlin!» (Uz Berlīni!).

Savā rakstā jūs aizrādiet uz angļu ievērojamo stiprumu. Pēc mana aprēķina, lieta iznāk citāda. Savas kolonijas neatstājot pilnīgi bez zaldātiem, Anglija vislabākajā gadījumā uz Dienvidus-Āfriku var nosūtīt 85 000 vīru. Bet tikai puse no šī skaita būs izlietojama priekš gaidāmām galvenām kaujām. Līdz decembra vidum Anglijai varbūt būs iespējams šo karaspēku dažādās vietās izlikt malā, bet pa starpām, pēc mana rēķina, jau būs «nodičuši» 10 000 vīri caur dažādiem zaudējumiem — tie būs krituši, ievainoti, slimi, tā ka labākā gadījumā paliek pāri 75 000 zaldātu. Pat ja mums neizdotos aizkavēt angļu karaspēka savienošanu zem sera Bullera vadības un mēs tiktu piespiesti atkāpties, pat tad angļu armija aiz dabiskiem iemesliem tā top vājināta, ka tā mums ja daudz, tad 35 000 vīru var stādīt pretī, pārējie zaldāti jāizlieto kara materiāla un pārtikas krājumu apsargāšanai. Še jāievēro ne tikai vien Natala, bet arī Kapzeme ar kopā apmēram 700 kilometru lielu izplatījumu. Mūsu materiālu lēģeri ir dzimtenē uz trim pusēm ietaisīti, un mums priekš viņu apsargāšanas nevajaga ne 500 zaldātu. Mūsu materiālu lēģeri ir ļoti labi vieni ar otriem savienoti. Ja kāds nopietni apdraudēts un mantas nevar tikt glābtas, tad tās top iznīcinātas. *Atgaiņāšanās karš*, par kuru mums paredzamā laikā vēl nav jādoma, mums galu galā dos vēl lielākus labumus nekā *uzbrukšanas karš*. Tiklīdz būsīm atstājuši svešo zemi, mēs arī mainīsim savu karošanas kārtību. Natalā un Dienvidus Āfrikā mums bij jāsitās pa maz pazīstamiem apvidiem, uz Transvālas un Oranžas republikas augstumiem mēs esam paši savās mājās. Angļi mums tur tikai ar vislielākiem grūtumiem varēs sekot, un tiem vienumēr vajadzēs būt gataviem cīņu uzņemties pret divām pusēm, tad izcelsies karš, kāds asiņaināks nav domājams un kādu angļi tik maz mēnešu spēš izturēt. Patiešām, mēs, būri, nedomājam mazināt angļu priekšrocības Dienvidus-Āfrikā, mums rūp vienīgi mūsu tēvijas brīvība. Bet Anglijas stāvoklis, kuru tā ieņem kā pirmā valsts Āfrikā, sadrups pie visu āfrikandiešu brīvības mīlestības. Kas Anglijai tagadējā karā atlec par labumu, ka tai 40 miljonu dvēseļu, kad tā tikai 80 000 zaldātu var sūtīt cīņā? Mēs, būri,

kuru skaits pavisam tikai 170 000 dvēseļu liels, jau tagad esam raidījuši karā 50 000 viru, tā ka mums nemaz nav jārēķina uz palīdzību, kas varētu celties caur Kapa un Natalas būru sadumpošanos pret Angliju. Bet vai angļiem, ja tie iedzimtos vēl tālāk pret mums sarīdis un cīņā pret mums izlietos, visu āfrikandiešu sadumpošanās tad ir droša — un mana spalva turas pretī jums tikai pavirši aprakstīt sekas, kuras angļiem caur to celtos. Mūsu pretnieki jau tagad devuši spožu liecību par savu dūšu. Bet, ja viņu uzpirktiem zaldātiem ilgāku laiku būs jācieš visādi trūkumi un grūtumi, tad ieviesīsies demoralizācija un viņi nevarēs atturēties pret ienaidnieku, kurš skaita ziņā par tiem daudz stiprāks... Neiztulkojiet to kā augstprātību no manas puses, kad jums atklāti saku, ka *mēs uzvarēsim*, katram no mums ir šī pārlicība un negrozāma paļaušanās uz Dievu, ka viņš šai karā palīdzēs un stāvēs klāt kā agrākās cīņās. Asinis, kuras tiks izlietas šai varbūt veselu gadu ilgstošā karā, viņš neliks nākt pār mums un mūsu bērniem. Blakus reliģijai *tēviņa* ir mūsu svētākā manta, un tās brīvību mums uzturēs Dievs, ja mēs cīņā arī turpmāk uz viņu paļausimies. Ziņu par līdzšinējiem asiņainiem notikumiem Jums nepasniegšu, Jūs to arī nevēlēsaties, telegrāfs Jums viņas jau sen plaši pasniedzis. Ar vēlēšanos, lai Jūs un Jūsu tautieši mani paturētu tikpat labā piemiņā kā līdz šim un lai šīs rindiņas Jūs atrastu pie labas veselības, palieku Jūsu patiesi padevēģais

P. J. Žubērs

1900

NĀKOTNES SFINKSA

Anglija ir nākotnes lielā sfinksa, raksta «St. Peterb. Ztg.» kādā interesantā apcerējumā, iz kura sekoši gabali izņemti. Zeme, kur politiskā gudrība kā mantojums pāriet no tēva uz dēlu, jau sen paredzējuse nākotni, kurai jāatnes jauna pasaules pār- un izdalīšana. Kamēr cietzemes valstis maziskā greizsirdībā izšķieda savus spēkus, tamēr jau Anglija sen priekš sevis no pasaules lielāko guvienu nodrošinājuse un nekautrīgākā pašmīlībā radījuse varu, kāda vēsturē vēl nav bijuse iezīmēta. Katru ķezu, katru nevarības acumirkli pie citām valstīm Anglija izlietojuse, lai priekš sevis iegūtu taukākos kumosus un lai radītu varu, kurai nevar stāties pretī neviena valsts, bet tikai valstu sabiedrība. Ar laipniem jaukiem miera vārdiem mutē, bet ar laupītāju rokām allaž pie svešas mantas, tā Anglija auguse, līdz viņas ēna sniedzas pār visu zemes lodi. Vienumēr atkārtojas tas pats skats — vai nu Bikonsfilds, vai Gladstons, vai Rosberijs, vai Čemberlens stāvēja pie stūres. Lords Bikonsfilds sacīja 1876. gadā: «Anglija nav valsts, kas uzbrūk, jo nav nekā, ko tā varētu vēlēties. *Anglija netīko pēc pilsētām, pēc provincēm.*» Divdesmit gadu vēlāk Rosberijs atkārtoja: «Mūsu ārējā politika ir stingri konservatīva. Mēs uz ārieni nekā nepaģēram.» Kā tad — un pa tam Natala, Cipra, Ēģipte un Birma tika «iegūtas», un tagad Transvālas un Oranžas rinda klāt, lai Anglijas flaga varētu plivināties no Kairas līdz Kapam (Labās Cerības ragam). 19. gadu simteņa pēdējos gadu desmitos Anglija, pēc Šmollera aprēķina, savu platību pavairojuse no 12,6 uz 27,8 miljoniem kvadrātkilometru, tas ir, viņa piesavinājusēs *trīsdesmitkārt* lielākus zemes

gabalus nekā vācu valsts apmērs — un visu to, neiekārojot cita pilsētu, provinču, salu, piekrastu, raktuvju vai mantu! Priekš šiem ieguvumiem politiskais recepts bij vienkāršs un vienkāršs pats. Lords Bikonstilds to izteicos sekošos vārdos: «Priekš Anglijas tā ir dzīvības vajadzība, visur, kur viņas tirdzniecības intereses to prasīja, dibināt jaunas nometnes, vājākās valstis uzaicināt, lai tās pieņemtu Anglijas virsvaldību, liegšanās gadījumā sacelt karu un virsvaldību tamēr pārgrozīt, kamēr notikuse pilnīga pievienošana pie Anglijas!»

Mežonīgi kari — pēdējās valdības laikā vien skaitā 40! — šo nedzirdēto koloniju īpašumu ar cilvēku asinīm salīmējuši kopā, un *vēl* lime turas. Pa lielākai daļai nu gan nācās ar tehniski pilnīgākiem ieročiem apkaut nespējīgus mežņus. Bet dažreiz Anglija arī stājusēs pretī ļoti spēcīgam ienaidniekam, tā Krimas karā pret Krieviju, 1881. gadā pret būriem un, kad toreiz dabūto sitienu sāpes bij aizmirstas, 1899. gadā atkal pret tiem pašiem dūšīgiem būriem. Kur Anglijai bij darīšana ar patiesiem pretiniekiem, tur viņas militāriskā un administratīvā nespēja gaiši bijuse redzama. Savos karos Anglija tiešām visai daudz lauru nav izpelnījuses. Šie kari pa lielākai daļai bij briesmīgi asiņaini, it sevišķi, ja kādam «īpašumam» draudēja briesmas, p. p., 1857. gadā Indijā, kad dumpis pavisam šausmīgā kārtā tika apspiests un sodīts. Katra cita valsts šādos gadījumos iznīcina miesas, Anglija pēc apspiesto ticības mācībām iznīcināja arī viņu *dvēseles*! Angļi sasmalcināja dumpinieku miesas, tos aizsiedami lielgabaliem priekšā un tad izšaudami! Bet starp visiem netaisniem kariem, kuri sacēluši tādu ienaidu pret Angliju, *opiuma karš* bij tas negēlīgākais. Caur šo karu ķīnieši tika piespiesti briesmīgo ļaužu ģifti opiumu pirkt un patērēt. 1839. gadā angļu lielgabali Ķīnā atvēra tirgu priekš opiuma, un jau 1877. gadā 90 000 kastes tur tika ievestas un miljoniem cilvēku sagīftēti. Gladstons parlamentā šo tirgošanos nosauca par negēlīgu. «Es nepazīstu, skatoties uz cēloņiem, netaisnāka kara, kas mūsu valstei būtu atnesis vairāk kauna,» viņš sacīja. «Uz Anglijas flagas ir liels netiruma traipeklis!»

Angļu tautai, bez šaubām, arī ļoti teicamas īpašības un dāvanas. Anglijā cēlies civilizācijas zieds, džentlmens. Angļi ir krietni tirgotāji, akurāti, patiesi, godīgi, darbīgi, dievbijīgi un labdarīgi privātā dzīvē. Zināms gan, ka tiem, tāpat kā židiem, līdz ar tirgotāju dāvanām ir arī pārliecība, ka viņi ir izredzētā tauta. Bet visa viņu ētika diemžēl tūliņ pie joda, tiklīdz lieta grozās ap politiku. Tad godājamie džentlmeņi runā un dara lietas, no kurām mati stāvu slienas. To jau arī it gaiši rādījis karš, kas nupat pa Āfriku plosās. Tad tūliņ nozūd taisnība, uzticība tai seko, un beigās atliek tikai prastais egoisms un pārmērīgā augstprātība, kura iedomājas drikstot rīkoties patvaļīgi pret cilvēkiem un valstīm.

Tā tas bijis, tā ir, un tā tas būs, līdz sitis norēķināšanās stunda. Šī stunda neizpaliks. Gudri gari tautai jau sen pārmetuši viņas kļūdas. Tā Kobdens sacījis 1857. gadā apakšnamā: «Mūsu augstprātība apvairo visas tautas. Mēs pazīstam tikai prastu peļņas kāri, citu mēs neievērojam.» Un tai pašā dienā kāds pērs sacījis augšnamā: «Visa mūsu izturēšanās pret citām tautām, it sevišķi pret austrumniekiem, ir lielā mērā bezkauņīga. Ja tautu tiesības mums nāk par labu, tad mēs stingri skatāmies uz to, ka tās tiktu ievērotas, ja ne, tad mēs ne acumirkli nekautrējamies tās nostumt pie malas.» Vai šai ziņā no tā laika kas grozījies?

Lielo aprēķināšanos ar Angliju, kas visur vēju sējuse un vētru pļaus, atnesīs jaunais gadu simtenis. Šī aprēķināšanās neizpaliks. Jo ienaidis pret Angliju ir par daudz liels, tiklab viņas tuvākā tuvumā, Īrijā, kur caur nepareizu saimniekošanu desmit gadu laikā (no 1841. līdz 1851. gadam) 21 770 cilvēki nomira badā un iedzīvotāju skaits no 9 miljoniem bij sašļucis uz 5 ½ miljoniem, kā arī pasaules tālākā tēlumā un uz Eiropas cietzemes starp izglītotām tautām, kuras Transvālas karā visas stāv pret Angliju. Ka valdības paliek neitrālas, tas nenozīmē, ka viņas Anglijas politikai piekrit, bet gan, ka vēl nav atnācis laiks uzsākt cīņu, kas sākumā, zināms, visai pasaulei atnesīs postu, jo Anglija pilnīgi pārvalda jūras, caur ko viņas varā stāv saistīt katras zemes tirdzniecību, rūpniecību un zemkopību.

Tumša un draudoša stāv nākotne mūsu priekšā. Anglijas nežēlīgais un netaisnais karš pret Transvālu izputinājis jaukās cerības, ka tuvākā nākotnē miera ceļā būtu iespējams nokārtot starptautiskas ķildas. Anglijas dēļ citām valstīm jāķeras pie jūras varas pavairošanas un jāizdod par to milzīgas summas. Viss tas pie lielās aprēķināšanās netiks piemirsts.

BŪRIETES

Būriete ir vairāk interesants, ievērojams, raksturisks nekā pievelkošs, kairinošs sieviešu tips. Zināms, jaunākie laiki arī uz šo tipu nepalikuši bez iespaida. Būriete Blumfontenā, dārzu pilsētā, vai zelta pilsētā Johanisburgā, vai arī Pretorijā ir jau no «kultūras aplaizīta» un ir pieraduse pie Eiropas dzīves ierašām. Bet šīs modernās būrietes mūs neinteresē. Kā īstais būrs, tā arī īstā būriete jāuzmeklē vientulīgā farmā, kur dzīve vēl šodien norit tādā pašā kārtā kā gadu desmitiem atpakaļ, kur tuvākais «cilvēks», t. i., baltais, dzīvo jūdžu tālumā un visapkārt sastopami tikai ļaudis, t. i., melnie, un kur plinte ir farmera uzticīgākais draugs. Tur kopš daudz gadu desmitiem attīstījušās būru sieviešu raksturiskās savādības un viņas tā iesakņojušās, ka galu galā arī pilsētā, neskatoties uz visu «izglītību», būrietes var pazīt pēc viņu miesām un pēc viņu gara. Šī suga nu nav tik viegli pārvēršama, un «tante Krüger» arī kā prezidente nebūt nav tāda sieva, kādu mēs iedomājamies zem nosaukuma «dāma».

Vispār jāsaka, ka būrietes nevar uzstādīt par skaistuma ideālu. Viņu pārspēcīgām, pilnīgajām miesām piemīt kaut kas vīrišķs, un, ko daba viņām vēl devuse no sieviešu viegluma, to drīzi vien mēdz traucēt parastais brangums. Šī taisni raksturiskā branguma iemesli ir dažādi. Dabiskā kautrība, visai klusā, vienmuļīgā dzīve un maz nogurdinošie mājas darbi te savienojas ar bagātīgo piena un gaļas pārtiku un ar Dienvidus-Āfrikas klimata maigumu. Bet īsts būrs savas sievas krietnā brangumā neredz nekā ļauna, pavisam otrādi, viņš to vēl uzteic. Uz sveš-

nieku šāda smagisnēja milzu dāma nu, zināms, gan nedara nekādu jauku iespaidu, un šis iespaids netiek izlabots caur būrietes maz manāmo tīribu. Ir jau gan arī būrietes, kuras vecho-landiešu slaveno tīribu uzglabājušas arī Dienvidus-Āfrikā, bet būru mājās (farmā) taču tomēr valda it kā likums, ka ziepes un ūdens šķīstīšanās nolūkiem maz lietojami. Notiek taču vēl daudz-kārt, ka ļaudis apgulstas ar visām drēbēm, un nesen izplatījies kāds Ladismisā taisīts joks, ka prezidenta sieva esot sūrojusēs, viņas vīrs topot par daudz anglišķs — tas ejot bez cepures un zābakiem gulēt. Šī maz patīkamā un veselībai nenoderīgā paraša uzglabājusēs vēl no tiem grūtajiem laikiem, kad būram un viņa piederīgiem dienu un nakti vajadzēja būt gatavam atgaiņāties no melnajiem uzbrucējiem, un tādēļ nedrīkstēja atgērbties.

Līdz 13. gadam meitene farmā aug savā vaļā, un mācība, ko viņa tad dabū, pa galvenai daļai mēdz būt reliģioza. Uzskati, kādi viņai tur tiek izlikti priekšā, ir ortodoksi un stingri. Īsta būru sieva uzskata pat par nepareizību citam puisietim nekā viņas vīram sniegt roku. Tad meitene sasniedz jauneklēs gadus. Bet izpriecāšanās, kāda Eiropas jauneklēm tiek sagādāta, viņai sveša. Pilnīgā vientulībā viņa dzīvo tālāk, un, kad kaimiņi atjāj ciemoties un apdomīgi pārspriež dienas notikumus, tad viņai jā-turas savrup. Iz sarunām par laiku un lopu stāvokli viņa arī nekā daudz nevarētu mācīties. Kādas dzires viņa reti kad pie-dzīvo, danču viņa pa lielākai daļai nemaz nepazīst. Puritāniskais būru gars tādu pasaulīgu prieku necieš un bez tam: kā lai gan būru neveiklais skuķis prastu dancot, kad jūdzēm tālu nav neviena, kas viņai to iemācītu. Šis bezgalīgi vienmuļīgās dzīves vienīgais lielais pārtraukums ir ceļojums uz baznīcas ciemu. Šis ceļojums tiek izdarīts pāri reižu gadā. Būri tad iet pie svētā va-karēdiena. Šai lielajā sapulcē, kurā kaimiņi saplūst kopā iz tālākās apkārtnes, pa ieradumam tad arī tiek nokārtotas visas laicīgās darišanas, un tamdēļ tad arī sapulce gandrīz veselu nedēļu paliek kopā. Tiek izdarīti visādi iepirkumi, šuvējas ap-meklētas — te arī ir vienīgā izdevība, kur skuķi un jaunie vīrieši drošāki var sastapties. Abi viņi, zināms, nu gan ir tūlīgi un

neveikli, bet tomēr reti kad dievgaldnieku sapulces paiet, vienam vai vairākiem pāriem nesaderinoties.

Laulības slēdzot, viss diezgan sausi un veikaliski tiek nokārtots. Ievērojot apstākli, ka jaunajiem maz izdevības sanākt kopā un iepazīties, vecāki savā starpā bieži jau sen nosprieduši, ka viņu bērniem jāprecas, un būru meitene ir ieraduse bez pretošanās paklausīt vecāku gribai. Bieži pie tam notiek, ka saprecējas tās pašas dzimtas locekļi, un tā ar laiku izceļas dažādas mazas partijas jeb kliķes. Skuķi, kā arī vīrieši ļoti jauni mēdz apprecēties, jo patstāvīgas saimniecības nodibināšana turiniešiem ir nepieciešama vajadzība. Tātad nu būriete stāv sievietes jaukā kā laikmetā: pirmās mīlestības gados! Bet ak! arī mīlestība nemodina viņas gara un nepaceļ tā. Jo viss notiek diezgan nedzejiski un bez kaislības. Gan jaunais burs atnāk pie izredzētās, lai viņai stādītos priekšā un ar viņu izrunātos. Bet dzīvi un mīlīgi izrunāties viņš neprot, un, tā kā arī viņa brūte valodas pavadiena nemāk šķetināt, tad abu sarunāšanās dažreiz līdzinās mēmo valodai, un abas puses ir priecīgas, kad neveiklais precinieks izteicis izšķirošo jautājumu. Senākos laikos šis jautājums skanēja tā — vai meita ar precinieku kopā negribot ganīt aitas? Tagad šī «aitu ganīšana» laikam gan vairs nebūs modē.

Savu «kāzu ceļojumu» būriete izdara vēršu vāgos, ar kuriem tā nobrauc uz sava vīra farmu. Ar to priekš būrietes iesākas jauna dzīve. Tagad viņa iepazīstas ar mātes pienākumiem. Būru bērnu bagātība ir pazīstama. 10 līdz 12 bērnu ir parastais skaits, un ģenerālim Žubēram nav ne mazāk, ne vairāk kā 292 bērnu bērnu un bērnu bērnu bērnu. Tiklīdz būriete kļuvuse māte, viņa starp savējiem ieņem diezgan patstāvīgu stāvokli. Bet citādi viņai dzīve arī vairāk nekā nesniedz kā to, ko baudījuse vecāku farmā. Vienlīdzīgi, visai vienmuļīgi dienas aiztek. Nekas nenotiek, kas garu kaut cik uzjautrinātu. Ar negrozāmu lēnību nama māte dienu no dienas padara savu vienkāršo pienākumu, sēd tad adidama un šūdama pie loga un skatās ārā uz sev pazīstamo apkārtni. Vai arī viņa paņem rokās Biblii, kura allaž guļ uz galda

un gandrīz vienmēr ir vienīgā grāmata, pie kuras tā izmēģina savu lasīšanas mākslu. Vai tur ko brīnēties, ka būrietes pie šādas dzīves paliek kūtras, vienaldzīgas un aprobežotas?

Un labi tām, ja viņu dzīves vienmuļība ne caur ko citu netop pārtraukta kā caur retiem ciemiņiem vai braucienu pie dievgalda! Būrietes, kuras «kaut ko piedzīvojušas», labprāt šo piedzīvojumu nevēlas atminēties. Viņas redzējušas, ka nepiepildāmie angļi paņēmuši viņu mājas, ka tās degušas un kā mežoņi ap tām kaukdami lēkājuši, viņas redzējušas, kā viņu tēvi, dēli, vīri tiek nosisti. Būrietes klusā, vienkāršā prātā šādi notikumi iespiežas neizdzēšami, un ienaidis pret uzbrucējiem un apspiedējiem nekad nav apslāpējams. Būriete angļus varbūt vēl vairāk ienīst nekā burs, un priekš brīvības aizstāvēšanas viņa savējos labprāt redz aizejam karā. Jā, ir būrietes pašas vairāk nekā vienreiz ar savām asinīm slacinājušas Dienvidus-Āfrikas zemi. Un kas zin, ja būru līdz šim tik pastāvīgā kara laime grozītos, vai viņu sievas viņiem atkal nedotos palīgā!

TRĪS VĒSTULES NO KARALAUKA

I

Blohs savā grāmatā, iz kuras arī mēs «Dienas Lapā» savā laikā kādus gabalus atstāstījām, izsakās, ka jaunlaiku kara ieroči izpostišot daudz vairāk cilvēku nekā agrākie. Pret šiem uzskatiem nu kāds majors Albrehts uzstājas, kādā vēstulē rakstīdams iz Transvālas: «Mūsu augsti cienījamais, diženais Krīgers, ko katrs, kas ar viņu iepazīsies, godā kā tēvu un priekš kura es liktos sakapāties gabalos — tas lai būtu blēdis? Mīļais kungs, pastāstiet visai pasaulei, ka Krīgers ir diženākais cilvēks, svētākais patriots, kuru saule jebkad apspīdējuse... Jūs jautāji par Bloha teorijām. Vai ziniet, ja visi cilvēki būtu tik muļķi, kā Blohs viņus liekas iedomājamies, proti, ka tie tišā prātā skries lielgabalu stobru caurumiem preti, tad, zināms,

mēs, transvālieši un oranžieši, jau nedēļas laikā visi būtum beigti. Bet tie ļaudis nav tik aplami, kā teorētiķi viņus dažkārt iedomājas. Vairāk par 1000 gabalos tagad granāta sprāgstot? Parauj velns! Šādas granātas vai sprāgstošas lodes man Blohs lai tikai atsūta! Kādas *mums* šie lielgabalu lodes? Na, aizvakar pie Kolensas, kur mēs Bulleri «sabullerējām», mēs nemaz nešāvām, lodes reizēm nesprāgst vaļā; bet angļiem tai ziņā klājas pavisam slikti. No simts lielgabalu lodēm, kuras viņi izšauja, nesprāgst vaļā pat *ne desmit*! Un tās pašas desmit saceļ lielāku lērumu nekā nelaimi! Ja kāda lidita bumba taisni kādam neuzkrit uz galvas un viņam nedod krietnu belzienu, vairāk tā arī neskādē. Aizvakar, 15. decembrī, 25 000 angļi ar 50 lielgabaliem stāvēja pret mums, 13 000 būriem, — un mēs šai kaujā nepazaudējām vēl ne 100 vīrus, to starpā apmēram tikai trīs dučus miroņu. Un tik maz, par spīti visai angļu šaušanai! Uz apmēram 1000 angļu bumbām nāca ap 12 miroņu un 30–40 ievainotu, tas cits nāca uz plinšu rēķina. Arī mūsu lielgabaliem nebūt nav to panākumu, kādus vispār pirms kara sagaidīja. Zināms gan, mūsu ļaudis šauj lieliski, tie ir vareni iemācīti; bet ir taču cita lieta rīkoties ar lielgabalu un nevis ar plinti. Angļiem laikam bijuši lieli zaudējumi, bet man ar saviem lielgabaliem tur nav daudz nopelna, kaut gan mēs arī 40 šāvienus izšāvām. Vai mēs 100 vīrus caur to priekš kaujas padarījām nederīgus, to negribu apgalvot. Līdzīgi bij nedēļu atpakaļ pie Megersfontīnas, kur es arī mierīgi pie savas baterijas stāvēju un garlaikojos, jo mums bija dota pavēle nešaut. Strēlnieki tad 10 minūtu laikā vairāk ļaudis priekš kaujas pataisīja nederīgus nekā mēs 10 stundās. Artilērijai pie aizstāvēšanās nav ierādāma spīdoša loma, viņa tikai dara lielu troksni un iedveš respektu, tā ka uzbrucēji viņas apsardzībā var doties uz priekšu. Īstā izšķiršana tad notiek tā senāk, kā tagad tuvā cīņā. *Desmit minūtu laikā* tika izšķirtas kaujas pie Megersfontīnas un Kolensas! Piecu minūtu laikā Bullers bij zaudējis vienpadsmit lielgabalus. *Kas vismazāk nervozs izšķirošā brīdī, tas uzvar*, tā ir mana negrozāma pārliecība! Saprotama lieta, ka šinīs desmit minūtēs krit vairāk ļaužu nekā

agrāk tai pašā laikā. Bet slaktēšanās tādēļ atkal ilgst īsāku laiku. Viss cits ir sagatavošanās uz izšķiršanu, nekas vairāk. 6000 metru (ap 18 000 pēdu) tālumā var šaut gluži pareizi, bet tas neko nenožīmē. Neviena karapulks taču taisni nedodas ienaidniekam virsū un neļaujas sevi nošauties. To pat angļi nedara. Pēc manām domām, karš tagad nav briesmīgāks kā agrāk, tas varbūt prasa vēl mazāk upuru nekā senāk, jo arī tuvā cīņā katra lode neķer, to jau uztraukums aizkavē. Pie aplenkumiem mums mūsu lielgabali visai derīgi. Tad mums ir cieti mērķi, un labi vadīta apšaudišana aplenkto spēju stipri iebaidīt. Bet, ka tā nemaz nebūtu izturama, to jau noliedz Mefkinga un Kimberleja, kurām mani lielgabali dod, ko spēju, bet kuras tomēr vēl nepadodas.»

II

Otra vēstule rakstīta no kāda desmit gadus veca būru zēna un rāda skaidri, kādos apstākļos dūšīgo brīvības aizstāvētāju mājās palikušie dzimtas locekļi dzīvo. Vēstule skan: «Vondersfontinā, 27. novembrī 1899. g. Godātais skolotāj! Mēs saņemām Jūsu vēstuli, kuru Jūs mums 2. novembrī bijāt rakstījuši. Mēs visi esam spīrgti un veseli caur tā kunga svētību, un tā arī ir mūsu vēlēšanās priekš Jums. Jauns te nekas nav noticis, par ko varētu rakstīt. Te jauki nolijis, bet nu jau atkal visur sauss. Ar aitām un lopiem stāv labi. Iet ar visu labi. Kaferi, kuri šē ir, ir ļoti paklausīgi, ir gluži tā, it kā tēvs pats vēl būtu mājā. Un tā arī ir kaferi pie citiem ļaudīm. Visi vīrieši nu ir projām. Brālis Marcus ritu aizies un citi. Viņi to dara ar prieku, jo viņi redz, ka tas kungs priekš mums karo. Viņi ir ļoti jautri. Par karu Jums pašiem jālasa avīzē, tur es Jums nekā nezinu rakstīt. Tikai šorīt dzirdēju, ka Belfestā esot izkārts raksts, ka 122 vīri krituši un nošauti. Cik daudz angļu krituši, to es nezinu, bet viņu ir tik daudz, ka to neviens vēl nevar uzrakstīt. Viņi vēl nav saskaitīti. Apmēram 3000 ir savaņgoti. Ar tēvu un mūsu pazīstamiem vēl

stāv labi. Tie līdz šim palikuši neaizskarti no ļaunajām lodēm. Tas kungs iet acimredzot ar mums. Angļiem bieži ir 25 lielgabali pret mūsu 2, dažreiz viņu ir 10 000 un mēs 4000. Un tā mēs citādi nevaram teikt, ka tas kungs ir mūsu kara vedējs. Ar mūsu mācīšanos nu iet atpakaļ, jo mums tagad tik daudz darba, tādēļ ka tēvs un brāļi ir projām. Es Jūs, meister, pavēlu tā kunga sargātāja rokai un vēlu Jums visu Dieva svētību, un ceru, ka tad, kad atkal satiksimies, tēvs un brāļi, un mēs visi atkal būsīm kopā. Esiet no mums sirsnīgi sveicināti.»

III

Trešo vēstuli rakstījis kāds kareivis, kas piedalījās pie Me-gersfontīnas kaujas. Vēstules satricinošais saturs skan: «Brīnišķīgi, briesmīgi, neizprotami! Nekad neaizmirsīšu šausmīgos notikumus 10., 11. un 12. decembrī. Esmu karu arvien iedomā-jies kā kaut ko briesmīgu, bet kaislākā fantāzija šos nejaukos notikumus pēc dabas nevar attēlot!... *Pirmais šāviens* norībēja pār laukumu un atskanēja klintīs, uz kurām mēs gulējām. Ar reizi visa dabas aina ap mums likās kā vērstin pārvērsta. Mēs sajūtām kaut ko briesmīgu tuvojamies. Lieli mudžekļi pilsoņu aulekšoja uz savām noteiktām vietām. Lielgabali un šaujāmā materiāla vāgi aizrībēja mums garām, un smagas granātas skal-dīja ap mums klintīs. Bet mēs mierīgi palikām guļam. Ienaid-nieks bij par daudz tālu. No pulksten 3 līdz 7 ilga dzelzs lietus, tad nakts līdzcietīgi nolaidās uz draugiem un ienaidniekiem. Mēs nogulāmies pie saviem seglotiem zirgiem ar plintēm rokās. Tūlī pēc pulksten 2 ritā mēs atkal ieņēmām savas vakarējās vietas. Un nu iesākās garākā un briesmīgākā diena manā dzīvē. Rūkoņa, svilpšana, šņākoņa, dārdēšana, kliegšana, stenēšana apturēja domāšanas spēju un piespieda vienīgi uz fizisku dar-bību. Rokas bij mierīgas, acis stīvi vērstas uz līnijām un pulci-ņiem, kuri lizdami, lēkdami, skriedami virzījās tuvāk, visur pamezdami pakal punktus, kuri raustījās un valstījās. Pakal-

paliekošie punkti kļuva par čupām, jo tuvāk tie nāca. Līnijas bij izjauktas, kad tās no zemes piecēlās un trakā ātrumā tuvojās, lai atkal tikpat ātri aizsteigtos atpakaļ. Savāda bij *kareivju izturēšanās* ap mani. Piedurknes atlocījuši, ar vaļēju kreklu uz krūtīm, lai vājais vējiņš nosusinātu sviedrus, tā viņi stāvēja — glūnēdami, mērķēdami, sirmgalvji blakus jaunekļiem un zēniem. Pirmais notikums bij tas, ka pulciņš savaņgotu īru, apmēram 40 vīri, tika aizvesti garām. Viņi izskatījās noskumuši. Tad dzirdēja, skandināvieši esot ļoti bīstamā stāvoklī un cīnoties kā varoņi. Bēdīgs pulciņš ievainotu mums aizvīrījās garām. Pa priekšu būs ar sadragātu roku, tad viens ar lieliem asins traipiem pie gurna. Briesmīgi izskatījās kāds jātnieks, kuram kreiso kāju kāds granātas gabals bij norāvis. Viņš meklēja kara slimnicu. Griļodamies viņš sēdēja sedlos, un es nevarēju saprast, kā tas nenokrita. Briesmīgi kļiedza kāds jauns, spēcīgs būs, kuru galvā iešautā lode laikam bij pataisījuse traku. Viņš sīta savus nesējus un cīnījās ar tiem. Asaras man saskrēja acīs, ieraugot kādu sešpadsmit gadus vecu zeņķi, kuram lode bij sadragājuse kreiso kāju. Viņš gluži mierīgi gulēja uz nestavām un čukstēja: «Nav tik traki, bet man briesmīgi slāpst.» Nabaga puika divas stundas bez palīdzības svelošā saulē bij gulējis. Tad miroņus aizveda garām... Pret pulksten 4 lielgabalu troksnis sāka mitēties un tikai plinšu šaušana bij dzirdama. Nu mums veicās. Angļi bēga uz visām pusēm, pa priekšu jātnieki. Dūšīgie īri atkal un atkal mēģināja izlauzties caur mūsu līnijām, bet viņi krita, lai nekad vairs neceltos. Saule norietēja un līdz ar to angļu cerība uz uzvaru. Otrdienas ritā skats bij šaušalīgs. *Četrdesmit stundu* mūsu ļaudis savos pieskrejamos grāvjos ar saliektiem ceļiem bij stāvējuši vai tupējuši uz cietās zemes, un nu tie, bez sajušanas palikušos locekļus berzēdami, vilkāš uz priekšu. Tur gulēja, briesmīgi uzskatāmi, beigti Anglijas dēli. Piecpadsmit soļu no pieskrejamiem grāvjiem gulēja jauns oficiers. Viņš bij tuvojies, cepuri vīcinādams, un bij izsaucis: «Tā, tēviņi, tagad esam klāt!» — kad trīs lodes viņu ķēra. Piecdesmit soļu no grāvjiem ļaudis gulēja čupām, pa lielākai daļai beigti, daudzi

mirdami, vaidēdami, stenēdami. Tie visi bij milži, savādos stāvokļos, kādus tiem nāve bij devuse. Ap mazu skudru pūli četrus vīrus atradu dusam mūžīgu miegu. Viņi aiz pūļa bij domājuši atrast patversmi, bet mauzerplīnšu lodes tam bij izgājušas caur kā caur lūku. Mūsu ļaužu starpā iestājās dziļš klusums. Prieka vārdi par uzvaru pamira uz lūpām, ieraugot tik daudz posta.»

SPITĀLĪGO PATVERSME PIE CĒSĪM

Dr. med. E. Kivuls, Cēsu tuvumā esošās spītālnīcas ārsts, «Pēterburgas Medicīniskā Nedēļrakstā» pasniedz ļoti dzīvu aprakstu par kārtību un rīcību, kāda valda minētā leprozorijā. Iz Dr. Kivula raksta mēs izņemam sekošo:

Leprozorija ir dibināta no Vidzemes spītālības apkarotāju biedrības. Nams ir prāva divstāvu akmeņu būve, kas atronas apmēram 2 ½ verstes no Cēsīm.

Leprozorija ir ierīkota priekš 60 slimniekiem, augšstāvs (30 gultas) priekš sieviešiem, lejas stāvs (30 gultas) priekš vīriešiem. Apakšzemes telpās atronas ķēķis ar pieliekamām telpām, ēdamistabu, lūgšanas zāli, dzīvojamām telpām priekš ķēķšas un puīša. Spītālnīcā bez slimniekiem vēl dzīvo viena apkopēja, turklāt arī namamāte, feldšers, ķēķša un puisis. No valdības priekš leprozorijas dotais uradņiks dzīvo viens pats mazā mājiņā kā vārtu sargs vārtu tuvumā. Šimbrižam Cēsu leprozorijā ir 62 spītāligi. Ka leprozorija nepieciešami vajadzīga, to pierāda fakts, ka tā vienmēr pilna un ka arvien vēl ienāk jauni lūgumi dēļ uzņemšanas.

Dienas iedalīšana leprozorijā iznāk apmēram šāda: vasarā slimie pieceļas starp pulksten 4 līdz 6 rītā (ziemā drusku vēlāk), nomazgājas, apģērbjas un nodarbojas katrs savā kārtā. Ap pulksten ½ 7 caur zvanu visi tiek saukti uz rīta lūgšanu un visi, kas vien var iet, salasās lūgšanas zālē, kur dažas garīgas dziesmas tiek nodziedātas un lūgšana nolasīta. Tūlī pēc tam slimie dodas uz brokastu. Vīrieši un sievieši neēd kopā, bet šķirti. Bro-

kasts ilgst apmēram stundas laiku. Tad slimnieki nodarbojas katrs ar savu darbu. Viņi iet pastaigāties, spēlē mūziku, lasa, palīdz saimniecībā. It īpaši sievietes palīdz ķēķī.

Ap pulksten 12 zvans atkal atskan un sauc uz kopēju maltīti. Jau laiciņu iepriekš namamāte katram nodalījuse savu gaļas un zupas porciju. Grūti saslimušajiem ēdienu pienes pie gultas. Arī pie pusdienas, kura ilgst ap 1 stundu, sievieši šķirti no vīriešiem. Pēc pusdienas slimnieku vairs liekas atgulēties, tikai reti kādais iet pastaigāties vai nodarbojas ar kaut ko derīgu. Ap pulksten 2 tiek uzlikta vairākas tējmašīnas, un katrs var dzert tējas, cik tam tik. Pulksten 7 ēd vakariņas.

Vakaros nereti tiek dancots. Priekš tam izkravā vai nu vienu slimnieku istabu, vai danco koridorā. 2 vijoles un vienas harmonikas taista mūziku.

Kas zīmējas uz jautājumu, kā nodarbina slimniekus, kuri vēl nav gluži nespēcīgi, tad pēc iespējas viņu dāvanas un prasana tiek izlietotas. Tā Cēsu spītālnīcā visas drēbes priekš vīriešiem un sievietēm pagatavotas no slimniekiem. Zināms, drusku viņiem par to jāmaksā, bet tiek labprāt maksāts, jo ar to slimos var nodarbināt un viņu domas novirzīt no nevajadzīgām lietām. Pie tam, ievērojot latviešu labpatikšanu pie puķu un dārzkopības, iestāde apgādāta ar podu puķēm priekš istabām un sēklām priekš puķu dobēm dārzā. Un, kad redz, kāds prieks slimnieku zālē valda, kad kāda puķe sākuse ziedēt vai it sevišķi spēcīgi aug, tad šī domu novirzīšana no pašu posta jāieskata par ļoti svētīgu.

Pirti kurina slimie paši. Un, tā kā rūpīga ādas kopšana var būt tikai derīga, tad slimajiem ir atļauts kurināt pirti un taisīt vannas tik bieži, cik tiem patīk. Pie tam nu gan iziet diezgan daudz malkas, bet par to atkal top piedzīvots prieks, ka slimnieki, kuri spītālnīcā ienāca ar briesmīgākiem augoņiem, tos pavisam pazaudē un ka lielāki trumi tikai ārkārtējos gadījumos leprozorijā izceļas.

Ka blakus darbam arī priekam leprozorijas nemīlīgajās telpās varēja tikt ierādīta vieta, tas gan būs mazāk zināms. Pēc

tam kad slimnieku starpā bij uzieti daži muzikāliski talenti, kuri labi spēlēja vijoli un harmonikas, un tā kā nejauši starp slimniekiem sagadījās vesela rinda jaunu ļaužu no abiem dzimumiem, tad iesākumā tā pabailīgi koridorā mēģināja uzdancot. Tā kā izrādījās, ka pie tam visi izturējās ļoti godīgi, dancotājiem tika atļauts pēcpusdienās vai vakaros izkravāt kādu slimnieku zāli un tur dancot pēc visiem mākslas likumiem. Par tikuma uzraudzītājam tika izraudzītas divas vecas spītāligas sievas, un pie dančiem piedalījās veci un jauni, pat kāda akla spītāliga vecene vēl paspējuse drusku palēkāt. — Ap Meteni un ap Mārtiņiem šie tiek sarīkota pat maskarāde, zināms ar visvienkāršākajiem līdzekļiem — ar raibiem papīriņiem, uz kreiso pusī apgrieztiem kažokiem utt. Interesanti ir nolūkoties, ka jau nedēļām iepriekš noslēpumainā un tomēr tik vienkāršā sagatavošanās uz šīm maskarādēm tiek izdarīta.

Viens no visjaukākajiem laikiem gadā ir Ziemas svētki. Caur leprozorijas dvēseļu gana, mācītāja Fierhufa laipnu gādību pilsētas un apkārtnes tālākās aprindas priekš spītāligajiem tik tāļu ieinteresētas, ka tās ap Ziemas svētkiem leprozoriju apdāvina ar kafeju, maizi, kūkām, āboliem, drēbēm, lakatiem, tabaku utt. Pēc tam kad viena slimnieku istaba sarīkota priekš Ziemas svētku vakara, visi slimnieki, mācītājs, ārsts un daži lepras apkarotāšanas biedrības komitejas locekļi ieradušies, jaukie svētki iesākas ar dziedāšanu un sprediķi. Dievvārdiem seko dāvanu izdališana. Kad tad tā redz visu to prieku un vēl piedzīvo to, ka kāds slimnieks nostājas un tekošos vārdos komitejas kungiem, mācītājam un iestādes ārstam pateicas par jaukajām svētku dāvanām un visu slimnieku vārdā lūdz piedošanu par errastībām, kādas tie ārstam un namamātei pa reizei sagādājuši, — patiešām, tad aizmirstas visi grūtumi un ronas atkal spirtgums uz jaunu, grūtu darbu pie šiem varbūt visnelaimīgākajiem cilvēku bērniem.

Grūti nākas iestādē uzlikt kādu sodu. Tā, p. p., gaļas porcijas atraušana nav izrādījusēs par sodu. Slimnieku starpā valda ciets korporācijas gars, un šādās reizēs ķēķis gluži vienkārši tiek sturmēts, un namamātei jāpadodas vairumam, kurš tad

omulīgi noēd sagatavoto maltīti. Ja nu nepavisam neiet ar labu, tad jāņem palīgā leprozorijas no valdības apstiprināto statūtu 13. paragrāfs, kurš dod vienīgo iespēju ar policijas palīdzību kaitīgos vai spītīgos slimniekus izraidīt iz iestādes. Līdz šim tikai trijos gadījumos policija saukta palīgā, un, kopš trīs slimnieki nošķūtēti uz saviem pagastiem, leprozorijā valda miers. Vēlāk no šiem trim izraidītiem atnākušas vēstules, kurās viņi lūgtin lūdz, lai tos atkal uzņem. Bet Cēsu leprozorijā tas vairs nedrīkst notikt. Šīs vēstules iestādes slimniekiem tika lasītas priekšā un darija uz tiem dziļu iespaidu.

Tā kā nav likuma, kas spītīgus piespiež iet leprozorijā, tad tos arī pret viņu gribu leprozorijā nevar paturēt. To ievērojot, nekas nepaliek pār kā viņus šad un tad atvaļināt. Bet pie tam viņiem tiek izskaidrots, ka viņu vieta vai gulta tikai līdz zināmam termiņam priekš viņiem tiks uzglabāta un ka viņi pēc tam var pielūkot, kur tie dabū patversmi. Tā kā viņiem draud maz patīkamā izredze pagastā, kādā vecā būdā, no savējiem un visas pasaules atstātiem nobeigt savas dienas, tad daudzi pavisam vairs neiet uz mājām, un tie, kuri savējus apmeklē, ar maz izņēmumiem pieraduši ieturēt noteikto atvaļinājumu. Pie šiem atvaļinājumiem arī jāievēro tas, ka slimnieki jau ilgāku laiku leprozorijā uzturējušies, pirms tie izprasās uz mājām. Tad pa lielākai daļai trumi jau aizdzijuši un slimnieks pieradināts pie tīrības ar sevi pašu un satiksmē ar citiem. Tā kā slimnieks iet atvaļinājumā ar sava paša sterilizētām drēbēm, tad briesmas, kādas no viņa var celties, nav lielas.

Bagātīgā mērā publika leprozoriju apdāvinājuse. Priekš dārza ir doti krūmi un koki, joprojām iestādei piesūtīti veci žurnāli ar bildēm, grāmatas, slimnieku kopšanas piederumi un citas lietas.

DIVU IEVĒROJAMU VĪRU SPRIEDUMI PAR BŪRU LIETĀM

Anglijas lielais miera apustulis V. T. Steds (*Stead*) metis plinti vai, labāk sakot, miera karogu krūmos. Pēc ilgas, karstas

agītācijas viņš nokļuvis pie slēdziena, ka samierināšanās partijai nekādi vairs neesot iespējams darīt kādu iespaidu uz lietu gaitu Dienvidus-Āfrikā. «Kamēr vien vēl bij cerība,» Steds sacījis kādam angļu avižniekam, «ka caur agītāciju kaut kas būtu sasniedzams, es biju gatavs nodoties agītācijai. Kamēr mūsu zaldāti bij ceļā uz karalauku, kamēr angļu pulki bij ielenkti, bij cērams, ka mūsu valdība piekristu izligumam miera ceļā. Šī cerība galīgi tika iznīcināta caur lorda Solsberija atbildi uz būru prezidenta miera piedāvājumiem. Nekādas runas, nekāda rakstīšana, nekādi mēģinājumi noturēt sapulces tagad vairs nevar grozīt apstākļus Dienvidus-Āfrikā. Tie jāatstāj, kādi viņi ir, un jāgaida, kā tie paši no sevis atrisināsies. Es domāju, ka Anglijas grūtumi Dienvidus-Āfrikā nu vien vēl sākas. Bet es tai lietā esmu darijis, ko varējis, nu man viņa jāpamet. Manas intereses par Dienvidus-Āfriku arī ir mazinājušās, tādēļ ka Angliju citam, daudz svarīgākam jautājumam redzu nostādītu priekšā. Lielais problēms, kas mums tuvākā nākotnē būs jāatrisina, *nav meklējams ķildā ar būriem, bet mūsu satiksmē ar Franciju*. Vienkāršais pilsonis par to smejas, ka mūsu tautas pastāvēšana varētu tikt apdraudēta. Lai gan esmu miera aizstāvētājs, tad tomēr redzu tiešu vajadzību, ka mūsu valsts jāskubina uz pavairotu militārisku bruņošanos, lai novērstu draudošās briesmas. Miļoju Angliju vairāk par Dienvidus-Āfriku, un mans tagadējais uzdevums pastāvēs iekš tam — palīdzēt ar visiem spēkiem, ka izvairāties no draudošām briesmām vai ka tā sagatavojamies, ka viņām varam stāties pretī.» Tātad Steds savus miera sapņus apracis. Līdz ar to viņš arī apturējis savu lapu «*War against War*» (Karu pret karu). Šis žurnāls, kurš iznāca reiz nedēļā, turpmāk iznāksot tikai vairs vienreiz par mēnesi. Vai Steds tiešām Anglijai no Francijas redz draudam briesmas (kas jau varētu celties, par piem., caur dažiem notikumiem Ziemeļ-Āfrikā) jeb vai viņš, redzēdams, ka miera ideja ir neienesīga, tagad liekas uz citu veikalu — tas tik viegli nav izšķirams. Ka viņš būru lietu uzskata par tādu, kura tagad pilnīgi bez cerības priekš būriem, tas ir saprotams. Anglija cieti apņēmusēs būru varu un valstīs pilnīgi iznīcināt.

Sagaidāms šo «nenovēršamo» notikumu, dažs labs būru draugs sevi mēdz mierināt ar to, ka galu galā tā lieta nebūšot tik ļauna. Netaisnība būriem gan notiekot, bet būri esot zemāka rāsa, kurai jāpadodas augstāki stāvošai angļu rāsai. Par šo būru «zemo stāvokli» slavenais itāliešu profesors *Lombrozo* nu izteicies sekoši: «Būri atronas vēl patriarhāliskā stāvokli, un es atzīstos, ka tie, kā liekas, ir barbari, bet tā kā virģinieši (amerikāņi) 1700. gadā un florentīnieši 1100. gadā. Tā nav nēģeru un beduīnu neārstējamā mežonība, bet tikai tāda neista mežonība, kura ir cēlusēs iz zemkopības saimnieciskiem apstākļiem. Kad šie mainīsies, tad arī šī mežonība nozudīs un civilizācija tikpat ātri attīstīsies, kā tas Florencē un Ziemeļ-Āfrikā notika. Joprojām nebūt nav tiesa, ka Transvālā tagad valdība savienota maza ļaužu pulka rokās. Visi pilsoņi ieceļ tautas vietniekus, kuri četrus gadus paliek amatos, un katrs vēlētais pat pret prezidentu var celt sūdzību. Viņi ieceļ ne tikai vien prezidentu, bet arī tiesnešus un pat oficerus. Kalvina ticība visā zemē stingri tiek cienīta, bet ar to pirmatnējo, ne liekulīgo un svētulīgo ticības dedzību, kuru var uzlūkot kā lielu lietu cēloni. Tā ir tā ticības dedzība, kura radījuse lielos dievnamus Komo, Milano un Pavijas pilsētās, kas presbiteriāniešiem, Dāvida dziesmas dziedot, lika uzvarēt un kas 800 savvaļnieku valdensiešus sajūmināja uz sekmīgu pretošanos pret gandrīz 10 000 frančiem un pjemontiešiem, kuri ar karu bij apraduši. Būru ticība arī nav nepacietīga pret citām ticībām, kaut gan tā pārspilētā kārtā ir paļāvīga. Viņa arī nerāda nekādus neģēligus un civilizāciju apdraudošus izvirtumus. Ka būri svešajiem uzliek ļoti augstus nodokļus, ir patiesība, bet ir arī jāapdomā, ka viņi svešajiem atļauj bez kavēkļiem izmantot zemes bagātību — un ka nodokļi visur tur ir ārkārtīgi lieli, kur algas ir pārāk augstas. Nav tiesa, ka būri ir tikai zemnieki vien, viņi ir zemnieki, gani un zemkopji plašākā nozīmē, tas ir, viņi īstenībā būtu jānosauc par «lielzemkopjiem», «lielganiem» un «lielzemniekiem». Blakus darbam viņiem vēl atliek laika priekš vingrošanas, mākslas un mūzikas. Arī kara mākslā bez pamatīgas izglītības nekā ievērojama nevar panākt. Blumfontenas audzināšanas iestādes un skolas ir daudz

labākas nekā Kapzemē, un Transvālā — zeme, kuras visi iedzīvotāji saietu kādā Londonas priekšpilsētā, — ik gadus par vispārējās izglītības veicināšanu izdod ap 800 000 rbl. Kā tad no kādas tautas var pagērēt intensīvāku kultūru, kamēr tā caur savu vienkāršo kultūru nokļūst pie tik teicamiem panākumiem! Tik daudz ar drošību var sacīt, lai tagadējais karš tiktu zaudēts vai ne, — Āfrikas Savienotās Valstis tomēr reiz izcelsies. Jo to, ko angļu uzvara nedarīs, — to panāks upuru asinis un reakcija pret uzvarētāju vajāšanām un pārgalvību.»

OTRĀ RĪGAS RITEŅBRAUCĒJU BIEDRĪBA

vakar uz pašas ceļa, Nikolaja ielā Nr. 67, bij sarīkojuse *eksternu sacīksti*, uz kuru bij pieteikušies 15 braucēji. Atklāšanas braucienā, kurš bij 2 verstes garš, kā pirmais gāja caur mērķi 3 minūtēs un 31 sekundēs Castrova kungs no Jurjevas riteņbraucēju biedrības. Viņam sekoja Bradiņa un Ranghoha kungi. Galvenā braucienā priekš otrās šķiras braucējiem izšķirošā sacīkstē kā pirmais versti garo distanci 1 min. un 50 sek. noskrēja Tomasa kungs no otrās Rīg. rit. br. biedr. Bez tam goda zīmes vēl izpelnījās Zankovski un Bagdāna kungi. Starp šīs sacīkstes abiem priekšbraucieniem un starp izšķirošo braucienu notika galvenais brauciens, kura garums bij nolikts uz 5 verstēm. Šai braucienā pēc 9 min. un 33 sek. kā pirmais caur mērķi gāja Krieta kungs no «Union» biedrības. Viņam sekoja Stālberga un Bradiņa kgi. Pēdējam arī krita vešanas medaļa, jo tas 13 reizes kā pirmais bija gājis caur mērķi. Pēc mazas atpūtas tika izpildīts programmas piektais numurs: viesu sacenšanās ar diviem priekšbraucieniem. Šīs sacīkstes izšķiršanas brauciens bij 2 verstes garš, un to kā pirmais 4 min. un 9 sek. nobrauca Krieta kungs. Otro un trešo goda zīmi izpelnījās Castrova un Silski kgi. Pie kluba sacenšanās piedalījās 4 kungi, no kuriem 2 verstes garo distanci kā pirmais nobrauca Stālberga kgs 3 min. 44 sek. Viņam sekoja Bradiņa un Erdmaņa kgi. Kā ļoti interesants programmas numurs izrādījās mākslas braukšana, kuru

izdarija K. Vitoliņa un V. Rudziša kungi. Nezinām, kuram lai dotum priekšroku, jo, cik izveicīgs Rudziša kgs bija kā braucējs, tik veikls Vitoliņa kungs parādījās kā vingrotājs. Abu kungu evolūcijas tika uzņemtas ar skaļu piekrišanu. Saciksti beidza braukšanā ar priekšā došanu. Pie braukšanas piedalījās 9 kungi, no kuriem Castrova kgs vienīgais, kas brauca tieši no mērķa, noskrēja savus līdzcensoņus. Otro un trešo goda zīmi dabūja Bradiņa un Stālberga kungi. — Laiks bija izdevīgs, un publika bij ieradusēs diezgan lielā skaitā.

ANGLIJA PĒC UZVARAS

Agrāk, nekā bij domājams, nobeidzās lielā traģēdija Dienvidus-Āfrikā. Agrāk nekā pēc kara slavenā iesākuma būru pašpalāvība zuduse un ieņemta viņu galvaspilsēta Pretorija. Šie notikumi pasauli pārsteiguši un būru draugus maldinājuši viņu cerībās. Būri savu laimi nav pratuši izlietot, un nelaimē tie nav zinājuši pastāvēt. Vispār tika gaidīts, ka Pretorija, par kuru līdz šim arvien tika ziņots, ka tā esot jaunlaiku cietoksnis, kurš apgādāts ar visiem moderniem aizsardzības līdzekļiem, katrā ziņā nopietni turēsies pretī. Bet būri atzinuši, ka kara laime tos atstājuse un ka katra tālākā pretošanās ir veltīga. Nav arī vairs ticams, ka tie tālāk ziemeļos izdarīs nopietnu mēģinājumu un savienosies, jo sevišķi tādēļ ne, ka tur viņi varētu nokļūt starp divām ugunīm. No dienvidiem viņiem uzbruks lorda Robertsa pulki, no ziemeļiem viņiem nāks pretī tie angļu pulki, kuri no Beiras dodas caur Portugālijas īpašumu. Tātad laikam angļu avīzēm būs taisnība, kad tās izsaucas: «Karš ir pabeigts!» Šo faktu kādi nekādi starpgadījumi vairs nevarēs pārgrozīt.

Būtu veltīgi kara iemeslus vēlreiz aplūkot. Par tiem jau sakrājušes vesela literatūra. Neviens otru vairs nepārlicinās. Cik liels būru kara pulks pavisam viņa labākos laikos bijis, to droši varbūt tikai pēc kara dabūsim zināt. Angļi uz Āfriku aizsūtījuši ap 200 000 zaldātu. Nebūs maldišanās, ja pieņem, ka viņiem

bijis četr- vai pieckārtējs pārsvars pār būru karaspēku. Zināms, būriem nāca par labu zemes teicamā pažišana un viss, kas kādu tautu stiprina, kad tā ieročus ņem rokās priekš patstāvības un brīvības aizstāvēšanas. Būri, bez šaubām, izturējušies varonīgi, arī ja tie visur neiztur arodnieku kritiku. Bet taisnība arī prasa, ka jāatzīst arī angļu dūša. Tie vēlāk kāvušies sirdīgi, un izturības tiem nav trūcis. Priekš Anglijas šī kara piedzīvojumi visai vērtīgi. Pirmkārt, viņas koloniju satversme izrādījās par ļoti derīgu; zaldāti iz Kanādas cīņās blakus austrāliešu un indiešu karapulkiem un skotu kalniešiem. Otrkārt, transporta rīcībai bijuši spīdoši panākumi. Pār jūru nosūtīti 200 000 zaldātu ar visu proviantu, kara materiālu un veltumiem, tas ir tik milzīgs uzdevums, ka to var izpildīt tikai bagāta valsts. Šo uzdevumu Anglija priekšzīmīgi izpildījuse. Bet pavisam nepietiekoši iesākumā bija angļu karavadoņi. Ģenerāļi būru vairumu un spēju pilnīgi nepareizi bija novērtējuši. Viņi arī nebij apraduši ar viņu karošanas kārtību. Ir cita lieta Sudānā karot pret mādistiem un vecmodes ieročiem un Natalā stāties pret būriem ar vislabākām jaunlaiku plintēm.

No tā acumirkļa, kad Robertss uzņēmās virsvadonību, ar būru laimi sāka iet uz leju. Būriem bij jāpiedzīvo, ka nevienam no viņu aplenkumiem, kuri taču ilga mēnešiem un saistīja daudz spēku, nebij nekādu panākumu. Nedz Ladismisu, nedz Kimberleju, nedz Mefkingu būri nespēja ieņemt, lai gan tiem bija pietiekošs skaits zaldātu un lieli aplenkšanas lieltgabali. Kara kritika varbūt to atzīs par lielu kļūdu, ka būri pavisam ielaidās uz aplenkšanu un tā savus spēkus sadalīja. Priekš viņiem kādu angļu pulku ieslēgšana dažādās pilsētās nebija no liela svara, tādēļ ka angļi uz karalauku varēja aizsūtīt arvien lielākus zaldātu pulkus. Viss karš jau nu, zināms, galu galā no būru puses bij izmisuma darbs. Cita panākuma tie nevarēja sagaidīt kā bojā iešanu ar godu. Viņi uz to nevarēja rēķināt, ka tie paturēs savu patstāvību, un atlika tikai jautājums, vai lai viņi tūlīņ savas galvas locīja zem Anglijas jūga, jeb vai vismazāk bij jāizdara pretošanās mēģinājums. Varbūt viņi pie tam cerēja uz vispārējām jukām, kuras pa kara laiku varētu izcelties, bet neizcēlās.

Angļi turpreti no savas puses atkal nevarēja šaubīties, ka tiem jāupurē vai pēdējais vīrs un pēdējais grasis, lai šai cīņā uzvarētu. Jo valsts gods un patstāvība bij apdraudēti. Ko gan Anglija turpmāk vairs nozīmētu, ja tai nebūtu iespējams uzvarēt tādu mazu sauju ļaužu?

Nelaimes dienās, kad viena ziņa no karalauka pienāca ļaunāka par otru, Anglija nezaudēja dūšas. Viņa diezgan pacietīgi panesa visu kaunu. Pēc uzvaras nu angļi totiesu būs jo lepnāki. Jo viņi uzvarējuši tautu, kuras locekļi, pēc visas pasaules liecībām, pieder pie vislabākiem zaldātiem.

Bet tie visi ir jautājumi, kuri vairāk attiecas uz jūtām. Lielāka interese tagad praktiskajiem jautājumiem. Kā tagad izveidosies apstākļi Dienvidus-Āfrikā? Viena lieta ir droša: kā Oranžas brīvvalsts jau pārvērsta par angļu īpašumu, tā arī Transvāla kļūs angļu kolonija. Kad pienāks laiks, kur būriem atkal tiks dotas politiskas tiesības, kaut arī zem angļu virsvaldības, nav zināms. Daudz žēlastības no angļu puses šai ziņā būriem nav gaidāmas. Bet Dienvidus-Āfrikā lieliski izplauks jauna saimnieciska dzīve, tirdzniecība zels, satiksme kļūs možāka. Liela daļa no angļu zaldātiem vēl paliks abās republikās dēļ jaunā īpašuma apsardzības. Bet pēc kara Anglija neliks rokas klēpī, bet uzlabos savas karaspēka būšanas un lieliski pastiprinās savu floti. Anglija tagad piedzīvojuse, kādas briesmas negaidot var izcelties. Un angļu tauta būs gatava bruņoties pret lielākām briesmām, nekā šis karš sacēla. Lielvalstu stāvoklis viens pret otru nekādi nav pārgrozījies, jo viņas visas atsacījās no iejaukšanās. Bet priekš Anglijas ir laime, ka karš tagad Dienvidus-Āfrikā beidzas, jo pa tām starpām mākoņi salasījušies Marokā un Ķīnā.

1904

HAMILKARS FON FELKERZĀMS

Pagājušā gadā notecēja 50 gadi no tā laika, kopš latviešu gruntniecība oficiāli tika nodibināta, pēc tam kad jau 1851. gadā divas Liel-Rūjenes mājas caur pirkšanu bij pārgājušas zemnieku rokās. Liel-Rūjenes dzimtkungs barons Hamilkars fon Felkerzāms bij tas vīrs, kurš kopā ar pulciņu liberālu muižnieku visai dzimtenei par svētību izkaroja māju pārdošanas likumu. Viņa gādības un pūliņu auglis bija arī «Zemnieku rentes bankas» nodibināšana, iestādes, kura zemniekiem pie māju pirkšanas aizdeva un aizdod naudu.

Felkerzāms dzimis Jelgavā 1811. gada 6. janvārī. Kā 17 gadu vecs jauneklis tas aizgāja uz Vāciju nobeigt un papildināt savu izglītību. Berlīnē tas nodarbojās ar dabas zinībām un filozofiju. No ārzemēm viņš nepārnāca mājā kā šaursirdīgs junkurs, kura godkāriba tvika pēc bruģa kunga palīga vietas, bet kā jaunvācietis, kura mērķi bij plaši un kura acis jaunu laiku skolā bij mācījušās redzēt arī citu šķiru postu. Drīz viņā nodibinājās pārliecība, ka, vecai toreizējai kārtībai tālāk pastāvēt, Vidzemei jānokļūst pie saimnieciska un tikumiska bankrota. Te tikai varēja palīdzēt, valdošos apstākļus pārgrozot. Vecajai, satrunējušai vispārējās saimniecības ēkai bij jāliek jauns pamats. Un par šo pamatu Felkerzāms atzina brīvu, no katras lielkundziskas varmācības atsvabinātu gruntniecību. Muižnieku tikumisko uzskatu panīkšanai viņš redzēja cēloni zemnieku nebrīvībā — tas bij visu nebūšanu kodols. Šie ļaunumi kavēja ne vien visas zemes, bet arī Felkerzāma paša brīvo attīstību. Lai arī pats

varētu kļūt labāks un laimīgāks, Felkerzāms noplēsa veco saimniecības ēku. Jo viņš nebija tas vīrs, kas tikai landtāgā par kļaušu norūķēšanu un rentes bankas dibināšanu turēja spīdošas runas un tad lietām ļāva iet savu gaitu — viņš bija tikumiskas idejas nesējs, no kuras tas pilnīgi bija pārņemts un ar kuru tas centās vest saskaņā tiklab savu iekšējo pasauli, kā arī savu apkārtni. Viss, ko viņš runāja, rakstīja un darīja, bija iedvests no dziļa, kaislīga ideālisma. Ļoti nožēlojami tādēļ ir, ka tomēr radusēs spalva, kas uz latviešu gruntniecības piemiņas svētkiem šī diženā vīra nopelnus mēģinājuse mazināt un viņa darbam dot egoisma neskaidro nokrāsu. Mēs taču labprāt gribētu lepoties ar mūsu tautas teicamām īpašībām — vai pateicību no viņu skaita lai dzēšam?...

Man diemžēl nav iespējams pasniegt šī latviešu labdara kaut arī nepilnīgu dzīves aprakstu. Bet es ceru, ka varbūt kāds no mūsu spējīgiem biogrāfiem uzņemsies šo darbu un mūsu priekšā liks atjaunoties Hamilkara fon Felkerzāma diženajam tēlam. Pieminēdams, ka Felkerzāms nomiris Rīgā 1856. gada 19. aprīlī un ka Rūjenes pateicīgie saimnieki bij nobraukuši viņu pavadīt uz kapsētu, uzzīmēju tikai vēl kādu no svarīgākiem notikumiem iz viņa dzīves un dažus no viņa atstātiem aforismiem. Tikpat pirmais, kā pēdējie rāda vīru ar bagātu sirdi un plašu, uz vispārību vērstu garu.

* * *

«Kas jūs pamudinājis uz jūsu darbību un uz apņemšanos visus savus spēkus ziedot dzimtenei?» reiz kāds ieprasījās Felkerzāmam.

Uz to pēdējais atbildēja:

«To jums gribu sacīt — esmu šo stāstu bieži stāstījis un stāstu to labprāt vēlreiz. Jūs ziniet, ka man pieder Liel-Rūjenes muiža un ka es to pats pārvaldu. Mana privātlabuma dēļ — un man bija iemesls uz to raudzīties — man toreiz izlikās derīgi lielu daļu no muižas zemes atņemt zemnieku lietošanai un manu saimniecību paplašināt caur pusmuižu (lopmuižu) ierīkošanu.

Es tādēļ apņēmos vienam no maniem saimniekiem uzteikt. Nejaušs gadījums gribēja, ka pārvaldnieks bij slims un man pašam uzteikšana bij jāizdara. Šādā nolūkā es kādā jaukā pavasara vakarā aizāju uz mājām, kuru izpostīšanu biju nolēmis. Bij viens no pirmiem siltiem vakariem gadā, un saule ar saviem pēdējiem zelta stariem apspīdēja ieleju, kurā mans upuris dzīvoja. Saimnieks pašulaik cēla jaunu māju. Viņš stāvēja klusā priekā uz jumta, gribēdams to ar pazīstamo eglīti pušķot un kopā ar sievu un bērniem noskaitīt «Tēva reizi», ko mūsu zemnieki, par brīnumu, visu mūžu nepiemirst. Viņš nenojauta, ka simtu soļu no viņa stāvēja vīrs, kas bij nodomājis viņam sacīt: «*Tavi* sviedri pēc likuma piekrit man. Pamatodamies uz savām tiesībām, es tevi aizdzenu un paņemu tavu māju. Ej!...»

Ko es tai acumirkli sajutu, tā nevaru aprakstīt. Viss mūsu vispārības kauna stāvoklis spiedās man ar svina smagumu uz pleciem. Apgriezu zirgu unāju lēnām uz māju. Es sev šai acumirkli nozvērēju, ka jānotiek pārgrozījumam, ka man pašam un maniem brāļiem jāliek šķēršļi ceļā, lai mēs vairs nesniegtos pēc svešu sviedru augļiem. Es nozvērējos agrāk nemitēties, kamēr eglītes pušķis uz Vidzemes zemnieku māju spārēm nebūs nodrošināts pret uzbrukumiem, kurus izdara taisnības vārdā. Šo zvērestu esmu turējis un domāju to arī vēl turpmāk turēt! Kamēr šī eglīte nav droša, tikām neviens nams še nav drošs.»

* * *

Šūpulī cilvēki ir laimīgi un neapjauš tā, pie altāra viņi par tādiem cerē kļūt un maldās tik bieži — pie kapa tie no laimes atsakās un iegūst viņu.

* * *

Grāmatu mēs nevaram milēt, tādēļ tās arī priekš dvēseles attīstības nevar ieņemt cilvēku vietu. Cilvēces attīstība jeb cilvēces attīstības mērķis nav nekas cits, kā visu un visu pilnīgi varēt milēt un milēt.

* * *

Mūsu daiļākās jūtas līdzinās gariem; tie nozūd, tiklīdz mēs viņus stingri uzlūkojam vai pat viņu noēnojumus gribam pakāzīmēt.

* * *

Mūžs tikai tādēļ tik īss, ka mēs tik daudz stundu un dienu nemaz nedzīvojam.

* * *

Dzīve ir ciņa starp dvēseli un miesu, pašnāvība — atzišanās, ka pirmā baidās pazaudēt.

* * *

Ja gribi zināt, vai tu patiesi mīlē, tad nevaicā sevi, vai tu pie šī vīra sāniem varētu būt laimīga, vaicā, vai tu arī *nelaimē* pie viņa sāniem gribētu palikt?

* * *

Gudrais allaž zin noteikt laiku, nepraša tikai tad, kad pulkstens sit.

* * *

Arī pie debesīm tu ar plikām acīm neredzēsi tikai sauļu un zvaigžņu vien — ar tālškatāmo neskaitāmi daudz vairāk, un tomēr debesis slēpj vēl bezgalību, kuras tu neieraugi. Taisni tā iedomājies cilvēku un neļaujies arī te no mākoņiem maldināties. Bet tālškatāmais stikls priekš šīm debesīm ir tava paša labvēlība — mīlestība.

* * *

No sievas prasām pilnīgu un bezgalīgu atdošanos mīlestībā. Arī vīram ir mīlestība, kurai tam viss jāziedo, kurai tam

neizsakāmā mērā jāatdodas, neprasot pēc laimes un ne par ko nerēķinot, — tā ir mīlestība priekš cilvēces, viņas mērķiem, viņas attīstības. Šī atdošanās satura ziņā ir tāda pate kā pie sievas, tikai viņas veids ir citāds. Atdodamās sieva neziedoja tikai vienam vīram vien, bet mīlestībai, mīlestības idejai pašai — tāpat kā vīra patriotisms vai entuziasms nav tikai atdošanās zināmāi tēvijai vai zināmam nodomam, bet ziedošanās patriotisma idejai pašai. Starpība ir tikai tā, ka daba sievietei uzlikuse uzdevumu ideju tvert konkrētā, individuālā parādībā, caur viņu papildināt *vienu* dvēseli, kamēr vīram lemts caur vispārēju aptveršanu idejai un patiesībai dot redzamu veidu vēsturē, viņas attēlot sevi un ārpus sevi. Tikai vīrs taisa vēsturi, bet viņš smeļas daļu no sava spēka un ņem savu algu no sievas. Tādēļ arī tikai *tas* vīrs pelna visu sievas dvēseli, kas strādā ne priekš sevi, bet priekš cilvēcei lemtā likteņa. Tikai ar šādu vīru sieva kļūs laimīga, tādēļ ka tā, tikai šādam vīram atdodamās, piepildīs vispārējo cilvēkam uzlikto pienākumu: ziedoties vienai idejai, patiesībai, ideālam. Dzīvē *izveidošana* var būt dažāda, un nekad nav jāaizmirst, ka ne tikai vēsturiskais cilvēks vien vēsturi taisa un sekmē, bet — un varbūt vēl vairāk nekā šālais — katrs labs, tas ir, visam labam ar svētu mīlestību padevies cilvēks.

* * *

Ja velns ir, tad tas cilvēku apsēd tai acumirkli, kurā šis mācās izrunāt vārdu «Es». Bet viņu uzvar un aizdzen, tiklīdz vārds «Tu» stājas «Es» vietā.

* * *

Tev cilvēkus būs mīlēt ne tādēļ, ka viņi tavi brāļi, bet tādēļ, ka tu viņus mīlē, tiem būs būt taviem brāļiem.

* * *

Sievieši ir labākie lēcēji, jo tie pārlec pār plaisu no eņģeļa uz velnu ar *vienu* lēcieni.

* * *

Cerības māte ir mūsu pašmīlība, tēvs ir nezināms.

* * *

Pilsoniskā sabiedrībā, tāpat kā kalnājos, ar augstumu mazinās spēcīgā veģetācija. Visskaistāka viņa ir, kad tā tikai mēreni pacēlusēs pār līdzenumu. Muižnieki ir tās joslas apdzīvotāji, kur iesākas dabas sakroplošana un kur no kokiem izceļas — krūmi. Firsti ir sniega joslā. Līdzīgi šļūdoņiem tie dažreiz dod greznu acu baudu, bet nerada nekā cita kā tikai lavīnes.

* * *

Ne priekšrocības, kuras kāds valkā, bet pienākumi, kurus tas sev uzliek, noteic viņa vērtību.

* * *

1905

NO ĒRĢLIEM

Šeijenes mācītājs Eižens Kēlers pēc 12 gadu garas, grūtas nesaprašanās ar savu draudzi no tās šķīries šī mēneša oktobra otrā pusē, aiziedams tādā pašā amatā uz Pēterburgu. Kēlers bij sauss, neapdāvināts sprediķotājs, bet kā cilvēks krietns nama turētājs savās mājās un it sevišķi labs — vistu un cūku audzinātājs. Ērglenieši ar pateicību vēl ilgi pieminēs viņa ievesto labo cūku sugu.

ZIEDOJUMI BRĪVĪBAS IZKAROTĀJIEM

Maskavas literāriskā un mākslas biedriba atsvabinātiem politiskiem cīnītājiem par labu ziedojusi 500 rubļu. Šim pašam mērķam krievu ievērojamākās avīzes ar sekmēm uzsākušas vākt naudu. Tā kā arī starp latviešu atsvabinātiem brīvības izkarotājiem atronas tādi, kas līdzekļu trūkuma dēļ pat nezin, kā mājā tikt, tad esmu pie man pazīstamiem Valmieras pilsoņiem priekš viņiem kolektējis un 69 rbļ. 50 kap. saņēmis. Šo naudu nosūtu advokātam J. Ansbergam (Suvorova ielā 10) ar lūgumu saziņā ar «Baltijas Vēstneša» un «Dienas Lapas» redaktoriem J. Kalniņa un J. Jansona kungiem to izdalīt starp tiem, kuriem viņa nolemta. Ja rastos citur tikpat devīgas rokas kā Valmierā, tad varbūt varētu nodibināt sevišķu palīdzības komiteju.

Valmierā, 3. novembrī 1905.

1907

DABA

V. Gēte

Daba! Mēs no viņas esam apņēmti un apvīti — neiespējīgi no viņas izklūt laukā un neiespējīgi dziļāk viņā ietikt iekšā. Nelūgtus un nebrīdinātus viņa mūs uzņem savas dejas arvien atjaunotā gredzenā un joņo ar mums projām, kamēr piekūstam un izslīdam viņai no rokas.

Viņa mūžīgi rada jaunus tēlus, kas ir, tas vēl nekad nebij, kas bij, negriežas atpakaļ — viss ir jauns un tomēr arvien tas pats vecais.

Mēs dzīvojam viņas vidū un esam viņai sveši. Viņa bez mitēšanās ar mums runā un neizpauž mums sava noslēpuma. Mēs pastāvīgi uz viņu darām iespaidu, un tomēr mums pār viņu nav varas.

Liekas, ka viņa visu tā iegrozijuse, lai rastos individualitātē, un viņa nenieka nevēro par indivīdiem. Viņa pastāvīgi uzceļ un pastāvīgi noārda; un viņas darbnīca ir nepieietama.

Viņa dzīvo visnotaļ bērnu vidū, un māte, kur tā ir? — Viņa ir vienīgā māksliniece: no vienkāršākās vielas pie vislielākām pretekļiem; bez manāmas piepūlēšanās pie lielākās pilnības — pie smalkākās noteiktības, arvien ar kaut ko mikstu apvilktā. Katram viņas darbam ir sava paša būtne, katrai viņas parādībai nošķirtākais jēdziens, un tomēr viss kopā saņemts ir viens.

Viņa spēlē skatu lugu; vai viņa pate to redz, mēs nezinām, un tomēr viņa to spēlē priekš mums, kas stāvam kaktā.

Viņa ir mūžīgā dzīvība, rašanās un kustība, un tomēr viņa nevirzās tālāk. Viņa pārmainās mūžīgi, un viņā nav ne acumirkļa stāvēšanas uz vietas. Priekš palikšanas viņai nav jēgas, un savu bēgšanu viņa saistījuse pie stāvēšanas uz vietas. Viņa ir cieta. Viņas solis ir svinīgi noteikts, viņas izņēmumi ir reti, viņas likumi negrozāmi.

Domājuse viņa ir un gudro pastāvīgi; taču ne kā cilvēks, bet kā daba. Viņa sev paturējuse īpatnēju visu aptverošu jēgu, ko tai neviens nevar novērot.

Cilvēki visi ir viņā un viņa visos. Ar visiem viņa laipni rotaļājas un priecājas, jo vairāk no viņas iegūst. Ar daudziem viņa to dara tik apslēpti, ka rotaļa galā, pirms viņi to mana.

Arī nedabiskākais ir daba, arī neveiklākai mietpilsonībai ir drusku no viņas ģēnija. Kas viņas neredz it visur, tas viņas pareizi neredz nekur.

Viņa pate sevi milē un pieķeras mūžīgi ar neskaitāmām acīm un sirdīm pie sevis pašas. Viņa ir izdalijusēs uz daļām, lai sevi pašu baudītu.

Arvien viņa liek izcelties jauniem baudītājiem, bez sāta gribēdama, lai pie viņas ņem dalību.

Viņa priecājas par ilūziju. Kas to posta sevī un citos, to viņa soda kā stingrākais varmāka. Kas viņai pieļāvīgi seko, to viņa kā bērnu spiež pie savas krūts.

Viņas bērnu skaits bez gala. Pret nevienu viņa visur nav skopa, taču viņai ir miluļi, priekš kuriem viņa daudz izšķiež un kuriem tā daudz ziedo. Pie tā, kas liels, viņa saistījuse savu apsardzību.

Viņa savus radījumus izšļirc iz nebūtības un nesaka tiem, no kurienes viņa nāk un kurp tie iet. Viņiem tikai vajaga skriet. Ceļu zin *viņa*.

Viņai ir maz dzenuļu, bet nekad tie nav nolietoti, arvien tie rosina, arvien tie dažējādi.

Viņas skatu luga arvien jauna, tādēļ ka tā rada arvien jaunus skatītājus. Dzīvība ir viņas skaistākais atradums, un nāve ir viņas mākslas līdzeklis, lai būtu daudz dzīvības.

Viņa apņēma cilvēku ar kūtru vienaldzību un kūda to mūžam pret gaismu. Viņa dara to atkarīgu pret zemi, laisku un smagu, un uzpurina to arvien no jauna.

Viņa dod vajadzības, tādēļ ka tai mīla kustība. Brīnums, ka viņa visu šo kustību sasniedz ar tādu mazumu. Katra vajadzība ir labdarība; ātri apmierināta, atkal ātri razdamās. Ja viņa dod vienu vajadzību vairāk, tad tā ir jauns prieka avots, bet viņa drīzāk nāk līdzsvarā.

Ik acumirkli viņa sataisās uz garāko skrējieni un ik acumirkli ir pie mērķa.

Viņa pate ir klirība (*Eitelkeit*), bet ne priekš mums, kuriem viņa sevi padarījuse par vissvarīgāko lietu.

Viņa katram bērnam pie sevis ļauj izmēģināt savu mākslu, katram nelgam par sevi spriest tiesu, tūkstošiem truli sev liek pāriet pār un nekā neredzēt, un tomēr par visiem tai prieks, un no visiem tā dabū savu atalgojumu.

Cilvēks paklausa viņas likumam, ir kad tas tam turas preti; tas darbojas *ar* viņu, ir ja viņš grib rīkoties *pret* viņu.

Visu, ko tā dod, viņa padara par labdarību, jo viņa tikai to padara par nepieciešamu. Viņa vilcinās, lai pēc tās tiko, viņa steidzas, lai tās neatbaudītos.

Viņai nav valodas un runas, bet viņa rada mēles un sirdis, ar kurām tā jūt un runā.

Viņas kronis ir mīlestība. Tikai caur mīlestību viņai kļūstam tuvu. Viņa rada dziļumus starp visām būtnēm, un visi viens otru grib aprīt. Viņa visu nostādījuse atsevišķi, lai visu savilktu kopā. Ar dažiem malkiem iz mīlestības kausa viņa atalgo grūtumu pilno mūžu.

Viņa ir viss. Viņa pate sevi algo, viņa pate sevi soda, iepriecina un moka pate sevi. Viņa ir rupja un maiga, mīlīga un briesmīga, bezspēcīga un visvarena. Viss allaž atronas viņā. Pagātnes un nākotnes viņa nepazīst. Tagadne viņai ir mūžība. Viņa ir laipnīga. Es viņu slavēju ar visiem viņas darbiem. Viņa ir gudra un klusa. No viņas ar varu nevar izdabūt nekāda izskaidrojuma, ar spītību nekādas balvas, ko tā labprāt negrib dot. Viņa ir

viltīga, bet uz labu mērķi, un vislabāk ir viņas gudra vilta nemanīt.

Viņa ir vesela un tomēr arvien negatava. Tā kā viņa rikojas, tā arvien var rīkoties.

Katram viņa parādās īpatnējā veidā. Viņa noslēpjas tūkstošu vārdos un nosaukumos un arvien ir tā pate.

Viņa mani ieveduse, viņa mani arī aizvedis. Es viņai uzticos. Lai viņa par mani nolemj. Viņa sava darba nenīdis. Es par viņu neesmu runājis. Nē, kas patiess un kas nepareizs, visu viņa ir runājuse. Viss ir viņas vaina, viss ir viņas nopelns.

R. BLAUMAŅA RAKSTI
PAR BALTVĀCU BIEDRĪBĀM

1887

JAUNATKLĀTIE UN HIPOTĒTISKIE R. BLAUMAŅA RAKSTI PAR BALTVĀCU BIEDRĪBĀM

JAUUNATKÄTIE UN
HIPOTĒTISKIE
R. BLAUMAŅA RAKSTI
PAR BALTVĀCU BIEDRĪBĀM

1887

CETURTDIEN TIKA ATKLĀTS

Ceturtdien tika atklāts šīgada pārrunu vakaru cikls. Pēc tam kad priekšsēdis ar īsu, bet dedzīgu uzrunu bija sveicis kuplo sanāksmi, viņš nolasīja Teātra komitejas vēstuli, kas bija pienākusi, atbildot uz lūgumu, vai pārrunu vakaru dalībniekiem tiks dota atļauja kopīgi apskatīt atjaunotā Pilsētas teātra telpas. Atbilde bija noliedzoša. Daudzie mēģinājumi pastāvīgi aizņemot teātra telpas no rīta līdz vakaram, un tāpēc tās nevarot atvērt apskatei. Priekšsēdis izteica cerību, ka plānoto ekskursiju varētu pārcelt uz vēlāku laiku, ja pieteiksies daudz interesentu. Pēc tam direktors Baka kungs runāja par 1887. gada lietišķās mākslas Ziemassvētku izstādi. Pakavējies pie pagājušā gada Ziemassvētku izstādes norises — to četrpadsmit dienās bija apmeklējuši apm. 5000 cilvēku un nopirkuši izstādītos priekšmetus par vairāk nekā 2000 rbļ. —, viņš izskaidroja šīgada izstādes mērķi. Tai jāklūst par ierosmi radošajiem spēkiem un jāmodina publikā izpratne par labākiem darbiem. Taču tas nav panākams ar vienu, bet tikai ar atkārtotām izstādēm. Piem., Brēmenē šogad notiks vienpadsmitā Ziemassvētku izstāde. Pēc tam runātājs iztīrāja šādus jautājumus: *Kam būtu jāpiedalās izstādē?* un *Kas būtu jāizstāda?* Uz pirmo jautājumu ir viegli atbildēt: interesentiem, t. i., amatniekiem un ražotājiem; kas attiecoties uz otro jautājumu, tad esot ieteicams izstādīt koka, stikla un tekstila rūpniecības izstrādājumus un turklāt pievērst uzmanību tam, lai šie priekšmeti būtu piemēroti svētku dāvanām.

Pagājušajā gadā bija izstādītas četras istabu iekārtas. Taču laikam lielāku piekrišanu gūtu kungu un dāmu rakstāmistabu iekārtas. Tomēr no praktiskā viedokļa būtu ieteicamāks izstādīt atsevišķas mēbeles. To cena varētu būt 10–100 rubļu. Pagājušā gada izstādē labi pirka galantērijas preces, bet nebija lietussargu paliktņu, krāsns aizslietņu, bez tam zelta un sudraba izstrādājumu, graviera mākslas darbu. Nobeigumā runātājs uz šīgada Ziemassvētku izstādi, kurai būtu jāšākas 1. decembrī vai novembra beigās, ieteica pieteikties pēc iespējas drīzāk, lai varētu dot nepieciešamos norādījumus par telpām. Noteikumi paliek tādi paši kā pirms gada — par vienu kvadrātpēdu telpas jāmaksā 20 kap. un pieci procenti no pārdošanā iegūtajiem ienākumiem. Šim priekšlasījumam sekoja spraigas debates, kuru laikā Jung-Stillinga kunga vērtējumi atkārtoti izsauca vētrainus aplausus. Uz viņa uzdotajiem jautājumiem: «Vai minētajā izstādē nav pieļautas kādas kļūdas, vai nekas nebūtu maināms?» — diemžēl skanēja tikai viena atbilde, kuras būtība bija tāda, ka pagājušā gada izstādē cenas esot bijušas pārāk augstas. — No septiņiem vai astoņiem jautājumiem, uz kuriem paspēja atbildēt, interesantākais, šķiet, bija jautājums, kas mēģināja izdibināt svarīgos iemeslus, kāpēc jaunuzceltā apkures māja pie teātra esot uzcelta tās pašreizējā vietā, jo tā izkropļojot teātri. Svarīgie iemesli — laikam gan to svarīguma dēļ — diemžēl gaismā nenāca, toties atskanēja balss, protestējot pret uzskatu, ka apkures māja izkropļojot teātri. Tomēr pret šo protestu atkal tika celti iebildumi, un tā domas palika dalītas.

*No vācu valodas tulkojusi
Ināra Korsaka*

PĀRRUNU VAKARS AMATNIEKU BIEDRĪBĀ

Nelaimīgā apkures māja ar savu garo skursteni pie Pilsētas teātra! Aizvakar pārrunu vakarā atkal izraisījās runas par to! Priekšsēža nolasītajā vēstulē bija izklāstīti iemesli, kāpēc to

vajadzēja būvēt tur un ne citā vietā. Rēķināšanās ar pilsētas naudas maku un praktiski apsvērumi lika to darīt, jo lielsais gaisa daudzums, kas apsilda teātri, ir jāpievada tam pēc iespējas tieši. Vēstules nobeigumā tika izteikta vēlme, lai apkures mājas skurstenis paliktu savā pašreizējā vietā, līdz tas kļūs melns. Jā taču, lai tas paliek tur un lai tā ienaidnieki skaišas, melni palikdami, bet lai Amatnieku biedrības jautājumu pastkastīte netiktu atkal izmantota par viņu neapmierinātības glabātuvi! Jo tas kļūst, ja vien jau nav kļuvis, garlaicīgi. — Spraiņas pārrunas izraisīja jautājums: *V a i v i ņ p u s D a u g a v a s i r t r i h i n e l o z e s s l i m n i e k i?* — Jā, diemžēl sešpadsmit personas ir saslimušas ar trihinelozi no tā sauktās tējas desas. Dr. Blehmana kungs ārstē viņus, un viņš nosauca šīs slimības simptomus: ja kādam ir pietūkusi seja, apsarkušas acis, ja tam pārmaiņus ir te auksti, te karsti, ja viņš jūt sāpes visos locekļos, tad rodas aizdomas, ka viņš ir slim ar trihinelozi. Šī slimība var kļūt ļoti nopietna. Daudzi ir jau miruši no tās. Tāpēc visiem, kam dārga dzīvība, jāatturas no nevārtas cūkgaļas lietošanas. Dr. Blehmana kungs kategoriski brīdina no tā un ar skaitļiem pierādīja, cik lielas esot briesmas. Proti, 1/25 procentu visu cūku no Vācijas un četri procenti visu cūku no Amerikas esot slimas ar trihinelozi. Reizēm cūkā atrodoties tikai divas trihīnas, tomēr arī ar tām pietiek, lai draudētu briesmas. Cūkgaļa jāgatavo pie 50–60 grādu temperatūras, tāpēc ka pie temperatūras zem 60 grādiem iekapsulētās trihīnas neiznīkst. Pret šo brīdinājumu iebilda virsskolotājs Vestermana kungs, aizrādot, ka tik kategoriskā veidā drīzāk būtu jāatrunā, piem., no alkohola nekā no jēla šķiņķa lietošanas, jo alkohols ik gadu pazudina tūkstošiem cilvēku, ko gan nevarētu teikt par cūkgaļu. Trihīnu jautājuma Gordija mezglu atrisināja kāds klātesošais, iesakot vienkārši pāriet jūdaismā. Mēs ceram, ka šis kungs rādīs labu piemēru. Pēc tam kad bija apspriesti vēl četri citi jautājumi, vakars tika slēgts. — Zāle bija pilna, noskaņojums ārkārtīgi možs.

*No vācu valodas tulkojusi
Ināra Korsaka*

PĀRRUNU VAKARS AMATNIEKU BIEDRĪBĀ

Aizvakar vakarā virsskolotājs K. Girgensona kungs interesanti atbildēja uz jautājumu: Vai katrai tautai ir eposs? — Uzdots jautājums nav jāsaprot šādi: Vai kādas tautas dzejnieks ir sarakstījis eposu, — bet gan: Vai katrai tautai ir eposs, kas radies tās sākumposmā, kad vēl dzīvas bija teikas un leģendas? — Lektors izpētīja daudzu jo daudzu tautu episkos dzejojumus un secināja, ka īsteni tautas eposi ir tikai trim tautām: indiešiem ir eposi Rāmājana un Mahābhārata, grieķiem — Iliāda un Odiseja, vāciešiem — Nibelungu dziesma un Gudrunas dziedājums. — Pēc šīs lekcijas tika nolasīti vairāki jautājumi, bet diemžēl atbilde tika sniegta tikai uz nedaudziem no tiem. Uz jautājumu: Kā iznīdēt kāpurus? — atbilde bija, ka jāņemot sublimāta šķīdums, jāatšķaida 1:1000 vai 1:500 un jāapsmidzina ar to no kāpuriem cietušie krūmi. Sublimāta šķīdums krūmiem nekādā ziņā neesot kaitīgs. — 19. novembrī notiks svinīgs pārrunu vakars.

*No vācu valodas tulkojusi
Ināra Korsaka*

PĀRRUNU VAKARS AMATNIEKU BIEDRĪBĀ

Pēc tam kad priekšsēža kungs pārrunu vakara dalībniekiem bija paziņojis, ka svinīgajam pārrunu vakaram 19. novembrī, kurā piedalīsies arī dāmas, ir atļauts izmantot Amatnieku biedrības zāli, pārgāja pie atbildēm uz pienākušajiem jautājumiem. Garākas pārrunas izraisīja jautājums: Kas ir tuberkuloze? — Tuberkuloze ir infekcijas slimība, kura rodas no cieši viens otram piegulošiem mezgliņiem, kuri veidojas dažos cilvēka orgānos un vēlāk saplūst kopā un saārda attiecīgo orgānu. Tuberkuloze ir viena no postošākajām slimī-

bām, jo tā ir nāves iemesls gandrīz pusei mirušo cilvēku. Pieņemums, ka, sasniedzot trīsdesmit piecu gadu vecumu, cilvēks esot pasargāts no tās, ir maldīgs. Tāpat kā mazi bērni, no šīs slimības var nomirt arī sirmgalvj 50 un 60 gadu vecumā. Tuberkuloze tieši iedzimst reti, un tā arī nav tik lipīga, kā parasti domā un kā no tās baidās. Protams, var piedzimt ar noslieci uz šo slimību, bet tāpēc vien tas nebūt nenozīmē, ka šis cilvēks noteikti saslims ar tuberkulozi; tāpat ir iespējams netieši inficēties ar šo slimību. Tiesa gan, iebilstot pret to, tika minēts patiess gadījums, kad kāda sieviete esot saslimusi ar tuberkulozi un mirusi, jo ēdusi jēlu vistas gaļu — vista bija norijusi diloņslimas sievietes siekalas —, tomēr, tā kā jēlu vistas gaļu drīkst ēst tikai slimnieki, tad nav izslēgta varbūtība, ka minētā sieviete mirusi no kādas citas kaites. Pētījumi diloņslimnieku palātās ir parādījuši, ka gaiss telpās, kur uzturas tuberkulozes slimnieki, ir nekaitīgs, jo šajās telpās vēl nav izdevies atrast nevienu gaisā lidojošu tuberkulozes bacili. Kā zināms, tuberkulozi var izārstēt gandrīz vai tikai tās sākumstadijās. Spraigas pārrunas izraisīja arī jautājums: No kā iedrebas priekšmeti mājās, kad tām garām brauc rati? — No ratu riteņu grūdieniem pret atsevišķiem akmeņiem ielas bruģis sāk vibrēt, un šī vibrācija pāriet uz elastīgo zemes virsmu. Bet, kad sāk drebēt zeme, tad līdzīgai vibrē viss, kas uz tās atrodas. Uz interesanto jautājumu, kā ebrejs, kas esot dzīvojis, stingri ievērojot savas baznīcas reliģisko rituālu, varējis saslimt ar tuberkulozi, diemžēl netika sniegta tikpat interesanta atbilde.

No vācu valodas tulkojusi

Ināra Korsaka

1888

ĀGENSKALNA DZIEDĀŠANAS BIEDRĪBA

Dāmas un kungus, kas šī mēneša 6. datumā bija ieradušies Āgenskalna Dziedāšanas biedrības zālē uz pirmo pārrunu vakaru, ar sirsnīgiem vārdiem sveica Pārrunu komisijas priekšsēdis Dr. Blehmana kungs un izteica vēlējumu, lai pārrunu vakari pulcinātu arvien vairāk apmeklētāju un lai kuplāks kļūtu debašu dalībnieku skaits, tā ka pārrunu vakari savu jau tagad iegūto labo slavu paturētu arī nākotnē. Pēc šiem ievada vārdiem galma padomnieks Teodors Erasmus kungs uzstājās ar savu pieteikto priekšlasījumu par «Mūzikas tipiem no Bēthovena līdz Vāgneram». Skopos, bet raksturīgos vārdos lektors stāstīja par mūzikas milžu Bēthovena, Šūberta, Vēbera, Mendelsona, Šūmaņa un Riharda Vāgnera darbu savdabīgumu, minēja itāliešus Bellīni, Rosīni, Doniceti un Verdi, atcerējās arī meistarus Šopenu un Listu un mazliet ilgāk pakavējās pie Bēthovena. Bēthovens gandrīz pilnīgi atteicās no sensenajām formām un gāja savu ceļu, tāpēc laikabiedri nesaprata viņu un bieži izturējās pret viņu naidīgi. Tā, piem., viņa operas «Fidēlio» pirmizrāde Vīnē notika tukšā zālē, viņa pēdējie kvarteti tika nosaukti par trakiem. Cits būtu kritis izmisumā, taču ne Bēthovens, kurš, gaišākas nākotnes cerības apgarots, radija meistardabus, kas viņu padarījuši nemirstīgu. Tomēr izteiciens «semper aliquid haeret» izrādījās patiess arī attiecībā uz viņu, jo viņš vairs neuzrakstīja nevienu operu. Šī meistara pēdās gāja lielais dziesmu komponists Šūberts un romantiskās operas pamatlicējs K. M. fon Vēbers, kuram bija jāizcīna nepavisam ne viegla cīņa ar itāliešu skolas pārstāvjiem Bellīni, Doniceti

u. c., un šajā cīņā uzvaru beidzot svinēja romantiskā skola, pēc tam Fēlikss Mendelsons un ģeniālais Šūmanis godam pārstāvēja vācu mūzikas nopietnību un domas dziļumu. Lektors īsi ieskicēja Vāgnera darbus un nobeigumā piebilda: «Mūs vēl pārāk ietekmē pretējā kritika, lai mēs varētu izteikt objektīvu spriedumu.» Ļoti pamācošais un lietpratīgais priekšlasījums saņēma pelnītus aplausus. No daudzajiem pārrunu vakara jautājumiem atbildēt varēja tikai uz dažiem. 1) Kāpēc ar darbu cietumos tiek apspiesta amatniecība? — Šis jautājums, kurš tika uzdots, uzskatot, ka darbs cietumos nodara ļaunumu amatniecībai, izraisīja spraigas debates, un tika uzsvērts, ka vietējās apcietinājuma vietās 500 strādājošie cietumnieki nodod dažādus darbus apmēram par 50 000 līdz 60 000 rbļ. gadā. Ja te vēl pieskaita klāt ienākumus par darbiem no dažādām biedrībām, kuri gadā sastāda varbūt tikpat lielu summu, tad iznāk, ka tādā veidā amatniekiem tiek atņemts pamatīgs kapitāls, un tas katrā ziņā ir liels ļaunums. Taču, ja apdomā, ka no šiem darba ienākumiem liela daļa nāk par labu cietumniekiem, lai viņiem pēc soda izciešanas būtu iespēja sākt kārtīgu dzīvi, un ja vēl paraugās tālāk, ka daudzi trūkcumcietēji, atraītnes un bāreņi atrod nodarbošanos biedrībās, kamēr pretējā gadījumā tie varbūt dzīvotu pusbadā vai nokļūtu uz slidena ceļa, tad jāsecina, ka labuma ir krietni vairāk par iepriekš minēto kaitējumu, kas tiek nodarīts amatniekiem. Tāpēc darbam cietumos ir liela morāla nozīme. 2) Kas ir z i l ā pirmdienā? — Par šo dienu droši vien daudz zinātu stāstīt policisti un ārsti. Arī kāds «sieviešu jautājums» bija dienas kārtībā. Priekšsēdis slēdza vakaru plkst. 11.15, paziņojot, ka otrdien, šī mēneša 20. datumā, skolotājs Bergnera kungs stāstīšot par volapiku.

*No vācu valodas tulkojusi
Ināra Korsaka*

ĀGENSKALNA DZIEDĀŠANAS BIEDRĪBA

Uz otro Āgenskalna Dziedāšanas biedrībā rikoto pārrunu vakaru, kurā piedalījās arī dāmas, otrdien, šī mēneša 20. datumā, bija ieradusies vairāk klausītāju nekā uz iepriekšējo vakaru, un tāpēc arī debates risinājās daudz aktīvāk. Skolotājs Bergnera kungs stāstīja par volapiku. Starp citu, runātājs klāstīja, ka nekad agrāk netika tik smagi izjuts vienas visiem saprotamas valodas trūkums kā tieši mūsu gadsimtā, kas izceļas ar ievērojamiem sasniegumiem mākslas un zinātnes laukā, ar daudziem atklājumiem un izgudrojumiem un ar apbrīnas vērtiem panākumiem tvaika un elektrības izmantošanā. Kaut gan sakarā ar satiksmes līdzekļu lielākām ērtībām visdažādākie cilvēki no visdažādākajām debespusēm tiek tuvināti daudz vairāk nekā agrāk, tomēr, lai savstarpēji saprastos, tiem sākumā jāsazinās ar žestu valodu. Un tāpēc jau izsenis tika meklēta kāda valoda, kas būtu saprotama visiem.

Jau pagājušajā gadsimtā Leibnics izdomāja jaunu valodu un izklāstīja grāmatā tās pamatmācības. Viņš grib likvidēt šņāceņus un biežāk lietot lūpeņus, viņš grib izvairīties no visiem liekiem vārdiem, no deklinācijas un konjugācijas un pieprasa, lai valoda sastāvētu tikai no *v i e n z i l b j u*, augstākais, no *d i v z i l b j u* vārdiem utt. Leibnica ieteikums, šķiet, atradis maz piekritēju, jo tikai ap šī gadsimta vidu Krauze, Damms un it īpaši Šleijers nāk klajā ar jaunām pasaules valodām, tā ka gandrīz vesela gadsimta garumā nekas nav dzirdams par to, ka kāds būtu mēģinājis aplai-mot cilvēci ar vienu kopēju valodu. Šleijers ir vispirms izstū-dējis vairākas valodas un no tām izveidojis savu «volapiku», kas aptver apm. 16 000 vārdu. Vārdu saknes tajā ir galvenokārt *v i e n z i l b ī g a s* — ar vienu patskani vārda vidū un ar vienu līdzskani attiecīga vārda sākumā un beigās. Tāpat kā senebreju valodā, uzsvars likts uz pēdējās zilbes, un visā gramatikā nav nekādu likumu, tā tad nav arī izņēmumu. Runātājs vairāk uzmanības veltīja volapika gramatikai un

parādīja, cik viegli ir deklinēt, konjugēt utt. šis vārdu saknes. Volapiks nozīmē *pasaules valoda* (no *vol* — pasaule, *vola* — pasaules un *pūk* — valoda). Visvairāk šī valoda ir izplatījusies Francijā, nedaudz mazāk Beļģijā un Holandē, Krievija ir pieļāvusi tās lietošanu telegrāfā, un Vīnes Universitāte ir izveidojusi speciālu volapika katedru. Šleijers cer, ka gadījumā, ja visi apgūtu šo valodu, 1) plašāki kļūs starptautiskie sakari, 2) vairāk izplatīsies izglītība, 3) varēs vieglāk apgūt svešu tautu garīgās vērtības, 4) dažādu valodu apgūšanai izlietotajam laikam vajadzētu noderēt citām zinātnēm un mākslām. Runātājs, volapika pratējs un piekritējs, pabeidza pamācošo un ar jūsmīgiem aplausiem uzņemto priekšlasījumu ar Šleijera vārdiem: «Vienai cilvēcei vienu valodu.» Pēc tam sekoja pārrunas, un visi to dalībnieki gribēja, lai saglabātos mātes valoda — tas, protams, ietilpst arī Šleijera nodomos —, un volapikam paredzēja nākotni tikai tad, ja skolā to būs vieglāk apgūt nekā citas modernās valodas.

No jautājumiem, uz kuriem paspēja atbildēt, minēsim tikai dažus. 1) Kur atrodas visdziļākā vieta okeānā, un cik dziļa tā ir? — Pie Tristana Da Kuņjas salām dienvidrietumos no Labās Cerības raga ir 43 000 pēdu dziļa vieta, un šis dziļums atbilst apmēram vairāk nekā simtkārtīgam Pētera baznīcas torņa augstumam. 2) Kas ir pasaka, teika un mīts? — Pasaka ir vienīgi tikai fantāzijas auglis, tātad kaut kas abstrakts, turpretī teika stāsta par konkrētām lietām, par varoņiem, kas eksistē, par vietām, kas atrodamas īstenībā, mīti stāsta par Dievu kultu. 3) Kāds ir labākais līdzeklis pret zobu sāpēm? — Diemžēl tāda nav, jo tas, kas vienam palīdz, citam neiedarbojas nemaz. Jāmeklē sāpju iemesls. Caurš zobs ir jāplombē, ja ir sakrājušās strutas, zobs ir jāizrauj u. tml. 4) Vai studentu jaunu korporāciju veidošanās ir raksturīga šim laikmetam? — Lielākā daļa runātāju to apstiprināja. Pulksten 11 interesantais vakars beidzās.

*No vācu valodas tulkojusi
Ināra Korsaka*

ĀGENSKALNA DZIEDĀŠANAS BIEDRĪBA

Trešajā pārrunu vakarā, kurā piedalījās arī dāmas, *cand. jur.* Berkovica kungs sniedza priekšlasījumu «Par Konfūciju». Savas tēmas izvēli lektors skaidroja, teikdams, ka ķīniešu jautājums no jauna esot kļuvis aktuāls, proti, Amerikā un Austrālijā, un ka starp Ķīnu un citām valstīm pamazām, šķiet, veidojoties dzīva satiksme un rosīga apmaiņa ar kultūras sasniegumiem. Pēc tam lektors saistoši attēloja ķīniešu domātāja Konfūcija darbību un mācību un tādējādi ieskicēja skaidru ķīniešu tautas ētikas ainu. Tās kultūra vairāku tūkstošu gadu garumā esot īsteni nacionāla, un tā esot attīstījusies savrup — bez kādas pieminēšanas vērtas ietekmes no kaimiņtautu puses. Konfūcijs, kas darbojās ap 551. gadu p. Kr. dz., ļoti labi saskatīja savu tautiešu stingri konservatīvo raksturu, zināja, ka tie necieta nekādus jauninājumus, tāpēc viņš drīkstēja saistīt savu mācību tikai ar ilgā laikā pietiekami pārbaudītiem principiem un mācībām, un tā viņš arī darīja. Tātad viņš nav reformators ar ideālistiskām idejām, kas pazudina pasauli, bet gan v e c o uzskatu un dogmu paudējs, kurš nodod tās nākamajām paaudzēm. Galvenokārt viņš vēlējās, lai nezustu labas uzvedības tradīcijas un tikums un to pārkāpumi tiktu sodīti ļoti bargi. Piem., viņš pieprasīja, lai netikumisks cilvēks saņemtu gandrīz tādu pašu sodu kā noziedznieks, lai intrigants tiktu tāpat sodīts kā zaglis. Taču par svarīgu Konfūcijs uzskatīja ne tikai ārējo stāju, bet galvenokārt visa dzīvesveida atbilstību šai stājai. Viņa ideāls bija harmonisks tikuma un tikumības savienojums. Tiesības Ķīnā bija ļoti neitrālas, un, kaut arī sodi bija stingri, jā, dažkārt pat brutāli, toties tiesas spriešana bija piekšzīmīga. Mūsu modernajiem priekšstatiem nepieņemama liekas atsevišķu kastu stingra norobežotība. Tā, piem., zemākstāvošajiem jebkurā gadījumā ir jāpakļaujas augstākstāvošajiem. Tikpat stingri bija norobežota katra dzimuma varas sfēra. Vīram bija tikpat maz darāmā mājās,

cik sievai ārpus mājas. Sieva valdīja tikai savās četrās sienās, kur viņa varēja saimniekot pēc patikas, tā ka mēs varam ticēt ķīniešu romānu rakstniekiem, ja tie apgalvo, ka vismazākās tupelītes bieži vien nebija tās visvieglākās. Vecāku mīlestība pret bērniem un otrādi bija vienkārši aizkustinoša, tā ka neviens upuris un pat dzīvības zaudējums nebija par lielu, lai pasargātu kādu piederīgo no bojāejas. Konfūcijs mēģināja stiprināt mīlestību uz poēziju un mūziku, tomēr viņš nejuta aicinājumu cīnīties pret tajās valdošo vienpusību. Atbilstoši tautas raksturam arī uzvedumi ir vēsi, lielākoties episki didaktiski. Prasme lietot ieročus un izveicība tika atbalstīta, tomēr tikai tad, lai veiksmīgi atvairītu iespējamus kaimiņu iebrukumus, bet ne lai paši karotu, jo ķīnieši ļoti nīda karu. Priekšlasījums, kas izcēla vēl citas slavējamās ķīniešu tautas rakstura īpatnības, izpelnījās dedzīgus aplausus.

Jautājumu vidū vislielāko interesi izraisīja šāds jautājums: Vai viņš ir noderīgs vai kaitīgs? — Ja to lieto mēreni, tad tas bieži rosina aktīvākai darbībai, it īpaši tas jālieto, ja organisms ir novājināts, un sevišķi, ja ir drudzis, turpretī bērniem līdz septiņu gadu vecumam nevajadzētu dot nekāda veida alkoholu (alu, vīnu, šņabi), ja vien nav nopietns iemesls to darīt. Katrā ziņā ārstiem pēc iespējas jāizvairās no šabloniskas vīna parakstīšanas.

*No vācu valodas tulkojusi
Ināra Korsaka*

ĀGENSKALNA BIEDRĪBAS BIEDRI

Āgenskalna biedrības biedri aizvakar, svētdienas vakarā, tika saaicināti uz ārkārtas pilnsapulci, lai apspriestos par to, kā varētu līdzēt pašreiz ļoti sliktajam biedrības kases stāvoklim. Pēc garākām debatēm tika pieņemts lēmums par tūlītēju naudas iemaksāšanu, atstājot katra paša ziņā iemak-

sas lielumu, un šo devumu iznākums bija tik labvēlīgs, ka varēja dzēst biedrības parādus. Taču minētās biedrības finansiālais stāvoklis visumā būtu uzskatāms par nelabvēlīgu tīkmēr, kamēr līdzšinējais biedru skaits — 150 līdz 170 biedru — nebūs ievērojami pieaudzis. Kaut gan biedri izrādīja gatavību uzpurēties, Āgenskalna Dziedāšanas biedrība var uz ilgu laiku nodrošināt savu pastāvēšanu tikai tādā gadījumā, ja par to tiks izrādīta lielāka interese, it īpaši no āgenskalniešu puses. Ņemot vērā, ka bez izpriecām, cik vien iespējams, tiek gādāts par dziedāšanu, pārrunu vakariem un par sportu, jānovēl, lai jaunās biedrības centieni rastu atsaucību un ievēribu plašākās aprindās.

*No vācu valodas tulkojusi
Ināra Korsaka*

ĀGENSKALNA DZIEDĀŠANAS BIEDRĪBA

Skolotājs Filrozes kungs bija tik laipns un aizvakar, piektajā pārrunu vakarā, kurā piedalījās arī dāmas, paredzēto priekšlasījumu aizstāja ar saliekama cilvēka modeļa demonstrēšanu. Parādītos zīmējumus Filrozes kungs ar lielu rūpību un uzcītību ir nokopējis no Teodora Ekarta, skolas direktora Vīnē, ļoti lietpratīgi uzzīmētā saliekamā cilvēka, palielinot to 6–7 reizes, un tas sniedz diezgan pareizu pārskatu par cilvēka ķermeņa dažādām daļām un orgāniem, jo vairāk tādēļ, ka tas gandrīz atbilst dabiskam lielumam. Protams, skatoties zīmējumus, katram pašam ir jāiedomājas attiecīgās ķermeņa proporcijas. Tādiem zīmējumiem vajadzētu būt visās meiteņu un zēnu ģimnāzijās, un vispār dabaszinātņu mācībās daudz lielāka vērība būtu jāpievērš cilvēka ķermeņa pārzināšanai, nevis jāmācās par dzīvniekiem, kas mājo nezin kādos attālos apvidos. Ar acīm redzamu ieinteresētību publika sekoja lektora izklāstam un,

atlidzinot viņa pūles, neskopojās ar aplausiem. No daudza-
jiem jautājumiem minēsim dažus. 1) Kā iegūt korķkoksni?
— No korķozola, kurš aug Spānijā, Portugālē un Alžīrijā un
kuram tikai pēc 20–30 gadu ilgas augšanas izveidojas lieto-
šanai derīga korķmiza. Kad mizu noloba, tā izveidojas no
jauna tikai pēc 10–15 gadiem. 2) Vai ir ieteicams valkāt mez-
glotās tikliņjakas? — Jā, jo starp valdziņiem ir daudz gaisa,
kas, kā zināms, ir slikts siltumvadītājs. 3) Vai tas ir apvaino-
jums, ja kādu nosauc par slaistu, aitasgalvu un subjektu? —
Tas ir apvainojums tikai tādā gadījumā, ja ir bijis nodoms
apvainot. Vispār tiesnesis novērtē tādus izteicienus pēc tā,
vai parasti tie tiek uzskatīti par apvainojumu vai ne. 4) Kā
cēlies teiciens «tas ir īstais Jēkabs»? — Katrā ziņā no Bībeles,
jo Bībeles Jēkabs bija tik viltīgs, ka par lēcu vīrumu izmā-
nīja savam dvīņu brālim Ezavam pirmdzimtā tiesības, tātad
«īstais Jēkabs» varētu apzīmēt ārkārtīgi viltīgu zelli. 5) Kā
iegūst spīdumu uz gludinātās veļas? — Kāda praktiska māj-
saimniece ieteica pielikt pie cietes boraku. 6) Vai, ēdot maizi
no melniem graudiem, var saindēties? — Noteikti, un tāda
saindēšanās dažādos laikos ir bijusi pat epidēmiska, it īpaši
pēc slapjām vasarām. Slimība saucas ergotisms un izpaužas
paralīzes veidā — pirms tās ir niezēšanas sajūta — un gan-
grenoza locekļu atmiršanā. Saindēšanās rodas, ēdot maizi,
kurai ir piejaukts daudz melno graudu. Melnie graudi tiek
plaši lietoti dzemdniecībā, taču, protams, nelielos daudzū-
mos. Nobeigumā priekšsēdis Dr. Blehmana kungs paziņoja,
ka trešdien, 16. novembrī, nākamo lekciju lasīs vingrošanas
skolotājs Engela kungs. Lekcijas nosaukums ir «Par vingro-
šanu kā aizsarglīdzekli un veselības līdzekli».

*No vācu valodas tulkojusi
Ināra Korsaka*

ĀGENSKALNA DZIEDĀŠANAS BIEDRĪBA

Diezgan pilnā zālē aizvakar, sestajā pārrunu vakarā, kurā piedalījās arī dāmas, vingrošanas skolotājs Engela kungs nolasijs lekciju «Par vingrošanu kā aizsarglīdzekli un ārstniecības līdzekli». Lektors pastāstīja, ka vēl pirms dažiem desmitiem gadu rūpējās tikai par jaunatnes garīgo audzināšanu un ka tikai pēdējā laikā ir sākts pievērst vairāk uzmanības tam, ka jaunatne kļūst arvien vārgulīgāka. Ļoti bieži mūsdienās dzird runājam par mazasinību, anēmiju, par sagumušiem pleciem, par liku muguru u. tml., un tomēr tikai nedaudziem ienāk prātā, ka jaunatnes attīstības novirzē no normas ir vainojama bērnu audzināšanas vienpusīgā sistēma, kas diemžēl valda vēl tagad, jo, kā liecina lektora kunga diezgan lielā pieredze, tie zēni un meitenes, kuri, apmeklējot skolu, nododas arī vingrošanai un regulāri nodarbojas ar to, vai plīst no veselības, kamēr tāda paša vecuma bērni, kuri daļēji vecāku pārspilētās baiļošanās dēļ, daļēji pārslogotības dēļ ar skolas darbiem nevar nodarboties ar vingrošanu, staigā apkārt ar bālām sejām, gurdeni, apātiski un salikuši. Tātad vingrošanai jāvelta daudz lielāka uzmanība nekā līdz šim, vecākiem vismaz vajadzētu personiski pārliecināties par vingrošanas labvēlīgo ietekmi uz bērna dvēseli. Pēc tam lektors stāstīja, ka vingrošana nenoliedzami norūda ķermeni un tādējādi aizsargā pret apaukstēšanos, ka atsevišķi orgāni vingrotājiem labi attīstās un spēj izturēt vislielāko slodzi utt. Ļoti sirsnīgajiem un pārliecinošajiem vārdiem tika veltīti dedzīgi aplausi, un pēc tam sekoja spraigas pārrunas, no kurām varēja secināt, ka meitenes līdz šim diezgan maz nodarbojas ar vingrošanu, jo tika pieprasīts īpašs vingrošanas tērps, kuru daudzi vecāki nevēlējās iegādāties gan naudas izdevumu, gan estētisku apsvērumu dēļ. Engela kungs prasa, lai būtu parastais skolas tērps, protams, bez korsetes, un ērtas kurpes. Iebildumi, ka vingrojot bieži gadās savainoties un ka vingrotāji sarijas daudz putekļu, tika tādējādi at-

spēkoti, ka vingrojot, it īpaši meitenēm, savainojumi negadoties gandrīz nemaz un ka no putekļiem, protams, nevarot pilnīgi izvairīties. Vācijā esot mēģināts izlīdzēties ar parketa grīdu un dažādām ventilācijas iekārtām vingrošanas zālē, lai tur nebūtu tik daudz putekļu. Tomēr nedz iespējamo savainojumu dēļ, nedz arī putekļu dēļ nevajadzētu atturēties no vingrošanas pašam un mudināt arī savējos vingrot. Debates par dažādiem jautājumiem bija ļoti spraigas. Vai klasiskā izglītība skolās tādā pašā apjomā kā līdz šim nerada bažas? — Lielākā daļa runātāju izteica vēlēšanos, ka moderno valodu un dabaszinātņu studijām būtu jāieņem lielāka vieta mācību plānā, tomēr nekādā gadījumā nevajadzētu atteikties no senajām valodām. Interesanta vakars noslēdzās ar priekšsēža paziņojumu, ka otrdien, 29. novembrī, tiks deklamēts Baumbaha jaunākais dzejolis «Karlis Makss un viņa mednieki».

*No vācu valodas tulkojusi
Ināra Korsaka*

DIEZGAN OMULĪGS,

taču diemžēl ne visai labi apmeklēts muzikāli dramatisks vakars notika aizvakar Āgenskalna Dziedāšanas biedrībā. Patīkams tas bija galvenokārt tāpēc, ka sniegums bija saprotams gandrīz ikvienam un ka vakars bija samērā labi izdevies. Programmā bija vairāki numuri klavierēm un čellam, jauktajam un vīru korim un baritona solo, tad vēl luga «Johens Pēzels», kas tiek izrādīta ļoti bieži un arī citur, un nobeigumā dejas. No divām dziesmām vīru korim — Špora «Kā lepns ērglis» un Kūlava «Pāri visām galotnēm» — pēdējā publikai patika sevišķi labi. Taču arī rīdzinieka Nikolai fon Vilma «Mežrags» (op. 58, nod. I) un Tanberta «Nakts skaņas» jauktā kora izpildījumā tika uzņemti atzinīgi. Hermana «Reverie russe» ļoti izteiksmīgi un jauki uz klavierēm atskaņoja

sešpadsmitgadīga apdāvināta dāma. Baritons, Hofmana kungs, ar abiem saviem solonumuriem — Flotova «Portera dziesma» un Hilla «Divas sirdis pie Reinas» — guva lielu piekrišanu, un viņam bija jāsniedz piedevas — Šūberta «Pie jūras». Pēc tam izrādītajā teātra uzvedumā Johena Pēzela loma tika nospēlēta ļoti komiski. Iepriekš minētā programma beidzās pēc pusotrām stundām, un par to visiem bija liels prieks — jo vecie cilvēki samērā agri varēja atgriezties mājās, bet jauniešu rīcībā palika pāri par četrām stundām, lai izvingrinātu plaušas straujās dejās. Publikai nepalika nepamanīts progress, ko vakar, par spīti īsajam pastāvēšanas laikam, parādīja kori. Protams, krietnajam un enerģiskajam kordiriģentam, kapelmeistaram Knēflera kungam viņa š. g. 17. decembrī paredzētajā beneficē publika paudis savu atzinību, it īpaši tādēļ — kā mēs dzirdam — ka tiks gādāts par labu un pamatīgu programmu. Starp citu, tiks dziedātas Knēflera «Pavasara diena» astoņbalsīgam jauktajam korim, Nikolai fon Vilma «Sapnis» un jauktais koris no operas «Minjona» ar arfas solo. Arī mēs no sirds novēlam, lai kapelmeistars Knēflera kungs pilnā mērā tiktu atalgots par savām lielajām pūlēm.

*No vācu valodas tulkojusi
Ināra Korsaka*

ĻOTI PILNĀ ZĀLĒ

aizvakar Āgenskalna Dziedāšanas biedrībā Rīmmana kungs deklamēja Rūdolfa Baumbaha jaunāko dzeju «Karalis Makss un viņa mednieki». Izpildītājs, kuram varam pateikties par dažu labu jauku priekšnesumu Āgenskalnā, arī šoreiz veikli tika galā ar savu ne jau vieglo uzdevumu, jo vairāk tādēļ, ka viņš nejutās vesels. Kaut gan dzeja bija īsināta, izpildītājs prata parādīt visu darbības gaitu un tādējādi dot skaidru priekšstatu par Baumbaha jaunāko darbu. Dekla-

mētājs tika atalgots ar dāsniem aplausiem. Uzskatām, ka būtu lieki atstāstīt šeit «Karaļa Maksa un viņa mednieku» saturu, — sakarā ar Rikhofa kunga uzstāšanos lielākā daļa avižu jau rakstīja par to — un tūlīt pat pāriesim pie jautājumiem. 1) Vai lepra ir lipīga, un vai āgenskalniešiem ir jābaidās no lepras slimniekiem? — Kā zināms, mazā mājiņā pie Lielās Noliktavu ielas Āgenskalnā daudzus lepras slimniekus ārstē Rozas kundze gan ar dažādiem ārstniecības augiem, gan ar peldēm. Rodas jautājums, vai no netirā ūdens, ko lej atkritumu bedrēs — citu bedru uz minētā gruntsgabalā nav —, nevar piesārņot turienes akas ūdeni un vai, ja tas tā ir, nepastāv iespējas inficēties. Ir zināms, ka dzeramais ūdens var tikt piesārņots no atkritumu bedrēm, un tas notiek tādā gadījumā, ja attālums starp atkritumu bedri un aku nav pietiekami liels. Tā kā mēs nepazīstam apstākļus minētajā Āgenskalna gruntsgabalā un nezinām, vai pat ar lepras baciļiem piesārņots ūdens izraisa saslimšanu ar lepru, tad mēs pagaidām varam nomierināt āgenskalniešu satrauktos prātus un apliecināt viņiem, ka mūsu medicīnas vadītāji, kuru uzraudzībā ir iepriekš minētie lepras slimnieki, darīs visu, lai novērstu varbūtējas inficēšanās briesmas. 2) Vai baznīcas zvanu zvanišana visur notiek vienādi? — Dažās baznīcās, varbūt vairumā baznīcu, ar virves palīdzību vispirms tiek iekustināta zvana mēle un līdz ar to arī pats zvans, turpretī citās baznīcās ar kāda mehānisma palīdzību varot iekustināt visu zvanu. 3) Kā lielā miglā izvairīties no kuģu sadursmes? — Daži klātesošie kuģu kapteiņi nosauca sadursmes novēršanai šādus līdzekļus: miglas taure, zvanu signāli un likums, kas noteic, ka biezā miglā buru kuģiem ir jānolaiž buras un tvaikoņiem jāapstādina dzinēji. Izrādoties, ka elektriskā gaisma biezā miglā gandrīz nemaz nepalīdzot. Nākamais pārrunu vakars, š. g. 13. decembrī, būs pēdējais šajā sezonā.

*No vācu valodas tulkojusi
Ināra Korsaka*

PĀRRUNU VAKARS ĀGENSKALNA DZIEDĀŠANAS BIEDRĪBĀ

I

Aizvakar notikušajā pēdējā pārrunu vakarā, kurā piedalījās arī dāmas, Āgenskalna Dziedāšanas biedrībā Dr. Blehmana kungs uzstājās ar priekšlasījumu «Par spitālību». Šajā avīzē jau vairākkārt ir aprakstīta spitālība vai lepra, tā ka, šķiet, nav vajadzības p i l n ī b ā atstāstīt priekšlasījumu. Lai pievērsām uzmanību tikai dažiem punktiem. Jau Vecā Derība runā par spitālību «Caraat» un dod sīkus priekšrakstus, kuri jāievēro saslimšanas gadījumā. Lasītāji, kurus tas interesē, lai pārlasa Mozus II grām. 4. nod., III grām. 13. un 14. nod., IV grām. 12. nod. un V grām. 24. nod. Šajās nodaļās viņi izlasīs, kā lielais likumdevējs Mozus vispusīgi apraksta šo slimību, aplūkojot to attiecībā ne tikai uz cilvēkiem, bet arī attiecībā uz apģērbiem un uz dzīvokļiem. Kā lai saprot apģērbiem un dzīvokļiem spitālību, tas mums, atklāti sakot, arī pēc atkārtotas pārlasīšanas nav kļuvis skaidrs, un mēs būtu ļoti pateicīgi, ja kāds mums to paskaidrotu. Lai norādām uz Johana Velberga un Pētera Hellata doktora disertācijām, uz profesora Vāla (Tērbata) Pirmo brošūru, uz Homzes (Jelgava) darbu un, beidzot, uz prof. Minha (Kijeva) izdoto un brīnišķīgi ilustrēto darbu «Spitālības dienvidos» (I, II un III laidieni). Tie visi vairāk vai mazāk plaši aplūko spitālību un izsaka priekšlikumus, kā novērst šīs briesmīgās slimības izplatīšanos. Gan iepriekš minētie kungi, gan arī doktori Bertmans, Hervāgens un Bohmans savā ziņojumā «Lepra, sevišķi Rīgā un apkārtnē» secina, «k a t i k a i l e p r o z o r i j a, s p i t ā l ī g o p a t v e r s m e s, n o d i b i n ā š a n a» pilnībā garantē turpmākas saslimšanas novēršanu un ka pašvaldības patiesi nedrīkstētu kavēties ar tādas patversmes būvi, ņemot vērā baismīgo faktu, ka Baltijas provincēs jau tagad ir ap 400 lepras slimnieku, kuru skaits ik gadu

palielinās apmēram par 30. Lielākā daļa pētnieku neuzskata slimību par iedzimtu, taču par lipīgu gan, un fon Vāls, piem., savā Pirmajā brošūrā 8. lpp. saka: «Uzskatīt lepru par lipīgu slimību, starp citu, mūsdienās ir itin viegli, jo ir jau pierasts arī diloni (tuberkulozi), kuru taču agrāk visi uzskatīja tikai par iedzimtu kaiti, pieskaitīt pie lipīgām slimībām utt.», un patiesi ir izdevies lepras slimnieku izsitumos un čūlās atrast sēnīti, tāpat kā atrasta tuberkulozes sēnīte tuberkulozes slimnieku krēpās. Iepriekš citētās vietas no Vecās Derības liecina, ka Mozus nepieļāva, lai lepras slimnieki satiktos ar veseliem cilvēkiem; arī viduslaikos valdīja vispārējs uzskats par šīs slimības lipīgumu, un savās «Kultūrstudijās no Ordeņu laikiem» Amelungs mums stāsta (2, 117. lpp.): «Spītālīgos izraidīja no cilvēku sabiedrības, aizveda uz baznīcu, kur nolasīja dvēseles aizlūgumu, un pēc tam izstūma no sabiedrības uz visiem laikiem. Viņi saņēma nēsāšanai divas mākslīgas rokas no baltas vilnas, lai viņus varētu jau iztālēm pazīt, un viņi drīkstēja iet laukā tikai ar klabekli, lai brīdinātu ļaudis, un, tuvojoties kādam veselam cilvēkam, viņiem bija jānostājas pret vēju.» Mūsu humānisma principi neļauj atgriezties pie agrākās atbaidīšanas sistēmas, tāpēc mums ir jāuzceļ slimnīca, kur nelaimīgie cilvēki atradīsies nemitīgā ārstu uzraudzībā un saņems krietnu kopšanu un kur spītālīgie, sistemātiski ārstējoties, varētu cerēt, ka tiks remdinātas viņu sāpes un ka, iespējams, viņi pat atlabs. Mēs domājam, ka lepru varētu dziedināt, ja būs iespēja ārstēt slimniekus daudz ilgāku laiku, nekā tas bija līdz šim, un ilgstoša ārstēšana ir svarīga. Līdz šim slimniekus izrakstīja no slimnīcām un klīnikām jau pēc 6–12 nedēļu ilgas ārstēšanas; protams, ka, tādējādi ārstējot slimību, kuras norise ir ļoti lēna un ilgst 15 līdz 20 gadu, izdevās sasniegt tikai niecīgus rezultātus. Arī mūsu medicīnas vadītāji ir dedzīgi pievērsušies lepras jautājumam un jau kopš pagājušā gada sākuma pastāvīgi sarakstās kā ar Medicīnas departamentu Pēterburgā, tā arī ar dažādām biedrībām un personām, kuras pēta lepru. Tā

nav mūsu medicīnas vadītāju vaina, ka viņu pastāvīgās rūpes par lepras slimniekiem pagaidām nav devušas konkrētus rezultātus, taču savu iespēju robežās viņi mēģina atbalstīt jebkurus centienus atvieglot šīs slimības gaitu. Vietējās sanitārās komisijas slēdziens, kas atbilst arī mūsu viedoklim, ir šāds: izsakot savu slēdzienu, mēs norādām — jo ātrāk tiks izlemts jautājums par leprozorija celtniecību, jo ātrāk tas tiks uzcelts, jo mazāk pilsētai būs vajadzīgi līdzekļi, lai atvieglotu nelaimīgo lepras slimnieku postu un ciešanas, jo ātrāk tiks novērstas slimības pieaugošās izplatīšanās briesmas, kas pirmām kārtām varētu notikt trūcīgo iedzīvotāju vidū, taču turpmāk arī mūsu pilsētas iedzīvotāju augstākajos slāņos.

*No vācu valodas tulkojusi
Ināra Korsaka*

PĀRRUNU VAKARS ĀGENSKALNA DZIEDĀŠANAS BIEDRĪBĀ

II

Tāpat kā kārtīgs ģimenes galva, aizejot no dzīves, atstāj testamentu, tā arī Pārrunu komisija mēģināja vēl šajā gadā pēc iespējas atbildēt uz visiem uzdotajiem jautājumiem, un, par spīti vēlajai vakara stundai, tas puslīdz arī izdevās. No daudzajiem jautājumiem mēs aplūkosim dažus. 1) Ko nozīmē un kā ir cēlies izteiciens «darīt kādam pāri»? (Vācu val. *Jemandem einen Tort antun.*) — No latīņu darbības vārda *torqueo, torsi, tortum* — griezt, grozīt, spīdzināt, šķobīt, sagrozīt, izķēmot, tāad kādam kaut ko sagrozīt, nodarīt pāri. Starp citu, franču valodā *le tort* nozīmē netaisnība, pārestība. Vācietis izrunā burtu *t* vārda beigās. 2) Kā ir veidotas jaunākās loču kartes? — Uz tām jābūt melniem, sarkaniem un ziliem punktiem atbilstoši vairāk vai mazāk bīs-

tamām vietām lielajā okeānā. Katru mēnesi visiem tvaikoņu kapteiņiem ir Ņujorkā jāsniedz ziņas par vrakiem, ko viņiem varbūt ir gadījies sastapt, par leduskalniem un sēkļiem, un pēc šiem datiem katru mēnesi no jauna tiek izgatavotas kartes. Šādā veidā ir cerība ar laiku izzināt lielāko daļu bīstamo vietu Atlantijas okeānā. 3) Vai vēstuļu nosūtīšana, izmantojot kāda ceļotāja pakalpojumus, ir uzskatāma par pasta iestādei nodarītu kaitējumu un vai tāpēc būtu sodāma? — Kāds klātesošais speciālists atbildēja, ka tikai dzelzceļa pasažieri nedrīkst ņemt līdzi vēstules, turpretī citi ceļotāji to drīkst. 4) Kā novērš logu aizsalšanu? (Tas ir jautājums, kas tiek uzdots katru gadu.) — Dubultlogus liek sausos laika apstākļos un hermētiski noslēdz, šādi novēršot siltā istabas gaisa ieplūšanu starp logiem. Kāds nākamais Rotšilds jautāja: 5) Kā Rotšilds kļuvis bagāts? — tomēr, viņam par lielu nožēlu, jautātājs nesaņēma nekādas atbildes. 6) Vai koku varde pareģo laiku? — Jā! Jo apmēram 24 stundas pirms laika maiņas tā mainot savu parasto atrašanās vietu, proti, pirms laba laika tā paceļas augstāk, turpretī pirms sliktā laika — nolaižas zemāk. Spilgtu piemēru, kas liecina par dzīvnieku jutīgumu, pastāstīja kāds kuģa kapteinis ar saulē un vējā appūstu seju. Viņa pūdelis uz klāja divpadsmit stundas pirms vētras parasti neko neēdot, un šī izturēšanās esot tik regulāra un droša, ka pūdelis viņam iedvēš lielāku uzticību nekā divi barometri, kas atrodas uz kuģa. Citus jautājumus mēs izlaidisim. Pēc tam priekšsēdis nolasīja semestra atskaiti, pēc kuras var secināt, ka nepilnos četros mēnešos ir sniegti astoņi priekšlasījumi. Tie bija šādi: 1) «Par mūzikas tipiem no Bēthovena līdz Vāgneram», lektors galma padomnieks Erasmusa kungs, 2) «Par volapiku», lektors Bergnera kungs, 3) «Par Konfūciju», lektors *cand. jur.* Berkovica kungs, 4) «Par Budas dzīvi un mācību», lektors V. fon Andrejanova kungs, 5) «Par saliekamu cilvēka modeli», lektors Filrozes kungs, 6) «Par vingrošanu kā aizsarglīdzekli un ārstniecības līdzekli», lektors Engela kungs, 7) «Par karali

Maksu un viņa medniekiem», lektors Rimmana kungs, un 8) «Par spitālību», lektors Dr. Blehmana kungs. Astoņus pārrunu vakarus ir apmeklējuši 273 dāmas un 218 kungi, tātad katru vakaru — 34 dāmas un 27 kungi, kopā 61 persona. Pavisam tika pārrunāti 83 jautājumi, katru vakaru vidēji mazliet vairāk nekā desmit jautājumu. Nobeigumā priekšsēdis pateicās visiem klātesošajiem par pacietību un izturību, biedrības biedriem lika pie sirds biedrības intereses un izteica vēlējumu, lai pārrunu vakari, kuri jau sen ir ieguvuši «pilsoņa tiesības», iemantotu arvien vairāk un vairāk draugu un labvēļu. Ļoti interesantais vakars beidzās ar sirsnīgiem vārdiem «Uz redzēšanos pēc svētku dienām!».

*No vācu valodas tulkojusi
Ināra Korsaka*

SESTDIENAS VAKARĀ

Āgenskalna Dziedāšanas biedrības kora diriģenta kapelmeistara Knēflera kunga benefice, kura notika turienes zālē un uz kuru bija ieradusies publika ļoti kuplā skaitā, visādā ziņā uzskatāma par izdevušos un pierāda, ka krietnā un enerģiskā vadībā, kāda ir Knēflera kunga vadība, arī īsā laikā var sasniegt ievēribas cienīgus panākumus. Jauktais koris, kurš pastāv tikai deviņus mēnešus un kura dalībnieki ir mākslai nodevušies cilvēki, bet bez pieredzes, ir guvis krietnas sekmes un ļoti jauki izpildīja savas trīs dziesmas: Vilma «Sapnis», Millera «Deju dziesma» un Knēflera «Pavasara dziesma». Arī vīru kori turējās ļoti braši. Gan vīru kvarteti, ko atsevišķi dziedāja dziedāšanas biedrības «Lira» vīru koris — diriģents tāpat ir Knēflera kungs —, gan arī tie, ko minētais vīru koris dziedāja kopā ar Āgenskalna dziedāšanas biedrības vīru kori, izdevās labi un tika uzņemti atzinīgi. No solopriekšnesumiem pirmām kārtām jānosauc

Kellerera kunga dziedātās Lēves dziesma «P u l k s t e n i s», Rubinšteina «A s r a» un Jensena «Č u k s t o š ā v ē s m i ņ a», viņa izpildījums bija izcils un izsauca tādu aplausu vētru, ka pēdējā dziesma bija jāatkārto. Pēc tam Knēflera kundze ļoti skaisti nodziedāja «Vai zini zemi» no Tomā operas «Minjona», Aļabjeva «Lakstīgalu» un [J.] Sakses «Dzimšanas dienas dziesmu», un pēc publikas pieprasījuma viņai vajadzēja pēdējo dziesmu atkārtot. Mēs izsakām arī vislielāko pateicību dziedātājam par to, ka viņa bija tik laipna un ar jaukas dziesmas izpildījumu aizvietoja kādu arfas solopriekšnesumu, kas izpalika. M. fon Vēbera solokoncertu klavierēm op. 79 tīri un patīkami nospēlēja āgenskalniešu jau iecienītā dāma, un viņai bija jāsniedz vēl piedevas. Jauku un ārkārtīgi izdevušos pārmaiņu mums sagādāja Bērenta kungs, deklamējot Veila «Ziemassvētku eglīti» Proha mūzikas pavadijumā. Nobeigumā jāmin, ka Knēflera kunga nopelni Āgenskalna biedrības kora pilnveidošanā tika cildināti īsā uzrunā un pateicības konkrētā izpausme bija biedrības dziedātāju pasniegtā vērtīgā dāvana un lauru vainags. Cerēsim, ka Knēflera kungam vēl ilgi patiks darboties mūsu vidū un tik skaisti aizsākt darbu viņš padarīs vēl pilnīgāku.

*No vācu valodas tulkojusi
Ināra Korsaka*

1889

ĀGENSKALNA DZIEDĀŠANAS BIEDRĪBA

Dāmas un kungus, kuri šā mēneša 10. datumā bija iera-
dušies uz pirmo pārrunu vakaru, silti apsveica komisijas
priekšsēdētājs Dr. Blehmana kungs. Viņš izteica vēlēšanos,
lai publika arī turpmāk ar neatslābstošu interesi apmeklētu
šos vakarus un aktīvi piedalītos pārrunās, tādējādi padarot
tos par neatņemamu biedrības sarīkojumu sastāvdaļu, no
kuras klausītāji var gūt daudzpusīgu ierosmi un pamācības.
Pēc tam *stud. math.* Rodina kungs pastāstīja par krītošām
zvaigznēm. Tās ir nelieli, it īpaši skaidrās bezmēness naktīs
redzami debess ķermenīši, kas iemirdzas un zibens ātrumā
aizšaujas caur pasaules telpu. No kurienes tie rodas un no
kā sastāv, tas tuvāk jāizpēta šā gadsimta astronomiem. Krī-
tošās zvaigznes nāk no 120–140 jūdžu augstuma un lido ar
2–10 jūdžu ātrumu stundā, 100 reizes lielāku par artilērijas
šāviņa vidējo ātrumu. Krītošās zvaigznes allaž kustas no
augšas uz leju, nekad otrādi. To dažāda lielums un sastāvs
nosaka atšķirīgu gaišuma pakāpi un krāsu. Svarīgākās krī-
tošo zvaigžņu sastāvdaļas ir dzelzs, niķelis, kobalts, kalciji
un bazīti. Ir naktis, kad stundā var pamanīt, augstākais,
15 līdz 20 krītošās zvaigznes, citreiz tai pašā laikā to skaits
sniedzas tūkstošos. Tā, piem., 1866. gada 14. novembrī un
1872. gada 27. novembrī bija redzamas neskaitāmas krīto-
šās zvaigznes. Tādas parādības sauc par zvaigžņu lietu jeb
zvaigžņu spietu. Izšķir augusta vai Svētā Laurencija spietu
un novembra spietu. Šo spietu atkārtojumos vērojams no-

teikts periodiskums, un pēdējā laikā konstatēta arī to sakarība ar komētām. Komētas aste sastāvot no debess ķermenīšiem, kas, komētai saskaroties ar Zemes orbītu, atšķēlas no kopējās masas un nokrīt uz Zemes. Tās tad arī ir krītošās zvaigznes, kuru lidojums saskatāms ar neapbruņotu aci. Šo un vēl daudz ko citu lektors mums pastāstīja ļoti saistošā veidā, gūdam lielu klausītāju piekrišanu. Jautājumu kastīti svētku dienās bija piepildījuši daudzi ziņkārīgie un zinātkārie. No lielā atbildēto jautājumu klāsta minēsim sekojošos: 1) Kā var pazīt ar «pērļu sērgu» saslimušu dzīvnieku gaļu? — Tā ne ar ko neatšķiras no vesela dzīvnieka gaļas, vienīgi varbūt muskuļu audi ir mazliet liesāki. Turpretī iekšējos orgānos, plaušās, aknās, liesā un zarnās, redzami dažāda lieluma dzeltenī, sieraini mezgli, kuri, aplūkojot mikroskopā, veidoti no neskaitāmām sēnītēm, līdzīgām, kādas sastopamas pie cilvēku plaušu tuberkulozes. Vairāku šādu mezglu rinda izskatās kā diegā uzvērtas pērles. No tā arī radies slimības nosaukums «pērļu sērga». Šādus slimus orgānus, tāpat kā slimu govju pienu, ja tas nav vārīts vismaz desmit minūtes, uzturā lietot nedrīkst. 2) Kā Rotšilds kļuvis bagāts? — Frankfurtes ebreju kvartālā dzimušā pasaullavenās Meiera Anzelma Rotšilda firmas dibinātāja biogrāfiju pastāstīja kāds no klātesošiem. Mīklas atrisinājumu viņš ietvēra četros vārdos: godīgums, čaklums, taupīgums un laime. 3) Vai ir mākslīgā vaniļa? — Jā, tas ir vanilīns, drogu veikalos nopērkams kristālisks pulveris, kam ir tāda pati smarža kā īstai vaniļai. 4) Kādēļ apdrošināšanas sabiedrības savus maksājumus sauc par prēmijām, tie taču ir prasījumi un nevis atalgojums. — Atalgojums tas varbūt ir tādā ziņā, ka tiek atalgots apdrošināšanas taupīgums. Daudzējādā ziņā ierosinošais sarīkojums beidzās ar paziņojumu par nākamo pārrunu vakaru, kas notiks šā mēneša 31. datumā. Tajā dažus no saviem sacerējumiem lasīs V. fon Andrejanova kungs.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

ĀGENSKALNA DZIEDĀŠANAS BIEDRĪBA

Vislielāko interesi aizvakardienas pārrunu vakarā ar dāmām Āgenskalna Dziedāšanas biedrībā izraisīja Viktora fon Andrejanova kunga paša nolasītie trīs sacerējumi. Pirmajā no tiem vēstīts par Vācu ordeņa lielmestra Didriha fon Altenberga 1336. g. vadīto Vācu ordeņa krusta gājienu vai, pareizāk sakot, laupīšanas karu Lietuvā un par cietoksni Pilēne — tagadējā Pluņģē — ieslodzīto lietuviešu un viņu kunigaiša Marģera varonīgo aizstāvēšanos. Brīdī, kad nebija vairs nekādas iespējas izglābties, jo bruņinieks fon Rēndorfs iedomājās pret cietoksni raidīt ar degošu materiālu apdarinātus aizdedzinātus pāļus, no kuriem sienas daudzās vietās aizdegās, Marģers ar saviem padotajiem brīvprātīgi devās nāvē. Šo īsi aprakstīto norisi autors ļoti plastiskā un situācijas nopietnībai atbilstošā formā attēlojis dzejojumā «Lietuviešu kunigaitis Marģers». Otrajā dzejojumā «Lidojošais ezers» tēlaini izklāstīta latviešu un igauņu vidū plaši pazīstamā teika par ezeru izcelšanos. Spēcīga negaisa laikā paveras mākoņi un uz zemes nokrīt ezers, savā ceļā iznīcinot visus, kas iepriekš nav ieklausījušies baltā zirgā jājuša sirmgalvja brīdinājumos. Andrejanova kungs teiku nedaudz pārveidojis, liekot kādam jaunam ganu pārim dziedāt slavas dziesmu dievam Pērkonam, kurš par atalgojumu ļauj tiem izglābties. Pēdējā dzejojuma «Koits un Emmerika» pamatā ir igauņu dievu teiksma. Rita blāzma Koits un vakara blāzma Emmerika iedegas karstā mīlā viens pret otru, un pēc sentēva Tara lēmuma tiem jāprecas. Taču jaunava Emmerika grib palikt līgavas kārtā un lūdzas tēvu tik ilgi, līdz viņš pakļaujas tās gribai un noteic, ka vienīgi nedaudzās vasaras naktis un arī tikai uz īsu brīdi vakara un rīta blāzma drīkst sastapties un skūpstīties. Arī šis darbs uzrakstīts raitā valodā, un autors to, tāpat kā pārējos, nolasīja izteiksmīgi un ar degsmi, saņemot bagātīgus un pelnītus aplausus.

No šāvakara pārrunu jautājumiem minēsim sekojošos:

1) Vai aprīnķa ārstam noteikti jābūt medicīnas doktoram, un vai pilsētas valdei viņš jāapstiprina? — Gan parastais ārsts, gan arī medicīnas doktors var kļūt par aprīnķa ārstu, ja noliek attiecīgo eksāmenu. Viņu neapstiprina pilsētas valde, bet gan gubernators. 2) Kādus kukaiņu apkarošanas pasākumus pavasarī veic dārzā? — No neskaitāmajiem kukaiņu apkarošanas līdzekļiem vairāki speciālisti par labāko ieteikuši putnu aizsardzību, ko vislabāk veikt, iekārtojot strazdu būrišus. Tā kā šādi būriši ligzdošanai un perēšanai drīz būs dabūjami par lētu naudu, nevienam dārza īpašniekam nevajadzētu palaist garām izdevību tos iegādāties. Uz trešo jautājumu — kādēļ kungi apģērbu pogā uz labo pusi un dāmas uz kreiso — neviens, pat kāds klātesošais adatas meistars, nevarēja dot apmierinošu atbildi. Kaut gan vakars ieilga līdz pusdivpadsmitiem, publikā noguruma nemanīja. Visi bija apmierināti. Otrdien, šā mēneša 28. datumā, skolotājs Bergnera kungs runās par jautāšanas mākslu mācību procesā.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

ĀGENSKALNA DZIEDĀŠANAS BIEDRĪBA

Otrdien, 28. februārī, mūsu biedrībā notika ārkārtīgi omulīgs un ļoti labi apmeklēts pārrunu vakars. Par programmā pieteikto pedagogisko tēmu «Jautājumu veidošanas māksla mācību procesā» runāja skolotājs Bergnera kungs, parādot savā specialitātē tik plašas zināšanas, kādas labprāt gribētos redzēt visos viņa kolēģos. Klausītājiem radās iespaids, ka runātāju cēlajam skolotāja darbam piesaistījusi iekšēja pārliecība un liela mīlestība pret jauniešiem, kas mācās. Turpinājumā īss lekcijas pārstāsts: pirms iepazīstināt skolēnus ar mācāmo vielu, skolotājam, šeit domāts zemāko un vidējo vidusskolas klašu skolotājs, tā vispirms skaidri un

pamatīgi jāpārdomā. Atbilstoši skolēnu vecumam mācāmais materiāls jāievada jautājumu formā. Lai skolēni viņu nepārprastu, skolotājam jāievēro sekojošais: jautājumam jābūt loģiskam, izteiktam saprotamā valodā, t. i., bez svešvārdiem, tas nedrīkst būt izplūdis, un skolotājam jāvēršas pie visas klases, nevis pie atsevišķa skolēna. Pilnīgi jāizvairās no izvēles jautājumiem, t. i., no tādiem, uz kuriem skolēns labākajā gadījumā var atbildēt vienīgi ar «Jā» vai «Nē». Atbildes nedrīkst prasīt no visiem pēc kārtas. Jautājumu saturam jābūt reālam un iespējamam, lai pēc mācību stundas pārspriesto varētu viegli apkopot un iegaumēt. Ja nodarbība notiek svešā valodā, skolēniem jāliek runāt skaļi un gariem teikumiem, tādējādi pieradinot ausis pie svešajām skaņām. Ļoti atsaucīgi uzņemtajai lekcijai sekoja diskusija, kurā tika uzsvērtā nesen ieviestās uzskatāmās metodes loma mācību procesā. Diskutēja arī par sodu formu un mēru skolā. Attiecībā uz matemātikas mācīšanu tika minēts tas, ka zemāko klašu skolēnu lielā skaita dēļ ģimnāzijas vecākajās klasēs tikai neliela skolēnu daļa spēj uztvert programmā paredzētās zināšanas un patstāvīgi ar tām strādāt.

No jautājumiem, kurus apsprieda pēc starpbrīža, nosauksim sekojošos: 1) Vai jaunām meitenēm pieklājas iet uz masku balli? — Jā, bet vienīgi vecāku vai aizbildņu pavadībā. 2) Kā veicas ar volapiku iekšzemē un ārzemēs? — Eiropā šī valoda visumā gūst panākumus, mazāk citās pasaules daļās un Amerikā. 3) Ko nozīmē trīs burti «s», «e» un «o» rēķina beigās? — *Salve errore et omissione*, t. i., «ar piebildi par iespējamu kļūdu vai izlaidumu». 4) Kas ir plaģiāts? — Literāra zādzība. Nākamajā pārrunu vakarā ar dāmām, otrdien, 14. martā, varēs noklausīties Vilhelma Herca jaunāko dzejojumu «Švābijas Heinrihs».

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

ĀGENSKALNA DZIEDĀŠANAS BIEDRĪBA

Aizvakar Āgenskalna Dziedāšanas biedrībā ļoti labi apmeklētajā pārrunu vakarā ar dāmām varēja noklausīties Vilhelma Herca vācu ķeizarteiksmu «Švābijas Heinrihs». Jauki un saistoši uzrakstītā dzejojuma saturs īsumā ir šāds: ap 1027. gadu Vācijā valdīja ķeizars Konrads II Sālietis. Mieru mīlošais valdnieks pavēlēja visiem saviem vasaļiem, ja tie negribēja tikt izsludināti ārpus likuma, zaudēt godu un tiesības, atteikties no kariem un ķildām. Grāfs Leitholds ķeizara pavēli neizpildīja un tika ierauts karā. Viņam ar sievu, kurai drīzumā gaidāms bērniņš, izdodas aizbēgt un atrast drošu pajumti tuvējās dzirnavās. Laipnā dzirnavniece visiem spēkiem palīdz grāfa sievai viņas grūtajā stundā, kamēr grāfs pie vārtiem stāv sardzē. Pa to laiku ķeizars ar savu gudro zvaigžņu zinātāju, ārstu Krizostomu, kuru sauc arī par Zeltamuti, dodamies garām dzirnavām, izdzird sāpju mocītās sievietes vaimanas un kiedzienus. Uz jautājumu, ko tas nozīmē, ārsts pastāsta, kas zvaigznēs rakstīts. — Šī sieviete dod dzīvību zēnam, kuram vēlāk jāķļūst par ķeizara znotu un pēc tam par viņa pēcteci. — «Tas nedrīkst notikt,» nospriež ķeizars un uzdod kādam no galminiekiem bērnu nogalināt. Pēc izmisīgas cīņas grāfs krīt, un sākas bērna meklēšana. Taču, kad galminieks ierauga bērnu zīžam pie mirušās mātes krūts, viņu pārņem neizsakāms žēlums. «Manta un asinis pieder manam ķeizaram,» viņš izsaucas, «bet dvēseli es velnam nepārdošu,» — rūpīgi satin bērnu un aiznes uz tuvējo klosteri. Tur to nokristī par Heinrihu. Klosters abats, baidīdamies no ķeizara, liek bērnu aizvest pie savas māsas uz Kannštati, kur tas, ģimenē audzināts, lieliski attīstās. Tā aizrit gadi. Abats drīzas nāves gaidās ieraksta pergamentā jaunekļa izcelšanos un kārtu, liek to nogādāt viņam un saglabāt. Neprazdams ne lasīt, ne rakstīt, jaunais Heinrihs deg ziņkārē uzzināt, kas pergamentā rakstīts. Viņš izlūdzas no audžu vecākiem zirgu un steidz uz Eslingeni, kur rātsnamā tieši tobrīd ieradies ķeizars ar savu

galmu. Proti, grieķu valdnieks bija pie vācu ķeizara atsūtījis 12 ziņnešus, lai izlūgtos ķeizara meitu Agnesi savam dēlam par sievu. Heinrihs izlaužas cauri pūlim un iedod vienam no kungiem — nejauši sagadās, ka tas ir pats ķeizars, — savu pergamentu. Ķeizars, to izlasījis, sabīstas ne pa jokam, redzot savā priekšā skaisto, daiļi noaugušo jaunekli, kuru jau sen bija uzskatījis par mirušu. Kā tikt no viņa vaļā? Paga, lai viņš iet par ligavas vedēju! Viņam būs jājāj uz Nirnbergu, lai atvestu princim ķeizara meitu Agnesi. Ar Konrada vēstuli Heinrihs dodas ceļā. Kādā karstā dienā nonācis Nirnbergā, Heinrihs noliekas koka ēnā pie avota atpūsties no ceļa grūtībām un drīz vien iemieg. Tā viņu atrod Agnese, kurai arī kambarī kļūvis par karstu. Ieraudzījusi jaunekli, viņa tajā iemīlas. Savā sievišķīgajā ziņkārē pamanījusi un izlasījusi vēstuli, viņa ar viltīgu aprēķinu ķeizara dokumenta vietā ieliek citu. Proti, ķeizars pirms gada meitai bija iedevīis lapu ar savu parakstu, ļaudams uz tās uzrakstīt vēlēšanos, lai kāda tā arī būtu. To nu viņa tagad izdara, ķeizara vārdā uzrakstot rīkojumu, ka vēstules atnesējs nekavējoties jāsalaulā ar viņu, Agnesi. Tā tas arī notika, un tika sarīkotas lepnas kāzas. Ķeizars, veltīgi izgaidījis ziņneša atgriešanos, dodas meitai pakaļ pats un, nokļūvis Nirnbergā, redz, ka pilsētā valda liela liksmība. Viņš ir izbrīnījies, taču tad viņam parāda paša parakstīto pavēli. Ķeizars negrib nosaukt viltotāja vārdu un, redzot tuvojamies savu laimē starojošo meitu un viņas lielisko Heinrihu, samierinās ar notikušo. Tā nu ārsta pareģojums ir piepildījies. Deklamētājs Rimmana kungs guva lielu klausītāju piekrišanu.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

ĀGENSKALNA DZIEDĀŠANAS BIEDRĪBA

Pagājušajā otrdienā, šā mēneša 28. datumā, Āgenskalna Dziedāšanas biedrībā pārrunu vakarā ar dāmām daiļdārz-

nieks Kikera kungs nolasīja interesantu un ļoti laikmetīgu lekciju par augļkopību. Pēc īsa ievada par augļu koku stādīšanu, kam vispiemērotākais laiks ir rudens, lektors pievērsās galvenajai priekšlasījuma tēmai: ir četras augļaugu grupas. 1) Sēkleņi, kuriem sēklotnē ar nodalījumiem ir vairākas sēklas. No pomoloģiskā viedokļa īstais auglis ir sēklotne un sēklas. Tas, ko mēs esam paraduši saukt par augli, nav nekas cits kā sabiezināts, kultivēšanas gaitā miksts kļuvis augļa kāta nobeigums. Ka tas tiešām tā ir, pierāda mežābols, kas ir kokains, rūgts un gandrīz nebaudāms. Pie sēkleņiem pieder āboli un cidonijas. 2) Kaulēni ar tikai vienu, cietā mizā gulošu sēklu. Arī šeit ēdamais mikstums ir augļa apvalks. Šai grupai pieskaitāmi plūmes, ķirši, aprikozes un firziķi. 3) Sausie augļi jeb čaumalainie, kuriem, gluži pretēji, ēdams ir auglis, t. i., sēkla, un nevis kokainais un sausais apvalks, kāds ir, piem., kastanim. 4) Visbeidzot — ogas, kurām sēklas brīvi, bez sēklotnes, gul sulīgajā augļa apvalkā, piem., vīnogas, jāņogas, ērkšķogas un kazenes. Pirmos trīs veidus audzē no sēklām, no kurām gan izaug vienīgi mežēni. Tie tad ir jācildo. Pie mums izmanto trīs cildošanas paņēmienus: acošanu, kopulēšanu un potēšanu stumbra šķēlumā. Acojot mežēņa mizas T formas iegriezumā ievieto kultūrauga mizas gabaliņu ar pumpuru. Kopulējot kā mežēņa, tā arī kultūrauga mizā izdara divus slīpus, vienu otrā iekļaujošos iegriezumus. Potējot stumbra šķēlumā, potzaru ķīļveidīgi noasina un iesprauž mežēnī, kam nogrieztā galotne. Pēc visiem šiem paņēmieniem potvietai jāuzliek pārsējs. Jāievēro arī, ka cildot var vienīgi radniecīgus augus. Rozi, piem., nevar uzpotēt ozolam u. tml. Ogu krūmus turpreti pavairo ar spraudēniem (jāņogas) vai durtekņiem (ērkšķogas), vai arī pārdalot sakni (avenes). Jāņem vērā arī klimats un augsnes īpatnības. Augļkopībā izšķir trīs reģionus. 1) Vīnkopības rajoni, kuros visas augļu šķirnes aug un nogatavojas brīvā dabā, piem., Francijā un Dienvidvācijā. 2) Kviešu rajoni. Arī šeit, izņemot ēdamos kastaņus, visas augļu šķirnes aug brīvā dabā. 3) Lietus rajoni, pie kuriem pieder arī Baltijas jūras reģions. Šeit jutīgākās augļu šķirnes (vīnogas, firziķi un

aprikozes) aug vienīgi aizsargājamās vietās. Turklāt tās rūpīgi jāieziemo. Šim apvidum raksturīgas biežas nakts salnas. Un visbeidzot — auzu rajoni, kuros aug vienīgi vizīturīgākās augļu šķirnes un arī tās vienīgi aizsargājamās vietās. Attiecībā uz augsnes īpatnībām jāsaka, ka ir augi, kam nepieciešama trekna zeme, un arī tādi, kuri mīl liesu augsni. No ogām prasīgākās ir ērkšķogas un zemenes, no kokiem — plūmes. Visumā augļu kokiem nepieciešama smaga, dziļi irdināta augsne. Kūdrainā un slapjā zemē neaug gandrīz neviens augļu koks. Lai koki no visām pusēm saņemtu gaisu un gaismu, stādot jāievēro atstatumi. Dārzkopju pieredze māca, ka ābelēm nepieciešama 30–35 pēdu liela atstarpe starp kokiem, bumbierēm 25–35 pēdas, ķiršiem un plūmēm 15–10 pēdas. Ļoti svarīga labas ražas iegūšanai ir augļu koku apgriešana. Izšķir augļu un koka dzinumus. Jauniem kociņiem, saīsinot zaru vairāk, iegūst spēcīgu koka dzinum, t. i., garu dzinum, kam nav augļu aizmetņu, bet vienīgi lapu pumpuri. Turpretī apgriežot mazāk, iegūst augļu dzinum, t. i., saīsinātu dzinum, bet ar augļu pumpuriem. Vecajiem kokiem liekos un slimos zarus izgriež pilnīgi. Pavisam veciem kokiem parasti izzāgē divas trešdaļas no vainaga, lai to atjaunotu. No stumbra un zariem jānokasa arī sūna un ķērpji. Vislabāk to izdarīt ar koku skrāpi. Diemžēl, par spīti pieliktajām pūlēm un kopšanai, augļu koki tomēr slimo. Pazīstamākās no slimībām ir iekalšana, augļu koku vēzis, ūdens slimība, rūsa, dzeltēšana un neauglība. Šo slimību pazīmēs un ārstēšanā runātājs tuvāk neiedziļinājās. Turpinājumā viņš daudzajiem klātesošajiem silti ieteica kokus rūpīgi kopt, lai tie nestu bagātīgu ražu. Lektors priekšlasījumu beidza ar Šillera vārdiem «Darbs nes svētību». Lekcija guva lielu piekrišanu. Diemžēl vēlās stundas dēļ pārrunas nenotika. Tādēļ tika nolemts nākamo pārrunu vakaru ar dāmām sarīkot otrdien, 4. aprīlī. Tajā lektors atbildēs uz interesentu jautājumiem.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

IEPRIEKŠĒJĀ PĀRRUNU VAKARĀ AR DĀMĀM

Iepriekšējā pārrunu vakarā ar dāmām Āgenskalna Dziedāšanas biedrībā aprīņķa skolotājs Filrozes kungs nolasīja vairākas ainas no «Fausta» I daļas. Bija arī jautājumi un atbildes. Dzīvas pārrunas izraisīja sekojošie jautājumi: 1) Kā senos laikos noteica dienas iedaļas? — Seno laiku ļaudis nepazīna mūsdienu pulksteni. Tas izgudrots tikai pēdējos gadsimtos. Laika noteikšanai izmantoja citus līdzekļus. Pirmais saules pulkstenis radās Romā ap 263. gadu pirms Kristus dzimšanas, ūdens pulkstenis mazliet vēlāk — ap 159. gadu pirms Kristus. Saules pulksteni pazīst ikviens, ūdens pulksteņa uzbūve turpretī varētu būt zināma vienīgi nedaudziem. Ja no diviem savstarpēji savienotiem traukiem, no kuriem viens ir pilns, bet otrs tukšs, ūdens no saullēkta līdz saulrietam tek no pilnā trauka divpadsmit vienlīdzīgās iedaļās sadalītā tukšā traukā, tad no iezīmētajām trauka daļām var nolasīt ikreizējo stundu. Grieķijā senos laikos izmantoja arī tā saukto ēnas pulksteni. Katram priekšmetam ir ēna, kuras garums atkarīgs no saules stāvokļa. Senie grieķi laiku noteica vienīgi pēc cilvēka ēnas garuma. Pallādija apcerējumā «*De re rustica*» ir dota sekojoša stundu tabula jānvārim:

hora	I	und	XI	pedes XXIX
"	II	"	X	pedes XIX
"	III	"	IX	pedes XV
"	IV	"	VIII	pedes XII
"	V	"	VII	pedes X
"	VI	"	X	pedes IX

Tas nozīmē: vienos un piecpadsmit minūtēs cilvēka ēnas garums ir 29 pēdas, divos un desmit minūtēs — 19 pēdas utt. Februāra mēnesim tabula ir atkal citāda. Senajā Grieķijā norunāja tikšanos pie 9, 10, 12, 15, 19 un 29 pēdu

garas ēnas, līdzīgi kā mēs to darām pulksten piecos, pulksten sešos u. tml. 2) Vai dilonis ir lipīgs, un kā no tā izsargāties? — Kā liecina medicīnas vēsturē radikālu pavērsienu iezīmējušie Koha pētījumi, diloni izraisa neliela sēnīte slimnieka plaušās, kas no tām izdalās ar krēpām. Ja šīs krēpas izkalst un nokļūst istabas gaisā, tad apkārtējie var saslimt. Diloņa sēnītes izplatīšanos un aplipināšanās veidus ļoti labi raksturojis Dr. Georgs Kornets Berlīnes medicīniskajā biedrībā nolasītajā lekcijā. Ar daudzu mikroskopisku izmeklējumu palīdzību viņš uz slimnieka istabas sienām, grīdas un guļvietā atradis tuberkulozes baciļus, kurus slimnieks izsplāvis ar krēpām. Citādi tas ir bijis, kad krēpas uzslaucītas ar mitru lupatu. Šajā gadījumā baciļu nebija pat 1–2 pēdu attālumā no slimnieka. Tādēļ gan ārstējošam ārstam, gan pacientam pašam un viņa kopējam vajadzētu stingri raudzīties, lai krēpas tiktu uztvertas traukā ar ūdeni vai ar karbolskābi. Labāko aprindu paradums splaut kabatas laktiņā ir galīgi nepareizs. Vakara noslēgumā priekšsēdētājs Dr. Blehmana kungs atskaitījās par ceturkšņa darbu. No janvāra vidus līdz aprīļa vidum notikuši 8 pārrunu vakari, kurus apmeklējuši 410 abu dzimumu pārstāvji. Nolasītas 6 lekcijas un vairāk vai mazāk izsmēloši atbildēti 755 jautājumi. Šī ceturkšņa pārrunu vakarus priekšsēdētājs noslēdza ar pateicību lektoriem, pārrunu dalībniekiem un publikai. It īpaši viņš pateicās dāmām par aktīvo dalību pārrunās un izteica cerību, ka arī turpmāk interese par biedrību nezudīs.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

ĀGENSKALNA DZIEDĀŠANAS BIEDRĪBA

Visādā ziņā izdevies bija aizvakardienas benefices koncerts, veltīts dziedāšanas biedrības kordinģentam, kapelmeistaram Maksam Knēflera kungam. Pēc ļoti atsaucīgi uz-

ņemtajiem Lindnera, Kincela, Štrībes kungu, kā arī dažu neprofesionāļu solo izpildījumiem, jauktā kora un vīru kora priekšnesumiem publika pieprasīja vairākas piedevas. Lie-liskais diriģents, kura kompozīcijas guva lielu piekrišanu, kā atzinību saņēma vērtīgu dāvanu un lauru vainagu.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

ĀGENSKALNA DZIEDĀŠANAS BIEDRĪBA

Otrdien, šā mēneša 26. datumā, Āgenskalna Dziedāšanas biedrībā notikušais pārrunu vakars ar dāmām visumā sākās ļoti labi, un, ja no šā pirmā vakara būtu atļauts izdarīt secinājumus par turpmākajiem, varētu sagaidīt plašu atsaucību un dzīvas pārrunas.

Sākumā pārrunu vakaru priekšsēdētājs Dr. Blehmana kungs apsveica klātesošās dāmas un kungus. Viņš lūdza dāmas vairs nebūt tik atturīgām kā līdz šim un teikt pārrunās arī savu vārdu. Pieteikto lekciju «Cilvēks un viņa nervi» lasīja Dr. Špringfelda kungs. Pēc īsa smadzeņu, mugurkaula smadzeņu stāvokļa un no tām izejošo kustību, sajūtu un simpātisko nervu veidu apraksta runātājs pastāstīja par šo nervu grupu slimīgiem pārveidojumiem, īsi un skaidri, arī nespeciālistam saprotami, galvenos vilcienos raksturojot modernākās nervu slimības — nervozitātes — parādības. Tālāk viņš runāja par hipohondriju un histēriju, teikto ilustrēdams ar dažādu Tērbatas nervu klīnikas slimnieku ārstēšanas gaitu. Tā kā šis temats pēdējā laikā ir bieži un pa daļai arī populāri aplūkots — šeit jāmin kāda Rīgas nervu ārsta apcerējums par neirastēniju —, par priekšlasījumu teiksim vēl vienīgi to, ka runātājs pasvitroja stingras profilakses nozīmi. Lai pasargātu jauno paaudzi no līdzīgām slimībām, nepieciešams no šā brīža vairāk pievērst

uzmanību ķermeņa attīstībai. Fiziskai attīstībai jāiet roku rokā ar garīgo, un bērnu audzināšanā par pamatprincipu jāņem romiešu teiciens «mens sana in corpore sano», t. i., «veselā miesā vesels gars». Runātājs saņēma bagātīgus aplausus.

No diskusijas jautājumiem minēsim sekojošos: 1) Kas mājsaimniecībā ir izdevīgāks — kalpone vai kalpotājs? — Klātesošās namamātes vēlējās savās mājās redzēt tikai kalpones, vīrieši bija par kalpotājiem. Tomēr visi piekrita, ka pavāri visumā ir izveicīgāki par ķēkšām, tādējādi, ja vien iespējams, vispraktiskāk ir virtuvē turēt pavāru, bet dzīvoklī sieviešu kārtas kalpotājas. 2) Kādēļ dāmas maz piedalās diskusijās? — Tādēļ, ka ir visai maz praktisku, tieši sievietes interesējošu jautājumu. 3) Kāds bruģis ir mūsu klimatam vispiemērotākais? — Tie ir zviedru bruģakmeņi, kādi pie mums sastopami iekšpilsētā un bulvāros. Dienvidu pilsētās turpreti ļoti piemērots ir asfalta, cementa un dzelzs ielas klājums. Uz jautājumu, vai Berlīnē ar tās asfalta un cementa ielu klājumu ormaņu zirgi bieži klūp, klausītāji saņēma atbildi, ka tur pie šādām ielām esot pieraduši un tādēļ braucot daudz lēnāk, nekā to dara pie mums. Koka ielas klājuma, kāds ir Pēterburgā, vienīgā priekšrocība ir tā, ka tas apslāpē troksni, citādi šis segums ir ļoti dārgs un bieži jālabo. 4) Vai rūpes par fabriku strādnieku labklājību un par viņu bērnu skološanu ir tikai labdarība vai arī fabrikantam no tā tiek labums un, ja tiek, tad kāds? — Šis ārkārtīgi nozīmīgais un praktiskais jautājums izraisīja ļoti dzīvas pārrunas. Pirmajā brīdī šķiet, ka abas puses — fabriku strādnieki un fabrikants — gūst gan miesīgu, gan arī garīgu labumu. No strādnieka pleciem tiek noveltas rūpes par sūri nopelnīto naudu vēl skolot arī bērnus, fabrikants savukārt, izrādīdams interesi par strādniekiem, nodrošina sev noturīgu darbaspēku. Redzot, ka fabrikants interesējas par viņa ģimenes labklājību un grūtībām, strādnieks būs kungam uzticīgāks nekā tad, ja kungs to nedarītu. Savukārt fabrikants, jūtot strādnieku atzinību un pateicību, varēs uz vi-

ņiem vairāk paļauties u. tml. Taču atskanēja pareizs iebildums, ka strādnieks bez šaubīšanās pametis savu līdzšinējo maizes devēju, kas gādājis par viņa ģimeni, ja vien citā vietā dabūs labāku algu. Tādēļ daudz paļauties uz strādniekiem nevar. Pēc mūsu domām, pie mums strādnieki tomēr vēl nav tik samaitāti, lai neprastu novērtēt interesi, kādu viņiem izrāda maizes devējs. Tādēļ būtu ļoti vēlami, ja vairāki fabriku īpašnieki atvērtu kopīgu skolu savu strādnieku bērniem.

Nākamajā pārrunu vakarā, otrdien, 10. oktobrī, galma padomnieks Erasma kungs lasīs savu episko dzejojumu «Cars — atbrīvotājs».

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

ĀGENSKALNA DZIEDĀŠANAS BIEDRĪBA

Ļoti labi apmeklētais otrais pārrunu vakars ar dāmām Āgenskalna Dziedāšanas biedrībā notika otrdien, šā mēneša 10. datumā. Tajā bija daudz interesanta. Klātesošie varēja noklausīties nesen iznākušo Erasma dzejojumu «Cars — atbrīvotājs», kuru lasīja pats autors. Darbs aptver visu mūsu neaizmirstamā pavēlnieka un ķeizara Aleksandra II valdīšanas laiku, sākot ar viņa kronēšanu Maskavas Kremli un beidzot ar negēlīgo atentātu Pēterburgā, kuram dižciltīgais monarhs krita par upuri. Kā robežpunktu kultūras vēsturē autors cildina arī cara paveikto miertiesas un zvērīnāto tiesas izveidošanā, kā arī dzimtbūšanas atcelšanu. Par istu tēvzemes mīlestību liecina Krievijas–Polijas kara, Kaukāza kara, Hivas karagājiena un Krievijas–Turcijas kara attēlojums. Šis laikmetīgais, visai Krievijai tik nozīmīgās dienas, 17. oktobra, priekšvakarā iznākušais darbs izpelnījās bagātīgus un pelnītus aplausus.

Jautājumu kastīte šoreiz bija pārpildīta. Minēsim dažus no tiem: 1) Vai ir līdzeklis pret dzeršanas ligu? — Pēdējā

laikā izrādījies, ka labs līdzeklis pret to ir no dzērvacu strihnīnkoka augļa (*strychnos nux vomica*) iegūts balts pulveris — strihnīns. Šo medikamentu var lietot iekšķīgi, taču tas ir ļoti rūgts. Tā šķīdinājumu ārsts var arī dzērājiem injicēt zem ādas. Lai ārstēšanās būtu veiksmīga, slimniekam jāuzturas ārstniecības iestādē. Pret dzeršanu ar labiem panākumiem izmantota arī hipnoze. 2) Vai, apdrošinoties pret nelaimes gadījumiem, apdrošinājuma atlīdzību izmaksā arī prāta aptumšošanās gadījumā? — Vienīgi tad, ja var pierādīt, ka traucējumus izraisījis nelaimes gadījums, piem., pēc galvaskausa ievainojuma. Jautājums, vai apdrošināšanas sabiedrībai jāmaksā arī tad, ja nav ārēja ievainojuma, piem., smadzeņu satricinājuma gadījumā, palika neizšķirts. 3) Vai dzīvniekus var hipnotizēt? — Noteikti paņēmieni, kurus lieto pie vēžiem un mājas gaiļa, izraisa tajos miegam līdzīgu stāvokli. 4) No kurienes radies vārds «balle» kā deju vakara nosaukums? — Ja ņem vērā moderno dejas veidu, vārds «balle» varētu būt atvasināts no grieķu «βαλεν» (lēkāt, lēkt). 5) Kas ir ģibonis, un kā pret to cīnīties? — Ģibonis ir samaņas zaudēšana uz neilgu laiku. Slimnieks kļūst bāls, gurdens, tam reibst galva un zūd samaņa. Visātrāk šādu stāvokli var pārvarēt, ja slimnieka galvu novieto zemāk par ķermeni; parasti rikojas pretēji. Par sesto jautājumu «Labākā bērnu audzināšanas metode mājā un skolā» kādā no nākamajām reizēm būs pedagoga lekcija. 7) Ja īrnieks samaksājis īri piecus gadus uz priekšu un ja māja pēc gada nodegusi, vai viņš ir tiesīgs pieprasīt par pārējiem četriem gadiem naudu atpakaļ? — Uz to atbildēja speciālists. Īpašnieku vienīgi tādā gadījumā var piespiest atmaksāt īres naudu, ja nekustamais īpašums ir bijis apdrošināts, ja turpretī ugunsgrēks viņu pašu padarījis par nabagu, īrnieks savu naudu zaudē. Nākamais pārrunu vakars notiks otrdien, 24. oktobrī. Tajā runās Dr. Berkovica kungs.

No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte

ĀGENSKALNA DZIEDĀŠANAS BIEDRĪBA

Ļoti labi apmeklētais trešais pārrunu vakars ar dāmām Āgenskalna Dziedāšanas biedrībā notika otrdien, 24. oktobrī. Tajā varēja noklausīties atbildes uz vairākiem zemāk minētajiem jautājumiem, kā arī Dr. Berkovica kunga lekciju par japāņiem. Runātājs, kas materiālu savam priekšlasījumam bija savācis no īsāku vai ilgāku laiku Japānā pabijušiem cilvēkiem, pastāstīja par japāņu dzīvi galvenokārt mājās, ģimenē un skolā, maz skardams Japānas attiecības ar citām zemēm. Referāta saturs īsumā bija šāds: Japāna, 4000 mazāku un lielāku salu konglomerāts ar 300 000 kvadrātjūdžu lielu teritoriju un aptuveni 36 miljoniem iedzīvotāju, eiropiešiem pieejama kļuvusi tikai pēdējā laikā. Eiropieši ar apbrīnu runā par valstiskiem un sabiedriskiem veidojumiem, kas Japānā zināmi jau kopš 2000 gadiem, bet pie mums tik tikko parādījušies. Tā, piem., civillaulība, pasts un tautas skaitīšana tur pazīstami jau kopš Kristus dzimšanas laika. Japānas iedzīvotāji sastāv no iezemiešiem un no ieceļotājiem, pēdējie, galvenokārt ķīnieši, neņemot vērā to relatīvi lielo skaitu, autohtonus ietekmējuši maz, tā ka arī vēl tagad japāņu rasi var uzskatīt par samērā tīru.

Japānis ir neliela auguma, tīrīgs, lokans un spēcīgs. Viņš ir patīkams, ar atklātu, bērnišķīgu seju. Zobi balti. Mati sievietēm gari un kupli, sasukāti pēc eiropiešu parauga un sasprausti mežglā. Kosmētikas lietošanā japānietes ir speciālistes. Vaigus tās krāso marmora baltumā, uzacis melnas kā piķis un lūpas sārti rozā vai arī bronzas tonī. Lai glābtu japāņu vīriešu godu, šeit jāpiemin, ka skūpstu uz lūpām tur uzskata par nepieklājīgu, tādēļ sievietēm par lūpu krāsas izvēli nav daudz jābažījas. Japānis ir jautrs, laipns un labsirdīgs, taču vienlaikus arī neuzticams, viltīgs un atriebīgs. Japānietes visumā neatšķiras no mūsu skaistā dzimuma, vienīgi ziņkārē tās ir pārākas par mūsu dāmām. Tā reizēm sniedzas pat līdz svešinieku kabatām. Vēl varētu minēt, ka

meitenes Japānā uzvedas daudz brīvāk nekā pie mums, kas mūsu izpratnē nekādā ziņā nenāk morālei par labu. Japānis uzticību prasa vienīgi no laulātās draudzenes, viņas iepriekšējā dzīve to neinteresē. Lai sievas nebūtu pārāk iekārojamas un neatgrieztos pie agrākajām pārmērībām, viņām zobi jānokrāso melni un jānodzen uzacis.

Laulībām Japānā ir konvencionāls raksturs, un tās slēdz ar starpnieku palīdzību. Jaunie ļaudis iepazīstas tikai tā sauktajā saderināšanās reizē, kas noris kā savstarpēja dāvanu apmaiņa. Pārējais tiek nokārtots apbusējās vecāku sarunās. Kāzu ceremonija notiek bez garīdznieka līgavaiņa mājās, ne templī. Tās galvenā sastāvdaļa: jaunais pāris, noņemties ceļos, pārmaiņus dzer degvīnu no kausa ar diviem snīpjiem, no kuriem katrs pavērsts pret vienu no abiem, līdz trauks iztukšots. Pēc tam ierēdnis pierēģistrē jaunlaulātos. Ja ņem vērā japāņu jautro dabu, ir pats par sevi saprotams, ka šādos gadījumos daudz liksmo un mielojas. Japāņu māte bērnu baro pati, parasti divus gadus. Vārdu bērnam dod piektajā nedēļā pēc dzimšanas, taču vīriešu kārtas pārstāvjiem to bieži maina, piem., sasniedzot pilngadību, iegūstot augstāku posteni vai pēc nāves. Kapakmenī iegravēts pēdējais vārds. Bērnus skolā sūtīt sāk agri. Tur viņi dienā uzturas tikai trīs līdz četras stundas. Tā kā japāņi visumā ir ļoti apdāvināti, viņi šajās stundās tomēr iemācās krietni daudz. Pārējo laiku bērni pavada uz ielas rotaļājoties. Rotaļas ir līdzīgas mūsējām: visticas, spēles ar stīpu vai bumbu. Ļoti iemīļots Japānā ir pūķis. Arī interese par dabaszinātnēm ir liela. Mājas būvētas no koka, tās ir vienkāršas ar dārzu un templi. Pārīdodot sienas, iekštelpas var pēc patikas paplašināt. Mēbeles japāņi nepazīst. Grīdu klāj pīti paklāji, uz kuriem ēd un arī sēdina viesus. Dižciltīgie, ierēdņi un ārsti pieder pie visaugstākā sabiedrības slāņa. Mākslinieki stāv zemāk par tirgotājiem. Iknedēļas brīvdienu, piem., svētdienu, japāņi nepazīst. Atpūšas tad, kad var un grib. Tirgos sastopami tā sauktie stāstnieki, kas cītarveidīga instrumenta

pavadijumā daiļrunīgos vārdos slavina tautas varoņus. Vienīgi Jaungadu svin visi. Tad notiek vispārējs karnevāls. Tajā skan tikai trīs instrumenti, līdzīgi mūsu cītarai, arfai un čellam. Melodijas, kādas no šiem instrumentiem var izvilināt, mūsu izlutinātajām ausīm nav patīkamas. Taču nemuzikāli japāņi nav, pēdējā laikā tie daudz guvuši arī no Eiropas mūzikas. Klausītāji interesanto priekšlasījumu uzņēma ļoti atsaucīgi. No šajā vakarā pārrunātajiem jautājumiem minēsim sekojošos: 1) Kāda veida šūpuļi ieteicami bērniem? — Nekādi. 2) Kā tikt pie izturīgām zābaku zolēm? — Zoles, kamēr tās vēl jaunas, 7–8 reizes jānoziež ar siltu pernicu; tad tās turēs 5–7 gadus. 3) Kā uzlabot sliktu dzeramo ūdeni? — Pievienojot ceturdaļmārciņas alauna divdesmit stopiem ūdens, to var padarīt piemērotāku dzeršanai. Var arī izgatavot filtru: kastē ar nelieliem caurumiņiem ieber kārtiņu siku oļu, virs tiem uzber smalku smilšu slānīti, tad lielākus akmentiņus, pēc tam atkal smiltis un, visbeidzot, dūres lieluma akmeņus. Ūdens, iztekot caur šādu kasti, kļūst tīrs un garšīgs. Nākamajā pārrunu vakarā ar dāmām apriņķa skolas skolotājs Filrozes kungs runās par tēmu «Bērnu audzināšanas metodes skolā un mājās».

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

ĀGENSKALNA DZIEDĀŠANAS BIEDRĪBA

Otrdien, šā mēneša 7. datumā, skolas direktors Filrozes kungs Āgenskalna Dziedāšanas biedrības pārrunu vakarā ar dāmām nolasīja lekciju par tēmu «Bērnu audzināšana». Runātājs sniedza īsu un skaidru pārskatu par gadu tūkstošos uzkrāto un dažādos pedagogiskos apcerējumos aprakstīto pieredzi bērnu audzināšanā. Ietverts tika attīstības posms no bērna dzimšanas līdz piecpadsmit gadu vecumam. Laika un vietas trūkuma dēļ neminēsim šeit daudzus

pamatnoteikumus zīdaiņu kopšanā un aprūpē, kā arī audzināšanā līdz septiņu gadu vecumam. Pievērsisimies skolas laikam no septiņiem līdz piecpadsmit gadiem. Galvenais uzdevums šajā posmā ir harmoniska ķermeņa un gara attīstība. Skolā un mājās skolotājiem un vecākiem bērns jāaudzina pēc vieniem un tiem pašiem principiem. Skolotājam būs grūti ar bērnu, kurš nav mājās pieskatīts vai arī ir izlutināts, pat tad, ja viņš ar stingriem sodiem gribēs nokavēto labot. No otras puses, vislabākā uzraudzība mājās nekā nedos, ja mācības skolā nebūs metodiskas un bērnu uztverei atbilstošas. Skolotājam mācību procesā būtu jāievēro šādi noteikumi.

1) Jāņem vērā bērnu fiziskās un garīgās īpatnības.

2) Tikai pakāpeniski drikst paaugstināt prasības un pagarināt nodarbību laiku.

3) Jārūpējas, lai aktīvu smadzeņu darbību nomainītu atpūtas brīži.

4) Mācību procesā galvenais ir uzskatāmība.

Pret šiem likumiem mūsdienās diemžēl vēl daudz grēko. Parasti bērnu skolā sāk sūtīt pārāk agri. Viņu pārsloga ar skolas uzdevumiem un privātsundām, nedod pietiekami daudz izdevības paskraidīt svaigā gaisā, spiež agri celties, vēlu iet gulēt u. tml. Senie romieši vienmēr ievēroja sakām vārdu «non multa sed multum», t. i., «ne daudzējādību, bet gan daudz». Jaunatni audzinot, mums vajadzētu šo teicienu godā celt un censties, lai bērni vienu vai otru lietu iemācās pamatīgi, nevis kaut ko no visa, bet pavisā. Daudzie apmeklētāji veltīja lekcijai bagātīgus aplausus. No jautājumiem minēsim sekojošos: 1) Vai pēcstundas skolā ir pieļaujamās? — Noteikti! Vienīgi ne tūlīt pēc nodarbībām, kad gaiss klasē vēl pilns ar putekļiem un visām iespējamām smakām, bet gan brīvdienās, kārtīgi izvēdinātās skolas telpās. 2) Vai nepieciešams, ja izdara regulārus maksājumus un ir pēdējā kvīts, saglabāt arī iepriekšējās? — No juridiskā viedokļa atbilde skanēja, ka jāsglabā visas pēdējo desmit gadu kvītis,

jā pēdējā kvīts liecina vienīgi par iespējamām iepriekšējiem maksājumiem, bet nevar būt to pierādījums. 3) Kur apglabāts Heinrihs Heine? — Lai gan kāds kungs esot dzejnieka kapakmeni redzējis «*Pere Lachaise*» kapsētā Parīzē, kāds cits apgalvoja, ka Heine apglabāts Monmartrā. Taču pirmais runātājs domāja, ka tur apbedīts Ludvigs Berne. 4) Kuri amati vislabāk veicina muskuļu attīstību, un kuri šajā ziņā ir visnelabvēlīgākie? — Visumā var teikt, ka amatnieki, kam sēdošs dzīves veids, piem., skroderi, kurpnieki, pulksteņtaisītāji utt., ir ar vājāku miesas būvi nekā kalēji, atslēdznieki un tiem līdzīgie.

Nākamajā diskusiju vakarā, otrdien, 21. novembrī, varēsīm noklausīties Rūdolfa Šahta kunga lekciju par tēmu «Ko nozīmē «neglīts»?».

*No vācu valodas tulkojusi
Birutā Veinerte*

ĀGENSKALNA DZIEDĀŠANAS BIEDRĪBA

Ļoti labi apmeklēts pārrunu vakars ar dāmām notika otrdien, 21. novembrī, Āgenskalna Dziedāšanas biedrībā. Lekciju par tēmu «Ko nozīmē «neglīts»?» lasīja R. Šahta kungs. Ņemot vērā grūtības pilnībā izskaidrot tādas abstraktus jēdzienus kā, piem., «neglīts», runātājs īsi definēja pazīmi «skaists», kā dabisko, pievilcīgo, gaumīgo un harmonisko pretstatā neglītajam, nedabiskajam, atbaidošajam, bezgaumīgajam un juceklīgajam. Neiedziļinoties plašos filozofiskos prātojumos, viņš teikto ilustrēja ar daudziem piemēriem no dzīves, pastāstīdams gadījumus par nodevību, noziegumu, naidu, skopumu u. tml., kuros neglītais parādās visā savā pretīgumā. Priekšlasījums beidzās ar vēlējumu, lai mūsu dvēseles nekad nerimtos tiekties pēc skaistā un brīnišķīgā. Lektora labā valoda un dzīvais priekšnesums guva ilgstošus un pelnītus aplausus. No diskusijas jautājumiem minēsim sekojošos: 1) Vai ārstam jāierodas pie

slimnieka pēc jebkura aicinājuma? — Ārstam jāsniedz palīdzība ikvienam slimniekam, kurš ir dzīvības briesmās. Taču iedzīvotāji bieži pārvērtē konkrēta gadījuma bīstamību, tā ka rodas abām pusēm nevēlamas domstarpības. Nav noliedzams, ka ļaudis no ārsta bieži prasa pārāk daudz. Viņš, piem., nedrīkst būt aizceļojis, noguris, slimš u. tml. Ja nakts laikā reizēm stundām ilgi jāgaida ārsta palīdzība, vaina meklējama nepietiekamajā ārstu naktsdežūru skaitā. Tādas ir daudzās lielpilsētās, arī Parīzē. Tur ikviens *sergeant de ville* — tas atbilst mūsu gorodovojam — zina, kur dzīvo tonakt dežurējošais ārsts. Turklāt pilsētas valde ik gadus dežūrārstiem piešķir noteiktu naudas summu. 2) Vai gripai var būt ļauns iznākums? — Kā pagaidām redzams no ārstu prakses, Rīgā vēl neviens gripas gadījums nav beidzies ar nāvi, kaut arī slimība šeit ļoti izplatījusies. Tā, piem., dažās fabrikās saslimuši 50% strādnieku, vairākos armijas bataljonos pat vairāk nekā puse zaldātu, taču nomiris no tiem nav neviens. Nākamajā pārrunu vakarā ar dāmām, šajā gadā pēdējā, kurš notiks 12. decembrī, ar priekšlasījumu uzstāsies *cand jur.* Berkovica kungs.

*No vācu valodas tulkojusi
Biruta Veinerte*

ĀGENSKALNA DZIEDĀŠANAS BIEDRĪBA

Pēdējais šā gada pārrunu vakars ar dāmām Āgenskalna Dziedāšanas biedrībā notika šā mēneša 12. datumā. Šoreiz dienas kārtībā bija vienīgi jautājumi un atbildes: 1) Kāda praktiska nozīme ir mikroskopam? — Jautātājam, kurš galvenokārt vēlējās uzzināt, kādu labumu mikroskops dod ikdienas dzīvē, paskaidroja, ka ar mikroskopa palīdzību, piem., atklāta trihīna, un pēc tam, kad ieviesta obligāta cūkgaļas pārbaude, saslimšana ar trihinelozi notiek ļoti reti. Turpinājumā tika uzsvērts, ka cilvēki bieži tieši mikroskopam var

pateikties par dzīves paildzinājumu. Tā, piem., diloni sākumposmā daudzos gadījumos var izārstēt, ja izdodas slimniekam radīt labvēlīgus apstākļus. Mikroskops ļauj diloņa sēniti saskatīt ļoti agri, kad parastā izmeklēšana vēl nekā aizdomīga nerāda. Ļoti nozīmīga valstij ir arī savlaicīga holeras atklāšana, kas arī iespējama vienīgi ar mikroskopa palīdzību. Slimnieku var izolēt un tādā veidā aizkavēt šīs postošās slimības tālākizplatīšanos. 2) Kādēļ vienu istabu Lieļajā ģildē sauc par «brūtes kambari»? — 16. un 17. gadsimtā kāzas ar lielu pompu svinēja ģildēs. Lai aizkavētu dzīru turpinājumu jaunā pāra vai viņa vecāku dzīvokli, rāte pieņēma lēmumu, ka jaunlaulātajiem pirmā nakts jāpavada ģildes istabā. 3) Kā saglabāt draudzību un klientus? — Atbilde bija ļoti trāpīga: nedodot nevienam neko uz parāda. Pēc turpmākiem vairāk vai mazāk interesantiem jautājumiem un atbildēm biedrības priekšsēdētājs sniedza pārskatu par notikušajiem pārrunu vakariem. No š. g. septembra beigām līdz 12. decembrim notikušos sešus vakarus apmeklējušas 177 dāmas un 168 kungi. Atbildēti 66 jautājumi. Gandrīz katrā vakarā bijis arī priekšlasījums. Apmeklētāju skaits pat griepas laikā bijis liels un noturīgs. Pašreizējais priekšsēdētājs Dr. Blehmana kungs noslēdza gada sezonu ar pateicību lektoriem un publikai par dzīvo un vēl aizvien augošo publikas interesi, neraugoties uz vakaru jau trīsarpus gadus ilgo vēsturi. Klausītāji savukārt pateicās Dr. Blehmana kungam un viņa uzticamajam palīgam apriņķa skolotājam Filrozes kungam par viņu nesavtīgajām pūlēm. Nākamajā gadā pārrunu vakari sāksies otrdien, 23. janvārī.

*No vācu valodas tulkojusi
Birutā Veinerte*

1890

ĀGENSKALNA DZIEDĀŠANAS BIEDRĪBA

Pirmais pārrunu vakars, kurā piedalījās arī dāmas, Āgenskalna Dziedāšanas biedrībā notika otrdien, šī mēneša 20. datumā, un sākās ar priekšsēža Dr. Blehmana kunga apsveikuma uzrunu publikai, tajā viņš lūdza, tāpat kā iepriekš, veltīt pārrunu vakariem dzīvu interesi. Priekšlasījuma izraudzītā tēma bija «Dezinfekcijas mērķis un dažādas dezinfekcijas metodes». Kā pastāstīja lektors Dr. Feiertāga kungs, dezinfekcija nozīmē padarīt nekaitīgas lipīgu slimību ierosinātājas vielas, kuras atrodas gaisā, ūdenī, slimnieku krēpās un kuras var pielipt pie nedzīviem un dzīviem ķermeņiem un priekšmetiem. Sākot ar šī gadsimta vidu, ar mikroskopa palīdzību vairāk uzmanības tika veltīts šīm slimību ierosinātājām vielām un konstatēts, ka tās sastāv no labi organizētām dzīvām būtnēm, kuras, nonākot labvēlīgos apstākļos, var strauji pavairoties. Tā kā minētā vairošanās notiek skaldoties (vācu val. *Spalten*), tad šīs būtnes tika nosauktas par skaldsēnītēm (vācu val. *Spaltpilze*). Šīs skaldsēnītes, kas saskatāmas tikai stiprā palielinājumā, tiek sauktas arī par baktērijām. Tīfa, Sibīrijas mēra, garā klepus, holeras, diloņa un plaušu karsoņa un daudzu citu slimību slimniekiem atrada baktērijas, kuras ir uzskatāmas par slimību ierosinātājām, jo vienas un tās pašas slimības slimniekiem atrada vienas un tās pašas baktērijas, kuras, kultivējot un iepotējot dzīvniekiem, radīja slimības ainas, kas bija analogas sākotnējai slimībai. Baktērijas tiek apkarotas ar dažādiem līdzekļiem. Pirmo grupu veido fizikālie līdzekļi: uguns, verdošs ūdens, sauss un mitrs karstums un, beidzot, aukstums. Ar mazvērtīgiem priekšmetiem tiek ātri galā, t. i., tos sadedzina. Taču, ja tas nav iespējams un ja priekšmetus

drīkst mazgāt, tie vispirms vienu stundu ir jāvēra, jo tad var būt drošs, ka visas baktērijas ir iznīcinātas. Sausais karstums ir pieļaujams tikai tad, ja tas ir sasniedzis 140 grādu un trīs stundas iedarbojas uz dezinfekcijai paredzētajiem priekšmetiem. Lielākais ļaunums rodas, ja bieži vien paši priekšmeti cieš no karstuma. Labāk ir lietot plūstošus ūdens tvaikus, kuriem, lai sasniegtu to pašu efektu, jābūt tikai 80–84 grādu karstiem. Aukstums iznīcina tikai dažas baktērijas, vairumam baktēriju vienīgi tiek kavēta to attīstība.

Otro grupu veido ķīmiskie līdzekļi, kuru vidū pirmām kārtām jāmin karbolskābe un sublimāts. Pēdējais iznīcina baktērijas koncentrācijā 1:5000 un karbolskābe — 5:100. Slimnieka brūču atdalījumiem ir jālieto trauki, kuros ir $1/5\%$ sublimāta šķīduma vai 5% karbolskābes šķīduma. Bez tam šajā grupā ietilpst hlorkaļķis un sērs. Hlorkaļķi ieber lēzenā traukā un pārlej ar sālsskābi vai sērskābi. Veidojas hlora tvaiki, ar kuriem apstrādā visus priekšmetus telpā, kur atrodas slimnieks, un tos dezinficē. Apstrādājot telpu ar hlora tvaikiem, kā arī kvēpināšanas laikā ar sēru, no attiecīgās telpas ir jāizgādā prom visas dzīvās būtnes un jāizvāc visi spīdīgie priekšmeti. Pēc kvēpināšanas, kas parasti ilgst 24 stundas, telpas ir jāvēdina vairākas dienas, pēc difterīta — pat 14 dienas.

Trešo grupu veido mehāniskie līdzekļi: noberšana ar smiltīm, sukām, maizi, notīrīšana ar suku un mazgāšana ar ziepjūdeni utt. Cilvēkus dezinficē vannojot un pēc tam nomazgā ar $1/4\%$ sublimāta šķīdumu. Līkus ietin palagos, kurus pirms tam iemērc sublimāta šķīdumā 1:1000. Epidēmijas laikā atejas un atkritumu bedres ir īpaši jātur tīras un biežāk jāiztukšo.

Pēc šī priekšlasījuma, kuru uzņēma ar atsaucīgiem aplausiem, sekoja ļoti dzīva diskusija, tā ka jautājumu pārrunām nepalika daudz laika.

Nākamais pārrunu vakars, kurā piedalīsies arī dāmas, notiks 6. februārī, un Rūdolfs Šahta kungs uzstāsies ar priekšlasījumu «Acs estētika».

*No vācu valodas tulkojusi
Ināra Korsaka*

KOMENTĀRI

Kopotu rakstu 7. sējumā ievietoti R. Blaumaņa raksti par literatūru, mākslu, politiku, sabiedrisko dzīvi. R. Blaumanis strādāja dažādās redakcijās — baltvācu avīzē «Zeitung für Stadt und Land» (1887–1894, ar pārtraukumiem), P. Zāliša vadītajos izdevumos «Mājas Viesis», «Mājas Viesa Mēnešraksts», «Dienas Lapa» (1898–1901), laikrakstos «Pēterburgas Avīzes» (1902–1903) un «Latvija» (1906–1908).

R. Blaumanis rakstīja teātra recenzijas, vērtēja jaunākās parādības literatūrā, sacerēja laikrakstu ievadrakstus, apkopoja ārzemju ziņas, atbildēja uz lasītāju vēstulēm, aizpildīja laikrakstu lapaspuses ar visdažādāko informāciju. R. Blaumanim darbs redakcijās bija «maizes darbs», nauda bija nepieciešama Braku uzturēšanai. Protams, satikšanās ar literātiem, māksliniekiem, politiķiem viņam bija nepieciešama, tā pavēra arī plašākas publicēšanās iespējas, bet daudzu stundu garā neregulārā nodarbinātība avīzēs kavēja radošo darbu.

R. Blaumanis darbu kā žurnālists sāka 1887. gadā vācu literārajā laikrakstā «Zeitung für Stadt und Land» (pēc nosaukuma maiņas — «Rigasche Rundschau»), kur viņš strādāja ekspedīcijā un bija Rīgas Latviešu teātra recenzents. Ar šo vācu laikrakstu viņš sadarbojās arī vēlākajos gados. Šajā izdevumā raksti vācu valodā tulkoti latviešu valodā; lai tulkojumu atšķirtu no R. Blaumaņa oriģināltekstiem, tie iespiesti citā salikumā.

R. Blaumanis rakstus parakstīja gan ar pilnu vārdu un uzvārdu, gan iniciāļiem, gan pseidonīmiem, kā arī atstāja bez paraksta. Diemžēl visus R. Blaumaņa rakstus nav iespējams atšifrēt, jo nav saglabājušies redakcijas arhīvi.

Kopotos rakstos ievērotas R. Blaumaņa rakstības īpatnības, arī nekonsekvences.

Kopoto rakstu komentāros sniegtas ziņas par rakstu pirmpublicējumiem, paskaidroti rakstos pieminētie mazāk zināmi notikumi un vārdi.

RAKSTI PAR KULTŪRU

1891

Pirmā Latviešu konversācijas vārdnīca

Pirmpublicējums: Das erste lettische Konversations-Lexikon. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1891, 50. nr., 1. martā.

Ageluts.. 1829. gadā ir sacerējis episku dzejoli latviešu heksametros — J. H. Fosa idilles «Die Freigelassenen» tulkojums heksametros «Tie brīvlaistie Bērtuls un Maija» publicēts 1828. gadā.

Latviešu konversācijas vārdnīca — Konversācijas vārdnīca. Ar daudz mācītu latviešu palīdzību J. Dravnieka izdota. Jelgavā, H. J. Draviņ-Dravnieka apgādībā. 1891.–1893.

Iznāca divi sējumi, pirmais šķirkļis vārdnīcā ir «A, a — skanīgais vokals», beidzamais «Košuts».

Nule nākusi klajā otrā burtnīca

Pirmpublicējums: Soeben ist das zweite Heft. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1891, 69. nr., 26. martā.

Literāri smalkumi

Pirmpublicējums: Literärisches. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1891, 107. nr., 12. maijā.

Latviešu tautas pasakas

Pirmpublicējums: Lettische Volksmärchen. Rudolf Blaumann. — Beilage zur «Zeitung für Stadt und Land», 1891, 194. nr., 28. augustā.

Latviešu kalendāri

Pirmpublicējums: Lettische Kalender. R. Bl. — Beilage zur «Zeitung für Stadt und Land», 1891, 266. nr., 24. novembrī.

1892

«Austrums»

Pirmpublicējums: «Austrums», Wissenschaftliche und literarische Monatschrift. R. Bl. — Beilage zur «Zeitung für Stadt und Land», 1892, 10. nr., 14. janvārī.

«*Austrums*» — zinības un rakstniecības mēnešraksts, izdevējs J. Dravnieks, redaktors J. Velme. Arī R. Blaumanis dažus savus darbus deva žurnālam. Tā, piemēram, 1892. gada 1. nr. ievietota viņa pārtulkotā P. Montegaca «Pasaka par efeju».

Publicēts jauna stāsta sākums — Apsīšu Jēkaba stāsts «Uz pilsētu!».

Divu citu stāstu sākumi — «Vecā pilskunga kalpone», no vācu valodas tulkojis A. P. un «Ojārs» — A. Lerha-Puškaiša tēlojums.

Skice «Viņš neiedrošinājās!» — «Neiedrošinājās! Dzīves drostības. Aut... Teodora [Zeiferta] salasītas», stāsts par kādu nelaimīgu, neizteiktu mīlestību starp nabaga jaunekli un skaistu, bagātu meiteni. Puisis, nekādas cerības nelolojot, sajūk prātā un pakaras.

Literārā kleptomānija

Pirmpublicējums: Literärisch-Kleptomanisches. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1892, 27. nr., 2. februārī.

Literāri smalkumi

Pirmpublicējums: Literärisches. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1892, 118. nr., 28. maijā.

Nupat

Pirmpublicējums: Soeben ist. rbl. — Zeitung für Stadt und Land, 1892, 160. nr., 17. jūnijā.

Viens no R. Blaumaņa paraksta veidiem ir *rbl*.

Pirms kāda laika publicējam ziņu

Pirmpublicējums: Wir brachten vor einigen Zeit die Notiz. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1892, 282. nr., 10. decembrī.

J. Liekais — Jēkabs Rempēters, skolotājs, dzejnieks, kas tulkojis arī lugas: A. Puškina «Skopais bruņinieks» (1882), A. Ostrovska «Ienesīga vieta» (1895), V. Sardū «Labie draugi» (1904).

Latviešu mēnešraksta jaungada numurs

Pirmpublicējums: Das Neujahrshft der lettischen Monatschrift. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1892, 296. nr., 29. decembrī.

Literāri smalkumi

Pirmpublicējums: Literärisches. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1893, 49. nr., 4. martā.

Baltijas Vēstneša...

Pirmpublicējums: «Baltijas Vēstneša» izgājušās piektdienas... Rūdolfs Blaumanis. — Baltijas Vēstnesis, 1893, 127. nr., 9. jūnijā.

«*Baltijas Vēstneša*» izgājušās *piektdienas numurā* — «Baltijas Vēstneša» 1893. gada 123. nr. 4. jūnijā R. B. [Roberts Bērziņš] rakstā «Lerha-Puškaiša jaunākais darbs» uzskata, ka R. Blaumaņa pārmetums Lerhim-Puškaitim par vācu pasaku uzņemšanu latviešu pasaku krājumā radies aiz neizpratnes par pasaku sižetu līdzību cēloņiem — ne vienmēr sižetu un tēlu līdzību nosaka tieši tautu kontakti. R. Blaumaņa atzinīgie vārdi par A. Lerha-Puškaiša krājumu rakstā nav minēti.

Pirmās latviešu operas uzvedums

Pirmpublicējums: Die Aufführung der ersten lettischen Oper. Mg. — Zeitung für Stadt und Land, 1893, 28. oktobrī.

Jēkaba Ozola operas «Spoku stundā» pirmizrāde notika 1893. gada 27. oktobrī. K. Lebrēna «Viņš studē» pirmizrāde Rīgas Latviešu teātrī notika 1890. gada 1. aprīlī.

Kinds — P. Kindons — K. M. Vēbera operas «Burvju strēlnieks» libretists.

R. Blaumaņa operas recenziju atklāja V. Bērziņa rakstā «Pirmā latviešu opera un kritikas pienākums» («Literatūra un Māksla», 1982, 25. nr., 18. jūnijs). Norādot, ka raksts palicis ārpus pētnieku uzmanības, viņa uzsver:

«Pētniekus varēja maldināt gan mūzikas tēma, gan arī tas apstāklis, ka vēlāk ar burtiem Mg parakstās Emīlis Melngailis. Toreizējais ģimnāzists, Blaumaņa paspārnē dzīvodams, patiešām ir Ozola operu noskatījis. To liecina lāsti, kas krit pār Ozola galvu slavenajā Melngaiļa rakstā par latviešu mūziku un mūzikas kritiku 1895. gadā.

Taču «Spoku stundas» recenzenta kompetence, īpaši libreta dramaturģijas jautājumos, neļauj apšaubīt Blaumaņa autorību šim rakstam, tāpat kā tiem, ar kriptoniņu Mg parakstītajiem, jau agrāk zināmajiem.»

Par latviešu kalendāriem

Pirmpublicējums: Aus der lettischen Kalenderliteratur. Mg. — Zeitung für Stadt und Land, 1893, 277. nr., 3. decembrī.

Mg. — Rūdolfa Blaumaņa šifrs, vēlākajos gados tā parakstās E. Melngailis. R. Blaumanis 1897. g. 8. maijā avizē «Rigasche Rundschau» raksta: «Tikai reizes trīs vai četras esmu lietojis šifru Mg.» (skat. 48. lpp.) 90. gadu sākumā, kā konstatējusi L. Volkova, šifrs Mg. slēpj A. Niedras, R. Blaumaņa un E. Melngaiļa dažādu pakāpju un atiecību kopdarbus. R. Blaumanis gan atklātībā to neatzīst, un katra ieguldījums, ja vispār šāds ieguldījums blakus R. Blaumaņa rakstītajam ir, nav skaidri konstatējams, rokrakstu nav, un nav arī fiksēta katra autora līdzdarības forma.

«*Sieslacka latviešu Kalendars*» — Ed. Zislaka, pazīstama Jelgavas grāmatizdevēja un tipogrāfijas īpašnieka «Latviešu kalendārs» sāk iznākt 1877. gadā; 1893. gadā Ed. Zislaka spiestuvi nopirka J. Dravnieks.

Rūdolfa Blaumaņa asprātīgi uzrakstītā noskaņu novele — «Austruma» kalendārā 1894. gadam publicētā R. Blaumaņa novele «Brīnuma zālite», recenzijā viņš slavē pats sevi.

1894

Labāko famīliju dzejnieks

Pirmpublicējums: Labāko famīliju dzejnieks. Kakluvalgs. — Dienas Lapas feļetona turpinājums, 1894, 35. nr., 12. februārī.

R. Blaumanis raksta par J. Lautenbaha-Jūsmaņa literāro darbību.

Zeibh-ed-Ota — norāde uz dzejnieku Eduardu Zeibotu, tautiskā romantisma epigoni dzejā. 1893./94. gadā žurnālā «Austrums» publicēta viņa tēlojumu virkne «Studenta piezīmējumi». No 1886. līdz 1891. gadam Ed. Zeibots studēja teoloģiju Tērbatas universitātē.

Taubenlahs-Mētrainis — J. Lautenbahs-Jūsmiņš.

Mētrainis — J. Lautenbahs-Jūsmiņš no 1875. gada līdz 1878. gadam studēja teoloģiju Tērbatas universitātē, 1878.–1918. gadā bija tās mācību spēks.

Tērbata (Tartu) atrodas pie Mētras (Emajegi) upes.

Labāko familiju orgāns — laikraksts «Baltijas Vēstnesis».

Sapņos un nomodā — Pētera Grīnberga (Viļņa) dzejoļu krājumu «Sapņos un nomodā» (1893) ievada ieraksts: «Jurjevas universitātes Latviešu valodas lektoram, latviešu dzejniekam un rakstniekam, cienījamam J. Lautenbah-Jūsmiņa kgm. dāvina šo dzejoļu krājumu sacerētājs.»

1895

Zvanezers

Pirmpublicējums: «Zvanezers». Pačalojums no Ārišu Andra. — Dienas Lapa, 1895, 29. nr., 4. februārī.

Draugu biedrība — Latviešu literārā biedrība («Lettisch-Literärische Gesellschaft»), dibināta 1824. gadā, sākumā pati sevi latviski dēvē par Latviešu draugu biedrību, kuras galvenais mērķis ir kopt latviešu valodu, bet reizē tā vēršas pret tautas nacionālajiem centieniem, izdod krājumu «Magazin», presē tās uzskatus pārstāv «Latviešu Avīzes».

Dzejoļi «Des Sängers Fluch» — «Dzejnieka lāsts» — L. Ūlanda balāde.

«Das Lied von der Glocke» — F. Šillera dzejolis «Zvanu dziesma».

Balsis iz publikas

Pirmpublicējums: Balsis iz publikas. Rūdolfs Blaumanis. — Dienas Lapa, 1895, 153. nr., 10. jūlijā.

J. — Janis Jansons, apcerējuma «Domas par jaunlaiku literatūru» (1892, 1893) autors. Apcerējums radīja karstas debates.

Brunhilde — autors kritiskam apcerējumam «Latviešu literatūras soģiem un nievātājiem» (1895), kas vēršas pret J. Jansona latviešu literatūras vērtējumu apcerējumā. Literatūras vēsturē par apcerējuma autoru uzskata J. Kreichbergu.

Balsis iz publikas

Pirmpublicējums: Balsis iz publikas. Rūdolfs Blaumanis. — Dienas Lapa, 1895, 168. nr., 28. jūlijā; Mājas Viesis, 1895, 32. nr., 2. augustā.

«Baltijas Vēstneša» 1895. gada 159. nr. Al. U. sniedz R. Blaumaņa raksta pret Brunhildi pārstāstu un aicina norādīt, kurus rakstniekus R. Blaumanis domājis zem «mēs». 162. nr. savukārt dota jauna at-sauce uz «Brunhildes un Blaumaņa lietu» — kāds lasītājs, J. Kr., rak-sta: «Kāds savāds, jāsaka, vai smejams skats nu mums parādās, kad R. Blaumans (atbildē Brunhildei) «vairāku nopietnu latviešu rakst-nieku vārdā» sāk tīri kā godbijīgi klanīties pret šo pamfletu un, pie krūtīm sizdams, draudēt ar nezin kādiem apņēmumiem! — Vai tā tiešām dara «nopietni latviešu rakstnieki»?»

1896

Viktors fon Andrejanovs

Pirmpublicējums: Viktors fon Andrejanovs. Biogrāfiska skice no Rūdolfa Blaumaņa. — Mājas Viesa Mēnešraksts, 1896, 1. nr., 65.–67. lpp.

Viktors fon Andrejanovs — baltvācu dzejnieks, žurnālists, viens no R. Blaumaņa jaunības tuvākajiem draugiem.

Zinību komisijas sapulce — Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisija reizi gadā rīkoja sapulci, kurā tika lasīti referāti par jaunāko latviešu literatūru.

Ārons — Āronu Matiss.

Teodors — Teodors Zeiferts.

«*Am Kaisersitz*» («*Pie troņa*») — Viktora fon Andrejanova poēma (1880), kura izdota Vinē un kurā izsmieta baltvācu augstprātība un sadzīve, uzsvērts, ka baltvācu sabiedrības pamats — senā bruņniecība — te nostiprinājās ar nežēlību un pēc krusta nāca asinis.

... *pilsētu, kur lielas tautas garīgās dzīves strāva saplūst kopā*, — Berline.

Dabā, .. kādu Bēklins redz un glezno — šveiciešu gleznotājs, viņa

darbiem raksturīgs monumentāli fantastisks tēlojums, tajos dominē mitoloģiskie sižeti, daba ir varenības, dramatisma, noslēpumainības, arī tumsas pilna.

«*Heimat's*» — «Heimat» — vācu ģimenes žurnāls.

1897

«Balt. Vēstneša» adresei

Pirmpublicējums: An die Adresse des «Balt. Wehstn.» Rudolf Blaumann. — *Rigasche Rundschau*, 1897, 103. nr., 8. maijā.

Vēstuli «*Rigasche Rundschau*» publicē kā pirmo rakstu, norādot, ka vēstuli sūta avīzes ilggadējais līdzstrādnieks. Vēstulei seko redakcijas pēcvārds, ka «Baltijas Vēstnesis» raksturots tik precīzi un redakcija tālākas cīņas ar to nesāks.

R. Blaumanis vēstulē atsaucas uz rakstu «Pārpratuma avoti» («Baltijas Vēstnesis», 1897, 93. nr., 25. aprīlī), kurā uzsvērts, ka Rīgas nelatviešu avīzēs parādās raksti, kas nepareizi atspoguļo «latviešu lietas un apstākļus». Iemesli te vairāki, bet rakstā izvērsti raksturots viens — tā kā nelatviešu avīzē redaktori un līdzstrādnieki latviski ne-prot, tiek uzaicināti «uzticības vīri», kam latviešu valoda un apstākļi pazīstami. «Baltijas Vēstnesis» uzskata, ka:

«Šie vīri dāvāto uzticību nereti izlieto vienīgi tam nolūkam, lai citas tautas priekšā liktu apsmieklā un neslavā savus personīgus pretiniekus un iedomātus ienaidniekus. [...] Bieži nomanāms, it kā ar sevišķu labpatikšanu tic, ja par latviešiem pastāsta kaut ko dīvainu, nelabu. Tādi gadījumi mums vēl ir dzīvā un sāpīgā atmiņā. Šajā ziņā visvairāk grēkojusi «*Rigasche Rundschau*», kurai kopš neilga laika bija par uzticības vīriem divi diezgan pazīstami latviešu rakstnieki (abi it īpaši lugu rakstnieki) un kuri aiz netīrām aklām personībām cēla neslavu visai latviešu tautai.»

Tā kā laikrakstā «*Zeitung für Stadt und Land*» («*Rigasche Rundschau*») strādāja R. Blaumanis, viņš rakstīja pretraktu.

R. Blaumaņa vēstulei sekoja tūlītējs laikraksta «Baltijas Vēstnesis» pretraksts 1897. gada 10. maijā: ««*Rigasche Rundschau*» (103. nr.) uzņēmusi no sava ilggadējā līdzstrādnieka (zināms, latviešu lietās)

Rūdolfā Blaumaņa pret «Baltijas Vēstnesi» jeb, pareizāk sakot, viņa tagadējo redaktoru, tik puiciski nepieklājīgu vēstuli, ka tā nopietnas ievēribas nemaz nav cienīga.» Raksta autors īpaši iebilst, ka R. Blaumanis visus pārmetumus «Rigasche Rundschau» uzskata par Puriņu Klāva (Nikolaja Puriņa, «Baltijas Vēstneša» redaktora) atriebību R. Blaumanim, kurš vācu laikrakstā nodrukāja par viņa lugu «Nauda» humoristisku recenziju. Latviešu literatūras kritikas vēsturē R. Blaumaņa recenzija ir pirmā spilgtā humoristiskā teātra recenzija.

Pēdējais atbildes vārds «Baltijas Vēstnesim»

Pirmpublicējums: Ein letztes Wort an den «Balt. Wehstnesis». Rudolf Blaumann. — Rigasche Rundschau, 1897, 110. nr., 17. maijā.

Raksts ir atbilde «Baltijas Vēstneša» 1897. gada 10. maija rakstam, kur R. Blaumaņa vēstule nosaukta par «puiciski nepieklājīgu vēstuli». R. Blaumanis ierasti šādām īsām polemikām atstāj sev pēdējo vārdu.

Laikrakstā «Mājas Viesis» (21. nr., 21. maijā) publicēts bezautora raksts, kurā nodrukāta R. Blaumaņa vēstule un «Baltijas Vēstneša» atbilde, kā arī dots strida novērtējums: «Kas «B. V.» pastāvīgi lasa, tas zina, ka viņam netrūkst telpas nedz priekš korespondencēm, nedz kritiskiem apcerējumiem un piezīmēm, ja Blaumanis kā r a k s t n i e k s jāapkaro. Tādēļ neviena vairs nepārsteidz apgalvojuma variācija, ka Blaumanis literāriskā ziņā pašulaik ir izbījis. Bet «B. V.» acimredzot, ar to vien nepietiek. Viņš ķeras pie Blaumaņa kā cilvēka un tautieša un a i z s k a r v i ņ a g o d u, apgalvodams, ka viņam tāda «paplaša sirdsapziņa», ka tas dāvātu uzticību velti valkājīs aiz «nekrietna nolūka», «citas tautas priekšā licis apsmieklā savus personīgus pretiniekus» un ka tos pēdīgi «aiz netirām aklām personībām cēlis neslavu aiz neslavas visai latviešu tautai». Mums tiešām nākas grūti iedomāties lielāku un sāpīgāku apvainojumu par pēdējo.»

1898

Latviešu konversācijas vārdnīcas lietā

Pirmpublicējums: Latviešu konversācijas vārdnīcas lietā. — Mājas Viesis, 1898, 16. nr., 15. aprīli.

Raksts ir atsauce uz R. Vidzemnieka (R. Kaudzītes) rakstu «Par latviešu konversācijas vārdnīcu» (Baltijas Vēstnesis, 1898, 70. nr., 26. marts). R. Kaudzīte uzskata, ka RLB Zinību komisijai nav jāturpina J. Dravnieka uzsāktā un H. Alunāna turpinātā konversācijas vārdnīca. Tā būs it kā no trim atšķirīgām daļām salikta. Pirmajās daļās šķirkļi par latviešiem un Latviju nav labi uzrakstīti un arī materiāli nav samērīgi kārtoti, tādēļ pirmie sējumi arī būtu jāizdod jau izlabotā veidā. R. Kaudzīte uzskata, ka jautājums ir sarežģīts un, kādu vārdnīcu — jaunu vai turpinātu — izdot, ir jāizšķir Zinību komisijas vispārīgā Vasaras sapulcē. Rakstā zemsvitrā publicēts redakcijas viedoklis: «Uz cien. iesūtītāja sevišķu vēlēšanos šo rakstu nododam atklātībai, kaut gan viņa izteiktam priekšlikumam nekādi nevar piekrist.»

Arno Holcs jeb Dzejnieks iz trako nama

Pirmpublicējums: Arno Holcs jeb Dzejnieks iz trako nama. Zobgals. — Mājas Viesa Literāriskais pielikums, 1898, 22. nr., 27. maijā, 348.–350. lpp.

«Baltijas Vēstnesis» savā 98. numurā — rakstā ««Mājas Viesis» pastāvīgi lielās...» (bez paraksta) izsmiets laikraksts «Mājas Viesis», ka tas nepiekrīt nevienai «Baltijas Vēstneša» norādei par Ā. Alunāna lugu kļūmēm, ka tas pastāvīgi lepojas ar dārgām bildēm, ar patiesības un gaismas mīlestību, ar gudrību utt., bet paši publicē A. Holca dzejoļus, kuri «vienkāršam mirstīgam cilvēkam liekas it kā Aleksandra augstumu dārzā [Rīgas psihiatriskajā slimnīcā] uzplaukuši». Kāds līdzstrādnieks parodējis R. Blaumaņa tulkoto A. Holca dzejoli (skat. šo Kopoto rakstu VI sēj., 406.–409. lpp.):

Pēc slaveniem paraugiem
a'la Holca–Blaumaņa

Ik cauru dienu
Rītā līdz vakaram
Nopietni rakstu

Par ekspedīcijām, par dziļo zinību,
Par vairāk tūkstoš dārgām bildēm,
Par ieķīlāto svārku statistiku.

Un lamājos
 To reklamēsku, klaigāšan',
 To tūkstoš lomu vārdu,
 To lielo nopietnīb'!
 Un vēl arvien
 Tie ļaudis nāk un lasot smīnē —
 Ir, projām ejot, to smiekli dzirdami,
 Es esmu viens
 Un rakstu nopietni,
 Un svaídos dubļiem,
 Un lamājos
 «Za».

R. Blaumanis satīriski analizē šo pašu dzejoli un izmanto arī «Baltijas Vēstneša» parodiju.

Laists klajā ar vīra ziņu — Puriņu Klāvs (Nikolajs Puriņš), laikraksta «Baltijas Vēstnesis» redaktors, dzejoļu krājuma «Kokles» (1883) autors.

Parnāss — grieķu mitoloģijā Apollona un mūzu apmešanās kalns.

Iesācēju rakstnieku ievēribai

Pirmpublicējums: Iesācēju rakstnieku ievēribai. B. — Mājas Viesis, 1898, 41. nr., 7. oktobrī.

Vēl par rakstnieku pabalstīšanu

Pirmpublicējums: Vēl par rakstnieku pabalstīšanu. — Mājas Viesis, 1898, 45. nr., 4. novembrī.

1898. gadā presē risinājās diskusija, vai nepieciešams veidot latviešu rakstnieku pabalsta fondu, lai viņi varētu vairāk nodoties rakstniecībai. Būtībā tā bija diskusija par rakstnieka profesionālās darbības — rakstīšanas — atzišanu līdzās citiem darba veidiem. Diskusijā aktīvi iesaistījās arī R. Blaumanis, kas pats ikdienā juta, kā viņa galvenajai darbībai — rakstīšanai — traucē ikdienas žurnālista darbs. Honorāri šajā laikā ir mazi, tos ne vienmēr samaksā un rakstnieku godalgas — balvas ir retas.

«Baltijas Vēstnesis» šai lietā *izsacījis savas domas* — domāts L.-w. raksts «Par priekšlikumu nodibināt rakstnieku pabalstu» «Bal-

tijas Vēstnesis», 1898, 243., 244. nr.), raksta autors kategoriski noraida šāda pabalsta nepieciešamību, kā arī apšauba iespēju izveidot rakstniecības fondu, kurš patstāvīgi būtu spējīgs taisnīgi sadalīt naudu.

Polemika pret Teodoru — raksta pirmajā daļā — L. w. — vēršas pret Teodora rakstā «Rakstnieku pabalsta nodibinājums» («Aus-trums», 1898, 10. nr., 290.–293. lpp.) aizstāvētiem uzskatiem — pabalsti ir nepieciešami, tie ļaus rakstniekam būt neatkarīgam no laikrakstu izdevējiem un rakstīt darbus, kas būs neatkarīgi arī no laikrakstu publikas gaumes.

Piezīmes pie R. Vidzemnieka raksta...

Pirmpublicējums: Piezīmes pie R. Vidzemnieka raksta: piebilde «Rakstnieku pabalsta» lietā. Rūdolfs Blaumanis. — Dienas Lapa, 1898, 156. nr., 28. decembrī.

R. Vidzemnieks — Reinis Kaudzīte.

Paskvilants — apvainojošu, apmelojošu rakstu, sacerējumu rakstītājs.

Diskusijā par rakstnieku pabalstiem iesaistījās arī R. Kaudzīte (R. Vidzemnieks) ar rakstu «Piebilde «Rakstnieku pabalsta» lietā» («Baltijas Vēstnesis», 1898, 274. nr., 4. decembrī). Viņš uzskata, ka rakstnieka liktenis — rakstīt, nesāņemot dzīves laikā pienācīgu atlīdzību, — ir līdzīgs visu tautu rakstniekiem, bet, «Kam prāts uz to dzenas, tas strādā, strādās rakstos, nopelnidams maizes tiesu allaž ar citiem darbiem. Un, ja agrāk vai vēlāk rakstu darbi tam atnesīs arī uztura algu, — labi, bet, ja acumirkli nē, — jāpaliek mierā ar to algu vien daudzreiz, jo darbs nācis klajā un uzņemts no lasītājiem.» R. Kaudzīte arī uzskata, ka jāpabalsta ne rakstnieks, bet darbs, atalgojot to pēc tā vērtības, nodrošinot publicēšanu. Ar šo darbu vajadzētu nodarboties RLB Derīgu grāmatu nodaļai. R. Blaumaņa raksts ir pretraksts šiem uzskatiem.

1899

«Fūrmanis Henšels»

Pirmpublicējums: «Fūrmanis Henšels». B. — Mājas Viesa Mēnešraksts, 1899, 1. nr., 76.–77. lpp.

Iz fantāzijas brīvās valstības.. Gerhards Hauptmanis — acimredzot R. Blaumanis domājis iepriekšējās G. Hauptmaņa lugas — «Hanneles debesbraukšana» (1893), «Florians Geijers» (1896), kurās G. Hauptmanis nerāda sava laika dzīvi reālistiski naturālistiskā formā.

Vīnes slavenais «Burg» teātris — Austrijas valsts teātris, ko 1741. gadā nodibināja Marija Terēze. 19. gadsimtā tas bija ievērojamākais teātris vācu kultūrā, ar to sadarbojās daudzi vācu dramaturgi.

Kā viens no tagadnes vispirmajiem rakstniekiem strādā

Pirmpublicējums: Kā viens no tagadnes vispirmajiem rakstniekiem strādā. Paraksts: —.. — Dienas Lapa, 1899, 32. nr., 9. februārī.

Krievu rakstnieku ienākumi

Pirmpublicējums: Krievu rakstnieku ienākumi. Paraksts: —.. — Dienas Lapa, 1899, 55. nr., 8. martā.

Vladimirs Mihņevičs — krievu rakstnieks, žurnālists (1841–1899) — rakstīja feļtonus, teātra recenzijas, nelielus stāstus, kā arī ceļojumu piezīmes «Varšava un varšavieši», «Melnās dienās» (par bada nomāktajām guberņām), nodarbojās ar Krievijas XVIII gadsimta vēsturi utt.

Valodu karalis

Pirmpublicējums: Valodu karalis. —.. — Dienas Lapa, 1899, 59. nr., 13. martā.

Lords Bairons — Džordžs Gordons Bairons — lielākais angļu dzejnieks-romantiķis.

Bābeles tornis — 1. Mozus grāmatā ir etioloģiska rakstura vēstījums, kurā stāstīts, ka visai zemei bijusi viena valoda un vienādi vārdi, bet cilvēki izdomājuši celt torni līdz debesīm, tā radot sev slavu. Jahve cilvēku iedomību neatzīst un sajauc cilvēku valodu, tā rodas daudzas valodas, bet pilsēta, kurā tas notiek, iegūst Bābeles (sajaukt — *bālal*) nosaukumu.

Jakobss — L. H. K. Jakobss, krievu valodnieks 19. gadsimtā, kas 1812. gadā izdevis valodniecības grāmatu, kurā pausta ideja par vispārējās gramatikas radišanu.

Mitridates — Mitridāts VI, Pontas karalis Mazāzijā, kas 89.–64. gadā trijos karos sekmīgi cīnījās pret Romu.

Keizars Frīdriķis II — Frīdrihs II, Frīdrihs Lielais, saukts arī par veco Frici (1712–1786), izveidoja un nostiprināja Prūsijas varenību.

Bauskas kukulis

Pirmpublicējums: Bauskas kukulis. R. Bl. — Dienas Lapa, 1899, 59. nr., 13. martā.

Icigs Mozus — Icigs Mozes — Ā. Alunāna lugas «Icigs Mozes» (1874) galvenais varonis, židu pauninieks.

Teodors Ragovskis — viens no R. Blaumaņa darbos visvairāk kritizētajiem dzejniekiem, īpaši laikā, kad R. Blaumanis strādā P. Zālītes izdevumos.

Par excellence — izcili, teicami.

Soll er blaißen gesund — lai viņš paliek vesels (neprecizā vācu val.).

Krievu-vācu rakstnieks Fedorovs

Pirmpublicējums: Krievu-vācu rakstnieks Fedorovs. R. Bl. — Dienas Lapa, 1899, 63. nr., 18. martā.

Reklāma non plus ultra

Pirmpublicējums: Reklāma non plus ultra. — Dienas Lapa, 1899, 66. nr., 22. martā.

Jauns latviešu dzejnieks

Pirmpublicējums: Jauns latviešu dzejnieks. R. Bl. — Dienas Lapa, 1899, 68. nr., 24. martā.

R. Bl-a piezīme

Pirmpublicējums: R. Bl-a piezīme. — Dienas Lapa, 1899, 87. nr., 15. aprīli.

R. Blaumaņa piezīme ir tekstam «Sikumi. Vēl reiz Hunhena dzejoli»: «Dienas Lapas» 68. numurā parādījās īsa recenzija par kādu jaunu latviešu dzejnieku Hunhenu un tā dzejām «Etides poēzijā». Ievērojot recenzijas diezgan tumšo krāsu, bija jādomā, ka minētās «Etides» nebūtu pat ne šī vārda cienīgas. Bet, caurlasījis Hunhena

dzejoļu krājumu, biju pilnīgi pārliecināts, ka recenzents, baidīdamies no nieka bubuļa, gribējis atbaidīt arī visu lasītāju publiku no mantas, kuru šis bubulis apsargā un kura ir cienīga blakus stāties dažāda laba slavēta dzejnieka produktiem. — Recenzents, turpat pievezdams Hunhena diezgan reālo, alegorisko fabulu «Pūslis», sakās rādot Hunhenu ar visu viņa figūru, formu, valodu etc. — kaut gan tikai b ā l g a n ā (gaismā) nojēgumā. Kamdēļ gan R. Bl. nedod par Hunhena dzejām īstu, bet gan bālganu nojēgumu? — Beidzot pievedīšu Hunhena «Dāvinājuma» beidzamās divas strofas, kurās R. Bl. ieraudzījis savas kritikas dūšas laupošo bubuli.

*Bet, zinot pasaul's gaitu, kurā
Tiek svētums zaimots, šķīstums pīšļos mīts,
Kur ozols lūst, bet niedra pastāv vētrā,
Kur mīlibai no ērkšķiem vaiņags vīts;
Nu, Dievu minot, sirds, jēl paliec rāma,
Vai lāsts, vai glāsts — lai tevi neaizskar;
Bez dūsmām — mierā visu panesama,
L a i b e z j ū t ī g s u n m u l ķ i s p e ļ, k o v a r.*

Vai baidīšanās no šāda bubuļa nav neuzticība pašam pret sevi? — Hunhena dzejā atrodams daudz kas, kas būtu pārspriežams. Dažkārt mēs uzkavējamies daudz ilgāki pie niecīgākiem ražojumiem.

Kāds rīdzinieks

Vai un kā latvietis var izsargāties no dzejošanas?

Pirmpublicējums: Vai un kā latvietis var izsargāties no dzejošanas? —.. — Dienas Lapa, 1899, 88. nr., 17. aprīlī.

Audzespiedurs — J. Audzespiedurs 19. gs. 90. gadu beigās publicēja dzejoļus, stāstus, aprakstus laikrakstos «Balss» un «Latviešu Avīzes». Dzejoļu nosaukumi — «Divas actiņas», «Gaudulis», «Noziedznieces pēdējā stundiņa», «Paskubināšana draugam», «Saldais mieriņš lido» u. c. — liecina par viņa darbu līmeni.

Jautājums pret jautājumu

Pirmpublicējums: Jautājums pret jautājumu. Rudolfs Blaumanis. — Dienas Lapa, 1899, 112. nr., 21. maijā.

K. R. V. «Baltijas Vēstnesim» iesūtījis izskaidrojumu — K. R. V. vēstule iespiesta laikrakstā «Baltijas Vēstnesis» 111. nr. ar nosaukumu «No Cēsīm». Vēstule sākas ar vārdiem: «Dienas Lapa» š. g. 102. nr. savu žulti kāda «cita roka» izlējusi pār mani, bet manas rindīņas attaisnošanos tiesā noraidījusi.»

Protests

Pirmpublicējums: Protests. Rudolfs Blaumanis. — Dienas Lapa, 1899, 154. nr., 14. jūlijā.

Vakardienas protests — A. Deglavs un Aspazija «Dienas Lapas» 153. nr. publicēja «Paskaidrojumu», kurā kritizē A. Niedras izteikumus referātā par dramatisko rakstniecību. A. Niedra ar priekšlasījumu uzstājās RLB Zinību komisijas Vasaras sapulcē. A. Niedra referātā pieminējis četrus latviešu rakstniekus, kas raksta lugas un strādā kāda cittautieša avīzes redakcijā, kur «grūtu jūgu velkot, par oriģināliem nav vairs laika domāt». Kritizētais nepārprotami ir A. Plātešs, četri autori — A. Deglavs, Aspazija, R. Blaumanis, J. Poruks (strādāja «Mājas Viesī», «Mājas Viesa Mēnešrakstā»). Aspazija un A. Deglavs uzsver, ka avīzniecība ir piemērotākais darbības veids rakstniekiem, kas nevar sevi uzturēt tikai no rakstniecības. Abi rakstnieki arī uzsver, ka A. Plātešs nekad nejaucas viņu daiļradē, neierobežo tās brīvību, un norāda, ka A. Niedra pats pirms pusgada gribējis strādāt laikrakstā «Dienas Lapa». 1899. gadā laikrakstos vairākkārt notiek sadursmes starp A. Niedru un P. Zāli ti kā «Dienas Lapas» faktisko redaktoru. Ar 1899. gada 11. janvāri par avīzes izdevēju kļuva A. Plātešs, bet jau 1898. gada novembrī A. Niedra rakstīja A. Platešam, ka gribot strādāt par avīzes līdzstrādnieku. Faktiskais avīzes redaktors no 1898. gada 5. decembra bija P. Zālite, viņš arī 1899. gadā noraidīja A. Niedras lūgumu laikrakstā, pamatojot to ar A. Niedras estētisko un ētisko zinātnisko uzskatu neatbilstību avīzes virzienam un, iespējams, atceroties A. Niedras kritiku par laikrakstu «Mājas Viesis», «Mājas Viesa Mēnešraksts» un īpaši Aspazijas dzeju žurnālā «Austrums». Laikrakstā tika publicēta arī A. Niedras vēstule A. Platešam, A. Niedras izteikumi Zinību komisijas Vasaras sapulcē jāsaista ar iepriekšējiem notikumiem. R. Blaumaņa protests ir atbalsts

«Dienas Lapai» avīzes strīdā ar A. Niedru, bet no viņa vēstulēm redzam, ka darbs avīžniecībā viņam traucēja sacerēt lugas un stāstus, avīzē darba bija daudz, un daudzas tēmas, par kurām R. Blaumanis raksta, viņam ir svešas.

Iz Ļeva Tolstoja dzīves

Pirmpublicējums: Iz Ļeva Tolstoja dzīves. — .. — Dienas Lapa, 1899, 179. nr., 13. augustā.

Jautājumu, kādu dzejnieks tik savādi apstrādājis savā «Kreicera sonātē» — Ļevs Tolstojš stāstā «Kreicera sonāte» rāda virieša un sievietes, vīra un sievas sarežģītās attiecības, kurās valda sabiedrības uzspiesta liekulība, meli, koķetērija, viltus, greisirdība, un mīlestība nav iespējama un vajadzīga, jo tā ir tikai baudas un ētiskas netirības aizsegs.

Kvītes

Pirmpublicējums: Kvītes. Rūdolfs Blaumanis. — Dienas Lapa, 1899, 196. nr., 2. septembrī.

Priekš «Miroņu salas dzejnieka» — R. Blaumaņa dzejolis «Bēklina gleznu «Miroņu sala» uzlūkojot» pirmoreiz publicēts 1898. gadā (skat. Kopotu rakstu 6. sēj., 29. un 561.–563. lpp.).

1900

«Balss» patiesības un taisnības mīlestība

Pirmpublicējums: «Balss» patiesības un taisnības mīlestība. — Dienas Lapa, 1900, 9. nr., 13. janvārī.

«Balss» savā pēdējā numurā — «Balss» 1900. gada 2. nr. rakstā (bez paraksta) ««Dienas Lapas» un «Mājas Viesa» patiesības un taisnības mīlestība» skarti trīs jautājumi — par «Dienas Lapas» it kā neprecīzo A. Bilenšteina vārdu atstāstu, par Hilnera darba tulkojumu un par «Dienas Lapas» attieksmi pret RLB Zinību komisijas stipendiju fondu. R. Blaumanis atbild uz aizskārumu par Hilnera raksta neprecīzo tulkojumu, viņš Hilneru ciena, bet netaisnus pārmetumus nepieņem ne no viena.

«Dienas Lapā» jau 5. janvārī stāvēja izskaidrojums — «Dienas Lapas» 3. nr. (5. janv.) vispirms publicētā G. Hilnera vēstule, kurā viņš norāda, ka «Dienas Lapa» 1899. gada 280. nr. solījusi publicēt viņa tekstu par Vidzemē iznākušām avizēm nesagrozītu, bet tulkojums ar rokrakstu nesaskan, un G. Hilners norāda svarīgākās četras vietas. Tālāk «Dienas Lapa» pievieno savu atbildi, kurā norāda, ka J. Poruks un R. Blaumanis tulkojuši precīzi, ka zināmas atšķirības starp oriģinālu un tulkojumu būs vienmēr, bet tāpēc labāk, lai G. Hilnera kungs savus referātus par latviešu avizēm un grāmatām raksta latviešu valodā.

Fridrihs Nīče

Pirmpublicējums: Fridrihs Nīče. — .. — Dienas Lapa, 1900, 2.-3. nr., 7. septembrī.

Dažkārt šis raksts piedēvēts J. Porukam.

Roberts Bāca kungs

Pirmpublicējums: Roberts Bāca kungs. R. Bl. — Dienas Lapa, 1900, 246. nr., 31. oktobrī.

Kā kādā sludinājumā lasāms — J. Censoņa brošūras beigās ir reklāmas lapiņa, kurā reklamēti Roberta Bāca materiālkoloniālpreču veikals un tā preces: «dažādas sortes .. miltu, smalko, zāģēto un rafinēto cukuru, tēju, skotu un zviedru siļķes» utt., kā arī Rīgas Sātības biedrība «Saule».

Kopā ar saviem brāļiem — R. Blaumanis rakstā dažādi apspēlē J. Fr. Censoņa grāmatas sākumā ievietoto reklāmas lapiņu. Tajā reklamētas G. A. Miezes un brāļu Bācu apgādā iznākušas un dabūjamās grāmatas.

Izdodams savas telegrammas — «Telegramma iz Parizes» «Saules» delegāta Rob. Bāca.

«*Ķezu Pētersons un vecais Mārtiņš, Rīgas lielākie žūpas*» — grāmatas «Teodors Gailis» apakšvirsraksts.

J. Fr. Censons atgremo — Fr. Censons sacerējis brošūru «Modernais teatrs un tikumība. Pēc dabas zinātņu skolotāja Dr. K. Fr. Gordona domām apcerējis J. Fr. Censonis. — R., 1900.»

Grāmatas priekšvārdā R. Bācs kā izdevējs uzsver: «Mūsu laika

kailais reālisms rāda mums jo gaiši, ka tikumibai uz skatuves ir jau miroņa smaka (skat. vāku nobildējumus), un šā sacerējuma nolūks ir apskatīt šo kailo reālismu tuvāk, nostādīt pareizā gaismā skatuves un dramatiskās mākslas uzdevumu un pienākumus.» Tālāk R. Bācs uzsver, modernais teātris iedēsta skatītāju sirdis tikai bezdievību un netikumību.

«*Dace Camentini*» — Dace Akmentiņa. Uz grāmatas vāka publicēts zīmējums — smalki tērpts kungs sarunājas ar pusmūža balerīnām — un sarunas teksts:

«A.: «Dace Camentini reiz tik slavena spēlētāja un baleta dejtāja, liekas, publikai vairs nepatīk, vai tad viņa savu vietu vairs neizpilda?»

B.: «O, jā, bet tai klājas kā vecai krāsnij, tā izpilda gan savu vietu, bet — vairs nevelk!»»

R. Blaumanis D. Akmentiņu uzskatīja par izcilāko latviešu aktrisi, ap 1900. gadu viņa spēlēja savas ievērojamākās lomas (Kristīne, Elga, Kordēlija, Spriditis, Sniedze u. c.).

1901

Ievadam

Pirmpublicējums: Ievadam. *Zodgals*. — Mājas Viesa Mēnešraksts, 1901, 1. nr., 156.–157. lpp.

Raksts ievada žurnāla humoristisko nodaļu «Zobgala paspārne».

Kuri jau gadu atpakaļ ieskrēja divdesmitā gadusimtenī — 19./20. gadsimta mijā notika strīdi, un dažādās valstīs uzskatīja atšķirīgi, kad sākas 20. gadsimts — 1900. gada 1. janvārī vai 1901. gada 1. janvārī.

Zobgals, pēdējais no «Mēnešraksta» līdzstrādnieku skaita šķiries — 1897./98. gadā žurnālā «Mājas Viesa Mēnešraksts» bija humoristiski satiriska nodaļa ar īpašu vinjeti, bet 1897. gada 11. nr. pirmoreiz minēts nosaukums «Zobgala paspārne», un zem tā dzejolis «Zobgals runā» (skat. šī izdevuma 6. sēj. 158. lpp.). 1899./1900. gada žurnālā šādas nodaļas nav.

Jautrais ceļotājs Ansberģis apklusis — 1896.–1898. gadā advokāts J. Ansberģis žurnālā «Mājas Viesa Mēnešraksts» regulāri publicēja rakstu sēriju «Svešās zemēs».

Vilhelms Otrais un māksla

Pirmpublicējums: Vilhelms Otrais un māksla. — rbl. — «Pēterburgas Avīžu» Literāriskais pielikums, 1901, 3. nr., 22. decembrī, 23. lpp.

R. Blaumanis strādāja O. Rāviņa vadītajā un izdotajā laikrakstā «Pēterburgas Avīzes» no 1901. gada līdz 1904. gada pirmajai pusei. 1901.–1903. gada janvārī R. Blaumanis bija telegrammu, jaunāko ziņu un Pēterburgas ziņu nodaļas vadītājs.

1902

«Purva malas» speciāltelegramma

Pirmpublicējums: «Purva malas» speciāltelegramma. — «Pēterburgas Avīžu» Literāriskais pielikums, 1902, 4. nr., 12. janvārī, 32. lpp.

«Speciāltelegramma» ievietota «Pēterburgas Avīžu» Literāriskā pielikuma humoristiski satīriskajā nodaļā «Purva malā», kuras redaktors R. Blaumanis bija no 1901. gada līdz 1903. gada janvārim, no 1903. gada februāra līdz 1904. gada sākumam viņš bija Literāriskā pielikuma faktiskais redaktors, bet Ed. Treimanis-Zvārgulis no 1903. gada janvāra līdz 1903. gada augustam vadīja nodaļu «Purva malā».

Ā. Alunāna raksts «Teodors Zeiferts kā kritiķis» nodrukāts laikraksta «Dienas Lapa» 1902. gada 8. un 9. nr. Ā. Alunāna raksts ir atbilde uz T. Zeiferta brošūru «Dr. philos. P. Zālits mūsu avižniecībā». Ā. Alunāns pārmet, ka T. Zeiferts brošūru par P. Zālīti uzrakstījis pēc aiziešanas no P. Zāliša vadītiem laikrakstiem, kamēr viņš bijis laikraksta līdzstrādnieks, pret redaktora darbu nav iebildis, tikai rūpējies par augstākiem honorāriem. Tagad Teodors Zeiferts vairs nekritizē literatūru, bet «sāk kritizēt cilvēkus, personas». Ā. Alunāns pārmet Teodoram Zeifertam gan to, ka viņš parakstās tikai ar savu vārdu (Teodors), gan viņa aizraušanos ar G. Brandesu, gan savstarpēju komplimentārismu kritikās, gan nekompetenci jaunākajā literatūrā, rakstot par Ļ. Tolstoju un H. Ibsenu, gan netaktisku attieksmi pret jaunajiem autoriem, gan valodas nezināšanu (Teodors jautā, kāpēc lietoti vārdi svētnīca, grēcnīca u. c.).

Ziņojums no Rīgas

Pirmpublicējums: Ziņojums no Rīgas. No mūsu speciālgrāvrača. — «Pēterburgas Avīžu» Literāriskais pielikums, 1902, 5. nr., 16. janvāri, 40. lpp.

«Ziņojums no Rīgas» ievietots nodaļā «Purva malā».

«*Vecais*» Ādolfs — Ādolfs Alunāns.

Blaumanis savu saldenu pudeli — R. Blaumaņa komēdija «No saldenās pudeles».

Liduma dūmos — A. Niedras romāns «Liduma dūmos».

Purvā

Pirmpublicējums: Purvā. — «Pēterburgas Avīžu» Literāriskais pielikums, 1902, 7. nr., 23. janvāri.

«Vārds» — politiska un literāriska avīze, iznāk 1901.–1907. gadā Rīgā.

«*Purva malas*» vadītājs — R. Blaumanis.

Gul jau vieni dibinā — domāts jaunlatviešu izdots nedēļas laikraksts «Pēterburgas Avīzes» (1862–1865), kurā arī bija humoristiski satiriski pielikums ar mainīgiem nosaukumiem «Dzirkstele», «Zobugals», «Pielikums pie .. nr.». Pret šo daļu aktīvi vērsās baltvācu muižniecība un cenzūra.

Kārklū valgs — Rūdolfs Blaumanis.

Lasmanis — vārdu spēles — 1) Fricis Lasmanis, 1902.–1905. gadā strādājis laikrakstā «Vārds» un «Vārda» Literāriskajā pielikumā, līdzstrādnieks, redaktors, izdevējs; 2) locis.

Atklāta vēstule «Tēvijai»

Pirmpublicējums: Atklāta vēstule «Tēvijai». Grāvraču Anna. — «Pēterburgas Avīžu» Literāriskais pielikums, 1902, 7. nr., 23. janvāri.

Vēstule ievietota nodaļā «Purva malā».

Raksts «Latviešu piedalīšanās pie pilsētas vietnieku vēlēšanām» — raksts publicēts kā laikraksta «Tēvija» 1902. gada 2. nr. ievadraksts, paraksts Wi. Rakstā kritizēta A. Plātesa izdevumu nostāja Rīgas domes vēlēšanās un jaunie centieni — būt vienīgajiem tautas pārstāvjiem citu pilsētu (Liepājas) domes vēlēšanās, ar saukļiem aicinot pēc

tautas vienprātības un proporcionālas dažādu grupu pārstāvniecības domē. Arī R. Blaumaņa aiziešanas iemesls no laikrakstiem «Mājas Viesis», «Dienas Lapa» ir domstarpības par laikraksta politiku Rīgas pilsētas domes vēlēšanās, kad «Dienas Lapas» pārstāvētās aprindas vienojās ar vācu un krievu vēlētajū aprindām.

Kas tas?

Pirmpublicējums: Kas tas? — «Pēterburgas Avižu» Literāriskais pielikums, 1902, 1. nr., 6. februārī.

Jautājums ievietots nodaļā «Purva malā».

«*Dienas Lapa*» raksta savos sīkumos — laikraksta «Dienas Lapa» 1902. gada 28. nr. rubrikā «Sikumi» ievietots īss rakstiņš «Kas tas?», kuru pilnībā citē R. Blaumanis savā rakstā.

«*Baltijas Vēstnesī*» Luīze Skujenieks par Blaumaņa «*Skroderdienām Silmačos*» — L. Skujenieces recenzija «Latviešu teātris» par R. Blaumaņa komēdiju «*Skroderdienas Silmačos*» publicēta 1902. gada 26. nr.; te L. Skujeniece izmanto Vīnes kritiķa H. Bāra izteikumu par teātri, kurā viņš salīdzina skatuvi ar manēžu, bet dramatiķi ar jātnieku, kuram «nākas, zirgam mugurā sēžot, šaut mērķi». Viņa uzskata, ka R. Blaumanim gan ir dramatiķa talants un prasme, lugā «*Skroderdienas Silmačos*» tā ir spēja atklāt latviešu raksturus. Bet lugai trūkst dramatisma, mērķtiecīgas darbības, dialogu. Acīmredzot «*Dienas Lapai*» nav bijusi pieņemama L. Skujenieces labvēlīgā attieksme pret R. Blaumaņa talantu, kaut arī blakus izteikta asa kritika. Laikraksta «Dienas Lapa» kritikā J. Asars iznīcināja gan lugu, gan autoru. Polemiku karstumā P. Zāliša izdevumi meklēja katru iespēju R. Blaumani aizskart.

Laikrakstu pajumte

Pirmpublicējums: Laikrakstu pajumte. 1. «Dienas Lapa» neilgi atpakaļ... — «Pēterburgas Avižu» Literāriskais pielikums, 1902, 1. nr., 6. februārī.

Laikrakstu pajumte. 2. Izlīdzinošās taisnības uzvara. — «Pēterburgas Avižu» Literāriskais pielikums, 1902, 24. nr., 23. martā.

Laikrakstu pajumte. 3. Kāds L. Fr. kgs., kura stils... — «Pēterburgas Avižu» Literāriskais pielikums, 1902, 39. nr., 15. maijā.

Laikrakstu pajumte. 4. Bija laiki, kad «Austrums»... — «Pēterburgas Avižu» Literāriskais pielikums, 1902, 40. nr., 19. maijā.

«Laikrakstu pajumte» ir īpaša rubrika nodaļā «Purva malā».

Laikrakstu pajumte. 1:

«Dienas Lapas» vaļējās vēstulēs Rūdolfam Blaumanim ir norādes uz viņa darbiem.

Vēja mātes ledainos brunčos — norāde uz dzejoli «Sala».

Nemeklējat to plīša kleitēs — norāde uz dzejoli «Vienas dziesmas gribētos».

Pazudušā dēla uzvalkā — norāde uz drāmu «Pazudušais dēls».

Sfīnksa — norāde uz dzejoli «Salā».

Purva malas bradātājs — norāde uz noveli «Purva bridējs».

Pa Olimpa spēļu laiku apklusā viss ienaidis — norāde uz rakstu «Atklāta vēstule «Tēvijai»».

Laikrakstu pajumte. 2:

Par draudzīgo vienprātību, kāda tagad radusēs — P. Zāliša vadītie un A. Plātesa izdotie laikraksti «Dienas Lapa» un «Mājas Viesis» laikā, kad tur strādāja R. Blaumanis (1898. g. — 1901. g. 23. marts), vienmēr atradās asās politiskās un literārās polemikās ar laikrakstiem «Baltijas Vēstnesis», «Balss». Pret abiem šiem laikrakstiem, strādājot P. Zāliša izdevumos, bija jāvēršas arī R. Blaumanim.

Caur Fr. Veinberga kga izstāšanos no redakcijas — «Baltijas Vēstneša» redaktori no 1900. gada līdz 1902. gadam bija Fr. Veinbergs un N. Puriņš, kopš 7. marta tikai N. Puriņš.

Baltijas pilsētu domnieku vēlēšanu jautājumā — 1901. gada Rīgas domes vēlēšanās izveidojās konflikts starp F. Veinberga vadīto («Baltijas Vēstnesis») latviešu buržuāzijas labējo konservatīvo spārnu un «Dienas Lapas» atbalstīto liberālo latviešu buržuāzijas grupu. Pēdējā, protestējot pret F. Veinberga grupas centieniem uzurpēt visu varu vēlēšanās, pievienojās vācu vēlēšanu komitejai, kas atvēlēja latviešiem 12 vietas domē (reāli tur iekļuva 8). Tieši šīs «Dienas Lapas» vadības rīcības dēļ R. Blaumanis A. Plātesa izdevumus atstāja. Šim blokam pievienojās arī krievu konservatīvās aprindas. Apvienotais vācu-krievu-latviešu bloks vēlēšanās uzvarēja. Pēc Rīgas domes vēlēšanām sekoja dažādi mēģinājumi rast kompromisu latviešu vēlēšanu vidū.

Laikrakstu pajumte. 4:

Pērkondēls — A. Niedra.

Izskaidrojums

Pirmpublicējums: Izskaidrojums. Rud. Blaumanis. — «Pēterburgas Avīzes», 1902, 14. nr., 16. februārī.

«*Bēgšana*» — skice ir patiesīgs notikums iz angļu-būru kara, skices autors nav minēts.

Balsis iz publikas

Pirmpublicējums: Balsis iz publikas. — «Pēterburgas Avīžu» Literāriskais pielikums, 1902, 20. nr., 9. martā.

Iespiests nodaļā «Purva malā».

Pārlabotā Aspazija

Pirmpublicējums: Pārlabotā Aspazija. — «Pēterburgas Avīžu» Literāriskais pielikums, 1902, 28. nr., 6. aprīlī.

Iespiests nodaļā «Purva malā».

Fr. Kiepera dzejolis ir bez virsraksta, un tas publicēts «Baltijas Vēstneša» 71. numura pielikumā.

Jauns kritikas veids

Pirmpublicējums: Jauns kritikas veids. — «Pēterburgas Avīžu» Literāriskais pielikums, 1902, 39. nr., 15. maijā.

Raksts ievietots nodaļā «Purva malā».

Prāģeris — ugunsdzēsējs.

Dišlers — galdnieks.

Ierosme rakstam ir J. Mazvērsiņa recenzija par A. Niedras stāstu «Bārenis un brūnā» (Vārds, 1902, 97. nr.). J. Mazvērsitis savam rakstam devis apakšvirsrakstu «No lopkopības zinību stāvokļa apskatīta». Te A. Niedram pārņemts, ka viņš priecājas par govju skaistumu, govij nav jābūt skaistai, bet ienesīgai, ka autors neciena zinātni un nepareizi govī ēdina, pat ar lopu (!) sarunājas un, pie tā piespiecies, raud (!?).

Jaunākā divsabiedrība

Pirmpublicējums: Jaunākā divsabiedrība. — «Pēterburgas Avīžu» Literāriskais pielikums, 1902, 51. nr., 26. jūnijā.

Dr. P. Z. — Pēteris Zālite.

«Blikšķis iz kramenīcas» — R. Blaumaņa dzejolis (skat. šī izdevuma 6. sēj. 181. un 601. lpp.).

Par Puriņu Klāva vainu — Puriņu Klāva rakstā «Literāriskas vēstules» («Baltijas Vēstnesis», 1902, 120, nr., 3. lpp.) pausti uzskati par valodas kultūru, tai skaitā Raiņa un Aspazijas darbu valodu.

No abu šo kungu kara — «Dienas Lapas» un «Baltijas Vēstneša» iepriekšējo gadu diskusijas, polemikas, apvainojumi.

Jēnā tas diplomu pircis — P. Zālite studēja filozofiju Jēnas universitātē.

Grāvracis — R. Blaumanis.

Špīseris — vācu *der Spießer, der Spießbürger* — mietpilsonis.

Estētiskais Jēkabmuižas rentnieks

Pirmpublicējums: Estētiskais Jēkabmuižas rentnieks. Dramatisks skats. — «Pēterburgas Avižu» Literāriskais pielikums, 1902, 51. nr., 26. jūnijā.

Dialogs ievietots nodaļā «Purva malā».

Ar traģēdiju «Fausts» uz krūts // Aiz baltā vēršā sūdu kūts — citāts no R. Blaumaņa dzejoļa «Blikšķis iz kramenīcas».

R. Blaumanis ironizē par P. Zāliša divkosīgo attieksmi pret Raini un Aspaziju. P. Zālite abus dzejniekus uzskata par «saviem» autoriem, tos slavē, un 1897. gadā Raiņa tulkotās J. V. Gētes traģēdijas «Fausts» pirmpublicējums bija P. Zāliša vadītajā žurnālā «Mājas Viesa Mēnešraksts». Tai pašā laikā viņš aizstāv Puriņu Klāva rakstu, kurā abu dzejnieku darbi (arī «Fausts») vērtēti kā latviešu valodas tīrības piesārņotāji.

1904

«Mājas Viesim» un «Dienas Lapai»

Pirmpublicējums: «Mājas Viesim» un «Dienas Lapai», Rudolfs Blaumanis. — Balss, 1904, 1. nr., 7. janvāri; Vērotājs, 1904, 3. nr., 299.–303. lpp.

Visus šos izaicinājumus esmu atstājis bez nopietnas ievēribas — 1902. gadā un 1903. gadā norisinājās nepārtrauktas «Pēterburgas Avižu» un P. Zālītes vadīto izdevumu dažāda rakstura cīņas. R. Blaumanis nestāvēja malā no šīs cīņas un bija aktīvs tās dalībnieks.

Par polemiku ap stāstu «Lai­mes klēpī» sk. šī izdevuma 3. sēj. 296.–299. lpp.

1906

«Haralds Eldgasts»

Pirmpublicējums: «Haralds Eldgasts». Rūdolfs Blaumanis. — Latvija, 1906, 22. nr., 25. februāri.

Eld — zviedru valodā «uguns».

Gast — zviedru valodā «spoks», «ļau­nais gars», «rēgs».

Mūsu tauta ir apkrauta ar kaunu — 1905. gada revolūciju vācu un baltvācu presē aprakstīja kā latviešu briesmu darbus pret baltvācu mācītājiem un muižniekiem, dedzinot muižas, patriecot un arī nogalinot baltvācu muižniekus, mācītājus.

Šādā bēdu laikā — 1906. gadā Latvijā plosās soda ekspedīcijas.

Kā dzied Kaudzītes Matīss — citēts dzejolis «Tautas mīlestība» (1879).

Volapūks — volapika — mākslīga valoda (no angļu val. — *world + speak*) — pasaules valoda, ko radīja katoļu mācītājs J. M. Šlehers 1879. gadā. 19. gs. 80. gados populāra, 20. gs. sākumā vairs ne, jo radīta esperanto.

Esperanto — visvairāk izplatītā mākslīgā starptautiskā valoda, ko izveidojis poļu ārsts L. Zamenhofs, kas 1887. gadā Varšavā izdod pirmo esperanto mācību grāmatu.

Vilis Purvītis kļuva par Vilhelmu Purvitu — R. Blaumanis atsaucas uz 1905. un 1906. gada notikumiem. V. Purvītis noraidīja ideju par latviešu mākslinieku biedrības dibināšanu, kas apvienotu pāri par 200 latviešu mākslinieku, rakstnieku, skolotāju, advokātu, ārstu, žurnālistu. Biedrība blakus kultūras veicināšanas idejām prasītu arī latviešu valodai lietošanas tiesības skolās, tiesās u. c., kārtu privilēģiju atcelšanu, demokrātiskas pašvaldības vēlēšanas un satversmes

sapulces sasaukšanu. V. Purvītis un J. Valters, zinot vācu sabiedrības daļas noraidīšo attieksmi pret biedrību, atteicās tajā piedalīties un kritizēja tās ideju. V. Purvītis baidījās par savu stāvokli vācu gleznu pircēju sabiedrībā, viņš bija apprecējis vācieti, ģimenes valoda bija vācu. Konflikta dēļ ar latviešu sabiedrību, arī ar J. Rozentālu, viņš 1906. gadā pārcēlās uz Rēveli (Tallinu), kur līdz 1909. gadam strādāja par zīmēšanas skolotāju reālskolā un vācu muižniecības Doma skolā.

Vāgners — tēls J. V. Gētes tragēdijā «Fausts», zinātnieks, kurš «pasauli tik brīvdienās // Caur tālskati vien redzēt varu». (V. Bisenieka tulkojums.)

Homunkuls — J. V. Gētes tragēdijas «Fausts» otrās daļas tēls. Homunkuls ir cilvēkveidīgs radījums, kas radīts Vāgnera laboratorijā kristalizācijas procesā bez mātes. Homunkuls Mefistofeli sauc par «brālēnu» un ir velna rads.

Wildes — Oskars Vailds.

«*Kuru maziskā skaudība un naidis cenšas aptašķīt dubļiem*» — citāts no Haralda Eldgasta romāna «Zvaigžņotās nakts» priekšvārda «Pa mūžības ceļiem».

Atbilde no Olaines nebūs atnākusi — Teodors Zeiferts no 1891. līdz 1915. gadam bija draudzes skolas pārzinis Olainē.

Angelikai — Jadvigai G. — romāns veltīts Angelikai Gailitei, Haralda Eldgasta līgavai un nākamajai sievai.

Kalpa vīra dziesmas

Pirmpublicējums: Kalpa vīra dziesmas. Rudolfs Blaumanis. — Latvija, 1906, 34. nr., 11. martā.

Pēc R. Blaumaņa ievada publicēti divi P. Līciša dzejoļi — «Divi spēki» un «Rezervista dziesma».

P. Līcītis — R. Blaumaņa aizbilstamais Braku puisis, kuru viņš gribēja izveidot par rakstnieku.

Piezīme Pētera Līciša stāstam «Meli un mīlestība»

Pirmpublicējums: Piezīme. R. Bl. — Latvija, 1906, 53. nr., 5. aprīlī.

Sekošais stāstiņš — P. Līciša stāsts «Meli un mīlestība».

Apstrādātā viela — P. Līciša stāsts rāda lauku puisi dzīvi, labvēlību pret pasauli, monotono ikdienu, kuru pārtrauc tikai mīlestība

(arī vienkārša un seksuāla savā ikdienišķumā) pret kalpu meiteni un aiziešana armijā, kad palikusi apziņa — vienīgais gaišais un skaistais dzīvē bijis mīlestība, tagad atliek nāve. Stāstā ikdiena tēlota naturāli, dialogi atspoguļo cilvēka patrulo domāšanu, rādīts dzīves raupjums un vienkāršība.

Mopasāna «Boule de Snif» — G. Mopasāna stāsts «Tauklodīte».

Čārlsa Dikensa stāsts par divām pilsētām

Pirmpublicējums: Stāsts par divām pilsētām. [Priekšvārds.] R. Bl. — Latvija, 1906, 56. nr., 8. aprīlī.

Priekšvārds rakstīts R. Blaumaņa tulkotajam Čārlza Dikensa romānam «Stāsts par divām pilsētām», ko publicēja laikraksts «Latvija».

Bleakhouse — «Saltais nams», Č. Dikensa romāns (sar. 1852–1853), kurā asi kritizēta Anglijas tiesu sistēma.

David Copperfield — «Dāvids Koperfilds», viens no Č. Dikensa slavenākajiem romāniem, kurā daudz autobiogrāfisku motīvu (sar. 1849–1850, latv. val. 1928. gadā).

1907

Piezīme

Pirmpublicējums: Piezīme. Rūdolfs Blaumanis. — Latvija, 1907, 33. nr., 9. februārī.

Piezīme pievienota J. Rozentāla rakstam «Izskaidrojums», kurā J. Rozentāls paskaidro, kā R. Blaumaņa dzejoļi nonākuši vācu valodā izdotajā krājumā «Kiefern in Schnee». Latviešu avīzes (laikrakstā «Balss» — Atis Ķeniņš) te saskatīja latviešu idejas nodevību (skat. arī šī izdevuma 6. sēj., 640. lpp.).

1908

Cien. redakcija!

Pirmpublicējums: Cien. redakcija! Rūd. Blaumanis. — Rīgas Apskats, 1908, 127 nr., 4. jūnijā, Latvija, 1908, 128. nr., 5. jūnijā.

Cien. Rīg. Avīzes redakcijai!

Pirmpublicējums: Cien. «Rīgas Avīzes» redakcijai. Rūd. Blaumanis. — Rīgas Avīze, 1908, 126. nr., 4. jūnijā.

1908. gada jūnija sākumā laikrakstos tika publicēts RLB Literatūras fonda pārvaldes aicinājums vākt pabalstu R. Blaumanim, lai tas varētu ārstēties. Publicēts tika arī ārsta A. Skujas apraksts, kādos apstākļos Brakos atrodas viens no lielākajiem latviešu rakstniekiem.

Laikraksta «Latvija» konkurents «Rīgas Apskats» un «Rīgas Avīze», gan izsakot atbalstu R. Blaumanim, kritizē laikrakstu «Latvija», ka tā maz darijusi rakstnieka labā. «Rīgas Apskats» ievieto avīzē pirmpublicējumu no Liepājas avīzes «Dzīve», ko parakstījis «kāds rakstnieks», bet «Rīgas Avīzē» (1908. gada 125. nr.) kāds «Vērotājs» parakstījis rakstu «Latvijai». Klausaties uz maniem vārdiem, bet neskataties uz maniem darbiem! Vērotājs uzsver, ka viņš neiebilst pret pabalsta nepieciešamību slimajam rakstniekam, bet ir pārsteigts, ka šādu aicinājumu iespīēž arī laikraksts «Latvija», kuras redaktors R. Blaumanis ir bijis un kura feļetona vadītājs viņš ir. Laikraksts «Latvija» pērk iespaidmašīnas, tā īpašniekiem pieder lieli nami. Bet R. Blaumanis, kas palīdzējis, spēkus netaupot, šo bagātību vairo, ir slim, un viņa atbalstītājiem jālūdz palīdzība sabiedrībai. Laikraksts «Latvija» aicina palīdzēt grūtdieņiem, bet paši nepabalsta pat slimo rakstnieku.

Pret šādiem apvainojumiem R. Blaumanis abās vēstulēs redakcijām aizstāvējis sevi un laikrakstu «Latvija».

R. BLAUMAŅA ROKRAKSTI

«Über allen Gipfeln ist Ruh» — latīņu un latviešu valodā

Pirmpublicējums: «Über allen Gipfeln ist Ruh» — lateinisch und lettisch. — R. Blaumanis. Kopoti raksti 12 sēj. — R., 1928, 11. sēj., 532. lpp.

R. Blaumanis pats Gētes dzejoli «Ceļinieka naktsdziesma» («Wanderers Nachtlid») tulkoja 1901. gadā (skat. šī izdevuma 6. sēj., 415. lpp.).

Raksta rokraksts atrodas J. Raiņa Literatūras un mākslas vēs-

tures muzejā (R. Blaumaņa fonds, inv. nr. 5159). Tās ir divas nevienāda lieluma lapas glītā rokrakstā.

Piezīmju grāmatiņa

Pirmpublicējums: Piezīmju grāmatiņa. — R. Blaumanis. Kopoti raksti 12 sēj. — R., 1928, 11. sēj., 261.–268. lpp.

K. Egle savos komentāros R. Blaumaņa Kopotu rakstu iepriekšējā izdevumā (R. Blaumanis. Kopoti raksti 8 sēj. — R., 1959, 7. sēj., 569.–570. lpp.) norāda, ka rokraksts atrodas Raiņa Literatūras muzejā; tagad tas tur nav atrodams un nav arī bijis inventāra žurnālos. Tāpēc dodam K. Egles raksturojumu par R. Blaumaņa piezīmju grāmatiņu:

«Literatūrzinātnieks Antons Birkerts pirmiespiedumā pievieno šiem materiāliem tuvākus paskaidrojumus, izteikdamies, ka šo piezīmju grāmatiņu dzejnieks, jauneklis būdams, nēsājis klāt, šo to tajā atzīmēdams. Burtņiņai nav vāku, tā ir maza formāta, nelinijēta dzeltenīga papīra, pavisam 56 lapas puses, no kurām 5 tukšas, citās atzīmēti dažādi temati dzejdarbiem, grāmatas, adreses, anekdotes, dažī vācu dzejoļi, latviešu vārdi ar vācu paskaidrojumiem, dažādi izdevumu rēķini, etnogrāfiskas piezīmes ar tautas dziesmām, dažu tani laikā pazīstamu sabiedrisku darbinieku vārdi (Vēbers, Ruecs, Dirīķis, Stučka, Ozoliņš).

Vērtīgākais šai burtņiņā ir tas materiāls, kam sakars ar pašu dzejnieku un viņa mākslu. Pašā pirmajā lappusē ir tematu saraksts, kas liecina, kādas idejas nodarbinājušas jauno rakstnieku 80. gados.

Šos uzmetumus autors kādreiz cerējis pārvērst mākslas darbos. To liecina svītrojumi — 9. un 14., kā arī atzīme pie 4., ka tas pabeigts. Tie ir mums tagad labi pazīstamie «Ļaunais gars» un «Nauda zeķēs». 9. temats: «Das Hinderniss (Kindesmord)» ļoti atgādina «Raudupieti», un domājam, ka tā arī ir. Tāpat Nr. 10.

Ar kādiem nosaukumiem šie uzmetumi izmantoti un vai vispār tie izmantoti — tas paliek nezināms.

Interesanta arī dažādu tautību rakstnieku darbu virkne. Vai Blaumanis tos lasījis vai ne, paliek nenoskaidrots, bet rakstnieku vārdi paši par sevi vai sacerējumi liecina, kas tajā laikā saistījis Blaumaņa interesi. Pazīstamākie vārdi: Otto Millers, Heize, L. Ancengrūbers,

Ernsts Volcogens, Pjers Loti, Mantegacca, Ipolito Nitefo (Heizes tulkojumā), Gotfrids Kellers, Vl. Koroļenko, Fernans, Kabarella (spāniešu noveles) vācu val. Paulines Šancas tulkojumā. Blaumaņa interesi saistījusi ne vien nopietna māksla, bet arī humors, jo atzīmēti vairāki humoristiski izdevumi:

1. *Das humoristische Deutschland von. Jul. Stenheim.*

2. *Moritz Busch: Deutscher Volkshumor.*

3. *E. Eckstein. Humoristischer Hausschatz f. d. d. Volk.»*

Ļaunais gars. Janka. Luga pabeigta. — R. Blaumaņa luga «Ļaunais gars» (1892), Janka — tēls lugā.

Dieva griba — kļūt akl[am]. — R. Blaumaņa stāsta «Viņa ceļi» (1887) motīvs.

Šķērslis. (Bērnu slepkavība) — iespējams, norāde uz R. Blaumaņa noveli «Raudupiete» (1898).

Runājošā cūka — R. Blaumaņa «Stāsts par cūku, kura runājuse» (1895).

Kabatas pulkstenis — nozīmīga loma kabatas pulkstenim ir lugā «Pazudušais dēls», tēvs to pircis Krustiņam, bet atdāvina Mikum.

Nauda zeķē — R. Blaumaņa stāsts «Nauda zeķēs» (1889).

Dienasgrāmata

Pirmpublicējums: Dienasgrāmata. — R. Blaumanis. Kopoti raksti 12 sēj. — R., 1928, 11. sēj., 269.–270. lpp.

Vakar pabeidzu joku lugas 2. cēlienu — komēdija «No saldenās pudeles».

«Bez galvas» — komēdijas «No saldenās pudeles» sākotnējais nosaukums.

«Andara lūgšana» — R. Blaumaņa stāsts.

«Ievas laime» — stāsta «Laimes klēpī» sākotnējais nosaukums.

Rūd. Blaumaņa pašraksturojums

Pirmpublicējums: Rūd. Blaumaņa pašraksturojums. — Latvijas Vēstnesis, 1920, 60. nr., 25. septembrī.

A. Brigaderes tulkojums. Atbildes uz jautājumiem R. Blaumanis kādā albumā ierakstīja 1893. gada 18. jūlijā.

Tat tvam asi! — pārveidots Austrumu teiciens «Esi tu pats!».

TEĀTRA RECENZIJAS

1887

Latviešu teātris [«Mātes svētība»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land», 1887, 205. nr., 8. septembrī.

R. Blaumanis vācu laikrakstā «Zeitung für Stadt und Land» strādā ekspedīcijā (pieņem sludinājumus u. c.) un 1887. gadā ir Latviešu teātra izrāžu recenzents.

Pilsētas teātris — Rīgas Pilsētas (vācu) teātris, tā ēkas celtniecība pabeigta 1863. gadā. Teātrī notika drāmas, operas, baleta, operetes izrādes. Ēka nodega 1882. gadā, teātri atjaunoja 1887. gada rudenī (tagadējā Nacionālās operas ēka).

Rīgas Latviešu teātris — Rīgas Latviešu biedrības teātris. 1887. gadā Rīgas dome teātrim pirmoreiz piešķīra stipendiju — 5000 rbļ. Subsīdijas bija ikgadējas. 1887. gada rudens sezonā aktieri pirmoreiz saņēma ikmēneša algu, bija pārbūvēta arī skatuve un zāle.

«*Mātes svētība*» — franču autoru G. Lemuāna un A. d'Enerī skatu luga ar dziedāšanu. H. Šefera mūzika.

Latviešu teātris

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1887, 211. nr., 15. septembrī.

Rodes-Ēbelinga kungs .. tēloja Klusiņu — vācu režisora H. Rodes-Ēbelinga ligums ar Rīgas Latviešu biedrību noteica, ka viņš ir teātra direktors (režisors) un viņam jāuzstājas izrādēs arī kā aktierim. No 1886. līdz 1893. gadam viņš ir spēlējis deviņas lomas.

«*Priekš pusnakts*» — F. Švāba un J. Lindena viencēliens, pirmizrāde 1887. gada 13. septembrī.

«*Nieka bārzdās dēļ*» — E. Hirtes viencēliens, pirmizrāde 1886. gada 23. februārī.

«*Apgāztā sālņa*» — K. Gernerā viencēliens, pirmizrāde 1887. gada 3. maijā.

Latviešu teātris [«Kā tu man, tā es tev»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1887, 220. nr., 25. septembrī.

Teātra komisija — Rīgas Latviešu biedrības komisija (tris no desmit komisijas locekļiem bija citu latviešu biedrību pārstāvji), kas atbildēja par teātra finansiālo darbību, repertuāru, trupu. No 1887. gada janvāra līdz 1892. gada februārim komisijas priekšnieks bija Bernhards Dirīķis. R. Blaumanis bija Teātra komisijas loceklis un rakstvedis (1891–1893).

Recenzija publicēta pirmo reizi pēc pirmiespieduma.

Latviešu teātris [«Labdarīgās sievas»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1887, 223. nr., 29. septembrī.

«**Labdarīgās sievas**» — vācu dramaturga Ādolda Laronža (*L'Arronge*) luga.

Recenzija publicēta pirmo reizi pēc pirmiespieduma.

Latviešu teātris [«Lenore»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1887, 229. nr., 6. oktobrī.

«*Lenore*» — K. fon Holteja luga, viena no 19. gs. 2. pusē visbiežāk iestudētajām un izrādītajām lugām, režisors H. Rode-Ēbelings.

Lugu beigt ar «apoteozi» — H. Rode-Ēbelings lugai beigās pievienoja apoteozi «miroņu gājiens jeb Nāvē savienotie», kurā kā gari parādās mirušie milētāji Lenore un Viļums. Lugas izrāde ar apoteozi pirmo reizi notika 1887. gada 4. oktobrī.

Latviešu teātris [«Latviešu studentiem par labu»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1887, 235. nr., 13. oktobrī.

«*Latviešu studentiem par labu*» — J. Berga joku luga «Latviešu studentiem par labu», pirmizrāde 11. oktobrī.

«*Marino Marinelli*», «*Belgradas roze*» — norāde uz 19. gadsimta 80. gados populārajiem dēku un mīlestības romāniem.

Politehnikums — pirmā augstākā mācību iestāde Rīgā, kas dibināta 1829. gadā.

nāta 1862. gadā, tajā tika sagatavoti inženieri, mašīnbūvētāji u. c. 1896./97. mācību gadā Politehnikumu pārveido par Politehnisko institūtu ar Valsts augstākās tehniskās skolas tiesībām.

Latviešu teātris [«Marijane»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1887, 265. nr., 17. novembrī.

«Marijane» — franču rakstnieka Ādolfā d'Enerī melodrāma «Marijane».

Bouquets (franču val.) — buķete.

Latviešu teātris [«Pārmainīti mēteļi»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1887, 268. nr., 20. novembrī.

«Pārmainīti mēteļi» — M. Rolanda viencēliens, pirmizrāde 1887. gada 18. novembrī.

Recenzija publicēta pirmoreiz pēc pirmpublicējuma.

Latviešu teātris [«Svētbilžu griezējs»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1887, 274. nr., 27. novembrī.

«Svētbilžu griezējs» — «Der Herrgottschnitzer von Ammergau» (1880) — Ludviga Ganghoferā un Hansa Neierta tautas luga, tā sau-
camā kalniešu luga, kuras darbība noris Alpu kalnos. Pirmizrāde 1887. gada 25. novembrī.

1890

Latviešu teātris [«Miera traucētāja»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1890, 206. nr., 11. septembrī.

«Miera traucētāja» — vācu dramaturga R. Benediksa joku luga. Pirmizrāde 1890. gada 9. septembrī.

«Jaunais angļis» *Haufa pasakā* — V. Haufa pasakā «Pērtiķis kā cilvēks» par jauno angli vācu mazpilsētā uzskata pērtiķi.

Latviešu teātris [«Zelta zemnieks»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Beilage zur «Zeitung für Stadt und Land», 1890, 212. nr., 18. septembrī.

...*pēc ilgāka pārtraukuma atkal izvilksi dienas gaismā* — pirmo reizi Rīgas Latviešu teātris Š. Birhes-Pfeiferes lugu izrādīja 1881. gada 8. novembrī.

Latviešu teātris [«Kas tie tādi, kas dziedāja?»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Beilage zur «Zeitung für Stadt und Land», 1890, 224. nr., 2. oktobrī.

«*Uļēja*» — krievu biedrība, kam piederēja nams Rīgā, Kaļķu ielā, kur notika Krievu teātra izrādes, te arī kopš 1888. gada Ā. Alunāna trupa rīkoja viesizrādes.

«*Kas tie tādi, kas dziedāja?*» — Ā. Alunāna skatu luga, pirmoreiz iestudēta Jelgavā 1888. gada 28. jūlijā.

Latviešu teātris [«Precioza»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Beilage zur «Zeitung für Stadt und Land», 1890, 236. nr., 16. oktobrī.

«*Precioza*» — vācu dramaturga Pija Aleksandra Volfa luga «Precioza», tulkotājs Andrejs Stērste, Kārļa Marijas Vēbera mūzika.

Recenzija publicēta pirmoreiz pēc pirmpublicējuma.

Latviešu teātris [«Pārdotais miegs»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Beilage zur «Zeitung für Stadt und Land», 1890, 236. nr., 20. novembrī.

«*Pārdotais miegs*» — austriešu dramaturga Kārļa Hafnera romantiski komiska pasaka, pirmizrāde Rīgas Latviešu teātri 1887. gada 25. janvārī.

1891

Latviešu teātris [«Lenore»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Beilage zur «Zeitung für Stadt und Land», 1891, 31. nr., 6. februārī.

Vecajai Holteja drāmai «Lenore» — pirmoreiz Rīgas Latviešu teātrī iestudēta jau 1880. gadā.

Latviešu teātris [«Laulības šodien»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Beilage zur «Zeitung für Stadt und Land», 1891, 37. nr., 13. februārī.

«*Laulības šodien*» — A. Hākentāla skatu luga, pirmizrāde Rīgas Latviešu teātrī 1891. gada 10. februārī.

Latviešu teātris Amatnieku biedrībā [«Pie nabadzības sliekšņa»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater im Gewerbeverein. R. Bl. — Beilage zur «Zeitung für Stadt und Land», 1891, 92. nr., 24. aprīlī.

J. Dubura sadzīves aina «Pie nabadzības sliekšņa» pirmoreiz izrādīta 1891. gada 22. aprīlī Vācu amatniecības biedrībā (ne «Uļejā», kā norādīts K. Kundziņa «Latviešu teātra vēstures» 1. sēj., 372. lpp.).

Latviešu teātris [«Ganu meita»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Beilage zur «Zeitung für Stadt und Land», 1891, 223. nr., 2. oktobrī.

H. Neierta skatu luga «Rododendrs un ēdelveiss» izrādīta Rīgas Latviešu teātrī ar nosaukumu «Ganu meita», pirmizrāde 1891. gada 29. septembrī.

Latviešu teātris [«Slaists»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Beilage zur «Zeitung für Stadt und Land», 1891, 257. nr., 13. novembrī.

«*Slaists*» — H. Šmīda skatu luga, pirmizrāde Rīgas Latviešu teātrī 1891. gada 10. novembrī.

1892

Latviešu teātris [«Amalgavas Līze»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Beilage zur «Zeitung für Stadt und Land», 1892, 22. nr., 28. janvārī.

«*Amergavas Līze*» — K. Tannenhofera skatu luga ar dziedāšanu, pirmizrāde Rīgas Latviešu teātrī 1892. gada 26. janvārī.

Par Latviešu teātri

Pirmpublicējums: In Sachen der lettischen Theaters. R. Blau-
mann. — Beilage zur «Zeitung für Stadt und Land», 1892, 27. nr., 2.
februārī.

Laikrakstā «Baltijas Vēstnesis» (1892, 23. nr.) «Kāds R. Bl.
kungs» pārmet, ka recenzents ir tik bargs, ka viņš grib, lai «vācieši
nāktu palīgā mums mūsu teātri celt» un ka ««*Amergavas Līzes*» valoda
nemaz nav tik slikta».

«Baltijas Vēstneša» 27. nr. ir isa atsauksme par R. Blaumaņa rak-
stu «Par Latviešu teātri», ka «R. Blaumann kgs. kā Latv. teātra komi-
sijas loceklis nav kautrējies saviem biedriem komisijā, kas ko strādā,
klaji caur avizēm izsacīt nepelnītu sīvu pārmetumu, kur taču būtu
piederīgāki pamācīt un pierādīt, kā nopeltais darbs labāki izdarāms».

Latviešu teātris [«Turaidas roze»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Beilage zur
«Zeitung für Stadt und Land», 1892, 87. nr., 17. aprīlī.

Coram publico — publiski, atklāti.

«*Loreley*» — «Loreleja» — H. Herša luga, ko lokalizējis T. Hāns.

«*Das Fischermädchen von St. Goar*» — «Das Fischermädchen» —
«Zvejnieka meitene». T. Kernerā librets operai.

Th. — Teodors Hāns, latviešu dramaturgs, kas lokalizējis un
sarakstījis lugas «Staburaga meitiņa», «Turaidas roze», «Salacgrīvas
zieds».

Nemesīda — grieķu mitoloģijā Nemesīda ir atmaksas un atrie-
bibas dieviete, kas uzmana, lai visi labumi tiktu sadalīti taisnīgi, un
viņa vērš savas dusmas pret likumu pārkāpējiem.

Lugas «Turaidas roze» pirmizrāde Rīgas Latviešu teātrī 1892.
gada 15. aprīlī.

Latviešu teātris [«Roze un Rozīte»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Zeitung für Stadt
und Land, 1892, 204. nr., 8. septembrī.

«*Roze un Rozīte*» — Š. Birhes-Pfeiferes skatu luga, pirmizrāde Rīgas Latviešu teātrī 1892. gada 6. septembrī.

Latviešu teātris [«Dzīves skola»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1892, 238. nr., 17. oktobri.

Strazdubārda — J. un V. Grimmu pasakas «Ķēniņš Strazdubārda» tēls, ķēniņš, kas, pārgērbies par ubagu, izmāca niķīgo un iedomīgo princesi.

«*Dzīves skola*» — E. Raupaha skatu luga, pirmizrāde Rīgas Latviešu teātrī 1892. gada 14. oktobrī.

Latviešu teātrī [«Sapnis vasaras naktī»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1892, 267. nr., 22. novembrī.

«Sapnis vasaras naktī» — V. Šekspīra komēdija, pirmizrāde Rīgas Latviešu teātrī 1892. gada 19. novembrī.

J. Esenbergā tulkojums.

Latviešu teātris [«Saticīgie radi»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1892, 290. nr., 19. decembrī.

«Saticīgie radi» — R. Benediksa joku luga, pirmizrāde Rīgas Latviešu teātrī 1892. gada 16. decembrī.

1893

Latviešu teātris «Uļejas» zālē

Pirmpublicējums: Lettisches Theater im Ulei. R. Bl. — Beilage zur «Zeitung für Stadt und Land», 1893, 69. nr., 30. martā.

Latviešu teātris [«Vecais pilskungs»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Beilage zur «Zeitung für Stadt und Land», 1893, 74. nr., 5. aprīlī.

Jaukā novele, no kuras veidots «Vecais pilskungs» — A. Deglava stāsts «Vecais pilskungs» (1891).

«Vecais pilskungs» R. Blaumaņa tulkojumā vācu valodā — «Der alte Hauptmann» — «Vecais kapteinis».

Lugas «Vecais pilskungs» pirmizrāde Rīgas Latviešu teātrī 1893. gada 4. aprīlī.

Latviešu teātris [Vakardienas svētku izrāde]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1893, 257. nr., 10. novembrī.

Vakardienas svētku izrāde — Rīgas Latviešu biedrības 25 gadu jubileja. Jubilejas vakars notika 1893. gada 9. novembrī.

«*Žūpu Bērtulis*» — A. J. Stendera lokalizētā dāņu rakstnieka L. Holberga komēdija «Kalna Jepe jeb Pārvērsta zemnieks». Joku spēle «*Žūpu Bērtulis jeb Kā zemnieks par muižnieku celts*» ir pirmā latviešu teātra izrāde Rīgā, ko sarīkoja 1868. gada 2. jūnijā Latviskas palīdzības biedrība priekš trūkumu ciedzamiem igauņiem.

«*Spoku stundā*» — J. Ozola opera — viencēliens, pirmizrāde Rīgas Latviešu teātrī 1893. gada 27. oktobrī.

Latviešu teātrī [«Nauda»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. Mg. — Beilage zur «Zeitung für Stadt und Land», 1893, 270. nr., 25. novembrī.

Mg. — šeit R. Blaumaņa šifrs, tradicionāli Em. Melngaiļa šifrs.

Jaunais direktors Ozoliņš — par Rīgas Latviešu teātra direktoru P. Ozoliņu pieņēma 1893. gada 24. maijā.

Puriņu Klāva bēdu lugas «Nauda» pirmizrāde Rīgas Latviešu teātrī 1893. gada 24. novembrī.

Par Latviešu teātri

Pirmpublicējums: Im Sachen des Lettisches Theaters. Mg. — Zeitung für Stadt und Land, 1893, 272. nr., 27. novembrī.

«*Naudas*» autoram ļoti tuvu stāvošais «*Baltijas Vēstnesis*» — Puriņu Klāvs, «Naudas» autors, no 1890. gada ir «Baltijas Vēstneša» pastāvīgais līdzstrādnieks un ārzemju nodaļas vadītājs.

«*Baltijas Vēstnesis*» kādā vakar publicētā .. rakstā — «Baltijas Vēstneša» 1893. gada 270. nr. publicēts (bez autora vārda) raksts: «Slaveni možs teātra recenzents lugas «Nauda» izrādē», kurā R. Blaumaņa humoristiski rakstīto recenziju pārstāsta kā patiesību — vācu laikraksts aizsūtījis uz izrādi recenzentu, kas visu laiku gulējis un pats izrādi nav redzējis. R. Blaumanis atbildes rakstā sīki analizē izrādi un lugu, lai pierādītu, ka nav tajā gulējis.

Corpus delicti — lietiskie nozieguma pierādījumi.

Seno fenīķiešu ķēniņš Bāls — Baals — rietumsemītu mirstošais un atdzimstošais auglibas dievs, arī kārtības un taisnības aizsargātājs, vētras, pērkona un zibens dievs, vēlāk — elku dievs.

Fr. Kārkluvalka kungs

Pirmpublicējums: Herr Fr. Karkluvalks. Mg. — Beilage zur «Zeitung für Stadt und Land», 1893, 282. nr., 10. decembri.

R. Blaumanis atsaucas uz Fr. Kārkluvalka rakstā «Divi apslēpti vācu avīzes kritiķi un viņu padevīgā latviešu pavadone» («Baltijas Vēstnesis», 1893, 280. nr.) izteikto aicinājumu — parakstīt recenzijas ar istajiem vārdiem un objektīvi novērtēt latviešu lugas, tādēļ recenzentam jāatzīst, ka «Nauda» ir «labā luga latviešu valodā», ja jau R. Blaumaņa drāma «Pazudušais dēls» vācu laikrakstā «pieskaitīta pie vislabākā, kas visās trijās Baltijas valodās rakstīts».

1894

Latviešu teātris [«Venēcijas tirgotājs»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1894, 12. nr., 17. janvārī.

Bērbidžs — Ričards Bērbidžs, angļu aktieris un *Globe Theater* trupas vadītājs, V. Šekspīra kolēģis.

V. Šekspīra komēdijas «Venēcijas tirgotājs» pirmizrāde P. Ozoliņa iestudējumā notika 1894. gada 16. janvārī. Iepriekšējais lugas iestudējums H. Rodes-Ēbelinga vadībā Rīgas Latviešu teātrī bija 1888. gadā, viņš spēlēja arī Šeilo laumu.

Latviešu teātris [«Vaidelote»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1894, 15. nr., 20. janvārī.

Kernera manieres ietekme — vācu dramaturgs un dzejnieks Teodors (Karls) Kerners, kura slavenākajā drāmā «Zriny» (1814) valda kvēls jaunības patoss un jūsma, bet dzejā patriotisms, tēvzemes mīlestība, jaunības kvēle un naids pret ienaidniekiem (Napoleonu).

Aspazijas drāmas «Vaidelote» pirmizrāde Rīgas Latviešu teātrī 1894. gada 19. janvārī.

Latviešu teātris [«Gods»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1894, 36. nr., 14. februārī.

H. Zūdermaņa skatu lugas «Gods» pirmizrāde Rīgas Latviešu teātrī 1894. gada 13. februārī.

Latviešu teātrī [«Laupītāji»]

Pirmpublicējums: Im lettischem Theater. R. Bl. — Beilage zur «Zeitung für Stadt und Land», 1894, 45. nr., 24. februārī.

F. Šillera drāmas «Laupītāji» pirmizrāde Rīgas Latviešu teātrī 1894. gada 23. februārī.

1898

Latviešu teātris [«Tēva luteklītes»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Rigasche Rundschau, 1898, 223. nr., 1. oktobrī.

Rīgas Latviešu teātrī trešdien, 30. sept. [«Tēva luteklītes»]

Pirmpublicējums: Rīgas Latviešu teātrī trešdien, 30. sept. Rūd. Bl. — Mājas Viesis, 1898, 41. nr., 7. oktobrī.

«Tēva luteklītes» — J. Kellera un L. Hermaņa tautas luga, pirmizrāde Rīgas Latviešu teātrī 1898. gada 30. septembrī.

Latviešu teātris [«Amerika pirtī»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Beilage zur «Rigasche Rundschau», 1898, 235. nr., 15. oktobrī.

«*Amerika pirtī*» — J. Keturaka tautas luga, pirmizrāde Rīgas Latviešu teātrī 1898. gada 14. oktobrī.

Latviešu teātris [«Neticīgais Toms»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. R. Bl. — Beilage zur «Rigasche Rundschau», 1898, 245. nr., 29. oktobrī.

Neticīgais Toms — viens no divpadsmit apustuļiem, kurš atteicās ticēt, ka Kristus ir augšāmcelies, kamēr pats nebūs ieraudzījis Jēzus Kristus rētas un nebūs tām pieskāries ar pirkstiem.

Vis comica — komiskais spēks.

K. Laufsa un V. Jakobi joku lugas «Neticīgais Toms» pirmizrāde Rīgas Latviešu teātrī 1898. gada 28. oktobrī.

Rīgas pilsētas teātris [«Kapteiņa Granta bērni»]

Pirmpublicējums: Rīgas pilsētas teātris. R. Bl. — Dienas Lapa, 1898, 125. nr., 18. novembrī.

Rīgas pilsētas teātris — *Vācu teātris*.

Ž. Verna un A. d'Enerī lugas «Kapteiņa Granta bērni» pirmizrāde Pilsētas teātrī 1898. gada 6. novembrī.

Latviešu teātrī vakar atskanēja «Korneviļas zvani»

Pirmpublicējums: Latviešu teātrī vakar atskanēja «Korneviļas zvani». R. Bl. — Dienas Lapa, 1898, 126. nr., 19. novembrī.

R. Planketa operete «Korneviļas zvani» pirmoreiz iestudēta Rīgas Latviešu teātrī 1889. gada 15. martā.

Latviešu teātris [«Laime nomalā»]

Pirmpublicējums: Latviešu teātris. Rūdolf Blaumanis. — Dienas Lapa, 1898, 132. nr., 133. nr., 27., 28. novembrī.

H. Zūdermaņa skatu luga «Laime nomalā» pirmoreiz Rīgas Latviešu teātrī uzvesta 1898. gada 25. novembrī.

Latviešu teātris [«Grāfs Esekss»]

Pirmpublicējums: Latviešu teātris. R. Bl. — Dienas Lapa, 1898, 143. nr., 10. decembrī.

H. Laubes bēdu luga «Grāfs Esekss» uzvesta Rīgas Latviešu teātrī 1899. gada 9. decembrī.

Latviešu teātris [«Mana sievas māte»]

Pirmpublicējums: Latviešu teātris. R. Bl. — Dienas Lapa, 1898, 149. nr., 17. decembrī.

«Mana sievas māte» — A. Bisona un A. Marsa joku luga pirmoreiz iestudēta Rīgas Latviešu teātrī 1898. gada 16. decembrī.

1899

Latviešu teātrī [«Fausts»]

Pirmpublicējums: Im Lettischen Theater. R. Bl. — Beilage zur «Rigasche Rundschau», 1899, 3. nr., 5. janvārī.

J. V. Gētes traģēdijas «Fausts» pirmizrāde Rīgas Latviešu teātrī notika 1898. gada 3. maijā.

Latviešu teātris [«Ceļojums ap zemes lodi 80 dienās»]

Pirmpublicējums: Latviešu teātris. R. Bl. — Dienas Lapa, 1899, 10. nr., 14. janvārī.

Latviešu teātrī [«Ceļojums ap zemes lodi 80 dienās»]

Pirmpublicējums: Im Lettischen Theater. R. Bl. — Beilage zur «Rigasche Rundschau», 1899, 10. nr., 14. janvārī.

Ā. d'Enerī, Ž. Verna joku luga «Ceļojums ap zemes lodi 80 dienās» pirmoreiz iestudēta Rīgas Latviešu teātrī 1899. gada 13. janvārī.

Latviešu teātris [«Nelaimes putns»]

Pirmpublicējums: Latviešu teātrī. R. Bl. — Dienas Lapa, 1899, 40. nr., 18. februārī.

«Nelaimes putns» — O. Blūmentāla, G. Kadelburga joks pirmoreiz Rīgas Latviešu teātrī iestudēts 1899. gada 17. februārī.

Zigrida Arnoldson

Pirmpublicējums: Zigrida Arnoldson. R. Bl. — Dienas Lapa, 1899, 53. nr., 5. martā.

«*Minjona*» (1866) — franču komponista A. Tomā opera «Minjona», M. Karē un Ž. Barbjē librets pēc J. V. Gētes romāna «Vilhelma Meistara mācību gadi» motīviem.

Uz Latviešu biedrības skatuves [«Jaunā pasaule jeb Ticības murgos»]

Pirmpublicējums: Uz Latviešu biedrības skatuves. R. Bl. — Dienas Lapa, 1899, 75. nr., 1. aprīlī.

Latviešu teātrī [«Jaunā pasaule jeb Ticības murgos»]

Pirmpublicējums: Im Lettischen Theater. R. Bl. — Beilage zur «Rigasche Rundschau», 1899, 75. nr., 1. aprīlī.

H. Bulthauptu bēdu luga «Jaunā pasaule jeb Ticības murgos» pirmoreiz uzvesta Rīgas Latviešu teātrī 1899. gada 31. martā.

Pilsētas teātrī [«Piektais ritenis»]

Pirmpublicējums: Pilsētas teātrī. Paraksts: —.. — Dienas Lapa, 1899, 102. nr., 8. maijā.

Hugo Lublinera komēdija «Piektais ritenis» pirmoreiz uzvesta Pilsētas teātrī 1899. gada 7. maijā.

Latviešu teātris [«Dzimtene»]

Pirmpublicējums: Latviešu teātris. R. Bl. — Dienas Lapa, 1899, 220. nr., 30. septembrī.

H. Zūdermaņa skatu luga «Dzimtene» pirmoreiz uzvesta Rīgas Latviešu teātrī 1896. gada 21. aprīlī. 1899. gada 29. septembrī Magdas lomā debitēja Otilija Muceniece.

Latviešu teātris

Pirmpublicējums: Das lettische Theater. R. Bl. — Rigasche Rundschau, 1899, 228. nr., 9. oktobrī.

Vakar Latviešu teātrī — Rīgas Latviešu teātra 1000. izrāde notika

1899. gada 8. oktobrī. Programmu veidoja pa vienam cēlienam no dažādām lugām un F. Flotova operas «Marta».

Latviešu teātrī [«Dzīvību priekš cara»]

Pirmpublicējums: Latviešu teātrī. R. Bl. — Dienas Lapa, 1899, 257. nr., 15. novembrī.

Austriņa (P. Liepiņa) un Burtnieka skatu luga pēc M. Gļinkas operas «Ivans Susaņins» motīviem «Dzīvību priekš cara» pirmoreiz uzvesta Rīgas Latviešu teātrī 1886. gada 2. martā.

1888. gada sākumā H. Rode-Ēbelings atjauno un pārstudē «Dzīvību priekš cara» krāšņākā uzvedumā. 80. gados muzikālā izrāde «Dzīvība priekš cara» bija vairāk izrādītais darbs Rīgas Latviešu teātrī; popularitāti izrāde nezaudēja arī 90. gados.

1900

Pilsētas teātris [«Burvju strēlnieks»]

Pirmpublicējums: Pilsētas teātris. — .. — Dienas Lapa, 1900, 11. nr., 15. janvārī.

«*Burvju strēlnieks*» — vācu komponista Kārļa Marijas Vēbera opera.

Vakar vakarā — 1900. gada 14. janvārī.

A mezza voce — vidēja balss.

Pilsētas teātrī [«Kad es atgriezos»]

Pirmpublicējums: Pilsētas teātrī. — .. — Dienas Lapa, 1900, 12. nr., 16. janvārī.

«*Als ich widerkam...*» — «Kad es atgriezos...» — O. Blūmentāla un G. Kadelburga komēdijas pirmizrāde Rīgas pilsētas teātrī 1900. gada 15. janvārī.

Leišu teātra izrāde

Pirmpublicējums: Leišu teātra izrāde. — .. — Dienas Lapa, 1900, 24. nr., 31. janvārī.

Pilsētas teātris [«Bušs un Reichenbahs»]

Pirmpublicējums: Pilsētas teātris. — .. — Dienas Lapa, 1900, 38. nr., 16. februārī.

Heinriha Lee un Vilhelma Meijera-Ferstera joka «Bušs un Reichenbahs» pirmizrāde Pilsētas teātrī 1900. gada 15. februārī.

Āgenskalna vasaras teātris

Pirmpublicējums: Āgenskalna Vasaras teātris. — R. Bl. — Beilage zur «Rigasche Rundschau», 1900, 164. nr., 24. jūlijā.

Hamburgas Talijas teātris — ievērojamākais Hamburgas dramatisks teātris, dibināts 1843. gadā.

«*Die Waise aus Lowood*» — «Bārenis no Lovudas», Š. Birhes-Pfeiferes luga, lugas izrāde Āgenskalna Vasaras teātrī 23. jūlijā.

H. Züdermaņa drāmas «Dzimtene» izrāde notika 1900. gada 22. jūlijā.

Latviešu biedrības mūzikas komisijas koncerts

Pirmpublicējums: Latviešu biedrības mūzikas komisijas koncerts. — .. — Dienas Lapa, 1900, 188. nr., 21. augustā.

Latviešu biedrības mūzikas komisija — nodibināta 1888. gadā. Mūzikas komisija izdeva kordziesmu krājumus, latviešu komponistu skaņdarbus, organizēja folkloras ekspedīcijas, no 1891. gada līdz 1913. gadam rīkoja «rudens koncertus», kuros pulcināja Rīgas mūziķus, kā arī ārpus Latvijas strādājošus latviešu mūziķus. Koncerti parasti notika augusta pēdējā vai priekšpēdējā svētdienā.

Pilsētas teātri vakar [«Šolaiku jaunatne»]

Pirmpublicējums: Pilsētas teātri vakar. — .. — Dienas Lapa, 1900, 199. nr., 2. septembrī.

O. Ernsta komēdijas «Šolaiku jaunatne» pirmizrāde notika 1900. gada 1. septembrī.

Pilsētas teātris [«Erasmus meita»]

Pirmpublicējums: Pilsētas teātris. — .. — Dienas Lapa, 1900, 212. nr., 18. septembrī.

Ernsts von Vildenbruhs — vācu dramaturgs, rakstījis arī stāstus un dzejoļus, attāls Hohencolleru radnieks. Darbos nacionāls patoss, Hohencolleru dinastijas un tēvzemes slavinājums.

Huttens — Ulrihs fon Hutens — vācu rakstnieks, humānists, aktīvs Reformācijas atbalstītājs, kas 1522.–1523. gadā vadīja bruņniecības sacelšanos pret katoļu baznīcu un pāvesta piekritējiem, vērsies arī pret vācu feodāļu patvaļu.

Erasmus — Roterdamas Erasms, nīderlandiešu humānists, izcila Renesanses laikmeta personība, ievērojamākais darbs «Muļķības slavinājums» (1509), kas slavina domas un personības brīvību, vērsās pret viduslaiku sholastiku.

Ernsta von Vildenbruha lugas «Erasmus meita» pirmizrāde Rīgas Latviešu teātri 1900. gada 16. septembrī.

Latviešu teātris [«Skopulis», «Brokasts pie muižniecības vecākā»]

Pirmpublicējums: Lettisches Theater. — R. Bl. — Rigasche Rundschau, 1900, 237. nr., 19. oktobrī.

Turgeņeva lugas «Brokasts pie muižniecības vecākā» nosaukums R. Blaumaņa recenzijā vācu valodā ir «Frühstück beim Adelsmarschall» — «Brokastis pie galma maršala».

Pirmizrādes: Ž. B. Moljēra joku luga «Skopulis» pirmoreiz Rīgas Latviešu teātri izrādīta 1900. gada 11. oktobrī.

I. Turgeņeva viencēliens «Brokasts pie muižniecības maršala» pirmoreiz Rīgas Latviešu teātri izrādīts 1900. gada 26. aprīlī.

Latviešu teātri [«Zaudēts mūžs»]

Pirmpublicējums: Im Lettischen Theater. — R. Bl. — Rigasche Rundschau, 1900, 259. nr., 16. novembrī.

R. Blaumaņa recenzijā K. Holteja lugas nosaukums ir «Verlorenes Leben oder Dreißig Jahre nach dem Tod» — «Zaudētā dzīve vai trīsdesmit gadus pēc nāves».

«*Lorbeerbaum und Bettelstab*» — burtiski: Lauru koks un Nabadzības stabs.

K. Holteja bēdu luga «Zaudēts mūžs jeb 30 gadus pēc nāves» pirmoreiz Rīgas Latviešu teātri uzvesta 1900. gada 15. novembrī.

Pilsētas teātrī [«Marija Magdalēna»]

Pirmpublicējums: Pilsētas teātrī. — .. — Dienas Lapa, 1900, 262. nr., 20. novembrī.

Fr. Hebeļa drāmas «Marija Magdalēna» pirmizrāde Pilsētas teātrī notika 1900. gada 18. novembrī.

1901

Pilsētas teātris [«Rožu pirmdienā»]

Pirmpublicējums: Pilsētas teātris. — .. — Dienas Lapa, 1901, 12. nr., 16. janvārī.

Sestdien īsi minējām — «Dienas Lapas» 1901. gada 10. nr. ir īss rakstiņš, ka Pilsētas teātrī izrādīta drāma «Rožu pirmdienā». Autors nav minēts.

E. Hartlēbena drāma «Rožu pirmdienā» pirmoreiz Rīgas pilsētas teātrī izrādīta 1901. gada 12. janvārī.

1902

Šejienu latviešu labdarības biedrības

Pirmpublicējums: Šejienu latviešu labdarības biedrības. — Bl. — Pēterburgas Avīzes, 1902, 36. nr., 5. maijā.

Šejienu latviešu labdarības biedrības — R. Blaumanis raksta par Pēterburgas biedrībām. Pēterburgā R. Blaumanis dzīvoja no 1901. gada līdz 1903. gadam.

«*Mūsu dakteris*» — R. Blaumaņa tulkota L. Treptova un L. Hermaņa tautas luga.

Pēterburgas latviešu labdarības biedrība izrādi sarīko 1902. gada 28. aprīlī.

1904

Jauna oriģinālluga [«Alūksnes skaistules»]

Pirmpublicējums: Jauna oriģinālluga. — R. B. — Vērotājs, 1904, 4. nr., 508.–509. lpp.

1906

Latviešu teātrī [«Ziedoņa upuris»]

Pirmpublicējums: Latviešu teātrī. — B. — Latvija, 1906, 36. nr., 14. martā.

Heilbronnas Katiņa — H. Kleista dramatiskās pasakas «Heilbronnas Katiņa» galvenais tēls.

Hannele — G. Hauptmaņa drāmas «Hannele» galvenais tēls.

E. fon Keizerlinka skatu lugas «Ziedoņa upuris» pirmizrāde Rīgas Latviešu teātrī notika 1906. gada 12. martā.

1907

«Rīgas Avīze» raksta

Pirmpublicējums: «Rīgas Avīze» raksta. — Rūdolfs Blaumanis. — Latvija, 1907, 98. nr., 30. aprīlī.

Rūdolfs Blaumanis savās medībās pēc Rīgas Latviešu teātra direktora amata — 1907. gadā R. Blaumanis pretendēja uz Rīgas Latviešu teātra direktora posteni. Otrs pretendents bija P. Ozoliņš. Kandidātiem bija jāiestudē pa vienai lugai. R. Blaumanis iestudēja V. Šekspīra traģēdiju «Ričards III» (Rihards III), P. Ozoliņš — V. Šekspīra traģēdiju «Jūlijs Cēzars». Presē parādījās vairāki raksti par teātra direktora vēlēšanām un R. Blaumaņa kandidatūru. A. R. Krūms («Balss», 1907, 8. nr.) rakstā «Rūdolfs Blaumanis — kandidāts uz Latviešu teātra direktora amatu» uzsver: «Direktora un režisora amatā Blaumanis tautai tiktu atrauts kā rakstnieks un dzejnieks. Bet saistīt Blaumani pie Latv. teātra gan vajadzētu katrā ziņā — kā literārās daļas vadoni, tur, lūk, plašs un svētīgs darba lauks.»

«Rīgas Avīzes» 96. numurā publicēto -n- rakstu «Rūdolfs Blaumanis savās medībās...» R. Blaumanis atbildē citē pilnībā.

Latviešu teātris [«Jūlijs Cēzars»]

Pirmpublicējums: Latviešu teātris. — Bl. — Latvija, 1907, 211. nr., 11. septembrī.

P. Ozoliņa režijā V. Šekspīra traģēdijas «Jūlijs Cēzars» uzvedums

Rīgas Latviešu teātrī atjaunots 1907. gada 29. aprīlī. Pirmoreiz traģēdija «Jūlijs Cēzars» iestudēta Rīgas Latviešu teātrī 1900. gadā.

Rīgas Latviešu teātris [«Rūsa»]

Pirmpublicējums: Rīgas Latviešu teātris. — Bl. — Latvija, 1907, 216. nr., 17. septembrī.

A. Pahes viencēliena «Rūsa» pirmizrāde Rīgas Latviešu teātrī 1907. gada 16. septembrī.

Latviešu teātris [«Vainīgs»]

Pirmpublicējums: Latviešu teātris. — Bl. — Latvija, 1907, 250. nr., 27. oktobrī.

R. Fosa drāmas pirmizrāde notika 1905. gada 16. novembrī. 1907. gada 15. oktobrī Toma Lēra lomā Rīgas Latviešu teātrī debitēja Pēteris Vilnis (ist. v. Zauers), Jūliju pirmoreiz spēlēja Kate Celma, par šo izrādi raksta R. Blaumanis recenzijā.

PUBLICISTISKIE RAKSTI

1888

No Kokneses

Pirmpublicējums: Aus Kokenhusen ... B. — Zeitung für Stadt und Land, 1888, 139. nr., 19. jūnijā.

1889

Skatiens uz nākotni

Pirmpublicējums: Skatiens uz nākotni. Rūd. Bl. — Balss, 1889, 26., 27. nr., 28. jūn., 5. jūlijā.

1898

Strādnieku trūkums laukos

Pirmpublicējums: Der Arbeitermangel auf dem Lande. R. Bl. — Rīgasche Rundschau, 1898, 27. nr., 3. februārī.

Ledu! jeb Karsta laika sekas

Pirmpublicējums: Ledu! jeb Karsta laika sekas. — Mājas Viesis, 1898, 34. nr., 19. augustā.

1903. gadā laikrakstā «Mājas Viesis» 2. nr. Pēteris Zālite polemikas karstumā ar R. Blaumani, kas tai laikā strādā «Pēterburgas Avizēs», atklāj, ka raksti «Ledu! jeb Karsta laika sekas», «Prom uz dakteru fabriku!» un «Briesmīga ķeza» autors ir R. Blaumanis. Šajos rakstos R. Blaumanis slavē un aizstāv redaktoru P. Zāliti, ko vēlāk «Pēterburgas Avizēs» izsmej līdzīgi kā viņa iepriekšējie pretinieki.

Dr. Smaidonis — Dr. Ods — Smaidonis — Puriņu Klāvs, laikraksta «Baltijas Vēstnesis» redaktors.

...«*Tēvijas*» 32. nr. lasot — laikrakstā «Tēvija» K. Graudiņš rakstā ««Mājas Viesis» un viņa «Mēnešraksts»» izsmej P. Zāliti, ka tas, tikai nedaudz pamācījies Jēnā, sevi salīdzina ar pasauleslaveniem zinātniekiem. Rakstā ir skarts jautājums par rakstnieku godalgām, ko laikraksts «Tēvija» neatzīst, un pausta aizstāvība avīzē publicētajai daiļliteratūrai.

Kārlis Graudiņš — 1895.–1914. gadā laikraksta «Tēvija» redaktors.

...*daži kungi pavadījuši, Rīgas politeķniku apmeklējdami* — Puriņu Klāvs studēja arhitektūru Rīgas Politehnikumā (1878–1889), studijas nepabeidza.

Reomīrs — R. A. Reomīra, franču fiziķa, vārdā nosaukta temperatūras skala, graduēta Reomīra grādos, kuras patstāvīgie punkti ir ledus kušanas temperatūra (0°R) un ūdens viršanas temperatūra normālā spiedienā (80°R).

Sirupa romānu darinātāja Vernere — Elizabete Vernere (ist. v. Beristenbindere) (1839–1918), vācu rakstniece, izklaides romānu autore, kas publicējās ģimenes žurnālā «Gartenlaube», ko regulāri lasīja arī R. Blaumanis.

Famozā — no latīņu val. «famos» — daudz aprunāts, slavens.

...*avīzes «Vaterland» .. redaktors .. Dr. Zigls* — katoļu laikrakstu «Vaterland» 1869. gadā Minhenē dibināja Josefs Baptists Zigls. J. B. Zigla raksti aizstāvēja lielvācu intereses un izcēlās ar humoru, atjautību un rupjību.

Prom uz dakteru fabriku!

Pirmpublicējums: Prom uz dakteru fabriku! — Mājas Viesis, 1898, 35. nr., 26. augustā.

«*Baltijas Vēstneša*» 187. numurā — te humora nodaļā ievietota Dr. philos. Ceļotāja vēstule Dr. Smaidonim, cik viegli Vācijā Krievijas pilsonim iegūt Dr. — daktera titulu. Humoreska veltīta «Mājas Viesā» redaktoram P. Zālītem.

*Dr. Helferih*s — tēls «Baltijas Vēstneša» humoreskā — ceļotājs satiek Vācijā Dr. Helferihu, kas jautā: «Tad jūs arī gribat par dakteri tikt?» — un pagādā daktera titulu.

Pat mūsu līdzstrādniece Elza — Elza Rozenberga, Aspazija.

Briesmīga ķeza

Pirmpublicējums: Briesmīga ķeza. — Mājas Viesis, 1898, 35. nr., 26. augustā.

Pie Mitavas... — Jelgavā atradās laikraksta «Tēvija» redakcija.

Šā gada 21. augustā — atsauce uz «Baltijas Vēstneša» rakstu (bez autora) ««Mājas Viesā» redaktors..», kurā kritizēta P. Zālīša iedomība, atbildēts uz pārmetumiem, ka laikraksts nemaksā saviem autoriem honorārus, un kritizēts Raiņa veiktais «Fausta» tulkojums.

Totlebena bulvāris — tā 2. numurā atradās «Baltijas Vēstneša» redakcija, tagad Kalpaka bulvāris.

1899

Šķidrais gaiss

Pirmpublicējums: Šķidrais gaiss. — ..— Dienas Lapa, 1899, 30. nr., 6. februāri.

Šifru — .., kā noskaidrojis K. Egle, pētot laikraksta «Dienas Lapa» arhīvus (honorāru sarakstu), lieto R. Blaumanis. Rakstu ar šifru — .. ir krietni vairāk, nekā publicēts Kopotos rakstos, bet nav droši konstatējams, ka tie būtu R. Blaumaņa darbi, un raksti ir aizpildījuši neilgu laiku visu nodaļu «Sikumi», to pamatā ir aktuālas ārzemju ziņas, dažādi notikumi, kas R. Blaumaņa skarto tēmu loku nepaplašina un, cik noprotams, ir tieši tulkojumi.

Elektriskais zemkopis

Pirmpublicējums: Elektriskais zemkopis. — .. — Dienas Lapa, 1899, 33. nr., 10. februārī.

Īsta mīlestība

Pirmpublicējums: Īsta mīlestība. — .. — Dienas Lapa, 1899, 34. nr., 11. februārī.

Prezidenta Emīla Lubeta dzimta

Pirmpublicējums: Prezidenta Lubeta dzimta. — .. — Dienas Lapa, 1899, 36. nr., 13. februārī.

Emīls Lubets [Loubet] — franču valstsvīrs (1838–1929), Francijas septītais prezidents (1899–1906), ko ievēl 18. februārī pēc iepriekšējā prezidenta Forā nāves. E. Lubets īpaši sekmēja attiecību veidošanos ar Krieviju, sadarbību ar Angliju un Itāliju.

Vēl kas par prezidentu Lubetu

Pirmpublicējums: Vēl kas par prezidentu Lubetu. — .. — Dienas Lapa, 1899, 37. nr., 15. februārī.

Fors [Faure] — Fēlikss Fors (1841–1899), Francijas Republikas sestais prezidents (1895–1899), pasludināja franču un krievu savienību, bija klerikālnacionālistu piekritējs, kurš pieļāva un atbalstīja Dreifusa lietu, aizstāvēdams vainīgās amatpersonas.

Kuri kartupeļi tie «sātīgākie»?

Pirmpublicējums: Kuri kartupeļi tie «sātīgākie»? — .. — Dienas Lapa, 1899, 37. nr., 15. februārī.

Pirmo reizi publicēts kopš pirmpublicējuma.

Beztrokšņa plintes

Pirmpublicējums: Beztrokšņa plintes. — .. — Dienas Lapa, 1899, 38. nr., 16. februārī.

Mazgāšanās puķēs

Pirmpublicējums: Mazgāšanās puķēs. — .. — Dienas Lapa, 1899, 39. nr., 17. februārī.

Iz atradumu valsts

Pirmpublicējums: Iz atradumu valsts. — .. — Dienas Lapa, 1899, 41. nr., 19. februārī.

Lellis vai lelle?

Pirmpublicējums: Lellis vai lelle? — .. — Dienas Lapa, 1899, 43. nr., 22. februārī.

Druskas iz Indijas sieviešu dzīves

Pirmpublicējums: Druskas iz Indijas sieviešu dzīves. — .. — Dienas Lapa, 1899, 43. nr., 22. februārī.

Iz galeru verga dzīves

Pirmpublicējums: Iz galeru verga dzīves. — .. — Dienas Lapa, 1899, 44. nr., 23. februārī.

Prezidents Lubets un viņa tiesības

Pirmpublicējums: Prezidents Lubets un viņa tiesības. — .. — Dienas Lapa, 1899, 46. nr., 25. februārī.

Dreifusa skandāla veidā — A. Dreifusa lieta sākas 1894. gadā un ilgst līdz 20. gadsimta sākumam. A. Dreifusu, Francijas ģenerālštāba kapteini, apvaino valsts nodevībā — kara noslēpumu pārdošanā Vācijai. A. Dreifuss pēc politiskās pārliecības ir republikānis, pēc tautības — ebrejs. Lietu safabricē armijā valdošā klerikālā un monarhistiskā garā noskaņotie virsnieki. Pirmajā tiesas prāvā A. Dreifusam piespriež militāro degradāciju un izsūtīšanu uz Franču Gviānu. Franču sabiedrībā saceļas protesta vētra, te lieli nopelni arī rakstniekam E. Zolā. Trešajā tiesas prāvā A. Dreifuss tiek pilnībā attaisnots. Prāvai ir liela nozīme Francijas politiskajā dzīvē. Tajā tika iejaukti prezidenti, ministri, deputāti, virsnieki, bet A. Dreifusa attaisnošana tika uzskatīta par republikas kā valsts iekārtas aizstāvju uzvaru. Pēc A. Dreifusa prāvas sākās armijas reformas, kuru uzdevums bija novērst tās monarhistisko noslieci, un baznīcas un valsts attiecību reforma. R. Blaumanis rūpīgi sekoja līdzi A. Dreifusa lietas attīstībai, viņu īpaši interesēja personas brīvības un republikas aizstāvības idejas, rakstnieka (E. Zolā) nostāja tautai nozīmīgos dzīves notikumos.

Par velti Deruleds un Abers ģenerāļa Rožē zirgu ņēmuši aiz pavadas — pēc franču-vācu kara, kurā Francija zaudēja (1870–1871), izveidojās t. s. patriotu liga, kas par galveno Francijas uzdevumu uzskatīja gatavošanos karam ar Vāciju un jauna kara uzsākšanu, un tās dalībnieki mēģināja savus pārstāvjus dabūt Nacionālajā sapulcē un valdībā.

Orleānistu troņa tikotāji — pēc franču-vācu kara un Parizes Komūnas sakāves (1871), kad Francija ir nākamās valsts iekārtas izvēles priekšā un kad ar grūtībām pēc 1875. gada satversmes nostiprinās republika, Francijas Nacionālajā sapulcē ir aktīvi arī monarhijas atjaunošanas piekritēji, kas sadalās trīs lielās grupās: burboņu piekritēji (90. gados tie savu nozīmi zaudē), orleānieši un bonapartisti. Orleāniešu troņa pretendents ir Luija Filipa mazdēls, Parizes grāfs.

Bonapartisti — bonapartisti 19. gs. 70.–90. gados cer atjaunot Napoleona impēriju.

Franču prezidenta tiesības — tās nosaka Francijas Trešās republikas konstitūcija, kas pieņemta 1875. gadā.

Vācu universitātes prorektors un studenti

Pirmpublicējums: Vācu universitātes prorektors un studenti. — .. — Dienas Lapa, 1899, 50. nr., 2. martā.

«Dienas Lapas» redakcijas piezīme: «Vācu vārdam *Streber* (censons) piemīt nicinoša nozīme — karjerists.»

Anglis kā cilvēks un politiķis

Pirmpublicējums: Anglis kā cilvēks un politiķis. — .. — Dienas Lapa, 1899, 73. nr., 30. martā.

Plintes rib tur tālu Samoā — 1889. gadā Samoā salas kļuva par Lielbritānijas, Vācijas, ASV kondominiju. Kad 1889. gadā angļi salas vēlas iegūt tikai savā pakļautībā, tās sadala Vācija un ASV.

Grāfs Selsberijs — arī lords R. A. Solsberijs — Lielbritānijas premjerministrs (1885/86, 1886/92, 1895/1902), lielu reformu un aktīvs impērijas paplašināšanās atbalstītājs un veicējs.

Čemberlens — lorda Solsberija kabineta koloniju ministrs,

ievērojams angļu politiķis, sistemātiski paplašināja Anglijas kolonijas un ietekmes zonas Āfrikā un Āzijā, vērsās pret Īrijas neatkarības cēstieniem.

Sesils Rodess — ievērojams angļu politiķis Dienvidāfrikā, Dienvidāfrikas dimantu kompānijas priekšsēdētājs, aktīvs cīnītājs pret būru interesēm Dienvidāfrikā.

Džemsons — 1895. gadā, kad S. Rodess ir Kapzemes ministru prezidents, viņš organizē iebrukumu Transvālā, būru teritorijās, ko vada Džemsons. Ārpus Anglijas Džemsonu dēvē par avantūristu.

Anglijas politiskā rīcība — 19. gadsimta otrajā pusē starp Krieviju un Angliju Balkānu, Tuvo, Vidējo un Tālo Austrumu valstu sadalē pa ietekmes zonām un tiešu teritoriju iegūšanā izceļas dažādi konflikti. Abas valstis politikā daudzos jautājumos ir pretinieces, R. Blaumanis savos rakstos tāpēc Angliju, tās politiku vērtē piesardzīgi, neuzticīgi, nedaudz ironiski.

Biedrošanās un vientulība

Pirmpublicējums: Biedrošanās un vientulība. — .. — Dienas Lapa, 1899, 86. nr., 14. aprīlī.

Ķīniešu-japāņu karš — Ķīnas-Japānas karš notika 1894./95. gadā.

Spāniešu-amerikāņu karš — ASV un Spānijas karš notika 1898. gadā, kurā Spānija zaudē Kubu, Filipīnas un Puertoriko.

Franču ekspedīcija Maršana vadībā — 1898. gadā Francija pulkveža Maršana vadībā rīko kara ekspedīciju uz Fašodu Nilas baseinā. Anglija uzskata, ka franči iegājuši Āfrikas apgabalos, ko ieguvuši angļi, un pieprasa frančiem atkāpties uz savu ietekmes zonu. Francija piekāpjas.

Vācijas simpātijas pret būriem bij atsalušas — 1895. gadā, kad Džemsons uzbruka būriem, Vācija apsveica Transvālas prezidentu Krīgeru ar drosmīgo rīcību, angļus izsītot no to zemes. Kad tiešām iesākās angļu-būru karš, Vācija palīdzību būriem nesniedza.

Džons Bulls — apzīmējums Anglijai, arī anglim.

Brālis Jonatāns — te, ASV.

Karalis Umberts — apvienotās Itālijas karalis (1878–1900), bez praktiskas politiskas varas.

Viduseiropā trijsabiedrība — Itālija, Austroungārija, Vācija.

Divsabiedrība — Francija, Krievija.

Stiprinieks Georgs Lurihs

Pirmpublicējums: Stiprinieks Georgs Lurihs. — .. — Dienas Lapa, 1899, 91. nr., 22. aprīlī.

Georgs Lurihs — Georgs Lurihs (1876–1920) — igauņu atlēts un cīkstonis, grieķu–romiešu profesionālo cīkstoņu cirka čempionāta dalībnieks no 1896. gada, cīrkā kopš 1903. gada, uzstājies kopā ar latviešu profesionālajiem cīkstoņiem.

Rēvele — Tallina.

A. Austrīņš atceras, ka R. Blaumanis vienā no pirmajām tikšanās reizēm teicis: «Mums vajagot par visām lietām vispirms vingrot un dejot! Šis pats ar labprāt piedalītos. Kā tad vāciešiem esot savi vingrošanas klubi. Tāpat mums vajagot nodibināt. [...] Veiklibu varot panākt tāpat kā spēku. Kā Lurihs, piemēram. Blaumanis iepazīnīs ar to kā ar reālskolnieku — simpātisks jauneklis! Sācis vingrot un, re, ko sasniedzis ar patstāvīgiem mēģinājumiem. Kādu muskulatūru attīstījis!»

(A. Austrīņš. Atmiņu zīmējums par Rūdolfu Blaumani. — Rūdolfs Blaumanis — 1863–1908–1923. Atmiņu kopojums. R., 1923., 14. lpp.)

Vadons pa Dreifusa jucekli

Pirmpublicējums: Vadons pa Dreifusa jucekli. — .. — Dienas Lapa, 1899, 115. nr., 26. maijā.

Tuberkulozas kongresa panākumi

Pirmpublicējums: Tuberkulozas kongresa panākumi. — .. — Dienas Lapa, 1899, 117. nr., 29. maijā.

«*Melnā nāve*» — mēris.

«*Pelēkā teorija*» — J. V. Gētes dots apzīmējums teorijām.

Taisnība

Pirmpublicējums: Taisnība. Emīls Zolā. — .. — Dienas Lapa, 1899, 119./120. nr., 1.–2. jūnijā.

R. Blaumanis avīzē pārpublishē E. Zolā rakstu «Taisnība», kurā viņš skaidro, kāpēc ārzemēs izvairījies no cietumsoda, kas bija piespriests

par Francijas prezidentam adresētajā atklātajā vēstulē «Es apsūdzu» (1898. gada 13. janvārī) izteiktajām apsūdzībām pret valsts un armijas augstākajām amatpersonām par A. Dreifusa lietas safabricēšanu.

Kā Dreifusu notiesāja, degradēja un aizsūtīja

Pirmpublicējums: Kā Dreifusu notiesāja, degradēja un aizsūtīja. — .. — Dienas Lapa, 1899, 123. nr., 5. jūnijā.

Negaisu sagaidot

Pirmpublicējums: Negaisu sagaidot. — .. — Dienas Lapa, 1899, 160. nr., 21. jūnijā.

1899. gadā sākas būru-angļu karš, kas ilgst līdz 1902. gadam, kad Lielbritānija iekaro abas būru republikas — Transvālu un Oranjes brīvvalsti. Būri galvenokārt bija izceļotāji no Holandes, kā arī franču hugenotu un vāciešu pēcteči.

Stud. jur. Jēkabs Gūbe

Pirmpublicējums: Stud. jur. Jēkabs Gūbe. — .. — Dienas Lapa, 1899, 165. nr., 28. jūlijā.

Jurjeva — Tartu nosaukums 1893.–1919. gadā.

Mākoņi Dienvidus Āfrikā

Pirmpublicējums: *Mākoņi Dienvidus Āfrikā*. — .. — Dienas Lapa, 1899, 185. nr., 20. augustā.

Angļu zaldāti

Pirmpublicējums: Angļu zaldāti. — .. — Dienas Lapa, 1899, 235. nr., 18. oktobrī.

Palidziet

Pirmpublicējums: Palidziet. — .. — Dienas Lapa, 1899, 240. nr., 26. oktobrī.

Spītālība — lepra — infekcijas slimība, kuras izraisītājas ir lepras nūjiņas, izplatās ilgstošu (bet ne vienmēr) cilvēku kontaktu rezultātā.

«Angļu Napoleons»

Pirmpublicējums: «Angļu Napoleons». — .. — Dienas Lapa, 1899, 257. nr., 15. novembrī.

Ģenerāļa Žubēra vēstule

Pirmpublicējums: Ģenerāļa Žubēra vēstule. — .. — Dienas Lapa, 1899, 263. nr., 23. novembrī.

1900

Nākotnes sfinksa

Pirmpublicējums: Nākotnes sfinksa. — .. — Dienas Lapa, 1900, 7. nr., 11. janvārī.

Būrietes

Pirmpublicējums: Būrietes. — .. — Dienas Lapa, 1900, 14. nr., 19. janvārī.

Trīs vēstules no karalauka

Pirmpublicējums: Trīs vēstules no karalauka. — .. — Dienas Lapa, 1900, 24. nr., 31. nr., Mājas Viesis, 1900, 5. nr.

Spitālīgo patversme pie Cēsīm

Pirmpublicējums: Spitālīgo patversme pie Cēsīm. — .. — Dienas Lapa, 1900, 24. nr., 31. nr., 8. februārī.

Divu ievērojamu vīru spriedumi par būru lietām

Pirmpublicējums: Divu ievērojamu vīru spriedumi par būru lietām. — .. — Dienas Lapa, 1900, 97. nr., 29. aprīlī.

Otrā Rīgas riteņbraucēju biedrība

Pirmpublicējums: Otrā Rīgas riteņbraucēju biedrība. — .. — Dienas Lapa, 1900, 109. nr., 15. maijā.

Verste — versts garums ir aptuveni viens kilometrs.

Anglija pēc uzvaras

Pirmpublicējums: Anglija pēc uzvaras. — .. — Dienas Lapa, 1900, 118. nr., 27. maijā.

Mādisti — 1881./85. gada sacelšanās Muhameda Āmda, saukta al-Mādi, vadībā gāza Ēģiptes kundzību un ar angļu atbalstu nodibināja Mādīsvalsti, tās atbalstītāji ir mādisti. 1896./98. gadā britu-ēģip-

tiešu karaspēks atkal iekaroja Mādisvalsti. Sudāna kļuva par Lielbritānijas koloniju.

1904

Hamilkars fon Felkerzāms

Pirmpublicējums: Hamilkars fon Felkerzāms. No Rūdolfa Blaumaņa. — Vērotājs, 1904, 6. nr., 708.–712. lpp.

A. Austriņš atmiņās par R. Blaumaņa laiku Pēterburgā raksta:

«Kādas reizes Blaumani tiku sastapis arī publiskajā bibliotēkā, kur viņš lasīja dažus vecu avīžu gada gājumus, interesēdamies par Šulcu fon Ašenradu un baronu Felkerzāmu.»

(A. *Austriņš*. Atmiņu zīmējums par Rūdolfu Blaumani. — Rūdolfs Blaumanis. 1863–1908–1923. Atmiņu kopojums. R., 1923., 15. lpp.)

1905

No Ērgļiem

Pirmpublicējums: No Ērgļiem. R. Bl. — Dienas Lapa, 1905, 241. nr., 1. novembrī.

Ziedojumi brīvības izkarotājiem

Pirmpublicējums: Ziedojumi brīvības izkarotājiem. R. Blaumanis. — Baltijas Vēstnesis, 1905, 243. nr., 4. novembrī.

R. Blaumanis centās gan morāli, gan praktiski palīdzēt 1905. gada revolūcijas cīnītājiem. Spilgti par to atmiņās raksta, piemēram, J. Akuraters:

«Tad nāca revolūcijas laiki. Dzīve mūs izšķīra. Blaumanis bij lielas dienas avīzes redaktors, es — politisks cietumnieks. Liekas, starpība ļoti liela, ja ievēro vēl to lojālo stāvokli, kādu ieņēma nemiera laikos viņa avīze [«Latvija»]. Bet viņa sirds nerēķinājās ar to, kā tas izskatītos, ja viņš nodotos apcietinātiem noziedzniekiem. Un viņš nāca. Viņš nebaidījās nekā, viņš nenoliedza sakara ar tiem, kurus gribēja glābt.»

(J. Akuraters. Atmiņu zīmējums par Rūdolfu Blaumani. — Rūdolfs Blaumanis. 1863–1908–1923. Atmiņu kopoījums. R., 1923., 7. lpp.)

1907

Daba

Pirmpublicējums: Daba. V. Gētes. Tulkojis R. Bl. — «Latvijas» literāriskais pielikums, 1907, 51. nr., 15. decembrī.

Tradicionāli Kopotos rakstos ievieto šo R. Blaumaņa tulkojumu, ievērojot R. Blaumaņa milzīgo cieņu pret J. V. Gēti, viņa interesi par J. V. Gēti gan kā personību, gan kā rakstnieku.

JAUNATKLĀTIE UN HIPOTĒTISKIE R. BLAUMAŅA RAKSTI PAR BALTVĀCU BIEDRĪBĀM

1887

Ceturtdien tika atklāts

Pirmpublicējums: Der Ehelus des diesjährigen Discutirabende. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1887, 221. nr., 26. septembrī.

Pārrunu vakars Amatnieku biedrībā

Pirmpublicējums: Discutirabend in Gewerbeverein. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1887, 233. nr., 10. oktobrī.

Publicēts pirmo reizi kopš pirmpublicējuma.

Amatnieku biedrībā — Rīgas Amatnieku biedrība (*Der Rigaer Gewerbeverein*) dibināta 1856. gadā kā vācu amatnieku — zeļļu un mācekļu — biedrība. Savu darbību un biedru loku tā paplašina 1865. gadā, lai kontrolētu situāciju amatniecībā pēc cunftu likumu atcelšanas (1866). Biedrībai jāveicina aroda izglītība, jāsargā tās augstais līmenis un jā rūpējas par biedru ģimeņu tikumisko dzīvi. Biedrība atvēra amatniecības skolu, organizēja kursus un pārrunu vakarus, rikoja Ziemassvētku izstādi — tirgu.

Pārrunu vakars Amatnieku biedrībā

Pirmpublicējums: Discutirabend in Gewerbeverein. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1887, 239. nr., 17. oktobri.

Pārrunu vakars Amatnieku biedrībā

Pirmpublicējums: Discutirabend in Gewerbeverein. R. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1887, 245. nr., 24. oktobri.

Publicēts pirmo reizi kopš pirmpublicējuma.

1888

Āgenskalna Dziedāšanas biedrība

Pirmpublicējums: Hagensberger Gesangverein. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1888, 205. nr., 9. septembrī.

«Semper aliquid haeret» — vienmēr kaut kas paliek apstāties (*latīņu val.*).

Āgenskalna Dziedāšanas biedrība — baltvācu kultūras biedrība Pārdaugavā, kurā piedalījās arī baltvācu literāti, mūziķi, mākslinieki.

Rakstu cikls par Āgenskalna Dziedāšanas biedrību ir hipotētisks R. Blaumaņa rakstu cikls. Visi raksti parakstīti ar šifru «Bl.» R. Blaumaņa zināmie paraksti 80. gados ir *R. Bl.*, *B.*, *-rbl.*, vēlākajos gados arī *Bl.* Iniciālis *R. Bl.* ir izmantots laikrakstā «Zeitung für Stadt und Land» 1887. gada rudenī un atsākas 1890. gada otrajā pusē, bet saīsinājums *Bl.* ir tikai šajā starplaikā.

R. Blaumaņa biogrāfijā nav īsti noskaidrots, kur viņš dzīvoja laikā no 1887. gada beigām līdz 1890. gada otrajai pusei. Parasti norādīts Brakos, un 1888. gada jūnijā pa ceļam uz III Vispārīgiem Latviešu dziesmu svētkiem bijis Koknesē un tad Rīgā, svētku klausītāju vidū. Ir saglabāties pāris 1889. gada vēstuļu un viena 1890. gada pirmās puses vēstule, bet tās nesniedz skaidrību jautājumā, vai R. Blaumanis šajā laikā nav uzturējies arī Rīgā. Vai R. Blaumanis, jauns, iesācējs rakstnieks, tiešām divarpus gadus ieģrima Braku sētas klusumā un lauku darbos?

Par rakstu iespējamo piederību R. Blaumanim vedina domāt

vairāki apstākļi. Rakstu forma par Rīgas Amatnieku biedrības un Āgenskalna Dziedāšanas biedrības pārrunu vakariem ir līdzīga: vispirms atstāstīts galvenais referāts, tad minēti interesantākie jautājumi. Rakstos par Āgenskalna Dziedāšanas biedrību ir mazāk ironijas, bet brīžam tā jūtama, abos rakstu ciklos jaušams labs stāstnieks, izmantoti jautājuma un izsaukuma teikumi. *Bl.* nav Āgenskalna iedzīvotājs, jo nezina vietējos apstākļus, viņš arī nav biedrības dzīves labs pārzinātājs, jo jauc vakara dalībnieku uzvārdus. Jautājumi, kas skarti pārrunu vakaros, skatīti arī vēlākajā R. Blaumaņa publicistikā (volapika, spitālība, modernā mūzika, vingrošanas nozīme u. c.). Āgenskalna Dziedāšanas biedrības darbā piedalās R. Blaumaņa draugs Viktors fon Andrejanovs.

Ievietojot šos rakstus R. Blaumaņa Kopotos rakstos, iespējams veikt tālākus tekstoloģiskus pētījumus.

Āgenskalna Dziedāšanas biedrība

Pirmpublicējums: Hagensberger Gesangverein. *Bl.* — Zeitung für Stadt und Land, 1888, 216. nr., 22. septembrī.

Āgenskalna Dziedāšanas biedrība

Pirmpublicējums: Hagensberger Gesang-Verein. *Bl.* — Zeitung für Stadt und Land, 1888, 228. nr., 6. oktobrī.

Āgenskalna Dziedāšanas biedrība

Pirmpublicējums: Die Mitglieder des Hagensberger Gesangverein. *Bl.* — Zeitung für Stadt und Land, 1888, 232. nr., 11. oktobrī.

Āgenskalna Dziedāšanas biedrība

Pirmpublicējums: Hagensberger Gesangverein. *Bl.* — Zeitung für Stadt und Land, 1888, 252. nr., 3. novembrī.

Āgenskalna Dziedāšanas biedrība

Pirmpublicējums: Hagensberger Gesangverein. *Bl.* — Zeitung für Stadt und Land, 1888, 264. nr., 18. novembrī.

Diezgan omulīgs

Pirmpublicējums: Ein recht gemüthlicher. R. *Bl.* — Zeitung für Stadt und Land, 1888, 273. nr., 29. novembrī.

Ļoti pilnā zālē

Pirmpublicējums: Vor sehr gut besetzen Hause. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1888, 275. nr., 1. decembrī.

Pārrunu vakars Āgenskalna Dziedāšanas biedrībā. I

Pirmpublicējums: Discutirabend im Hagensberger Gesangsverein. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1888, 286. nr., 15. decembrī.

Pārrunu vakars Āgenskalna Dziedāšanas biedrībā. II

Pirmpublicējums: Discutirabend im Hagensberger Gesangsverein. II. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1888, 287. nr., 16. decembrī.

Sestdienas vakarā

Pirmpublicējums: Das am Sonnabend Abend. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1888, 290. nr., 20. decembrī.

1889

Āgenskalna Dziedāšanas biedrība

Pirmpublicējums: Hagensberger Gesangsverein. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1889, 40. nr., 17. februārī.

Āgenskalna Dziedāšanas biedrība

Pirmpublicējums: Hagensberger Gesangsverein. Bl. — Beilage zur «Zeitung für Stadt und Land», 1889, 51. nr., 4. martā.

Āgenskalna Dziedāšanas biedrība

Pirmpublicējums: Hagensberger Gesangsverein. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1889, 63. nr., 17. martā.

Āgenskalna Dziedāšanas biedrība

Pirmpublicējums: Hagensberger Gesangsverein. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1889, 74. nr., 31. martā.

Iepriekšējā pārrunu vakarā ar dāmām

Pirmpublicējums: Der letzte Discutirabend mit Damen. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1889, 90. nr., 11. aprīlī.

Āgenskalna Dziedāšanas biedrība

Pirmpublicējums: Hagensberger Gesangverein. Bl. — Beilage zur «Zeitung für Stadt und Land», 1889, 93. nr., 25. aprīli.

Āgenskalna Dziedāšanas biedrība

Pirmpublicējums: Hagensberger Gesangverein. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1889, 222. nr., 28. septembrī.

Āgenskalna Dziedāšanas biedrība

Pirmpublicējums: Hagensberger Gesangverein. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1889, 234. nr., 13. oktobrī.

Āgenskalna Dziedāšanas biedrība

Pirmpublicējums: Hagensberger Gesangverein. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1889, 245. nr., 27. oktobrī, 246. nr., 28. oktobrī.

Āgenskalna Dziedāšanas biedrība

Pirmpublicējums: Hagensberger Gesangverein. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1889, 257. nr., 10. novembrī.

Āgenskalna Dziedāšanas biedrība

Pirmpublicējums: Hagensberger Gesangverein. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1889, 268. nr., 24. novembrī.

Āgenskalna Dziedāšanas biedrība

Pirmpublicējums: Hagensberger Gesangverein. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1889, 284. nr., 15. decembrī.

1890

Āgenskalna Dziedāšanas biedrība

Pirmpublicējums: Hagensberger Gesangverein. Bl. — Zeitung für Stadt und Land, 1890, 20. nr., 26. janvārī.

IEVA KALNIŅA

PERSONU RĀDĪTĀJS

Rādītājā sniegtas ziņas par rakstos un komentāros minētajām personām, īpaši akcentējot datus, kas raksturo šo cilvēku darbību Rūdolfa Blaumaņa dzīves laikā.

- Abers**, franču politiķis — 291, 476
- Adolfiji**, Baltijas vāciešu dzimta — 9
- Adolfijs** Heinrihs (1622–1686), mācītājs, tulkotājs — 9
- Ageluts** Johans Gotfrids (1763–1843), mācītājs, reliģisku darbu autors un tulkotājs — 9, 423
- Akmentīņa** Dace (1858–1936), aktrise, darbojas Rīgas Latviešu teātri no 1886. g. — 108, 166, 167, 169, 172, 175–179, 181, 183, 185, 189, 190, 203–205, 211, 218, 220, 223, 228, 239, 248, 440
- Akuraters** Jānis (1876–1937), rakstnieks, skolotājs Jumurdā (1899–1901), kur iepazīstas ar Rūdolfu Blaumani, un Rīgā (1901–1903), pēc 1905. gada revolūcijas tiek vajāts un apcietināts, 1907. g. izraidīts uz Pleskavas guberņu, no kurienes bēg uz Somiju — 481, 482
- Albrehts**, militārs darbinieks Transvālā — 346–348
- Aleksandrs II** (Александр II, 1818–1881), Krievijas imperators (1855–1881) — 411
- Alkibiāds** (ap 450–404 p.m.ē), seno Atēnu politiķis un militārs darbinieks — 160
- Altenbergs** Dīdrihs fon, skat. Dītrihs no Altenburgas
- Alunāns** Ādolfs (1848–1912), dramaturgs, aktieris, režisors, 1870.–1885. g. vada Rīgas Latviešu teātri, 1885. g. savu teātra trupu Jelgavā. Laikraksta «Dienas Lapa» līdzstrādnieks. Sastādījis «Zobgala kalendāru» (1892–1912) — 116, 118, 129, 170, 175, 195, 227, 245, 431, 441, 442, 456
- Alunāns** Indriķis (arī Heinrihs, 1835–1904), grāmatizdevējs, no

1873. g. grāmatveikala un apgāda, no 1892. g. spiestuves īpašnieks Jelgavā — 13, 431
- Alunāns Juris** (1832–1864), dzejnieks un valodnieks — 152
- Aļabjevs**, krievu komponists — 397
- Amelungs**, vēsturnieks — 393
- Ancengrūbers** Ludvigs (*L. Anzengruber*, 1839–1889), austriešu rakstnieks — 451
- Andrejanovs** Viktors (1857–1895), baltvācu rakstnieks un žurnālists, Rūdolfa Blaumaņa draugs, iepazīstas 1889. g., laikraksta «*Zeitung für Stadt und Land*» līdzstrādnieks, Rīgā dzīvo no 1882. g., 1894. g. pārceļas uz dzīvi Berlīnē, pseid. Ludvigs Falks, Livonius — 41–46, 393, 395, 440, 428, 484
- Andrejevskā**, aktrise Rīgas Latviešu teātrī — 165
- Angelika** Jadviga G., skat. Gailīte Angelika
- Anrijs**, franču pulkvedis — 305, 306, 311, 313, 316
- Ansbergs** Jānis (1866–1937), advokāts un žurnālists, ar Rūdolfu Blaumani iepazīties 90. gadu sākumā, laikraksta «*Pēterburgas Avīzes*» redaktors (1903–1904) — 110, 367, 440
- Ansberģis** Jānis, sk. Ansbergs Jānis
- Apsīšu** Jēkabs (ist.v. Jānis Jaunzems, 1858–1929), rakstnieks un skolotājs Kokmuižas pamatskolā (1881–1893), Vecgulbenes draudzes skolā (1893–1900), Jāņa baznīcas meiteņu skolā (1900–1915) — 15, 20, 160, 424
- Aristotelis** (384–322 p.m.ē), sengrieķu filozofs — 193
- Arnoldsone** Zigrīda (*S. Arnoldson*, 1868–1943), zviedru dziedātāja, liriskais koloratūrsoprāns — 223, 224, 465
- Ārons** Matīss (1858–1939), žurnālists, skolotājs Vidzemē (1876–1888), laikraksta «*Dienas Lapa*» līdzstrādnieks (1888–1895), līdzstrādnieks laikrakstā «*Vārds*» (1901–1902), «*Baltijas Vēstnesis*» (1905–1906), «*Balss*» (1905–1907) — 8, 135, 428
- Aspazija** (ist.v. Elza Rozenberga, prec. Valtere, vēlāk Pliekšāne, 1865–1943), rakstniece, Raiņa sieva, strādājusi Rīgas Latviešu teātrī (1893–1895), 1895.g. periodikā polemizē ar Rūdolfu Blaumani, laikraksta «*Dienas Lapa*» līdzstrādniece (1898–1904) — 92, 93, 125–129, 131, 136, 196, 203, 276, 437, 445, 446, 462, 473
- Ašarins**, krievu dzejnieks — 21

- Audzespiedurs J.**, literāts — 91, 436
- Austriņš**, skat. Liepiņš Pēteris
- Auziņu Kārlis** (ist.v. K.Pētersons), tulkotājs — 45
- Austriņš Antons** (1884–1934), rakstnieks, mācās skolotāju seminārā Pēterburgā (1901–1904), ievainots 1905. g. 13. janvāra demonstrācijā, 1906. g. apcietināts, 1902.g. iepazīties ar Rūdolfu Blaumani — 478, 481
- Bācs Roberts**, tirgotājs Pārdaugavā, izdevējs, reliģisku laikrakstu redaktors — 105, 106–109, 439, 440
- Bagdāns**, riteņbraucējs — 357
- Bairons Džordžs** (*G. Byron*, 1788–1824), angļu dzejnieks — 76, 434
- Ballots-Boprē**, gala ziņojuma autors A.Dreifusa lietā — 308
- Barbjē Ž.**, operas libreta autors — 465
- Barons Krišjānis** (1835–1923), folklorists, publicists — 60, 66
- Bārs Hermanis** (*H.Bahr*, 1863–1934), austriešu dramaturgs un kritiķis — 443
- Bārs**, padomnieks A.Dreifusa lietā — 314
- Baumanis Kārlis** (arī Baumaņu Kārlis, 1835–1905), komponists — 228
- Baumbahs Rūdolfs**, literāts — 389, 390
- Bebris Juris** (1859–1951), skolotājs un rakstnieks — 8
- Behers-Berlins J., Dr.**, Gētes latiniskotājs — 151
- Bēklins Arnolds** (*A.Böcklin*, 1827–1901), šveiciešu gleznotājs — 100, 428, 438
- Bellini Vinčenco** (*V.Bellini*, 1801–1835), itāliešu komponists — 380
- Bēms Francis Magnuss** (*F.M.Böhm*, 1827–1898), vācu folklorists — 234
- Benedikss Roderihs** (*R.Benedix*, 1811–1873), vācu rakstnieks — 173, 192, 455, 459
- Bērbidžs Ričards** (*R.Burbage*, 1576–1619), angļu aktieris — 461
- Bērents**, deklamators — 397
- Bergners**, skolotājs — 381–383, 395, 401
- Bergs Jānis** (1863–1927), agronoms, žurnālists un literāts — 8, 170, 454
- Berkovics**, jurists — 382, 384, 395, 410, 411, 418

- Berne Ludvigs** (*L.Börne*, 1786–1837), vācu dzejnieks — 417
- Bernharde**, aktrise Pilsētas teātrī — 239
- Bertmans**, ārsts — 392
- Bertulus**, tiesnesis A.Dreifusa lietā — 306
- Bērziņa Vizbulīte** (1929), muzikoloģe — 425
- Bērziņš Ludis** (1870–1965), skolotājs, mācītājs un literatūrzinātnieks, 1891.–1895. g. studē teoloģiju Tērbatā, mācītāja amata kandidāts Smiltēnē, tad skolotājs un mācītājs Kijevā (1898–1904), 1904.–1909. g. vada tirdzniecības skolu Jekabpili — 52
- Bērziņš Roberts** (1868–1935), skolotājs un literāts — 15–17, 21, 425
- Bērziņš**, aktieris — 193
- Bēthovens Ludvigs van** (*L.van Beethoven*, 1770–1827), vācu komponists — 380, 395
- Bētiņš Ādolfs** (1864–1911), pianists un ērģelnieks — 20, 233, 234
- Bikers Fridrihs** (*F.Böcker*), vācu rakstnieks — 188
- Bikonsfilds Bendžamins** (*B.Beaconsfield*, 1804–1881), lords, Anglijas premjerministrs — 340, 341
- Bilenšteins Augusts** (1826–1907), mācītājs, valodnieks, etnogrāfs — 438
- Billers**, aktieris Pilsētas teātrī, raksturkomīķis — 225, 226
- Bilo**, franču ģenerālis — 306
- Bilovs**, vācu politiķis — 297, 301
- Binda J.**, apceres autors — 21
- Birhe-Pfeifere Šarlote** (*Ch. Birch-Pfeiffer*, 1800–1868), vācu rakstniece un aktrise — 174, 190, 233, 456, 459, 467
- Birkerts Antons** (1876–1971), rakstnieks un literatūrzinātnieks, laikraksta «Dienas Lapa» redakcijas loceklis (1905), redakcijas loceklis laikrakstos «Mūsu Laiki» (1906–1907), «Rīgas Apskats» (1907–1908), «Jaunā Dienas Lapa» (1907–1909), sarakstījis monogrāfijas par Rūdolfu Blaumani (1927, 1930), kopā ar P. Ērmani sastādījis Rūdolfa Blaumaņa kopotus rakstus 12 sējumos (1923–1928), kopā ar K. Egli — grāmatu «Rūdolfs Blaumanis laika biedru atmiņās» (1962) — 451
- Biseniece**, aktrise Rīgas Latviešu teātrī (1887) — 171
- Bisenieks Valdis** (1928), tulkotājs — 187, 448
- Bisons Aleksandrs**, franču dramaturgs — 464

- Bjernsons** Bjernstjerne (*B. Bjørnson*, 1832–1910), norvēģu rakstnieks — 138
- Blaumanis** Matiss (1822–1894), Rūdolfā Blaumaņa tēvs — 140
- Blehmans**, ārsts — 377, 380, 387, 392, 396, 398, 408, 409, 419, 420
- Blohs** — 346, 347
- Blūmentāls** Oskars (*O. Blumenthal*, 1852–?), vācu dramaturgs — 464, 466
- Boadefrs** de, franču ģenerālis — 306, 313
- Bohmans**, ārsts — 392
- Bohms** (*Böms*), skat. Bēms Francis Magnuss
- Borepērs** Kenejs de — 307
- Bouherons** Maksims, dramaturgs — 107
- Bradiņš**, riteņbraucējs — 357, 358
- Brandess** Georgs (*G. Brandes*, 1842–1927), dāņu literatūrkritiķis un teorētiķis — 70, 116, 441
- Braše** Gustavs (arī Braže, 1802–1883), mācītājs un valodnieks — 99
- Breikšs** Jānis, navigācijas speciālists — 8
- Brentāno** Klemenss (*C. Brentano*, 1778–1842), vācu dzejnieks — 13
- Brigadere** Anna (1861–1933), rakstniece, no 1884. g. dzīvo Rīgā, mājskolotāja vācu ģimenēs, no 1897. g. nodarbojas galvenokārt ar rakstniecību, latviešu valodas skolotāja E. Šubes sieviešu progimnāzijā (1906–1907), viena no tuvākajām Rūdolfā Blaumaņa mūža pēdējo gadu paziņām, vada laikraksta «Latvija» literāro daļu un satīrisko pielikumu «Skaidiena» (1908–1909), kopā ar A. Bērziņu sastāda Rūdolfā Blaumaņa kopotus rakstus 7 sējumos (Jelgava, 1912–1914) — 452
- Brigadere**-Maija (skatuves vārds Maija, īst.v. Anna Brigadere, 1857–1940), aktrise Rīgas Latviešu teātrī (1882–1899) — 25, 165, 166, 173, 177, 178, 183, 189, 192, 204, 211, 212
- Brigaders** Jānis (skat.v. Lauma, 1856–1936), aktieris, žurnālists un grāmatlīgots, darbojies Rīgas Latviešu teātrī (1876–1899), laikraksta «Vārds» līdzizdevējs (1902–1905), «Latvija» redaktors un līdzizdevējs (1906–1914) — 25, 165, 167, 171, 174, 177–179, 181, 183, 185, 189, 190, 203–205, 212
- Brisons** Anri (*H. Brisson*, 1835–1912), Francijas politiķis — 306, 307, 313

- Brīvniece** Paula, aktrise — 218
- Brīvnieks** Kārlis (ist.v. K.Freimanis, 1854–1934), aktieris — 25, 207, 209, 239
- Brīvzemnieks** Frīcis (ist.v. F. Treilands, 1846–1907), dzejnieks, folklorists un tulkotājs, 1887. g. pārceļas no Maskavas uz Kurzemi, 1889. g. — uz Rīgu, strādā par tautskolu inspektoru — 22
- Brunhilde**, skat. Kreicbergs Jānis
- Buda** (Sidharta Gautama, 556–476 vai 623–544), budisma pamatlicējs — 395
- Bulansi** — 304, 306
- Bullers**, sers — 338, 347
- Bulthaupt** Heinrihs (*H.Bulthaupt*, 1849–1905), vācu dramaturgs — 224, 225, 465
- Būmanis** Kārlis Aleksandrs (1881–1937), žurnālists un jurists, Rūdolfa Blaumaņa draugs, iepazīnies 1899. g., laikrakstu «Pēterburgas Avīzes» (1904–1905), «Pēterburgas Latvietis» (1905–1906) līdzstrādnieks, «Pēterburgas Vēstnesis» redaktors (1907), studē jurispudenci Pēterburgas universitātē (1902, 1904–1914), komponējis mūziku komēdijām «Skroderdienas Silmačos», «Trīnes grēki» — 159
- Bundžas** kungs, mūziķis — 172
- Burtnieks**, pseid., literāts — 466
- Bušs** Morics (*M.Busch*) — 452
- Camentīni** Dace, skat. Akmentiņa Dace
- Castrovs**, riteņbraucējs — 357, 358
- Celma** Kate, aktrise Rīgas Latviešu teātrī — 255, 471
- Censons** J. Fr. (ist. v. Frīcis Bācs), reliģiski ētisku apceru autors — 106, 107, 439
- Čemberlens** Džozefs (*J.Chamberlain*, 1836–1914), Lielbritānijas politiķis, koloniju ministrs (1895–1903) — 299, 325, 326, 340, 476
- D'Annuncio** Gabriēle (*G.D'Annunzio*, 1863–1938), itāliešu rakstnieks — 141
- D'Enerī** Ādolfs (*A. d'Ennery*, 1811–1899), franču dramaturgs — 453, 455, 463, 464

- Daltons** Hermans, mācītājs — 332–335
- Damms**, valodnieks — 382
- Degļavs** Augusts (1862–1922), rakstnieks, laikraksta «Baltijas Vēstnesis» līdzstrādnieks (1891–1893), vēlāk publicējies galvenokārt laikrakstā «Mājas Viesis» un žurnālā «Mājas Viesa Mēnešraksts», laikrakstā «Dienas Lapa» līdzstrādnieks (1898–1901) — 20, 65, 93, 195, 437, 460
- Dēliņš** Roberts (1875–1952), žurnālists — 135
- Delkasē** — 306
- Deruleds**, franču valstsvīrs — 291, 474
- Di Patijs** de Klams, izmeklētājs Dreifusa lietā — 304, 305, 307
- Dikenss** Čārlzs (*Ch. Dickens*, 1812–1870), angļu rakstnieks — 143, 144, 160, 259, 449
- Dīpijs**, franču valstsvīrs — 307, 318
- Dīriķis** Arturs (1855–1926), ārsts, publicists, RLB Teātra komisijas priekšnieks (1885–1887) — 8
- Dīriķis** Bernhards (1831–1892), žurnālists un sabiedriskais darbinieks, viens no Rīgas Latviešu biedrības dibinātājiem, Teātra komisijas loceklis un priekšnieks (1875–1892), laikraksta «Baltijas Vēstnesis» izdevējs un redaktors (1868–1892), laikraksta «Balss» līdzizdevējs (1880–1892) — 451, 454
- Dītrihs** no Altenburgas, Vācu ordeņa virsmestrs — 400
- Doku** Atis (1861–1903), rakstnieks, skolotāja palīgs Ropažu draudzes skolā (1892–1893), saimniecības pārzinis un rēķinvedis Inčukalna muižā (1893–1903) — 48
- Doniceti** Gaetāno (*G. Donizetti*, 1797–1848), itāliešu komponists — 380
- Dostojevskis** Fjodors (*Ф. Достоевский*, 1821–1881), krievu rakstnieks — 141
- Drapāns** Miķelis (ist.v. Alfrēds Kaktiņš), aktieris Rīgas Latviešu teātrī — 211
- Draviņ-Dravnieks** H.J., skat. Dravnieks Jēkabs
- Dravnieks** J.H., skat. Dravnieks Jēkabs
- Dravnieks** Jēkabs (1858–1927), grāmatizdevējs, 1887.–1895. g. izdevniecības īpašnieks Jelgavā, pseid. Pērkonēdels — 10, 12, 15, 19, 20, 51, 123, 198, 423, 424, 426, 431

- Dreiers** Makss (*M. Dreyer*, 1862–1946), vācu dramaturgs, humoristisku romānu autors — 211
- Dreifuss** Alfrēds (*A. Dreyfus*, 1859–1935), ebreju tautības franču virsnieks — 290, 291, 293, 304–308, 313, 317–320, 475, 478, 479
- Duburs** Jēkabs (ist.v. J. Āriņš, 1866–1916), aktieris, režisors un skatuves mākslas pedagogs, no 1887. g. aktieris, 1903.–1905. g. direktors Rīgas Latviešu teātri, 1908.–1909. g. Jaunā Rīgas teātra vadītājs — 23–25, 170, 180, 183, 185, 189, 197, 202, 204, 223, 229, 230, 233, 234, 247, 457
- Duvalde-Feita** Berta, baletmeistare Rīgas Latviešu teātri — 222
- Džemsons**, politiķis — 299
- Egle** Kārlis (1887–1974), literatūrvēsturnieks un bibliogrāfs, sastādījis Rūdolfa Blaumaņa kopotus rakstus 5 sējumos (1946–1949), 8 sējumos (1958–1960), kopā ar A. Birkertu grāmatu «Rūdolfs Blaumanis laika biedru atmiņās» (1962) — 451, 473
- Eglītis** Viktors (1877–1945), rakstnieks, ar Rūdolfu Blaumani iepazīstas 1896. gadā; pēc Vitebskas garīgā semināra beigšanas (1899) mācās gleznot Penzas zīmēšana skolā (1899–1901) un Pēterburgā (1901). No 1902. g. dzīvo Rīgā, ir P. Zālītes izdevumu līdzstrādnieks, skolotājs. No 1907. g. studē klasisko filoloģiju Tērbatas universitātē — 122
- Eikens** Rūdolfs (*R. Eucken*, 1846–1926), vācu filozofs — 272
- Einslers**, ārsts, spītālīgo patversmes priekšnieks — 333
- Ekarts** Teodors, skolas direktors Vinē — 386
- Ekerss**, skolotājs — 16
- Ekšteins** Ernsts (*E. Eckstein*, 1845–1901), vācu rakstnieks — 452
- Eldgasts** Haralds (ist.v. Jānis Miķelsons, 1882–1926), rakstnieks, pēc Pētera I reālskolas beigšanas (1899) studē Rīgas politehniskajā institūtā (1901–1910) — 138–141, 447, 448
- Elksnītis** Ernests (arī Elks-Elksnītis, 1878–?), aktieris Rīgas Latviešu teātri — 228, 238, 248, 255
- Elza**, skat. Aspazija
- Engels**, vingrošanas skolotājs — 387, 388, 395
- Erasmuss** Teodors, galma padomnieks — 380, 395, 411
- Erdmanis**, riteņbraucējs — 357

- Ērika** Lilija (īst.v. Lilija Freimane, 1890–1981), aktrise, Rīgas Latviešu teātrī (1906–1908) — 254
- Ernsts** Oto (*O.Ernst*, 1862–1926), vācu dramaturgs un rakstnieks — 234, 467
- Esenbergs** Jānis (1862–1890), rakstnieks, suflieris, tulkotājs un aktieris Rīgas Latviešu teātrī (1880–1885), Ā. Alunāna vadītajā trupā (1886–1887) — 163
- Esterhāzijs** — 305–307, 311
- Ezerlauka** Olga (īst.v. O. Zēfelde, 1858–?), aktrise Rīgas Latviešu teātrī un tulkotāja — 185, 192, 210, 218, 219, 223, 227, 248
- Fedorovs**, krievu un vācu rakstnieks — 84, 435
- Feiertāgs**, ārsts — 420
- Felkerzāms** Hamilkars fon (1811–1856), Lielrūjienas dzimtskungs — 361–363, 481
- Fernans**, rakstnieks — 452
- Ferstere** Elizabete (*E.Förster-Nietzsche*, 1846–1935), F. Ničes māsa — 101
- Fīrhufs** (*Fierhuf*), mācītājs — 353
- Fīlroze**, skolotājs — 386, 395, 407, 415, 419
- Flotovs** Frīdrihs fon (*F.von Flotow*, 1812–1883), vācu komponists — 390, 466
- Fogelmans** Oto (1876–1926), latviešu čellists — 233
- Fors** Fēlikss (*F.Faure*, 1841–1899), Francijas prezidents (1895–1899) — 282, 290, 474
- Foss** Johans Heinrihs (*J.H.Voß*, 1751–1826), vācu dzejnieks — 423, 471
- Foss** Rihards (*R. Voss*, 1851–1918), vācu dramaturgs — 255
- Francis** (īst.v. Bērs), aktieris Rīgas Latviešu teātrī — 165
- Freiberģs** A., veterinārsts — 8
- Freiberģs** Jānis, apceres autors — 18
- Freimanis** Aleksandrs (1864–1919), aktieris, darbojies Rīgas Latviešu teātrī (1888–1908), Jaunajā Rīgas teātrī (1908–1909), pseid. Lāču Zanderis — 25, 178, 179, 182, 183, 189, 195, 204, 205, 207, 215, 217, 219, 225, 227, 238, 251, 254, 255
- Freisinē**, Francijas kara ministrs — 307

- Freitāgs** Gustavs (*G.Freytag*, 1816–1895), vācu rakstnieks, drāmas teorētiķis, sarakstījis «Die Technik des Dramas» («Drāmas tehnika», 1863) — 193
- Fridolīns** Fridols (ist.v. Fridolīns Gēliņš, 1857–1915), aktieris un tulkotājs — 18, 205, 206, 216, 217, 238
- Fridrihs** (Fridriķis) II (*Friedrich II*, 1712–1786), Prūsijas karalis — 76, 435
- Fukss** Oto, latviešu aktieris, strādājis Pēterburgas Vācu teātrī, 1890.–1891.g. Rīgas Latviešu teātrī, raksturkomīķis — 173, 176–178
- Gailīte** Angelika (1884–1975), rakstniece, H. Eldgasta sieva — 448
- Ganghofers** Ludvigs (*L.Ganghofer*, 1855–1920), vācu rakstnieks — 455
- Garibaldi** Džuzepe (*G.Garibaldi*, 1807–1882), Itālijas nacionālais varonis, revolucionārs — 289
- Gauss**, franču ģenerālis — 313
- Gē** Nikolajs (*Y. Ut*, 1831–1894), krievu gleznotājs — 95
- Gēliņš** Fridolīns, skat. Fridolīns Fridols
- Gerners** Karls, vācu dramaturgs — 453
- Gerress** Jozefs Armīns (*J.Görres*, 1776–1848), vācu folkloras pētnieks — 13
- Gēte** Johans Volfgangs (*J.W.Goethe*, 1749–1832), vācu rakstnieks — 151, 160, 183, 187, 220, 368, 446, 448, 450, 464, 465, 478, 482
- Girgensons** K., skolotājs — 378
- Gladstons**, Lielbritānijas politiķis — 340, 341
- Gliks** Ernests (1652–1705), mācītājs, Bībeles tulkotājs latviešu valodā — 245, 246
- Gobats** Samuēls (*S.Gobat*, 1799–1879) misionārs, Jeruzalemes bīskaps — 332
- Gorkijs** Maksims (*М. Горький*, 1868–1936), krievu rakstnieks — 107
- Graudīņa** jaunkundze, skat. Rūmniece Berta
- Graudīņa-Rūmniece**, skat. Rūmniece Berta
- Graudīņš** Kārlis (1863–1915), žurnālists un vēsturnieks — 270, 273, 275, 472
- Graumanis**, Pilsētas teātra aktieris — 235, 236, 239, 242

- Gregors XVI** (1765–1846), Romas pāvests (1831–1846) — 76
- Grimmi**, brāļi, skat. Grimms Jākobs, Grimms Vilhelms
- Grimms Jākobs** (*J.Grimm*, 1785–1863), vācu folklorists, valodnieks — 13, 190, 459
- Grimms Vilhelms** (*W.Grimm*, 1786–1859), vācu folklorists, valodnieks — 13, 190, 459
- Grīnbergs Pēteris**, literāts — 427
- Griens Ludvigs** (arī Grīns, 1868–1930), žurnālists — 21
- Gūbe Jēkabs** (1869–1899), tieslietu students — 323, 324, 479
- Gutbergs**, aktieris Rigas Latviešu teātrī — 244
- Hafners Kārlis**, austriešu dramaturgs — 176, 456
- Hakentāls A.**, vācu dramaturgs — 457
- Hamsuns Knuts** (*K.Hamsun*, 1859–1952), norvēģu rakstnieks — 138, 141
- Hāns Teodors** (1862–1897), žurnālists un dramaturgs — 49, 129, 188, 245, 458
- Hartlēbens Oto Eriks** (*O.E.Hartleben*, 1864–1905), vācu dramaturgs un dzejnieks — 248, 469
- Hartmanis M.**, vācu dzejnieks — 21
- Haufs Vilhelms** (*W.Hauff*, 1802–1827), vācu rakstnieks — 174, 455
- Hauptmanis Gerhards** (*G.Hauptmann*, 1862–1946), vācu rakstnieks — 71, 73, 106, 118, 141, 212, 434, 470
- Hāzentāls**, vācu dramaturgs — 179
- Hebels Fridrihs** (*F.Hebbel*, 1813–1863), vācu dramaturgs — 239, 469
- Heine Heinrihs** (*H.Heine*, 1797–1856), vācu dzejnieks — 16, 80, 417
- Heize Pauls fon** (*P.von Heyse*, 1830–1914), vācu rakstnieks — 451
- Hekels Ernsts** (*E.Haeckel*, 1834–1919), vācu dabas pētnieks un filozofs — 272, 273, 276
- Hekers Vilhelms Ferdinants** (1774–1842), grāmatizdevējs, tipogrāfijas «W.F.Häcker» dibinātājs — 134–137
- Helēna Pavlova** (Елена Павлова, 1806–1873), lielkņaze — 332
- Hellats Pēters**, ārsts — 392
- Hendelis Gustavs Fridrihs** (*G.F.Händel*, 1685–1759), vācu komponists — 164
- Hercs Vilhelms**, literāts — 402, 403

- Hermanis** Luijs, vācu dramaturgs — 462
- Hermans**, komponists — 389
- Heršs** Hermanis, vācu dramaturgs — 458
- Hervāgens**, ārsts — 392
- Hills**, komponists — 390
- Hilners** Gothilfs (1862–1925), mācītājs, Ērgļu mācītāja palīgs (1888), mācītājs Koknesē (1888–1906), Latviešu literāriskās (draugu) biedrības Vidzemes direktors (1897–1901), mācītājs Piņķos, V. Hekera izdoto «Vidzemes kalendāru» redaktors — 98, 99, 134, 135, 438, 439
- Hirte** E., vācu dramaturgs — 453
- Hofmans**, dziedātājs — 390
- Holcs** Arno (*A. Holz*, 1863–1929), vācu rakstnieks — 52, 53, 55, 431
- Holma** Mia (*M. Holm*, 1845–?), baltiešu izcelsmes vācu dzejniece — 16
- Holtejs** Karls fon (*K. von Holtei*, 1797–1880), vācu dramaturgs — 166, 179, 238, 457
- Homze**, ārsts — 392
- Hunhens** Fricis, dzejnieks — 86–88, 435, 436
- Hutens** Ulrihs fon (*U. von Hutten*, 1488–1523), humānists, dzejnieks, publicists — 468
- Ibsens** Heinriks (*H. Ibsen*, 1828–1906), norvēģu dramaturgs — 73, 106, 441
- Illinga** Meta, vācu aktrise — 232, 233
- Jakobi** Vilhelms, vācu dramaturgs — 209, 463
- Jakobss** L.H.K., krievu valodnieks — 76, 434
- Jankelovičs** Porecs, grāmatizdevējs Bauskā — 77, 84, 86
- Jansons** Janis (1872–1917), literatūrkritiķis, mācās Liepājas Nikolaja ģimnāzijā (1887–1890), no 1890. g. studē Maskavas, no 1895. g. Tērbatas universitātē, laikraksta «Dienas Lapa» līdzstrādnieks (1896–1897; 1904–1905), 1897.–1900. g. atrodas izsūtījumā Smoļenskā, 1900.–1903. g. apcietinājumā Pēterburgā, aktīvs 1905. g. revolūcijas dalībnieks, 1907. g. emigrē uz Somiju. Pseud. O. Brauns — 367, 427

- Jansons Roberts** (1864–1899), aktieris un tulkotājs, strādā Rīgas Latviešu teātrī (1887–1893), studiju nolūkos uzturas ārzemēs (1893–1895), vada savu teātra trupu (1897–1899) — 168, 170, 173, 174, 176, 179, 185, 189, 190, 195
- Jautrīte Marija** (Apsīte, prec. Mora), aktrise — 244
- Jordans** — 106
- Jurjāns Ādolfs** (arī Andrejs, 1856–1930), aktieris un režisors — 170, 194
- Jurjāns Pāvuls** (1866–1948), komponists, diriģents — 196, 229, 233, 234
- Jurjānu Andrejs** (1856–1923), komponists un ērģelnieks — 8, 24, 26, 164, 196, 229, 233
- Kabarella**, spāņu rakstnieks — 452
- Kadelburgs Gustavs**, vācu dramaturgs — 464, 466
- Kalniņš Juris** (pseud. Prātkopis, 1847–1919), skolotājs Vietālvā (1886–1895), laikraksta «Baltijas Vēstnesis» līdzstrādnieks (1895–1919) — 8, 367
- Kandāts Oskars** (1876–1917), aktieris un režisors — 243, 246
- Karē M.**, libretists — 465
- Kārkluvāls Fricis** (1876–1903), žurnālists, laikraksta «Baltijas Vēstnesis» (1893–1901), «Vārds» (1901–1902), «Zemkopis» (1902–1903) redakcijas loceklis — 201, 461
- Katrīna II** (*Екатерина II*, 1729–1796), Krievijas imperatore (1765–1796) — 160
- Kaudzīte Matīss** (1848–1926), rakstnieks, skolotājs Vecpiebalgā (1868–1911), 90. gados uzstājas Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisijas Vasaras sapulcēs, pseud. Kalnietis, Kalninieks u.c. — 8, 129, 139, 447
- Kaudzīte Reinis** (1839–1920), rakstnieks, skolotājs Vecpiebalgā (1869–1890), pseud. R. Vidzemnieks — 51, 52, 67–69, 431, 433
- Kaudznieks P.**, apraksta autors — 18
- Kaveņaks**, Francijas kara ministrs — 306
- Kažoks Augusts** (1863–1893), dzejnieks un atdzejotājs — 21
- Kefensbrinka-Ašeradena**, baronese — 331, 332

- Keizerlinks** Eduards fon (*E.von Keyserling*, 1855–1918), baltiešu izcelsmes vācu rakstnieks — 247, 470
- Kēlers** Eižens, mācītājs Ērgļos (līdz 1905) — 367
- Kellers** Gotfrīds (*G.Keller*, 1819–1890), šveiciešu rakstnieks — 100, 452
- Kellers** J., vācu dramaturgs — 462
- Kerners** Teodors (*Th.Körner*, 1791–1813), vācu dramaturgs — 203, 458, 462
- Keturakis** Jozs (ist.v. Vilkutaitis), lietuviešu rakstnieks — 463
- Kiepers** (Kipers) Fricis, literāts — 127, 128, 445
- Kikers**, daiļdārznieks — 405
- Kincels**, dziedātājs — 409
- Kinds** Johans Fridrihs (1768–1843), vācu libretists — 24, 425
- Klāvs** P., skat. Puriņu Klāvs
- Kleists** Heinrihs fon (*H.v.Kleist*, 1777–1811), vācu rakstnieks — 470
- Kleopatra** (69–30 p.m.ē.), senās Ēģiptes valdniece — 160
- Klusiņš** Miķelis (1847–1907), skolotājs un literāts — 20
- Knēflers** Makss, kapelmeistars un diriģents — 390, 396, 397, 408
- Knoke** Rūdolfs (1873?–1918), skolotājs un literāts — 245, 246
- Kobdens** Ričards (*R.Cobden*, 1804–1865), Lielbritānijas politiķis — 342
- Kociņš** Eižens (1860–1896), aktieris Rigas Latviešu teātri — 173, 179, 181, 185, 189, 190, 206
- Konfūcijs** (ap 551–479 p.m.ē.), senķīniešu domātājs — 384, 385, 395
- Kornets** Georgs, ārstis — 408
- Koroļenko** Vladimirs (*B. Короленко*, 1853–1921), krievu rakstnieks — 452
- Koškins** Kristaps (1860–1896), aktieris — 243, 244
- Krauss** Eberhards (1857–1918), baltiešu izcelsmes vācu rakstnieks, žurnālists — 42
- Krauze**, valodnieks — 382
- Krēgers** A., inženieris — 21
- Kreichbergs** Jānis (1864–1948), jurists, studē Maskavas universitātē (1885–1890), advokāts Liepājā (1891–1900) un Rīgā (1901–1915), laikraksta «Dzimtene» redaktors (1905–1906), ar pseid.

- Brunhilde publicējis brošūru «Latviešu literatūras soģiem un nievātājiem» (1895) — 38, 39, 427, 428
- Kriets**, riteņbraucējs — 357
- Kriģers** Paulus (*P. Kryger*, 1825–1904), būru republikas Transvālas prezidents (1883–1902) — 321, 324, 326, 346, 477
- Krodznieks** Jānis (1851–1924), vēsturnieks — 7
- Krūms** Augusts Reinholds (1859–1908), žurnālists, laikrakstu «Vēstnesis» (1907) un «Dzimtenes Vēstnesis» (1907–1908) redaktors — 470
- Ksimeness**, Toledo pilsētas arhibīskaps — 77
- Kūlavs**, komponists — 389
- Kundrātu** Andrejs (1871–1935), literāts — 55
- Kundziņš** Kārlis (1902–1992), teātra vēsturnieks un literatūrzinātnieks — 457
- Kūravš** E., daiļkrāsotājs, veidojis dekorācijas Rīgas Latviešu teātrim — 222
- Ķeniņš** Atis (1874–1961), dzejnieks, sabiedrisks darbinieks un izdevējs; no 1904. g. dzīvo Rīgā, vada privātskolu, viens no izdevniecības «Zalktis» dibinātājiem un vadītājiem — 122, 145, 449
- Lācis** P., apceres autors — 21
- Lācis**, aktieris — 255
- Lapas** Mārtiņš (1846–1909), dzejnieks, tulkotājs un žurnālists, laikrakstu «Baltijas Vēstnesis» (1883–1906), «Dzimtenes Vēstnesis» (1907–1908) līdzstrādnieks, pseid. L. Rūjienietis — 8, 26
- Lapskalns** Andrejs, literāts — 49, 184, 187
- Laronžs** Ādolfs (*A.L'Arronge*, 1838–1908), vācu dramaturgs — 168, 452
- Lāču** Zanderis, skat. Freimanis Aleksandrs
- Lasmanis** Fricis (1862–?), žurnālists, laikraksta «Vārds» izdevējs un redaktors (1902–1905) — 442
- Laube** Heinrihs (*H. Laube*, 1806–1884), vācu dramaturgs — 217, 464
- Lauberts** Ērihs (1878–1931), aktieris, no 1898. g. darbojas Rīgas Latviešu teātrī, aktieris un režisors Apollo teātrī — 255
- Laufss** Karls, vācu dramaturgs — 209, 463
- Laumas** kungs, skat. Brigaders Jānis

- Lautenbahs** Jēkabs (1847–1928), rakstnieks, pasniedzējs Tērbatas universitātes Vēstures un filozofijas fakultātē (1878–1918) — 7, 12, 60, 426, 427
- Lazārs** Bernārs, franču žurnālists — 304
- Lebens-Renols**, izmeklētājs Dreifusa lietā — 319
- Lebrēns** Karls, vācu dramaturgs — 425
- Lee** Heinrihs (*H. Lee*, 1862–?) vācu dramaturgs — 467
- Leibnics** Gotfrīds Vilhelms (*G.W.Leibniz*, 1646–1716), vācu filozofs un matemātiķis — 382
- Lejas-Krūmiņš** Teodors (1871–1947), rakstnieks, teātra darbinieks un tulkotājs, vadījis dažādu Rīgas biedrību teātra trupas, bijis laikraksta «Vārds» literārās daļas vadītājs (1901–1902) — 129, 238
- Lejnieks** Kārlis (ist.v. Segliņš), aktieris Rīgas Latviešu teātrī — 175
- Lemersjē** — 305
- Lemuāns** Gistavs, franču rakstnieks — 453
- Lepševics** Fricis (1849–1892), aktieris — 167, 178
- Lerhis-Puškaitis** Ansis (1859–1903), folklorists, rakstnieks, skolotājs Džūkstes skolā (1883–1903) — 12, 13, 23, 26, 424, 425
- Libmans** Oto (*O.Liebmann*, 1840–1912), vācu filozofs — 272, 276
- Licītis** Pēteris (1874–ap1925), Braku puisis, kas, Rūdolfa Blaumaņa mudināts, mēģinājis rakstīt — 142, 143, 448
- Liekais J.**, pseid., skat. Rempēters Jēkabs
- Liepiņš** Pēteris (1878–1939), rakstnieks, pseid. Austrīņš — 466
- Lihtenšteins** Ulrihs fon (*Ulrich von Lichtenstein*, 1200–1275), vācu dzejnieks — 89
- Linders** Johans Gothilfs, Rīgas Domskolas rektors (1758–1765), dramaturgs — 453
- Lindners**, dziedātājs — 409
- Lists** Ferencs (*F.Liszt*, 1811–1886), ungāru komponists, pianists, diriģents — 380
- Lodiņš** Rūdolfs (1864–1891), mācītājs Mazirbē — 18
- Lombrozo** Čezāre (*Lombroso*, 1835–1909), itāliešu kriminologs un psihiatrs — 356
- Loti** Pjērs, rakstnieks — 452

- Lubeta** kundze, Francijas prezidenta E.Lubeta sieva — 281
- Lubets** Emils (*E.Loubet*, 1838–1929), Francijas prezidents (1899–1906) — 281–283, 290–293, 474, 475
- Lubliners** Hugo (*H.Lubliner*, īst.v. H.Burgers, 1846–1911), vācu dramaturgs — 225, 465
- Lukeni** — 288
- Lukiani**, noziedznieks, žurnālists — 288–290
- Lurihs** Georgs (1887–1920), igauņu atlēts un cikstonis — 303, 478
- Luters** Mārtins (*M.Luther*, 1483–1546), vācu mācītājs un baznīcas reformators — 235, 236, 294
- Ļermontovs** Mihails (*М.Лермонтов*, 1814–1841), krievu dzejnieks — 157
- Magone** Vilhelmine (īst.v. V. Zvirgzdiņa), aktrise Rīgas Latviešu teātri (no 1870) — 244
- Mako A.** (*A.Mackau*, 1832–1913), ģenerālprokurors — 314
- Mantegacca** Paolo, itāliešu rakstnieks — 452
- Marģers** (*Margiris*, 14. gs.), lietuviešu kuningaikštis — 400
- Marholms** Leonhards (*L.Marholm*; īst.v. Laura Mora, 1854–1905), baltiešu izcelsmes vācu rakstniece — 42
- Marija** Terēzija (arī Terēze, *Maria Theresia*, 1717–1780), Austrijas erhercogiene — 434
- Māriņš**, skat. Stepermaņu Krustiņš
- Marss** Antonijs, franču dramaturgs — 464
- Marlita** (*Marlitt*; īst.v. Eiženija Jons, 1825–1887), vācu rakstniece — 140
- Maršans**, franču militārs darbinieks — 301
- Marteršteigs** Maksis, Pilsētas teātra direktors (1890–1896) — 250
- Masnē** Žils (*J.Massenet*, 1842–1912), franču komponists — 234
- Māterlinks** Moriss (*M.Maeterlinck*, 1862–1949), beļģu rakstnieks — 141
- Mazvērsītis** Jānis (1866–1943), agronoms un žurnālists — 445
- Mecofanti** Džuzeps (1774–?), itāļu poliglots — 75–77
- Meijers-Fersters** Vilhelms (*W.Meyer-Förster*, 1862–?), vācu dramaturgs — 467

- Melkerte** Luīze (prec. Zālite, 1871–1925), aktrise Rīgas Latviešu teātrī (līdz 1899) — 209, 216, 217
- Melngailis** Emīlis (1874–1954), komponists, iepazīstas ar Rūdolfu Blaumani 80. gadu beigās, mācoties Rīgas guberņas ģimnāzijā, studē Drēzdenē (1896–1897) un kompozīciju Pēterburgas konservatorijā (1898–1901), mūzikas kritiķis «St.Petersburger Zeitung» (1902–1904), 1906.–1918. g. svešvalodu skolotājs Taškentā — 425, 426, 460
- Mendelsons-Bartoldi** Fēlikss (F.Mendelsson-Bartholdy, 1809–1847), vācu komponists — 380
- Meriats**, stāsta autors — 171
- Mersjē**, ģenerālis, Francijas kara ministrs — 304
- Mesalina** (ap 25–48), Romas imperatora Klaudija trešā sieva — 160
- Meterlinks**, skat. Māterlinks Moriss
- Mierlauks** Alekssis (1866–1943), aktieris un režisors, no 1885. g. darbojies Jonatana biedrības teātrī, 1890.–1908. g. Rīgas Latviešu teātrī — 179, 206, 207, 215, 218, 219, 223, 224, 227, 237, 238, 248
- Mihelsona** jaunkundze, aktrise — 166, 169
- Minhs**, ārsts Kijevā — 392
- Mihņevičs** Vladimirs (В.Михневич, 1841–1899), krievu rakstnieks — 74, 434
- Miķelsons**, aktieris — 169, 218, 224, 237, 248, 251, 255
- Mīlenbahs** Kārlis (1853–1916), skolotājs Jelgavas ģimnāzijā (1889–1895), Aleksandra ģimnāzijā Rīgā (no 1895), valodnieks — 21
- Millers** Oto (*O.Müller*, 1816–1896), vācu rakstnieks — 451
- Millers**, komponists — 396
- Milners** Alfreds, Lielbritānijas politiķis — 321
- Mitridatess** (Mitridāts; *Mithridates*, 132–63 p.m.ē.), Pontas karalis Mazāzijā — 76, 435
- Moljērs** (*Moliere*, 1622–1673), franču aktieris un dramaturgs — 237, 468
- Mopasāns** Gijs de (*G. de Maupassant*, 1850–1893), franču rakstnieks — 143, 449
- Mornārs**, franču advokāts — 314

- Muceniece** Otilija (1871–1951), aktrise, darbojas Rīgas Latviešu teātrī (1895–1904), Jaunajā Latviešu teātrī (1904–1905), Apollo teātrī (1905–1908) — 226, 465
- Musi** Adelaide, itāliešu meitene — 280, 281
- Nātra** (Nātriņa) Anna (īst.v. A. Amtmane, 1872–1961), aktrise — 244
- Neierts** Hanss (1838–1912), vācu rakstnieks un aktieris — 181, 455, 457
- Nīče** Fridrihs (*F.Nietzsche*, 1844–1900), vācu filozofs — 44, 99–105, 120, 141, 234, 439
- Niedra** Andrievs (1871–1942), rakstnieks, studē Tērbatas universitātē (1890–1899, ar pārtraukumiem), vada žurnālu «Austrums» literāro nodaļu (1899), laikraksta «Pēterburgas Avīzes» literārā pielikumā (1901–1903) un žurnāla «Austrums» redaktors (1903–1906), kopā ar Rūdolfu Blaumani izdevis dzejoļu krājumu «Ceļa malā» — 93, 117, 122, 129, 139, 426, 437, 438, 442, 445
- Nitefo** Ipolito, rakstnieks — 452
- Nonāc** Lote, satīrisku sacerējumu autors(-e?) — 126
- Normane** Cēlija, Pilsētas teātra aktrise — 235, 236, 239, 242
- Ņūtons** Izaks (*I.Newton*, 1643–1727), angļu dabaszinātnieks, fiziķis — 290
- Olavs** Vilis (iepriekš Plute, 1867–1917), publicists, studē teoloģiju Tērbatas universitātē (1888–1892), skolotājs Rīgā (1894–1899), studē Rīgas Politehniskajā institūtā (1899–1903), 1904. g. atver savu privātskolu. Žurnāla «Austrums» redakcijas loceklis (1899), laikraksta «Pēterburgas Avīzes» (1901–1903) un «Balss» (1904–1906) redaktors — 21
- Osthofs** Hermanis (*H.Osthoff*, 1847–1909), filoloģijas profesors, Heidelbergas universitātes prorektors — 293
- Ošs** Jēkabs (arī Oše), aktieris Rīgas Latviešu teātrī — 173, 190, 203
- Ozoliņš** Pēteris (1864–1938), aktieris un režisors, Rīgas Latviešu teātra aktieris (1885–1889) un direktors (1893–1903; 1905–1913) — 166–168, 171, 181, 202, 203, 206, 209, 210, 217, 219, 223, 227, 237, 251, 460, 461, 470

Ozols Jēkabs (1863–1902), komponists, Rīgas Latviešu teātra kapelmeistars — 23–25, 234, 425, 460

Pahe Alekssis, vācu dramaturgs — 253, 471

Pallādijs Rutilijs Taurs Emilians, romiešu rakstnieks — 407

Panteniuss Teodors (*Th. Pantenius*, 1843–1915), baltiešu izcelsmes vācu rakstnieks — 42

Pasils K., daiļkrāsotājs, veidojis dekorācijas Rīgas Latviešu teātrī — 222

Pati Adelina (*A. Patti*, 1843–1919), itāliešu dziedātāja, kolaratūrso-prāns — 286

Pavasaru Jānis (ist.v. J. Veismanis, 1867–1913), mācītājs un dzejnieks, laikraksta «Latviešu Avīzes» izdevējs un redaktors (1897–1908), žurnāla «Vērotājs» izdevējs (1903–1905), Rūdolfa Blaumaņa paziņa — 21, 133

Pehuels-Lēše Eduards (*E. Pechuel-Loesche*, 1840–1913), ģeogrāfs, Jēnas Universitātes mācībspēks — 272, 276

Peljē, franču ģenerālis — 306, 313

Perikls (ap 490–429 p.m.ē.), senās Grieķijas politiķis — 160

Pērkonpēdēls, skat. Dravnieks Jēkabs

Pijs IX (1792–1878), Romas pāvests (1846–1878) — 289

Pikārs, franču pulkvedis — 305–307, 311

Pilsātnieks Jēkabs (1838–1879), skolotājs un dzejnieks — 129

Plankets Robērs (*R. Planquette*, 1848–1903), franču komponists — 463

Plātess Arnolds (1852–1915), grāmatizdevējs, no 1887. g. vada E. Plātesa firmu, līdz 1908. g. turpinājis izdot laikrakstu «Mājas Viesis», izdevis žurnālu «Mājas Viesa Mēnešraksts» (1895–1905), laikrakstu «Dienas Lapa» (1899–1903) — 93, 98, 437, 442, 444

Plečs Oskars (*O. Pletch*, 1830–1888), gleznotājs un grafiķis — 160

Ploriņš, aktieris Rīgas Latviešu teātrī — 195

Plūdons Vilis (ist.v. Vilis Lejnietis, 1870–1940), dzejnieks — 122, 129

Plute Vilis, skat. Olavs Vilis

Po Edgars (*E. Poe*, 1804–1849), amerikāņu rakstnieks — 141

Poruks Jānis (1871–1911), rakstnieks, 1893.–1894. g. studē Drēz-

- denes konservatorijā, strādā ar pārtraukumiem laikrakstā «Mājas Viesis» un žurnālā «Mājas Viesi Mēnešraksts» (no 1894), studē ķīmiju (1897–1899), komerczinības RPI (1901–1905) — 437, 439
- Prohs**, mūziķis — 98, 130, 397
- Pūpola**, aktrise — 218
- Puriņš** Nikolajs (pseud. Puriņu Klāvs, 1858–1935), rakstnieks, laikraksta «Baltijas Vēstnesis» līdzstrādnieks, arī redaktors (1890–1905), laikraksta «Latviešu Avīzes» redaktors (1905–1915), RLB Teātra komisijas rakstvedis — 48, 49, 77, 84, 130, 131, 195–200, 225, 277, 430, 432, 446, 460, 472, 473
- Puriņu** Klāvs, skat. Puriņš Nikolajs
- Puriņu** Mārtiņš, literāts — 123, 125
- Purkalītis** Jēkabs (1861–1918?), dzejnieks un tulkotājs — 174
- Purvīts** Vilhelms (1872–1945), gleznotājs, Rūdolfa Blaumaņa tuvs paziņa — 140, 447, 448
- Ragovskis** Teodors, literāts — 55, 77–81, 83–85, 91, 435
- Rainis** (ist.v. Jānis Pliekšāns, 1865–1929), žurnālists, dzejnieks un dramaturgs, Aspazijas dzīvesbiedrs, laikraksta «Dienas Lapa» redaktors (1891–1895), 1897. g. apcietināts, atrodas apcietinājumā Pleskavā (1897–1899), Vjatkas guberņā (1899–1903), piedalās 1905. g. revolūcijā, 1905. g. emigrē uz Šveici — 131, 152, 220, 221, 446, 473
- Ranghohs**, riteņbraucējs — 357
- Raupahs** Ernsts (*E. Raupach*, 1784–1852), vācu dramaturgs — 190, 459
- Raverijs** — 305
- Reinbergs** Ādolfs (ist.v. Ā.Spodrkalns), aktieris, grāmatizdevējs Jelgavā — 18
- Reklams** Filips (*F.Reklam*, 1807–1896), vācu grāmatizdevējs — 46
- Rempēters** Jēkabs (1860–1921), skolotājs, literāts un tulkotājs, pseud. J. Liekais — 19, 424
- Rēndorfs** fon, bruņinieks 14. gs. — 400
- Reomīrs** R. A., franču fiziķis — 472
- Rics** Ričards (*R.Ruetz*, 1850–1915), jurists, žurnālists un grāmatizdevējs, izdevis laikrakstu «Zeitung für Stadt und Land» (no

1894. g. ar nosaukumu «Rigasche Rundschau»), kā arī Rūdolfā Blaumaņa pirmās lugas — 451
- Ričls** Albrehts (*R.Ritschl*, 1822–1889), vācu teologs — 100
- Rihters** Luvigs (*L.Richter*, 1803–1884), gleznotājs un grafiķis — 160
- Rikerts**, aktieris Pilsētas teātri — 239
- Rīkhofs** Vilhelms, Pilsētas teātra direktors un aktieris — 391
- Rīmans**, deklamētājs Āgenskalna Dziedāšanas biedrībā — 390, 396, 404
- Robertss**, lords, angļu militārs darbinieks — 358, 359
- Rode-Ēbelings** Hermanis (1846–1903), vācu tautības aktieris un režisors, Rīgas Latviešu teātra direktors (1886–1893) — 166, 172, 176, 177, 189, 191, 195, 202, 227, 453, 454, 461, 466
- Rodess** Sesils (*S.Rhodes*, 1853–1902), angļu militārs darbinieks — 299, 324, 335, 336, 477
- Rodins**, matemātikas students — 398, 399
- Rolands** Maksis, lugas lokalizētājs — 171, 455
- Rosberijs**, Lielbritānijas politiķis — 340
- Rosīni** Džoakīno (*J.Rossini*, 1792–1868), itāliešu komponists — 380
- Roterdamas** Erasms (*Erasmus Roterodamus*, 1469–1536), nīderlandiešu humānists, rakstnieks — 468
- Rothe** Rihards (*R.Rothe*, 1799–1867), vācu teologs — 294
- Rotmans** Karls (1798–1850), vācu gleznotājs, ainavists — 160
- Rotšilds** Meiers Anselms (*M.A.Rothschild*, 1743–1812), finansists — 395, 399
- Rozas** kundze, dziedniece — 391
- Rozegers** Pēters (*P.Rosegger*, 1843–1918), vācu rakstnieks — 160
- Rozentāls** Janis (1866–1916), gleznotājs, mācījies Pēterburgas Mākslas akadēmijā (1888–1894), ap 1895. g. iepazīnies ar Rūdolfu Blaumani, no 1901. g. dzīvo Rīgā, viņa dzīvokli R. Blaumanis dzīvo 1906. g. un 1907. un 1908. g. mājā — 448, 449
- Rozentāls-Krūmiņš** Jēkabs (1855–1918), aktieris Rīgas Latviešu teātri — 165, 167, 168, 171
- Rožē**, franču ģenerālis — 307, 476
- Rubinšteins** Antons (*A.Рубинштейн*, 1829–1894), krievu komponists un pianists — 233
- Rudzītis** V., ritenbraucējs — 358

- Rudzītis** Pēteris (1879–1931), aktieris Rīgas Latviešu teātrī (1898–1908) — 190, 216, 238, 248, 255
- Ruecs** Rihards, skat. Rīcs Rihards
- Rugāju** Trīne, tulkotāja — 192
- Rūjienietis** L., skat. Lapa Mārtiņš
- Rūmniece** Berta (skatuves vārds Graudiņa, 1865–1953), aktrise, Rīgas Latviešu teātrī darbojas kopš 1883. g. — 165, 167–169, 172, 174, 176, 178, 179, 181, 189, 190, 191, 209, 219, 220, 237, 248
- Sakse** J., komponists — 397
- Samarovs** Gregors (*G. Samarow*; īst.v. Oskars Medings; 1829–1903), vācu rakstnieks — 140, 141
- Sanders** Jānis (1858–1951), latviešu Jēzus draudzes mācītājs Pēterburgā (1885–1920) un dzejnieks — 7, 20
- Sarjens** Žans (*J. Sarrien*, 1840–1915), Francijas politiķis, tieslietu ministrs — 306
- Sarkis** Pēteris (1862–1895), rakstnieks — 193
- Selsberijs**, lords, skat. Solsberijs
- Sergejenko** Pjotrs (1854–?), krievu publicists, grāmatas «Kā dzīvo un strādā Ļevs Tolstojs» (1908) autors — 93–95, 97
- Sētniece**, aktrise — 193
- Sieslack**, skat. Zislaks Eduards
- Silski**, riteņbraucējs — 357
- Simsone** Tusnelda (1876–1932), aktrise Rīgas Latviešu teātrī — 254
- Skaidrite** Jūlija (īst.v. J. Vārna-Vārtiņa, 1871–1942), aktrise, Rīgas Latviešu teātrī no 1898. g. — 178, 185, 189, 191, 203, 204, 206, 215, 217, 223, 237, 238, 248, 251, 254, 255
- Skribanovics**, Krimuldas mācītājs — 139
- Skruzītis** Mikus (1861–1905), etnogrāfs un literāts, 1892.–1895. g. strādā žurnālā «Austrums» un laikraksta «Tēvija» redakcijās — 8
- Skuderini** Džizeps, itāliešu aptiekārs — 280, 281
- Skuja** A., ārsts — 446
- Skujeniece** Luīze (1857–1934), teātra kritiķe, Ā.Alunāna māsa, no 1897. g. laikraksta «Baltijas Vēstnesis» teātra recenzente — 55, 119, 120, 443

- Sokrats** (ap 470–399 p.m.ē.), sengrieķu filozofs — 157, 160
- Solsberijs Roberts** (arī Selsberijs; *Salisbury*, 1830–1903), lords,
Lielbritānijas premjerministrs — 297, 299, 326, 355, 476
- Spēkons** Fricis, skat. Tamezars Fricis
- Stālbergs**, ritenbraucējs — 357, 358
- Steds** V.T. (*Stead*) — 354, 355
- Stefenhāgens** Johans Fridrihs (1744–1812), grāmatizdevējs — 10
- Steglavs** Jānis (pseud. Liepiņš; 1853–1900), aktieris Rīgas Latviešu
teātri — 175, 180
- Stegmanis**, aktieris — 232
- Stenders** Aleksandrs Johans (1744–1819), mācītājs un rakstnieks —
460
- Stenheims** Jul. — 452
- Stepermaņu** Krustiņš (1860–1941), rakstnieks un grāmatizdevējs,
pseud. Māriņš — 124
- Stērste** Andrejs (1853–1921), jurists un literāts, no 1890. g. advokāts
Jelgavā, aktīvs Jelgavas Latviešu biedrības darbinieks — 456
- Stīnuss**, skat. Strautiņš Mārtiņš
- Stīprā**, aktrise Rīgas Latviešu teātri — 165
- Straume** Jānis (1861–1929), komponists un rakstnieks, pseud. Vaide-
latis — 16, 21, 193
- Strautiņš** Mārtiņš (īst.v. M.Stīnuss, ?–1901), aktieris, režisors —
165, 171, 172
- Strindbergs** Augusts (*A.Strindberg*, 1849–1912), zviedru rakst-
nieks — 138
- Stučka** Pēteris (1865–1932), jurists un žurnālists, publicists, laikrak-
sta «Dienas Lapa» redaktors (1888–1891, 1895–1897), Rīgas
Latviešu biedrības Teātra komisijas bibliotēkas pārzinis, 1897. g.
apcietināts, no 1898. g. apcietinājumā Vitebskā, no 1899. g. Vjat-
kas guberņā — 8, 451
- Šahs** Rūdolfs, lektors — 417, 421
- Šamiso** Adalberts fon (*A.v.Chamisso*, 1781–1838), vācu dzejnieks —
16, 174
- Šanca** Pauline (*P.Schanz*), vācu tulkotāja un dzejniece — 452

- Šekspīrs Viljams (*W. Shakespeare*, 1564–1616), angļu dramaturgs un aktieris — 18, 19, 191, 192, 202, 207, 251, 275, 461, 470
- Šēnbergs — 153
- Šeuerers-Kestners, franču politiķis — 305
- Šillers Frīdrihs (*F. Schiller*, 1759–1805), vācu rakstnieks — 137, 206, 406, 427, 462
- Šlehers J. M., valodnieks, mākslīgās valodas *volapika* izdomātājs — 382, 383, 447
- Šmids Hermanis (*H. Schmid*, 1805–1880), vācu dramaturgs — 457
- Šopens Frideriks (*F. Chopin*, 1810–1849), poļu komponists un pianists — 160, 233, 380
- Špors, komponists — 389
- Špringfelds, ārsts — 409, 410
- Šreie, misionārs Indijā — 287
- Šterns Morics Reinholds fon (*M.R.v. Stern*, 1860–1938), baltiešu izcelsmes vācu rakstnieks — 42
- Štrībe, dziedātājs — 409
- Šturms Jūliuss (*J. Sturm*, 1816–1896), vācu rakstnieks — 21
- Šūberts Francis (*F. Schubert*, 1797–1828), austriešu komponists — 380, 390
- Šumahers, aktieris Pilsētas teātrī — 236
- Šūmanis Roberts (*R. Schumann*, 1810–1856), vācu komponists — 380
- Švābs F., vācu dramaturgs — 451
- Švarcs Voldemārs (1884–1957), aktieris Rīgas Latviešu teātrī — 254
- Tamezars Fricis (ist.v. F. Majors, arī F. Spēkons), aktieris Rīgas Latviešu teātrī — 211, 217, 238, 255
- Tanberts, komponists — 389
- Tannenhofers Karls (*C. Tannenhof*, 1839–1893), vācu dramaturgs — 184, 458
- Tape, misionārs — 332
- Tauriņa Vilija (arī Baltiņa, Robert-Jansone), aktrise Rīgas Latviešu teātrī — 169
- Teodors, skat. Zeiferts Teodors
- Tērvete Lizete, aktrise Rīgas Latviešu teātrī — 203, 216, 237

- Tipaine**, dziedātāja — 233
- Tolstojs** Ļevs (*И.Толстой*, 1828–1911), krievu rakstnieks — 57, 58, 93–97, 106, 438, 441
- Tomā A.**, komponists — 394, 465
- Tomass**, ritenbraucējs — 357
- Trarjē**, franču senators — 305
- Treimanis** Eduards (1866–1950), rakstnieks un aktieris, no 1890. g. arhivāra palīgs Rīgas apgabaltiesā, piedalās teātra izrādēs, laikraksta «Pēterburgas Avīzes» literārā pielikuma redakcijas loceklis (1903), pseid. Zvārgulis — 441
- Triplers** Čarlzs, šķidrīnātā gaisa izdomātājs — 278, 279
- Turģeņevs** Ivans (*И.Тургенев*, 1818–1883), krievu rakstnieks — 160, 237, 468
- Ufmans**, misionārs Indijā — 334, 335
- Ūlands** Ludvigs (*L. Uhland*, 1787–1862), vācu dzejnieks — 427
- Ulmanis** Kārlis Kristiāns (*Ulmann*, 1793–1871), mācītājs un valodnieks — 99
- Umberts** (*Humbert*), franču virsnieks, ieroču klusinātāja izgudrotājs — 283
- Umberts**, Itālijas karalis — 302, 477
- Upmalnieks**, aktieris Rīgas Latviešu teātrī — 165
- Vāgners** Rihards (*R. Wagner*, 1813–1883), vācu komponists, diriģents un rakstnieks — 100, 140, 160, 380, 395
- Vaidelatis**, pseid., skat. Straume Jānis
- Vailds** Oskars (*O. Wilde*, 1854–1900), angļu rakstnieks — 141, 448
- Valdšmits** Teodors (1868–1934), aktieris, darbojas Ā.Alunāna Jelgavas teātrī, no 1893. g. Rīgas Latviešu teātrī — 25, 202, 209, 211, 217, 222, 228, 237, 255
- Vāls**, profesors Tērbatas universitātē — 392
- Valters** Jānis (1869–1932), gleznotājs — 448
- Vārnas** kundze, skat. Skaidrite Jūlija
- Vārna** Augusts (īst.v. A. Vārtiņš, 1865–1908), aktieris Rīgas Latviešu teātrī — 165, 168, 177, 178, 185, 190, 192, 202, 237
- Vārna-Skaidrite**, skat. Skaidrite Jūlija

- Vēbers** Aleksandrs (1848–1910), žurnālists un sabiedriskais darbinieks, laikraksta «Baltijas Vēstnesis» līdzstrādnieks un redaktors (1871–1903), laikraksta «Balss» izdevējs un redaktors (1878–1904), Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisijas vadītājs (1879–1894, ar pārtraukumiem). Pseud. Varaidošu Zanders — 121, 122, 451
- Vēbers** Kārlis Marija fon (*C.M.v. Weber*, 1786–1826), vācu komponists — 380, 397, 425, 456, 466
- Veils**, komponists — 397
- Veinbergs** (Veinberģis) Fridrihs (1844–1924), publicists un politiskais darbinieks, laikraksta «Baltijas Vēstnesis» līdzstrādnieks (1869–1902) un «Rīgas Avīze» izdevējs un redaktors (1902–1915), bijis literatūras referents Rīgas latviešu biedrības Vasaras sapulcēs (1901–1903) — 121, 250, 251, 444
- Veinbergs** S., izdevējs — 14
- Veismanis** Jānis, skat. Pavasaru Jānis
- Velbergs** Johans, ārsts — 392
- Velme** Jēkabs (1855–1928), valodnieks un pedagogs, no 1883. g. docētājs Maskavas universitātē, žurnāla «Austrums» izdevējs (1885–1887) un redaktors (līdz 1902) — 8, 424
- Verdi** Džuzepe (*G.Verdi*, 1813–1901), itāliešu komponists — 380
- Vernere** Elizabete (ist. v. Beristenbindere, 1839–1918), vācu rakstniece — 140, 273, 472
- Verns** Žils (*J.Verne*, 1828–1905), franču rakstnieks — 463, 464
- Vidzemnieks** R., skat. Kaudzite Reinis
- Vignere-Grīnberga** Malvīne (1871–1949), dziedātāja, mecosoprāns — 193
- Viktorija** (*Victoria*, 1819–1901), Lielbritānijas karaliene (1837–1901) — 301
- Vildenbruhs** Ernsts von (*E. von Wildenbruch*, 1845–1909), vācu dramaturgs — 235, 236, 468
- Vilhelms II** (*Wilhelm II*, 1859–1941), Vācijas imperators un Prūsijas karalis (1888–1918) — 112, 114, 441
- Vilma** Nikolajs fon, komponists — 389, 390, 396
- Vilnis** Pēteris (ist.v. Zauers), aktieris Rīgas Latviešu teātrī — 255, 256, 471

Visendorfs Henrijs (1861–1916), tirgotājs Pēterburgā, grāmatizdevējs un žurnālists — 22, 23

Vitola Natālija (ist.v. Natālija Porša, prec. Upmalniece), aktrise Rīgas Latviešu teātrī (1880–1889) — 163, 164, 166, 167, 169, 171, 175, 180

Vitolīņš K., riteņbraucējs — 358

Vitols Jāzeps (1863–1948), komponists, Pēterburgas konservatorijas pasniedzējs (1886–1918) — 24, 233

Volcogens Ernsts (*E.v. Wolzogen*, 1855–?), vācu rakstnieks — 452

Volfs Pījs Aleksandrs, vācu dramaturgs — 456

Volkova Livija (1931), literatūrvēsturniece un muzeju darbiniece, strādājusi R.Blaumaņa muzejā «Braki» (1977–1978), sarakstījusi monogrāfiju «Tapšana» (1988, 1993), sastādījusi R. Blaumaņa rakstu izlasi «Sijājot, skalojot zeltu» (1981) — 426

Volters Eduards (1856–1941), baltu filologs, folklorists un etnogrāfs — 8, 23

Vupinuss-Kolmārs Th., Gētes latiniskotājs — 151

Wilde, skat. Vailds Oskars

Zālite Pēteris (1864–1939), žurnālists un filozofs, laikraksta «Mājas Viesis» (1893–1906), žurnāla «Mājas Viesa Mēnešraksts» (1895–1905), laikraksta «Dienas Lapa» (1899–1903) vadītājs, sarakstījis monogrāfiju par Rūdolfu Blaumani — 97, 116, 121, 122, 130, 131, 133–137, 272–274, 277, 422, 435, 437, 441, 443, 444, 446, 447, 472, 473

Zamenhofs Ludvigs, mākslīgās valodas esperanto izgudrotājs — 447

Zankovskis, riteņbraucējs — 356

Zariņš Rihards (arī Zarrīņš, 1869–1939), grafiķis — 20

Zēberga Marija (ist.v. M. Zēfelde, 1865–?), aktrise Rīgas Latviešu teātrī — 228, 254

Zeibots Eduards (1864–1897), dzejnieks un mācītājs, studē teoloģiju Tērbatas universitātē (1886–1891), mācītājs Slokas un Dubultu draudzē (1894–1897), pseid. Ed.S. — 20, 33–38, 426

Zeiferts Teodors (1865–1929), literatūrkritiķis, 1884.–1891. g. skolotājs Lubezerē, 1891.–1915. g. Olainē. No 1891. g. lasa referātus

par jaunāko latviešu literatūru Rīgas Latviešu biedrības Zinību komisijas Vasaras sapulcēs, žurnāla «Mājas Viesa Mēnešraksts» redakcijas loceklis (1895–1900), almanaha «Jauna Raža» (1898–1910) sastādītājs, žurnāla «Austrums» redaktors (1902–1903). Pseud. Teodors — 8, 41, 59, 64, 116, 117, 123, 129, 142, 424, 428, 433, 441, 448

Zemere, aktrise Rīgas Latviešu teātri — 244

Zemītis Vilis, aktieris Jonatana biedrības teātri — 185, 195

Ziedone A. (prec. Roba), aktrise Rīgas Latviešu teātri — 180

Ziemciete Marija, skat. Zīraks Mārcis

Ziemcietis, skat. Zīraks Mārcis

Zigls Jozefs Baptists, katoļu laikraksta «Vaterland» dibinātājs un redaktors — 274, 472

Zīraks Mārcis (1852–1915), tulkotājs un aktieris Rīgas Latviešu teātri (1887–1893), laikraksta «Rīgas Avīze» redakcijas loceklis (1902–1905), pseud. Ziemcietis, Ziemciete Marija — 25, 172, 180, 185, 209

Zislaks Eduards (1850–1888), grāmatizdevējs — 426

Zolā Emīls (*E. Zola*, 1840–1902), franču rakstnieks — 305, 306, 310–317, 475, 478

Zoncoņo, avīzes «Capitale» dibinātājs — 289

Zūdermanis Hermanis (*H. Sudermann*, 1857–1928), vācu rakstnieks — 106, 129, 160, 204, 212, 216, 226, 232, 241, 462, 463, 465, 467

Zvaigzne A., skolotājs Tukumā — 8

Žubērs Petrs Jakobs (*P. J. Joubert*, 1834–1900), Transvālas būru republikas ģenerālis (1880–1900) — 323, 336–339, 345, 480

Raimonds Briedis

SATURS

Raksti par kultūru

1891

Pirmā Latviešu konversācijas vārdnīca	7
Nule nākusi klajā otrā burtnīca	11
Literāri smalkumi	12
Latviešu tautas pasakas	12
Latviešu kalendāri	14

1892

«Austrums»	15
Literārā kleptomānija	16
Literāri smalkumi	18
Nupat	18
Pirms kāda laika publicējām ziņu	18
Latviešu mēnešraksta jaungada numurs	20

1893

Literāri smalkumi	22
Baltijas Vēstneša...	23
Pirmās latviešu operas uzvedums	23
Par latviešu kalendāriem	26

1894

Labāko familiju dzejnieks	27
---------------------------	----

1895

Zvanezers	32
Balsis iz publikas	38
Balsis iz publikas	39

1896

Viktors fon Andrejanovs	41
-------------------------	----

1897

«Balt. Vēstneša» adresei	47
Pēdējais atbildes vārds «Baltijas Vēstnesim»	49

1898

Latviešu konversācijas vārdnīcas lietā	51
Arno Holcs jeb Dzejnieks iz trako nama	52
Iesācēju rakstnieku ievēribai	56
Vēl par rakstnieku pabalstišanu	59
Piezīmes pie R. Vidzemnieka raksta...	67

1899

«Fūrmanis Henšels»	71
Kā viens no tagadnes vispirmajiem rakstniekiem strādā	73
Krievu rakstnieku ienākumi	74
Valodu karalis	75
Bauskas kukulis	77
Krievu-vācu rakstnieks Fedorovs	84
Reklāma non plus ultra	85
Jauns latviešu dzejnieks	86
R. Bl-a piezīme	88
Vai un kā latvietis var izsargāties no dzejošanas?	88
Jautājums pret jautājumu	91
Protests	93
Iz Ļeva Tolstoja dzīves	93
Kvītes	97

1900

«Balss» patiesības un taisnības mīlestība	98
Fridrihs Nicše	99
Roberts Bāca kungs	105

1901

Ievadam	110
Vilhelms Otrais un māksla	112

1902

«Purva malas» speciāltelegramma	116
Ziņojums no Rīgas	116
Purvā	118
Atklāta vēstule «Tēvijai»	119
Kas tas?	119
Laikrakstu pajumte	120
Izskaidrojums	125
Balsis iz publikas	125
Pārlabotā Aspazija	127
Jauns kritikas veids	129
Jaunākā divsabiedrība	130
Estētiskais Jēkabmuižas rentnieks	131

1904

«Mājas Viesim» un «Dienas Lapai»	133
----------------------------------	-----

1906

«Haralds Eldgasts»	138
Kalpa vīra dziesmas	142
Piezīme Pētera Liciša stāstam «Meli un mīlestība»	142
Čarlsa Dikensa «Stāsts par divām pilsētām»	143

1907

Piezīme	145
---------	-----

1908

Cien. redakcija!	146
Cien. Rīg. Avīzes redakcijai!	146

R. BLAUMAŅA ROKKRAKSTI

«Über allen Gipfeln ist Ruh»— latīņu un latviešu valodā	151
Piezīmju grāmatiņa	152
1889. g.	154
Dienasgrāmata	157
Rūd. Blaumaņa pašraksturojums	159

TEĀTRA RECENZIJAS

1887

Latviešu teātris [«Mātes svētība»]	163
Latviešu teātris	165
Latviešu teātris [«Lenore»]	166
Latviešu teātris [«Kā tu man, tā es tev»]	167
Latviešu teātris [«Labdarīgās sievas»]	168
Latviešu teātris [«Latviešu studentiem par labu»]	169
Latviešu teātris [«Marijane»]	170
Latviešu teātris [«Pārmainīti mēteļi»]	171
Latviešu teātris [«Svētbilžu griezējs»]	172

1890

Latviešu teātris [«Miera traucētāja»]	173
Latviešu teātris [«Zelta zemnieks»]	174
Latviešu teātris [«Kas tie tādi, kas dziedāja?»]	175
Latviešu teātris [«Precioza»]	176
Latviešu teātris [«Pārdotais miegs»]	176

1891

Latviešu teātris [«Lenore»]	178
Latviešu teātris [«Laulības šodien»]	179

Latviešu teātris Amatnieku biedrībā [«Pie nabadzības sliekšņa»]	180
Latviešu teātris [«Ganu meita»]	181
Latviešu teātris [«Slaists»]	182

1892

Latviešu teātris [«Amergavas Lize»]	184
Par Latviešu teātri	185
Latviešu teātris [«Turaidas roze»]	187
Latviešu teātris [«Roze un Rozīte»]	190
Latviešu teātris [«Dzīves skola»]	190
Latviešu teātri [«Sapnis vasaras naktī»]	191
Latviešu teātris [«Saticīgi radi»]	192

1893

Latviešu teātris «Uļeja» zālē	193
Latviešu teātris [«Vecais pilskungs»]	194
Latviešu teātris [Vakardienas svētku izrāde]	195
Latviešu teātri [«Nauda»]	196
Par Latviešu teātri	197
Fr. Kārkluvāls kungs	201

1894

Latviešu teātris [«Venēcijas tirgotājs»]	202
Latviešu teātris [«Vaidelote»]	203
Latviešu teātris [«Gods»]	204
Latviešu teātri [«Laupītāji»]	205

1898

Latviešu teātris [«Tēva luteklītes»]	207
Rīgas Latviešu teātri trešdien, 30. sept. [«Tēva luteklītes»]	207
Latviešu teātris [«Amerika pirti»]	208
Latviešu teātris [«Neticīgais Toms»]	209
Rīgas pilsētas teātris [«Kapteiņa Granta bērni»]	210

Latviešu teātrī vakar atskanēja «Korneviļas zvani»	211
Latviešu teātris [«Laime nomalā»]	212
Latviešu teātris [«Lenore»]	216
Latviešu teātris [«Grāfs Esekss»]	217
Latviešu teātris [«Mana sievas māte»]	218

1899

Latviešu teātrī [«Fausts»]	219
Latviešu teātris [«Ceļojums ap zemes lodi 80 dienās»]	221
Latviešu teātrī [«Ceļojums ap zemes lodi 80 dienās»]	222
Latviešu teātris [«Nelaiimes putns»]	223
Zigrīda Arnoldson	223
Uz Latviešu biedrības skatuves [«Jaunā pasaule jeb Ticības murgos»]	224
Latviešu teātrī [«Jaunā pasaule jeb Ticības murgos»]	225
Pilsētas teātrī [«Piektais ritenis»]	225
Latviešu teātris [«Dzimtene»]	226
Latviešu teātris	227
Latviešu teātrī [«Dzīvību priekš cara»]	228

1900

Pilsētas teātris [«Burvju strēlnieks»]	229
Pilsētas teātrī [«Kad es atgriezos»]	230
Leišu teātra izrāde	230
Pilsētas teātris [«Bušs un Reichenbachs»]	231
Āgenskalna vasaras teātris	232
Latviešu biedrības mūzikas komisijas koncerts	233
Pilsētas teātrī vakar [«Šolaiku jaunatne»]	234
Pilsētas teātris [«Erasmus meita»]	235
Latviešu teātris [«Skopulis», «Brokasts pie muižniecības vecākā»]	237
Latviešu teātrī [«Zaudēts mūžs»]	238
Pilsētas teātrī [«Marija Magdalēna»]	239

1901

Pilsētas teātris [«Rožu pirmdienā»]	240
-------------------------------------	-----

1902

Šejienes Latviešu labdarības biedrības	243
--	-----

1904

Jauna oriģinālluga [«Alūksnes skaistules»]	245
--	-----

1906

Latviešu teātrī [«Ziedoņa upuris»]	247
------------------------------------	-----

1907

«Rīgas Avīze» raksta	249
Latviešu teātris [«Jūlijs Cēzars»]	251
Rīgas Latviešu teātris [«Rūsa»]	253
Latviešu teātris [«Vainīgs»]	254

PUBLICISTISKIE RAKSTI

1888

No Kokneses	259
-------------	-----

1889

Skatiens uz nākotni	260
---------------------	-----

1898

Strādnieku trūkums laukos	266
Ledu! jeb Karsta laika sekas	271
Prom uz dakteru fabriku!	275
Briesmīga ķeza	277

1899

Šķidrāis gaiss	278
Elektriskais zemkopis	280

Īsta mīlestība	280
Prezidenta Emila Lubeta dzimta	281
Vēl kas par prezidentu Lubetu	282
Kuri kartupeļi tie «sātīgākie»?	283
Beztrokšņa plintes	283
Mazgāšanās puķēs	284
Iz atradumu valsts	284
Lellis vai lelle?	286
Druskas iz Indijas sieviešu dzīves	287
Iz galeru verga dzīves	288
Prezidents Lubets un viņa tiesības	290
Vācu universitātes prorektors un studenti	293
Anglis kā cilvēks un politiķis	296
Biedrošanās un vientulība	299
Stiprinieks Georgs Lurihs	303
Vadons pa Dreifusa jucekli	304
Tuberkulozas kongresa panākumi	308
Taisnība	310
Kā Dreifusu notiesāja, degradēja un aizsūtīja	317
Negaisu sagaidot	320
Stud. jur. Jēkabs Gūbe	323
Mākoņi Dienvidus Āfrikā	324
Angļu zaldāti	327
Palīdziet	331
«Angļu Napoleons»	335
Ģenerāļa Žubēra vēstule	336

1900

Nākotnes sfinks	340
Būrietes	343
Trīs vēstules no karalauka	346
Spitālīgo patversme pie Cēsīm	351
Divu ievērojamu vīru spriedumi par būru lietām	354
Otrā Rīgas riteņbraucēju biedrība	357
Anglija pēc uzvaras	358

1904

Hamilkars fon Felkerzāms	361
--------------------------	-----

1905

No Ērgļiem	367
Ziedojumi brīvības izkarotājiem	367

1907

Daba	368
------	-----

JAUNATKLĀTIE UN HIPOTĒTISKIE R. BLAUMAŅA RAKSTI PAR BALTVĀCU BIEDRĪBĀM

1887

Ceturtdien tika atklāts	375
Pārrunu vakars Amatnieku biedrībā	376
Pārrunu vakars Amatnieku biedrībā	378
Pārrunu vakars Amatnieku biedrībā	378

1888

Āgenskalna Dziedāšanas biedrība	380
Āgenskalna Dziedāšanas biedrība	382
Āgenskalna Dziedāšanas biedrība	384
Āgenskalna biedrības biedri	385
Āgenskalna Dziedāšanas biedrība	386
Āgenskalna Dziedāšanas biedrība	388
Diezgan omulīgs	389
Ļoti pilnā zālē	390
Pārrunu vakars Āgenskalna Dziedāšanas biedrībā. I	392
Pārrunu vakars Āgenskalna Dziedāšanas biedrībā. II	394
Sestdienas vakarā	396

1889

Āgenskalna Dziedāšanas biedriba	398
Āgenskalna Dziedāšanas biedriba	400
Āgenskalna Dziedāšanas biedriba	401
Āgenskalna Dziedāšanas biedriba	403
Āgenskalna Dziedāšanas biedriba	404
Iepriekšējā pārrunu vakarā ar dāmām	407
Āgenskalna Dziedāšanas biedriba	408
Āgenskalna Dziedāšanas biedriba	409
Āgenskalna Dziedāšanas biedriba	411
Āgenskalna Dziedāšanas biedriba	413
Āgenskalna Dziedāšanas biedriba	415
Āgenskalna Dziedāšanas biedriba	417
Āgenskalna Dziedāšanas biedriba	418

1890

Āgenskalna Dziedāšanas biedriba	420
<i>Ieva Kalniņa. Komentāri</i>	422
<i>Raimonds Briedis. Personu rādītājs</i>	487

a p g ā d a

JUMAVA

PĀRDOŠANAS DAĻAS ADRESE
Rīgā, Jēzusbaznīcas ielā 7/9

tālr. 7221970

1889

Agenskalna Dziedāšanas biedrība	405
Agenskalna Dziedāšanas biedrība	406
Agenskalna Dziedāšanas biedrība	407
Agenskalna Dziedāšanas biedrība	408
Agenskalna Dziedāšanas biedrība	409
Iepriekšējā pērtuma valcā ar dānām	410
Agenskalna Dziedāšanas biedrība	411
Agenskalna Dziedāšanas biedrība	412
Agenskalna Dziedāšanas biedrība	413
Agenskalna Dziedāšanas biedrība	414
Agenskalna Dziedāšanas biedrība	415
Agenskalna Dziedāšanas biedrība	416
Agenskalna Dziedāšanas biedrība	417
Agenskalna Dziedāšanas biedrība	418

1890

Agenskalna Dziedāšanas biedrība	420
Jana Kallāja, Kantonlāris	421
Agenskalna Dziedāšanas biedrība	422

AVAMUL

PĀRDOŠANAS DAĻAS ADRESE
Rīga, Jēzusdzimšanas ielā 73
Tēl. 7221970

Izdevējs — apgāds «Jumava», Dzirnavu ielā 73, Rīgā LV 1011.

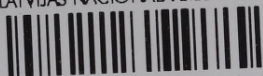
Reģ. apl. nr. 2 — 1012.

Iespiests un iesiets a/s «Preses nams» poligrāfijas grupas «Jāņa sēta» tipogrāfijā.

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTĒKA

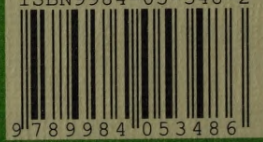
0300017423

OBLIGĀTAIS
EKSEMPĻARS

4.50

~~94-3~~
1-241 VII

ISBN9984-05-348-2

9 789984 053486